This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

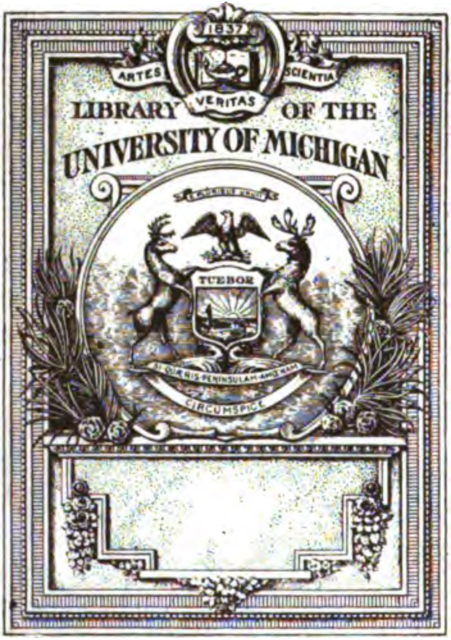

Digitized by Google

A.J. van der Meulen

DJ
279
.S75
V9

Digitized by Google

Digitized by Google

Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL

EN

ZIJNE TIJDGENOOTEN.

(1737—1800.)

VIERDE DEEL.

DE TOESTAND VAN NEDERLAND EN VAN EUROPA,

(1788—1795)

UIT DE NAGELATEN PAPIEREN VAN DEN RAADPENSIONARIS TOEGELICHT

DOOR

Mr. G. W. VREEDE, 1809-1880

Uitgegeven door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.

MIDDELBURG,
J. C. & W. ALTORFFER.
Uitgevers van het Genootschap
1877.

Digitized by Google

„Altoos heb ik gemeend, dat myne daden, ja, zelfs myne bedoelingen den helderen dag niet behoefden te schromen."

VAN DE SPIEGEL (1795).

Nadenking van een' Staatsman wegens zyn Ministerie in Holland.

GEDRUKT BIJ G. A. VAN HOPTEN, TE UTRECHT.

Digitized by Google

INLEIDING.

Wien bij het overzigt van den *Inhoud* van dit Vierde en laatste Deel, de bonte verscheidenheid en rijkdom der nagelaten papieren van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, nog meer dan bij het aanschouwen der voorgaande Bundels mogt treffen, gelieve in het oog te houden, dat de Verzamelaar van de ruimschoots en onbekrompen ondervonden belangstelling van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen niets meer mogt vergen. De arbeid moest ten einde loopen, al bleef nog wel stof en voorraad voor één of meer vervolgen. — Ik heb mij, hier en daar met verbreking der orde, bevlijtigd datgene op te nemen, wat mijns inziens het minst mogt ontbreken; en met den wensch zelfs om zeer gewigtige Brieven en Stukken, bovenal de vertrouwelijke gedachtenwisseling van Lord AUCKLAND met den Eersten Minister van Holland niet te derven, is die uitnemende Bijdrage tot opheldering der diplomatische Geschiedenis van de jaren 1790—1793, met eene kleinere letter gedrukt. — Ik vlei mij dat hetgeen tot grondiger kennis van den in- en uitwendigen toestand der Nederlandsche Republiek te dier tijde, maar ook vóór en na, in deze bladen geleverd wordt, door deskundigen als aanwinst zal gewaardeerd worden, en dat nog meer dan elders, de begaafdheid

Digitized by Google

van den Raadpensionaris en zijne hartelijke toewijding aan het Vaderland daaruit te schitterender zullen blijken. Die voldoening voor zóó groote offers, moge althans het Genootschap smaken, dat op aandrang inzonderheid van den helaas! dezer dagen ontslapen hooggeschatten en mij zoo dierbaren Voorzitter Mr. M. F. LANTSHEER, de uitgave van deze groote Verzameling heeft ondernomen en doorgezet; ter duurzame vereering der nagedachtenis van den Staatsman op wien Zeeland roem draagt, en wiens daden en geschriften die onvergetelijke Voorzitter reeds in den veelbelovenden eersteling van zijne jeugd zoo voortreffelijk had geschetst [1]). Met aandoening en ontroering zal ik steeds het ijverig aandeel door mijn' Vriend aan de bewerking der beide eerste Deelen genomen, dankbaar herdenken; soms niet zonder de weemoedige gedachte, dat ik na zijne verplaatsing in een nieuwen en aanzienlijker werkkring, van zijne schranderheid en onuitputtelijke bereidvaardigheid nu en dan welligt te veel heb geëischt. — Wie dan het aandenken van VAN DE SPIEGEL weleer zóó bitter en hatelijk vervolgd, thans wars van partijzucht vereert, voege er voortaan met een erkentelijk gevoel, den naam van LANTSHEER als onafscheidelijk bij, van dien anderen rijkbegaafden Middelburger van onze dagen, wiens talenten en braafheid hem in het hoogste Regterlijk Collegie een wèlverdiende plaats hadden geopend, gelijk zij hem voorheen onder de Provinciale Souvereiniteit, in de rij der wetenschappelijke Staatslieden gewis zouden hebben doen uitblinken.

Wat nu dezen Bundel nader betreft en VAN DE SPIEGELS

---

1) Getuige het in 1843 te Utrecht in het openbaar verdedigd Academisch Proefschrift over de politische en letterkundige bedrijvigheid van VAN DE SPIEGEL in Zeeland, tot 1787.

Digitized by Google

handelingen, zoo met opzigt tot het Staatsbestuur van Holland en de verhouding van dat gewest tot de Generaliteit, als in de aanraking met vreemde Mogendheden van 1787—1795, wij kunnen ons naar ik meen, in dat tijdperk min of meer vooraf inwijden met hulp van eene eigenhandige karakterschets van den Raadpensionaris, vele jaren na VAN DE SPIEGELS dood, door zijn voormaligen medearbeider ter Dagvaart van Holland, Mr. B. P. VAN WESELE SCHOLTEN, ontworpen, en mij door mijn Leidschen Ambtgenoot R. FRUIN gulhartig medegedeeld. Uit het opmerkelijk gesprek van den gewezen Minister Staatsgevangen der Omwenteling, met den Fiscaal JOHAN VALCKENAER, hebben wij SCHOLTEN als VAN DE SPIEGELS »rechtehand" hooren prijzen [1]). — Ik laat nu het verhaal zonder verdere uitweiding, volgen. — »In het jaar 1786 had ik — meldt hij, de eer kennis te maken met den Hr. Mr. L. P. VAN DE SPIEGEL, Raadpensionaris van Zeeland en zyn H. Ed. Gestr. myne drie Verhandelingen in 1783 en 1784 te Amsterdam en in 1785 te Leyden openlyk verdedigd [2]), aan te bieden. Op zyne vraag of ik meer titels had, dan dien van Leeraar in de Regten, ontkennenderwyze geantwoord hebbende, zeide die Heer, dat hy ook twee Verhandelingen op de Leydsche Hoogeschool verdedigd had [3]), en ook geen meer titels had begeerd, en gaf daar zeer goede redenen van, zoodat ik my verheugde met iemand, die my zoo voordeelig bekend was, ook hieromtrent van één gevoelen te zyn. Deze voor my zoo vereerende kennismaking veranderde allengskens, na myne beroeping en aanstelling tot Pensionaris van Schiedam, in January 1788 in eene

1) Verg. Deel I. 14.

2) Ons uit de school van WYTTENBACH en CRAS bekend.

3) Z. de *Inleiding* tot het Eerste Deel bl. 13 volgg.

A*

Digitized by Google

zeer vertrouwelyke toegenegenheid, zoo door onze gemeenschappelyke werkzaamheden in de Vergadering van Hun Ed. Gr. Mog. als door mynen steeds toenemenden en betoonden eerbied voor 's mans vluggen geest, doordringend oordeel, grondige kennis in zeer vele takken van studie, en algemeene Regeerkunde, en uitstekende deugden als mensch, burger en Staatsman, waarvan ik nimmer de wedergade gevonden had. Na eene byna dagelyksche verkeering met dezen Heer, gedurende eenigen tyd, had dezelve de goedheid my tot een' hoogeren kring van werkzaamheid op te leiden, en zulks vermeerderde na myne aanstelling tot Raad en Pensionaris der Stad Delft, waaraan het Pensionariaat der Groote Visschery en andere zaken van belang voor Stad en Staat verbonden waren. Ik verkreeg meerderen toegang tot geheime papieren en meerdere inzage in zaken, die ik juist niet allen ambtshalve genoodzaakt was te kennen en te vernemen. 's Mans voortreffelyke Verzameling van belangryke geschriften en aanteekeningen stond voor my open, sommige Stukken mogt ik zelfs afschryven, als de thans meer bekende Nota tegen de heerschende denkbeelden te *Pilnitz* aangaande het verklaren van oorlog aan Frankryk, door onzen Raadpensionaris aan het Ministerie van den Koning van Pruissen in 1791 medegedeeld 1); *de hoedanigheden van een Regent of Minister* 2); eene soort van Politieken Droom om algemeenen Vrede onder de Vorsten en hooge Regeringen, en rust en voorspoed onder de Volken te bezorgen of te bewaren; Aanteekeningen van Tractaten en andere Verbonden van de Republiek der Vereenigde Nederlanden met vreemde Mogendheden, en andere Stukken van dien aard. Vele gewigtige gesprekken

1) Verg. de *Inleiding* tot het Derde Deel, bl. 53.
2) Z. deze Verzameling (IVde Deel).

Digitized by Google

woonde ik by en dikwyls vernam ik het gevoelen van mynen politieken Mentor en Maecenas, en ik maak geene zwarigheid, om aan een man van kiesch gevoel en eer, het een en ander myner Herinneringen mede te deelen, ten einde er een gepast gebruik van te maken ter handhaving van de eer van een' waarlyk grooten en by velen zoo lang miskenden Staatsman. — Hy bezat eene zeer zeldzame tegenwoordigheid van geest (ἀγχίνοια of εὐστοχία) in de bevatting en beoordeeling van zaken en het geven van antwoorden, met groote eenvoudigheid en zeer bevalligen smaak. Hij was gewoon den meesten ernst, waar het te pas kwam, met geestige boert en scherts te vermengen [1]. In zynen huiselyken kring heb ik hem steeds vriendelyk en opgeruimd gevonden, byzonder met zyne uitmuntende Echtgenoot, zyne *Drukgenoot* en *Kruisheldin*, om de woorden van VONDEL te gebruiken; eene vrouw zeker boven mynen lof, en misschien ook boven dien van anders groote en my bekende Redenaren verheven. — Van zyne uitstekende geleerdheid in de Regeerkunde en byzonder in de Algemeene en Vaderlandsche Geschiedenis ben ik meermalen getuige geweest. In het vaardig verhalen echter van allerlei gebeurtenissen in alle Landen en eeuwen, zeide hy my toch onder te moeten doen voor Zyne D. H. Prins WILLEM V, aan welken hy eens heeft gezegd of willen zeggen (dit weet ik niet zeker): »als de oude en nieuwe Geschiedenis verloren was, zou ik dit verlies uit den mond van Uwe Hoogheid kunnen herstellen." — En hy was geen vleyer; want betrekkelyk een zeer ernstig gesprek van hem met Z. D. H. over eene gewigtige zaak, daar ik hier niet over uitweiden

1) Verg. het Levensberigt in het Eerste Deel, bl. 34 (van de hand van ANNA MARIA VAN DE SPIEGEL, sedert Barones VAN HEECKEREN VAN MOLENCATE): „Il était d'une conversation agréable, aimait la plaisanterie, et ne s'offensait pas d'une réplique."

Digitized by Google

mag, betoonde ik myne verwondering over zyne openhartige vrymoedigheid aangaande het daarin gebeurde en gesprokene en ik kreeg tot antwoord: »amicus PLATO, amicus SOCRATES, sed magis amica veritas." — En een nog sterker bewys voor zyne zucht tot waarheid in het geven van raad tot het algemeene welzyn zonder aanzien van personen, is my bekend uit zeker gesprek in 1788 tusschen den Raadpensionaris en Hare K. H. Mevrouwe de Prinsesse van ORANJE plaats gehad hebbende, waarvan men destyds de beste gevolgen gezien heeft, doch hetwelk nu niet aan het papier mag worden toevertrouwd. De groote kunde van dezen Man in het bestuur van ons Land zoude nog meer geroemd worden, als men toegang mogt hebben tot de nagelaten papieren, onder zyn' Zoon berustende en waaromtrent door den Vader eene bepaalde beschikking gemaakt is; Stukken, welke hy gewoon was, eene *geheele Statistiek* van ons Land te noemen [1]). De *Brieven en Negotiatien* in 1803 in III Deelen in 8°, doch zonder 's Mans voorkennis (om er hier niet meer van te zeggen) in het licht gekomen, bewyzen dat hy een diplomaticus was van de eerste soort. Indien de HH. AUCKLAND, MALMESBURY, HAUGWITZ, DE MAULDE en vele andere Staatslieden van dien tyd nog leefden, zouden zy dit gaarne bevestigen. Ik spreek hier eenigermate by ondervinding en heb nog al wat van het toenmaals verhandelde gezien of gehoord. De groote PITT behandelde den Raadpensionaris met onderscheiding, en schikte zich wel eens naar zynen raad; en de beroemde Graaf V. BERNSTORFF in Denemarken, die wyze Staatsman en die zoo algemeen geëerd werd in Europa, als uit de Leydsche Fransche

---

1) Z. vooral in het Eerste Deel, de Statistiek van Zeeland, bl. 216—250, (Memorie (1772) over het verval der welvaart van die Provincie), en (1782—1786) bl. 478—506.

Digitized by Google

Courant van Prof. LUZAC kan blyken, had voor onzen VAN DE SPIEGEL eene byzondere hoogachting, en daarop zeide hy my eens schier grootsch te zyn [1]). — Overal gaf hy bewyzen van eene groote helderheid van hoofd. Zelden of nooit maakte hy een opstel, als bewyzende steeds iedere zinsnede wel overdacht te hebben, eer hy een letter op 't papier stelde. — Zyne dagelyksche briefwisseling met Afgevaardigden by of van alle Natien, hield hy ook voor de vuist, en maakte daarna zelf de kopyen van alles, wat bewaard moest worden, gelyk hy my zelf heeft verklaard. — In zyne gesprekken met Afgevaardigden van Steden en anderen heb ik dezen Minister altyd gedienstig en bescheiden gevonden. Eens was hy wat driftig voor dat ik als Afgevaardigde van Burgemeesteren van Schiedam hem voorzigtig onder 't oog bragt, dat hy zich had vergist, doch hy zeide daarna dadelyk: »Ik vraag de Heeren om verschooning, en dit doe ik altyd als ik te voorbarig mogt geweest zyn."

Toetsen wij den inhoud van dit Deel aan de Herinneringen van VAN DE SPIEGELS erkentelijken vereerer VAN WESELE SCHOLTEN, wij vinden die in elk opzigt bevestigd. — Wat allereerst de huishouding van Staat betreft, en de bedrevenheid van den Raadpensionaris in de verschillende takken van studie en Regeerkunde, een goed deel der Verzameling loopt over de finantiele, koloniale en militaire belangen, Zee- en Landmagt beide; de eigen-

1) Van de diplomatische vermaardheid van den Raadpensionaris, vindt men een treffend bewijs in de te Londen in 1794 verschenen *Correspondance entre un voyageur* (Ridder MACPHERSON) *et un Ministre* (MANFREDINI) *à Turin, en Octobre* 1792 („à Ratisbonne, 10 Octobre 1794," XII en 57 bl.) *dédiée à Son Excellence Monsieur* VAN DE SPIEGEL, *Grand-Pensionnaire de Hollande.* — Ik heb daaruit in 1868 het een en ander geplaatst in *Le Conservateur, Revue de droit international* p. 105—110.

Digitized by Google

handige Notulen der gehouden beraadslagingen over de Regeling der Quotes en de hervorming van het stelsel van Belastingen [1]), zijn de onwraakbare blijken van dien vluggen en helderen geest, zoowel als van het taai geduld van den behoedzamen Minister. — Welk verzoenend en inschikkelijk beleid hij in de veelhoofdige Staats-Collegien, hetzij dan Provinciale of Generaliteits-Vergaderingen, niet zelden heeft moeten gebruiken om zijne voorstellen, hoe gewijzigd en nu en dan niet verbeterd, hier en daar ook nog wel eens van het gevoelen van den Prins-Stadhouder afwijkende, ten slotte te doen bekrachtigen, men zal het wel zonder mijne bepaalde aanwijzing, uit den heerschenden strijd van meeningen of van betweterij onder al die Leden der stemhebbende grootere en kleinere Steden van Holland [2]), gelijk van de Land- en Zee-Provincien, zonder moeite beseffen en zelf kunnen nagaan. — Al die kalmte en zelfbeheersching, vroeger zoo menigwerf in Zeeland op de proef gesteld, werd te 's Hage niet minder vereischt; vooral nadat de Coalitie-oorlog tegen Frankrijk in den aanvang van het tweede *quinquennium* van VAN DE SPIEGELS Bewind, onvermijdelijk was geworden. — Na den val van het oud Gemeenebest, en onder de gestadige wisseling van allerlei Regeringsvormen, werd het mode, met minachting op de pogingen neder te zien, in de laatste jaren der zieltogende Republiek aangewend om het Staatsgebouw door tijdige verbeteringen te handhaven. Toch hebben in vervolg van tijd, niet alle revolutionairen van 1795 even onbillijk geoordeeld. Men vond er die zoo als de ter kust van Guinea geboren Mr. F. W. FENNEKOL zich koel bezinnende, vroe-

1) Verg. dit Vierde Deel, bl. 299—326. (Briefwisseling van den Raadpensionaris met Prins WILLEM V over de bepaling der Quotes, enz.)

2) Z. echter tot eene proeve, bl. 318—325, 338—342. En de „Remarques" van den Burgemeester BENDORP (1789) bl. 314—317.

Digitized by Google

gen: of men dan de gewigtige stappen door VAN DE SPIEGEL gedaan, vergeten was? de regeling der Quotes met alle de middelen van executie? het regelen van 't werk der Patenten, het Project omtrent de O. I. Compagnie, het opheffen der W. I. Compagnie en 't organiseren van den Raad der Kolonien, de verbeteringen omtrent de Admiraliteiten, enz. enz." 1)

Waarlijk, zoo iemand, werd VAN DE SPIEGEL door eene edele eerzucht gedreven. Hij behoorde niet tot de klasse dier Ministers, die »geen andere ambitie hebben, dan om — gelijk hij het uitdrukt, van den eenen dag tot den anderen voort te schuiven." 2) Hij begeerde niet te boek te staan alsof hij zorgeloos en *zonder systema* daar henen gewandeld had. Doorluchtige Voorzaten, een OLDENBARNEVELT, een JOHAN DE WITT, een SIMON VAN SLINGELANDT stonden hem als modellen voor den geest; hoewel hij in een tijdperk leefde, zoo geheel van alle voorgaande onderscheiden, dat eigen vernuft en zelfstandig beleid, moed en veerkracht, geene slaafsche navolging tegen revolutionaire bedwelming en verbijstering, tegen »onzinnigen *Volksdwang*" 3) te stade kon komen.

Ik heb reeds eenige jaren geleden, over de beginselen van Staatsregt en Staatsbestuur door VAN DE SPIEGEL al vroeg verkondigd en standvastig aangekleefd, breeder uitgeweid; 4) de in dezen Bundel voorkomende Memorien en Vertoogen, zoo waardig als bondig en nadrukkelijk

1) Verg. bij Prof. H. W. TYDEMAN, *Drie Voorlezingen over de voormalige Staatspartijen in de Nederlandsche Republiek* (Leiden 1849) Eerste Voorlezing, *de Democratie*, Aanmerk. bl. 58.

2) Verg. deze Verzameling, bl. 284.

3) Verg. de Toespraak bij de beëediging van den President van het Hof van Holland Mr. C. LE LEU DE WILHEM (December 1790).

4) Z. mijn werkje (Utrecht 1872) *Voorouderlijke wijsheid in hagchelijke tijden, het Ministerie van* S. V SLINGELANDT, P. STEYN en L. P. VAN DE SPIEGEL *herdacht*, bl. 49—68.

Digitized by Google

gesteld, ademen overal de reinste Vaderlandsliefde en pligtsbetrachting, met de bewustheid der gevaren, die hem, den Stuurman der Republiek, van meer dan ééne zijde aangrimden, maar tegen welke hij onbezweken tot den einde toe, op zijn' hagchelijken post pal moest staan. In die Memorien zal men het bewijs aantreffen, dat hij in 1792 liefst zijn ontslag had genomen of om met juistheid te spreken, na zijn eerste vijfjarig Ministerie, buiten aanmerking ware gebleven en door de Staten van Holland niet ware herbenoemd, [1]) om in het genot te kunnen treden van de in 1787 op eervolle en voordeelige voorwaarden [2]), bedongen rust, indien de toenmalige gebeurtenissen en omstandigheden dit slechts eenigermate hadden toegelaten. Maar neen; hij kon en mogt in dat uur, tijdens het verfoeijelijk regtsgeding van den ongelukkigen LODEWIJK XVI, niet aan zich zelf, aan het belang van vrouw en kinderen denken. »Het vooruitzigt van het naderend gevaar des Vaderlands, en waarlyk dat alleen — zoo heeft hij sedert plegtig verklaard, — heeft my gedrongen op een post te blyven, dien het niet meer vrystond zonder verzuim van Eed en Pligt te verlaten."

Gedurende den Vrede, had de Raadpensionaris niets nagelaten, om den staat der Finantiën, der Krijgsmagt [3]), in 't bijzonder der Marine, en der Kolonien te helpen verbeteren; de bezwaren met welke hij te kampen had,

1) Z. vooral VAN DE SPIEGELS Verklaring, bl. 377: „Er zyn zekere tyden en omstandigheden, waarin het *lafheid* is een Post van aanbelang te verlaten." — Doch wederkeerig rekende hij op *vertrouwen* en *toegeeflykheid* der Staatsvergadering.

1) Verg. bl. 588 volgg. het Request van VAN DE SPIEGELS weduwe aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek.

3) Over de Staten van Oorlog (*ƒ* 13,500,000 de hoogste term) z. bl. 369—373.

Digitized by Google

zullen van zelf in het oog springen [1]). Maar ook nog na het uitbarsten van den krijg, in Junij 1793 hield VAN DE SPIEGEL zich met een dusgenaamd »*Conciliatoir Plan*" ter verhooging van 's Lands Weerbaarheid, onledig [2]). — Het verval der zaken meestal aan de afwijking der oude gronden toeschrijvende, klom hij gewoonlijk in zulke Memorien en in eene voorafgaande historische Schets tot de tijden op, waarin de misbruiken of gebreken over welke men nu klaagde, nog niet bestonden.

Hoe akelig en walgelijk het tooneel zij, verplaatsen wij ons in gedachte voor een oogenblik in het heilloos tijdperk van blakende partijzucht en weêrwraak. Wij behooren ons de moeijelijkheden, welke de Raadpensionaris binnenslands dikwerf nog meer dan van buiten te overwinnen had en waaraan hy onafgebroken het hoofd moest bieden, duidelijk voor te stellen; *Oranje*-lieden zoowel als Patriotten werden door den felsten haat ontvonkt, en in de schotschriften ook van de Stadhouderlijke zijde verspreid, werd aan de in 1795 zegevierende tegenstanders van VAN DE SPIEGEL eene bloedgierigheid toegeschreven, die — den Hemel zij dank — is gebleken hersenschimmig te zijn, en enkel op het papier heeft bestaan. Doch de terugblik die in een dier pamfletten op het bestuur van dien Staatsman, thans in den kerker zuchtende en naar men duchtte, met het deerlijkst uiteinde bedreigd, geslagen wordt en de vergelijkende kritiek der revolutionaire maatregelen, die ten gunste van het Bewind van den Raadpensionaris luidt, geeft aan de heftige uitvallen van den kundigen, maar verbolgen tijdgenoot wel zooveel waarde, dat ik er de volgende bladen aan durf ontleenen. »VAN DE SPIEGEL" — zoo heet het in zekeren *Brief van*

1) Verg. onder anderen, den brief van 4 October 1792 aan den Burgemeester van Gouda METELERKAMP, bl. 352—358.

2) Bl. 390.

Digitized by Google

een Hollandsch Patriot aan de Bataven [1]), — heeft gedurende zyn bestier een plan aangewezen, 't welk uwe Eer vordert te volgen; het laatste jaar heeft die Aristocraat stoutelyk voorgeslagen, het onderzoek van den Uytgaav en Ontfangst, gedurende de vorige jaren gedaan; hy bepaalde twee tydperken van overslag, het eene in 1787, en het andere in 1794 [2]). Hetgene hy niet deed dan voorslaan, bewerkstelligt gylieden dat; doet meer, neemt voor het toekomend aan dit Plan van algemeen overzien, de Natie zal wel zien, dat gy de verspillers niet zyt. Brengt tegen de Oranje-klanten in, de 25e Penning, opgelegd in tyd van Vrede; de Remotie der Regenten; de demissiën van de bediendens van het Gouvernement en van de Militairen; het uitsluitend gezag van de Stadhouderlyke party; de vervolging tegens de Patriotten gerigt; het verval van den Koophandel; de slegte staat der Marine; de invoering der Pruysschen [3]), en de onnoemlyke schatten, die men hun betaald heeft; eindelyk de nadeelige Alliantien, welke men met Engeland en Pruysschen heeft gemaakt. Yder deezer Pointen moeten zorgvuldig bepaald en deugdelyk bewezen worden — om voor te komen en te wederleggen de antwoorden of tegenbeschuldigingen, welke uwe Vyanden niet in gebreke zullen blyven te maken." — Wat konden VAN DE SPIEGEL en zijne geestverwanten op al die verwijten antwoorden? — »In 1788 't is waar, deden wy een gedwongen geldlee-

---

1) Een mij door wijlen Mr. M. F. LANTSHEER medegedeeld H. S. (naar het schijnt, van Mr. H. TOLLIUS) „uyt het Fransch vertaald en met Aanmerkingen verrykt. Gedrukt te Lingen, en alom by alle Boekverkoopers in Nederland 1795. NB. *zeer raar.*"

2) Zie in dit Deel bl. 449—455 VAN DE SPIEGELS eigen Verantwoording van den „ontvang en uitgaaf wegens de secrete diensten in de Provincie Holland." (1792—1794.)

3) Pruissen.

Digitized by Google

ning van de 25e penning, maar wy hebben er de Interessen van betaald. Wy hebben het crediet van den Staat opgebeurd. Wat den Koophandel betreft, de rechten welke dezelve betaalt, bragten in 1788 meer op als zy de vorige *tien* jaren gedaan hadden; wy hebben niet de minste inbreuk op de eigendommen gedaan: vele Patriotten hebben hunne Ampten en bedieningen behouden, en men gaf schaâvergoeding, Pensioenen zelfs aan de ontzette, welke het Land niet verlieten. — Het kostte den Lande geen anderhalf millioen guldens om de Pruysschen te betalen: deze eerbiedigden de Souvereiniteit, de onafhankelykheid en den eigendom van 't Algemeen; hunne komst herstelde den Vrede van binnen en wendde den buitenlandschen oorlog af, die op het punt was van uit te bersten. De Koophandel leed geen nadeel; de Volkplantingen werden zelfs niet eens bedreigd. De Alliantie toen gesloten was maar verdedigend, en men handelde met erkende Mogendheden die in Vrede waren." — Het is overbodig stil te staan bij hetgeen in dit pamflet ten nadeele der Leiders van de Omwenteling, in den mond der Oranjegezinden gelegd wordt, met uitzondering van hetgeen persoonlijk VAN DE SPIEGEL raakt. — Want de vernedering en rampen, Nederland ten gevolge van het »Broederlijk bezoek" der Fransche Verlossers, onder de van het Bewind te Parijs afhankelijke Bataafsche Republiek wedervaren en in het Tractaat der Haagsche Alliantie van 16/17 Mei 1795 kwalijk bemanteld, behoeven geene nadere vermelding.

Maar van VAN DE SPIEGEL heet het in den vinnigen Brief aan de *Bataven* of aan de getrouwe aanhangers van de Vryheid en Gelykheid, »dit is zeker: PIETER PAULUS en de zynen, hadden hem reeds veroordeeld voordat zy hun verraad volvoerden. Hoe blank ook de getrouwe Staatsman zy, hoe overtuigd ook zyne Beulen van zyn onschuld zyn, hebben zy hem verwezen, en zoo God

Digitized by Google

Neêrland niet bewaart voor de eeuwige schandvlek van roekeloos [1]) onschuldig bloed te hebben doen vergieten, zal de bloeddorst van HAHN [2]) en van andere bloedgierige schrikdieren niet verzadigd zyn, voor hetzelve te hebben doen storten. En wie, wie gaf edeler bewyzen van zyn gerust geweten dan dezelfde reeds onsterfelyke VAN DE SPIEGEL? Hy zag met onverschrokkenheid 's Lands vyanden naderen: met gelatenheid zag hy de bulderende orkanen van het woelend Volksverly zich boven zyn hoofd te zamen trekken: onbeweeglyk in zyn toebetrouwde Post, deed hem noch in het een, noch in het ander wankelen; noch bedreigingen, noch schynvriendelykheid, konden hem bewegen een Ampt en Vaderland te verlaten, 't welk hy trouw gediend had, en hem buiten staat zoude gesteld hebben om zyne vyanden van zyne eerlykheid en goede trouw te overtuigen. — Hy bleef en dit *blyven* alleen is het, dat hem de kroon der onschuld verwerft. [3]) — Welk een donderslag voor zyne Beulen! Te vergeefs hebben zy hem aan de Franschen als hunnen bittersten vyand aangeklaagd. Het stiptste onderzoek heeft hun in VAN DE SPIEGEL niet anders doen zien, dan den Vriend des Vaderlands en den trouwen Dienaar van den Staat! Dan zyne vyanden moeten bloed hebben: het is in hunnen geheimen Raad besloten, getuige het gezegde van een der tegenwoordige Afgezanten van den Staat, dat de Revolutie zonder bloed zich nimmer zoude consolideeren. — Zoo spreekt een Man die in 1786 en 1787 bin-

---

1) Er staat „rusteloos."

2) Sedert Lid der Nationale Vergadering.

3) Edel luidt VAN DE SPIEGELS manhafte verklaring aan VALCKENAER. (Eerste Deel bl. 12) „Hy heeft niet willen gaan omdat zyner onschuld bewust was; hy zou zelfs niet hebben gegaan, al had hy de behandeling hem aangedaan, vooraf kunnen weten. Hy wil liever den kop verliezen. Zyne eer is door zyne Justificatie voor de posteriteit bewaard."

Digitized by Google

nen Amsterdam als de onverdragelykste Aristocraat onder zyn eigen party verfoeid was 1). Gy hebt hem (VAN DE SPIEGEL) dus veroordeeld, maar zyn edel bloed zal over u komen, en ten teeken strekken aan allen die u vinden om u te dooden!"

Zoo ver de wraakgierige Publicist, zóó moedig met de pen voor het Huis van Oranje ijverende, maar wiens bevende hand den dolk wel niet met vastheid zou gerigt hebben. — Welk een blinde razernij door de wel onregtvaardige, maar toch niet wreede en onmenschelijke behandeling van den te 's Hage en te Woerden gevangen Raadpensionaris, met beschaming van den hartstogtelijken kampvechter, gelogenstraft.

De uit dit nieuwe Loevestein herkomstige Verhandeling die dezen Bundel versiert 2), *over de verlichting der XVIIIe Eeuw*, meen ik een echt juweel te mogen noemen: de daarin uitblinkende encyclopaedische wetenschap staaft op de luisterrijkste wijze al wat VAN WESELE SCHOLTEN van VAN DE SPIEGELS weergalooze kunde had getuigd. Maar meer dan al die boeken en menschenkennis is wel de bezielende gedachte van den Minister en Regent te schatten, die zoo onwaardiglijk van het kussen geschopt en van alle gezag berooid, het welzijn van tijdgenoot en nageslacht met de edelste onbaatzuchtigheid bleef behartigen. — »Myn oogmerk is niet, verklaart hy, 3) om zekere byzondere grondregels van het publiek

---

1) Als politieke wêerhanen of wegens hunne „verschillende *gedaante-verwisselingen*" worden nevens PIETER PAULUS, in dit boekje meer bepaald aangeduid „DE LANGE VAN WYNGAARDEN, WYBO FYNJE, L'ESTEVENON, ABBEMA, DE WITT, GEELVINCK VAN CASTRICUM, DEDEM VAN DE GELDER, D. VAN LYNDEN, HAERSOLTE enz." — Ook werden in andere opzigten, POTS en HUBER, BLAUW en VAN DAM, en TULLINGH VAN OLDENBARNEVELT gehavend.

2) Bl. 483—527.

3) Bl. 498 volgg.

Digitized by Google

Bestuur, of ontwerpen van Regeringsvorm die in onze dagen veel byval vinden, te onderzoeken, want het is by my een waarheid, dat die Regeringsvorm de beste is, waaronder het Volk het meeste geluk geniet, en dat het moeilyk is *a priori* daarover te beslissen, omdat de ondervinding overal, zoo ook in dit opzigt, de beste Leermeesteres moet zyn. — De waarheden van het Natuurlyk Regt moeten zeker de grondslagen zyn van het welgeregeld Bestuur van eenen Burgerstaat, en de gelukkigste is die, wiens Leden het meest geschikt zyn om deze waarheden te kennen, en jegens malkander te betrachten." — Van de spiegels milde en ruime beschouwing erkent men waar hij betrekkelijk de staatkundige Verlichting, de vraag opwerpt: [1]) »Hebben wy geen betere denkbeelden van de gronden van algemeene welvaart? Hebben niet de *Politique Économie*, de *Staatkundige Rekenkunde*, de *Statistiek* en vele andere wetenschappen tot het Bestuur behoorende, groote vorderingen gemaakt? Heeft men niet vele theoretische kundigheden opgezameld aangaande den invloed van Binnen- en Buitenlandsche Handel en Fabrieken op het welzyn van den Staat? zyn er niet in sommige Landen, en zelfs by ons, verbeteringen gemaakt in de wyze van den akkerbouw? — Het is een voortreffelyke bezigheid, zich toe te leggen op de bevordering van de algemeene welvaart, en aan zynen medemensch een ruim bestaan te bezorgen. Maar zulke vruchten groeien niet dan in den tuin van *Rust* en *Vrede*. Hoe beklagenswaardig moet niet een Staatsman zyn, die deze middelen tot vermeerdering van de algemeene welvaart kent, die het Vaderland bemint, om er al zyne krachten aan te besteden, en zich ondertusschen, door den zamenloop der omstandigheden, in de

---

1) Bl. 500 volg.

Digitized by Google

onmogelykheid gebragt vindt van zoo nuttig te zyn als hy het wenschte!"

De klagt door VAN DE SPIEGEL hier geslaakt, was bij hem uit het gemoed geweld: zijne *Schets der Regeerkunde* had hem voorlang als een diepzinnigen en welwillenden Minister doen kennen, wiens hoogste streven was de gulden taal van MONTESQUIEU in het leven te doen treden: »*il sera toujours beau de gouverner les hommes, en les rendant plus heureux.*" En hoe vele *Agenda* had hij als Raadpensionaris van Zeeland, hoeveel meer nog te 's Hage als Raadpensionaris van Holland aangestipt en in het geheugen bewaard om die schoone droomen, kon het zijn, onder het genot van *Rust* en *Vrede* te verwezenlijken: droomen sedert 1792 door een aanhoudend wapengekletter verijdeld. — »Hebben wy roept hij droefgeestig uit, in onze Eeuw minder onregtvaardigheden in de Kabinetten zien smeeden? Zyn er minder oorlogen, minder verwoestingen van Landen en Volken geweest? Zyn de Staten minder met schulden bezwaard geworden, de ingezetenen minder met lasten gedrukt, dan voorheen?" — Het inwendig Bestuur der Staten was weinig meer opbeurend en geruststellend. »Zyn er — vroeg VAN DE SPIEGEL, nu minder oneenigheden, wanorden, geweld, bedreigingen? Is het getal der werkende en welvarende ingezetenen vermeerderd, en dat der *Armen* verminderd? Kennen en betrachten de menschen beter de liefde tot hun gemeen Vaderland? is hunne gehoorzaamheid aan de Wetten meêr vrywillig?" — Geene theoretische stelsels, de hervorming der *zeden* kon alleen redding aanbrengen [1]).

Het *Algemeen Staatsregt* behoorde de verbindende wet van onafhankelijke Natien jegens elkander te zijn, en toch

1) Bl. 502—504.

Digitized by Google

in weerwil van het onvergankelijk boek van GROTIUS en van andere scherpzinnige en menschlievende vernuften, welken invloed hebben die leerstellingen meestal tot hiertoe gehad »ter plaatse, daar men wenschen mogt, dat zy invloed hadden?" — »Immers, als men nagaat de betrekkingen der Natien tot malkander, hoeveel is hier niet onbepaald, en hoeveel behoorde er niet bepaald te worden, indien de Oppermagten de algemeene welvaart wilden bevorderen, *en aan de zucht tot oorlogen het voedsel benemen?* — Wy hebben dingen zien gebeuren — zoo kunnen wij heden ruim tachtig jaren na VAN DE SPIEGEL, bij het lijdelijk aanschouwen der afschuwelijkste menschenslagting op groote schaal, ten gevolge van het verbreken van het Evenwigt van Europa, nogmaals jammeren: — wy hebben dingen zien gebeuren, die ons overtuigen moeten dat het *Regt van den sterksten* nog de eerste Titel is in het Wetboek van het Jus Gentium. Laat ons — mag men met onzen waarlijk verlichten en edeldenkenden Landgenoot herhalen — laat ons de verbetering van dit gebrek overlaten aan gelukkiger tyden, wanneer de Oppermagten, *door hare eigen verliezen*, zullen geleerd hebben de waarheid der spreuk van den wijsten der Koningen: »Geregtigheid verhoogt een Volk, maar onregt is een schandvlek der Natien." [1]) Want volgens VAN DE SPIEGEL, bestond de Verlichting eigenlijk in wijzer en beter te worden; tot welk einde zijne Verhandeling wèl te behartigen wenken tot veredeling van het Volk, door opvoeding en onderwijs, inzonderheid door doeltreffende inrigting der Armenscholen, aan de hand geeft. »Ongelukkig is het Land, [2]) zegt hij, waar de gehoorzaamheid aan Wet en Regel alleen

---

1) Verg. deze Verzameling bl. 505.

2) Bl. 516 - 526.

Digitized by Google

van de vrees voor de straf der wanbedryven afhangt, zoodat een ieder kan leven gelyk hy wil, indien hy zich maar uit de handen van het Gerigt weet te houden; daar de ingezetenen geen hebbelyke neiging hebben tot deugd en goede zeden. Hoe gelukkig zou een Land zyn, [1]) waar de verlichting tot dat punt geklommen was, dat men niet meer moest zeggen *oderunt peccare mali formidine poenae*, maar doorgaans, oderunt peccare boni virtutis amore."

Met deze en dergelijke bespiegelingen en overdenkingen kortte de mishandelde Staatsgevangene van 1795—1798 den tijd, dien hij tot ambteloosheid gedoemd, niet meer practisch tot nut zijner misleide medeburgers kon besteden. Of wel opende hij in de ontvouwing der Algemeene Geschiedenis voor zijn Lotgenoot, den Graaf VAN BENTINCK, »de beste Leerschool der Staatkunde, door voorbeelden, welke de kunst van wel of kwalijk regeren, in de gevolgen, levendig voor oogen stellen." [2]) En wanneer wij in dat tafereel de lotgevallen van zoovele deugdzame en voorname Mannen beschouwen, die tot loon van hunne diensten aan het Vaderland bewezen, het doelwit van den haat en der vervolging hunner tydgenooten geworden zyn, »dan zullen wy — oordeelde VAN DE SPIEGEL met Christelyke zachtmoedigheid, — ons minder verwonderen, ons minder beklagen over hetgene aan ons Land en aan onze personen is overgekomen; wy zullen opmerken, dat ons Land en wy, van dezelfde natuur zynde als hetgene vóór ons bestaan heeft, het dwaasheid zou zyn, eene uitzondering te willen vorderen van de wisselvalligheid der ondermaansche dingen, waarvan de eindoogmerken aan den wyzen Bestuurder van het Heelal, alleen bekend zyn." — De studie der Historie door een

1) Bl. 518.

2) Bl 528 volg. (Memorie uit Woerden, 5 December 1797.)

Digitized by Google

toekomstigen Regent of Minister, [1]) moest met die van het Volkenregt, der Diplomatische Geschiedenis en der Tractaten onafscheidelijk gepaard gaan; en het belang van den Koophandel met de Kolonien, behoorde in het licht te worden gesteld. Wat het laatste tijdvak der XVIII[e] Eeuw betreft, hield de gewezen Raadpensionaris zich verzekerd, dat »zoo de nakomelingschap, zeide hij, onze Eeuw bestudeert op die wyze als hy meende dat behoort, zy met verwondering zal nederzien zoowel op de algemeene beginselen van Staatkunde, welke de Mogendheden van Europa ten opzigte van elkander hebben in acht genomen, als op die van het inwendige Staatsbestuur welke zy gevolgd hebben." [2])

Laten wij dan nu aantoonen, wat in dezen Bundel die gewigtige gebeurtenissen raakt, en hetzij van den Eersten Minister van Holland zelf, of van zijne Correspondenten, uitheemsche of Nederlandsche Gezanten en andere diplomatische of geheime Agenten, aangetroffen wordt. Heeft men in den jongsten tijd tot degelijker kennis van onzen toestand vóór en na de uitbarsting der Omwenteling in Frankrijk, leerrijke werken te voorschijn zien treden, met tal van lang verborgen bescheiden bevestigd en nader opgehelderd; — ziet men in de *Brieven* en *Gedenkschriften* van G. K. VAN HOGENDORP, in den JOHAN VALCKENAËR van Mr. J. A. SILLEM, in *de Patriotten te Amsterdam* van den Hoogleeraar THEOD. JORISSEN, de Staatspartijen handelend voorgesteld, en in het opmerkelijk geschrift van dienzelfden onvermoeiden Ambtgenoot, *de Eerste Coalitie en de Republiek der Vereenigde Nederlanden* in beider diplomatisch-militaire bedrijvigheid geteekend, ik geloof te mogen verzekeren, dat deze na-

1) Bl. 547.
2) Bl. 548.

Digitized by Google

gelaten papieren van VAN DE SPIEGEL geene onverschillige aanwinst behelzen. — Doch men zal wèl doen, daarbij het licht niet te versmaden, dat uit een zeer onlangs te Parijs uitgekomen boek, getiteld »*Le Département des Affaires Étrangères pendant la Révolution* 1787—1804 *par* FRÉDÉRIC MASSON *Bibliothécaire du Ministère des Affaires Étrangères*," voor ons kan opgaan. [1]) — Grondig historisch-wetenschappelijk en uit het Archief van het Departement van Buitenlandsche Zaken, wordt de hemelsbreed onderscheiden geest der *oude* en der *nieuwe* Diplomatie daarin naar het leven en tegelijk in de karakterschets der Mannen geschilderd, die óf als Hoofden van het Ministerie en houders der portefeuille, óf als voorname Ambtenaren en als medearbeiders of ervaren vraagbaken der revolutionaire nieuwelingen, een meerderen of minderen invloed op den gang der zaken hadden geoefend. — In de *Brieven* en *Negotiatiën* van VAN DE SPIEGEL vinden wij gelegenheid, dit zigtbaar verschil terstond op te merken: [2]) in plaats van die deftig afgemeten, gebruikelijke en hoffelijke, eeuwen heugende vormen en betamelijke of zelfs sierlijke inkleeding der Monarchale Diplomatie — wilde en onbesuisde, overmoedig — aanmatigende en aanstootelijke eischen, die zonder onregt en zonder krenking van het aanzien en de waardigheid van vreemde Staten, niet konden ingewilligd worden. — Vandaar het in 't oog loopend onderscheid in de verhouding van het Haagsche Kabinet, onder het eerste vijfjarig Bewind van den Raadpensionaris (1787—1792),

---

1) Paris, 1877, 570 bladz.

2) Zoo melden later REPELAER en BRANTSEN (Parijs, 11 Januarij 1795): „dat het niet mogelyk is om hier te handelen na de gewone wyze van negocieeren; dat de *oude* Diplomatie geheel is verbannen, en de *moderne* totaal van de vorige is verschillende, zo in de forme, als manieren en wyze van behandeling van zaken." (Z. bij JORISSEN *De Eerste Coalitie*, bl 171.)

Digitized by Google

en in de aanraking met den later zoo snood omgebragten Minister Graaf DE MONTMORIN, vergeleken met de betrekking tot den militair-Diplomaat DUMOURIEZ, tot LEBRUN bijgenaamd »*tondu*," in de dagen van het Schrikbewind onthalsd, en nog wel ter zake van die wederregtelijke opening der Schelde, die PITT en VAN DE SPIEGEL meer dan één slapeloozen nacht zal hebben gekost. Hoe, vraagt men verbaasd, om de opening van dien zoo lang onnatuurlijk gesloten stroom? — Ja, hoor slechts de verklaring van den helschen Procureur-crimineel FOUQUIER-TINVILLE, wiens eisch ook MARIE-ANTOINETTE naar het schavot heeft gesleept. De oorlog der Coalitie was door die gewelddadige opening der Schelde in strijd met de Tractaten, onvermijdelijk geworden. Dien misslag had LEBRUN met zijn leven te boeten. »LEBRUN est l'auteur du Manifeste publié pour l'ouverture de l'Escaut: ce manifeste déposera éternellement de son intelligence (!) avec PITT. Sans lui, en effet, PITT manquait absolument de *prétexte* pour entraîner une Nation, jusqu'alors juste, (Groot-Britannië) dans la coalition des tyrans [1])." — Onwaar was het niet, dat het nieuw Volkenregt door de Franschen in eenige van hunne Decreten, b. v. dat over de vrijheid van de Schelde en de Maas, gepredikt en verder tot den Rhyn uit te strekken [2]), de vredebreuk met Engeland had verhaast, maar welke Logica, LEBRUN daarom tot een met PITT heulenden Landverrader te maken! Lord GRENVILLE zoowel als de Raadpensionaris moet vreemd hebben opgekeken, toen de Gezant CHAUVELIN hem, hangende het regtsgeding van LODEWIJK XVI, de Memorie van LEBRUN van 27 December 1792 overhan-

1) MASSON, *Le Département des Aff. Étrangères*, p. 517.

2) VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negotiatien* (Decreet van 16 November 1792) I. 5, 12 volgg.

Digitized by Google

digde, — »'t singulierste stuk, dat men zien kon [1])". Toch heeft de arme man van dagbladschrijver te Luik tot Hoofd der Fransche Diplomatie geïmproviseerd, maar in plaats van zelfstandig Raadsman der Kroon, gedwee dienaar der Nationale Conventie, den kortstondigen glans van een schijnbaar gezag met zijne Ambtenaren, duur genoeg betaald om zijne nagedachtenis thans niet al te hard te vallen.

In onzen Bundel wordt hier en daar van die onlusten in het Prins-Bisdom van Luik gewag gemaakt [2]), in welke LEBRUN vroeger ook gewikkeld was geweest; maar veel meer, en zelfs een groot deel van dit boek is aan de Omwenteling in Brabant en Vlaanderen, of liever in de Oostenrijksche Nederlanden, Keizer JOSEPH II afgevallen, gewijd. De Brieven van den Baron MAX. L. D'YVOY (1790) aan VAN DE SPIEGEL gerigt, zullen voorzeker welkom zijn. [3]) Niet zelden wordt daarin van zendelingen uit of naar Frankrijk gesproken; van eer- of heerschzuchtige bedoelingen van deze of gene Staatspartij ten koste der nog niet erkende, steeds in angstige onzekerheid zwevende onafhankelijkheid van Belgie; alsmede van de bedekte en zorgwekkende woelingen tegen de Nederlandsche Republiek, van de na het binnenrukken der Pruissen in Gelderland, in September 1787 uitgeweken Patriotten. Op een en ander had D'YVOY aandachtig te letten, en geven zijne depêches gedeeltelijk in cijfer, getrouw berigt in onderhoudend verhaalde bijzonderheden. — Ook behelst het boek van MASSON op deze punten, sommige niet verwerpelijke, maar voor het

1) *Brieven en Negotiatien*, I. 10, 15, 21 volgg.

2) Z. *Ad. Borgnet*, *Histoire de la Révolution Liégeoise de* 1789 (1785 à 1795) *d'apres des docum. inédits*, *Liége* 1865 (twee deelen).

3) 11 Januarij — 21 April 1790, bl. 1 — 157.

Digitized by Google

vaderlandsch gevoel stuitende mededeelingen. Van het verspillen der geheime fondsen onder LEBRUN, heet het in December 1792; »Voici JEAN-CONRAD DE KOCK, le père de PAUL DE KOCK, qui reçoit 25,000 livres pour révolutionner la Hollande;" in Januarij 1793 verder: »la Hollande, pour laquelle on remet 45,000 livres à DE KOCK;" in April daaraanvolgende: »toujours les Bataves et la convention Rhéno-Germanique." 1) — De verwoede Proclamatie *aan het Volk van Nederland*, den 22 October 1792 te Parijs in de Algemeene Vergadering der »Verbondene Bataven tot herstel der Vryheid in hun Vaderland," door DE KOCK, HENDRIK SCHILGE en J. F. R. VAN HOOFF — sedert waardig Lid der Nationale Vergadering en van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek — uitgevaardigd, en in 't bijzonder de *Waarschouwing* van dit drietal, als *Comité Revolutionair der Bataven*, uit Antwerpen op den 18 Januarij 1793 onder de vanen van den toen zegepralenden DUMOURIEZ, liggen daar ten blijke van de gevaren, welke het kloek en onversaagd beleid van VAN DE SPIEGEL op het huiveringwekkend tydstip der onthoofding van den Koning der Franschen, had te wederstaan. Dood en verderf werd daarbij aan allen gezworen, die het hart zouden hebben, aan eed en pligt getrouw, de Staats-Stadhouderlyke Constitutie te verdedigen.

Uit die schrikkelijke, nog heden gedenkwaardige jaren dagteekenen de talrijke, zoo niet ontelbare brieven en losse blaadjes tusschen den Britschen Gezant Lord AUCKLAND en den Raadpensionaris gewisseld, met welke deze Bundel wordt besloten; gelijk ook de vertrouwelijke depêches of gedachten, op min of meer gemeenzamen voet, door den Envoyé Baron VAN NAGELL, uit Londen aan

1) P. 276 suiv.

Digitized by Google

den Griffier van Hun Hoog Mogende H. FAGEL geopenbaard, 1) die men bespeurt, dat ook door mijn' Ambtgenoot JORISSEN zijn geraadpleegd. 2) Eene eigen Afdeeling nemen de onderschepte diplomatische depêches van den Pruissischen Chargé d'affaires RENFNER of andere berigten in, tot welke die van den woelzieken Prins DE BÉTHUNE-CHAROST behooren, die zijn geluk langs verschillende wegen in België gezocht hebbende, ook al een van de vroeg weggemaaide slagtoffers der Fransche Revolutie moest worden. 3)

Doch ik keer tot de Brieven van D'YVOY en andere Stukken terug, die tot toelichting der gedragslijn van VAN DE SPIEGEL gedurende de Staatsberoerten in de Oostenrijksche Nederlanden, kunnen dienen. — Want met het oog op hetgeen men van de inzigten der Prinses WILHELMINE van Pruissen, Gemalin van den Stadhouder, tot verheffing van haren tweeden Zoon, 4) niet ophield te verspreiden, scheen nu en dan, de houding van den Raadpensionaris niet weinigen verdacht. — En toch hoe klaar en verstaanbaar klinkt niet de taal, op verschillende plaatsen, in deze Verzameling tot het Belgisch Congres, tot de Leiders der Omwenteling, tot de Afgevaardigden uit Brussel, of tot den Keizer en zijne Vertegenwoordigers of Gevolmagtigden gevoerd! — »Myne intentie — zoo betuigde VAN DE SPIEGEL, gevangen op de Voorpoort te 's Hage, aan JOHAN VALCKENAER, myne intentie is nooit geweest om de Belgique tot

---

1) Bl. 397—449.

2) Bl. 24 enz.

3) Bl. 198—214, 215 volgg.

4) VAN DER NOOT, in zijn onderhoud met VAN DE SPIEGEL (10 Mei 1789). Bij Jhr. Mr. L. P. J. VAN DE SPIEGEL, Résumé des Négociations etc. (Amsterdam 1841) p. 52. „Nous voulons aussi nous choisir un Stadhouder, par exemple le second fils du Prince D'ORANGE." (Prins FREDERIK).

Digitized by Google

eene afzonderlyke Republiek te hebben, maar om er op *gelimiteerde voorwaarden* den Keizer in te laten; het moest een voormuur tegen Frankryk zyn en blyven" [1]): — Hij beklaagde zich, tijdens de Brabandsche onlusten, door KAUNITZ zoowel als door den Graaf DE MERCY-ARGENTEAU verschalkt te zijn [2]). Met levendigheid schetst D'YVOY de tooneelen der revolutionaire losbandigheid te Brussel en elders, nog weinig getuigende van doorgedrongen staatkundige verlichting; tafereelen van woest en driest geweld gepaard met bedreigingen, die aan het voorbeeld van Versailles en Parijs ontleend, het ergste konden doen vreezen, doch hetgeen op enkele feiten na, van wreedheid en bloeddorst vrij bleef [3]). De bekrompen overmoed der Brabandsche misnoegden, die even als de Noord-Nederlandsche Patriotten in 1787 door bedriegelijke beloften of gewaagde voorspiegelingen uit het buitenland verblind en in slaap gewiegd, de waarborgen welke men van de toegeeflijkheid van Keizer LEOPOLD, toen nog Koning van Hongarije, bij tijds zou hebben kunnen verkrijgen, hadden in den wind geslagen, verijdelde het ondankbaar werk der Haagsche Conferentie tot bemiddeling der geschillen. — Een hoogst belangrijke brief van 27 October 1790, waarin Lord AUCKLAND uitvoeriger dan gewoonlijk de kwade trouw van den Oostenrijkschen onderhandelaar DE MERCY aanwijst en uiteenzet, en voorts aan VAN DE SPIEGEL in bedenking geeft, jegens dien Diplomaat, een loozen vos, [4]) een anderen

---

1) Eerste Deel, bl. 7, 8.

2) T. a. p. bl. 16, 17.

3) Verg. bl. 106—107. — „The last advices from *Brussels* and *Gand* — schreef Lord AUCKLAND aan VAN DE SPIELEL (14 April 1790) give too much reason to apprehend that those Provinces will soon be involved in confusions and distractions *worse* if possible than those which are prevailing in France."

4) Zoo noemde VAN DE SPIEGEL den Graaf DE MERCY, in zijn onderhoud met VALCKENAER. Z. Eerste Deel bl. 16 volg.

Digitized by Google

weg in te slaan en een ernstiger toon te gebruiken, getuigt van de zorg en welwillende bedoelingen der beide Zeemogendheden ten gunste der verzoening van de Insurgenten, op redelijke voorwaarden. De brieven van D'YVOY sluiten zich niet enkel aan die van den Britschen Ambassadeur, maar ook aan de Gedenkschriften van LAFAYETTE, MIRABEAU en LA MARCK, of van Prins AUGUST V. AREMBERG aan; en Mannen, die nog onder de regering van Koning WILLEM I eene meer of min aanzienlijke betrekking hebben bekleed of eene politische rol hebben gespeeld, een Graaf DE THIENNES, een DOTRENGE en anderen, komen daarin handelend voor. Hollandsche uitgewekenen vindt men er zoowel als in de depêches van den Minister HOP aangeduid [1]); sommigen, gelijk PIETER VREEDE, over den loop der zaken in Brabant ontevreden, [2]) zoo niet zelfs daaruit verjaagd, en op den weg om zich van Lier naar de omstreken van Breda te begeven, en zich te Tilburg neder te zetten, vanwaar hij vijf jaren daarna, de *Vrijwording* der Meijerij van 's Bosch en van andere Generaliteits-landen, zou beramen en doorzetten; een *antecedent* dat hem uit erkentelijkheid, uit het kiesdistrict Bergen-op-Zoom hoewel te Leiden geboren en wonende, in 1796 in de Nationale Vergadering een zetel verschafte. — De bewerkers der Omwenteling in de Oostenrijksche Nederlanden, HEINTJE VAN DER NOOT en VAN EUPEN, invloedrijke en kundige mannen, zoo als C. F. DE NELIS, Bisschop van Antwerpen, de Generaal VAN DER MEERSCH, de Bankier —

1) Bl. 172—193.

2) Bl. 53, „le nommé VREDEN, qui a eu autrefois une fabrique à Leyden." (D'YVOY aan VAN DE SPIEGEL, 14 Febr. 1790); bl. 68: „de aanstaande komst van de Hr. VREEDE met bijna 300 werklieden tot Breda" (20 Febr.) — Te verg. met de *Geschiedenis der stad Lier* van den veelbelovenden Mr. ANTON BERGMANN (Antwerpen 1873) bl. 367 „gedwongen onze stad te verlaten,"

Digitized by Google

Burggraaf WALCKIERS [1]), VONCK en anderen door een fijn opmerker gelijk D'YVOY gadegeslagen en in zijne berigten aan den Raadpensionaris en de Prinses van ORANJE beschreven, zijn geene onbelangrijke figuren in zijn verhaal. — De befaamde Publicist LINGUET, die niet lang naderhand naar Frankrijk teruggekeerd zijn hoofd onder de guillotine zou verliezen, en de duistere zaak van de Markies DE FAVRAS [2]) worden door D'YVOY niet vergeten. In 't kort, de stijl hetzij Fransch of Nederduitsch moge niet zeer sierlijk zijn, de inhoud is lezenswaardig, hetzij wat zaken of personen, en de beschouwing van den bijzonderen of van den algemeenen staatkundigen toestand betreft. Want inderdaad was het Belgisch vraagstuk, niet minder dan het Oostersche en de onheilspellende wedergeboorte van Frankrijk, eene Europesche aangelegenheid; terwijl [3]) de Alliantiën der Nederlandsche Republiek met Groot-Britannië en Pruissen het zelfs een niet-officielen diplomatischen Agent ten pligt maakten, zijn blik verder te laten gaan dan de onmiddellijke nabijheid van het Nationaal Congres of het Leger bij Namen.

De Staatsman die te 's Hage aan het roer stond, en die Leider der Vergadering van Holland, zijn beslissend overwigt in het Geheim Besogne, zoowel als in de Staten-Generaal moest trachten te doen gelden, terwijl hij periodiek wenken en raadgevingen aan de Nederlandsche Ministers bij vreemde Hoven verstrekte, en ieder

---

1) WALCKIERS wordt bij MASSON als zeer vertrouwelijk met BARNAVE en de broeders DE LAMETH omgaande voorgesteld, (p. 274).

2) Verg. bl. 28, 36, 44, 98 volg. „waarin zeer vele Hollandsche Patriotten *voor* en *tegen* gemêleerd waren."

3) Verg. VAN DE SPIEGELS *Considérations sur l'article des conférences de Reichenbach, relatif aux Pays-Bas Autrichiens* bl. 158—161, en zijne Memorien en depêche van 25 April 1790 (aan Lord AUCKLAND) en van 7 Augustus 1790 aan onzen Gezant bij het Hof van Weenen, Baron VAN HAEFTEN, bl. 162—172.

Digitized by Google

oogenblik de buitenlandsche Gezanten of andere Vertegenwoordigers te woord had te staan, had meer dan iemand behoefte aan de juiste kennis van het algemeen verband tusschen de Kabinetten, en tevens aan de meest naauwkeurige inlichtingen uit ieder Land. Welken dunk VAN DE SPIEGEL van zijne talenten en van zijn karakter had ingeboezemd, bewijst de uit Regensburg den 10 October 1794 gedagteekende diplomatische Briefwisseling, op welke hiervoren met een enkel woord is gewezen. — Drie maanden vóór den val van het Gemeenebest, had men hem die ongevergde Hulde gebragt. — MACPHERSON en MANFREDINI den Raadpensionaris toesprekende, roemden zijne ongemeene schranderheid en vaderlandsliefde: »Votre Excellence, zeiden zij, si distinguée par ses lumières et ses vues patriotiques et étendues [1]." — Beurtelings had de handhaving van het Drievoudig Verbond van 1788 de bemoeijing der Nederlandsche Diplomatie in het Noorden bij den krijg tusschen Zweden, Denemarken en Rusland, in het Oosten te Sistow ten behoeve der Porte en Oostenrijk uitgelokt, en tusschentijds te Reichenbach — ook in het belang der minnelijke vereffening van de Belgische onlusten, — ja vroeger nog ter verhoeding der vredebreuk tusschen Groot-Brittannië en Spanje wegens een geschil aan de Nootka-Sound, dat onzerzijds de uitrusting van een Eskader onder den Admiraal VAN KINSBERGEN had gevorderd. [2]) — De beklagenswaardige en heldhaftige Polen hadden naar het scheen, ook wat hartelyker en krachtiger bijstand verdiend; maar de Alliantie met Pruissen, verlamde alle werking der welwillende gezindheid te Londen, zoowel als te

1) *Correspondance entre un Voyageur et un Ministre, en Octobre* 1792 p. VII.

2) „Miss. Hertog van LEEDS aan Mylord AUCKLAND over het zeilen der Schepen naar Portsmouth." (VAN DE SPIEGEL). HOGENDORP, *Brieven en Gedenkschr.* III. 43—46.

Digitized by Google

's Hage; en zoo zochten de Publicisten, welke ik zoo even noemde, bij de Hoven der Coalitie tegen Frankrijk, de gemeenschappelijke zaak van het behoud der onafhankelijkheid van de Nederlandsche Republiek, met de vestiging van eene erfelijke Monarchie in het overschot van Polen, te bepleiten. — »Si les Puissances coalisées vouloient apprécier ces verités, et se souvenir que le vrai pouvoir souverain est partout la colonne du crédit public, betoogden MACPHERSON en MANFREDINI, elles s'accorderoient bientôt sur la nécessité de réunir leurs forces et leurs finances *pour protéger la Hollande*, cette Republique qui fait le commerce de toutes les Nations, et *qui prête à tous les Gouvernemens* l'argent qu'elle a gagné sur leurs sujets. — Elles sentiront — dus gingen zij voort — d'après les mêmes principes la nécessité de donner aux restes de la Pologne un trône héréditaire, pour établir la barrière entre les Puissances limitrophes de la Pologne, et maintenir une juste balance entre un peuple serf et une noblesse composée de souverains [1]."

In onzen Bundel ontwaart men hier en daar eenige belangstelling in Polen [2], hoewel niet geevenredigd aan het gewigt der zaak en aan het edel streven van KOSCIUSKO. In de brieven van Lord AUCKLAND treft men OGINSKI en MIDDLETON als diplomatische tolken van Warschau bij Hun Hoog Mog. aan, mededeelingen van den Britschen Colonel GARDINER enz.

MANFREDINI verlangde evenwel ook met MACPHERSON dat Nederland, Groot-Britannië en Spanje, de beginselen van het regt van eigendom te midden der heerschende revolutionaire koorts en buitensporigheden zouden verde-

1) *Correspondance* p. XI.

2) VAN NAGELL, 19 Julij 1798 bl. 432. — Ontwijkende Instructie van VAN DE SPIEGEL aan den Gezant te Berlijn VAN REEDE (commissie naar Polen), bl. 298 volgg.

Digitized by Google

digen, en met hunne Zeemagt, den handel van Italië zouden beschermen [1]). — En uit zulk algemeen politisch oogpunt zijn in deze Verzameling de depêches en gemeenzame brieven van den jeugdigen en voortvarenden Gelderschen Edelman VAN NAGELL in dit voor Nederland, gelijk voor Polen, voor Italië en voor zoo menig ander Volk en Staat op het Vasteland noodlottig-beslissend tijdperk en uit Londen, dat van toen af tot den ondergang der Fransche Heerschappij in Europa als het schild en de toeverlaat der verdrukten werd geëerd, wel het meest belangwekkend, mits men die met de beschouwingen en oordeelvellingen van Lord AUCKLAND en VAN DE SPIEGEL vergelijke. De zienswijze van VAN NAGELL was niet altijd die van den Raadpensionaris, [2]) die hem in eene bui van gemelijkheid, „een zeer eigenwys heer noemde, die hier door het Cabinet van Londen wilde influenceren en onze Politiek dirigeren. Ik heb — klaagde hij — dikwyls oneenigheid met hem gehad daarover en heb hem meermalen ernstig moeten corrigeren." Maar boomen waaraan te snoeyen valt, zijn juist niet de slechtste, en voor het nageslacht dat VAN NAGELL in het herboren Nederland tien jaren lang, onder Koning WILLEM I als Minister van Buitenlandsche Zaken heeft gekend, geeft die zelfstandigheid van den lateren Ambtgenoot van HOGENDORP en FALCK, geen ongunstig vermoeden van den op zóó gewigtigen post *debuterenden* Diplomaat. — Voor 't overige zal dan wel gedeeltelijk aan misverstand met VAN DE SPIEGEL te wijten zijn, dat in den meer en meer voor ons dreigenden loop der gebeurtenissen, FAGEL naar Engeland overstak en VAN NAGELL, schoon vruchteloos, ter zijde

---

1) „La Hollande, l'Angleterre, et l'Espagne n'ont qu'à armer par mer pour la protection de l'Italie et du commerce." (p. 54).

2) Zie in het Eerste Deel bl. 6. (Gesprek met VALCKENAER).

Digitized by Google

gesteld werd; — een teeken tegelijk van den veegen staat der zaken hier te lande.

Wordt in onze dagen, bij de schromelijke uitbreiding van Legermagten of van hetgeen men tegenwoordig »levende strijdkrachten" noemt, niet zelden de mogelijkheid van nationalen wederstand door dezen en genen onwaardig in twijfel getrokken, het jaar 1793 kan den angstigen en weifelmoedigen steeds met Nederlandsche fierheid worden tegengeworpen. Het getuigt van den onverbasterden geest, waarmede de snorkende taal van DUMOURIEZ die zich, met hulp der Patriotten, reeds zeker van Holland en van de schatten der Beurs van Amsterdam waande, door VAN DE SPIEGEL tot zwijgen werd gebragt; terwijl de zinkende moed der weldenkenden door de onwankelbare volharding van dien Minister en het hartelijk gemeen overleg met den getrouwen Bondgenoot Groot-Britannië weder opgebeurd, de tot daartoe zegevierende Franschen beschaamde en op Belgischen bodem terugdrong of deed afdeinzen. En toch nog zeer onlangs had de Opperbevelhebber der vesting Maastricht, met een garnizoen van nog geen vijf duizend man, niet zonder grond gevraagd, »Wat kan ik daarmede doen tegen DUMOURIEZ, die te Luik naar men zegt, 80,000 man onder zijne bevelen heeft [1])."

Eenige nieuwe bijzonderheden leest men in de tusschen Lord AUCKLAND en den Raadpensionaris gewisselde briefjes [2]) aangaande de poging tot Vredehandeling van den Franschen Gezant DE MAULDE, zeer kort vóór de oorlogsverklaring aan Engeland en den Stadhouder, op

1) JORISSEN, *De Eerste Coalitie en de Republiek der Vereenigde Nederlanden*, bl. 15. Zie wegens den in Januarij 1793 door DUMOURIEZ beraamden aanslag op Maastricht, MASSON p. 278.

2) „Billetten van Buitenlandsche Ministers aan my 1793, 1794." (VAN DE SPIEGEL.)

Digitized by Google

verlangen van DUMOURIEZ in Januarij 1793 beproefd, en eensklaps door den zonderlingen, hoogst vijandigen en aanmatigenden toon van dienzelfden door het krijgsgeluk benevelden Generaal vervangen. Hij, die weinige dagen vroeger met beroep op zijn zedelijk karakter, versch na den moord van LODEWYK XVI, zoo vreedzaam gestemd liefelijkvleijend had gevraagd: »Ne serait-il pas possible, qu'en nous abouchant sur la frontière ou avec vous seul, ou avec vous et Mr. VAN DE SPIEGEL et moi, nous tirassions de cette conférence des résultats utiles à l'Angleterre, aux Provinces-unies, à la France, l'humanité, et peut-être à l'Europe entière?" [1]) diezelfde militair-Diplomaat, het masker welhaast afligtende, hief nu in een te Antwerpen in het Nederduitsch en Fransch gedrukt geschrift een zóó raauwen en dreigenden kreet aan, dat men te 's Hage niet wist wat daarvan te gelooven, en of men het wezenlijk aan den Man mogt toeschrijven, wiens naam aan het hoofd geplaatst was; een Man die tot daartoe voor schrander en wel onderrigt gehouden werd, en die — teregt slingerde men hem nu het verwijt toe, — voorgaf »aanspraak te hebben op den roem van zedelykheid en deugd." — In zijne Proclamatie aan de Bataven, had DUMOURIEZ gesnoefd: [2]) Ik kom tot u, aan 't hoofd van 60,000 vrije en zegepralende Franschen; andere 60,000 verdedigen de Belgische Gewesten, en zijn gereed om mij te volgen, indien ik op mijnen weg tegenstand ontmoet; wij zijn

1) Verg. bij JORISSEN t. a. p. bl. 100 (Paris, le 23 Janvier 1793) — Aan Lord AUCKLAND.

2) Volgens den Oostenrijkschen Secretaris van Staat, Baron DE FELTZ, had DUMOURIEZ gehoopt reeds den 1sten Januarij in Holland te zijn („that DUMOURIEZ says He will *dine at the Hague on new years Day.*" AUCKLAND aan den Raadpensionaris.) — Ook tot WILSON den Secretaris van Lord ELGIN had de arglistige Franschman beweerd, „that he had 60,000 men in the bruyères; that he would push his enterprize à toute outrance, as his whole character depended on it."

Digitized by Google

geenzins de aanvallers, de *Oranjepartij* doet ons sedert lang een verraderlijken en geheimen oorlog aan; het is in 's Hage, dat men allerlei zamenzweringen berokkend heeft. Wij trekken naar 's Hage, om de bewerkers van al onze onheilen op te zoeken; want tegen hen alleen is onze toorn en onze wraak gerigt." — Vuur en vlam spuwde hij tegen de Burgerlijke of Militaire Overheid, die tot 's Lands verdediging *overstroomingen* zoude bevolen of bewerkstelligd hebben. — Liet de Nederlandsche Regering zich door die verwaten bedreigingen schrik en ontmoediging aanjagen? Integendeel, zij drukte veeleer het regtmatig vertrouwen uit, dat alle Ingezetenen, met ter zijde stelling van de partijschappen die hen verdeelden, hunne pogingen bij die van alle ware beminnaars van het Vaderland zouden voegen, en niet afgeschrikt »door het vergroote schildery", niet zouden vergeten »noch de onoverwinnelyke dapperheid, waarmede onze onsterfelyke Voorvaderen aan die zelve Franschen het hoofd geboden hadden in een tyd, wanneer de magtigste Mogendheden van Europa niet gelyk nu, *met* ons, maar *tegen* ons vochten; noch de ligging van ons Land, welke vooral in dit jaargetyde (in den winter) den aantogt van eenen vyand onoverkomelyke zwarigheden in den weg legt; noch de onvermoeide zorg en werkzaamheid van de Regering, noch eindelyk de krachtdadige hulp en bystand, die wy binnen kort van onze getrouwe Geallieerden te wachten hebben." — Van de heldhaftige verdediging van de Willemstad onder het bevel van CAREL VAN BOETZELAER, hing het lot van Europa eenige dagen af. — DUMOURIEZ had zich durven beroemen, [1]) dat de Belgen hem hunnen *Verlosser* noem-

1) Lord AUCKLAND had den goeden raad gegeven, die bluffende Proclamatie, die te Rotterdam toch in omloop was, flink te doen herdrukken,

Digitized by Google

den, en hij had er onbeschaamd bijgevoegd, »weldra hoop ik de uwe te zijn"! — Maar, was er nog iets noodig geweest om onze Landgenooten tegen die bangmakerij te versterken in het besluit van alles op te zetten voor de verdediging van het lieve Vaderland, »dan zouden wy, — zoo spraken de Staten-Generaal den 20 Februarij 1793, bij monde van VAN DE SPIEGEL en van den Griffier HENDRIK FAGEL, — hun voor oogen houden het voorbeeld van de inwoners der naburige Oostenryksche Nederlanden, die dezen zelven Generaal, die zich hun *Verlosser* durft noemen en die zelve Franschen waarover hy het bevel voert, als *Vrienden* hebben ingeroepen en ingehaald en die tegenwoordig de bitterste vruchten hunner onbedachtzaamheid plukken. De goede Voorzienigheid die dit Gemeenebest zoo menigmalen uit de dringendste gevaren gered heeft, beware haar genadiglyk voor zulk eene *Verlossing* en zulke *Vrienden* [1])!" — Aan die mannelijke Verklaring [2]), levendig door hem toegejuicht, was de aansporing van den ijverigen Gezant Lord AUCKLAND niet vreemd gebleven; zooals hij in die netelige oogenblikken, den Raadpensionaris steeds broederlijk ondersteunde, — met eene rustelooze bedrijvigheid en zaakkennis, die de kunde en arbeidzaamheid van VAN DE SPIEGEL al zeer nabij kwamen. [3])

---

maar tevens te wederleggen; „*reprinting* that proclamation boldly and answering fairly and compleatly with that *vigour* and *energy* which *you* can give to such a composition. Pray think of this! it appears to me to be a most urgent point, *and may rally and rouse the Country.*" (15 Febr. 1793).

1) *Manifest* van H. H. M. ondert. W. J. H. VAN WASSENAER; H. FAGEL (Zeeuwsche State-Notulen 25 Febr. 1793 fol. 165.)

2) „I conceive it to be of great and essential importance to publish a Proclamation or Manifest immediately, *to morrow even* if possible: taking for its Basis the Proclamation of DUMOURIEZ." (15 Febr. 1793).

3) „I am not particularly idle or inactive — schreef EDEN den 12 Octo-

Digitized by Google

Het is hier de plaats bij de vriendschap dier Mannen een weinig stil te staan, die onmiskenbaar zoolang beide te 's Hage met elkander ongedwongen van mond tot mond de gebeurtenissen van den dag konden bespreken, dikwijls van heilzamen invloed geweest is. — In Sir JAMES HARRIS, (Lord MALMESBURY) had de Raadpensionaris, naar luid van zijne mededeelingen aan VALCKENAER, geen onbepaald vertrouwen gesteld, en voerde onder anderen, dit feit aan: »HAUGWITZ (de Pruisssche Gezant) had het air van zeer openhartig met my te spreken; MALMESBURY gaf ook breed van hem op. Eens op een avond verzekerde hij my, dat er *geene intrigues* meer aan het Hof van Pruissen waren; dit was my genoeg om hem en zyne zoogenaamde opregtheid te beoordeelen. Ik kende dat Hof maar al te wèl. Ik zeide aan MALMESBURY: spreek my nooit weer over uwen HAUGWITZ." — Maar zoo onaangenaam als de indrukken waren, die VAN DE SPIEGEL van de valschheid van den Graaf DE MERCY-ARGENTEAU, of van de even dubbelhartige als laatdunkende bemoeizucht van den Leider der Pruissische Diplomatie V. HERTZBERG [1]) behouden had, zoo gunstig was terstond over en weder, bij de ontmoeting met WILLIAM EDEN, Lord AUCKLAND, de dunk geweest, dien de een van des anderen inborst had opgevat. »AUCKLAND, betuigde hij, is myn vriend; den eersten avond dat ik hem zag, hebben wy woorden gehad, sedert altyd goede vrienden. — Wy zyn, verzekerde VAN DE SPIEGEL, niet geregeerd door

---

ber 1790 —, but I cannot explain to my self *how* you find time and recollection amidst this fever of *fêtes*, to do so much business." Hij zelf kon wel eens 13 uren onafgebroken werken.

1) „HERTZBERG, klaagde VAN DE SPIEGEL — heeft alles bedorven (I. 16). Z. wegens dien Staatsman, het laatst (23 Maart 1876) de Verhandeling van MAX DUNCKER, „FRIEDRICH WILHELM II und Graf HERTZBERG," in de *Historische Zeitschrift* van HEINR. V. SYBEL (Munchen 1877 s. 1—48).

Digitized by Google

Engeland, zooals men denkt; het zal blyken, dat wy te Londen vry wat invloed hadden" 1). — Gewis kan uit de gedachtenwisseling van AUCKLAND worden afgeleid, dat hij niets had verzuimd om telkens waar het pas gaf, met hoogachting en onderscheiding van den Raadpensionaris bij het Britsche Kabinet gewag te maken, en met mededeeling van Memoriën of Reflexiën uit diens brein gevloeid, aan zijn doorzigt en talenten regt te doen wedervaren.

Niettegenstaande de ongelijkheid van levensloop, daar VAN DE SPIEGEL nooit in het buitenland had verkeerd en zich eigenlijk vóór zijne verheffing tot Eersten Minister van Holland, doorgaans in betrekkelijk — kleineren kring had bewogen, terwijl EDEN vóór zijne komst te 's Hage, beurtelings in Noord-Amerika, in Ierland, Frankrijk en Spanje werkzaam, eene veelzijdige praktische ondervinding had verkregen in Landen, welke de Raadpensionaris enkel uit beschrijvingen kende, waren er evenwel menige punten van aanraking en overeenstemming. Beide Staatslieden waren smaakvolle kenners en beoefenaren der Letteren; beide waren Regtsgeleerden 2), en hadden zich theoretisch de gronden der algemeene welvaart, van den bloei van Handel, Nijverheid, Scheepvaart en Landbouw, van Moederland en Kolonien eigen gemaakt, verrijkt door eene veeljarige behandeling van zaken. EDEN was eene uitnemende specialiteit, een Staathuishoudkundige — de onderhandelaar van het Tractaat tusschen Groot-Britannie en Frankrijk, den 26 September 1786 te Versailles met dienzelfden GÉRARD DE RAYNEVAL gesloten 3), van wien in de vroegere Deelen van deze Verzameling, de rede geweest is als

1) Verg. deze Verzameling, I^{ste} Deel bl. 8, 13, 15, 16 volg.

2) EDEN had zich in zijne jeugd als Criminalist doen kennen.

3) Over DE RAYNEVAL is het boek van FRÉDÉRIC MASSON, *Le Département des Affaires étrangères*, p. 21 suiv. zeer gunstig.

Digitized by Google

onder het Bewind van DE VERGENNES, herwaarts ter bemiddeling der geschillen tusschen de Patriotten en den Stadhouder, afgevaardigd maar even als Graaf V. GOERTZ, onverrigter zake teruggekeerd. — EDEN was een oud Vriend van ADAM SMITH [1]), en VAN DE SPIEGEL een vlijtig lezer en vereerer van dien Staathuishoudkundige. — Beide, de Raadpensionaris, in Zuidbeveland op zijn *Korenpolder* en Lord AUCKLAND op *Eden-Farm*, vrij van Staatsbeslommering, waren groote vrienden van het buitenleven [2]), en beide allergelukkigste Echtgenooten en huisvaders, mogten zich in een talrijk gezin verheugen. De Ambassadeur had kinderen uit elk Land, waar hij hetzij een tijdelijk ambt of eene of andere zending onder verschillenden titel, vervuld had. [3]) — En Lady Auckland, (ELEANOR ELLIOT) die gaarne als Ambassadrice de eer van haren Gemaal ophield en levenslustig hare taak verrigtte, liet geene gelegenheid na om hare *soirées* met eene des noods in haast geïmproviseerde danspartij te besluiten, waar Mevr. VAN DE SPIEGEL en hare dochters dan niet mogten ontbreken. — [4])

Op zulken voet gingen beide Mannen en hun gezin met elkander om, en dat die gemeenzame verhouding voor de goede zaak, dat is, voor de aankweeking van eene welwillende verstandhouding tusschen het Kabinet van St. James en dat van 's Hage niet onverschillig was, springt in het oog.

---

1) *Journal and Corresp. of Lord* AUCKLAND I. 64 volgg. (Brief uit Edinburgh, 15 Dec. 1783) „ADAM SMITH and Mr. EDEN had been friends of long standing."

2) Dus ook van dieren, vooral honden. Z. bl. 601.

3) „*Six* children born in *six* different Countries is indeed a very extraordinary event." AUCKLAND, *Corresp.* II. 376. (Brief van Mr. STORER, 28 November 1790 die zich in het vooruitzigt der geboorte van „*a mynheer*" verheugde).

4) De Raadpensionaris en zijn zoon werden ter bijwoning van den Doop (the Christening") van het kind te 's Hage geboren, („of our young Hollander") uitgenoodigd.

Digitized by Google

Behendig wist AUCKLAND van tijd tot tijd de snaar van het *nationaliteits*-gevoel te roeren, en den Raadpensionaris tot een of anderen maatregel in het belang, naar hij betoogde, van de eer van den Staat te overreden [1]), die door de gebeurtenissen van 1787 diep vernederd, zijn aanzien behoorde te hernemen. Opmerkelijk was in 1790 de aandrang in dien zin, tot de uitrusting van het Eskader naar Portsmouth gebezigd, dat tegelijk tegen Rusland, als tegen Spanje de opregtheid van onze Alliantie met Engeland, toonen moest. — In hetzelfde jaar was het ook vooral op aansporing van zijn Vriend den Gezant, dat VAN DE SPIEGEL de benoeming tot Bemiddelaar der Belgische geschillen [2]) aanvaardde; bij welke taak de magtige invloed van den Raadpensionaris onontbeerlijk scheen. Beide vertrouwden elkander [3]) zelfs wel eens hunne klagten over hetgeen, hetzij in Engeland of hier naar hun inzien, niet juist door Leden der Regering werd gedaan of begrepen. — Zij waren het doorgaans niet minder eens over de Russische en Pruissische Politiek in het Oostersch vraagstuk, maar inzonderheid over de uittartende en wispelturige handelingen van den Minister V. HERTZBERG, in zijne Verdediging alles behalve geregtvaardigd. [4]) Lord AUCKLAND schroomde niet den Pruis-

---

1) Verg. bl. 623 volg. „our armaments at this season of the year, as matter of decorum and *appearance* with respect to Spain, and as a mode of *menace* and negociation on regard to Russia, and the conduct of the Republic may be highly creditable and advantageous, très aisement and à trè bon marché."

2) „Our *Mediation* for settling dissensions in the Netherlands." (30 Nov. 1790).

3) „On looking at the inclosed papers you will see that there is *one* which I send from sentiments of that *unlimited* confidence which is due to you, — which perhaps in strictness I ought not to send."

4) „It is a good proof of M. DE HERTZBERGS consciousness that an Apo logy is necessary, when He goes so far as to alledge in defense *what is to-*

Digitized by Google

sischen Staatsman grove onwaarheid te last te leggen. — Met blijdschap deelde hij den Raadpensionaris het berigt mede van den eindelijk, niet zonder hunne krachtdadige tusschenspraak, tot stand gekomen Vrede te Sistow. — En vrij van alle grootspraak en zelfverheffing is wat men in de *Nadenking* van VAN DE SPIEGEL, aangaande al die afwisselende en gewigtige diplomatische bedrijvigheid leest. — Hoe menigmaal zal hij in 1795 van het toppunt van gezag in het verderf gestort, den brief van EDEN herdacht hebben, waarin de Diplomaat op zijn landgoed de beslommeringen van Staat ontvloden, de regelen van den grooten CONDÉ tot de zijne had gemaakt: »Mafoi, l'honneur de faire tourner la grande roue des évènemens de l'Europe est un travail très rude; l'état moins brillant de l'indépendance, de l'oisiveté et de l'oubli, est selon moi, plus heureux, et le vrai lot du sage de ce monde."

Ook al moesten zij nu en dan officieel elk zijne streng vasthouden, leed daaronder hunne genegenheid niet. [1]) — De jammertooneelen der Fransche Omwenteling, de vlugt en de terugvoering van den Koning en zijn gezin uit Varennes, de ijzingwekkende dagelijksche berigten der gruwelen waarvan de doorluchtigste personen met Lord en Lady AUCKLAND bevriend, slagtoffers waren geworden; de gevaren die Nederland en het gansche Vasteland, ja Groot-Britannië zelf meer of min door het heulen van misnoegde

---

tally contrary to fact. It is not true that the Ratification corrects the offensive parts of the Treaty. On the contrary, the Ratification asserts (which is also contrary to fact) that His Prussian Majesty pursuant to the stipulation with the Porte has assembled His army to oblige the two Imperial Courts to restore their conquests: and this assertion is made two days after having proposed to the Court of Vienna to give up some of the best Possessions belonging to the Turks."

1) Zie de brieven van Lord AUCKLAND, 16 en 19 December 1791 in het Derde Deel bl. 657—660; en nog meer in dezen Bundel, bl. 241—249 (20 November, 25 December 1791.)

Digitized by Google

geestverwanten met de Jacobijnen schenen te bedreigen [1]), dit alles gaf schier dagelijks voedsel aan brieven en gesprekken, aan het leenen van boeken [2]), tijdschriften en dagbladen, aan fijne opmerkingen of toepasselijke citaten; niet het minst aan een doeltreffend en hartelijk gemeen overleg, dat na het *rappel* van den Gezant, nooit meer zóó warm en opregt geweest is. — Ter besparing van aandoeningen, namen zij *schriftelijk* afscheid, hetgeen Lord AUCKLAND zich bij het einde van vroegere missiën, tot regel gesteld had. —

In die vertrouwelijke en met geluk bekroonde zamenwerking van VAN DE SPIEGEL en EDEN tot het afslaan van den aanval van DUMOURIEZ op de Republiek, te water en te lande in allerijl in staat van tegenweer gebragt, vond men — al mogten de stijgende grootheid van Engeland en het gedaald aanzien van Nederland veel verschillen — iets van de vriendschap tusschen de bewerkers van het Drievoudig Verbond tegen LODEWIJK XIV, tusschen JOHAN DE WITT en Sir WILLIAM TEMPLE terug.

Doch iets anders was het eensgezind den avontuurlijken en beginselloozen DUMOURIEZ het verder doordringen te beletten, iets anders na den val van ROBESPIERRE, in het najaar van 1794, door Oostenrijk en Pruissen verlaten, en van binnen door de met den vijand zamenspannende Patriotten te Amsterdam en elders belaagd en ondermijnd of gestadig verlamd en verzwakt, op den

1) Zie in de lezenswaardige *Miscellanies* van wijlen Graaf STANHOPE (vroeger Lord MAHON), het Hoofdstuk *The English friends of the French Revolution.* January—June 1792 (Tweede Series) London 1872, p. 38—56.

2) Van BURKE's *Reflections on the Revolution in France;* van NECKER, *Du Pouvoir exécutif dans les grands États*, enz. — VAN DE SPIEGEL had het eerst zijn geliefkoosden MABLY geleend, bij AUCKLAND niet zoo hoog in tel. — („I return your volume of MABLY with many thanks: it gives a most imperfect and unsatisfactory extract of the Treaty of Passarowitz," enz. (14 April 1790).

Digitized by Google

duur de overhand te behouden. — Zoolang het bloeddorstig Schrikbewind in Frankrijk en in de reeds overheerde naburige Landen woedde, en in zijne onverbiddelijkheid van dag tot dag door slagting op slagting voortgezweept, als het hoofd van Medusa zelfs den kwaadwilligen vrees aanjoeg, zoolang bestonden er redenen genoeg om de misnoegden en over het gebeurde in 1787 wrokkenden niet zoo heet en vurig op het inhalen der verdachte Verlossers te maken. Meesterlijk had de Raadpensionaris den aard van den krijg dien men zich gedwongen zag tegen Frankrijk te voeren, en den rampzaligen toestand dier Natie geschilderd [1]). Hoe drukkend die strijd en zijne lasten ons en Groot-Britannië mogten vallen, met de toenmalige Gebieders te Parijs kon men zich in geen Vrede of vergelijk inlaten. »Wel is waar, dat die Coöperatie aan Engeland en aan de Republiek aanzienlyke sommen kost, en dat het aandeel van de Republiek in het byzonder haar actueel financieel vermogen verre te boven gaat. Dan hiertegen behoort te worden aangemerkt ('t welk wy niet genoeg kunnen herhalen) de gansch byzondere aard van dezen oorlog, waardoor deze geheel verschilt van alle anderen, welker last de Staat ooit gedragen heeft, en waaruit noodzakelyk volgt, dat redeneringen en bedenkingen, die op gewoonlyke tyden en omstandigheden toepasselyk zyn, hier geen kracht noch klem hebben. In de meeste oorlogen, die dit Gemeenebest sedert deszelfs erkende onafhankelykheid gevoerd heeft, waren de oorzaken des oorlogs van dien aard, dat ze door een min of meer voordeeligen Vrede konden weggenomen worden, en ge-

1) Verg. de Missive van H.H. Mog. 22 April 1794, ten geleide van het Tractaat van subsidie, door Groot-Britannie en de Nederlandsche Republiek den 19 April te 's Hage met Pruissen gesloten.

Digitized by Google

durende den oorlog zelve liepen de existentie van den Staat, de levens en eigendommen der Ingezetenen geene andere gevaren dan die van het geweld der vyandelyke wapenen; doch in dezen oorlog van grondbeginselen, van menschelykheid, regt en orde, loopt alles wat eerwaardig en dierbaar is in de Maatschappy, gevaar van ontworteld te worden door de heiligschendende handen van een vyand, die niet noodig heeft om met de wapenen tot ons door te dringen, ten einde ons in zynen rampspoed te doen deelen [1]), maar die zoolang hy existeert en niet tot rede gebragt is, zyne helsche beginselen zal propageren; en om van die beginselen te oordeelen, hebbe men slechts acht te slaan op de daaruit voortvloeyende daden van diegenen, die tegenwoordig in Frankryk het bewind in handen hebben, en op welke wyze deze met het leven en met den eigendom der ongelukkige inwoners van dat rampzalig Land omspringen. Hetgeen te dien opzigte dagelyks aldaar gebeurt, gaat alle denkbeelden te boven, en zoude geen geloof vinden, wanneer het niet om zoo te zeggen, onder onze oogen plaats had. Niemand is er een oogenblik zeker van zyn leven, of van zyn eigendom. Een ieder kan zonder regt of reden, en zonder eenig vooruitzigt van hulp of bystand, van het een en ander beroofd worden op den wenk van eenige weinige alvermogende Opperhoofden, die onder den niets meer beteekenenden naam van Vryheid, aan zich zelve een onbepaald gezag, op plundering

1) Geestig schreef Lord AUCKLAND aan VAN DE SPIEGEL (briefje zonder dagteekening, zooals meest): „The Propositions and counsels of the Jacobin Missionaries to the good People of England remind me of two old nonsensical couplets:

„Said Aaron to Moses,
Let 's cut off our noses.
Said Moses to Aaron,
'T is better to wear 'em."

Digitized by Google

en moord gevestigd, hebben aangematigd, en over het Land hunner geboorte, tegelyk met de ondragelykste dwingelandy, waarvan de Jaarboeken der Wereld gewag maken, zulk een aaneenschakeling van rampen gebragt hebben, dat de onverzoenbaarste vyanden die niet erger aan hetzelve hadden kunnen toewenschen. Alles wordt in dat zoo jammerlyk gefolterd Ryk in requisitie gesteld, zoodat niemand kan beschikken over de vruchten van zyn land, of het loon van zynen arbeid, veelmin eenige zekerheid hebben zyn vaderlyk erfdeel te zullen behouden, of hetzelve aan zyne kinderen na te laten; en diegenen die de gevangenis of het schavot, waarna zy willekeurig verzonden worden, ontwyken, worden verre van hunne woningen en huisgezinnen verstrooid. Dit is het akelig vooruitzigt van hetgeen ook ons te beurt zoude vallen, [1]) wanneer wy niet alle onze krachten inspannen en de uiterste pogingen aanwenden om den verwoestenden stroom te keer te gaan, en onze bedreigde eigendommen, ja onze levens zelfs te verdedigen. Want wie zou zich kunnen vleyen die onheilen te ontduiken? diegenen die in Frankryk aan het hoofd der zaken zyn, en die alleen oorzaak zyn van den tegenwoordigen oorlog, hebben meer dan eens onbewimpeld verklaard, hunne verfoeyelyke Leer over gansch Europa te willen uitbreiden, en de onheilen die wy zoo even hebben opgeteld, zyn een noodzakelijk gevolg van die Leer, en van haar voornaam grondbeginsel, dat in elk Land de bezittingen der gegoede Ingezetenen als ten

1) In de Miss. der Staten-Generaal van 27 Dec. 1793 (get. W. R. VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN) werd in beknopter en kernachtiger stijl gezegd: „Er bevindt zich niet minder in de weegschaal dan het behoud of het verlies van ons leven en van al wat ons het leven dierbaar maakt; van Godsdienst, Eigendom, ware Vryheid en Zedelykheid, panden waarvan wy het gerust genot verschuldigd zyn aan de dapperheid en standvastigheid onzer Voorouders."

Digitized by Google

prooi moeten worden aangewezen aan den ongegoeden Inwoner." [1])

Wie onzer, met het gruwzaam schouwspel dat Frankrijk destijds aanbood voor den geest, durft VAN DE SPIEGEL en FAGEL laken, onder den drang van zulke omstandigheden, Subsidie-Tractaten met Pruissen te hebben aangegaan? Mogten zij de verachtelijke onderstelling van Koning FREDERIK WILLEM II en van diens Raadslieden voeden, dat men te Berlijn de millioenen zou opsteken, en ons vervolgens in den steek laten? [2]) — En kon men na de grievende teleurstelling door België ondervonden, zich in ernst voorstellen dat de Republiek in haar midden zulke verbasterde Nederlanders telde, die naar de komst van den vijand reikhalzend uitzagen, als het werktuig om hunne bijzondere wraakzucht te voldoen? dat zij niets zouden ontzien om hunne medeburgers te ontmoedigen, en om hun de wapenen uit de handen te doen vallen? [3])

Toch is het er verre af, dat de Raadpensionaris gedurende de Eerste Coalitie, lijdelijk op sleeptouw was genomen, en niet het redelijk denkbare had beproefd om zijne wel doordachte in waarheid vredelievende Politiek, door tijdig overleg te Londen te doen beämen. Het is er verre af, dat hij niet op zijne hoede tegen de zelfzucht der Hoven van Weenen en Berlijn, ligtgeloovig

---

1) Hierbij te verg. het hoogst verdienstelijk werk van den Raad van Legatie Mr. H. A. VAN DIJK, *Considérations sur l'Histoire de la Révolution française depuis* 1789 *jusqu'en* 1795, *principalement concernant les Relations extérieures*, (Utrecht 1854) p. 332 suiv.

2) Toch uitte Lord LANSDOWNE (30 April 1794) die onedele vrees in het volle Parlement.

3) Propositie van Prins WILLEM V, 14 Julij 1794. (Zeeuwsche State-Notulen 17 Julij, fol. 355 volg.) Reeds in het begin van 1793 schreef AUCKLAND: „I sometimes fear that He (DUMOURIEZ) will find the Country as *chicken*-hearted as He hopes."

Digitized by Google

in een valstrik gevangen ware; — maar — men geeft het gaarne toe — tegen de overweldigende magt der gebeurtenissen, met ongehoorde oneerlijkheid en kwade trouw in het buitenland, en met gebrek aan eendragt en vaderlandsliefde gepaard, was zelfs een VAN DE SPIEGEL niet bestand. — De uitstekende Pro Memoriâ van dien Staatsman, den 28 Julij 1793 ten behoeve der buitengewone zending van den Griffier FAGEL naar Engeland ontworpen, zal steeds eene doorslaande proeve van zijne diplomatische bekwaamheid en doorzigt blijven. — Al wat in bijzondere Tractaten met de Fransche Republiek, van dat van Bazel in 1795 af tot dat van Campo-Formio en het Congres van Rastatt toe, het Duitsche Rijk een voor een, door de Nationale Conventie en het Directoire werd afgeperst, blijkt toen reeds den helderzienden Raadpensionaris voor den geest te hebben gestaan.

»By de Pacificatie zal het doch [1]) zyn *Regna assignata*, en wie weet, welke veranderingen, en waarschynlyk *Secularisatiën van Geestelyke Staten* er zullen voorvallen?" — [2]) En hoe hij den omvang der zaken plag te beschouwen, en met een wijsgeerig verstand het verleden en het tegenwoordig historisch-politisch wist te verbinden, hiervan ten slotte nog dit bewijs. »Wanneer men zig, schreef hij, den verwarden staat van Europa voorstelt, kan met zig niet onthouden van te denken aan een diergelyke Epoque omtrent het midden der vorige Eeuw, toen de Westphaalsche Tractaten die altoos als meesterstukken van staatkundig beleid zullen aangemerkt worden, de groote belangen van differente Mogendheden hebben geregeld. — Zoude het tegenwoordig onmogelyk zyn, om van verre de maatregelen te praepareren, waar-

1) Zoo schreef VAN DE SPIEGEL.

2) Verg. JORISSEN, *De Eerste Coalitie en de Republiek der Vereen. Nederlanden*, bl. 118 (8 September 1793, aan FAGEL te Londen).

Digitized by Google

door men tot diergelyke heilzame einden kon geraken? — Dit is ten minsten een onderwerp, dat de overweging van deugdzame en verlichte Staatkundigen dubbel waardig is." [1])

Hoe droevig, dat in dit uur, en in deze dusgenaamde humanitaire Eeuw, ten gevolge van het straffeloos geschonden en in puinhoopen verkeerd Statenstelsel, in 1814 en 1815 tot waarborg van den Algemeenen Vrede gesticht, de wensch door VAN DE SPIEGEL geslaakt, nogmaals moet herhaald worden!

Een geleerd mede-arbeider van den Raadpensionaris JOHAN MEERMAN, had het vertrouwen uitgedrukt, dat wij God, het water, den Bataafschen heldenmoed, de balans van Europa, de jaloezie der Mogendheden en de Geschiedenis van zooveel eeuwen als de Republiek bestond, tot Bondgenooten hebbende, niet zoo ligt een Wingewest zouden worden. [2]) — Toch moest het glorierijk Gemeenebest bezwijken. Maar het schrander en mannelijk verzet van VAN DE SPIEGEL van 1793—1795 behoedde het Vaderland tegen de wreedheden, welke *de staart* VAN ROBESPIERRE uit weerwraak of dweepzuchtige navolging, ook hier zou hebben kunnen aanrigten. Die onwaardeerbare dienst zal het dankbaar nageslacht nimmer vergeten: de Omwenteling mogt niet vrij van ongeregtigheden en vergrijpen tegen personen blijven, toch aarzelde de latere Minister APPELIUS niet, in November 1801 te schrijven: »men vergelijke hetgeen in deze zeven jaren in het Bataafsch Gemeenebest is voorgevallen met het gebeurde in alle andere Landen, welke soortgelijke omwentelingen hebben ondervonden; men vergelijke het zelfs met het gebeurde in verscheiden Landen die geheel

1) JORISSEN, t. a. p. bl. 111 (28 Julij 1798).

2) *De Burgerlyke Vryheid in hare heilzame, de Volksvryheid in hare schadelyke gevolgen voorgesteld* (Leyden 1793, 2e Druk) bl. 18.

Digitized by Google

vrij van dezelve gebleven zijn; en de ingezeten van dit Gemeenebest, hoedanig hij ook denken moge, zal, is hij niet geheel en al door partijzucht verblind, zijn Land gelukkig noemen; zal zich verhovaardigen over zijne Landgenooten, welke te midden in hunne vernedering, te midden onder de menigvuldige rampen, welke hen op het zeerste drukten, zooveel goedheid, zooveel bedaardheid, zooveel langmoedigheid hebben aan den dag gelegd. 1)" — Nog eens: de onschatbare weldaad, dat bij den ondergang der Republiek, de hartstogten der uitgeweken Patriotten uit Frankrijk wedergekeerd, door het gezond verstand en de bezadigdheid van eene beslissende meerderheid werden bedwongen, was men aan de kloeke volharding van den Raadpensionaris tegen het Schrikbewind, bovenal verschuldigd. Hebben verblinde tijdgenooten die weldaad met het martelaarschap in den kerker vergolden, de nakomelingschap heeft den miskenden Eersten Minister van Holland met onvergankelijke eer gekroond. En die gevangenschap zelf met Christelijken ootmoed en gelaten onderwerping gedragen, heeft dezen Bundel met nieuwe vruchten van zijn geest verrijkt, door ernst en scherts blijmoedig afgewisseld. 2) Hij wist in Gods hand te zijn, en had bewust van zijne onschuld, nooit menschenvrees gekend.

Het zou onverantwoordelijk zijn, uit VAN DE SPIEGELS nagelaten geschrift, »*Eusebius en Theophilus, Samenspraak over het vertrouwen op Gods hulp in tydelyke ongelegenheden*," 3) dit fragment dat de edele gemoeds-

---

1) *De Staatsomwenteling van* 1795, *in haren aard*, *loop en gevolgen beschouwd* bl. 183. En verg. mijne *Bijdragen tot de Gesch. der Omwenteling van* 1795—1798 (1847) bl. 118 volg. (Eerste Stuk).

2) Z. hierbij het Eerste Deel, *Inleiding* 87—92.

3) „Opgesteld op het Huis in 't Bosch in October 1795, de achtste maand myner gevangenis, en met eenige veranderingen, overgeschreven op het

Digitized by Google

rust van den ten grave neigenden Grijsaard naar het leven teekent, aan het slot van deze Verzameling te onthouden. »De godvruchtige en verstandige Schryver van het fraai boekje, *La paix de l'Ame* door P. DU MOULIN, zegt in zyne Voorrede, dat hy, door schipbreuk aan een vreemde kust zynde geworpen, en oordeelende dat het dwaas en onnut zou zyn, zig tegen het onweder te verstoren, had getragt door overdenking het genoegen en de bedaardheid in zyne ziel aan te kweeken en, zooveel het hem mogelyk was, aan anderen mede te deelen. Hy bediende zich daartoe alleen van vier Boeken, want de byna woeste kust verschafte hem geene andere. Het Eerste Boek was de Heilige Schrift; het tweede het groot Boek der Natuur; het derde de lessen van de goddelyke Voorzienigheid; het vierde de Mensch. — De Staats-orkaan heeft my, — dus vervolgt VAN DE SPIEGEL, wel op geen woeste kust maar in de gevangenis gesmeten; afgescheiden van het verkeer met menschen, van myne Bibliotheek [1]) en gemaakte Aanteekeningen, bezit ik dan in deze plaats ook nauwlyks andere dan de vier opgenoemde Boeken, uit welke ik met behulp van myn geheugen nu en dan eenige dingen tragte te vergaderen, welke my en de mynen nog van nut kunnen zyn. — In 't byzonder is myn aandagt gevallen op het verkeerd begrip dat sommige, anders welmeenende menschen maken, en vooral in de dagen die wy beleven, van de wegen der Hooge Voorzienigheid met Staten en byzondere personen, en ik heb getragt, myne Gedagten over dat onderwerp beknoptelyk voor te stellen in de form

---

Kasteel te Woerden in de maand Augustus, de een-en-dertigste myner gevangenis." 49 bladz. (Van de hand van een der zonen van den Raadpensionaris, ADOLF WESTERWIJK VAN DE SPIEGEL.)

1) Die uitmuntende Verzameling werd den 12 October 1801 en volgende dagen, te Utrecht verkocht. (Catalogus, 199 bl.)

Digitized by Google

van een Zamenspraak tusschen EUSEBIUS een eenvoudig, en THEOPHILUS een meer geoefend Christen. 1) Ik gevoel wel, dat dit stuk een meer uitgewerkte Verhandeling vereischte, maar myne omstandigheden gedoogden niets anders, dan een Schets voort te brengen die thans ook alleen voor myn agtergelaten Huisgezin geschikt is, doch welke ik mogelyk in geruster tyden, zal kunnen verbeteren en beschaven." — Hoort, hoe de driftig uitvarende en wrokkende EUSEBIUS (welligt werd hier de jeugdige BENTINCK VAN RHOON bedoeld en tot rede gebragt) door den in zelfbeheersching meer gevorderden THEOPHILUS (VAN DE SPIEGEL) werd teregt gewezen, en tot geduld vermaand.

»»THEOPHILUS. Zyt gegroet, myn waarde EUSEBIUS, wat is het lang geleden, dat ik u niet gezien heb! maar my dunkt, gy zyt zoo veranderd, uw aangezicht staat droevig; uwe houding is zoo gebukt: wat deert u?

EUSEBIUS. Myn oude Vriend, ik ben verheugd u te ontmoeten; en te meer, omdat ik die treurigheid niet in u zie, die gy wel te regt in my hebt opgemerkt. Het gaat u dan waarschynlyk beter dan my?

TH. Misschien ja, en misschien neen, want gy weet, dat ik altoos tragt een bedaarde ziel te hebben, en die schildert zich kenbaar in de trekken van het gelaat. Maar nog eens, wat deert u? zoudt gy dat voor uwen Vriend verbergen?

EUSEB. Ik wil u niets verbergen, maar uwe vraag verwondert mij: zyt gy dan een vreemde in Jeruzalem, en weet gy niet, of liever voelt gy niet de ramp, welke ons Vaderland is overkomen, en het gewigtig deel dat ik voor my zelven daarin heb? daar ik beroofd ben van

1) Z. wat van de bedrevenheid van VAN DE SPIEGEL in de verklaring van den Bybel, getuigd werd, bl. 491, 496.

Digitized by Google

vele tydelyke genoegens en byna van alle middelen van bestaan. Is dit naar uw inzien, geen regtmatige reden van neerslagtigheid?

Th. O ja! dit alles wist ik, en ik gevoel het voor u, myn Vriend, als voor my zelven, daar ik ook niet misgedeeld ben in de gemeene ramp: ik gevoel het niet minder voor het geheele Vaderland, 't welk ik hartelyk beminne. Geloof my, dat ik zeer verre ben van een Stoicynsche onverschilligheid omtrent de lotgevallen, die aan my zelven of aan myne betrekkingen in de waereld overkomen; maar wanneer de aandoening my te sterk wordt, wanneer de gedagten in my zich beginnen te vermenigvuldigen, en ik my zou verliezen in de duistere uitzigten op het toekomende, dan tragte ik my die groote waarheid ten nutte te maken: »*De Heer regeert*," en ik zeg tot my zelven »*doe gy uw pligt, en laat de Godheid zorgen!*" Deze en diergelyke overdenkingen schuiven my de bekommeringen van het hart, en ik bevinde my in de Hand des Almachtigen even zoo gerust en blyde, als een kind op den schoot van zyne Moeder."

Het is reeds elders, en uit andere Verklaringen gebleken, [1]) dat de Staatsgevangene geene contra-revolutionaire ontwerpen voedde, veelmin eenige zucht naar weerwraak.

»Gy gaat gebukt — zoo sprak hij den ongeduldig — verdrietigen Eusebius toe — gy gaat gebukt onder den droevigen staat van het Land, en van de aanmerkelyke nadeelen, welke gy by deszelfs val geleden hebt: is nu uw onwankelbaar vertrouwen, dat God op het betamelyk en ernstig gebed der vromen, 's Lands zaken herstellen zal, en u met onze Landgenooten, die zoo onwaardig geleden hebben, ontwyfelbaar zal wederschenken hetgene zy verloren hebben?

---

1) Verg. het Eerste Deel, *Inleiding* bl. 88—93.

Digitized by Google

EUSEB. Ja, dat vertrouw ik, en dat zyn myne denkbeelden van Gods goedheid, regtvaardigheid en trouw, welke het kwaad niet ongewroken zal laten, en niet kan gedoogen, dat onregt en geweld straffeloos zouden zegepralen.

TH. Is dit myn Vriend, uw gevoelen, hoor dan ook het myne, en deze tegenoverstelling zal den staat van ons geschil genoeg bepalen. Ik denk, dat niemand, hoe godvreezend hy zy, grond heeft, om zonder stellige beloften, vastelyk te vertrouwen, dat een zaak *al of niet*, of *zoo en niet anders*, zal gebeuren of niet gebeuren. — Dat God het gebed der vromen verhoort, dat God de zynen niet begeven noch verlaten zal, dat God hen zal redden uit angsten en nooden, kan niemand, die waardige denkbeelden heeft van God en zyn geopenbaard Woord, in twyfel trekken; maar hoe hoog het kwade mag gaan eer God zegt: *tot hiertoe en niet verder;* ja, of het zelfs loopen moet tot slooping van een deel, ter bevordering van Gods wyze oogmerken met het geheel, is ons onbekend, en het is vermetelheid in die Gods geheimen in te dringen, of met ons kortztigig verstand de uitkomsten der wegen Gods te bepalen. — Ik wensch en bid hartelyk met u, om de herstelling van de oude orde in den Staat, [1]) en de wederkeering onzer tydelyke genoegens van Rust, Veiligheid en Welvaart; maar ondertusschen stel ik het my voor als mogelyk, en met Gods volmaaktheden zeer wel overeen te brengen, dat dit Land zich nooit van zynen val zal opbeuren; ja, dat gy en ik en onze medegenooten uit den overvloed welken wy genoten, tot gebrek zullen komen; want immers is er niets

1) Verg. in dit Vierde Deel, bl. 456—477 het aan VAN DE SPIEGEL toegeschreven *Concept van Veranderingen, ampliatifien en modicatien van de Unie van Utrecht*, (October 1799).

Digitized by Google

bestendigs in de waereld, en het is even zoo natuurlyk aan den mensch arm te zyn als ryk, te sterven als geboren te worden; zoo als het ook even natuurlyk, — zelfs durf ik zeggen, veel natuurlyker is aan een Staat, *te niet te gaan* dan gesticht te worden. Want tot het laatste wordt een veel grooter zamenloop van middeloorzaken vereischt, dan tot het eerste." — Te midden der gissingen, welke de toenmalige verwarring in Europa in het brein der Publicisten deed ontstaan, en van welke VAN DE SPIEGEL zich onthield, [1]) droeg hij zijn lijden rustig en tevreden met de opbeurende gedachte, dat zij, »die zich aan het klatergoud van Eer, Aanzien en Rykdom vergapen, in denkbeelden over het geluk, hemelsbreed van hen verschillen, die hun hoogste goed stellen in de gemeenschap met God, en by ondervinding geleerd hebben, dat een vergenoegd hart, vervuld met de liefde Gods en des naasten, de begeerlykste van alle schatten is."

Duitschland eert nog heden het aandenken van den geleerden en vromen JOHANN JAKOB MOSER, die als getrouw *Landschaftsconsulent* der Wurtembergsche Stenden, de gramschap en tiranny van den wraakgierigen Hertog vijf jaren lang, [2]) op de vesting *Hohentwiel* onwankelbaar had verduurd. — VAN DE SPIEGEL den 20 December 1798 eindelijk in vrijheid gesteld, verliet het Kasteel van Woerden niet dan onder *Protest*, [3]) dat hij het ontslag uit zijne bijna vierjarige gevangenis als een

1) „Wy mosten — zeide hij, (EUSEBIUS en THEOPHILUS bl. 48 H. S.) ons gedurig voorstellen het zeggen van onzen Heiland tot de Apostelen (Joh. XIII: 7). *„Hetgene Ik doe en weet gy nu niet, maar Gy zult het na dezen verstaan.*"

2) ROBERT V. MOHL, *Theilnahme* FRIEDERICH'S *des Grossen an den Streitigkeiten zwischen Herzog* KARL von Wurttemberg *und den Ständen des Landes* (Tübingen 1831), en *Geschichte u. Literatur der Staatswissenschaften* (Erlangen 1856,) II. 404. (12 Junij 1759—25 Sept. 1764).

3) Z. deze Verzam. I. 49.

Digitized by Google

Recht aannam, »hem en alle onbesproken Ingezetenen des Lands competerende;" geenszins als een *gratie* of vergiffenis, welke hij nooit wettig van misdaad beschuldigd, niet noodig had. Men herinnert zich, dat hij in Augustus 1799 voor nieuwe vervolging beducht en uit IJsselstein naar *Lingen* geweken, aldaar den 7 Mei 1800 als balling overleed. — Weinig minder begaafd dan HUGO DE GROOT, kan VAN DE SPIEGEL gelijk de onsterfelijke Delvenaar, en zoowel als OLDENBARNEVELT, DE WITT en SLINGELANDT, alle eerezuilen van nationale erkentelijkheid veilig ontberen. — Want al zeer spoedig na dit onverwacht afsterven, werd den ontslapen Staatsman in *Le Spectateur du Nord*, onder mededeeling van eenige dichtregelen die onder zijn borstbeeld moesten prijken, (*In effigiem* SPIEGELII, *a re Publica Batava, communi bonorum omnium damno, remoti*) deze waardige Hulde gebragt: — (Julij 1800).

»Après DE WITT et SLINGELAND, aucun Batave peut être ne connut et n'approfondit mieux les sources des maux de sa patrie; aucun ne se dévoua avec plus de zèle au bien-être de ses concitoyens. SPIEGEL en donna de grandes preuves dans l'espace de huit années si remarquables pour l'Europe, si critiques pour la Hollande. On sait qu'au moment de l'invasion de son pays, en 1795, il resta à son poste avec cette fermeté qui n'appartient qu'à une ame vertueuse et élevée. On le respecta et les vainqueurs-même l'admirèrent; mais les hommes qui prirent alors le gouvernail de l'État, se nommant eux-mêmes les représentans d'un peuple qui n'en savoit rien, crurent devoir se passer du Grand-Pensionnaire. Au moment où la nouvelle révolution s'opéroit, tandis qu'il considéroit d'un oeil calme, d'un regard de pitié, tout ce qui se préparoit autour de lui, on s'empara de sa personne, on le jetta dans une prison. Enfermé d'abord dans un cachot,

Digitized by Google

il fut ensuite transféré à la Maison du Bois et de là trainé à Woerden. On délibéra, on vota, mais le grand-homme, l'ami de sa patrie, n'en resta pas moins captif, sans être jugé. Après une détention de quatre ans, il fut fort lestement acquitté; mais SPIEGEL ne quitta sa prison, qu'après avoir dans une déclaration fait rougir tous ceux qui se faisoient un devoir de le persécuter, et qui n'avoient pu trouver dans ses papiers que les preuves de l'intégrité la plus scrupuleuse et de son amour pour la patrie. Père de onze enfans tous élevés par ses soins, mari d'une femme vertueuse, et qui fut, comme autrefois celle de GROTIUS, la digne compagne de ses malheurs, SPIEGEL dans sa vie privée, comme dans sa vie publique, est un modèle à proposer au père de famille, comme à l'homme d'État" 1).

Het hierna gemeld Request van Mevr. VAN DE SPIEGEL *bij het Staatsbewind der Bataafsche Republiek ter voldoening der nog verschuldigde wedde enz. van den Raadpensionaris* 2), *voor haar en hare kinderen zonder vrucht gebleven zijnde, vonden zij zich genoodzaakt, de Republiek te dier zake in regten te betrekken. — Aan welke procedure dit fragment kortheidshalve is ontleend.*

Aan het Nationaal Gerechtshof der Bataafsche Republiek.

Geeven reverentelyk te kennen DIGNA JOHANNA OSSEWAARDE, weduwe, en, ingevolge Testamentaire Dispositie in dato 27 December 1794 voor den Notaris LAMBERTUS SYTHOF en getuygen in 's Hage gepasseerd, Erfgenaame van Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL, en alzoo voor zig zelven; en nog in qualiteyt als by voorschreeve Testamente gestelde Voogdesse over zyne Naatelaatene minderjaarige kinderen, met Naamen, SARA HENDRICA VAN DE SPIEGEL, JACOB PIETER VAN DE SPIEGEL, en JACOB JAN VAN DE SPIEGEL, door

1) Naar het handschrift van den Hoogleeraar TE WATER.

2) Verg. bl. 588—593.

Digitized by Google

haar aan voornoemden haaren Man in Huwelyk verwekt, woonende te Ysselstein.

Mr. JACOB VAN DEN HOUTE 1), als in Huwelyk hebbende CORNELIA PETRONELLA VAN DE SPIEGEL, en dezelve CORNELIA PETRONELLA VAN DE SPIEGEL met haaren voornoemden Man geadsisteerd, woonende te Middelburg.

MARIA ADRIANA VAN DE SPIEGEL, meerderjaarige dochter woonende te Ysselstein.

LAURENS JAN VAN DE SPIEGEL, woonende te Goes.

CORNELIS DUVELAAR VAN DE SPIEGEL, woonende te Ysselstein.

ANNA MARIA VAN DE SPIEGEL, meerderjaarige dogter, woonende te Ysselstein.

Mr. GERRIT GRAAFLAND, als in Huwelyk hebbende DIGNA ADRIANA VAN DE SPIEGEL, en dezelve DIGNA ADRIANA VAN DE SPIEGEL met voornoemde haaren Man geadsisteerd, woonende onder Baambrugge in het Departement Utrecht.

HERMANUS TER BRUGGEN, als in huwelyk hebbende JOHANNA CATHARINA VAN DE SPIEGEL, en dezelve JOHANNA CATHARINA VAN DE SPIEGEL met voornoemde haaren Man geadsisteerd, woonende te Ysselstein.

En ADOLPH WESTERWYK VAN DE SPIEGEL, woonende te London; en zynde de voornoemde CORNELIA PETRONELLA VAN DE SPIEGEL — MARIA ADRIANA VAN DE SPIEGEL — LAURENS JAN VAN DE SPIEGEL — CORNELIS DUVELAAR VAN DE SPIEGEL — ANNA MARIA VAN DE SPIEGEL — DIGNA ADRIANA VAN DE SPIEGEL — JOHANNA CATHARINA VAN DE SPIEGEL — ADOLPH WESTERWYK VAN DE SPIEGEL — SARA HENDRICA VAN DE SPIEGEL — JACOB PIETER VAN DE SPIEGEL — en JACOB JAN VAN DE SPIEGEL de eenige naagelaaten kinderen van voornoemde Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL, aan hem in Huwelyk verwekt by zyne Echtgenoote DIGNA JOHANNA OSSEWAARDE, de eerste Suppliante in deezen.

Dat de Suppliante zig op den 22 July des Jaars 1802 aan het Staatsbewind der Bataafsche Republicq by Request heeft geaddresseerd, en daarby betaaling heeft versogt, zoo van eene somme van vier en veertig duyzend Guldens weegens hetgeen aan voornoemde haaren Man competeerde ter zaake van vyff en een half jaar toegelegd en bedongen Jaargeld, ten bedraage van Agt duyzend Guldens in het Jaar, en voorts van eene jaarlyksche somme

---

1) Vroeger Pensionaris van Zierikzee. Z. het Tweede Deel van deze Verzameling, bl. 96, (1783).

Digitized by Google

van drie duyzend Guldens ten behoeve van der Eerste Suppliantes kinderen, gerekend zedert het overlyden van voornoemde der Suppli-anten Man en Vader, en omme met die betaaling te continueeren tot aan het overlyden van het laatste der kinderen toe. Dat naa dat dit Request geduurende bykans twee jaaren successivelyk een Punt van deliberatie van Thesaurier-Generaal en Raaden van Finantien deezer Republicq, in wier handen hetzelve was gesteld om daar op te dienen van consideratien en advis, had uytgemaakt, en het advis daarop aan het Staatsbewind was ingediend geworden, hetzelve Staatsbewind by Secreete Missive in dato 25 Mey 1804 aan het Wetgeevend Lichaam heeft voorgedragen, ten eynde te worden gequalificeerd tot het aangaan van een minnelyke schikking en Transactie met de Supplianten, ter geheele Extinctie van zoodanige Pretensie als zy sustineerden ten Laste van den Lande ter zaake voorschreeven te hebben; dan dat het Wetgeevend Lichaam, by Missive in dato 6 July daaraanvolgende aan het Staatsbewind te kennen gegeeven hebbende, dat hetzelve in die voordragt difficulteerde, en de reedenen daarvan gedetailleerd, het Staatsbewind in die reedenen van afkeuring heeft berust, en alzoo het door de Suppliante gedaan versoek heeft gedeclineerd en geweezen van de hand. — Dat alzoo het geval by Art. 92 van de Staatsregeling bepaald exteerende, dat de Republicq als gedaagde, tot naakooming van een wel en wettig aangegaan Contract moet aangesprooken worden, en waarby het Nationaal Gerechtshoff, als de Rechtbank waarvoor dusdaanige zaaken behooren geventileerd te worden, is competent verklaard, de Supplianten dus ook te raaden zyn geworden zig aan hetzelve te adresseeren, en de noodige Provisie van Justitie teegen Thesaurier Generaal en Raaden van Finantien der Bataafsche Republicq, als na de vernietiging van de Souverainiteyten der byzondere Provintien, met de administratie der Finantien van deeze Republicq belast zynde, en alzoo Notoir het Collegie zynde dat ter deeze zake convenibel is, te verzoeken.

Weshalven zoo keeren de Supplianten, zoo zy ten deezen parois-seeren, zig tot deezen Hove, versoekende 's Hofs beslootene Missi-ven, waarby Thesaurier Generaal en Raaden van Finantien der Bataafsche Republicq, als naa de vernietiging van de Souverainiteyt der bysondere Gewesten, met de administratie van de Finantien van deeze Republicq belast zynde, werden gelast en bevoolen, aan de Eerste Suppliante, in qualiteyt enz.

Digitized by Google

INHOUD.

Bladz.

Brieven van den Baron MAXIMILIAAN L. D'YVOY aan VAN DE SPIEGEL (11 Januarij tot 21 April 1790) uit Antwerpen en Brussel, „gedurende de Revolutie der Oostenryksche Nederlanden." ..... 1—157

Fransche Memorien van VAN DE SPIEGEL over de Belgische Omwenteling en over het Oostersch vraagstuk, te Reichenbach in 1790 behandeld. ..... 158—165

Depêche van den Raadpensionaris aan den Baron VAN HAEFTEN, Gezant der Republiek te Weenen (1790) ..... 165—172

Brieven aan den Raadpensionaris van Mr. H. Baron HOP, Nederlandsch Minister te Brussel (1788) ..... 172—193

Brieven aan Koning FREDERIK WILLEM II, uit 's Hage, van den Pruissischen Zaakgelastigde BENFNER (1789) ..... 193—214

Woelingen van den Prins DE BETHUNE-CHAROST; onderschepte brieven of geheime mededeelingen over de Belgische en Fransche Omwentelingen (1790—1791) ..... 215—226

Brief aan VAN DE SPIEGEL, van den Drossard der Baronie van Breda V. D. BORCH (1789) ..... 226—228

Billet van den Pruissischen Gezant Graaf V. KELLER 228

Klagt van den Raadpensionaris den 8 Febr. 1792 ter Staatsvergadering van Holland ingeleverd tegen eerlooze aantijgingen, in zeker te Brussel uitgegeven *Tableau de la dilapidation* etc. vervat ..... 228—238

Plan genegaal van een Instructie voor de commissie naar Polen. 238—240

Brieven van VAN DE SPIEGEL, Lord AUCKLAND, en de Lords GRENVILLE en SPENCER; H. FAGEL. Misverstand wegens Oosteurijk: zelfstandige Politiek tegenover Engeland. (1791—1792) ..... 241—256

VAN DE SPIEGEL aan de Prinses van ORANJE (1792), tegen de Coalitie-Politiek van Pruissen en Oostenrijk (DE LARREY aan VAN DE SPIEGEL) ..... 257—261

Ontwerp-Antwoord op de Nota van den Heer DE BUOL (Aug. 1792). 261—265

Digitized by Google

Bladz.

Voorstel van de zijde van Pruissen, tot een Tractaat van Koophandel (1789) P. M. Commercie tusschen Pruissen en Holland.. 265—273

Stukken betrekkelijk het Voorstel tot VAN DE SPIEGELS herbenoeming als Raadpensionaris; zijne bedingen met opzigt tot het bestier van de Marine, en van de Finantien van Holland (31 Aug. 5 September 1792)........ 273—286

VAN DE SPIEGELS Advies over die twee groote belangen (8 September 1792)........ 286—299

Regeling der Quotes. Briefwisseling over dit onderwerp, tusschen den Raadpensionaris en WILLEM V (1789)........ 299—307

Pro-Memorie van den Raadpensionaris over dezelfde aangelegenheid, en ten behoeve der Provincie Holland (1789)........ 307—314

Remarques van den Burgemeester RENDORP (1789)........ 314—317

Handelingen ter ~~Generaliteit~~ over de Quotes en het Defensiewezen; over het stelsel van Belastingen; Notulen van den Raadpensionaris (1790)........ 317—326

Memorie van Gecommitteerden uit den Raad van State........ 327—334

Conferentie te Dieren, met de Geldersche Heeren (25 Aug. 1791). 334—336

WILLEM V aan VAN DE SPIEGEL over de Buitenlandsche Zaken, met opzigt tot den Keizer en Belgie (1790)........ 336—338

Notulen der Staatsvergadering van Holland (Sept. 1788)........ 338—342

Memorie van VAN DE SPIEGEL over het Zeewezen........ 343—346

Bestuur der West-Indische Volkplantingen (1790)........ 346—353

De Griffier van H. Mog. FAGEL over de bezuinigingen ter Griffie, aan VAN DE SPIEGEL (1790)........ 353—355

VAN DE SPIEGEL aan den Burgemeester van Gouda METELERKAMP, (verhooging en invordering van Belastingen) 1792........ 355—358

Resolutie van Holland op de door VAN DE SPIEGEL gestelde voorwaarden vóór zijne aanvaarding der herbenoeming (12 October, 15 November 1792)........ 358—

Ontwerp van eene belasting op de Geldleeningen ten behoeve van vreemde Mogendheden........ 384—386

Notitie van zoodanige geldleeningen door HOPE aan Lord AUCKLAND in 1791 overhandigd........ 386 volg.

Schets van een Conciliatoir Plan — Zeewezen (Junij 1793).. 387—396

Depêches en vertrouwelijke brieven van den Gezant Baron VAN NAGELL uit Londen, aan den Griffier FAGEL, (1792, 1793). 396 volgg.—449

Ontvang en uitgaaf wegens de Secreete diensten in de Provintie van Holland (VAN DE SPIEGELS eigenhandige Verantwoording 1792—1794)........ 449—455

Ontwerp van veranderingen en aanvulling der Unie van Utrecht (1799)........ 456—477

Digitized by Google

Bladz.

Aanmerkingen van B. C. Baron VAN LIJNDEN VAN LUNENBURG 477—481

VAN DE SPIEGELS Gedachten over de Verlichting der XVIIIe Eeuw. 482—527

Brief aan den Graaf VAN BENTINCK-RHOON over de beoefening der Algemeene Geschiedenis.................................. 527—548

Introductie van een President van het Hof van Holland (1790). 549—552

Over de hoedanigheden in een' Regent of Minister vereischt.. 552—558

Staathuishoudkundige beschouwingen over Geldleeningen ten behoeve van vreemde Mogendheden.......................... 558—561

Over eene Wet van SOLON............................ 561—566

Over den invloed der hoeveelheid van goud en zilver........ 566—571

Gedachten over de gelijkheid der menschen................ 571—581

Kritiek van eene Verhandeling van Prof. CRAS. (Beginselen van Zedekunde en Natuurregt)................................ 581—588

Request van de weduwe van den Raadpensionaris aan het Staatsbewind der Bataafsche Republiek........................... 588—593

Diplomatische gedachtenwisseling van den Britschen Gezant te 's Hage Lord AUCKLAND, met den Raadpensionaris (1790, 1791 enz.). 594—

Digitized by Google

I. „*Brieven van* D'YVOY *gedurende de Revolutie der Oostenr. Nederl. in* 1790" [1]). *Van* 11 *January tot* 12 *April* (*wanneer hy vertrokken is*) [2]).

(De daarby hoorende stukken met de nommers der brieven voorzien waarby zy gelegd zouden moeten worden, zyn te vinden in XXXVIII stukken relatif tot de troubles in de O. Nederlanden.)

Jan. 1790.

Deese zal alleenlyk dienen, om U van myne aankomst alhier kennis te geeven: een verblyf van omtrend 24 uuren, heeft my nog niets interessants u aandagt waardig doen verneemen, te min daar ik nog geene geleegenheid heb kunnen bekomen om de persoon aan wien ik eene brief heb te spreeken, en waar toe ik den dag van morgen zal moeten afwagten: alleenlyk kan ik melden, dat ik te Antwerpen vernam dat de Holl. Minister [3]) op zyn retour aldaar
zeer
was door gepasseerd, en my verzeekert wierd, dat hy 755,
Keizerlyk was
411, 694, dog dat zulks voornamelyk kwam door den
Secretaris ERNST
791, 1, 133, 406, 363, 681, 642, 746, 1, die in de-
sentimenten zyn
selve 801 zoude 666. Ik heb gedagt dit in 't voorbygaan te moeten melden. Ook ben ik onderrigt, dat er aan
de Officieren de
212, 304, 14, 44, 281, 133, 426, 363, met 212,
recrutering ordre
426, 251, 456, 672, 436, 363, 174, gelast, eene 554,
gegeven fransche
204, 204, 633, 363, 746, is, om geene 144, 133,

1) Opschrift van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL.

2) Van de hand van zyn kleinzoon Jhr. Mr. L. P. J. VAN DE SPIEGEL; even als hetgeen tusschen haakjes volgt.

3) De Baron HOP (Mr. H.)

Digitized by Google

desorteurs
786, 212, 701, 406, 672, 812, 406, 681, aan te nee-
de Nationale Verg. Vrankryk
men, om dat men aan 730 in 720, welke men meent dat
de zaaken bier
niet onvoordeelig omtrent 212, 705, 2, 215, 133, 406,
missnoegen schynt
denkt, geene reede van 313 wil geeven. Men 761, 373, 642,
Luxemburg aan te tasten
serieuse intentie te hebben, om 140, 41, 672, 662, 681, 672,
syn hondert man
heden 666, eenige 225, 363, 212, 406, 642, 2, 372, 363,
hier na Namen gegaan
776, 215, 133, 406, 1, uit 383, 2, 160, 204, 194, 4,
armée
om de 131, 623, 570, 672 van V. D. MERSCH te versterken.

Cyffer van de hr IVOY *te Brussel.*

Niet voor gisteren ogtend gelegenheid hebbende kunnen bekomen om de brief te overhandigen, en de bekende Heeren te zien, heb ik teffens de complim. van UHEG. aan hun Ed. gemaakt: deeze entrevue bestond zoo als doorgaans in wederzydsche pligtpleegingen uitgezondert zy my communiceerde dat eergisteren ogtend ten twee uuren de Unie in het Congres gesloten was, waar van my het Origineel wierdt getoond en het welk door de twee Eerste [1]) de solemneel van Braband reeds is geratificeerd; Ik nam hier by geleegenheid om te spreeken van de volmagt voor Gedeputeerden ter Staten Generaal, waarop my gezegd is daar in conform in voorzien te zyn en teffens myne attentie verzogt op een Articul en gevraagd wat ik er van dagt; ik vergenoegde my te zeggen dat het schynde men geen éminent hoofd wilde hebben, 't welk my affirmatief geantwoord wierd ook zoo te zyn: ik heb gevraagd hoe dat art. by den hoogen Adel was opgenomen, waar op my is verzeekert dat het geen de minste oppositie had gevonden, zo als de tekening van Unie en de daarop gevolgde rati-

---

1) Leden.

Digitized by Google

ficatie van den Adel aanduid. My op de situatie van Luxemburg informeeren(de) wierd my gezegd. Il n'y a rien qui presse, il y a des tems qu'on tire a boulets rouges et d'autres à boulets jaunes; dit laatste schynt ook het canon waarvan men zig voor 't kasteel van Antwerpen bedient. De tyd ontbreekende vervolgde wy ons gesprek na de middag, als wanneer VAN EUPEN na eenige beleefdheeden zoo omtrent UHEG. als Z. H. en Mev. de Princesse gezegd te hebben, my verzekerde dat er niets zoude geschieden zonder openhartige communicatie met dezelve en hy niets vuurigers verlangde, dan eene Altyd duurende band van vriendschap met de Rep. en haar Geallieerden daar te stellen: hier na heeft hy my de Acte van Unie voorgeleezen van welke my beloofd is heeden een copy te bezorgen en over welke zy zeer te vreede scheenen en teffens gezegd, dat behalven dat stuk zy beezig waaren nog eene secreete schikking aan te gaan raakende het inwendig bestier waarvan reeds eenige articlen waren vastgesteld, en welke onder andere de wyze van stemmen tusschen de Provintien, welke berekend na de verschillende opbrenging van ider, eene geevenreedigde stemgeregtigheid vormd, door dewelke het onmogelyk is dat eene Provintie of zelfs de twee voornaamste te zaamen, eenige zaak ter Generaliteyt kan tegenhouden. Het getal der Gedeputeerden uit de Provintien zal onbepaald zyn, dewyl zy by Provintien stemmen zullen, dog alle jaar zal een derde van de Gedeputeerden moeten afgaan en niemand langer dan drie jaaren aanblyven. Zy zyn van gedagten om het geld provenieerende uyt de Inkomende regten in de Algemeenen cas te brengen en alle binnenlandsche tollen afteschaffen, om daardoor meer gemak aan de Commercie te verschaffen. Omtrend de Franschen scheenen zy my onvoordeelig te spreeken, my verzekerende dat zoo zy zig van die kante wilde wenden zy voor het ogenblik de voordeeligste voorwaarden zoude kunnen bekomen, dog dat zulks

Digitized by Google

in geenen deelen hun oogmerk was; in tegendeel, dat zy zig van dezelve ten hoogste mistrouwen, in zoo verre zelfs dat zy eenige fransche Officieren die zig te Mons hadden opgehouden om zig te doen emploieeren, van de hand hadden doen wyzen. De brief of het paquet van V. D. NOOT is in de Nation. Vergadering geopend geworden, dog daarop is nog geen antwoord, maar zy wagten een zeer generaal.

Verders my in generaale termen vragende welk een indruk de Revolutie in de Republyk maakte, nam ik die geleegenheid waar om de zaak van de Schelde aan te roeren en heb gezegd te vermeenen, dat als men daaromtrent eenige zekerheid konde hebben, zulks mogelyk niet weynig zoude dienen om eenige nog huiverig van haare goede inzigten te verzeekeren, dan hierop wierd niet veel gezegt, alleenlyk dat zy aan de Schelde niet dagten, dat zy zelfs daar geene navigatie begeerde. De Algemeene Staaten hebben aan de Commandant van de Munstersche Troupes in Limburg geschreeven van zig uyt die Prov(intie) te retireeren en het antwoord is ingekomen waarby dien Heer kennis geeft zulks den 18de deezer te zullen volvoeren. In de inwendige Regeering der Provintien zal geen verandering plaats hebben, alles zal op den ouden voet blyven, ten minste in Braband zal de blyde Inkomsten (het stuk van den Hertog [1]) uitgezondert) de rigtsnoer blyven.

Omtrent inwendige partyschappen schynt niet veel vrees: om egter al te sterke aanhangen welke somtyds deeze of geene zoude kunnen maken voor te komen, zal er binnen kort een Placaat gemaakt worden, waarby een ieder wie hy zy, verboden word Corpsen op te rigten, dan met voorkennis van het Congres; mogelyk wel dat hiertoe aanleyding gegeven is door de Graaf DE LA MARCK [2]), die zig tot

1) Keizer JOSEPH II.

2) Prins PAUL VAN AREMBERG, de Vriend van MIRABEAU.

Digitized by Google

Deeken van een Gild hebbende doen verkiesen, maandag dat de Gildens toen de wagt hebbende, met veel ostentatie Ingehaald is.

Ik heb tot dus verre met geen anderen dan de bewuste Heer gesprooken vermeenende het beter te zyn eerst van de zaaken te weezen geinformeerd; en dewyl dog, zoo ik begryp, die [1]) of wel VAN DER NOOT alleen het rad is waarop alles draaid, vly ik my voor als nog genoegzaam door hun geinformeerd te zullen worden, het niet te voorzien zynde dat er iets van gewigt ondernomen zal worden voor dat de Ratificatie der Unie van alle de Provintien zal ingekomen zyn, en daar zal wel veertien dagen meede verloopen. Zoo het aan UHoogEdG. anders voorkwam verzoek ik daarvan geinformeerd te worden.

Zoo veel ik uit de algemeene gezegdens kan opmaaken, schynd de groote meerderheid der ingezetenen deezer Stad zeer te vreede met de Revolutie, en VAN EUPEN en VAN DER NOOT van een onbepaald vertrouwen te jouïsseeren.

Heeden avond heeft weederom een der Gilden, *Serment des Escrimeurs* genaemt hun Deken, zynde de Baron VAN HOVEN, met veel plegtigheid opgebragt, dan er waren zoo veel aanschouwers niet als maandag avond wanneer de Graaf VAN DER MARK deeze plegtigheid verrigte.

Hiermeede zal deeze eindigen, van herte wenschende dat UHoogEdGestr. thans van eene volmaakte gezondheid jouisseerd, in welke hoope ik de eer hebbe met alle hoogagting te blyven.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

UHoogEdGestr. Onderdanige Dienaer.

Brussel 18 January 1790.

P.S. Men had my beloofd copy van het geslotene heeden avond te bezorgen waarna vrugteloos gewagt hebbe,

1) VAN EUPEN.

Digitized by Google

dog nu voor morgen met zekerheid is toegezegd; zoo het nog tydig komt zal hierin geinsereerd zyn, dan twyffele, vermeenende men daarvan de eerste kennis door deh. VAN LEEMPOEL [1]) zal willen geeven.

Intusschen kan ik zeggen dat in een der articulen bepaald is:

Dat geen persoon het Commando van het Leeger hebbende of militair zynde tegelyk in het Congres zal kunnen sessie hebben, en dus de politique en militaire ampten in een persoon incompatibel zyn. Ook zullen in het Congres niet admisibel zyn eenige persoonen in dienst of pensioen van andere Mogendheden of met eenige ordres van dezelve vereerd.

De Gecom(mitteerden) zullen omtrend de generaale zaken aan geene Provin(tiale) Resolutie gebonden zyn.

De Staten der Provintien zyn geene Souverainen, maar exerceeren alleen de Souveraine magt.

B(russel) den 17 January 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Het in myne laatste van den 13 dezer toegezegde stuk, heb ik de eer hier neevens te insereeren. Gisteren ogtend is het Lyk van de Hr. KNOLLAERT, die voor Eergisteren aan zyne bekomene wond in den avond van de Revolutie alhier gestorven is, met veel plegtigheid begraven. Hy is dezelfde die gedurende de Hollandsche troubles als Ingenieur geageerd heeft: zyn gedrag alhier is wonderbaar geweest, hy had zyne dienst den Gen. ALTON [2]) aangeboden tot het

1) Belgisch Agent te 's Hage. — Verg. deze Verzameling, Eerste Deel bl. 7. „VAN LEEMPOEL, een man van studie, maar weinig oordeel." (VAN DE SPIEGEL aan VALCKENAER). — Z. ook het *Résumé des Négociations* van VAN DE SPIEGELS kleinzoon, p. 25 (1841).

2) Te verg. *Mémoires pour servir à la justification de feu Son Exc. le Général Comte* D'ALTON *et à l'Histoire secrette de la Révolution belgique* (1791, 2 deelen.)

Digitized by Google

oprigten van een Corps Jagers, maar den avond van de Revolutie zig onder de Burgers bevindende, helpt hy de militaire Wagt aantasten, en bekomt eene wond in de regter borst; tussen de dooden en gequetsten blyvende leggen, is hy eerst na de volkome overwinning gevonden en in het hospitael gebragt en als Patriot gerevereerd, soo als het nevensgaende kaartie aanduid, om welk beeter te verstaen, 't nodig is te zeggen dat hy van Religie verandert was. My word hier met zeekerheid gezegd dat de Ryngraef VAN SALM, Maréchal de Camp in Fransche dienst zoude geworden zyn en zig thans werkelyk te Parys zoude ophouden. Men verzekert ook van daar dat er weer iets tegens de Nationale Vergadering broeid, zeeker is het dat voor eenige dagen de gewapende in St. Omer eenen nieuwen Eed gezwooren hebben, waarby zy belooven zig tot niets, dat tegens de Wet, het Volk en den Koning aanloopt, zullen doen emploieeren.

Ik heb by geval hier een man gevonden van welk een ik zeer veel nut zoude kunnen hebben, met opzigt tot het militaire, hy is genaamd ABATAJLECHE, in de hollandsche Gardes gedient heeft in de compagnie van de Colonel HOEUFT, en daar van geduurende de holl. Troubles is gedeserteerd, is hier getrouwd en bevind zig nu eerste Luitenant onder de Provintiale Troupes: my op straat ontmoetende, heeft hy my aangesprooken en van zyne geheele omstandigheid opening gedaan, zyne begeerte zoude zyn eerlyke paspoorten te bekomen, waartoe hy zig reeds aan voorsz. Colonel, schoon vrugteloos heeft geaddresseerd. Door hem zodanig eene paspoort te doen geworden, zoude ik hem my attacheeren, en verzekert zyn van tot de minste minuten in het Militaire-wezen geinformeerd te zyn. Zoo ik wete mogt of Z. H. in geval voorsz. persoon een request presenteerd, daarop favorabel zoude willen disponeeren? dan zoude ik zyn kennis aanhouden, en wel een weg bedenken

Digitized by Google

om hem zonder my of iemand te compromitteeren tot zyn but te brengen, anders is het zoo wat om met een bekend deserteur (schoon nu werkelyk Officier) te blyven conversatie houden, vooral daar zoo veele hollanders thans hier komen. Hy is iemand van vernuft, en een Dordrechtenaar van geboorte.

Veertig M man

De Armée alhier zal tot 603, 193, 682, 174, 1 372, 363, [1]) gebragt worden, de Regimenten ten minste tot dus verre sullen zyn van veertien compagnien en ieder compagnie van hondert en ses man: by dezelven worden nog maar alleen subalterne Officieren geplaatst, maar geene Capitains. Zy trekken (de soldaat) 10 stuyvers daags, maar daar moet de kleeding af en men verzeekert my dat zy op dien onereusen voet zelve ruim sestig M kunnen houden, dewyl een geloofwaardig man my heeft gezegd, uyt de mond van een der geemploieerdens by de Minister TRAUTM. [2]) vernomen te hebben, dat er jaarlyks na aftrek van alle onkosten, de Keizer nog seven millioen vry geld overbleven.

De Staten van Braband, hebben in alle dezelve lasten, als in het voorleede jaar en op dezelve voet, de onkosten voor het Hof daaronder begreepen, geconsenteerd, welke laatste nu principalyk tot het onderhoud der Armée sullen verstrekken.

De Gr. DE CHAROST vrydag avond hier aangekomen uit den Haag, alwaar hy omtrend veertien dagen moet geweest zyn; iemand meende wel te weeten, dat hy in dien tussentyd na Engeland was geweest. Zaturdag middag heb ik een visite by VAN EUPEN en V. D. NOOT gedaan: myn voornaem oogmerk was om te ondekken wat CHAROST voorhad, wyl hy ten eerste na syn aankomst, zoo ik geinformeert was zig by die Heeren had vervoegd, en daar maar een oogenblik

1) Veertig duizend man.

2) TRAUTTMANSDORFF.

Digitized by Google

vertoeft hebbende, Zaturdag ogtend eene nadere conferentie had gehad. VAN EUPEN heeft my uit sig selve verhaald, dat dezelve hem suspect was, en dat hy van zyne diensten niet wilde gebruik maken en ook geentsins hem zig tegen maken, aangezien het een être is, wiens diensten zo gevaarlyk kunnen zyn als zyne vyandschap. Onder andere had hy hem te kennen gegeeven dat hy uyt Holland kwam, alwaar het scheen, dat haar zaak niet veel veld won en alwaar voornamelyk het Stadhouders-huys tegenwerkt; 't welk den andere had beantwoord met te zeggen dat de tyd zulks zoude moeten leeren. Hy zal dus soo veel ik merken kan niet veel opdoen, hy vertrekt heden na Luyk, en is wezentlyk na Engeland geweest, maar men had hem aldaar voor zyn aankomst bekend gemaakt: wenselyk is het dat hy werwaards hy gaat insgelyks bekend zy.

In de conversatie nogmaels over de bewuste zekerheid spreekende, verseekerde my VAN EUPEN dat er geene de minste reeden van vrees was, voor al 't geen waarvan de Republyk volgens de Tractaten jouïsseerd, maar dat zy onmogelyk zonder zig zelve in gevaar te brengen, thans van eenige zekerheid dienaangaande te geeven, konde spreeken; en dat Vlaanderen zelve zig tegens de opening der Schelde zoude verzetten. Waarop ik gezegd hebbe zulks klaarlyk te begrypen, dog dat het niet alleen de sluiting der Schelde, maar ook wel principalyk de Vaart op de O. I. uit de Vlaamsche havens was, welkers zekerheid de Republyk altyd als preliminair, in geval van Erkentenis, naar myn inzien zoude stellen; waarop geantwoord is, dat men my gaarne eene Personeele verzeekering wilde geeven Personeel getekend, dat men nooit niets dan 't geen billyk is zoude verzoeken en sonder van Tractaten te spreeken, liever zien zoude dat men de zaken op den voet liet als zy waren, en het regt van Possessie respecteerde, omdat dog volgens het aangenome systema, die Tractaten door de Keizer als

Digitized by Google

Hertog van Brabaud of Graaf van Vlaanderen gemaakt, aan dezelve gebreken laboreeren, als alle andere zyne daden, namelyk aan het co Hertog cent [1]) van de Staaten; dog men begreep dat men hieromtrend nog tyd had te spreeken. Tot onderzoek van de commercieele belangens is eene Resolutie genomen, waarby een ieder geleegenheid gegeeven word, zyne gevoelens te uiten. Dezelve gaat hier neevens.

Voor 't overige is gisteren Saturdag het Militaire Departement tot stand gebragt, den Hertog VAN URSEL [2]) is er Lid van: hetzelve zal geen President of Hoofd hebben, alle de Leeden zyn gelyk, en ingeval van staking van stemmen of oneenigheid onder de Leden, zal het Congres decideeren. Het zal geen hoogere Graad dan die van Capitain kunnen confereeren, de hogere komen aan het Congres. De Provincien zullen zo dikwils zy goedvinden hare Gecomm(itteerden) in voorsz. Militair Departement kunnen veranderen. Men zal zoo wynig mogelyk fransche Officieren aanneemen: de heer V. D. MERSCH in een zyner laatste brieven verzocht geen fransche te zenden, reeds genoegzaem van Traiters omringt zynde. Er is eene singuliere Brief van de Gr. COBENTZL aan VAN EUPEN gekomen, 't is waar dat al de autenticiteyd, dat zy van die kant komt, bestaat in het zeegel dewyl het een duplicaat is en niet eigenhandig geteekend. Hy heeft egter de voorzigtigheid gehad dezelve niet te openen maar in het Congres te brengen, alwaar dezelve geleezen zynde, zeer vlyende termen voor VAN EUPEN inhield en hem verzogt om dog de Staaten te brengen tot het afzien van een burger oorlog. Dan deeze liefluydende toonen schynen geen effect op de standvastigheid te doen. De eenigste waarvoor eenige vrees geweest is, was de Gr. DE LA MARK om de

---

1) Zoo leest de ontcyferaar, voor *consent*.

2) Brieven van den Hertog en de Hertogin VAN URSEL, zwager van den Hertog VAN ARENBERG, vindt men in de Gedenkschriften der Generaals D'ALTON en V. DER MERSCH.

Digitized by Google

influentie die hy in Vlaanderen had, dog men vertrouwt dat welke zyne relatie met de party van de Koningin [1]) ook zyn moge, hy daar thans geen kwaad meer zal kunnen doen, en dat Vlaanderen te wel onderricht de voetstappen van drukken [2]) zal blyven drukken. Ik heb begreepen dat zoodra de ratificatie van alle de Provintien zal zyn ingekomen, dat na eenige dagen zyn kan, dat alsdan aan de Agenten van hier volmagt zal gegeeven worden, om aan de onderscheide Hoven daarvan kennis te geeven en daarvan de Erkentenis te verzoeken. Zoo het mogelyk is uyt te breeken, vertrouw ik dat VAN EUPEN in dat ogenblik zelfs, al was het maar vierentwintig uren zal overkomen, om met uw zelfs te spreeken — dus liet hy zig gisteren uit.

Hier en daar ontmoet de ratificatie van de Unie eenige geringe objectien, dog dezelve zyn meest Provinciaal en niet van die natuur, van eenig nadeel te kunnen bewerken aan het generaal plan.

Er is een aanbod aan de Staten door eenige voorname huyzen van Negotie en andere welgezeeten Ingesetenen gedaan, namelyk, tot het opschieten van eene aanzienelyke som na 10 jaren te restitueeren zonder eenig interest. Tot dus verre geloof ik niet dat het aangenomen is.

De hollandsche gerefugieerden, waarvan men in 't geheel niet is te vreeden geweest, houden zig nu stil en worden zeer van na by geobserveerd, hun getal is hier vry groot: eenige die in Vrankryk pensioenen hebben, bevinden zig ook hier, onder anderen den geweze-Ingenieur VAN HELDEN en diergelyke. De voorzigtigheid omtrend de keuze van Officieren voornamelyk van hun die onder de Hollandsche naam komen, kan niet genoegd gerecommandeert worden dewyl men naar myne gedagten niet genoegd kan cultivee-

---

1) MARIE ANTOINETTE.

2) Zoo staat er, lees van Braband.

ren de goede opinie en 't vertrouwen die zy in dezelve stellen. Hieromtrend mogt dh. LEEMPOEL wel een woordje gezegd worden.

Zoo word my gezegd dat CHAROST wederkomt, ik zal zoo veel mogelyk een oog in 't zyl houden.

Hiermede zal ik eindigen my met de meeste consideratie noemende

Hoog Edele Gestrenge Heer

UHoogEdelGestr. onderdanige Dienaer

P.S. Zo even ontfang ik een brief uit 's Hage van den 15 Jan. ik had gaarne een ander adres als aan de Heer TINNE, dat wegens zyn Broeder thans suspect zoude kunnen worden.

Extrait des Résolutions de l'Assemblée Générale des États Belgiques unis.

à Bruxelles, 11 Janvier 1790.

Résolutum,

D'Ecrire à toutes les Provinces, et de les engager de choisir parmi les Commerçans de chaque Ville de leur Province, quelques personnes qui soyent chargées de faire ensemble un Mémoire,

1°. Sur les moyens d'aggrandir le Commerce de chacune des Villes et des Pays y tenans.

2°. Sur les moyens d'aggrandir le Commerce de chaque Province en général, et de le combiner avec l'avantage du Commerce particulier, repris dans l'artiele précédent.

3°. Sur les moyens d'aggrandir et de favoriser le Commerce de tous les Etats-Unis, et de le concilier avec les deux articles précédens.

Qu'ensuite de celà ces Commissaires nommeront parmi eux deux personnes, qu'ils croiront les plus capables, pour se concerter sur leur besogne avec les Commissaires des autres Provinces, et en rendre compte aux Etats-Généraux.

Les Commissaires pourront s'assembler à Bruxelles le 15 Février prochain, à l'endroit qui leur sera indiqué par le Sécrétaire d'Etat. 1)

1) VAN EUPEN.

Digitized by Google

Résolu de plus, de proposer une Médaille en or, de la valeur de cent ducats, pour celui qui aura fourni, avant le premier de Mars prochain, le meilleur Mémoire rélatif à ces trois articles; une Médaille en or de trente, et une de vingt ducats pour ceux dont les Mémoires seront jugés les plus satisfaisans par forme d'*accessit:* et sera la distribution de ces prix jugée par les susdits Commissaires. Les Concurrans suivront pour la signature de leurs Mémoires la maniere usitée dans les Académies des Sciences, et les enverront à l'adresse de Monsieur HENRI VANDER NOOT à Bruxelles. VAN EUP. Vt. Par Ord.ce J. A. J. DE LINCÉ.

L'On vous annonce la mort du zélé et heroique Patriote le Sieur ANDRÉ DAVID KNOLLAERT DE NEEDERVEN, Ecuier ancien Capitaine Lieutenant-Ingenieur au service de LL. HH. PP. et en dernier lieu Colonel Commendant des Batteries flottantes au même Service, dont le Service et Enterrement se feront le 16 Janvier 1790, à dix heures, dans l'Eglise de l'Hopital St. Jean. R. I. P.

Monsieur!

Il paroit qu'on voudroit inspirer a cette Nation le goût pour une Assemblée nationale; une brochure intitulée *Qu'allons nous devenir* a paru cette semaine, c'est la première où l'on conseille ouvertement cette voye, pour établir une nouvelle constitution. La majeure partie des habitans a heureusement trop de confiance dans leurs Chefs, pour se laisser aveugler par de pareilles insinuations. D'un autre coté on voudroit insinuer aux Belges, qu'il est de toute necessité de s'élire un Chef et l'on aimeroit bien de voir que le choix tomba(ât) sur les Gouverneurs-Generaux et la succession etablie sur le 2 fils du Gr. Duc de Toscane [1]). Le Journal General de l'Europe. N°. 6 tache insinuer a ses Lecteurs qu'une grande partie des Belges desireroit cet arrangement: il auras ses raisons pour en agir ainsi et j'ai les miennes pour n'en rien croire. Ce n'est pas que les

1) Welhaast Keizer LEOPOLD, broeder van JOSEPH II.

Digitized by Google

Gouvern. Gen. n'en agissent point pour gagner l'estime; au contraire ils ont fait donner les etrennes cette année comme de coutume — fait paier les pensions — et continuent a faire distribuer les aumones accoutumés. Il y a des gens ici qui semblent s'occuper beaucoup a faire courir de faux bruits, qui divulgués par d'autres et parmi un autre peuple, pouroit faire quelque sensation: dans ce moment c'est de la peine perdu. Ils décrient les Hollandois comme excessivement ingrats vis a vis de l'Empereur, auquel ils disent, qu'ils doivent seul scavoir gré que le plan d'attaque formé en 1788 lors du Camp de St. Omer, n'a pas eu effet, et ce sont eux, disent-ils, qui soutienent aujourd'hui d'une manière si peu cachée, les interets des insurgens. Ils demandent ensuite, quel fonds les Belges peuvent-ils faire sur un Gouvernement qui n'a d'autre but que de se remettre en possession de la Barrière perdue — de se faire rembourser les dix millions — et assurer son Commerce. Ils insinuent ensuite que les Belges en s'alliant aux Hollandois travaillent contre leur interet, — que le moment est venu où les Eléments destinés par l'Etre supreme au besoin de la Creature, doivent être reconnu un bien commun; que bien loin de redonner à la Holl(ande) la Barrière, les Belges doivent insister sur l'abolition des traités faits a leur inscu et a leur prejudice par les Souverains despotes, et que bien loin de restituer les 10 millions, les Belges doivent exiger la restitution des biens Ecclesiastiques, ceux de l'Ordre de Malte etc. dont l'allienation n'a pu se faire. D'un autre coté ils y en a qui pour fortifier ces discours assurent, qu'au cas que les Belges s'allient aux Anglois et Hollandais, que la France se trouveras forcée de s'allier contre eux avec l'Empereur, et que pour lors se seras leur païs qui seras le Theatre de la Guerre. Qu'une Guerre dans la quelle la hollande sera obligée de prendre ouvertement parti, la forceras de degarnir l'interieur du pais de Troupes, moment où surement le mé-

Digitized by Google

contentement eclatteras de nouveau et feras une diversion en faveur de l'Empereur et ses Alliés. Voila Monsieur les bruits dont on s'amuse, mais que je n'ai point voulu vous faire ignorer. On y joint encore que l'Empereur a fait remettre une Notte a L. L. H. H. P. P. des plus menasante: comme je ne suis point au fait de tout cela je dois me contenter de faire souvent malgré moi, l'auditeur benevole.

Quand a l'Armée il paroit qu'on fait beaucoup de recrues, des 14. Compagnies d'un Regiment qu'on leve ici, il y en a deja 10 de complet et l'onzième va l'être bientôt. L'uniforme de ce Regiment est comme celui de LEEUWEN (*Lewe?*) en Hollande. Les premiers Lieutenants ont jusqu'ici, 4. Escalins par jours ce qui fait 24 sols d'Hollande, et puis une certaine quantité de chauffage par Mois — on les a donné l'uniforme gratis — on parle aujourd'hui d'augmenter leur gages de la moitié: les Capitaines auront *f* 1400 par an. Pour les Recruës c'est l'Etat qui les fait; chaque Recrue, reçoit 2. Ecus a sa presentation. 2. Ecus quand il prete serment et le Recruteur a un Ecu. Il n'est pas permis de donner moins ni plus d'Engagement et cela se trouve affiché ici publiquement.

J'ai apris encore que le Rhingrave DE SALM outre le brevet de Maréchal de Camp, auroit reçu l'ordre de Merite et 20,000 livres de pension.

Pour le moment je n'ai rien a ajouter, tout ce traite ici avec le plus grand secret: on assure cependant que la ratification de l'Union va son train et que si elle n'est deja complette elle le seras en peu de jours. En attendant de pouvoir vous donner cette nouvelle, j'ai l'honneur de me dire avec la consideration la plus distinguée,

Votre tres humble et tres obeisant serviteur.

Ce 20. Janvier 1790.

Digitized by Google

B(russel) 24 January 1790.

Hoog Edel Gestrenge Heer!

Het was eergisteren dat de ratificatie van het tractaet van Unie gesloten is, en ingevolge van dien, de volmagten afgezonden zyn aan de Agenten van hier by de Geallieerden aan dewelke voorsz. Agenten daar van kennis moeten geeven en tegelyk het verzoek overleggen van de Erkentenis; den inhoud van die aan de Republicq is woordelyk dezelve als aan Pruissen en Engeland, welke dezelve wat later zullen bekomen, uit hoofde dat de drie paquetten door dezelve Courier na den Haag gezonden zyn, van waar zy verders moesten geexpedieert worden. Hier van onderrigt ben ik de bewuste Heeren gaan zien, welke my al het voorsz. geconfirmeert hebben, en uit dewelke ik vernomen heb, dat er aan geen der andere Mogendheden kennis gegeven is en specialyk niet aan Vrankryk. Zy vroegen my, hoe ik dagt dat zulks by ons zoude werden opgenomen, waarop ik my in het beantwoorden volkoomen gedragen heb na de Instructie, dog er by gevoegd, dat wyl onze Constitutie haar so wel als my bekend was, men de tyd zoude moeten afwagten; en (dewyl zy my eeven te voren gezegd hadden, dat haar uitgegeeven prospect omtrend de Commercie eenige jalousie te Amsterdam verwekt had) voegde ik er by dat ofschoon ik daarvan niet geinformeert was, my zulks als eene reede te meer voorkwam, om van haar zyde te denken op het geruststellen der hollanders omtrend hunne commercieele belangens, dewyl ik vermeende, dat zulks altyd, wanneer het dadelyk op eene Erkentenis zoude aankomen, wel de voornaamste hindernis zoude geeven. Hierop scheen men meer agt te geeven dan voorheen, wyl men my zeide dat de Republyk volkomen gerust konde zyn, dat men niets teegens het Tractaat van Munster zoude willen onderneemen, maar dat men ook van haar zyde niet gaarne zien

Digitized by Google

zoude, dat men van hunne omstandigheeden gebruik zoude maken, om de handel van Brabaud en Vlaanderen nog meer in te sluyten, als zy reeds was. Hierop heb ik geantwoord dat men zulks zeeker uyt het gedrag van H. H. M. tot hiertoe gehouden niet kan afleggen (leiden), en dat diergelyke argwaan door geene anderen kon gezaaid worden dan door de zoogen. Hollandsche patriotten, welke in de verwarring van de goede zaak alhier om bisondere inzigten belang hadden, maar dat zoo veel my de zaaken voorkwamen, ik hem wel dorst te verzekeren, dat er geen zweem van grond daar voor was, maar dat men integendeel mogelyk eerder de interessen der beyde Natien als de tyd daartoe gekomen was, door een Commercie-Tractaat beeter zoude tragten te reguleeren. Het komt particulier voor, dat ofschoon zy wel beweeren, niets omtrend het commercieele te willen hebben dat stryden zoude met het Tract. van Munster, zy egter geen zekerheid daarvan willen geeven. Mogelyk geschied het in hope of altemet de Erkentenis zonder dat zoude kunnen geschieden, en dus door het regt van possessie stilswygende te laten gelden, het aveu of desaveu van de bestaanbaarheid dier Tractaaten int midden te laten; of ten minsten dat men zig daar omtrend niet eerder zal inlaten, voor en aleer het Congres dadelyk in functie zal wezen getreeden, om dus alle verwyt of onaangenaamheid welke zulk eene geheime verzekering zoude kunnen na zig sleepen, te ontgaan.

Omtrend het *prospect* spreekende, heb ik ook gezegd of zulks niet te veel aanleiding gaf om in deezen tyd het Volk aan een soort van oproeping te doen denken, ten minsten tot het inneemen van deszelfs gevoelen, omtrend de bestiering der publieke zaaken, aanleiding te geeven; waarop my geantwoord is, dat daarvoor geen kommer was, maar dat het voornamelyk gedaan was, 1°. om daar het alleen de inwendige Commercie aanging, beter van het belang der Bysondere Provintien zoo op sig zelve, als met relatie van

Digitized by Google

den eene tot den andere geinformeerd te zyn. 2°. om door het uitloven van een praemie, 1) de broodschryvers en planmakers werk te verschaffen, en dus nadeeliger en twist stookende schriften zooveel mogelyk voor te komen.

Omtrend de zaken te Luxemburg blyft alles nog zeer onzeeker, want alhoewel er de Brabandsche cocarde gedragen en alle de publieke schriften ten voordeele van de nieuwe Regeering opentlyk geleden worden, gaat het egter zeeker dat de Generaal BENDER gezegd heeft, zyn gryzen kop met geen verraad of lafhartigheid te zullen onteeren, en men my verzeekert heeft het garnisoen aldaar zig onderling zoude verbonden hebben, de Eer van 't Huys van Oostenryk te zullen ophouden. Dit geeft tot dusverre, wat men er ook van de andere zyde van moge afgeeven, wynig hoop tot zulk eene faciele overgave als waarmede men het publiek zeedert drie weken vleid, en voor dat ze Luxemburg hebben dat dog de sleutel van Braband is, komt het my onder verbetering voor, dat men omtrend de Militaire operatien noch wynig staat kan maken. De patriotische Armée is zeker in veelheid van manschap aanzienelyk, maar 't zyn geen gedeciplineerde Troupes en meest al vrywilligers. Zy hebben daarenbooven, geen eene sterkte, waarheen ze zig konnen retireeren, 't geen integendeel het geval der Keyzerlyken is. En 't geen my voor als nog geene groote onderneming van die zyde doet verwagten, is, dat V. D. MEERSCH morgen alhier in persoon gewagt word: hy komt met geen overhaasting, wyl hy van nagt te Leuven slaapt.

Voorleede Sondag is er eene rencontre tussen de Keizerlyke en Patriotten geweest, waarin de laatsgemelde veele manschappen verlooren hebben, soo men wil door hun eige toedoen en verwarring, gebooren uit non discipline; dog des anderdaags in eene tweede rencontre, hebben de Eerst-

1) Zoo deed men ook hier te lande, na de Omwenteling van 1795.

Digitized by Google

gemelde zeer veel verloren; men wil zelfs dat er by de 200 man zoude zyn omgekomen, terwyl de Patrioten maar 18 by die geleegenheid zouden verloren hebben: over beide die rencontres is hier wynig gesprooken.

Dat de Keizer 20,000 man Palsische en 20,000 Wurtenbergsche troepes in zyn soldye soude hebben overgenomen is hier een gerugt geweest, maar men heeft my verzeekert, op goede gronden het tegendeel te kunnen zeggen.

De Armée, met wiens recruteering het hier zeer voordeelig gaat, zal zeekerlyk maar tot 40 mille gebragt worden, dog ingeval het nodig mogte zyn dezelve sterker te maken, schynt men meer geneigd om vreemde Troupes in deeze soldye over te neemen, dan de Nationale te vermeerderen.

Schoon nu de Unie zyn beslag heeft, is dog het Generaal Congres noch niet werkzaam, dus het Comitté nog blyft voortgaan; de Gedeputeerde tot het Congres komen reeds hier aan, en v. d. noot zal, schoon de President van 't Congres alle Zondag verandert, zyn influentie houden tot dat de zaken geconsolideert zyn, als wanneer, zo hy my gezegd heeft, hy tot de rust zig zal begeeven. Men schynt zig hier te vlyen om binnen kort door Pr(uissen) en Engel(and) erkend te zyn, ten minste men geeft voor van daar zeer gunstige verzeekeringen te hebben. Het valt moeyelyk hier tot nog toe, zekere berigten van de staat der Insurgenten-Armée te bekomen, alwaar echter thans hunne voornaamste magt vooral van Artill(erie) moet zyn, nademael nog hier, nog te Mechelen, Brugge, Gent, nog Leuven de Magazynen nauwlyks die naam verdienen. Ik wenschte wel, dat het my vry stond, voor twee a drie dagen daar heen te gaan om te zien en kennis te maken, waartoe my dat zy gecantoneerd zyn, wel occasie zoude zyn. In het ogenblik ontvang ik eene brief van den 22. dezer. uit Holland, waarin men schynt geloof te slaan aan de gerugten alsof de Keizerlyke troupes dagelyks aanwonnen, hetwelk alhier op gron-

Digitized by Google

den van zeekerheid volkomen word tegengesproken, en 't welk men zegt alleenlyk gegrond te zyn op de gerugten hier voren aengaende de Palsische en Wurtenbergsche troepes gemeld. Ik kan my tot dusverre niet zeer van het comunicative van VAN EUPEN beroemen; ook verwondert het my dat die Heeren nooit alleen, maar altyd zaamen de menschen spreeken.

Verzoeke te mogen weeten wat omtrend haar verzoek zal zyn gedaan, terwyl de eer hebbe my met de meeste hoogagting te noemen.

Traité D'Union, et d'Etablissement du Congrès Souverain des États Belgiques-Unis. 1)

Apres la Mort de L'Impératrice Douairiere et Reine MARIE THERESE D'AUTRICHE, Les Peuples qui forment aujourd'hui les Etats-Unis des Pays Bas, avoient reconnu pour leur Souverain L'Empereur JOSEPH II, fils aîné de L'Impératrice, et s'étoient soumis a son Empire, mais sous des réserves et avec des stipulations expresses, telles que la Constitution de ces Provinces les avoit edictées d'ancienneté.

Ces stipulations et ces réserves contenues dans le Pacte Inaugural, étoient plus anciennes que la Maison qui gouvernoit le Pays, et nées pour ainsi dire, avec la Nation meme. Aussi furent-elles agréees et jurées solemnellement; et rien ne manqua au Traité, que le peuple, avant de se donner, fit, suivant l'usage, avec son Prince.

La conservation entiere de L'Ancienne Religion Catholique Apostolique et Romaine, le maintien de la Constitution, des libertés, franchises, coutumes et usages, tels qu'ils étoient contenus dans les Chartes et consacrés par la Possession Immemoriale de la Nation, et dans ce que le Brabant surtout appelloit sa *Joyeuse Entrée*, tout cela fut convenu et Promis sous la Foi du Serment.

Les habitans l'avoient d'autant plus a coeur, qu'ils s'etoient fait depuis longtems, une douce habitude de regarder tous ces points comme formant essentiellement leur Constitution, et cette Coustitution

1) Verg. de *Gazette de Leide*, *Nouvelles extraordinaires de divers endroits*, 5, 9 Février 1790. (Num. XI et XII).

Digitized by Google

comme le Boulevard de leurs Libertés, et la sauvegarde de leur bonheur.

Cependant, malgré le serment si positif du Souverain, relativement a l'observation du Pacte Inaugural, malgré les représentations si souvent réiterées de tous les Ordres de L'Etat, touchant les infractions sans nombre faites a ce Pacte, le Souverain suivoit depuis plusieurs années, une marche constante, qui ne tendoit a rien moins qu'a tout changer, a innover sans cesse, et a priver les habitans d'une Constitution qui leur etoit chere, et dont sans injustice, sans enfreindre ses serments, il ne pouvoit les dépouiller.

On avoit deja vu paroitre, successivement, une foule d'Edits, qui attaquoient la Religion dans les differents objets de sa Morale, de son Culte, dans ce qui tenoit à ses Dogmes, et dans ses Ministres; Les Tribunaux de la Nation furent renversés, Les Loix changées arbitrairement ou enfreintes, les Proprietés, la Liberté Personelle, dont les Belges en tout tems se montrerent si jaloux, n'etoient plus à couvert des Entreprises inconstitutionnelles; elles se taisoient, ces Loix devenues impuissantes, devant le Glaive du Militaire; les usages antiques etoient partout altérés ou revoqués; un ordre nouveau substitué a l'ordre ancien, et remplacé par les volontés mobiles et arbitraires du Prince, ou de ceux qui gouvernoient en son nom et agissoient sous son autorité. Tel etoit l'exces de nos maux.

Ils etoient devenus sans remède: le Gouvernement, non content de se roidir contre toute remontrance, ferma par un nouvel et dernier coup d'Autorité, la porte a ces remonstrances mêmes, en cassant la *Joyeuse Entrée*, les Possessions Anciennes et Loix fondamentales des Provinces; en abolissant avec la Constitution, les Colleges des Deputés de ces Provinces, qui avoient été jusques-là l'organe ordinaire des représentations et des représentans des Peuples.

Enfin le Pacte, qui cesse de lier dès qu'il cesse d'être réciproque, étoit formellement rompu de la part du Souverain; et que restoit-il apres cela au Peuple sinon le droit Naturel et imprescriptible, que le Pacte d'ailleurs lui meme donne, d'opposer la force a la violence, et de reprendre une autorité, qu'on n'avoit confiée que pour le bonheur commun, et avec tant de précautions, sous des stipulations, et des réserves si expresses.

C'est ce-qui a été fait; et ça été d'apres ces principes, que les différentes Provinces se sont déclarées *Libres* et *Indépendantes:* le Ciel a béni visiblement une entreprise formée sous ses auspices, l'Europe

Digitized by Google

et l'humanité ont applaudi au succès. Mais ce n'est pas tout d'avoir obtenu des succès, il a fallu songer a les consolider, à les rendre durables. A ces-causes, Les Etats Belgiques, apres avoir resserré les anciens noeuds d'une étroite Union et d'une Amitié durable, sont convenus des Points et Articles suivants.

Art. I.

Toutes ces Provinces s'unissent et se confédèrent sous la dénomination D'Etats Belgiques-Unis.

Art. II.

Ces Provinces mettent en commun, unissent et concentrent la Puissance Souveraine, laquelle elles bornent toutefois et restreignent aux objets suivants; à celui d'une défense commune; au pouvoir de faire la Paix et la Guerre, et par conséquent à la levée et l'entretien d'une Armée Nationale, ainsi qu'a ordonner, faire construire et entretenir les Fortifications necessaires; à contracter des Alliances, tant offensives que défensives, avec les Puissances Etrangeres; à nommer, envoier et recevoir des Residents ou Ambassadeurs et autres Agens quelconques; le tout par l'autorité seule de la puissance ainsi concentrée et sans aucun recours aux Provinces respectives. L'on est couvenu de l'influence que chaque Province, par ses Deputés, aura dans les Déliberations sur les objets repris dans le présent Traité.

Art. III.

Pour exercer cette Puissance Souveraine, elles créent et établissent un Congrès des Deputés de chaqu'une des Provinces, sous la dénomination de Congrès Souverain des Etats Belgiques-Unis.

Art. IV.

Les Provinces sus-mentionnées professant et voulant professer à jamais la Religion Catholique Apostolique et Romaine, et voulant conserver inviolablement L'Unité de L'Eglise, le Congrès observera et maintiendra les Rapports anciennement observés avec le Saint Siege, tant dans la nomination ou présentation des sujets des dites Provinces aux Archevêchés ou Evêchés, de la maniere dont les Provinces conviendront entre elles dans la suite, qu'en toute autre matière; conformément aux principes de la Religion Catholique Apostolique et Romaine, aux Concordats et libertés de L'Eglise Belgique.

Art. V.

Le Congrès aura seul le pouvoir de faire battre Monnoie au coin des Etats Belgiques Unis, et d'en fixer le titre et la valeur.

Digitized by Google

Art. VI.

Les Provinces de L'Union fourniront à la Dépense necessaire a l'Exercice des Pouvoirs Souverains, attribués au Congrès, selon la proportion observée sous le ci-devant Souverain.

Art. VII.

Chaque Province retient et se réserve tous les autres Droits de Souveraineté, sa Législation, sa Liberté, son Indépendance, tous les Pouvoirs enfin, Juridiction et Droits quelconques qui ne sont pas expressément mis en commun et délegués au Congrès Souverain.

Art. VIII.

On est convenu de plus, et irrevocablement, qu'a l'égard des difficultés qui pourront naitre, soit à l'occasion de la contribution commune, soit sur quelqu'objet de discussion que ce soit, d'une Province avec le Congrès, ou du Congrès avec une Province, ou de Province à Province, le Congrès tachera de les terminer à l'amiable; et que, si une composition à l'amiable ne pouvoit avoir lieu, chaque Province nommera une Personne, à la requisition de l'une ou l'autre des Parties, par devant qui la cause sera instruite sommairement, et qui la decideront, et le Congrès aura le Droit d'Execution, et si la sentence est portée contre le Congrès, celui-ci sera obligé de s'y soumettre.

Art. IX.

Les Etats-Unis s'obligent le plus etroitement a s'entre aider, et dès qu'une Province sera attaquée par un Ennemi du dehors, elles feront toutes cause commune, et toutes ensemble défendront de toutes leurs forces, la Province attaquée.

Art. X.

Il ne sera libre à aucune Province de faire une Alliance ou Traité quel-conque avec une autre Puissance, sans le consentement du Congrès, et les Provinces particulieres ne pouront s'unir entr'elles, s'allier ou contracter de quelque maniere que cela puisse etre, sans le consentement du Congrès. — La Province de Flandre cependant pourra se reunir avec la West-Flandre, a condition que chaqu'une aura ses Deputés particuliers au Congrès, que ces Deputés auront leur voix libre et independante, et ne pourront jamais les Deputés de l'une etre au même tems les Deputés de l'autre.

Art. XI.

Cette Union sera stable, perpétuelle, irrevocable, et il ne sera libre a aucune Province ni a plusieurs, pas même à la pluralité,

Digitized by Google

de rompre cette Union ou de s'en séparer, sous pretexte ou d'apres un motif quelconque.

Art. XII.

On est aussi irrevocablement convenu que le pouvoir Civil et Militaire, ou une portion de l'un et de l'autre, ne sera jamais conferé à la meme personne, et que personne ayant séance ou voix au Congrès ne pourra etre employé au service Militaire, et que de meme personne en emploi Militaire ne pourra etre Deputé au Congrès, y avoir séance ou voix. De meme tout employé ou pensionné de quelque Puissance Etrangere, sous quelque dénomination que ce puisse etre, ne pourra être admis au Congrès.

On en exclut aussi tous ceux qui, après la ratification de ce traité d'Union, accepteront quelqu'ordre Militaire ou autre décoration quelconque.

A cet effet tous les Etats, composant L'Union en general et chaque Membre en particulier, de même que tous ceux qui prendront séance au Congrès, tous les Conseillers et Membres des Conseils des Provinces, tous les Magistrats, et generalement tous les Justiciers et Officiers Civils, promettront et jureront L'Observation exacte et fidèle de cette Union et de tous et chacun de ses points.

Ainsi Conclu, fait et arrêté a Bruxelles dans l'Assemblée Generale des Etats Belgiques-Unis, par les soussignés Deputés des Etats respectifs sous la ratification de leurs Commettans, le onze de Janvier L'an mille sept cent quatre vingt Dix, à deux heures du Matin.

(*Étoient Signés*)

De Brabant.

† C. François, Eveque d'Anvers.
Godefridus, abbas Tongerloensis.
Lannoy.
E. Coloma.
G. 2) F. Baelemans.
A. H. J. van Wamel.

Guel-dres.

J. B. Syben.

---

1) De namen der onderteekenaars ontbreken in de Gazette de Leide.

2) By VAN DE SPIEGEL, *Résumé des Négociations* p. 119, P. F. BAELEMANS.

Digitized by Google

Flandre.

Joannes Pamelierre 1), Abbas Ninoviensis.
E Presie, abbé d'Eeckhoutte.
J. Castel San Pietro député du Clergé de Gand.
P. J. Depauw, Chan. deputé du Clergé de Bruges.
Le Marquis de Rodes.
Le Comte de Hane de Steenhuyse.
J. P. Roelandts, Pens(ionnaire).
De Schietere Caprycke.
M. Pyl.

Flandre.

Du Tayt.
J. De Lannoy.
Eugene van Hoobrouck, député de la chatelenie d'Audenarde.
J. de Smet, Deputé du pays d'Alost.
C. J. J. de Grave.

Westflandre.

C. Heddebault ab: de St. Jean au Mont.
Van der Stichele.
De Maubus.
F. van der Meersch.

Haynaut.

Benoit à la Voine, 2) abbé de St. Denis.
Charles Cte de Thiennes de Lombize.
Le Chevalier de Bouzies.
Gendebien.

Namur.

Gregoire, Abbé de Waulfort.
Le Baron de Neverlée de Baulet.
De Cauwer.
Fallon.

Tournay.

De la Hamaide, Prevot de Tournay.
Taffin. Moucron.
J. B. Vinchent.
Van der Gracht. Longueville.
H. B. J. de Ruez. I. Herscaap, Pensionaire de Tournay.

Tournesis.

A. van der Dilft, Doyen, deputé du Tournesis.
De Sourdeau. G. Macau.

Malines.

R. J. de Brouwer.
J. Josephus van Kiel.
J. C. de Nelis.
J. Andreas Lambrechts.

---

1) Pameleirre (*Résumé.*)
2) Alavoine. (t. a. p.)

Digitized by Google

Bruxelles 27 Janvier 1790.

Monsieur!

Lundi passé Le General VAN DER MEERSCH fit son entrée en cette ville; il entra a cheval (accompagné de Mr. VAN DER NOOT, frere du president) par la Porte de Louvain, environ une heure apres midi, escorté d'un detachement de Dragonds et volontaires envoiés à sa rencontre; à son arrivée les cloches sonnèrent, et une partie des volontaires de cette ville, tant Cavallerie qu'Infanterie étoit placée sur son passage au Parc: il descendit a Ste Gudule, pour faire les devotions. Le concours de monde étoit inconcevable, non obstant le mauvais tems qu'il faisoit, et les acclamations qu'il reçut étoient trop soutenues et trop expressives pour ne point être l'expression du sentiment. Le soir il parut au spectacle où il a été couronné et reçu avec le temoignage de la plus haute estime — il restera jusqu'a demain. Depuis son arrivée il court un bruit qu'on ne tenteroit rien contre Luxemb(ourg) avant le primptems, et hier l'on debitoit que les Autrichiens auroient fait entrer dans cette susdite ville, deux chariots chargés d'argent, venus de Treves. Lundi dernier on distribuoit l'imprimé ci-joint intitulé *La bride* et l'on debitoit le même jour, qu'on auroit insulté un Hollandois pour porter la cocarde Orange, laquelle on lui auroit fait oter de force. Comme il n'y a que les Officiers Hollandois qui conservent cette cocarde, j'ai fait toutes les recherches et perquisitions possibles pour m'en instruire; mais personne n'a scu me dire *à qui* et *où* cela étoit arrivé, ce qui me fait envisager la chose comme un faux bruit et cela d'autant plus, puisque je vois le respect qu'on temoigne generalement ici a cette couleur. Le General D'ALTON etoit (doit) se trouver en ce moment a Vienne, mais on ne paroit point instruit encore de sa reception.

Le Prince DE GAVRE qui se trouve actuellement avec son

Digitized by Google

Epouse a Valenciennes, doit avoir ecrit aux Etats de Brabant pour y conserver sa voix; il n'est pas aparant selon l'avis de quelques-uns qu'il reucise, etant trop suspect a cause qu'il a resté trop longtems avec les Gouv. Gen. a *Bon* (Bonn) et qu'il n'auroit jamais parlé en faveur des privileges. S'il ne conserve point son Gouvernement de Namur et qu'il perd en meme tems sa place de Grand Maréchal et de Grand Chambellan, pour lors assurement cela le mettras mal dans ses affaires. Ceux qui ne veulent aucun bien a ce Prince disent que l'espoir de conserver son Gouvernement, auroit été le seul mobile de sa lettre aux Etats.

Hier le bruit non seulement c'est repandu, mais on a fait annoncer d'autorité que quelques pompes publiques de la Ville etoient empoisonnées. — Voila pousser bien loin une vengence, qui frappe indifferement Amis et Ennemis. On assure que le General VAN DER MEERSCH ne veut plus de volontaires, mais qu'il a insisté qu'on se hata a former les troupes reglées, et a nommer aux places d'Officiers, dont une partie se lasse de l'incertitude où on les laisse.

Il paroit que la France, se donne beaucoup de mouvement pour assurer les Belges de sa sincère amitié. De Party van de Koningin en van de Nat. Verg. zoeken zig hierin de loef af te steeken, dan het Volk is hier niet fransch: integendeel, dewyl reeds het vergeven der pompen op rekening van de Party der Koningin gezet is, en men er heeden by voegd, dat zy gezegd zoude hebben er liever het geheel Frankryk aan te zullen wagen dan de Keizer de Oost. Nederl. te zien verliezen.

Er begint zig een party op te doen, om de derde Staat aan te zetten tot het eischen van een Nation. Vergadering: het getal is nog niet aanzienlyk, maar daar moeten eenige Avocaten aan het hoofd zyn, en daar onder moeten de Hollandse Patriotten niet wynig roeien. Men beyvert zig om de Heer VAN EUPEN verdagt en gehaat te maaken, ik

Digitized by Google

kan my niet begrypen, dat daar die Héeren weeten, dat haar veel kwaad van die Holl. Patriotten komt, zy zoo toegeevend omtrend dezelve zyn; te meer daar zy niet kenne ignoreeren, dat die door Vrankr. en wel door de Party van de Koningin ondersteund worden, waar meede VAN DER NOOT en VAN EUPEN zeggen niet te doen te willen hebben.

N'ayant reçu aucune nouvelle par la poste d'aujourd'hui, je me flatte que les bruits, comme si dans quelques villes de la Hollande, les mécontens commenceraient de nouveau a relever la tête, seront faux. Je joins encore un imprimé, qui parut hier, dans l'esperance que cela ne vous seras point desagreable et que vous daignerés être persuadé de la consideration distinguée avec laquelle j'ai l'honneur d'être.

Omtrend de fransche zaaken heeft men my gezegd, dat in de zaak van FAVRAS [1]) zeer veel Holl. Patriotten voor en tegen gemeleerd waren; onder anderen heeft ABBEMA tegen hem getuigd: dan hoezeer die zaak mislukt is, blyft altyd het toeleg levendig om de Koning van Frankryk den een of anderen dag te vervoeren, en in dat geval blyven de Holl. Patriotten zig nog met eene gunstige omwending voor haar zaak vlyen. Deeze hoop word door eenige van 't Fransche Ministerie levendig gehouden, aan welkers hoofd men wel principael D'OSSEMONT moet stellen, die nog gedurig (en daar ben ik zeer wel van geinformeerd) conferentien met de Holl. Patriotten heeft. Het is geen drie weken geleden, dat de Schryver van de Post van de Neder-Rhyn met eenige anderen uit Duynkerken ontboden geweest zyn om een Conferentie by te woonen. Ook is my gezegd dat VAN HELDEN aan de Franschen zoude hebben overgegeeven

---

1) Van den ongelukkigen Markies, te Parijs ter dood veroordeeld, en het slagtoffer van zijne verkleefdheid aan den Graaf van Provence, later Koning LODEWIJK XVIII. LA FAYETTE, *Mémoires, Correspondance et manuscrits* (Bruxelles 1837,) I. 302 suiv. (18, 19 February 1790.)

Digitized by Google

alle de Plans van de verbeterde fortificatien en opgenome gronden en waterwerken van onze Generaliteit, door de Generaal DUMOULIN [1]), in de laatste onlusten met de Keizer gemaakt; als wanneer hy onder en met die Generaal moet gewerkt hebben; voor welk braaf gedrag hy eindelyk het Order de Merite (moet) gekregen hebben. Ook moet zig thans een Fransch Officier in Holland ophouden van het Corps Roial de Genie, om eenige zaken in Bergen op Zoom en Breda, als ook van het terrein tussen die beide plaatsen op te neemen, welke of vergeeten of verkeert opgegeeven zyn geweest door zeekere LACOUR, welke MAILLEBOIS ten tyde dat hy die werken inspecteerde heeft geaccompagneert: hy moet Ingenieur-Geographe zyn.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Zeedert het sejour van deh[r]. VAN DER MEERSCH alhier, is het dat men zeeker weet, dat zonder hulp van vreemde Troupes het onmogelyk zal zyn, iets met hoop van effect uit te voeren, dewyl eene nieuwe Armée in twee a drie maenden niet veel kan uitvoeren. Ik heb heeden ogtend in eene conversatie met VAN DER NOOT en VAN EUPEN vernomen, dat zy gaerne de in Hollandsche dienst zynde Troupes van de Hertog VAN BRUNSWYK in haar soldy zoude willen overneemen, waaromtrend reeds zeekerlyk de propositie zal gedaan zyn, gelyk ik mede vernomen heb dat zy ook Hessische Troupes zoeken; en dewyl ik geinformeert was dat de Adjudant van de Gen(eraal) SCHLIEFFEN hier geweest was en met een verzoek om Pruyssische Troupes dadelyk te bekomen was vertrokken, zeide ik als uit myn zelve niet te begrypen waarom zy liever geen Pruyssische Troupes verzogten: waarop, zonder verder uit te komen, zy my gezegd hebben liever B. en H. [2]) te hebben om daardoor geen om-

---

1) Verg. deze Verzameling, Tweede Deel bl. 318 volg. 438.

2) Brunswijksche en Hessische.

Digitized by Google

brage aan andere Landen te geeven: ik heb gescheenen dit voor contant geld op te neemen, alsmeede hare goede contenance, daar ik dog verzeekert ben, dat soo de drie Geallieerden [1]) niet dadelyk de handen aan het werk slaan en dadelyk de Independentie ondersteunen en erkennen, de Franschen de handen in het spel zullen krygen, en zulks is het wat de Hollandsche Patrioten dagelyks wenschen en zoeken te bewerken. — Aan het Hoofd van de Fransche party kan men gerust LA MARCK stellen, die voor eenige dagen nog zeide dat zoo men zyn Regiment hebben wilde, het niet alleen tot hun dienst was, maar dat hy zig sterk maakte nog wel tien duizend man, die zig voor de Vryheid getoond hadden, en waarvan het gros de wapenen kon voeren, te bezorgen. Het is zeeker dat de Hollandsche Patr(iotten) hier zamen trekken, ten minste de Hoofden, en dat zy meedewerken om de gemoederen tot het verzoeken van een Nationale Vergadering voor te bereiden. — Zy hoopen en zeggen opentlyk te wenschen, dat er in de Rep(ubliek) zeer getalmt zal worden met de deliberatien over de Independentie en wedden in dat geval, geen half jaar meer buiten de Republiek te blyven, terwyl zy het teegendeel gebeurende zig en haar party voor altyd verloren achten. Het gaat zo ver dat er weynig meer aan scheeld of de party voor en tegen Vrankryk zullen zig opentlyk toonen. V. D. NOOT, VAN EUPEN en den Abt VAN TONGERLOO en Bisschop van Antwerpen [2]), zyn tegen Vrankryk. Het Huys van ARENBERG behalve mogelyk den Hertog VAN URSEL, is er voor, dan deeze laatste is de zwager van de Eerste, en is nu niettegenstaende men geen President wilde hebben, tot perpetueel Praesident of Hoofd van het Militaire Departement aangestelt, en heeft dus veel influentie in de Militaire operatien: hy kan zo lang geene vreemde Hoven zig daade-

1) Engeland, Pruissen en de Nederlandsche Republiek.

2) C. F. DE NELIS.

Digitized by Google

lyk tonen, Troupes geven en de party die voor de Geallieerden is, in staat stellen Luxemburg te vermeesteren, — die operatie (van het uiterste aanbelang voor de goede reusite) sleepende houden, in welke tussentyd, het garnisoen aldaar, dat zig dagelyks door Fransche deserteurs vermeerdert, en 't welk zeer sterke werken aanlegt, formidabel kan worden, en dus zo zy tyd kunnen winnen, aan de Fransche party eenen ingang in het Land open houden, die mogelyk over twee maanden niet meer zal te sluyten zyn. Men kan geloof ik, niet genoegzaam, tegens de Fransche menées op zyn hoeden zyn: — CHAROST is van die party de groote man, met de Gr. DE LA MARK: de Eerste is nog in Frankryk. Aan het hoofd der Finantien is gesteld de Hr. CORNET DE GREZ, een zeer intrigant man en waar aan getwyffeld word of hy voor de Rep(ubliek) is. 1) Het is te vreezen dat zo Pruyssen en de Rep(ubliek) geen Troupes kunnen geven, de Fransche party daarvan zal gebruik maken, en zelfs in de nood waarin men zig zal bevinden om volk over te neemen, de andere party niet sterk genoeg zal zyn, om de aanbiedingen van de Gr. DE LA MARCK van de hand te wyzen; en dan is deeze geheele Revolutie voor de Republyk verloren, wyl het zeker gaat dat Vrankryk onder en boven water werkt om hier de hand in te krygen: VAN DER MEERSCH heeft voorgisteren zelfs gezegd, dat zonder vreemde Troupes en Officieren, hy niets kan doen. Ik heb my hier omtrend mogelyk wat verder uitgelaten als wel behoorde, maar UHoog Ed. Gestr. vertrouw ik zal my het regt doen van verzeekert te zyn, dat de overtuiging der aangeleegenheid deezer zaak voor des Republyks welzyn, my daartoe alleen brengt. Ik heb ook VAN DER NOOT en VAN EUPEN onderhouden over het nadeel dat de Hollandsche Patriotten hun hier deeden, en hoe

1) LA FAYETTE, *Mémoires* I. 340. „M. CORNET DE GREZ, conciliateur entre les partis y compris celuï de l'Empereur d'Autriche."

Digitized by Google

veelen zig thans zogten in haar dienst in te dringen: de onbeschaamdheid van die lieden styg ten top, geen 4 dagen geleeden hebben zy in een herberg des avonds opentlyk de verd. m. n. s. (verdoemenis) van het Huis van OR(ANGE) gedronken: zulke staeltjes toonen dog dat er op nieuws eene fermentatie onder hun komt. Het ware te wenschen dat de Regering hier in deed voorzien, ten minste dat zy zulks niet dulde.

Omtrend de oneenigheeden tussen de Staatsleeden hier word meer geschreeuwd dan waar is: het bepaald zig alleenlyk tot het getal der te noemene Gedepns. wegens de tiers Etat, dan 't geen zig heede middag zoude schikken. Zoo veel my voorkwam, hield VAN DER NOOT en VAN EUPEN goede contenance maar waren niet à leur aise: met verlangen scheenen zy uit Pruyssen en de Rep(ubliek) brieven te wagten.

De Staten hebben voor de Eerstemael tot President van het Congres, met eenparige stemmen gisteren benoemt den Bisschop van Antwerpen, en vervolgens de touren van presidie by het Lot gedecideert.

Deeze by geleegenheid kunnende verzenden, moet ik eindigen, de vryheid neemende my in UHoogEdG. protectie te beveelen en met alle hoogagting te verblyven.

Brussel 29 January 1790.

Ik kan hier nog byvoegen dat de Abt v. TONGERLO zoo zeeker is van de Pruyssische hulp, als van zyn leven; hope dus dat zy die hem in zulk eene zeekerheid gestelt hebben, ook van hun zaak zullen zeeker zyn; want mist het, dan is het juist een middel van hem te doen overslaan.

Ook berigt men my, dat de Commissie der Holl. Patriotten alhier Circulaire-missivens naar Holl. gezonden heeft met insertie van de nevensgaende, en aanmaning om dog alles aan te wenden wat strekken kan om de Nederlanden, buiten de Brab(andsche) zaken te houden, vermits het openen van

Digitized by Google

de Schelde en de ruine der Commercie er een gevolg van zal zyn en in het tegengestelde cas, de zeekere triumph van de nu onderdrukte en vlugtende party.

Bruxelles ce 31 Janv. 90.

Monsieur.

Depuis ma derniere du 29 on m'assure que le parti françois ne s'endort point; on a découvert qu'il fait tous ses efforts, pour engager le peuple a signer certaine Requette pour insister aux Etats la convocation d'une Assemblée Nationale sur le fondement que la Souveraineté apres l'abjuration de l'Empereur etant dechu dans le sein du peuple, ce ne sont point les Etats mais le peuple qui doit etablir la Constitution: tout ce qui se fait ne seroit donc que provisoirement. Cette Requette (qui sort de la meme source que celles qu'on a fait signer dans les petites villes du Brabant pour avoir une voix egale avec les Chefs-Villes aux Etats, mais qui ont manqué d'effet) se trouve signé deja par quelques centaines, parmi les quels on dit assez generalement que se trouve le nom du Comte DE LA MARCK. Quoique pour le moment on ne craint point ces manoeuvres, il est certain pourtant qu'on divise par ces menées les opinions et qu'on séme une sisanie, qui autant qu'un des deux partis n'a pas le dessus, doit influer sur les deliberations, lesquelles me paroissent aller tres lentement dans les diferents departemens, car quoique tous s'assemblent deux fois par jour, il ne paroit neamoins point que l'execution repond au travail. Mais en general les hommes sont singuliers ici; le caractere de la Nation qui au premier abord paroit franc, ouvert et liant, n'a effectivement de ces qualités que l'apparance, les hommes s'occupent peu des choses publiques et s'ils s'en melent, n'en parlent point ou s'attachent seulement à ce qu'ils entendent dire; ce qui s'observe clairement dans les places publiques ou l'on voit meme

Digitized by Google

rarement cette espece d'hommes qu'on nomme Nouvelistes; et si je ne me trompe, on doit attribuer plutot l'entousiasme pour la liberté au fanatisme qu'on a scu inspirer et propager, qu'a tout autre sentiment: et voila la raison qu'on se declare hautement contre la tolerance: mais en revanche ils me paraissent tres occupés et attachés a l'interet particulier. Ceux d'entre les Chefs qui ne sont point du parti françois, sont si fortement persuadé, d'etre secouru par la Prusse, qu'ils disent que rien ne peut les nuire; au point que je sçais qu'ils se sont mis dans la tête, que si la Prusse se declare, la Rep. [1]) devra en faire autant — ce qui me confirme dans ce que j'ai eu l'honneur de vous dire precedemment, sur la sureté du Commerce. D'un autre coté, le C°. DE LA MARCK continue a presenter son Regiment et de repondre pour dix milles hommes bien armés et bien disciplinés qu'ils procureras au moment que l'Etat le veut. On m'assure que ce sont des Regiments allemands de l'armée francoise.

J'espere que les Alliés fourniront bientot a leur parti de quoi faire cesser ces manoeuvres. Le Comte DE GAVRE et Mr. D'AGUILAR qui etoient retenus a Gand, viennent d'etre relachés, le dernier est arrivé en cette ville, et l'autre a pris la route d'Artois.

Journellement encore il y arrivent des lettres Imperiales, il y en a eu meme du Card. MIGAZZI et de Rome a differens Prelats, mais on ne les considere point. On travaille beaucoup dans les Cabinets de Cologne, de Treves et de Mayance; on m'assure que le premier qui doit se trouver en possession d'enormes Richesses, auroit malgré son avarice, dit qu'il risquerois le tout pour assister l'Empereur. 2000 Wurtenbercois seroient entrés a Luxembourg selon les bruits publics, mais le Gouvernement actuel

1) Nederland.

Digitized by Google

n'en a aucune nouvelle. Cette semaine il y a eu ici un General Prussien qui a eu une conference avec les Chefs et VAN DER MEERSCH, apres quoi il est reparti: il se nome SCHÖNEVELT. 1)

Je joins à la presente un imprimé, qui a paru hier, et qui est principalement dirigé contre les bruits qu'on fait courir que tout le mal qui c'est fait, est venu des Ministres et non de l'Empereur. Ces lettres dit-on, sont autentiques. Je ne vous ai point envoié Monsieur, la ratification de l'Union qu'on a imprimé depuis sous l'Acte d'Union meme, pour ne point grossir mon paquet, vous trouverés neamoins la clausule ci jointe. La Prov. de Limbourg quoiqu'elle aye ses deputés ici, n'ont signés ni l'une ni l'autre des pieces. Je tacherai vous procurer les actes de ratification des différentes Provinces. Le General VAN DER MEERSCH est reparti ce midi vers les trois heures pour Namur, ou l'Armée ne demande qu'a etre conduite vers Luxembourg. — Il y a quelques jours qu'il doit y avoir eu encore une rencontre entre les postes avancés, a l'avantage des Belges, et qui doit avoir été suivi par la desertion de ce qui restoit encore du Regiment de LIGNE, sur quoi les Autrichiens auroient fait rentrer tous leur postes avancés. Quoique les nouvelles de cette affaire soient bien confuses encore, j'ai sujet cependant a croire que cela n'a pas été de grande consequence. La raison pourquoi les Deputez du Limbourg n'ont signés ni l'Union, ni la ratification est, par ce que les Etats de cette Province s'assembleront seulement mercredi prochain pour la premiere fois. Une deputation qui a été ici, a donné provisionelement des assurances positives, qu'alors les Etats accederoient au traité d'Union. Je serois charmé de scavoir si mes Letttres parviennent a leur destination, puisqu'on se doute des postes; vous priant d'etre persuadé Monsieur du profond respect, avec lequel je suis.

1) SCHÖNFELD.

Digitized by Google

Bruxelles ce 8 Fevrier 1790.

Monsieur!

Voici la Requette dont j'ai parlé, et qui a fait tant de bruit ici; cependant elle n'en feras plus, puisqu'on assure que la majeure partie du peuple en presenteront une pour soutenir la Constitution actuelle. Le parti francois est furieux d'avoir manqué son coup dans cette affaire, quoiqu'il ne dort point encore, mais tache d'aissaier d'autres moiens pour semer la désunion. C'est un avocat Mr. D'OTREPONT, [1]) qui sert le parti susdit et est l'auteur de la requette. J'ai rencontré Mardi passé chez l'Eveque d'Anvers le Sr. LINGUET qui assura que la Banqueroute de la France, etoit immanquable et que la maladie de NECKER etoit pure politique resultant de cette perspective, comme de sa chute qu'il prevoioit. Je crois que quelque zêlé que paroit pour le moment cet Auteur, il ne seroit pourtant point prudent de se fier a lui; il disoit encore etre bien sur, que l'Assemblée Nationale d'aujourd'hui, seroit bientot succedée d'un autre devoué entierement au Ministere et qui feroit prendre le dessus au Roi de France.

L'Eveque disoit avoir des nouvelles de la Flandre francoise, le Hainaut et l'Artois, que le peuple commencoit a se mouvoir pour le Clergé, et qu'on s'appercut de mouvemens parmi les Troupes. Le susdit Eveque est ce qu'on appelle un homme de cour dans toute la force du terme, tres zelé pour son parti, et tres prudent. L'affaire de Luxembourg n'avancent point, ceux qui s'entendent au metier de la Guerre ne sont point contens des operations de l'Armée patriotique. En attendant la Garnison de Luxembourg ne vas pas a quatre milles hommes et les vivres ni sont point en abondance: quelques compagnies d'Houzards, ou cavallerie legère, qui puissent fou-

1) D'OUTREPONT, Schryver van het hiervoren (bl. 18) gemeld vlugschrift, *Qu'allons nous devenir?* Z. BORGNET, *Hist. des Belges à la fin du* XVIIIe *siècle* I. 148.

rager autour de la place, incommoderoient pour le moment beaucoup plus qu'on se l'imagine. Ce qui me surprend, c'est qu'on n'est pas mieux servi de ce coté-ci par rapport aux Espions, puisqu'on ignore en grande partie ce qui s'y pase. Il y a quelques jours dit-on, que deux chariots chargés de fusils sont sortis de Luxembourg du coté de Flasviller, sous pretexte d'armer les païsans d'allentour, mais effectivement pour armer les recruës, qu'ils recoivent. Tous les villages d'allentour sont Roy(alistes), y compris les terres du Prince D'ORANGE. Il est vrai qu'il y a quelques jours que deux compagnies d'Imperiaux sont passées du coté des patriotes.

La Gazette Francoise de la Haye a été bien prompte pour annoncer l'alliance concluë entre l'Angleterre et les Etats Belgiques.

Daar is een oneenigheid geweest tusschen VAN DER NOOT en de zynen met den Hertog VAN URSEL om de nominatie van den Generaal SCHÖNFELD, gemaakt zoo men wil buiten weten van den Hertog, die om die rede Zondag zyn demissie als President van het Departement van oorlog gegeven had, en hy heeft zyn plaats niet weeder aanvaard. Je crains qu'autant qu'il n'y a des Puissances Etrangeres qui se declarent ouvertement pour Eux, l'Esprit de parti augmenteras journellement. Le General SCHEUNEVELT [1]) est nommé General, sous le General VAN DER MEERSCH, et il auras seance au Depart. de la Guerre. Mardi l'on a disposé de quelques chargs militaires, entre autres de cinq Compagnies d'Artillerie, dont un nommé SCHLOSSER Hollandois en à une. Un Collonel Anglois leve un corps de 1000 hommes. On ouvrira dans la Province du Braband une inscription pour l'entretien de l'Armée pendant 4 ans: chaque individu poura souscrire pour autant d'hommes armés qu'il voudras entretenir a raison de 10 sols par jour, et on assure que la seule Province de Brabant contribueras de cette façon

1) SCHÖNFELD.

Digitized by Google

pour 40,000 hommes: la meme operation se feras dans les autres Provinces.

La correspondance de l'Empereur, trouvée dans les Cabinets des Ministres vient d'etre imprimée par ordre du Comité; j'espere Monsieur, pouvoir vous en envoier un Exemplaire par la presente ordinaire, je ne doute ou vous la trouverez interessante, surtout les lettres du 31 Octobre et 4 Novembre 1789 qui font mention des Refugiés Hollandois. Quelque puisse etre le point de vuë dont on les considere, on ne scauroit jamais se faire illusion qu'ils travaillent toujours et constament a arripier toutes les occasions pour se remettre. Leur liaison, leur relation et surtout leur interet est trop attaché a la France, pour pouvoir suposer, qu'ils agiroient en tout cela sans une communication directe avec le Ministere, et principalement, avec le parti de la Reine; et j'oserois presqu'assurer qu'elle existe, du moins, le Ministere francois ne se lasse point de recevoir les Plans, qui lui viennent de ce coté la. Il n'est plus douteux que le Comte DE LA MARK tient a ce même parti, et qu'il a taché ou tache encore, a le servir ici; les vues de cette Maison sont rien moins que désinterressées. La Flandre leur paroit un beau morceau, mais héureusement que son influence à tombé dans cette Province et que la contenance que le Duc D'URSEL à tenu dans l'affaire de SCHÖNFELD en demandant ce qu'on avoit besoin de la Prusse et en quittant pour cela, a servi a éclairer bien de personnes, qui ne voioient pas si loin: vous jugerés Monsieur d'apres vos lumieres, mieux que moi, combien il est necessaire que ces dissensions cessent, pour prevenir de plus grands meaux et ce qu'on auroit a craindre en cas que des gens qui n'ont d'autre principe que leur interet particulier, profitoient du moment ou les forces de l'Etat naissant, se trouvent pour la plus grande partie reunies sur les frontières de l'Etat, (et nommement a Namur) pour entreprendre a la tête d'un

Digitized by Google

certain parti, une Expedition en Flandres. Quelque chimerique que pouras paroitre cette idée, elle merite neamoins quelque reflection, puisque les suites qu'elle entreneroit, ne sont point à definir. Car aussi peu qu'il est a presumer que les Chefs des refugiés Holl. se sont rassemblés ici pour rien, aussi peu est-il à croire que c'est sans vuës que le gros de cette compagnie se rend a Duinkerken et ses environs. Le plan d'en faire une colonie d'agriculture, ne paroit qu'un pretexte. Je dois le repeter, il faut des Troupes exercées pour cet Etat afin de prevenir tout accident; leur arrivée feras disparoitre les divisions et les Diviseurs, et c'est alors seulement que la Republique pouras se dire à couvert de toute machination qu'on pouroit se permettre contre elle. Le Duc D'URSEL a quitté son poste de president au departement de la Guerre; cette demission paroit faire grande sensation; on dit meme que cela fait tort à la confiance dont jouissait le Secretaire d'Etat: on ignore les vrais motifs. Les uns disent que c'est au sujet de la nomination d'un nouveau General, d'autres que cela a un motif tout different: ce qui toujours est vrai c'est qu'il a donné sa demission, et on se raconte que ce Duc auroit dit etre toujours pret a servir sa Nation, mais qu'il n'en voulut point etre le boureau. Si ces raisons sont si solides qu'on les dit, cela influeras naturellement sur sa famille; il y avoit meme aujourd'hui des gens, qui assuroient le depart prochain du Duc D'AREMBERG: il faudras voir la sensation que cela feras sur le peuple, qu'on dit fort attaché a cette Maison: le parti de VAN EUPEN paroit encore etre au dessus des craintes. N'ayant plus rien a ajouter pour le moment, j'ai l'honneur d'etre tres parfaitement.

4 Fevr. 90.

P.S. dans le moment je viens de chez VAN EUPEN, qui m'a communiqué en secret que la Capitulation avec la Citadelle

Digitized by Google

d'Anvers a été signé hier matin, et qu'elle seroit ratifié aujourdhui par le Congres: la Citadelle restera aux Imperiaux jusqu'au 28 du mois de Mars et en cas qu'elle ne soit pas delivré dans ce tems, elle se rendra; toute la Garnison sera prisonniere de guerre et toute l'artillerie et ammunitions sera pour les Etats, ce qui est tres considerable: il y a plus de 200 pièces tant canons que des mortiers de differens calibres etc., intussen zal geen vyandelykheeden plaats hebben, de bezetting zal niet in de stad moge komen en niets zal er in of uit van correspondentie moge gaan zonder gevisiteert te zyn: daar tegen zal de stad haar s'weeks de levensmiddelen geven.

Il m'a fait connoitre aussi combien il leur interessoit de se voir reconnu non seulement, mais d'obtenir d'avoir a leur solde, les Troupes du Duc de Brunsvic, aujourd'hui au service de la Republique et les Hessois, que L'Angleterre a à sa solde: il m'a fait entendre que sans Troupes reglées les machinations ne cesseroient point ici, qu'il croioit meme qu'il etoit de l'interet des Alliés à bien peser les suites que le delai peut avoir; il sentoit bien que la reconnoissance de leur independance ne se feroit point sans praeliminaires, mais que ce n'etoit point le moment d'en parler, et que la Republique pouroit toujours les reconnoitre sous condition expresse, que tout resteroit quand au Commerce, sur le pied actuel. L'Arrivée des Wurtenburcois est destituée de fondement, le Duc D'URSEL reprendra dans deux jours sa place de President; le Duc D'AREMBERG faché de ce qu'il n'est point deputé au Congres par le Braband, est parti pour Mons, on il espere d'etre elu deputé Extraordinaire: il n'est pas apparant qu'il reussisse. On doit avoir envoyé quelqu'un aujourd'hui en Hollande, pour tacher a obtenir les Troupes mentionés. Je crois qu'il passeras aussi en Engleterre.

Je vous prie de me faire acuser la reception de mes

Digitized by Google

Lettres, puisque VAN EUPEN m'a avertit que la poste n'etoit pas sure, il m'a offert de me servir de son courier; j'ai repondu honetement, mais je n'en profiterés qu'apres avoir scu vos intentions: il m'a dit que mes amis pouvoit en faire autant par Mr. VAN LEEMPOEL.

Bruxelles 6 Fevrier 1790.

Monsieur!

Aujourd'hui les Recrues qu'on a fait et r'assemblés ici au nombre de 10 Comp[s]. sont partis, avec un corps de volontaires pour Namur. Toute la Famille D'AREMBERG a quitté cette ville. La rentrée du Duc D'URSEL n'a pas eu lieu encore, et il y a bien des gens qui ne la desirent point. On c'etoit permis une brochure au sujet de ce seigneur (que je n'ai pu me procurer) qu'il a desavouée par un avertissement imprimé que vous trouverés dans le Journal de Bruxelles. 1) — On a presenté un Memoire pour le retablissement des Jesuites, que je joins a la presente. Je puis vous assurer Monsieur, que les Refugiés Hollandois sa flattent absolument qu'au cas que le parti François triomphe ici, qu'une revolution en Hollande est immancable, et j'ai raison de croire que leur relation et les partisans qu'ils comptent avoir en Hollande, ne contribuent pas peu a leur faire former des plans relativement a cet objet. Il y a eu ces jours passés un bruit ici que le Rhyngrave 2) se trouveroit dans Luxemb. mais j'ai lieu de croire que cela n'est pas vrai, mais qu'il se rapproche du parti patriotique Hollandois est vrai, au point meme que plusieurs des Chefs de ce parti tachent a excuser ses procedés: un de ces Messrs a dit hautement dans leur societé, qu'au cas d'une revolution en Hollande, il etoit impossible de se passer de lui et de Mr.

1) Z. ook de Gazette de Leide, 19 Février 1790.

2) DE SALM.

Digitized by Google

VAN DER BURGH, et que c'est alors qu'ils montreroient n'etre point traitres. Il seroit peut-etre de la derniere necessité d'avoir quelqu'un d'une confiance eprouvée, soit en Artois, le Hainaut ou la Flandre Francoise, pour avoir l'oeil sur ce qui se pase dans ces quartiers, qui ne peuvent que devenir interessants si comme on l'assure, l'intention existeroit veritablement, de r'assembler des troupes dans ces Provinces, sous pretexte de prevenir ce que le Clergé et à la Noblesse pouroit entreprendre contre l'Assemblée Nationale, mais en effet pour soutenir le parti françois ici. Le parti francais se flatte toujours que la Flandre se joindra à Elle, pour demander l'influence du peuple par une Assemblée Nationale, tandis que les Chefs ici assurent qu'ils ne reusiront point. Je joins a la presente le N°. 31 du Journal de Bruxelles ou vous trouverés un article de la Haye, touchant S. A. R. 1): on n'a pas besoin de deviner par quel parti cela y est inserré, mais comme ce Journal paroit avec permission des Etats et qu'il n'est pas decent qu'ils autorisent de pareils ecrits, je voudrois bien qu'on m'informa des opinions sur cet article. J'ai taché en attendant par un troisième, faire reparer l'insolence du redacteur en retractant l'article.

Aujourd'hui le bruit se repandit en ville apres l'arrivée de la poste, qu'il y avoit eu une revolution a Amsterdam, qui avoit fini par la retraite de la Garnison et que Haerlem avoit suivi cet Exemple. Un Refugié Hollandois se laissoit echaper a cette occasion „en ce cas la, La Brile est prise aussi, du moins qu'ils seront maitres de l'embouchure de la Meuse, car ils n'ont pu le faire sans le secours des Blankenburgers." Tous ces raisonnemens joint a ce que j'ai eu l'honneur de dire deja, me persuade plus que jamais qu'il y existe veritablement un plan, et que les machinations

---

1) De Prinses van ORANJE.

Digitized by Google

en Hollande sont d'une nature bien serieuse. Aujourd'hui on a eu un expedient pour scavoir l'opinion publique; tous les Serments 1) ont etés convoqués et on les à proposés le nouveau serment par le quel ils jurent fidelité a la Constitution actuelle. Le Vicomte EDOUARD DE WALQUIERS 2) qui se trouve à la tete d'un Serment, à taché faire passer un autre formule de serment de sa composition, mais la majeure partie de sa troupe a refusé de preter le serment d'un particulier, ce qui a remis cette affaire a un autre jour.

J'avois finis la presente jusqu'ici, croyant d'avoir l'occasion de profiter d'un courier, mais comme son depart est differé, j'ajouterés les nouvelles du jour.

Ce 7 Fevrier.

Apres avoir cru m'appercevoir, qu'on ne feroit qu'ordonner a L'Editeur du Journal à retracter sa pretenduë Lettre, j'ai cru que cela ne suffisoit pas, et qu'il falloit profiter de cette occasion pour tacher de scavoir d'ou ces calomnies profluent: j'ai eté assez heureux par interesser ce matin dans cette cause un homme de credit, qui a directement ecrit au Redacteur de lui produire cette Lettre, et en cas de refus, qu'on feroit agir contre lui les Loix du païs. Dès qu'il en seras informé il m'en instruira, et il m'a promis toute la satisfaction que meritoit le propos qu'on c'etoit permis au sujet de S. A. Royale.

Le Duc D'AREMBERG qui doit retourner mardi, seras dit-on instalé Doien d'un Serment mecredi prochain, on tacheras d'engager le public à illuminer ce jour la. Il n'y a rien qu'on ne tente pour favoriser le parti françois. On assure que le Comte DE LA MARCK n'a pris que pour pretexte son voyage a Anvers, mais quil est allé en droiture

1) De Gilden.

2) WALCKIERS; — zoo schryft BORGNET, *Hist. des Belges à la fin du XVIIIe siècle*, I. 121.

Digitized by Google

a Paris, on veut qu'il ne seroit pas tout a fait ignorant de l'affaire de FAVRAS, dans laqu'elle on dit le Comte de MIRABEAU egalement impliqué. La situation des affaires d'ici, peuvent avoir engagé plutot le premier nommé a faire ce voyage.

C'est en me recommandant à vos bonnes graces que j'ai l'honneur de me dire avec la plus parfaite consideration.

B(russel) 14 February 1790.

Hoog Edel Gestrenge Heer!

Myne voorgaande reeds afgezonde zynde heb ik nog heeden avond geleegenheid bekomen de Heer VAN EUPEN te spreeken, dewelke omtrend het eerste point uwer Missive onderhouden hebbende, my belooft heeft daaromtrend alle de nodige naspeuringen en zeekerheid te zullen doen in het werk stellen.

Omtrend het tweede point heeft hy my gezegt dat de bewuste Memorie of Plan by de brieven niet gevonden was, maar dat men zoude doen zien of mogelyk het zelve onder de minuten of copien van ingeleverde stukken zig bevond, wanneer men aan het verlangde zoude voldoen.

Omtrend het derde point was Zyn W.Eerw. niet van UHoogE. begrip, inteegendeel begreep hy dat alle delay, voor de constitutionele party dodelyk is: van de zyde van Frankryk verzeekerde hy my, men niets te vreeze hadde, in gevallen de 3 geallieerde Mogendheeden spoedig en gezamentlyk tot de erkentenis kwamen, aangezien de N. Vergad. niets vuriger verlangt dan deezen Staat door de 3 Mogendheden voor onafhankelyk verklaard te zien, als wanneer zy ook terstond die erkentenis zullen doen, en door hun groot gezag den Koning daar toe brengen, om langs dien weg voor te komen, eensdeels dat de Koning in de mogelykheid gesteld word, om aan de aanzoeken van het Oostenr. Huys te

Digitized by Google

voldoen, 't welk de Natie tot het op de been brengen van een Leger zoude noodzaaken, wanneer zy de vernietiging van hun werk duidelyk voor oogen zien. De franschen zullen — dus verzeekerde hy my, zig tegen die erkentenis niet verzetten — het nut der erkentenis dagt hy daarenteegen verre het nadeel te moeten overtreffen, dewyl zo lange de erkentenis niet gedaan is, de inwendige Cabaal niet alleen niet zal rusten, maar voorzeeker de overhand bekomen, en eindelyk de verwydering van hem en van v. d. noot bewerken; dan is het onnodig aan te merken, dat dit Land voor Holland verloren is — de minste triumph die de Democratise party hier bekomt, zo is eene beweeging in Holland zeekerlyk te wagten: hy heeft my zeer bewoogen zynde, verzeekert, dat de minste aerzeling die er maar van de zyde van Holl. of Engl. in de erkentenis komt, zy en haar party verlooren zyn... hy ging verder, en zeide dat het geen 3 weeken of 14 dagen meer moest lyden, en dat hy dog voor al niet hoopte dat men hun aan de erkentenis van Pruissen alleen zoude bloodstellen, dewyl dan zulks gewisselyk voor een pretext zoude genomen worden om de gemeente te doen gelooven hetgeen hun reeds word ingeboezemd, dat v. d. noot en hy dit Land aan Pruissen verkogt hadden: hy gouteerde dus in geenen deelen de voorgestelde motiven, en apprehendeerde soo het daar heenen moest gaan, eene absolute omwenteling hier: — en ik moet er van my zelve by voegen, dat de gesteldheid van zaken hier absoluut geene uitstelling kunnen dulden; de gemoederen worden te veel opgezet, eene prompte erkenning is denkelyk het eenigste middel om deezen Staat onafhankelyk te behouden en Holland te beveiligen voor alle nadeelige gevolgen: De party die v. eupen en de zynen zoekt te culbuteeren is een, met de Holl. patriotten; de erkentenis der 3 Mogendheden is alleen in staat deezen paal en perk te stellen; ook is er niets dat zy meer vreezen. Het minste schyn of apparentie dat Holl.

Digitized by Google

terug blyft of zig met Pruissen niet gelyk uit, zoo is de zaak hier bedorven.

Hiervan hebben wy heeden reeds een effect gezien, door de singuliere conduite van den Baron EBBERSTEIN [1]), dewelke door het Congres aan het hooft van een Regiment gestelt was, waar toe de Heren V. EUP en V. D. NOOT alles hadden bewoogen; de geheele party feliciteerde zig van die acquisitie, terwyl de andere daaruit de zeekerheid die die Heeren op Holl. hadden, met vrees, te gemoed zagen; maar wat gebeurd er? heeden na dat de Heer VAN EBBERSTEIN het geaccepteerd had en door het Congres de avantageuse Capitulatie geratificeert was, komt heeden een brief dat dien Heer bedankt. Ik laat HHoog. zelfs oordeelen wat verpletterende slag dit was: de Hr. VAN EUP. aan de bewaring van wiens crediet de goede zaak zoo veel geleegen is, ziet zig in zyne voordragten gecompromitteert, en het Congres eeniger maten opentlyk voor 't hoofd gestooten, en de tegenparty roept: „ziet hoe Holland u helpen zal, wat staat gy daar op maaken kunt! een post die de eerste van het Land ambieeren, moest een Hollander hebben — maar de Pr. V. ORANJE wil niet dat zyn Edelieden zulks aanneemen; hy is dus niet voor dit Land, of durft er niet opentlyk voor uitkomen. Wat staat zullen wy dan op dat Land maken?" Men heeft zeekerlyk de nadeelige gevolgen die in deeze stap liggen, niet voorzien. — Ik heb V. EUP. daar over zeer getroffen, zeer neerslagtig gevonden en waarlyk Myn Heer, zulks moet geredresseert worden, wil men hier het Holl. crediet bewaren en het vertrouwen houden. VAN EUP. heeft my intussen belooft, van het afzien van de Heer VAN EBBERSTEIN nog geene ministeriele kennis aan het Congres te geeven, voor er

1) „Een EBBERSTEIN, — bevorens aan de belangen van het Stadhouderlyk Hof verknogt, naderhand in de onlusten van Belgiën gemengd." *Mémorie van de Leden van 't Intermediair Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek* 1798, bl. 39.

nog nadere tyding komt. Zoo UHoogeb. nu konde bewerken, dat de Prins de Hr. v. EBERSTEIN in schyn betoonde dat het hem onaangenaam was hy in deezen dienst kwam, en gevolglyk zyne demissie soo van 't hof (als 't nodig is) en militaire dienst gaf en dien Heer hier zyn Regiment waar aan men reeds aan 't werven was en waar by de Staten reeds Officieren geplaats hebben, aanvaarde, zoude dat meer contribueeren tot in standhouding van 't Holl. crediet en van dat van v. EUP en v. D. NOOT als men het zig mogelyk in Holl. verbeeld: men heeft zig reeds heeden veroorloofd te zeggen: „zoo zal het gaan; zo lang een Avocaat en priester [1]) de meesters speelen, zal de Souverainiteid van den Staat opentlyk gehoond worden door een Natie, waar van men hulp verwagt."

Monsieur!

En dinant Lundi dernier chez L'Eveque d'Anvers j'y ai trouvé Mr. CORNET DE GRÉZ, qui n'est point placé, comme on avoit fautivement dit a la tete des finances et qui j'ai lieu de croire ne le seras pas; j'ai eu l'occasion d'observer que ce que je vous ai dit dans une de mes precedentes a son sujet, n'est que trop vrai. On avoit nommé ce jour la une commission de quelques Membres du Congres et du departement des affaires Militaires, conjointement avec le General DE SCHEUNEVELT pour se rendre à Namur afin d'enregimenter les compagnies, et de donner plus d'activité aux operations militaires. Ci joint j'ai l'honneur de vous envoier la Gazette de Braband et le Journal de Bruxelles, ou l'on a placé un Article par ordre supreme touchant ce qui avoit été dit au sujet de S. A. R. Dimanche soir un agent du Prince de

1) VAN DER NOOT, en VAN EUPEN, „Grand-Pénitencier à Anvers." By BORGNET I, 145.

Digitized by Google

BETHUNE [1]) est arrivé en cette Ville; qui apres avoir eu une longue conference a l'hotel d'Ursel, est parti Lundi matin pour la Hollande. On craint toujours pour les menées sourdes du parti de l'opposition, ce qui n'a peut-etre pas peu contribué à defendre toute masquerade pendant le Carneval en Brabant; la Flandre en avoit donné l'exemple, mais le motif dans cette derniere Province, etoit plus par devotion que par politique. La Capitulation du Chateau d'Anvers, a passé non seulement mais on la trouve aujourd'hui dans toutes les Gazettes, elle ne paroit pas emporter l'approbation generale: on trouve le terme accordé trop long, et dans le fond s'ils ne sont pas bien sur qu'il ne peut leur venir de secours, il l'est veritablement. Dimanche et Lundi la mort de L'Empereur [2]) se debitoit ici comme tres certaine, jusques à soutenir meme, que les Gouverneurs-Generaux avoient fait demander leur habits de deuil, mais les Lettres du 27 Janv. arrivées de Vienne n'etoient point si allarmantes. Le bruit que 40.000 françois se r'assembleront dans le Hainaut franc. se soutient constamment: en attendant on ne se lasse de forger des bruits desavantageux à la Republique. Lundi dernier on se disoit à l'oreille que leCap [3]) avoit eté pris par les francois. Ayant été informé que l'Etat militaire etoit sur un assez mauvais pied a Namur, qu'il commencoit a s'elever de la désunion parmi l'Armée meme, et que le mecredi la Commission du Congres à la tête de laqu'elle seroit Mr. V. D. NOOT, partiroit pour la ditte Ville, j'ai cru ne pas mal faire, de m'y rendre, pour voir par moi meme, et pour observer le sentiment du peuple: a cette fin j'ai fait partie avec le Conseiller MOTMAN [4]), qui se trouve ici. — Nous som-

---

1) Dezelfde, die hiervoren (bl. 8) CHAROST heette. — Verg. hierby BOUWENS, *Aan zyne Committenten*, 2e Druk, 1797 bl. 597.

2) JOSEPH II.

3) De Kaap de Goede Hoop.

4) Uit Breda.

Digitized by Google

mes parti mecredi matin et arrivés vers les un heures à Namur, nous avons diné chez l'Abbé de Floreffe, Membre des Etats de Namur. Il me parut (quoique sa conduite dans les premiers instans a eté un peu dubieuse,) assez porté pour le systeme de Mr. v. d. noot. Cependant il s'explique peu, est tres reservé dans ces discours, et si je ne me trompe un peu trop bigot, au reste tres honnete: de la nous sommes allés voir le General v. d. meërsch, nous le trouvames occupé a prendre le caffé avec une nombreuse compagnie d'Officiers qui avoient dinés chez lui, il se portoit tres bien a ma grande surprise, puisqu'il etoit en profond déshabillé; il s'expliquoit tres singulierement à l'egard de l'Armée disant assés haut, que les affaires alloient bien, qu'il ne manquoient que de bons Officiers, qu'en ce cas on n'avoit besoin de personne d'Etranger, puisqu'il se faisoit fort, de porter dans 3 mois l'Armée nationale a 60.000 hommes. — Pendant que nous y etions il interogea 3 de ses Dragonds qui avoient etés fait prisonniers et conduit à Luxembourg d'ou le Gouverneur leur avoit donné un semestre de 6 semaines pour aller voir leur Camarades au Brabant, sous promesse de revenir au terme prescrit. Je m'etonnois beaucoup qu'on permit a ces gens de rester librement, d'autant plus qu'ils avoient servis avant dans les troupes Autrichiennes. Nous fumes encore temoins d'une autre scene non moins singuliere. Les volontaires de Tournay, avoient a leur tete un Major, qu'on avoit promis d'elever au Grade de Collonel, mais que le Congres avoient seulement nommé Lieut-Collonel: une deputation de ce Corps se presenta au General, declarant hautement que si cela ne fut redressé sur le champ, ils releveroient directement ceux de leur Corps qui se trouvoient sur les postes avancés et qu'ils quiteroient tous l'Armée. Cette demarche qui auroit exigé une Resolution ferme de la part du Chef, me parut l'embarasser beaucoup, et j'ai appris depuis qu'on avoit satis-

Digitized by Google

fait a la demande. De la le Collonel SPANOGHE, ci-devant Capit. Ingen. au service d'Hollande, eut la complaisance de nous accompagner à la Citadelle, ou l'on a commencé de faire quelques ouvrages, mais comme l'on a choisi pour premier Ingenieur, un nommé FISCO, ci-devant Architecte de Bruxelles, on ne scauroit s'empecher d'avouer (quoique peu instruit de cette partie militaire) que ces ouvrages n'indiquent guerre L'Ingenieur entendu: je n'y ai vu que cinq pieces de Canon, toute l'Artillerie qu'on a de ce coté-la ne va pas au de la des 25 pieces de tout calibre, mais la majeure partie sont des pieces de Campagne de 6 ℔ et un des ouvrages de la Citadelle, le corps de Garde se trouve hors de l'ouvrage, et le chemin de la ronde n'est praticable qu'au risque des casser le col a tous ceux qui devront le fréquenter. Pour des malades l'Armée n'en a pas beaucoup, les postes avancés du coté des Ardennes en ont le plus, mais les maladies ne sont ni contagieuses ni dangereuses. Un Officier nommé PIPER, Suedois, qui a eté au service de France et attaché ensuite au Prince DE HESSE, a été envoié de Namur a Luxemb. pour aller s'informer de la part des Etats Belgiques, de la facon dont on y traita les prisonniers, et quoiqu'il eut declaré de la part de qui il etoit envoié, le Comte D'ALTON n'a fait aucune difficulté de le laisser passer librement, comme quoi il est aussi entré en ville, sans qu'on l'aye bandé les yeux, et c'est presenté au General BENDER, qui etoit tres surpris de sa venuë, mais n'en a pas moins reconnu la validité de sa commission, l'a gardé a diner et ayant satisfait à sa mission, on l'a laissé resortir librement. Le rapport qu'il a fait des troupes qu'il a vu, n'a pas eté brillant pour Elles. En revanche, les troupes Autrichiennes ont bien mal(trai)tés sa trompette, non seulement ceux qui devoient la reconduire jusques au dernier poste, lui ont pris son cheval et volé sa montre, mais apres l'avoir donner plusieurs blessures, l'ont laissé la; une seconde

Digitized by Google

troupe ne l'ayant pas mieux traité, il est revenu criblé par plus de 24 blessures: on espere cependant qu'il en rechappera. Le soir j'avois occasion de m'informer de la disposition des sentimens des Membres des Etats, et on m'a assuré quil y avoit une Union parfaite et qu'on ne se resentoit point des divisions de Bruxelles, — qu'a la verité ce parti remuant avoit eu quelques agens, mais que depuis qu'on en avoit menacé un de le jetter sur le feu, les autres, qu'on ne perd point de vuë, ne se remuoient plus. Le Comte de ROSIERES [1]), le meme qui etoit a la tete du fameux Corps d'Houlans que le Rhyngrave leva à Utrecht en 87, se trouve aujourd'hui Commandant a Namur et le Congres vient de le nommer General Major —: on est je crois plus que jamais convaincu de l'impossibilité de prendre Luxembourg dans la situation presente des affaires.

Mecredi vers les quatre heures, arriva a Namur la Commission du Congres, composée de Mrs. Le President VAN DER NOOT, et son frere, Mr. D'ASPAR, et le Comte D'IFE. (Le Prelat de Tongerlo devoit en etre, mais une legere indisposition l'a retenu). La Garnison qui ne va qu'a 3000 hommes, etoit sous les armes et toutes les cloches sonnerent; ces Mrss. dessendirent a l'hotel d'Hollande, suivi d'une foule de peuple qui se joignit a une plus grande qui les attendoit a l'Hotel; les cris de vive VAN DER NOOT etoient sans fin, on le recut veritablement en Pere du péuple: l'observateur neutre auroit peut-etre trouvé qu'il se montroit trop souvent a la fenetre et qu'il leur dit trop souvent qu'il etoit leur Pere et eux ses Enfants: tous les Corps tant des Etats, de la Magistrature que du Clergé envoierent des Deputés pour le complimenter, mais le General et la Garnison furent des derniers: on disoit que le General n'ayant pas eté averti par le Congrès de cette venue n'etoit point content et en

1) BORGNET, II. 39, 45; sedert een der aanklevers van VONCK.

Digitized by Google

pretextoit ignorance. L'entrevue ne fut ni trop amicale ni trop froide: parmi les Officiers qui accompagnerent le General j'ai vu et parlé Mr. KNOCH Lt. Coll. au service d'Hollande, qui me parut fort attaché au General V. D. MEERSCH. J'eus l'honneur de voir Mr. V. D. NOOT a son arrivée, il me disoit qu'il y avoit eu un pour parler à l'Assemblée avec le Duc D'AREMBERG, où on lui avoit dit vertement la verité et donné a connoitre qu'on etoit tres bien informé ce qu'on butoit et d'où les dissentions venoient. Le Duc n'a scut que dire et c'est retiré. Il m'a dit aussi qu'il avoit des Lettres de la Haye contenant une reponse non justement ministeriele mais venant du coté des 3 Puissances allieés, où elles disent qu'ils ne veulent gener ni dicter la Loix dans la moindre chose aux Etats Belgiques, mais qu'ils se flattoient qu'on ne changer°it en rien la Constitution. Comme jusqu'ici je n'ai point eté informé de la moindre chose de ce qui s'etoit passé ou se passe relativement aux affaires d'ici en Hollande, je n'ai pu repondre a cette espece de confidence, qu'en disant qu'une pareille reponse ne pouroit que prouver a ces Mrss. combien on continuoit en ne point perdre de vuë l'interet que ces puissances avoit toujours parut mettre au maintien des privileges et de la Constitution de ces Provinces; une deputation entrant dans ce moment meme permit point de pousser plus loin cette conversation; il m'a dit encore que le Congres avoit pris une resolution, par laquelle la charge de President perpetuel du departement de la Guerre a ete aboli pour toujours. Un moment apres Mr. V. D. NOOT causant avec le Coll. SPANOGHE, sur l'état des ouvrages de Namur, le premier annonca l'arrivée prochaine du Gen. DU MOULIN dans ces Quartiers. Si cela est fondé, il seras de la derniere necessité afin de ne pas faire jetter l'argent et faire perdre un tems precieux a ne faire que de choses qui sont ridicules, ou je crois cependant etre tres certain qu'on a recu de fort bons plans,

Digitized by Google

mais que faute de bonne intelligence on ne paroit point suivre. On à parlé aussi d'emploier L'Ingenieur CRAYENHOF [1]) qui se trouve ici, et le quel je crois que Mr. SPANOGHE aimeroit bien d'avoir: il est sur qu'il leur faut de bons Ingenieurs. La Commission dont je viens de parler, fut suivie le meme soir par le General DE SCHEUNEVELT. Elle travaillera conjointement avec lui, durant les 3 jours qu'elle sera ici à Namur, a enregimenter les Compagnies et former l'Armée: j'espere qu'elle reusira surtout a y introduire la discipline et a renvoier les volontaires qui ne s'inquiettent point d'abandonner leur Officiers à la premiere decharge.

Je suis revenu Jeudi ici, aiant passé par Louvain, où regne la meilleure union, et où l'on se recrie beaucoup contre la desunion que le parti françois sugêre a Bruxelles. On m'a assuré que ces Provinces rapportoient une quantité si prodigeuse de grains, qu'elles ne pouvoient qu'en consumer qu'un tiers annuellement: un arrangement sur cet article, pouroit etre de grand avantage pour la Hollande.

Mecredi Le Duc D'ARENBERG c'est fait recevoir Chef Doien du Grand Serment: il n'y a point mis le moindre faste, cette representation cependant n'en impose pas et parmi les acclamations on pouvoit distinguer l'esprit de parti

On ne scauroit avoir assez l'oeil sur les Refugiés Hollandois qui se proposent de retourner dans leur patrie; on m'a assuré positivement et je viens d'en avoir la confirmation, qu'un nommé VREDEN [2]), qui a eu autrefois une fabrique à Leyden, et qui apres la revolution c'est etablis a Liere, se proposoit de passer a Breda avec pres de 300 ouvriers tous de son sentiment, quil avait deja loué une maison qu'il doit occuper pour la fin de Mars. Un autre bruit

---

1) Sedert Luitenant-Generaal Baron KRAYENHOFF, Minister van Oorlog onder Koning LODEWIJK.

2) PIETER VREEDE. — Z. Mr. ANTON BERGMANN, *Geschiedenis der stad Lier*, en mijne Verhandeling, *De vrijwording van Noord-Brabant in* 1795 (1858).

Digitized by Google

qui m'est venu est qu'on doit etre attentif sur les *beurtluyden* ou autres vaisseaux qui viennent de Duynkerken et de ces cotés tant à Amsterdam que dans d'autres ports ou villes de la Hollande, puisqu'il est plus qu'apparant, qu'ils doivent apporter souvent des armes a feu et autres.

Un Officier d'un Regiment Allemand au service de France qui tache entrer dans ce service m'a dit que tous les Regm^{s} Allemands et Suisses au dit service seroient reformés dans deux mois, la Nation n'en voulant plus; de ce nombre seroit aussi Royal Liegois.

Vendredi on disoit 6000 Prussiens arrivés a Huy et ses Environs, mais ce n'est qu'un battaillon que le Gen- SLIEFEN [1]) y a mis pour contenir le peuple; le meme jours parurent ici les deux imprimés ci-joins contenant la Lettre, dont m'avoit parlé Mr. V. D. NOOT. Bientot paroitra en France, une histoire de tout ce qui est arrivé, avant et dans la Revolution d'Hollande, par MONT-PIGAL: tous les refugiés ont etés en train pour lui en fournir les materiaux.

Le Duc D'AREMBERG a fait difficulté (apres toute l'ostentation qu'il à donné,) de pretter son serment au Serment, cette conduite est d'autant plus singuliere, que la teneur du serment ne lui etoit point inconnu, lorsqu'il à accepté d'etre Chef Doeyen, ce qui fait soupconner et pas a tort qu'il y a des projets encore, d'autant que les choses restent sans decision, sur le parti que prendront les puissances Étrangeres. On doit craindre les manoeuvres du parti francois qui ne dort point et je ne serois nullement surpris, si cela doit durer encore quelques semaines, *qu'on tacheras par la force*, parvenir a des vuës, qu'on à vainement tenté d'atteindre par l'intrigue. Jusqu'ici le Congres n'a point fait donner encore connoissance de son Union, a la France. Au-

1) SCHLIEFFEN. — Brieven van LAFAYETTE aan dien Pruissischen Generaal te Luik; voorts aan SÉMONVILLE, en van DE LA SONDE uit Brussel aan LAFAYETTE, z. men in de *Mém.* van dezen laatste, I. 346 suiv.

Digitized by Google

jourd'hui samedi Mr. CRAYENHOF a eté fait Major Ingenieur et partira demain pour Namur, et Mr. AMAND est nommé Major d'Artillerie.

Je joins encore une addresse imprimée, qui vient de paroitre afin de prevenir sans doute que le Citoien ne se fasse engager par des sermens contraires à la Constitution. Ensuite les Rapports faits par les Conseillers etc. et une brochure.

Quelques personnes ici croient qu'au cas que les Prussiens avancent d'avantage dans les environs du païs de Luxembourg, que la Garnison Autrichienne pouroit fort bien l'evacuer.

Les N°s 66 et 71, *de la Gazette Universelle de L'Europe* etc. portent l'empreinte des esprits remuant qui se trouvent ici; je ne scais point avoir donné le moindre sujet ou me rappeller la moindre imprudence qui auroit pu m'attirer ces propos. Je n'ai point cru neamoins devoir vous cacher cette publicité, ignorant s'il pouroit etre contraire ou nuire a vos intentions. Sans cela en toute autre occasion, pareils ecrits me seroient indiferens, puisqu'ils prouvent la foiblesse du parti qui s'en sert. (je joins un extrait de ces N^os n'ayant pu me procurer les imprimés).

La Rhingrave DE SALM doit assurement avoir en vuë quelque chose dans ce païs ci, puisqu'un nommé MATTIAS, qui a eté et est encore son Secretaire, se trouve ici depuis quelques semaines, disant qu'il l'attend.

Pour en revenir encore aux affaires d'ici, je dois vous repeter Monsieur, que tout de la devient de jour en jour plus nusible à la bonne cause; que la France qui a plus de quatre emissaires ici, travaille sans relache a preoccuper les Esprits et que son parti ne diminue point. L'Angleterre ni (n'y) paroit point aller avec cette vigeur que la cause exige. Elle a ici quelqu'un nommé SONTAG [1]), qu'on ne connoit ni

---

1) Een Kolonel, sedert Generaal van dien naam, komt later meermalen voor in de *Despatches and Corresp.* van Lord CASTLEREAGH.

Digitized by Google

ne voit a peine, tandis que ce qui se trouve attaché au Ministre est plus Royaliste que du coté des Etats; il est a esperer qu'on y connoit les affaires d'ici par d'autres nouvelles que par celles que ces personnes y font passer. Il n'y a qu'une decision prompte, accompagné d'une declaration ferme, qui puisse deconcerter les intrigues et les vuës de la France et prevenir dans ce païs l'effusion de sang, par ce qu'il n'est pas possible que la fermentation jetté dans les Esprits par les ruses des Francois reste longtems sans éclatter. Je suplie vivement d'etre informé de ce qui se passe en Hollande, surtout si la derniere Convention est conclue; on me parle de choses auquelles des reponses toujours ignorantes me font jouer le plus pitoyable role meme vis à vis de gens de confiance et initiés dans les affaires. La conduite du President de semaine tenuë lors qu'on lui a remis le pacquet d'ici, m'ayant eté entierement inconnuë, je n'ai pu repondre a l'objection qu'on m'a fait a ce sujet, que par dire que j'etois bien persuadé qu'au cas qu'un President auroit par sa contenance pu donner le moindre doute dans une pareille occurance, cela ne prouveroit que son sentiment particulier, mais que jamais cela pouvoit en jetter un sur les intentions de L. H. P. envers ce païs; que des gens raisonables et instruits scauroient distinguer qu'un President n'est pas L. H. P. et que les sentimens qu'ils ont manifestés pour le bien etre de ce Païs, devoient les mettre sans doute au dessus de tout soupcon. Le Duc D'AREMBR. donne aujourd'hui un diné a plus de 400 personnes des Serments. Ayant occasion, Monsieur, de faire passer celle ci surement a une certaine hauteur, je l'expedie au moment que je recois une Lettre de la Haye du 12 ne pouvant parler Mr. V. EUPEN avant ce soir; peut etre encore, en ce cas j'y repondrés par la poste, mais sans cela je ne puis le faire que par la prochaine.

Bruxelles ce 14 Fevr. 90.

Digitized by Google

N°. 66. *de la Gazette Universelle de L'Europe ou Papier-Nouvelles de tous les Pays.*

Jeudi 4 Fevrier 1790.

C'est probablement pour y menager Ses (Le Prince D'ORANGE.) Interest que le fameux MOTMAN 1), Receveur de ses Domaines à Breda se trouve ici; Il est logé a L'Hotel d'Angleterre avec M. MAXIMILIEN IVOY, qui apres avoir eté un des plus ardents promoteurs de la Revolution Patriotique d'Hollande, changea subitement d'Etendard et jouit apresent de toute la confiance de la Princesse D'ORANGE: il paroit avoir des relations avec le Comité Militaire.

N°. 71.

du Mardi 9 Fevrier 1790.

Au reste on doute encore si la Lettre attribuée à L'Empereur est authentique. La Princesse D'ORANGE entretient ici un Emissaire digne d'Elle, c'est MAXIMILIEN IVOY, fameux par son apostasie, etc.

„NB. De Gazette Universelle wordt geredigeerd door *Cerisier.*" 2)

Brussel den 16 Febr. 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Over het laatste point van UHoogEd. missive nader in conversatie geweest zynde, soo word er niets sterker geapprehendeert, dan dat de erkentenis niet te gelyk door de

1) BORGNET, *Hist. des Belges*, I. 148 zwijgt men van D'YVOY, en noemt „MOTTMAN, le secrétaire de la princesse D'ORANGE." Z. wijders p. 159 wat de Hollandsche Patriotten MOTMAN aantijgden.

2) Eigenhandig bijvoegsel van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL.

Digitized by Google

3 Mogenh. zal geschieden; want behalven het geen in myne voorgaande gezegd is, kan daar van den uitslag niet dan gevaarlyk weezen voor de party, wiens hoofden van den beginnen af, de haare verzeekert hebben, dat wanneer men maar eens de Unie gesloten en de kennis daar van gegeeven had, zy omtrend zeeker waren van de 3 Mogendheden. — De gedane observatie gevoegd by het voorgevallene met de Hr. v. EBERSTEIN, heeft de hoofden zeer bedugt gemaakt: ik heb echter zo veel ik kon de verkeerde indrukken die zulks scheenen te verwekken, zoeken uit den weg te ruimen. — Van eene prompte erkentenis hangd niet alleen de zeekerheid van de onafhankelykheid hier, maar de rust van Holland volmaaktelyk af. De Nat. Verg. in Frankryk hoopt niets meer, dan dat de 3 Mogenh. de erkentenis doen, om ook tot dezelve de facto te treeden, en de Koning tot het sanctioneeren dier erkentenis te brengen —: niet langer als gisteren zyn er nog van die zeide reproches gedaan, dat men door geene kennisgeeving der geslotene Unie, de N. V. buiten staat hield, die erkentenis te doen. De reede van dit verlangen der N. V. is deeze — zy vreesd (en niet zonder grond,) dat de party van de Koningin, alles in het werk stelt om van de omstandigheeden hier, gebruik te maken tot het byeenbrengen van 't Leeger, en dan is de N. V. weg; — dan zal Frankryk in gevolge van het familie tractaet [1]), met Spanje gezamentlyk ageeren, in welk geval, deeze Landen niet alleen het Theater van den oorlog zullen worden, maar er alles te vreezen is, dat men in Holland weeder eene revolutie zal zoeken te bewerken, terwyl de Koning van Pruissen in 't Noorden de handen vol zal hebben. Zulks word hier gevreesd en de best geïntentioneerden, die dit vastelyk voorzien, by aldien eene prompte erkentenis, haar uit dit

1) Het *Pacte de famille* van 15 Aug. 1761.

Digitized by Google

gevaar niet red, laaten dikmaels de moed zakken. — De intrigues van het Fransche Ministerie gaan alle geloof te booven. Haer agent hier, de Hr. DE SEMONVILLE [1]), menaceerd zelfs, en of hy nog niet genoegd was, zo wagt men er nog een ander heeden of morgen: aan die party behooren thans gedecideerd de Graaf DE LA MARK en de Prins VAN BETHUNE, die heeden ook hier moeten koomen, en het is ook zeeker niet buiten oogmerk dat er zo veele Holl. Patriotten die in Vransche dienst zyn, alles beweegen om hier geplaatst te worden. De geheele machinatie om hier eene N. V. te bekomen, is alleen een politiek om de kaarten te brouilleeren en de crediet hebbende hoofden te verwyderen. Gisteren is men op het punt geweest, om de dryvers van dat plan in grote getallen voor het Stadhuys te zien, om hun eisch de Staten voor te stellen, gelukkig dat een verspreid gerucht, als dat dan immediatelyk die van Antwerpen en Leuven herwaarts zoude trekken, dat plan voor dien dag verydelt heeft. — Zoo als de zaaken thans staan, en zo als die by delai van ferme demarches van de zeide der 3 Mogenh. nog verder noodwendig moeten komen, begrypt men hier, dat het 't interest dier Mogenh. zelve is niet te talmen en voornamelyk niet in Holland, 't welk niets erger te duchten heeft, dan de vernietiging der Fransche N. V. en de triumph van de party van de Koningin.

Ik heb vermoed of die zig dus uitlieten, het somtyds deeden om de erkentenis te accellereeren, dog dit sondeerende, is my gezegd, dat men zig dan zelve, (zoo men van de N. V. niet zeeker was) in het eminenste gevaar zoude stellen, daar het zeeker is, dat onder wat pretext ook de Fransche zig tegens dit Land zoude wapenen, zy

1) Later Gezant te 's Hage, tijdens het Consulaat en Keizerrijk. — Te Brussel schijnt hij — in die leerschool — misslagen („étourderies") begaan te hebben. BORGNET, *Hist. des Belges*, I. 201 suiv. — Doch z. LAFAYETTE, *Mémoires*, I. 341. „On eut lieu (de Fransche Regering) d'être content de lui."

Digitized by Google

hun eige Vaderland niet alleen het Theater des oorlogs maakte, maar hare tegenparty er boven op hielpen, en hunne, (zoo zy hoopte aanstaande) Geallieerdens aan iets zoude exponeeren, waar van hunne zelfsondergang het gevolg zoude zyn. — Zoo als voor de 3 Mogenh. dog principaal voor Holl. niets nadeeligers zoude kunnen gebeuren, dan dat het de Democraten hier gelukte het plan tot de byeenroeping eener Nat. Verg. tot stand te breugen, als wanneer men zeekerlyk zoodanige zeekerheid omtrend de Navigatie als anders, niet zoude bekoomen, als verlangd wierd, 't welk als dan noodwendig tot eenen oorlog aanleiding zoude moeten geeven; — in welk geval dezelve gevaaren voor de Republiek te duchten zoude zyn, die men thans mogelyk door te dilayeeren zoude zoeken voor te koomen, en die alleen door eene ferme demarche in dit ogenblik kunnen worden gepreveniëerd. Men is ook bedugt, dat zo er geene prompte erkentenis komt, de onzeekerheid waarin men hier is, sterker indruk op de gemoederen zal maaken, en de kennisgeeving aan Frankryk veel ligt niet langer zal kunnen worden uitgesteld. — De N. V. laat niets onbeproeft om de hoofden der Staatsleeden hier te winnen. Men kan zig hier geen denkbeeld maaken van de motiven die de Engelsche zoude kunnen beweegen om te verwylen, daar haare prompte erkentenis een zeeker middel is, om Frankryk buiten staat te stellen het Huis van Oostenryk te secondeeren. Men wil dat het geheele Ministerie (de Heer PIT alleen uitgezondert) voor de dadelyke erkentenis zyn zoude, en zeer wel begrypt dat zo men dit nog voordeelig ogenblik laat ontglippen, het zelve mogelyk voor haar nimmer zal weederkeeren. — Men attribueerd het voornamelyk aan de verkeerde berigten, die hun van hier koomen, dus men (onder verbeetering) de Hr. VAN NAGEL [1]), niet genoegzaem

1) A. W. C. VAN NAGELL, Gezant der Republiek te Londen.

Digitized by Google

van de ware gesteldheid der zaaken hier, kan onderigten. Den Hertog VAN ORLEANS [1]) moet in dat Ryk ook veel kwaad doen, en aldaar als zeeker debiteeren, dat zo Engl. en Holl. de dadelyke erkentenis doen, Frank. terstond in Braband zal rukken, 't geen alleen geschied om die erkentenis als strydig met het ministerieel belang, tegen te houden. De Fransche Minister. party vreesd niets sterker dan de dadelyke erkentenis, de brief van de Hr. LEEMPOEL [2]) aan de Baron D'HOVE, by myne laatste gevoegd, had die party ontzet; zy heeft ook niets versuimdt om dezelve in een verkeerd dagligt te stellen, zo als blykt uit N°. 19 van la Gazette de L'Europe.

De Hertog VAN URSEL vertrekt heeden na Vlaenderen, — de Holl. Patr. hebben het zeer druk, zy houden hier eene zoort van vergadering in het Park; en zy zyn op 't zeerst met de Fr. Minist. party vereenigd. De ingeslotene heb ik voor eenige dagen uit Duynkerken geschreeven bekoomen, schoon de persoon my niet genoegzaem bekend is, om op alles geloof te slaan, heb ik egter het geen heb kunnen informeeren conform bevonden.

Men zegt dat het groodste gedeelte van het Regiment Royal Allemand daar de Prins VAN LAMBESC aan 't hoofd is, in Luxemb. zoude gerukt zyn, dog dit vereischt confirmatie.

Men verlangt hier zeer dat de Heer VAN EBERSTEIN van gedagte zal verandert zyn en het hem opgedrage Regiment zal aanvaarde; het effect dat zyne volharding door het weigeren zoude doen, is van te veel aangeleegenheid, en òf moest hy er iets by wagen, so vordert de dienst der goede zaak, dat hy er over heen stappe.

Heede nagt is er iets voorgevallen tusschen de jagers en

---

1) De latere *Égalité*.

2) Bij BORGNET, *Hist. des Belges*, I. 194, 210 heet die Belgische Agent te 's Hage, „le docteur VAN LEEMPOEL, professeur à Louvain."

Digitized by Google

vrywilligers de wagt hebbende: deeze laatste hadden eenige van de eerste in arrest genomen, om gepleegde ongeregeldheeden, waarop de Eerste met hunne Officieren de wagt hebben willen forceeren dezelve los te laten, waarop zy handgemeen geworden zyn: — tot dus verre heeft het gelukkig geene gevolgen gehad.

De Hr. VAN DER NOOT is Sondag van zyne Commissie naar Namen, alwaar de Gen. SCHEUNEVELT gebleeven is, geretourneerd; hy heeft my verzeekert dat er thans meer eensgezindheid onder de Armée en de Hoofden is, maar zoo zulks alleen in zaamen te eeten bestaat, is het wynig zeeker; het gaat vast dat omtrend de gevoelens van de Hr. V. D. MEERSCH verschillend gesprooken word, niet wynige zyn er die hem te gevoelig aan de eerbewyzingen der Groten houden, en zyne gevoelens thans niet buyten bedenking stellen. Zyne Militaire talenten daar van word over het algemeen niet veel geroemt en hy is my voorgekomen als iemand, die van zyne eige daden te vreeden was, en het uiterlyk gelaad van zeedigheid, zoo eige aan waarlyk groote mannen, nabootst.

Ingeval het mogt gebeuren, dat de Fr. party haare stem verheft tot het houden eener N. V. zoo zyn de Staten bereids zeker van viermael hondert en sestig duizend stemmen, welke bereids voor de tegenswoordige Constitutie getekend hebben: intussen zend de Contra-Party alomme Zendelingen uit, om tegen te werken. Te Leuven zyn er twee gevat, waar van heede aan de Staten kennis gegeeven is. Hier nevens zeker formulier van Eed voor de gewapende van Henegouwen, dat men distribueerd om het hier smakelyk te maken; maar de Hr. V. D. NOOT die by eene Circulaire de Gildens hier verzogt had, omtrend het vaststellen van een eed niets te precipiteeren, tot zy zyne gedagte gehoord hadden, is hy heede verzogt' een formulier te willen opstellen. Voor 't tegenwoordige hier niets wee-

Digitized by Google

tende by te voegen, dan de uitgekomene brieven en 't zogenaemde *Livre noir*, heb ik de eer met alle hoogagting te verblyven.

P.S. Voor het sluiten deezer word my berigt, dat er eenig dispuut tussen het Garnisoen in Breda zoude voorgevallen zyn, en dat de Desertie uit de Generaliteids plaatsen meer als gemeen is — 't welk soo zynde — denkelyk aan de hooge soldy die hier gegeeven word, zal moeten toegeschreeven worden, schoon my van eene andere kant gezegd is, dat er geld onder de Holl. Militie gegeeven word; ik heb gemeend zulks al was het ongegrond te moeten melden, om de gevolgen die daar van zoude te vreezen zyn. Intussen heb ik my geinformeerd of men ook van die Deserteuren aannam en men heeft my het teegendeel verzeekert, zelfs dat er scherp op gevigileerd wierd. Ingeval van erkentenis, zal het hoogst nodig zyn voor de zeekerheid der Holl. Armée, een Quartel 1) van weederzydse uitwisseling der Deserteuren te sluyten, wyl het hooge tractement hier te weeten 10 St. daags, als te aanlokkelyk is.

Iemand dien ik weet dat zeer aan de Holl. Patriot. kant is, liet zig voor eenige dagen teegens my, spreekende over de Holl. Armée, ontvallen, Le soldat ne se battera point contre ceux qui ont soin de lui fournir le vin, la fille et l'argent.

Brussel 17 Febr. 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Na myne laatste van den 16 en 17. ben ik onderricht dat dien zelfde nagt de Advocaat TORFS 2) van Parys is weeder-

---

1) Gewoonlijk Cartel.

2) Eigenhandige ontcijfering van VAN DE SPIEGEL. Over de zending van

Digitized by Google

gekeerd: ik ben tot dus verre niet in het zeekere kunnen onderigt zyn, wat hy meede gebragt heeft, maar uit eenige discourssen heb ik reede te vermoeden, dat men aldaar voorslagen gedaan heeft, welke van de zyde der Nation. Vergadering dagelyks dringender en voordeeliger moeten worden, zo het waar is 't geen men zegt, dat het Fransch Ministerie den Keizer belooft heeft de Nation. Verg. te disponeeren om tusschen hem en deezen Staat voor Mediateur te ageeren; in welk geval de Nat. Verg. zyn oogmerk zou mankeeren. Ik heb opgemerkt dat de best geintentioneerden voor de Geallieerden zeedert die aankomst niet wel gemoed zyn en zeer bedugt, dat zoo de Geall. zig niet spoedig declareeren, zy niet lang tegens de oogmerken der Fransche party zullen bestand zyn.

Men beklaagd zig hier zeer over de uitdrukkingen van van eenige Holland. Couranten maar voor al van de Fr. Leydsche en van le Courier du Bas Rhyn.

Ik ben onderigt dat de Hr. NIEUWERT die hier door ryst om met de Heeren GAVANON en van RUYVEN naar Parys te gaan, gezegd heeft Engelsche brieven te hebben, waar in gemeld word dat men zig aldaar geheel niet meer met de zaaken van hier wilde bemoeyen. Ik heb reede om te gelooven, dat zoo de Conventie om Hessische Troupes te hebben niet reeds gesloten is, het als dan niet lang meer zal leiden.

Hoe verveelend het herhaal ook zy voor UHoogEd., zoude ik my echter moeten beschuldigen van aan het my beweeze vertrouwe niet te beantwoorden, zoo ik als nog niet herhaalde dat de staat der zaaken hier een spoedig en ferm besluit van de zyde der Geallieerden vordert.

TORFS, naderhand van den Graaf DE THIENNES, van HAVERSKERKE en GENDEBIEN naar Parijs, z. BORGNET, *Hist.* I. 178, 199 suiv. LAFAYETTE, *Mémoires* I. 342 suiv.

Digitized by Google

UHoogEd. Gestr. zal mogelyk voor my van den inhoud van het bovengemelde meedegebragte geinformeerd zyn, wyl my berigt wordt dat gister middag om een uur een Courier na den Haag geexpedieert is.

Van deeze week word het Leeger alleen uyt Vlaenderen, met 7500 man alle, Militairen, en 6 veldstukken vermeerdert.

Den 18 Febr. 90.

Brussel 20 Febr. 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

UHoogEd. Gestr. brieven van den 4 en 17 deezer zyn my gisteren geworden, ingevolge van de welke ik heede ogtend de bewuste Heeren ben gaan zien 1); omtrend de pogingen van de teegenparty, schynen zy meer dan voorheen gerust. — Zy hebben my zelfs verzeekert dat voorname Hoofden dier party reeds avances gedaan hebben om zig onderling te verstaan; ik heb te kennen gegeeven dat my zulks voorkwam, niet dan tot welzyn van den Staat te zullen kunnen strekken, mits zulks geschiede zonder aftegaan van het eens aangenome Systema en sonder dat men somtyds door coalitie, aan de Democratie voet gaf, in welk geval ik vermeende zeeker te zyn, dat de Geall. Mogen(dheden) hunne handen zouden te huis houden: — waarop my is gezegd daar geen nood voor te zyn.

Het complaceeren, van zeekere Grooten, zoude men hier met veel plaisier willen doen, zoo zulks zonder gevaar konde geschieden, dog dit schynt, ten minste voor als nog, onmogelyk, wyl men zeeker is, dat de bedoelde Graaf 2) volmaak-

---

1) VAN EUPEN en VAN DER NOOT.

2) LA MARCK. — Zie hoe Prins AUGUST VAN AREMBERG in lateren tyd, zyn berouw over die revolutionaire woelingen in Brabant, uitdrukte, in het te Brussel in 1851 uitgegeven werk van DE BACOURT, *Correspondance entre le Cte* DE MIRABEAU *et le Cte* DE LA MARCK, I. 96 suiv.

Digitized by Google

telyk houd aan de party van de Koningin; men zoude hem daar in booven, met de militaire graad die hy in Fr(ankryk) heeft, niet wel in het commando by het Leeger kunnen voorby gaan, en dat zoude voor als nog, niet te betrouwen zyn. Door den tyd zoude het kunnen geschieden, zoo 't waar is, dat den Hertog VAN AREMBERG met de Staatsparty in ernst zoekt meede te werken.

Van het geene UHoogE. my aangaande de Heer VAN EBERSTEIN meld, heb ik gebruik gemaakt om de disfavorable geruchten, omtrent 930 weg te neemen en ik meen bespeurd te hebben, dat het effect gedaan heeft: die geruchten moeten toegeschreven worden aan onvoorzigtige uytdrukkingen, waarvan men, geloof ik, zig bedient heeft.

Met verlange zie ik te gemoed te tydingen die UHoogE. van 140 zult bekomen, wyl ik niet kan bespeuren, dat men hier, dien aangaande, wel gedient i s. Het is hoognodig een of twee vertrouwde in de Fr(ansche) Nederl. te hebben.

Het gedrukte antwoord uit den brief van de Heer LEEMPOEL, word hier door de twee bewuste Heeren niet minder afgekeurd, dan door UHoogEd. Zy hebben my betuigd dat zulks buiten hun kennis is geschied, en dat zaken van die natuur niet meer zullen plaats hebben, wyl men aan LEEMP. geschreeven heeft om van diergelyke dingen aan geene particulieren confidentie te maken of bericht te geeven. De Demarches, die eer men op de erkentenis kan denken, moeten voorafgaan, worden hier billyk en reedelyk gevonden, en zelfs kan ik UHoogEd. zeggen, dat hetzelve hier reeds voorzien was, en ingevolge van dien aan de Agenten by de 3 Mogenh(eden) is aangeschreeven, om ingeval van eenige ouvertures tot vereeniging, by eene Memorie te declareeren, dat van deeze zeide alle middelen van raprochement voor onmogelyk gehouden worden. Zy hebben my verzeekert, zoo zeeker van Fr(ankryk) te zyn, als van

Digitized by Google

hun zelve, dat die zig hoegenaemt niet roeren zal. Zoodra het gerugt van troupes in Vlaen(deren), Heneg(ouwen) en Artois by een te brengen, hier gekomen was, zo hebben de bewuste Heeren twee personen na Fr(ankryk) gezonden, om aan de Heer DE LA FAYETTE te vragen, wat men daar meede voor had, waarop dien Heer geantwoord heeft, *c'est pour mettre des verroux a notre porte.* Men heeft verders te kennen gegeeven, dat men bang was dat die Fr. Provincien zig met deezen zoude zoeken te vereenigen, waarop men van deeze zyde heeft doen verzeekeren, dat al deden zy daar van den aanbod, men dezelve zoude afwyzen; — waarop LA FAYETTE de plegtigste betuygenis gedaan heeft, dat men zig hier ook van de zyde van Vrankryk gerust konde stellen, en dat zy zig niet in de saak zoude steeken, nog eenige demarche van geweld doen. Die Heeren zyn op deeze verzeekering, zoo zeeker als op zig zelve. Men wil dat in voorsz. aangrenzende Fr. Provincien, hondert vyftien duyzend man zullen zamen trekken. Omtrend de bewuste Memorie, heb ik ten sterkste nog heeden aangedrongen, maar hoe veel men gezogt heeft, heeft men die tot nog toe niet gevonden; mogelyk wel dat dezelve aan de Generael niet is te rug gezonden: men zal egter niets verzuymen om alles te doorsnuffelen, en als gevonden word, is my het origineel belooft.

Wat betreft de zeekerheid omtrend het verhuuren of gebruiken van Scheepen in Vlaenderen, heeft de Hr. v. EUP. my gezegd daar over met de Gedep. van die Prov. gesproken te hebben, en dat daarop de nodige order gesteld was.

Zoo veel mogelyk zal ik op de desseinen van de hier zynde Luydjes letten. De geweesene Raadh(eer) SPAEN [1]), die eenige tyd geleeden naar Holland gegaan was, is wee-

1) Mr. PIETER VAN SPAAN, tot 1787 Lid van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland. Verg. myne tweede en derde *Verhandeling* over de geschiedenis van dat Collegie, (1840 en 1841) bl. 38 en volgg.

Digitized by Google

dergekoomen, soo men my gezegd heeft spoediger als verwagte, uit hoofde van zeeker Civiel Arest dat men aan zyn Huis gedaan heeft of heeft willen doen. De Heer DE GYZELAER [1]) is hier niet in de beste odeur onder de lieden zelfs van zyn party. Gisteren is er weederom eene Commissie der Staten naar Namen gegaen, om eenige zaaken met relatie tot het benoemen van Collonels te arrangeeren: men is ten uitersten te vreeden over de Generael SCHEUNEVELD, en er schynt goede harmonie tusschen hem en de Gen. VAN DER MEERSCH te heerschen: deeze laatste heeft hem zelve aan de Armé voorgesteld, dewelke hem met veel blyken van hoogagting en vertrouwen heeft ontvangen.

Het formulier van Eed voor de gewapende Burgers dezer stad, 't welk de Hr. VAN DER NOOD geconcipieerd heeft, staat eerdaags aan de Gildens toegezonden te worden, ik vertrouw dat het zelve algemeen zal worden gegouteerd.

De aanstaande komst van de Hr. VREEDE met byna 300 werklieden [2]) tot Breda, is my heede weer door twee differente Lieden geconfirmeerd. De Prins VAN BETHUNE is hier nog niet aangekomen. Ik ben geinformeert dat de Heer NIEUWERT, geduurende zyn verblyf alhier getragt heeft, een of ander Commissie van deezen Staat, naar Parys te bekomen, dog heeft niets opgedaan.

Heeden ogtend hebben de bewuste Heeren, my de bygaende *Notes confidentielles* etc. ter hand gesteld. Ik voege er by zeekere *Refutations etc.* door de Hr. VAN DER HOOP, iets dat zeekerlyk veele verdwaalde de ogen zal openen;

---

1) Mr. CORNELIS DE GYSELAAR, tot 1787 Pensionaris van Dordrecht.

2) In een te Antwerpen na 12 Juny 1798, by LE SAGE gedrukte *Eerste Missive, van een Vriend aan een Vriend*, bl. 13, wordt het getal werklieden op „*meer* dan driehonderd" begroot, aan welke PIETER VREEDE, de Ex-Directeur, het bestaan gaf. Ontleend aan *Le Republicain*, N°. 63 (3 Messidor an VI.)

als mede iets over de schaarsheid van 't geld en middelen om daar in te voorzien.

Ik heb op zyn tyd vergeeten te melden, dat de Hr. D'IVOY thans Capitain titul. in Fransche dienst, my hier is komen zien en nu over Valenciennes naar Duynkerke vertrokken is. Uit die eerste plaats is my gisteren gemeld, dat er weeder eenige Fr. Regimenten gerevolteerd hebben, en dat zeedert de laatste Declaratie des Konings, de Ministerieelen aanhang zeer in de war is. Den Hertog DE CROUY is gisteren hier door gepasseerd. Het suprimeeren der Geestelyke Stigtingen en het vernietigen der Kloostergeloftens, maakt voornamelyk in Fr. Vlaenderen, Henegouwen en Artois de groodste sensatie. Men vraagd my in dezelve brieven, „of 't waar is dat er een Schip op de Maes of te Amsterdam gearresteerd is, met tabaks of wolbaelen, gefarceerd met geweeren en zelfs met korte 3 ✠." Ik melde dit alleen of men zig somtyds van diergelyke finten bediende, tot het inbrengen van geweeren en amunitie.

De bewuste Heeren zyn my in de conversatie van heeden meer gemoed en lustiger, dan in de voorgaande, voorgekomen. — Den Advocaat die uit Parys gekomen is, en waarvan in myne laatste gesproken heb [1]), heeft de bovenstaende verzeekering meede gebragt, hy was egter niet alleen maar met nog een van deeze zyde, by LA FAYETTE geweest.

Ik wenschte wel dat men omtrend de geweesene soldaat onder de Holl. Gardes waar over in den beginne geschreeven heb, iets gunstigs wilde doen, om de diensten die ik van hem heb en nog nader zoude kunnen hebben. Hy is thans met zyn Compagnie te Namen, en zal mogelyk binnen kort verder moeten optrekken.

Hier neevens nog, het op den 17 ingediende Addres, 't welk met zeer veel haasd gecopieerd hebbe. Ik kan niet

1) TORFS.

Digitized by Google

nalaaten te melden, dat de Hr. MOTMAN hier van grooten dienst is, hy spaard nog moeiten nog vleid. Na my in de protectie van UHoogEd. te hebben bevoolen, betuig ik met de meeste hoogagting te zyn.

Het by eene myner vorige ingeslotene Addres was by myne tegens woordig. (sic).

Den 21 Febr. 1790. 1)

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Heede is my voorgekomen, (maar ik verzoek dat men niemand doet blyken dat men deeze tyding van hier heeft) dat er den 17 tyding uit Engeland zoude zyn gekomen in den Haag, dat men aldaar niet meer zoo goed gezind zou weezen, ten minste dat men de zaak op de lange baan wilde houden. Ik wensch (schoon ik reede heb het teegendeel te geloove) dat zulks nog zo zeeker niet zal zyn; omdat ik vertrouw, dat zo als de zaak met Frankryk staat, men de týd niet moet laten verloren gaan.

Zoo 't waar is dat de Heer PITT bang is voor zyn crediet, zoo 't waar is dat zyn systema zuynigheid is, dan zal hy mogelyk door te veel omzigtigheid de Geallieerde Mog. in een oorlog wikkelen, die stromen bloeds zal kosten en de slag doen missen, die nu Vrankr. van de Keizer geheel zoude los maaken en de magt van de Keizer zeer inkorten.

Men kan in Engeland van de waare gesteldheid der zaaken van hier niet wel geinformeerd zyn, zoo men begrypt, dat dezelve veel uytstel kunnen leiden. Men heeft zig hier veel te sterk gevleidt met een dadelyke Erkentenis van de Geallieerde, om niet door lang uitstel, verandering te vreesen te hebben. 'T is waar men houd zig hier van Frankryk zeker, maar hoe meer die verzekering luyd uitgeschreeuwt

1) De brief meest gecyferd.

Digitized by Google

word, hoe sterker voor al in Vlaanderen de gemoederen na die zeide zullen hellen, en krygt die party voet, dan zullen de gevolgen voor de Republyk natuurlyk erger zyn dan voor een van de andere Geallieerde, dewyl zulks niet anders dan meer hoop en meer kragt aan de Patr. party zal geeven.

Ik kan niet ontveinzen en UHoogEd. zal twyfel ik niet, zulks uit de twee laatste ook opgemerkt hebben, dat het reflectie verdient, dat de Heeren die by het eerste aanroeren, dat men begrypen moest dat de Erkentenis zoo prompt niet konde zyn, zeer mistroost scheenen, in de tweede conversatie (gehouden na het bekome van de Fransche tyding) over dat er prealabel propositien van Vereeniging moesten geschieden, zulks billyk vonden, en ook scheenen te begrypen dat men meer van de tyt moet af wagten, dan in de eerste conversatie.

Zoo 't geen boven van Engeland gezegd is, waar is, vrees ik, dat zulxs hier een zeer kwaad effect zal doen; wyl de Fransche party niet zal in gebreken blyven, alles te doen, wat mogelyk is, om daar van te profiteeren.

In alle gevallen, geloove ik (so ik my rondborstig mag uiten) dat zoo men propositien van Vereeniging wil doen, het tyd word; en ware het mogelyk, zig van die gelegenheid te bedienen, om aan de Ingezetenen hier te tonen, dat hun vertrouwen op de bystand en vriendschap van de Geall. gegrond geweest is, zoude veel goed doen.

Brieven van Weenen van den 12 deezer melden dat S. M. de Keyzer niet dood is, en dat hy in dezelfde ongelukkige omstandigheid nog wel zoo leyden kan tot in April, maar de warmte niet zoude kunnen doorstaan [1]).

---

1) Zie de laatste aandoenlyke regelen, tusschen KAUNITZ en JOSEPH II den 16 February 1790 gewisseld, by ADOLF BEER, JOSEPH II, LEOPOLD II, *und* KAUNITZ, Wien 1873, s. 357 folg.

De Prins Bisschop van Luyck blyft by zyn systema, onversettelyk, zoo als blyken moet, uit zekere briev door hem voor eenige dagen geschreeven 1).

Ik heb de eer my met de meeste eerbied te noemen.

Brussel ce 24 Février 1790.

Monsieur!

La declaration des quatre cent mille habitans presentée aux Etats, na point si complettement derouté le parti Democratique qu'on paroissoit avoir lieu de l'esperer; il fait au contraire de nouveaux efforts, et il n'y a de moien qu'il n'emploit pour se faire des proselytes: — la brochure ci jointe intitulée, *ni trop tot ni trop tard*, qui a paru deja il y a quelques jours, n'y contribue pas peu.

En Flandres où la Constitution donne plus d'influence au tiers 2), toutes les choses paroissent interieurement tranquilles, mais c'est dans cette meme province, où les Grands qui tienent au parti de l'opposition ici, ont le plus d'influence. Le Duc D'AREMBERG dit–on menace de quitter Bruxelles, et se retirer en Flandres; c'est un Seigneur aveugle en tout sens, il n'agit et ne pense qu'apres d'autres, ce n'est que son nom et ce qui tient a lui qu'on à a redouter; il n'y a que peu de jours qu'il penchoit du coté oposé a celui qu'il paroit derechef favoriser aujourd'hui; j'ajoute ici la Lettre qu'il ecrivit aux Sermens pour motiver les raisons de n'avoir pû faire serment aux Etats et la formule qu'il proposa a Malines. Il y a eu du grabuge, quelques anciens Regents avoient repris je ne scai comment

---

1) Z. by BORGNET *Hist. de la Révolution Liégeoise de* 1789 I, 219 suiv. de brieven van den uitgeweken Bisschop HOENSBROECH.

2) Tiers-État.

Digitized by Google

place au Conseil, ce qu'on ne vouloit point; cela à donné du murmure; dans, s'ils ne le sont deja pas, ils seront remplacés par des personnes, dont les intentions sont plus pures. Je marque ceci, parce qu'on à fait courir un bruit, comme si les Etats de cette petite Province etoient mal intentionnés, et c'est bien loin de la.

L'affaire du Baron D'EBERSTEIN s'arrangera j'espere, dumoins la reponse qu'on doit lui avoir faite sur sa derniere demande, prouve combien de ce coté-ci on a des egards et du respect pour ce qui tient à la Hollande, et sur tout à la Maison D'ORANGE.

Un nommé le Vicomte EDUARD DE WALQUIERS, est aussi un des Chefs du parti de l'opposition; il c'est fait nommer il y a longtems Chef Doyen d'un Serment, et dans cette qualité il a formé une Compagnie de volontaires, qu'il a habillé et armé en grande partie a ces frais — ceci la fit grossir plus que les autres, elle pouvoit aller deja a 300 hommes: — lorsqu'il fut question de preter le nouveau serment, c'etoit lui qui proposa une autre formule de sa composition et de son chef, qui ne fut point agreé et depuis la Declaration presentée, beaucoup de ces volontaires ont refusés de rester avec lui, se doutant que toutes ces depenses avoient un but, et qu'on les porteroit tout doucement a se declarer contre les Etats; — c'est aujourd'hui qu'on m'a dit que ce Vicomte, menacoit aussi de se retirer en Flandres et de vouloir y lever un Corps de 1000 hommes, mais ce qu'il ne lui reusiras pas. Pour sa personne il n'est point à craindre. Banquier et fils de Banquier il peut etre bon calculateur, mais il est mince politique et point du tout assés eclairé pour être Chef de parti, ce n'est que pour son or, qu'on le caresse. Sous l'ancien Gouvernement il etoit du Conseil Royal et Receveur General des finances, et sa conduite a paru toujours un peu sujette à caution.

Digitized by Google

Un certain Avocat VONCK [1]), qui dans le commencement etoit avec Mr. VAN DER NOOT a Breda, c'etoit rangé du depuis du coté Democratique, qu'il a servi de toutes ces forces, mais il y a quelques jours, qu'il a eu ou un remord de conscience ou une conviction d'erreur, puis qu'il plaide aujourd'hui pour le maintient de la Constitution et la legalité des Etats; ce changement ne peut point etre envisagé indifferent ayant beaucoup de politique, des connoissances et d'influence. C'est celui, qui dans les notes sous l'ouvrage de VAN DER HOOP est designé, comme attaché ci devant à L'Abbé de Tongerlo.

Les Francois ne dorment point, il en fourmillent ici; il y a quelques jours qu'on m'écrivit de Valenciennes que l'aller et venir de Couriers etc. de Mr. DE LA FAYETTE a Liege et vice versa, etoit frequent; si c'est avec le General Prussien [2]), a la bonne heure; sans cela-cela meriteroit reflection. Je tacherés en etre informé.

On entend taut causer du pour et contre d'une reconnoissance directe, que j'ai pensé bien faire de colliger les principaux Articles et de les rassembler dans un espece de Memoire, que j'ai l'honneur de vous envoier; vous excuserés j'espere Monsieur, le mauvais ordre qui y regne, en faveur de la bonne intention.

Je crois que le plus sur moien, pour faire cesser ici toutes ces clameurs contre l'ancienne Constitution, seroit de donner s'il y en eut assez, de bons emplois à tous les avocats; c'est de ce corps bien nombreux ici allant au dela des quatre cent, que toutes ces bisquebilles tirent leur source.

Les affaires a Liege prenent une tournure tout a fait serieuse; le parti du Prince Evêque ne perd point dans le

---

1) Z. den lof van dien Belgischen Vaderlander, overleden te Rysel 1 December 1792, by BORGNET, *Hist. des Belges*, II. 69.

2) V. SCHLIEFFEN.

Digitized by Google

païs, et comme dans la Ville le Clergé et le Magistrat se sont reciproquement exilés, il est a craindre que cela n'en vienne a des faits.

Il paroit aussi quil commence a s'elever de la jalousie entre les Provinces de Flandres et du Brabant par rapport à l'interet du Commerce: il est a craindre, qu'autant que ces Provinces ne seront reconnuës de Personne et n'auront point d'alliances, que le parti de l'opposition feras jouer de jour en jour de nouveaux ressorts pour semer la disunion.

On assure positivement que les Patt. Hollandois ont fait promettre la somme de 100 millions florins d'Hollande [1]) au Roi de France, quand il vouloit par l'operation d'une contre-revolution, les ramener chez eux. On m'assure aussi que Mr. VAN DER BURCH est effectivement Lieut. Gen. au service de Suede, et qu'il est occupé dans le moment present à la levée d'un Regiment pour le dit service, dont il a ses depots a Francfort et Hambourg.

Des Lettres particulieres de France font craindre la banqueroute, pas generale, mais par une diminution des interest. Mr. NECKER auroit declaré a l'Assemblée Nation. qu'il ne lui restoit plus de fonds pour paier que pour dix jours. Je crois que cela exige confirmation.

On dit aujourd'hui L'Empereur pour sûr, mort; ce qui est certain, c'est que les dernieres Lettres, assuroient que ce Monarque avoit eté deja a plusieurs reprises sans connoissance, et la derniere onction lui avoit eté administrée.

Lundi prochain se fera l'inauguration de L'accademie a Louvain, il y auras une deputation des Etats-Generaux, qu'on vient d'inviter; on m'a beaucoup pressé d'y venir et d'etre du festin qu'on y donnera a l'hotel destiné ci devant pour le Seminaire General; j'ai cru convenir, que je m'y refusois.

On a fait un changement dans le terme de la presidence

1) Men herinnere zich hier het Haagsche Tractaat van 16—17 Mei 1795.

Digitized by Google

aux Etats-Generaux qui à l'exemple de la Holl. etoit fixé a une semaine; elle seras dors en avant d'un mois, L'Eveque d'Anvers l'a commencé hier.

Je fus un peu embarassé hier, quand L'Eveq. d'Anvers me fit l'honneur de me dire quil y avoit eu un changement dans les Garnisons de la Flandre Holland: et me demander, si l'augmentation en etoit aussi forte qu'on le disoit? — N'etant du tout informé de ce qui c'est passé a ce sujet, et ne voulant pas paroitre ignorer ce qui se passe chez nous, j'ai eludé tant bien que mal la reponce, lui disant en badinant, etre bien assuré qu'un petit mouvement de ce coté la, ne pouroit donner aucun ombrage. — Sur quoi il m'a protesté, que bien loin de la, on l'envisagoit comme une bonne augure. Je ne cite ceci que pour faire observer, combien il m'est interessant de scavoir ce qui se passe, ayant la moindre relation a ce païs ci.

Mr. LE SAGE TEN BROEK va aussi s'etablir a Breda, c'est apparàment pour se rapprocher en eté de son ami, Monsieur le Professeur HOFSTEEDE.

J'ai vu passer avant hier un Regiment d'Infant. venant de Bruge et allant a l'Armée, il avoit tres bonne facon, les hommes etoient beaux, l'habillement et les armes tres bien et deja une certaine discipline qui promet beaucoup. Mais la Province de Namur souffre excessivement: on y reste avec l'Armée sans vouloir avancer. L'Abbé de Boneffe me dit hier que non seulement depuis la venuë des troupes son refuge servoit de caserne, mais quil a eu dans son Abaye constamment 60 hommes.

J'appris hier, que les Etats Generaux avoit resolu, le matin d'envoier un Seigneur a la Cour de Berlin, et un autre a celle de France; qu'ils avoient nommé pour la premiere Mr. DE GRAAFF 1) second pensionaire des Etats de Flandres;

---

1) C. J. DE GRAVE.

Digitized by Google

pour la seconde Le Comte DE NANIJ, et que tous les deux etoient munis de Lettres pour les Rois respectifs, mais qu'on n'avoit nommé encore personne pour la Hollande, ou pour L'Angleterre. — Certain de cette nouvelle, je cru devoir aller trouver ce matin Mrs. V. D. N. et V. EU. pour voir s'ils me le communiqueroient et afin d'etre instruit du but de ces Missions; — je ne scaurois dire avoir eté trop satisfait de leur confidence, parce que c'est seulement apres beaucoup de si et de mais, que je suis parvenu a les faire dire, qu'on envoioit quelqu'un en France, mais ils n'ont pas lachés le mot sur l'autre: et comme ils auroient pu découvrir de qui je tenois cette nouvelle, qui etoit un secret, je n'ai osé trop insister. — Celui pour la France, doit commencer par assurer la Cour et la Nation des sentimens des Etats Belgiques; qu'ils n'ont aucune intention mauvaise contre la France. — Qu'ils ne veulent l'inquieter en rien, et qu'ils peuvent repondre cathegoriquement (sur ce que la France avoit dit, qu'elle ne soufriroit point qu'aucune Puissance au monde, viendroit maitriser les Belges) qu'ils ne se feront jamais maitriser par qui que cela fut; que ce n'etoit nullement dans cette vuë, qu'ils s'etoient declarés libres. — Mais apres une declaration si positive de leur part, ils en demandent une aussi claire sur le but de la France en r'assemblant tant de troupes sur la lisiere de leur Etat. — Ensuite le susdit Missionaire est chargé de donner connoissance de l'Union concluë et de la declaration de l'independance.

Je me flatte que cette demarche seras faite, avec communication et connoissance des Alliés, sans quoi il seroit necessaire de faire observer de pres la conduite de ces Mrss. (car L'Avocat TURFS [1]) accompagneras le susdit Comte) a Paris; ils sont aussi autorisés a parler à Mr. DE LA FAIJETTE. Comme je dois expedier la presente avant midi, pour

1) TORFS.

Digitized by Google

profiter d'une occasion de la faire parvenir sure, je n'ai point eu le tems de m'informer ailleurs, touchant la Mission en Prusse, mais peut-etre que l'occasion s'en presente ce midi et pour lors j'ecrirai encore par le courier ordinaire: Je crois aussi mal avoir nommé le Seigneur qui va en France; cela etant, je corrigeres mon erreur, à la premiere prochaine. Le *Coup d'oeil* etc. ci joint m'a eté remis par ces Mrss. je voudrois moins d'ecrits et plus de confiance.

Le Duc D'AREMBERG est toujours à Mons, où il a echoué s'y voulant faire deputer au Congres. — Il avoit le Clergé et le tiers pour lui — mais la Noblesse s'y est fortement opposée — pressée de s'expliquer sur les raisons, un d'eux ancien ami du Duc a dit, qu'il l'avoit estimé beaucoup, autant qu'il n'alloit qu'un chemin, mais que cette estime cessa avec la confiance, depuis qu'il etoit prouvé qu'il en suivoit deux, bien opposés l'un a l'autre. Vainement le Duc a 't il voulu faire politesse a la Noblesse, en les faisant demander tous a souper, mais personne d'eux a accepté. Une autre raison encore, c'est qu'il y a eu de commencemens de petites emutes dans plusieurs Villages du Duc, qui quoique directement appaisés n'ont eu aucune suite, mais ce Seigneur n'en est pas moins suspect d'y avoir contribué. — Il c'est montré en public, mais il n'a eu aucun aplaudicement, où sans cela tout le monde lui en prodiguoit. Ces *Mess.* 1) m'ont avertis encore qu'il y avoit une correspondance reguliere entre Mr. HOP Ministre de L. L. H. H. P. et les patr. Holl. d'ici: comme on ne peut en produire jusqu'ici des preuves, je ne puis le croire.

Le Marquis DE FAVRAS 2), doit avoir laché une chose bien hardie; etant pressé de nommer les premiers mobiles de

1) VAN EUPEN en VAN DER NOOT.

2) Z. hiervoren bl. 28.

Digitized by Google

son entreprise, il auroit dit: „On ne doit soupconner aucun des Prince du Sang, mais la personne qui aproche le plus prés de c'elle du Roi, est l'auteur de tout." 1)

Mr. AMADRUZ qui se dit Lt. Coll. au service de France, et est etabli je crois a Zundert, a demandé du service ici, mais il n'a pas eté accepté.

J'ai l'honneur d'etre avec le sentiment du plus profond respect.

Bruxelles ce 25 Fevrier 1790.

Monsieur.

Celui pour la France (qui part demain) s'appelle D'ETIENE 2) j'avois mal compris le nom, d'où est venu l'erreur dans ma precedente. On a voulu me donner pour raison de la Mission en Prusse, que ce ne seroit que pour contenter ceux de Flandres, qui se plaignoient que personne de leur Province etoit emploié dans les affaires etrangeres; cela ce dit, mais on a de la peine a le croire. Le General D'ALTON est mort à Treves 3): on assure qu'on l'auroit ouvert et qu'on à trouvé trois pieres dans la vessie, ce qui contredit le bruit, qu'il s'etoit empoisoné. Le Collonel DE BROU seroit mort aussi. Hier ou avant hier Mr. WENDORP 4) qui est ici, doit avoir eu une rencontre, avec quelques Patr. Holl. du nombre des quels etoit le Ministre LANGEBAK, qui l'a appostrophé indignement au Parc; parmi un tas d'impertinences, il doit avoir dit assez haut qu'on devoit l'assommer. On me mande de Duynkerke en date 21

---

1) MARIE ANTOINETTE.

2) De Graaf DE THIENNES DE LOMBISE, Minister onder Koning WILLEM I, Lid der Commissie tot herziening der Grondwet in 1815. Verg. RAEPSAET, *Journal des séances de la Commission.*

3) Z. in de *Memoires* II. 271 de *Procès-verbaux de la mort du Cte* D'ALTON (20 Febr. 1790).

4) In het oorspronkelyk is RENDORP zeer leesbaar, maar de R in W. veranderd.

Digitized by Google

Fevrier que plusieurs Officiers qui ont servis en Hollande, ont eté mandés et sont partis pour Paris; on me nomme le Chevalier TERNANT, DIRKS, CRISLON, CROFFT, DE ROLDER, RINGLER, STERNBACH et CHERDUC, mais pour quoi faire, etoit un secret. On vient de m'informer aussi que le Redacteur de la Gazette Universelle ou *recuil* de tous les papiers etc. est *Cerisier;* d'apres cela il n'est plus etonnant d'y voir attaquer les personnes les plus Illustres et les plus respectables. Dans le moment paroissent les imprimés ci joint. *Copie des principaux articles* etc. c'est encore une ruse du parti d'opposition. *Aux Hollandois Refugiés en Brabant; Declaration de L'Empereur du* 12 *Fevr.* et la suite des Notes confidentielles.

Je dois en revenir encore a l'envoi en France, dont j'avoue qu'au cas que c'est a l'inscu des Puissances alliées, n'en rien concevoir.

Tout le monde se flatte ici que la Diette d'Hollande qui se tient maintenant, ne finiras pas sans bonne nouvelle pour ce Païs. Je ne scais qui leur a mis cela dans l'esprit, mais ils se sont felicités que le jour du vingt et quatre fut venu.

C'est avec bien du respect que j'ai l'honneur d'etre.

Brussel 27 February 90.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

De Prins VAN GAVRE, welke van alle zyne bedieningen, zoo aan het Hof als in de Armé zyne demissie gegeven heeft, en reeds meermalen (na verzuim van op de eerste intimatie zig herwaarts te begeeven,) aanzoek gedaan heeft om weder in de Staten geadmitteert te worden, is Woensdag incognito hier gekomen; hy houd zig stil t' huis, tot dat hy weeten zal of hy al of niet geadmitteert zal worden. — De Geestelykheid en den Adel schynt wel voor

Digitized by Google

hem, 't zal nu maar van de derden Staat afhangen, of die iets tegens hem heeft.

De Generaal VAN DER MEERSCH is Woensdag hier gekomen en heeft om vier uuren zyne reize naar Gend doorgezet; hy is zoo men wil gelast om eenige zaaken met relatie tot het militaire van Vlaenderen raakende te schikken.

Donderdag morgen is er eene kleine beweeging hier ontstaan, door het willen doen aanneemen van Nationale Cocardes, wiens couleuren *wit* en *blauw* zoude zyn, gelukkig dat men van dat voorneemen (reeds 3 dagen geleeden) geinformeerd was, zo dat men in tyds (alhoewel de party die zulks ondernam te źwak is om te reuseeren) in staat geweest is grooter onheilen voor te koomen. De tyd wanneer en plaats waar zulks het eerste moest geschieden was de mis van Elf uuren in St. Gudule, 't geen dan ook geprobeerd is, maar nauwelyks hadden zig eenige daarmeede op straed getoond of de vrienden waren gepakt, de kerk geheel met Cavallerie en Infanterie omzet en de geheele stad met patrouilles en detachementen bezaaid; de twee eerste die men gepakt heeft, hebben de eerste woede niet kunnen ontgaan: een heeft een houw in 't hooft, de andere is met een bajonet door en door het aangezigt gestooken, behalve deezen zyn er nog eenigen opgebragt. Over 't algemeen was de meerderheid sterk tegens deeze oproermakers ingenomen, en de schuld hoorde men ondershands op de Fransche en Holl. patriotten werpen. De Magistraet was zo dra niet van deeze beweeging onderrigt, of neevensgaande Publicatie, waarby het dragen van andere dan nu in train zynde Cocardes, verbonden word. Ook werden er onder het volk briefjes geteekend door de Heeren VAN DER NOOD en VAN EUPEN, waarvan copy hier neevens gaet, uitgegeeven en alom aangeplakt.

Zeedert is alles dien dag stil afgeloopen: men wil dat by een dier geenen welke deeze Cocardes droeg, en niet

Digitized by Google

van de rykste was, 4 Louis d'or zoude gevonden zyn. De gevangens worden naauw bewaard, en men is van gedagte, dat men binnen kort van het vertrek van deeze en geene zoude kunnen hooren.

Ik ben geinformeert, dat de Keizer in tyd van Vreede en zonder buitengewoone middelen, na aftrek van de onkosten voor het onderhoud der Militie, het eene jaar door het andere, tusschen de 10 a 12 millioen Guldens vry geld had 1); 't welk nu ten algemeene nutte staat te keeren, waardoor de Ingezeeten by vervolg, hoe zeer niet extra belast, vermindering kunnen hoopen. In het Jaar van 1757 heeft de Keizerin 2) 62 milloenen extra van dit land bekomen, en gedurende dien geheelen oorlog heeft zy er 147 milloenen van gehad.

Uit het spreeken en de houding van eenige persoonen, die particuliere correspondentie hebben te Berlyn, moet ik besluyten, dat zy van daar zeer geruststellende tydingen, zoo geene vaste verzeekering hebben.

Nog heeft de Magistraed gisteren eene andere Publicatie gedaen, hier nevensgaende, rakende het bepalen der Burger-Compagnien. Hierdoor vervalt de Compagnie van de Heer WALQUIERS, die eene 6de had. Men zegt thans publiek dat de historie der Cocardes, uit die Comp. gekomen is, en dat daags te voren verscheide rotsgezellen aangezegt was, om des anderdaags in St. Gudule niet sonder wit en swart Lind te komen.

Vrydag ogtend wierd my gezegd, dat brieven uit Engeland melden, dat men aldaar volstrekt niet wilde, dat de Franschen hier in de zaaken zouden invloed krygen; deeze tydingen waren anterieur aan die, welke men aldaar nog moest bekomen van de kennisgeeving van hier onlangs aan

---

1) Volgens anderen, zeven millioen. Zie hiervoren, bl. 8.

2) MARIA THERESIA.

Digitized by Google

Vrankryk gedaan: het is te wenschen dat men de gevolgen welke uit de kennisgeeving soude kunnen ontstaen, tydig genoeg zal voorkomen.

Nog wierd dien dag de dood des Keizers voor positief gehouden.

Ik heb de eer met de meeste hoogagting te zyn.

P.S. De Heeren VAN DER NOOT en V. EUPEN zyn heeden na Antwerpen vertrokken om Maandag avond te retourneeren; men zegt om Geld-zaaken, maar zy zullen over Leuven weer om koomen, ik geloof dat het eer is om zig aan het volk te laten zien.

J'aurois bientot oublié de vous dire Monsieur, qu'etant allé trouver hier ces Mrss pour leur faire des reproches du secret qu'ils m'avoient fait de la mission a Berlin, le premier m'a dit, qu'il n'y avoit eu aucun dessein premedité — pour cette fois j'ai pris ces excuses pour argent content, non sans avoir dit mon petit mot; la dessus il m'a protesté qu'eux n'avoient aucune envie d'entrer en alliance avec la France. — Le pressant neamoins sur la conduite qu'ils tiendroient au cas que la France en les reconnoissant leur fit l'offre d'une alliance, il m'a dit qu'en ce cas, ils la refuseroient; ne pouvant etre que bons amis et alliés pour le Commerce. Le Comte DE THIENNE n'est parti que hier soir ou ce matin.

Alle de in bewaring genomene oproermakers zyn reeds ontslagen.

De Hr. KLEINBERG is Lieut. Gen. willen weezen, omdat de Generael SCHEUNEVELT dien rang had: hy dreigde in cas van weigering zyne demissie te neemen; maar wyl men hem liever het laatste als het eerste accordeerde, heeft hy van zyne pretensie afgezien, en is voor 't ogenblik by geen Corps geplaatst. Gisteren werd nog verzeekert, dat de Aertshertogin ELISABETH, Gemalin van den Aertshertog

Digitized by Google

FRANS [1]), zeer subiet zoude overleeden zyn aan de gevolgen eener miskraam.

Den 1 Maart 1790. [2])

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Gisteren is de Graaf DE THIENNES gegaan naar Frankryk, en men vreest, dat zo als hy zyn commissie zal gedaan hebben, de party van LA FAYETTE alles zal beweegen, om door een prompte Erkentenis der Nationale Vergadering de Geallieerde voor te koomen.

Ook ben ik thans zeker, dat zo Engeland op de laatstleden exhortatien van Pruyssen nog tardeert, Pruyssen met de Erkentenis zal voortgaan, als bevroedende al het nadeel dat er uit moet volgen, zoo Vrankryk de Geall. voorkwam. De Hertog van ARENBERG is nog te Mons, maar wind niets, inteegendeel heeft het gemeen gedreigd die geenen van de Staaten te steenigen, die by hem zoude gaan eeten. De Hertog URSEL beklaagd zig zeer, over de wynige Erkentenis die hem word betoond voor 't geen hy gedaan heeft; waarop hem onlangs is te gemoed gevoerd, dat men verwondert was hoe hy die, toen de grote slagen zyn uitgevoerd en de vryheid gevestigt is, nog in Bohemen in dienst van de Keizer was en niet is gekoomen dan doe de zaak zyn beslag had, zig over ondankbaarheid dorst beklagen. De Heer WALKIERS, wiens Compagnie men gezegd had, dat als de sesde vervallen zoude, heeft gisteren de wagt betrokken met grooter ostentatie als ooit; zy was zeeker 300 man sterk, en had groot Muziek: neevensgaande brieven wierden onder en aan de meenigte gratis uitgegeeven: men wagte zig aan eenige onaangenaame rencontres, maar alles is stil afgeloopen.

By aldien een Erkentenis door de Republyk gedaan wor-

---

1) Later Keizer FRANS II, zoon van LEOPOLD, en gehuwd met eene Wurtembergsche Prinses.

2) Meest door VAN DE SPIEGEL ontcyferd.

Digitized by Google

dende, tot het verblyve van een geaccrediteerd persoon, alhier doet besluiten, neem ik de vryheid my in de hooge protectie van Zyne en haare K. Hoogheid te beveelen, alsmeede in die van Uw hoog Edele, betuigende te gelyk met de meeste hoogagting te zyn

---

Bruxelles ce 3 Mars 90.

Monsieur!

Il ne c'est rien passé de bien interessant depuis ma derniere, si non la certitude ou l'on est ici que L'Empereur est mort. On parle d'un manifeste preparé par L'Archiduc successeur, par lequel il condamneroit toutes les innovations faites par L'Empereur, aux qu'elles bien loin d'applaudir, seroient fortement contraires a ces principes, se flattant que les erreurs de son frere ne contribueroient point a lui enlever la meilleure partie d'un heritage, qu'il ne desire de conserver que du plein consentement d'un peuple qu'il a toujours cherit, et qu'il ne desire gouverner que d'apres le systeme etabli et constamment suivi par sa Mere. Voila ce qu'on debite etre en racourci la teneur d'un manifeste, qui n'existe peut-etre que dans l'imagination de quelques individus attachés a cette Auguste Maison.

Un fait plus certain qui c'est passé avant hier, c'est, que le Magistrat, aiant voulu d'apres sa derniere publication, que j'ai eu l'honneur de vous envoier, ne laisser subsister que cinq compagnies de volontaires, n'a pas reucit quand a celle de Mr. WALKIERS, qui est la sisieme: ayant voulu par une publication l'a reformer, une foule assemblée a l'Hotel de ville n'a pas permise la lecture du placcard, mais par ses cris redoublé elle en a interrompu la proclamation et fait sous entendre qu'elle veroit plustot la magistrature a bas, que cette Compagnie reformée.

Quoique non temoin personnel de cette scene, j'ai crus

Digitized by Google

mes renseignemens suffisants, pour me rendre hier chez les Mrss. en question [1]), pour leur faire entrevoir, que les suites de pareils procedés ne pouvoient etre que nuisibles à l'interet qu'ils m'avoient toujours temoignés mettre en l'amitié des Alliés; qu'une menace pareille suffisoit pour que l'execution s'en suivit et que dans ce cas, ils devoient en sentir eux meme, les suites. Ils m'ont jurés que cette affaire n'avoit pas eu lieu et qu'ils n'apreheudoient rien de cela, etant bien persuadés, que la reconnoissance une fois la, tout cela cesseroit et qu'ils auroient dans ce cas les moeiens de parler plus haut, d'agir plus fermement et d'ecarter de chez eux les esprits remuants d'où tout cela provenoit. Quoique je me suis contenté de leur representer qu'avec tout cela, ces petits troubles ne pouvoient guerre servir a r'assurer les Puissances voisines de la sollidité interne de leur Etat, je ne puis disconvenir, entre nous, d'etre bien persuadé comme eux, qu'une reconnoissance les mettroit en meme de deconcerter bien des plans, et surtout de faire decamper au plus vite ceux, d'où toute cette manigence sourde provient. Ils m'ont repetés plus d'une fois, que le delai de reconnoissance, auquel ils n'auroient pu s'attendre apres toutes les demarches formeles qu'ils ont faites, est la seule cause de tout ce qu'on voit arriver; — que neamoins ils ne desésperent point de mener la barque a bon port, mais que ce delai leur occasionne des entraves les qu'elles ils n'auroient jamais cru devoir eprouver.

Mr. le Comte VAN DAM, Collonel au service d'Hollande, que j'avois vu il y a six semaines, m'ayant prié avant hier par un billet, de passer chez lui etant retenu de la goutte, j'ai eté le voir hier matin: il commenca par m'exposer l'etat de son infortune, et les requettes et demandes qu'il doit avoir addressées à Monseigneur le Prince, me deman-

---

1) VAN EUPEN en VAN DER NOOT.

Digitized by Google

dant de vouloir bien les appuier: — comme je n'ignoroit point a qu'el parti il tient ici, et craignant qu'on ne se servoit de lui pour s'eclaircir sur les doutes qu'on a sur mon sejour, je lui ai repondu en substance, qu'il me paroissoit que sa goutte ne le privoit point de plaisanter, que si j'avois quelques graces a demander, ce seroit plutot a moi de lui solliciter son appui. — Il m'a dit allors qu'on lui avoit assuré que j'etois chargé de quelque commission conjointement avec Mr. MOTMAN, et quil se tenoit persuadé par la meme que je pourois lui etre utile. Sur quoi je lui ai fait connoitre mon étonnement de ce qu'il pouvoit ajouter foi a ce qu'on se permit d'inserer dans des Gazettes; que les seules expressions qu'ont c'etoit permise relativement a S. A. R. auroient du le convaincre que cela ne partoit que du parti contre lequel lui meme avoit porté les armes. Voyant que sa plaisanterie ne le mena pas loin, il m'a assuré que bien loin de croire a ces indignités, qu'il n'avoit pas lu seulement, il pouvoit m'assurer que ce quil venoit de me dire lui avoit eté dit, et que par consequent il avoit cru pouvoir me parler à ce sujet; d'autant plus qu'il craignoit que le Prince ne fût abusé en suposant que l'envie de vendre sa compagnie eut pour motif d'entrer au service Belgique, et l'auroit confondu peut etre avec son frere, nommé Commandant des troupes de Flandre. Cette finesse ne reucit pas plus que l'autre: je lui ai dit, qu'il devoit assez connoitre le Prince, pour etre convaincu, que sur des supositions, il ne feroit jamais son jugement, mais que s'il lui restoit quelque crainte à ce sujet, une seule Lettre de sa part a un de ses Amis (quil m'avoit dit avoir) à la Cour, sufiroit pour refuter tous les propos qu'on pouvoit avoir tenu a ce sujet. Qu'au reste sa situation me faisoit d'autant plus de peine, que ne je ne me trouvais en aucune facon capable d'y porter du remede. C'est ainsi que cette entrevuë c'est passée, et que je n'ai point voulu vous faire ignorer, sans discon-

Digitized by Google

venir pourtant que le tableau qu'il m'a tracé de sa situation est accablant.

C'est avec la consideration la plus distinguée, que j'ai l'honneur d'etre

---

Bruxelles ce 4 Mars 1790.

Monsieur!

Je vous fais ces peu de lignes encore pour vous envoier la Lettre que le Duc D'URSEL a ecrit a Mr. DE JONGHE [1]), (avant de partir pour Gand ou il compte rester jusqu'a Samedi) en exposant les vrais motifs de sa conduite: ce Seigneur previent tout doute a son sujet. Cette Lettre neamoins fait peu d'impression sur le peuple.

Le different qui c'etoit elevé au sujet du nombre des Compagnies de Volontaires, est a ce qu'on dit terminé à l'amiable, ils ne feront dors en avant qu'un seul Corps. On dit le serment proposé par Mr. VAN DER NOOT tres bien accuillit. Vous scaurés assurement deja, Monsieur, que les Colonnies Francaise se sont declarées independantes de la France, et que le Gouvernement veut y envoier incessament des vaisseaux et des troupes; on fait monter le nombre des premiers a 24 et des derniers a 8 Regimens et une Compagnie d'Artilleurs, sous le Commendement de Mrss. DE ROCHAMBEAU et DE TESSÉ. Le bruit d'une revolution au Cap de bonne Esperance et le massacre du Gouverneur c'est reveillé ici. Hier matin quelques compagnies sont partis d'ici pour aller du coté de Mons, à Chimay etc. pour y veiller contre l'exportation des grains, que le Paysan fait au prejudice du Pays; on avoit debité que les Paisans c'etoient revoltés, mais cela n'est point vrai. On à arreté aussi avant hier un homme chargé de plusieurs Lettres pour Vienne.

---

1) RAEPSAET, *Journal des séances de la Commission*, etc. *Oeuvres complètes*, VI. 25 noemt in 1814, „M. DE JONGHE, ancien Conseiller-Pensionnaire des États de Brabant."

Digitized by Google

Le Prince DE GAVRE est reparti apres s'etre infructueusement presenté pour prendre seance aux Etats. On parle que ceux de Duynkerke equiperoient 40 Buyzen cette année pour la peche aux Harengs. C'est avec le plus profond respect que j'ai l'honneur d'etre.

Voici encore Remontrances aux Etats de Brabant.

Brussel 8 Maart 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Zeedert myne laatste is niets byzonders voorgevallen dan alleenlyk, dat er Woensdag drie Couriers van weegens de Graaf VAN COBENSL alhier gekomen zyn; zy brachten de tyding van het overlyden van den Keiser, en meenden verder het Land in te gaan, maar men heeft hun eene andere route doen neemen, te weeten over Luyck. De Missive gaat hier neevens, op dewelke niet geantwoord is of worden zal.

De Generaal VAN DER MEERSCH is Vrydag uit Vlaenderen hier gearriveert, hy was des avonds in de comedie, alwaar met zeer veel applaudisementen begroet is, en is eergisteren naar het Leeger vertrokken.

De tyding van de dood des Keisers, doet hier wynig of geen sensatie, en van den opvolger schynt men geen beter opinie te hebben, ten minste men uit zig niet voordeelig op zyn stuk: — die men Royalisten noemt, vlyen zig, dat men met hem zig wel zoude kunnen verstaan, en gronden hunne hoop daarop, dat de Natie zonder zig ongelyk te worden, hem zoude kunnen aannemen, wyl in het Manifest wel de Keizer personeel, maar niet zyn opvolgers meede, afgeswooren zyn; dat de gesloote Unie daar teegens ook geen obstakel is, wyl de 7 Provincien met handhaving van de hunne, den Hertog VAN ANJOU wel aangenomen en de Hollanders WILLEM I tot Graaf gekooren hadden. Dan

Digitized by Google

zoo veel men over het algemeen kan merken, vinden diergelyke voorbeelden weinig ingang. Het nevensgaande antwoord op de brief van COBENZL, is overal greetig geleezen en toegejuigd.

Men spreekt veel dat de volontaires, welke nu maar een Corps uitmaken, den Hertog VAN URSEL aan hun hoofd willen hebben en weeder aan het hoofd van het departement van Oorlog. Men had gezegd dat hy Zaturdag van Gend retourneerende door voorsz. Corps zoude worden ingehaald, dog zulks heeft geen plaats gehad.

Hebbe de eer hier neevens toe te zenden, Extract uyt een brief van Duynkerke: schoon de zaaken daarin voorkomende. mogelyk zeer vergrood zyn, heb ik echter vermeend dezelve, ter kennisse van UHoogEd. te moeten brengen.

De Fransche party maakt zig het uitstellen der Geallieerden [1]) zeer ten nutten. UHoogEd. zult uit verschillende toegezondene stukken, zien dat men vooral V. D. NOOT soekt verdagt te maaken, van de lieden bedrogen te hebben, met eene ydele hoop van door voornaame Mogenheden erkentenis te bekoomen; het is thans personeel teegens hem dat de voornaamste batteryen speelen; hy blyft even ferm en tranquil, ten minsta uiterlyk. De Heer VAN EUPEN is in het eigen geval, en niets word er versuimd om hem ook gehaad te maaken; dagelyks ziet men ook al sterker dingen uytkomen tegen Pruyssen. Er is een antwoord uitgekomen op zeekere brochure, *aux Hollandois refugiés au Braband* UHoogEd. reeds toegezonden, waarin Pruissen en het Huis van ORANGE zeer gelaedeerd worden, ik heb tot nog toe te vergeefs getragt hetzelve te bekomen. Voorleede Diensdag wanneer gespeeld werden *Les deux pages*, wierd er uit de bovenste loges gedrukte briefjes gestrooid, waar op stond:

---

1) Van hier meest in cyfer.

Digitized by Google

Va, le Roi *de Prusse*, pour cette fois,
Mais Dimanche le *Tartuffe*.

Hoe zouteloos het ook was, zag 't op de Hr. VAN EUPEN, die gisteren moest preeken. Aan de efforts, welke die party met verdubbeling doet, is af te neemen de vrees, dat de Erkentenis zal komen, wel voorsiende dat ze dan het spel mis zyn; maar gelukt het hun voor dien tyd haar oogmerk te bereiken, dan is het tegendeel ook waar.

Lord AUKLAND is Donderdag uit Engeland hier gekomen, en Zaturdag daarna vertrokken; hy heeft een Conferentie met V. D. NOOT gehad, en moet volkomen overtuigd zyn, dat men absoluut niet begeert het Huys van Oostenryk weer in te halen, zynde hem alle de mogelykheeden, die hy daarvoor meende te kunnen voordragen, grondig wederlegd, en hy is moeten overtuigd zyn van de noodzakelykheid eener spoedige Erkentenis.

Nog is er Donderdag een Courier van de geweesene Gouverneurs-Generaal 1) gekomen, houdende eene depeche met bygevoegde Memorie van den Aershertog LEOPOLD, welkers inhoud met den druk staat bekend gemaakt te worden; dezelve is zeer inneemend, men wil hun al het gearresteerde laaten, zelfs hun Leeger, de benoeming der Ministers en slaat een Amnestie voor. De Staaten van Braband hebben de Brief aangenomen en geopend; VAN DER NOOT was ongelukkig absent, maar die van Mechelen niet: zy hebben de Courier zyn paspoort gevraagd, dezelve niet kunnende toonen, is hy aangehouden en daarvan aan het Congres kennis gegeeven; hy is een Ingeseeten en zegt in dienst van 't Hof te zyn; hy is hier overgebragt en in verzekering gehouden; hy zal naar alle waarschynelykheid uyt het Land gebragt worden: bewys dat men met het Huys v. Oostenr. niet te doen wil hebben.

Morgen Dinsdag zullen de Vrywilligers den Eed door

1) MARIE CHRISTINE en Hertog ALBERT CASIMIR VAN SAKSEN-TESCHEN.

Digitized by Google

VAN DER NOOD voorgedragen afleggen, hy zelfs zal aan het hoofd zyn, dit kan een goed effect doen. [1])

Men had nog voor eenige dagen een man gevat, die met eenige brieven naar Weenen wilde, hy is doorgelaten, wyl de brieven na onderzoek niets van belang inhielden, die echter aangehouden zyn.

Schoon ik niet kan deelen in de opentlyke vreugde, welke heede de weldenkende Neederlanders genieten, by het vieren der heuchelyke verjaardag van Z. D. Hoogheid, zoo zyn de wenschen die ik met dezelve doe, niet minder opregt. De Allerhoogste die Zyne Hoogheids persoon, tot heil van 't Vaderland, tot luyster van Zyn Huys en tot vreugde van de zynen gespaard heeft, vermeerdere Hoogstdeszelfs dagen ten zelfde einde, in het onafgebroken genot van gezondheid en genoegen. Hy bekrone Hoogstdeszelfs bestieringswerk en zyne geduurige pogingen tot welzyn van den Lande, met den besten uitslag. Hy vermeerdere en bevestige steeds de hoogagting, het vertrouwen en de zuivere liefde der Natie tot Hem en Hare Kon. Hoogheid, en doe hun beide in het waar en bestendig geluk hunner Doorlugtige telgen de aangenaamste vrugten hunner onvermoeide zorgen smaaken.

Na my in de protectie van UHoogEd. Gestrenge te hebben aanbevolen, heb ik de eer met de hoogste agting te zyn.

Soo op 't oogenblik bekom ik een Exemplaer van de brochure hierboven gemeld, *Indignation* etc.

VAN EUPEN is zedert Vrydag absent, zoo men zegd na Antwerpen, waarvan daan hy gister of heeden zoude retourneeren; is vermoed dat zyne reize mogelyk verder op geweest zal zyn, waarvan nader informatie wagt.

Daar zyn nog eenige stukjes, relatief de Alliantien en

1) Einde van het cyfer.

Digitized by Google

de Commercie uitgekomen, welke hier neevens wel zoude gevoegd hebbe, zoo dezelve soo volumineus niet geweest ware, thans zal ik eene occasie, die er morgen is, waarneemen om dezelve UHoogEd. te doen geworden. Hier neevens nog de brief van H. H. K. K. Hoogheden [1]) van 2 Maart, met de Memorie.

Brussel ce 10 Mars 1790.

Monsieur!

Il y a quelques jours, qu'un Officier, ci-devant au service d'Hollande, nommé VAN GENDT c'est brulé la Cervele; comme on n'a trouvé que deux liards sur lui, on supose que le mauvais etat de ses finances l'ont porté a cette extremité.

Hier, jour fixé pour recevoir le serment des Volontaires de cette ville, on avoit distribué la veille, l'imprimé ci joint, contenant le formule proposé par Mr. V. D. NOOT, et les changemens y fait: les Compagnies s'assemblerent vers les 9 heures à la Grande Place, où cependant celle de Mr. WALKIERS n'arriva que plus tard, ne pouvant se resoudre a accepter le formule proposé: apres beaucoup d'aller et de venir, le formule corrigé, que vous trouverés ci joint, fut generalement accepté, et le serment la dessus pretté en mains de la Magistrature en presence de Mr. V. D. NOOT. Le Duc D'URSEL s'y trouva aussi et il y eut entre ce Duc et Mr. V. D. NOOT une demonstration d'amitié et d'Union bien distinguée, puisqu'ils s'embrasserent reciproquement a la face des Compagnies et d'un monde prodigeux, le tout apres que le Duc D'URSEL avoit eté nommé Chef de tous les Volontaires.

Quelques puissent etre, les ressorts que ceux qui cherchent a semer la sisanie emploient, le grand point cepen-

1) Te weten van de Gouverneurs-Generaal. Z. L. P. J. VAN DE SPIEGEL, *Résumé des Négoc.* p. 167—178.

Digitized by Google

dant, celui de l'independance paroit se soutenir, mais les partis democrate et Aristocrate s'entrechoquent fortement, et autant qu'aucune reconnoissance sera faite, la forme du Gouvernement ne seras — ne pouras etre stable.

L'on ne feras point de reponse directe, ni a la Lettre, ni au Memoire, dont on a envoié des copies aux Provinces respectives, avec priere, que si elles en avoient recues de pareilles de vouloir bien les envoier au Congres, et c'est alors je crois, qu'on y repondras en forme de Manifeste. 1)

Les bien intentionnés ne font que se plaindre du delai et de la lenteur des Puiss. Alliées et j'apprehende fortement que pourvu que cela dure, la mefiance s'en meleras, deja j'ai cru m'appercevoir du germe. V. EUPEN 2) m'a parlé ce matin encore a ce sujet, et ne se cachoit point, de me dire qu'il etoit tres sur que cela ne manquoit point a la Prusse, qu'elle etoit prette. Voyant qu'il voulut le jetter sur la Repub., je lui ai fait observer, qu'on avoit tort, que les Alliés convenu d'aller de concert devoient se consulter et que le plus grand malheur pour leur cause, seroit, de vouloir seulement paroitre croire ces Alliés desunis ou agissant par des vuës d'interet opposé, — surquoi il c'est jetté sur l'Anglet. dont on croit quelques personnes gagnés par l'Autriche.

Ce qui est certain, c'est que le parti democratique a formé une assosiation, sous la denomination de *Societé patriotique pour le maintien de la liberté et de l'humanité* 3), qu'on peut veritablement appeler une Assemblée reglée, ayant son president et ses Ministres: — on y fait des motions, on y va aux voix, on y conclut: les premiers personnages

1) Van hier gecyferd.

2) Nommers 776, 470.

3) Zie over die Vereeniging der aanhangers van VONCK, en de daartegen gerigte plunderingen van 16 en 17 Maart 1790, het Verhaal van BORGNET, *Hist. des Belges* I. 156—164.

Digitized by Google

en sont Membres, et c'est surement par elle que ce parti va travailler avec plus d'ordre et plus efficacement. — Quoiqu'a la verité ceci ne regarde que Bruxelles, les consequences neamoins peuvent en devenir plus serieuses, et il n'y a effectivement qu'une reconnoissance prompte, qui puisse a la fois deconcerter ces projets et soutenir les Chefs du Gouvernement, qui n'ont agi que dans l'espoir de cette reconnoissance et qui ne se trouvant point soutenus seront culbutés, et avec eux toute la bonne cause. On s'occupe beaucoup à semer la mefiance contre la Prusse, la Republ. et le Prince D'ORANGE [1]) et a faire croire que VAN DER NOOT [2]) et VAN EUPEN ont vendu ce Païs aux Alliés. Si l'on tarde, je crains a parler clair, et je prevois les suites les plus fatales. Le moment existe encore de pouvoir à la fois aneantir le parti qui s'oppose, et prevenir l'introduction de la democratie egalement nuisible à la Repub. et dont assurement je n'ai pas besoin, Monsieur, de vous detailler les consequences, mais aussi si l'on tarde ce moment va s'eclipser, et l'on vera, les Chefs d'aujourd'hui une fois culbutés, ce païs se soumettre à l'Autriche, sous la meme forme qu'on introduit en France, et dont la France sera garant. Je desirerois que des gens plus éclairés que moi, pouvoient voir les choses d'aussi prés, et je me tiens assuré que comme moi ils reconnoitroient la necessité absolue d'aller en avant. On est dans le cas de pouvoir dire, qu'il n'y a que de deux choses, une a obter, scavoir ou d'en venir a la Reconnoissance, ou de se faire un merite de donner ce Païs à l'Autriche, pour prevenir que le parti democratique ne s'y etablisse et que par la une seconde Revolution dans la Republ. ne s'opere, puisquil est sur que l'Autriche reintroduite par le parti François, ne se melera pas de prevenir,

1) 810, 920 et 980.

2) 460.

Digitized by Google

ce que son parti aujourd'hui meme, appelle *une juste vengeance.* Les Alliés ont encore pour eux la majeure partie de la Belgique, peut-etre encore celle de la Bourgoisie non armee de Bruxelles. Sur les Etats ils peuvent compter, mais ce ne seras qu'au delai, qu'ils devront se reprocher si par l'influence du parti d'opposition, ils les perdent insensiblement. Les memes armes dont on c'est servis ici pour animer le peuple, la Religion s'entend, commencent a etre celles, dont l'oposition se sert, pour indisposer la Nation contre les Etats, et qui sert en meme tems leurs vuës pour miner le credit du Clergé. Depuis ce qui est arrivé hier par rapport au serment, on peut s'attendre a d'autres demarches de la part de la partie, qui ne peut etre effectivement desarmée que par une demarche decidee des Alliés, par laquelle ils affermisent a la fois le credit des Chefs d'aujourd'hui, et donnent à la Nation l'assureuce d'un soutient dont le manque seul la fait chanceler et pour aussi dire ne scavoir où donner de la tete.

C'est en vous assurant de mon respect, que j'ai l'honneur d'etre.

P.S. Je viens d'apprendre que le Chevalier MASTEN, au service d'Hollande et Mr. L'ESTOC viennent de proposer ensemble la levée d'un Corps d'Houzards.

Bruxelles, ce 11 Mars 1790.

Monsieur!

Etant allé trouver Jeudi dernier l'Evêque d'Anvers, assurement un des Membres du Congrès le plus instruit et selon moi le plus clairvoyant, j'ai trouvé ce Prélat fort assuré des sentimens de la Prusse, mais tres inquiet sur ceux de la Rep. et de l'Anglet. qui dans l'etat d'indécision où ils laissent les affaires, ne contribuent pas peu a augmenter les machinations qui se trament ici: je n'ai point negligé de

Digitized by Google

l'assurer des bonnes intentions de L. H. P. et de l'invariabilité de leur attachement aux vrais interets de ce païs, mais quil scavoit aussi bien que moi, que les resolutions du Cabinet de Londres ne dependoient que de la volonté du Roi, tandis que la Constitution de la Rep. ne permettoit point d'aller si vite. Il ne pouvoit cependant point se concevoir, que là, où la Holl. et l'Angl. avoient du premier instant meme, saisis l'avantage que devait leur venir de l'independance, ils tarderent maintenant plus de deux mois, a en faire la reconnoissance, et exposoient par là le Païs a pouvoir devenir dans la suite, le Theatre de la Guerre. Que ce delai etoit d'autant plus inconcevable ou surement les intérêts de la Rep. et de l'Angl. etoient intrinsiquement plus grands, a voir ce païs libre, et attachés a eux par un Traité de Commerce, que bien pour la Prusse, qui par l'indépendance, ne pouvoit que buter l'affoiblissement de l'Autriche, ou les autres devoient en augmentant de beaucoup leur commerce, tirer des avantages reels de ce païs. Qu'assurement ce delai ne pouvoit point etre attribué a la crainte de se voir entrainés dans une guerre, puisque, si deja une guerre devoit s'en suivre, Elle auroit egalement lieu, les Etats-Generaux [1]) n'etant nullement disposés a se remettre sous l'obeissance de la Maison d'Autriche, et bien resolu de se defendre si par la force on voudroit les y reduire. Qu'ils devoient donc y subsister d'autres raisons, mais qu'on ne sembloit pas prevoir; qu'autant quils ne seront reconnus d'aucune puissance, L'Autriche naturellement ne tardera pas, voyant qu'on rejette toutes ces propositions, d'emploier la force, et que pour lors certainement, ils ne pouroient guerre se flatter de trouver du secours chez des Puissances qui paroissent ne retarder la reconnoissance que par cette crainte. Il me fit entrevoir encore qu'assurement les Etats Belg. ne

---

1) Van Belgie.

Digitized by Google

pouvoient etre accusés de n'avoir pas sincerement recherchés les Alliés en s'addressant directement et seul a eux, sans se meler d'autres, mais qu'enfin on a eté obligé par bienseance, de s'addresser aussi à la France. J'ai autant que possible taché le rassurer, disant, que je croiois pouvoir l'assurer que jamais 830 1), et surtout 920 2), permettroient qu'aucune Puissance emploie la force contre ces Provinces; qu'elles avoient donnés des preuves trop evidentes de l'interet qu'elles attachoient aux Privileges et à la liberté Belgique pour les faire soupconner seulement, que jamais de bon oeil ils y verroient faire la moindre infraction; que par consequent aussi on ne devoit point se mefier d'eux, mais etre fortement persuadés que dés que les circonstances le permettroient, elles s'expliqueroient: je ne scais si j'ai reucit a detruire ses doutes, mais je me suis appercus qu'il est bien sincerement attaché à la Maison D'ORANGE pour les interets de laquelle il sembloit beaucoup craindre au cas que le parti Democratique prit ici le dessus, ou bien que par la reconnoissance trop longtems differé, on donna occasion au parti democr. a prevaloir.

On a voulu me persuader que l'Angleterre 3), ne veut point en venir à cette reconnoissance, parce qu'elle espereroit tirer plus l'avantage, pour son Commerce, en tachant de ramener, sous certaines conditions et sous sa garantie, ce Païs à l'Autriche; que l'avantage qu'elle en auroit consisteroit principalement, dans ce que le Port d'Ostende et autres lui seroient toujours ouverts, et qu'elle y jouiroit des memes droits et avantages que chez elle meme; en un mot, que le Port d'Ostende la bonifieroit ce quelle a perdu au port de Dun-

---

1) Les Alliés.

2) La Hollande.

3) 820. — Verg. wegens het gewigt van *Ostende* voor de Nederlandsche Republiek, den brief van VAN LYNDEN VAN BLITTERSWYK aan VAN DE SPIEGEL, in deze Verzameling, IIIe Deel bl. 610 (Middelburg 22 November 1789).

Digitized by Google

kerke. Ce quil y a de certain, c'est qu'on fait courir le bruit que l'Angleterre ne consentira point a la reconnoissance, de peur d'ecraser par là la Navigation et le Commerce de la Hollande. Il est sur toutefois, que de la facon dont Lord AUCKLAND à parlé, on doit conclure, ou que l'Anglet. est bien mal instruit de la situation des affaires de ce païs, ou bien qu'ils ont des vues differentes. Car ne point venir à la reconnoissance de l'independance, et rendre (indifferent sous quelles conditions), ce Païs à l'Autriche, c'est enlever absolument aux Alliés les moyens et l'occasion de se rendre les arbitres de l'Europe, et de fixer leur preponderance.

L'on m'a assuré que l'Assemblée patriotique ici est modelé exactement sur ceux qui ont eu lieu en Hollande, et que meme un de nos émigrans sans y comparoitre, en etoit le Consulent; ce doit etre le Sieur BUYS de la Haye: il n'est par consequent pas douteux que ces personnes y trouveront leur appuy, et que tout cela travaille de concert avec ce meme parti en France. Je joins à la presente une note ecritte de la main du Comte TRAUTTMANSDORFF touchant la facon de penser du Grand-Duc [1]), qu'on vient de faire imprimer et dont l'original c'est trouvé dans son Cabinet.

Quand aux affaires de Liege, on m'a dit qu'on venoit de prescrire a L'Eveque un terme de huits jours pour s'expliquer cathegoriquement.

L'Armée Belgique commence a se former joliment, elle ne seras pas fort eloignée dans ce moment ci, de 15.000 hommes soldés et bien en ordre.

Vous trouverés avec celle ci, Monsieur une seconde lettre datée du 10. que j'avois esperé pouvoir vous faire parvenir par occasion, mais l'homme qui s'en etoit chargé, ayant du remettre son voyage, et la poste etant partie, je me suis

1) LEOPOLD II van Toskane.

Digitized by Google

trouvé frustré devans la faire parvenir a son tems. On a donné connoissance aux Cours de Berlin et d'Angleterre du Memoire du Grand-Duc, l'on a eu la meme attention pour la Hollande.

Ci-joint le N°. 11 du *Livre noir.*

Brussel ce 12 Mars 1790.

Monsieur!

Ce matin a neuf heures, V. D. NOOT et V. EUPEN m'aiant communiqué que les Regimens francais de Vivarais, Auvergne et Royal Liegois faisant a peu pres 4000 hommes s'etant debandés, descendoient pour la majeure partie, tout armés vers ce païs; qu'ils en avoient fait desarmer deja plus de 500, mais que hier il en sont venus 4. annoncant l'arrivée d'encore 300, qui etoient d'intention de passer en Hollande, avec ceux qui voudroient se joindre a eux; les quatres sont arrettés a Anvers, et sans aucun acces; ils ont donné l'ordre d'arretter et de desarmer ceux qui se presenteroient, mais comme il est possible qu'une partie de ces gens, prenent plus haut ou d'autres routes et qu'ils se jettoient dans quelque païs de la Generalité, j'ai cru de mon devoir de vous expedier le present Courier, dans l'esperance que vous approuveriés ma conduite.

J'ai appris que ces Mrss. avoient envoié la nuit passé une Estafette a LEEMPOEL qui doit presenter une Notte a L. H. P. pour les avertir du cas, et demander leur intention comment traiter cette affaire, etant embarrassé de leur conduite a tenir vis a vis de ces deserteurs; ils ne peuvent les renvoier en France, ils n'osent point les recruter pour eux, ils ne voudroient pas les laisser passer en Hollande, et les renvoier du coté de Liege, c'est les envoier à L'Ennemi. Ils viennent aussi de donner connoissance à la Cour de France du cas susdit et offrir la restitution des armes pris aux deserteurs en remboursant les frais. On a fait

Digitized by Google

donner les ordres en Flandre d'etre sur ses gardes, on a renforcé la Garnison d'Ostende et distribué des postes le long de l'Escaut. Si je n'avois eté ici en simple voyageur, j'aurois prevenu le Commandant de la Flandre Holl. et autres, (mais ayant aucun droit a cela j'ai cru devoir m'en abstenir) puisque quand meme ils ne passoient pas jusques aux villes, leur venuë pouroit nuire au plat païs.

Le Regiment de QUINTIG qui se recrute en cette ville et avoit deja 800 Dragonds c'est revolté, sous pretexte qu'on ne leur tenoit pas la capitulation, hier ils sont venu par pelottons à la Grande Place, voulant preter le meme serment que les volontaires: aujourd'hui ils seront tous renvoiés. Le Courier qui a porté la Lettre des Gouverneurs Generaux a recu ordre de quiter le territoire Belgique en 3 fois 24 heures, et tous ceux qui ont etés attachés a la Cour, sans avoir un domicile fixe, ont recu le meme ordre. Ces Mrss. m'ont assuré que jamais on en viendroit a un accommodement, dumoins que leur tete devroient a bas, avant d'y jamais consentir.

Si ces Mrss. avoient voulu m'instruire hier au soir de leur nouvelles, j'aurois eté a meme de mieux faire. Je leur en ai temoigné mon mécontentement et prié que par la suite on voudroit bien m'instruire a tems de pareilles affaires.

Le porteur de la presente est parti a midi, jour dela date de la presente, il attendras vos ordres pour son retour; c'est dans l'esperance que ma conduite auras toute votre approbation, que j'ai l'honneur de me dire tres respectueusement.

Brussel den 14 Maart 90.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

De Staten Generael te onvreeden over de beweegingen en geruchten binnen Brussel, hebben gisteren eene plegtige deputatie uit hun midden in de Vergadering der Staten

Digitized by Google

van Braband gezonden, haer te kenne geevende dat de oneenigheeden binnen Brussel en de verschillende gerugten die daar verspreid wierden, de Vergadering had doen besluyten, om ingeval dezelve niet kwaamen te eindigen en de eensgezindheid aangekweekt wierd, als dan hunne Vergadering met hetgeen daar van dependeerde in eene andere stad te verleggen, niet van sints zynde dezelve aan onaangenaemheeden van eenige wynige onrustige Geesten blood te stellen, welke zig alleenlyk tot de stad Brussel bepaalden tot grood leedweezen van alle de andere Steeden en Provincien, alwaar eene voorbeeldige eensgezindheid het algemeen belang schraagde. De Staten van Braband hebben hierop de Staten Generael bewogen, gemelde Resolutie nog geen effect te doen sorteeren; — dat zy bevroedende het nadeel dat de goede Burgery daar by zoude komen te lyden, geen ogenblik twyfelden, of dezelve zoude met hun alle de middelen en voorzorgen by der hand neemen, om derzelver Vergadering voor alle onaangenaamheeden te bewaaren. Dit rugtbaar geworden zynde heeft veel sensatie veroorzaakt, en de oogen van veelen geopend, des avonds reeds zag men er blyken van: by het optrekken der Volontairen zeekeren CHAPELLE [1]) zig by de wagt doende begeevende, begost aldaar een gedrukt compliment door de Patriottische Societeid aan de Volontairen, over den gedanen eed geaddresseerd, rond te deelen: — de wagt hebbende Officier, vroeg welk geschrift daar uit gedeeld wierd? men gaf er hem een, en het zelve insiende zyde hy overluyd, dat hy geene patriottische Societeid kon, dat hy alleenlyk erkon de Staten van Braband — dat die Societeid zig afsonderende van de andere burgers, als een Complot moest aangemerkt worden, bestaende uyt oproermakers, waarop hy het geschrift (dat ik nog niet heb kunnen bekomen)

1) By LEVAE (verg. hierna) p. 83, 89 is de naam CHAPEL. („Banquier.")

Digitized by Google

heeft verscheurd en onder de voet getrapt: de geheele Compagnie heeft daarop CHAPELLE gesifleert en scheen zeer voldaen over het gedrag van haer Officier. Ik vlei my binnen kort nog iets gewigtiger dienaangaende te zullen kunnen melden.

Het Regiment van Royal Suedois, te Valenciennes, is ook voortgegaan, verscheide van dezelve zyn reeds ontwapend. Gisteren zyn er een grood getal te Antwerpen gekomen en aangehouden. Dit deserteeren echter is geen blood geval, daar zit meer agter; waarom het wenschelyk ware, soo men de zaaken hier tot geene uiterstens wil zien koomen, dat men het middel daar stelde, waardoor alle die onderhandsche menees op zullen houden, welke doch de zwakheid van opentlyk te kunnen werken, zoo zigtbaar aanduiden.

Uit de neevensgaande stukken (la nation Belgique a L. L. A. A. R. R. — Lettre d'un citoien vertueux de Gand — observations d'un Republ. par LINGUET) zal UHoog Ed. de denkwyse omtrend de Memorie van den Aertshertog over het algemeen kunnen afleiden.

De oneenigheeden met het Regim. van QUNTZIG zyn geschikt, en het zelve is naar Mons gezonden.

Ik voege hier nog by Copie de Lettres du Comte TRAUTMANSDORF à L'Empereur.

Ik heb dit onder het pacquet van de Hr. LEEMPOEL doen gaan, alsoo de ordinaire post zeer onvry is; my zyn reeds eenige brieven die geopend geweest waren geworden, en mogelyk zyn er eenige my in het geheel niet geworden.

Brussel 15 Maart 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

De party van oppositie, hoezeer zwak, woeld nog, het is echter waarschynelyk dat dezelve zal verminderen. Men

Digitized by Google

is niet min tegens dezelve zeer op zyne hoede: zy bestaat eeniglyk in Brussel; in de overige Provintien is het eensgezint en stil, en zo het zig hier al niet mogt schikken, voorzie ik, dat de andere Provincien op de verlegging der Vergadering naar elders zullen insteeren; ik melde dit, om in geval zulks gebeurde, men het niet zoude aanmerken als het gevolg, of blyk eener algemeene misnoegdheid of oneenigheid, wyl ik UHoogEdGestr. op het sterkst kan verzeekeren, dat het nergens is als hier. De geruchten dat er verdeeldheid onder de Hoofden der Directie, of tusschen de differente Provincien zoude heerschen, komt alleen van veele vreemdelingen, die zig eenige dagen hier ophoudende, naar de gesteldheid der zaken in deeze Stad, die in 't algemeen beoordeelen. De Volontairen zyn onder zig verdeeld, en veele Ingeseetenen, ja het aanzienelykste gedeelte is niet voor de novateurs. De gevoelens omtrend het niet weederkeeren tot het Huys van Oostenryk blyven standvastig, en het getal dier geenen welke zig door de Memorie en de voorslagen zoude doen verblinden, is niet noemens waardig. De Franschen dog voornamelyk de Hollandsche vlugtelingen in Vrankryk, woelen sterk; ten bewyze daarvan zende ik hier nevens de copie van een brief, heeden bekoomen, dewelke hoezeer mogelyk meer enthousiasme dan waarheid behelsende, UHoogEd. echter van de nog subsisterende gevoelens zal kunnen doen blyken.

De brief van de Paus [1]) is beantwoord, ik hoope binne wynige dagen het antwoord te bekomen, 't geen men zegt, zeer goed te zyn.

Er is voor eenige dagen eene kleine rencontre geweest tussen eenige van de Staats Armée en de Keiserlyke troepes, waarin van weerskanten eenige wynige gesneuvelt en gekwetst zyn, dog 't mag geen naem hebben. Nog is er

1) Pius VI.

Digitized by Google

eenige beweeging in het Casteel van Antwerpen geweest, waarin men zegd dat de soldaten zig beginnen te verveelen.

De Generael SCHEUNEVELDT welke hier een dag of drie gepasseerd heeft, is heeden weeder naar Namen vertrokken, hy wind dagelyks meer en meer de achting en 't vertrouwen der Armée en van de Hoofden. Uyt Vrankryk zegt men my nog niets interessants bekomen te hebben. De Heer DE THIENNES heeft egter lange en verscheidene conferentien met het Comitté Secret, ten minste ik ben geinformeert, dat hy onlangs aan zyn moeder die te Ath woond geschreeven heeft, „pardon si je ne vous ecris plus souvent, mais les conferences que j'ai avec le Committé Secret, sont si frequentes et si longues, qu'il me reste a peine le tems d'ecrire."

Men heeft my gezegd dat veele Fransche Deserteurs naar het Munstersche trekken.

Het vertrouwen op de Koning van Pruissen wind van dag tot dag, en daar teegens ook de klagten over Engeland en Holland; algemeen vreesd men, dat het uitstellen der erkentenis dit Land zal ongelukkig maaken.

Heeden moet er weeder een Addres, door op syn hoogst 50 onderteekend, aan de Staten van Braband zyn gepresenteerd, om hen te verzoeken van te declareeren, dat zy den Eed aan 't Volk zullen doen, en dat zy maar provisioneel regeeren.

Het suprimeeren der Abdyen etc. in Fransch Vlaenderen, heeft reeds een begin genomen, de rykste der Abdyen is bezet geworden.

Men verteld zig hier dat de Garnizoenen van Wezel en Pruisisch Gelderland, alle order bekomen hebben om zig marschvaardig te houden. Voor 't overige is hier niets nieuws, waarom deeze zal sluiten, met de verzeekering van de eerbied, waarmeede de eer hebbe te verblyven.

Digitized by Google

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Wanneer ik in myne voorlaatste van 14 Maart, zeide te vermeenen van binnen kort UHoogEd. nader omtrend de ontstane verdeeldheid onder de Volontaires iets te kunnen schryven, ontleende ik zulks uit de gisting waarin my de gemoederen scheenen niet langer sonder eene aanstaande uitbarsting te kunnen blyven, schoon ik dezelve noch zo schielyk noch zoo violent gewagt hadde als die gisteren heeft plaats gehad. De Volontairen die den 9 den Hertog VAN URSEL als Commandant Generaal gekoren, en tot perpetueel president van zeekere Vergadering van Hoofddeekens en Officieren der vrywilligers hadden aangesteld, begonnen ingevolgen de gedane Eed, het articul rakende, „*fidelité a mes supérieurs*," uit te leggen alsof daardoor die Vergadering en 't geen in de patriottische Vergadering gearresteerd wierd, moest verstaen worden, om de volontairen te gewennen zig naar het gevoelen dier Vergaderingen te gedragen was ingerigt: het compliment van dankzegging de Hr. CHAPELLE zo onvriendelyk beantwoord. Die demarche van dat patriottische Genoodschap gaf aanleiding tot morren, en weldra wierden de Leeden met Naamen bekend, en het huys hunner byeenkomst ontdekt. Men liet de Hospes van *L'hotel de Gales* 1) weeten, dat soo hy langer zyn huys tot die byeenkomsten gaf, men hetzelve zoude onder de voet haalen, en eenige van die Societeid en Officieren daartoe behorende, wierden kwalyk bejeegend en dit gaf aanleiding tot de Resolutie van 14 Maart van de Vergadering der Hoofddeekens hier neevens gaende, geteekend door den Hertog VAN URSEL. Hierop wierd het volk woedende, in zo verre dat den Advocaat D'OUTREPONT des s'anderdaags

1) „Hôtel du Prince de Galles, rue de la Loi." AD. LEVAE, *Les Jacobins, les Patriotes et les Représentants provisoires de Bruxelles*, (1792—1793) Bruxelles 1846, p. 69, 87.

Digitized by Google

Maendag weeder by de Volontairen die de wagt zoude doen, komende om hun hetzelfde compliment van dankzegging te brengen, dadelyk wierd aangevallen en zeer mishandeld en na alle gedagten zoude zyn afgemaakt geweest, so niet eene presente van geest de meenigte had tot bedaren gebragt en genoegen doen neemen dat hy op de knien en blood hooft het Volk en de Staten om vergiffenis bad, voor alle het kwaad dat hy door zyne instigatie tegens dezelve gestookt had: daarna is hy in een burgerhuys gevlugt en sig over de daken in vyligheid gesteld. Het volk aan het gisten gebragt vlogen de Namen der Leeden dier Societeid van mond tot mond en men zag des anderdaags Dinsdags alomme zeeker vaersje aangeplakt, waarin verscheide Heeren tot den Lantaern gecondemneert wierden. [1]) Het volk 't zamen gevloeid, ontmoed ongelukkig den Advocaet DOTRENGE, [2]) welke terstond als Lid van de voorsz. Societeid omringt wierd, en deze zoude sonder twyfel aan de Lantaernpaal gebragt zyn, was tot zyn behoud zeekere Heer VAN HAMME niet toegeschooten, welke hem bewoog om te onderschryven, dat hy alle de Leeden van de patriottische Societeid voor schurken hield, en de Vergadering zelfs voor oproerig, belovende nooit of immer weder zig tegens de Staten te zullen verzetten of tegens dezelve te schryven. Deeze scene het volk meer en meer hebbende doen zamenvloeyen, ging het naar de huysen der voornaamste Staatsleeden als VAN

---

1) BORGNET, *Hist. des Belges*, I. 161 deelt die afschüwelyke regelen („bêtes et atroces") mede:

„VONCK, D'AREMBERG, D'URSEL, WALCKIERS, LA MARCK, HERRIES, GODIN,
„Sont de la société patriotique les soutiens,
Et comme ils prétendent être du pays de la lumière,
Il faut, pour les contenter, *les mettre au réverbère.*"

2) THEODORE DOTRENGE, onder Koning WILLEM I, Lid der Staten-Generaal en Staatsraad. — Z. LEVAE, p. 84, 90, 98. „DOTRENGE, fils, avocat, fils du Ministre du Prince-évêque de Liége." — Vlugschrift (1793), *Le peuple souverain de la ville libre de Bruxelles à* THÉOD. DOTRENGE.

Digitized by Google

DER NOOD etc. daarvoor hoezeerende en roepende „lang leeve V. D. NOOD, VAN EUPEN, vivat, etc. de Staten boven" etc.: de huysen der Societeids-Leeden passeerende, hueërde zy dezelve, sonder daaraan echter eenige molestien te doen; eindelyk trokken zy ook voor het Hotel, daar de Vergadering der Staaten zig houd, daar ook braaf hoezeerende, wanneer eenige toekykers zeide, „dat lykend veel naar het Oranje boven," 't geen de meenigte hoorende, zeide „zoo is het ook," en hebben daarop verscheide maalen geroepen, *Vivat Oranje*, *Oranje booven*. — Deez meenigte zig verdeeld hebbende dagt men dat het hiermeede zoude afloopen, dog op de Haven gekomen zynde, voor het huys van zeekere, die de monopolie der granen gehad had, en beschuldigt word, een schip met kruyd en lood onder pretext van coffyboonen te hebben doen koomen, begonnen zy daar ook te hueeren, en hy had de onvoorsigtigheid op dezelve met een pistool te schieten, waarop het huis aangevallen en tot de grond toe geplundert is, en hy zelve swaar gewond. Eens los gelaten bleef het daarby niet: het huys van de zoon had hetzelfde lot, alsmeede dat van zeekere KOGELENBERG en nog twee anderen, maar dat van CHAPELLE, waarvoor zy zig ook vertoond hebben, is op het inslaan der glazen na, nog behouden; alle de Volontairen zyn onder de wapenen geweest, en zeedert zyn de poorten der Stad geslooten gebleeven; de nagt is stil doorgebragt, hoewel eenige nog om elf uuren, een huis wilde aandoen, 't geen door de tegenwoordigheid van de Hr. VAN DER NOOT is geprevenieerd geworden: dan gedurende de nagt is het buitegoed van de Hr. CHAPELLE gedestrueert en het huys verbrand. Dinsdags heeft de Souveraine Raad van Braband neevensgaende decreet doen publiceeren. Woensdags 's morgens begon de woeling weeder en zoude het huys van zeekeren MOSSELMAN geplundert hebben, maar de Comp^{e} van WALKIERS heeft doen vuuren, 4 zegt men zyn er doodge-

Digitized by Google

schoten, 't goen de meenigte verspreid heeft. De straten wierden allen afgezet met manschap en in de straten alwaar de gedesigneerde huyzen staan, sterke detachementen geplaatst.

De verkeerde indrukken welke de wynige echte tydingen die van hier naar England overgesonden worden, maaken, soo wel als die, welke ik geinformeerd ben, dat te Berlyn, door andere canaalen gegeeven worden, dan door de persoon, die hier met de zaaken van dat Hof gechargeerd is, en die geen moeite spaart en zeekerlyk alle echte tydingen doet geworden, soo wel als de gesteldheid der zaaken zelve, hebben my weeder de nevensgaende Memorie doen opstellen, of UHoogEd. dienstig konde oordeelen daarvan aan die Hoven communicatie te geeven, om zoo veel mogelyk ten minsten, alle verkeerde en nadeelige indrukken, die de verkeerde tydingen daar maaken, voor te komen. Verschoon myne langwyligheid, maar de aangeleegenheid der zaak en de nog subsisteerende voordeelige omstandigheid, zullen my ter verschoning strekken.

Heede op de middag is de woeling weeder aangewakkert, het doodschieten der bovengemelde door die van de Comp^e^ van WALKIERS, daar de andere Compagnien in de lugt geschoten hadden, heeft het volk soo woedend gemaakt, dat zy op die Compagnie die in tween verdeeld was, zyn aangevallen, met het vaste voorneemen om, so dezelve zig niet ontwapende en de monteringe afleiden, allen af te maken en de huyzen van WALKIERS en HERRIES te plunderen; overal waar zy Volontairen van die Compagnie vonden, hebben zy ze genoodzaakt de wapens over te geeven, en de montering uit te doen. De zaken eindelyk tot die hoogte gekomen, had de Comp. van WALKIERS zig in desselfs huys begeeven; hy (die gedurende het geheel tumult groot courage betoond heeft) nu het gevaar ziende, schreef een brief aan VAN DER NOOT en een aan de Staten, by welke laatste hy zelve kwam; 't volk altyd by hun voorneemen blyvende,

Digitized by Google

begreep hy het tyd te zyn aan deszelfs wil te voldoen: de Hr. VAN DER NOOT begeleide hem naar huys, alwaar zyne Compagnie afgedankt en de wapens in handen van de Magistraed overgegeeven zyn, waarna eene wagt van 12 of 24 stads soldaten, thans geposteert is. Zeedert zyn de gemoederen aan het bedaren, ten minste alles is nu stil, en ik vertrouw dat zo morgen de voorsz. Compagnie by de stad voor gecasseert word verklaard, de rust herstelt zal zyn.

De Hertog VAN URSEL is heeden weeder in de Staten verscheenen, hy wilde zig beklagen over het decreet van 't Hof, maar de Staten begreepen die zaak ten haren niet te behooren.

Deese twee dagen, kan men zoo veel uyterlyk schynt, zeggen dat de oppositie soo niet geheel uytgedooft, ten minsten eene gevoelige slag heeft toegebragt: men wil dat de Hertog VAN URSEL de stad zal verlaaten. Ik hebbe vermeend naar het afloopen deezer zaaken, UHoogEd. per Expresse daarvan kennis te moeten geeven om alle verkeerde of vergrote gerugten voor te koomen, te meer daar de onveiligheid der posten bekend, deeze aan dezelve niet hebbe willen betrouwen.

Deeze evenementen hoezeer ongelukkig voor de slagtoffers waren nodig, wyl eenige dagen later mogelyk een tegenovergesteld plan zoude zyn ten uytvoer gebragt, waarvan de gevolgen voor het geheele Land, zoude zyn nadeelig geweest.

Men is in 't geheel niet meer op LA FAIJETTE gesteld: hy moet grooter plans in 't hoofd hebben, als eeniglyk *pour mettre les verroux sur leur porte* 1): men heeft my van daag in secretesse gezegd, dat Pruissen eene finaale Resolutie genomen had omtrend de zaaken hier, waarvan men binnen kort de gevolgen zien zoude.

---

1) Zie hiervoren, bl. 67.

Digitized by Google

Ik eindige in hope dat de rust thans volmaaktelyk met de vernietiging der oppositie zal zyn hersteld, en hebbe de eer my met alle hoogagting te noemen.

Brussel den 17 Maart 1790.

Brussel den 19 Maart 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Twee uuren na het Expedieeren van myne laatste Courier, is de eerste gereverteerd so dat ik over den inhoud der beide my geworden brieven, niet voor s'anderdaags de bewuste Heeren heb kunnen onderhouden; als wanneer ik dezelve UHoogEd. missive heb doen leezen: zy waren zeer te vreeden over de verzeekering van de onafgebrooke Eensgezindheid der Mogenheeden, en beloofde zig van derzelver beschikkingen veel goeds, dan hoe zeer zy zeer de reedenen die geallegeerd worden, „dat de erkentenis niet zoude beletten eene verandering in de inwendige form van 't bestier", gouteerde, konde zy echter niet voorby te reflecteeren, dat door de erkentenis, het voornaamste middel waarvan de oppositie gebruik maakt, om de teegenswoordige hoofden van het Gouvernement te culbuteeren, en waardoor de Geall. Mogenh. het overwigt dat zy boven hare concurrenten nu hebben geheellyk zoude verliezen, zoude werden weg genomen, 't welk in de beschuldiging bestaat dat v. d. n . . t en v. e . . . n [1]) het Land aan Pruissen of Holland zoude verkogt hebben, of ten minsten op zodanige voor dit Land onereuse voorwaarden hebben gecontracteert, dat de vryheid maar eene chimere en de onafhankelykheid eene verbloeming zoude zyn van de wezentlyke afhankelykheid van dit Land van de Geall. Mogenh. Dit het voornaemste motief zynde, waar van de Opositie zig

---

1) Van der Noot en van Eupen.

Digitized by Google

bedient om de gemoederen tot gisten te brengen, zoude of door de erkentenis of door eenig prealabel verzeekerend antwoord [1]), geheel zyn weg genomen, daar zoo lang er niets van die natuur gebeurd, er altyd stof tot verdenken blyft en voedsel aen de oppositie gegeeven word: welke oppositie thans wel is waar eene gevoelige slag is toegebragt, dog dewelke daarom niet sal rusten, maar zig tragten te herstellen.

Wat aangaat, te bepaalen wat eigentlyk die oppositie begeerd, zoo kan men zulks met een woord zeggen, de vernietiging van de oude Constitutie, en het daarstellen van eene geheele nieuwe: zy mooge dit verbloemen onder het voorwendsel van de representatie van den derden Staat, geëvenreedigder te maaken, maar het ware oogmerk was en is nog mogelyk, om den derden Staat te doen bestaan uit afgevaardigde van alle de Steeden, ook uit die van het platte Land, maar zoo als ik reeds in myne vorige Memorie hebbe aangemerkt, zoude dit eene omwenteling zyn van de geheele Constitutie, en eer men er zoude toe komen, eene absolute regeeringloosheid verwekken, wyl zy zodanige bepalingen door eene Nationale Vergadering willen doen daarstellen. Ik behoeve UHoogEd. niet te zeggen, hoeveel gevaar er heerscht in het doen zwygen of vernietigen der Privilegien en oude hercomen, die alhier de eenige zeekerheid van de gevestigde Regeerings-Constitutie uitmaken; daar en boven, het zyn alleenlyk eenige wynige Ingeseetenen dezer Stad, die zulks dryven, de andere Leeden en Steeden deezer Provincie zyn te vreden; 't minste zelfs dat de Staten zoude toegeeven, of eenige verandering toestaen, dan is de tegenwoordige Constitutie weg; de ambitieuse oogmerken van het Huis van AR . NB . RG, zyn uitgestrekter als men zig verbeeld: — het plan was niet minder dan om den

---

1) Met potlood aangestipt, het zy dan door VAN DE SPIEGEL ten dienste der Prinses, of door een ander.

Digitized by Google

Hertog VAN AR . MB . RG, te maken Stadhouder en Captein Generael van de Unie als meede Ruard van Braband; de Prins LOUIS VAN AR . NB . RG, Stadhouder van Henegouwen en Doornik; de Graaf DE LA M . RCK, Stadhouder van Namen, Limborg, Gelderland, en den Hertog VAN URS . L [1]) Stadhouder van Vlaenderen, ten minste zulks is het gerugt, en als men op de omstandigheeden agt geeft, dan zal men zig niet kunnen ontveinzen, dat de snaren tot iets gewigtigs gespannen waren. Die Hertog VAN AREMBERG, die te vergeefs alle pogingen gedaan heeft om weegens Braband in het Congres gecommitteert te worden, is naar Henegouwen gegaen, en lang te vergeefs de Commissie van weegens die Provincie in het Congres verzogt hebbende, is hy eindenlyk geslaagd, om door dezelve daar toe gedurende de afweezigheid van de Heer DE THIENNES, die in Vrankryk is, gecommitteerd te worden. Deeze demarche van den Hertog VAN AREMBERG om provisioneel en ter plaats-vervulling van een ander gecommitteert te worden, is suspect, en des te suspecter, daar hy van zyne Commissie nog geen gebruik maakte, maar te Enghien bleef.

De Graaf DE LA MARK, steld zig tot meede Lid van eene patriot. Societeid en teekend meede de Addressen die door dezelve aan de Staten gedaan worden, en houd zig meede op te Enghien.

De Hertog VAN URSEL, stelt zig aan het hooft der Volontairen en van eene Vergadering die ingerigt is, om de gewapende magt binne Brussel, te doen dienen tot steun van 't geen in de patriot. Societeid besloten word. Den dag dat het Volk zig tegens die Vergadering verzet, en dat het Hof by decreet die Vergadering vernietigt, verschynt den Hertog VAN URSEL, die de Vergadering der Staten niet

1) Gehuwd met MARIE FLORE FRANÇOISE AUGUSTINE D'ARENBERG, geboren 25 Juny 1752, overleden te Brussel 15 April 1832. DE BACOURT, *Correspondance* MIRABEAU-LA MARCK, I. 96.

Digitized by Google

meer bygewoond had, in de vergadering, en durft voorslaan om van weegens de Staten geautoriseert te worden, om aan het hooft der Volontairen zig tegens het Volk te verzetten; waarop hem de waarheid dugtig is gezegd en voornamelyk door de Edelen, de hogen toon die hy nam sterk is verweeten, voor al toen hy te kennen gaf, dat men wynig agting voor zyn persoon en geboorte had. Wanneer hem is gezegd, dat de tituls niets deeden; dat niemand der Edelen haren afkomst gelyk met die van hem zoude willen stellen, dewyl het hem scheen vergeeten te zyn, dat in de zestiende Eeuw zyne familie nog tot den Burgerstand behoorde en onder de kooplieden resorteerde; dat het hem dus kwalyk stond die Vergadering met zyne tituls te zoeken te verblinden; — dat de Staten geentsints gezind waren om, door het toestaan van zyn verzoek, maar te willen schynen een Volk te onderdrukken, aan wien hy zelve alle magt toekende; dat zo hy zig in geene ongeoorloofde Vergaderingen had ingelaten, het decreet van 't Hof op hem niet zoude gezien hebben. En hadden in dat ogenblik de Staten niet ferm geweest, soo zoude de gevolgen allerongelukkigst geweest zyn; door deeze wygering wierd het groote plan verydelt, wyl de Volontairen zonder hoofd waren. De Graaf DE LA MARK die te Enghien was, is tot drie mael toe geduurende de beweeging aan de poort der Stad geweest, maar telkens de tyding dat er voor zyn party niets op was verneemende, weeder te rug gegaan: men wil zelfs dat er verscheide Franschen in de stad verborgen geweest zyn, zoo ook in verscheide Dorpen, waar na nu veel gezogd word.

Men mooge dus de beweeging die er geweest is, gerustelyk aanschouwen als de voorkoming van eene veel grotere, die de order van den Staat zoude hebben vernietigt en eene Nationale Vergadering hebben doen samen stellen, die aan het gebuteerde oogmerk zoude hebben voldaen.

Digitized by Google

Zeedert myne laatste is alles tamelyk stil, schoon de gemoederen nog niet geheel bedaard zyn, den haad teegens het huis VAN AREMBERG is grood en vermeerdert naar mate het bovenstaande uitlekt, alsmeede tegens WALKIERS; de Vader en Dogter zyn naar Parys en EDUARD WALKIERS is naar Enghien gegaan, alwaar de grote Vergadering schynt gehouden te worden.

Men mag in Amsterdam het oog wel houden op zeekeren Baron DE FELTZ 1), een Brabands Royalist, welke men my zegt, daar veel te woelen en te werken.

De Heer VAN EUPEN, met wiens Courier deeze gaat, heeft my geeomm.(uniceerd) dat er zig fransche troepes te Ryssel vergaderen, van welke brief ik verzogt heb dat de Hr. LEEMPOEL UHoogEd. ten eerste soude informeeren, wyl er geen tyd was my er Copy van te geeven; hy is ook gelast UHoogEd. te bedanken voor de antwoorden op de Memorie. Men is hier zeer te onvreeden over zeekere gegeeven paspoorten door de Heer ERNST, waar van klagten aan H. H. Mog. moeten gedaen zyn met toezending een dier paspoorten.

De Pruisise troepes, zegt men sullen op 600 man na die in de Citadel zullen blyven, den 29 deezer Luyk verlaten en een Compagnie by St. Trond formeeren.

De Gen. SCHOONEVELT, neemt morgen het Commando over 4000 Vlamingers, binnen Antwerpen, om de evacuatie van het Casteel te dekken.

Ik heb alleenlyk de tyd, UHoogEd. van myn respect te verzeekeren en met de meeste hoogagting my te noemen.

---

de Bruxelles 21 Mars 1790.

Monsieur!

J'ai taché vainement voir l'Eveque d'Anvers, il garde le Lit depuis Mardi, c'etant fait une entorse au pied. Le

1) Verg. BORGNET, *Hist. des Belges*, I. 192, 194, 197.

Digitized by Google

Duc D'URSEL n'est pas quitte encore de l'histoire, les Chefs Doeyens sont furieux, aussi bien que plusieurs Officiers des Volontaires de voir, qu'on c'est servis de leur nom, pour designer l'assemblée que le Duc D'URSEL a presidé: demain Lundi les premiers s'addresseront aux Etats pour prouver que les Chefs Doeyens n'en ont point eté ni pu etre, et en demanderont une reparation éclattante; les Officiers volontaires prouveront qu'ils n'ont jamais etés convoqués pour une telle assemblée: ceci poura avoir des suites pour le Duc.

Les patriottes Holl. donnent furieusement dans la vuë, depuis la derniere histoire; Mr. CAPELLE DE MARSCH a eté ici incognito: s'il revient une seconde fois, il ne repartiras pas aisement, a ce qu'on dit; on doit avoir découvert un complot, j'espere en peu etre au fait de tout cela, etant en train de pouvoir les faire surveiller de près. J'ai vu et tiré copie d'une Lettre de Hollande, du 16 dans la qu'elle on dit.

„Vendredi ou Samedi dernier, il doit s'etre tenu a Bruxelles, une assemblée de patrifuges Hollandois, pour la quelle sont partis d'ici des deputés d'Amsterdam, Haerlem et la Frise.

Mrss. DE MARSCH et DE PALLAND 1), devoient s'y rendre de Paris.

Mrss. 't HOEN et BUYS 2), ont des pleins pouvoirs de ceux qui sont dans la Flandre francoise; ce dernier est l'ame de ceux qui se trouvent à Bruxelles.

On assure que le but de cette assemblée est pour concerter des moeyens a soutenir le parti Democrate en Braband et que ceux d'ici sont autorisés a promettre et donner

1) ROBERT JASPER VAN DER CAPELLEN tot DE MARSCH en ENGELENBURG' en PALLANDT VAN ZUITHEM.

2) Waarschynlyk WILLEM BUYS, den 12 Maart 1798 benoemd tot Agent by het Departement van Buitenlandsche Betrekkingen.

Digitized by Google

caution pour l'argent necessaire au cas que le parti francais peut fournir hommes et Armes."

J'en ai parlé ce matin a ces Mrss. qui m'ont dit qu'ils etoient informés que veritablement ces assemblées se tenoient, et memes la maison où ils s'assembloient leur etoit connuë, et que souvent ils y alloient bien avant dans la nuit.

Le parti de l'oposition est intimidé, mais pas detruit, je voudrois qu'il fut possible d'engager les Etats de Brabant a faire une deduction, dans le gout que fit autrefois la Hollande, touchant la vraie forme de leur Constitution [1]; cela contribueroit beaucoup je crois, a detromper le monde: et quand aux accusations dont on ne cesse de surcharger Mrs. VAN DER NOOT en VAN EUPEN, j'ai cru devoir leur dire, quil me paroissoit inconcevable que le Congres regardoit cela avec indifference; que si les bruits qu'eux avoient vendus ce païs a d'autres Puissances, ou contractés des Alliances contraires au bien-etre de L'Etat gagnerent, le Congres lui meme a la fin, perdroit son credit; que par consequent, c'etoit au Congres a se meler de cette affaire, et de montrer de l'une ou de l'autre facon, la fausseté de ces inculpations et l'interet qu'il met a la conservation de la reputation de ses Ministres. (Si vous aprouvies mon idée, il seroit peut etre bon, que vous voudriés me faire une Lettre ostensible a cet egard, car je m'appercois plus que jamais, qu'on ne travaille pas assez, pour empecher les mauvaises impressions qu'on tache donner contre le Gouvernement actuel. Au reste, il est facheux qu'il n'y a point de bonnes tétes a mettre en avant; [2]) tout roule sur les deux personnes en question, et il y a peu de vigeur et de fermeté dans les Chefs de la Justice, soit a la Cour Souveraine, soit à la ville). Mais

---

1) Hier wordt, naar het schynt, het *Kort Vertoog* van 1587 bedoeld.

2) Z. dezelfde klagt, in den brief der Prinses van ORANJE, aan den Koning van Pruissen, 28 April 1790, in deze Verzameling, III. 617.

Digitized by Google

ces Mrss. ne sembloient point gouter cela revenant toujours sur l'article, que la reconnoissance une fois faite, tous ces bruits se detruiroient par soi meme; que le peuple se voyant reconnus en auroit d'autant plus de confiance dans les Etats, que le parti d'oposition, se voiant dementit, seroit confondus et que l'armée se promettant de l'appui, en seroit d'autant plus confiante. Quoique ceci assurement se fait entendre, je leurs ai observé, qu'ils avoient vu par votre Lettre meme, les raisons qui s'opposoient encore a cela, et que l'assurance qu'ils avoient des bonnes dispositions des Alliés, ne pouvoient que les engager a emploier tous les moeiens propre a soutenir leur Constitution et leur credit. Je ne puis disconvenir cependant que si le parti de l'opposition reprenoit le dessus et qu'on parvint à culbuter les Chefs actuels du Gouvernement, toute l'influence seroit perdue pour les Alliés, et c'est principalement a cela que ce parti vise; je suis informé que le Duc D'URSEL, doit s'etre fait echapper, que la tranquilité ne se retabliroit, que lorsquil y en auroit deux a bas. [1]) Pour juger des sentimens de ce parti, je vous envoi ci joint un Extrait de la Gazette Universelle du 18. En France l'affaire des Etats Belgiques, se renvoit au Roi, Mr. DE LA FAYETTE aiant monté a la tribune en fit la motion, disant que le peuple Belgique n'etant point parvenu encore a ce principe qui etablit les vrais droits de l'homme, il n'etoit pas besoin d'en faire une affaire d'un jour, quil falloit en laisser toute la conduite au Roi.

Dans le moment je recois une Lettre de Mr. votre Secretaire qui me demande d'accuser la reception des Lettres dont vous m'avés honorer Monsieur. J'ai cru vous avoir accusé en son tems celles recuës par le courier de Mr. LEEMPOEL en date du 17 et 27 Fevrier et par le dernier

1) Namelyk, VAN DER NOOT en VAN EUPEN.

Digitized by Google

courier j'ai eu l'honneur de vous accuser celles du 15 Mars, que m'e sont venus par le premier courier, sans celles la il n'en m'e sont point venues.

La personne qui a remplacé Mr. DE GRAVE, qui par indisposition n'a pu aller en mission a Berlin, est Mr. DE PUNIS. 1)

Le Duc D'URSEL n'est point a Enghien, mais a une terre a son Epouse nommé *Jolimont*, a une petite lieu d'ici.

Je joins ici copie de la quitance qu'a donné DOTRENGE; c'est le fils du Ministre de Liege residant ici. Pareillement une ordonnance faite contre les seditions, une Lettre de Mr. V. D. NOOT a CHAPEL. La Lettre de remerciment de WALCKIERS a ses Volontaires, qu'il n'en solde pas moins et un ecrit (*la Cabale decouverte*) contre VAN DER NOOT, qui est bien fort.

Je finis vous priant d'etre persuadé des sentimens de respect et de consideration parfaite, avec les qu'els je suis.

Extrait de la Gazette Universelle, ou papier-nouvelles de tous les païs et de tous les jours; du Jeudi 18 *Mars* 1790.

Extrait d'une Lettre de Bruxelles, du 11 Mars.

(Apres un long preambule.) „La Princesse D'ORANGE a cherché naturellement a se venger. De là la publication d'un imprimé où l'on croit reconnoitre le style de son emissaire MAXIMILIEN IVOY. Voici quelques traits de cette infame diatribe."

(Aux Hollandois refugiés au Brabant.)

„On voit a travers ces declamations, que le veritable motif de cette denontiation est l'attachement des patriottes Hollandois aux interets de la France, aux principes de

---

1) DE BOUSIES?

Digitized by Google

l'Assemblée Nationale, et a leurs liaisons avec les LA MARCK, les D'URSEL qui, imbus des memes idées, ont scu prevenir à tems leurs compatriottes contre les Cours qui ne connoissent de soutiens que dans le despotisme militaire," etc.

Brussel 25 Maart 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Zeedert myne laetste is alles in deeze stad stil en vreedsaam gebleeven, eenige weinige Volontairen van de geweesene Compagnie van WALQUIERS, hebben Maandag avond wat vrolyk geweest, dog zonder gevolgen: te Mechelen is weeder eenige verandering in de Magistraat voorgevallen en de Hr. NELIS broeder van den Bisschop van Antwerpen, tot Burgem^r^. aangesteld. Zy willen absoluut aldaar geene Regenten hebben, die van nieuwigheeden toegedaen suspect zyn. De smaak voor de Vranschen neemt sterk af, zeedert men opentlyk ziet, dat zy het zyn die de oppositie seconderen, welke oppositie, zoo de Justitie maar blyft vigeeren, ten minsten voor eenige tyd zal moeten stil zyn.

Men verzeekert my stellig, dat de Hr. STERNBACH, in het Munstersche een Corps troupes werft, dat tot 4000 man zoude moeten gebragt worden. Soo het zig confirmeert dat veele fransche Deserteurs zig derwaarts begeeven, zo zoude dat Corps schielyk geformeert en gedresseert kunnen zyn.

Ook is my verzeekert, dat de tyding zoude gekomen zyn van het sluyten, teekenen en ratificeeren van het Of- en Defensief Tractaat tusschen Pruissen en de Porte [1]).

De Keurvorst van Beyeren word weeder zeer onpasselyk gezegd.

---

1) Z. hierover de depêche van den Gezant V. NAGELL uit Londen aan VAN DE SPIEGEL, 30 Maart 1790 by Mr. L. P. J. VAN DE SPIEGEL, *Résumé des Négociations*, p. 194 suiv.

Digitized by Google

Gisteren zeyde men de Heeren WALCKIERS geproscribeert, er was eene grote confusie op hun comptoir, in zoo verre dat de klerken zeide geene affaires in de gesteldheid van zaken te durven doen, dog heeden schynt die verslageheid over te zyn, wyl het comptoir zyn gang ging en betaalde.

De Heer Zee-Capitain NEUWERTH, is my heeden ogten komen vinden, en niet thuis zynde, liet hy een brief voor Zyne Hoogheid, dewelke ik hem weedergebragt hebbe, als geene geleegenheid hebbende, die te verzenden, wanneer vernome heb, dat hy, op zeekere anonyme brief waarin hem bedreigingen gedaan zyn, Parys hals over kop verlaten heeft; hy schynt aan dat geval, 't welk my in de grond, niets anders dan een streek van eenige hem kwaadwillende voorkomt, veel gewigt te hechten, hebbende daarover aan den Ambassadeur LESTEVENON [1]), aan de Marquis DE PAIJETTE en aan de Maire van Parys [2]) geschreeven: maar dewyl de geheele zaak op eene naamloze brief berust, zoo zie ik niet dat een dier Heeren daarin iets zal kunnen doen.

Ingevolge den inhoud der Missive heeden door het canaal van de Hr. LEEMPOEL uit 't Hage bekomen, zal ik denkelyk Sondag hiervan daan naar Antwerpen gaan, en Maandag avond of op zyn uiterst Dinsdag op de middag weder hier zyn.

[3]) Het komt my uit eenige aan my gegeevene informatien voor, dat men geinformeerd is, dat alhier in twee huyzen papieren, rakende de Hollandsche vlugtelingen en de correspondentie zeedert met de Franschen gehouden, zoude berusten en dat men mits betalende, wel kans zoude zien dezelve 't zy geheel 't zy gedeeltelyk te bekomen. Ik heb my daarmede niet willen inlaten voor en al eer ik wist, hoe men begreep dat

1) Nederlandsch Gezant in Frankrijk, sedert 1750.

2) BAILLY.

3) Van hier tot het slot, gecijferd.

Digitized by Google

ik daarin zoude behoren te handelen en/of men daartoe eenig geld zoude willen emploieeren. — Men heeft my verzekert dat men onlangs op het punt geweest is, een pakket te onderscheppen, dog dat gebrek aan geld zulks heeft belet.

Voege hier nevens zeekere refutatie van de stellingen der Novateurs door den Abt DUVIVIER, Secretaris van den Cardinael-Aersbisschop.

De Bisschop van Antwerpen houd nog de kamer: met iets obligeanst ten zyne opzigte te zeggen wegens zyn accident aan het been, zoude hem flatteeren. — Ik heb opgemerkt, dat hy daaraan niet ongevoelig is, en zyn attachement aan de Rep. en aan het Huys van ORANGE moet aangehouden worden, wyl zyn iuflnentie in de voorstemmende Leeden niet indifferent is.

Over het algemeen is de Adel aan dit Hof zeer tegen het Huys van ARENBERG en Hertog VAN URSEL gebeeten: en de Geestelykheid begint zulks ook opentlyk te tonen, sodat er hoop is de ambitie van dat Huys in toom te houden.

Ik heb de eer my met alle hoogagting te noemen.

Bruxelles ce 27 Mars 1790.

Monsieur!

Les Lettres du 16 de Berlin, doivent derechef avoir donné a connoitre comme si L'Angleterre et la Hollande n'etoient pas tout a fait d'accord avec le Cabinet de Berlin, sur la maniere de traiter les affaires Belgiques: on a voulu meme me faire entrevoir qu'on craignoit, que ces deux ne se jouasent de la Prusse. J'en ai ris et ai traité tout cela de chimere, assurant que les mésures etoient si bien concertées, qu'il n'y avoit qu'a se fier sur la bonne foi et les bonnes intentions des Alliés; qu'ils ne perdroient jamais les interets de ce païs de vuë; que la meilleure harmonie et con-

Digitized by Google

fiance reciproque existoit parmi Elles, et qu'il n'y avoit que la jalousie qui pouvoit sugerer de pareils soupçons. Cependant je crois etre bien informé, que c'est une Lettre de Berlin qui vient de tres près du Ministére.

Le Comte DE LA MARCK a ecrit jeudi dernier une Lettre assez singuliere aux Etats de Brabant [1], pour plaider en quelque sorte la cause des sousignés de la fameuse Requette pour une Assemblée Nationale. Les Etats n'ont pas cru convenable d'entamer une correspondance avec des particuliers, et ont fait repondre par le Pensionaire en substance, que la Cour de Justice s'occupoit a informer des sousignés et qu'on ne doutoit ou, d'apres son impartialité reconnuë, elle jugeroit d'apres droit et justice.

On à nommé une Commission des deux Membres d'Etat, pour surveiller à la police; c'est a dire, que le Procureur General seras obligé de prouver devant ce Committé qu'il git, et des moeyens qu'il emploit pour maintenir l'ordre. De la part de la Noblesse, il y a le Comte DE LIMMINGEN, qui est tres pour la bonne cause — qui tient fermement tete a tout ce qui s'oppose à la Constitution et qui ne reculeroit point pour tout l'or du monde; s'il n'est pas le plus profond politique, il à cependant de fort bons Conseillers, qu'il veut bien suivre.

J'ai rencontré plusieurs fois Mr. DE BREDERODE (qu'on titre ici de Comte) qui est excessivement porté pour la bonne cause, j'en etois un peu surpris, connoissant les relations qu'il a eu avec les refugiés Hollandois, les quels ont etés le plus protegés ici par lui, mais depuis la revolution, il ne les frequente plus, il des-aprouve hautement la conduite quils ont tenu vis avis du Braband, et m'a fait les protestations les plus expressives de sa reconnoissance à la Maison D'ORANGE et surtout de sa veneration pour la personne de

1) De Gazette de Leide, 2 April 1790.

Digitized by Google

S. A. Royale, à la qu'Elle il attribue principalement l'heureuse revolution et le salut de ce païs. J'ai rendu tout cela en la meme monnoie, en paroles, etant instruit, qu'au cas que la reconnoissance fut faite et qu'on envoia un Ministre en Hollande, Mr. DE BREDERODE ne seroit pas faché d'avoir la preference: ce qui lui conviendroit d'autant plus, vu quil n'a qu'un tres petit revenu de sa femme, dont tout le bien à passé aux Enfans. Mr. DE MERODE, ci-devant Ministre à la Haye, est de retour ici; je ne l'ai point vu encore, mais jusqu'ici il ne paroit pas decidé, a quel Saint il se vouë, il y a encore un petit doute (sur ce que la clef de Chambellan n'a pas eté renvoié lorsqu'il a demandé son rappel) qui doit etre éclaircit.

Il est assez plaisant que le Ministre de L'Empereur qui est à Liege, et qui est un sujet du Brabant, y continue ses fonctions. On donne pour raison que comme la Maison d'Autriche n'a point d'autre Resident a cette Cour que lui, cela ne tireroit point en consequence, il me paroit que ses credentiales devroient tout expliquer.

J'ajoute a la presente l'extrait d'une Lettre qui m'est venu de Namur, d'un homme tres connu et tres attentif; elle donne le tableau de la situation des affaires dans ce païs la.

Le denouëment des affaires de Liege approche: avant hier le bruit couroit que le Prince commencoit à s'amadouer, et qu'il se rendroit avant le 29 a son Chateau pour entrer en Negotiation; il est a esperer qu'il prene ce parti, puisque sans cela, il y auras du masacre; les Palatins, connoissant la rage du peuple contre eux, ne desireroient que de faire l'avant garde aux Prussiens, au cas qu'ils se retirent. On ne fait point du tout les Eloges de la conduite que tient le Ministre de la Republique a Liege. 1)

---

1) VAN DER HOOP.

Digitized by Google

Le bruit qu'il se recrute des troupes au païs de Munster, se soutient toujours, (comme aussi dans le Duché de Berg) il y en a qui pretendent que ces premiers seroient pour entrer en Overyssel; je desirerois bien etre informé de ce qui en est, pour si cela n'est point, pouvoir le contredire publiquement: — les patr(iotes) refugiés se prevalent de pareils bruits pour se donner quelque consideration et soutenir par là les vuës du parti auquel ils se sont voués.

Il seroit de la derniere necessité, qu'on fit un peu entendre a Mr. LEEMPOEL, combien on etoit étonné de la foible conduite des Etats, contre ceux qui attaquent la Constitution. Vous pourés juger du ton qu'on se permet contre eux par la Lettre ci jointe du Comte DE LA MARCK, qui attaché au service de la France, est dans le fond etranger aux affaires de ce païs-ci. Il est bien necessaire d'engager les Chefs du Gouvernement a montrer que ce n'est qu'en soutenant vigoureusement la Justice, contre les infracteurs de la Constitution, qu'on parvient a l'affermir et maintenir. Cet Article pouroit paroitre contraire a celui plus haut touchant la meme Lettre, mais je n'en avoit point vu la Copie, et l'on m'avoit simplement dit qu'elle etoit singuliere, mais l'aiant lue, je la trouve forte et meme outrageante, et la reponse trop mole au cas qu'elle en merita une.

Aujourd'hui l'on m'a assuré que le Traité entre la Prusse et la Porte est effectivement signé, et que si la Guerre avec les Cours Imperiales dure, la premiere c'est engagée de faire une puissante diversion.

L'Eveque de Liege vient d'ecrire une Lettre tres soumise au Roi de Prusse et demande un delai de 15 jours; il commence a rejetter toute la cause de son obstination sur L'Electeur de Cologne.

La desertion de la Garnison de Luxembourg va toujours grand train, on dit que les Prussiens ont fait dans deux mois plus de 2000 recrus.

Digitized by Google

Ci-joint encore une Lettre du Duc D'URSEL, au President VILLEGAS 1):

J'ai l'honneur d'etre avec respect.

P.S. Bruxelles ce 28 Mars.

Avant de partir pour Anvers je profite du courier de Mr. LEEMPOEL, pour vous dire encore Monsieur, que Mr. V. D. N... T.. m'a dit ce matin que L'Envoyé en Angleterre Baron de N. G. LL. 2), dit hautement que la Republique ne reconnoitra jamais l'Indépendance Belgique, etant trop persuadé que son commerce seroit detruit. J'ai hazardé de lui dire, qu'en cas que Mr. de N. G. LL. c'etoit expliqué de cette facon, il ne pouvoit qu'avoir dit son sentiment a lui, car que pour sur, il n'etoit point chargé de tenir ministerielement tel propos.

Hier il y a eu un peu d'inquietude a Anvers: le peuple avoit resolu de demolir la Citadelle des apres l'evacuation, mais on à fait entendre combien imprudent il seroit de laisser aller le peuple, avant que toutes les provisions et munitions furent en sureté.

Mrs. CAPELLE DE MARS et BUYS, se sont rendus a Anvers, mais on a eu soin de mettre directement des ordonnances a leurs trouces.

Un poste Autrichien de 13 hommes c'etant un peu trop avancé, a eté enlevé par un detachement de L'Armée Belgique sans coup ferir.

Mr. TINNE, Commandant a Anvers est indisposé: le General SCHÖNVELT est chargé de la ceremonie de l'evacuation.

---

1) Zie dien brief aan den Voorzitter van den Souvereinen Raad van Brabant DE VILLEGAS, (22 Maart 1790) in de Gazette de Leide, van 2 April 1790.

2) A. W. C. Baron V. NAGELL, onder Koning WILLEM I, Minister van Buitenlandsche Zaken.

Digitized by Google

d'Anvers 29 Mars 1790.

Monsieur!

La Citadelle en conformité de sa Capitulation, c'est renduë ce matin, les bagages qui avoient commencés a defiler entre 6 et 7 heures, furent suivis peu apres par la Garnison, qui peut aller a mille hommes: elle sortit par la porte de secours et mit a quelque distances les armes bas, apres quoi elle fut conduite le long du glacis, partie en cette ville, partie à Malines, Louvain et Bruxelles. Les Militaires de la ville, prirent en meme tems possession de la ditte Citadelle par la Porte dela Vierge: les Militaires etoient placé hors de la Citadelle et les paysans armés recurent et escorterent les Prisoniers, l'ordre etoit bien etablis, personne ne put sortir de ville de toute la journée; jusques a 4 lieus a la ronde, les païsans etoient en faction: on fait monter le nombre des païsans armés a 17000 et les Militaires 4000 et les Volontaires a 2000 —. Sans pouvoir evaluer au juste la vraie quantité de bled, les Officiers ont demandés oser rester encore quelques jours a la Citadelle, ce qui a eté accordé. — La Citadelle seras demolie du coté de la ville, c'est un plaisir qu'on accordera aux habitans.

Les Autrichiens ont paru considerer cette affaire plutot comme une delivrance, que comme une espece d'emprisonement, j'ai vu la majeure partie, arracher les plaques de leur bonnets aux armes Imperiales, et les jetter en criant *Vive la liberté.* La facon joyeuse dont ils ont quittés leur poste prouve bien qu'il n'auroient eu aucune envie de se defendre, comme il me parut que les dispositions des forces armées, ne tendoient point a se redonner.

On m'a dit que quelques Hollandois, venus ici hier, avoient recu *Huis-Arest:* il est sur que j'ai vu des sentinelles a l'hotel *la ville de Bruxelles*, et Mr. BUYS a un des fenêtres.

Digitized by Google

Les Etats de Brabant ont ouvert une Negotiation de 3 millions a 4 pour Cent, pour laquelle tous les biens des Abbaiës, aiant voix aux Etats, sont hypotéqués. Ceux de Flandres en ouvrent une de cinq millions et les autres Provinces suivront a proportion.

La journée d'aujourd'hui a trompé l'attente de bien de gens: avant hier on a voulu faire de forte gajures encore que la Citadelle ne se rendroit point, et hier on disoit quil y auroit de la bagare, où cependant tout c'est passé le mieux du monde et les Brabancons bien content de se voir entierement libres.

C'est avec la consideration et le respect le plus distingué que j'ai l'honneur d'etre.

Le General SCHÖNEVELD, a gagné ici absolument toute la confiance, aussi c'est il donné une peine et a 't il reucit dans l'execution de l'affaire d'aujourd'hui d'y mettre un ordre inconcevable.

Bruxelles ce 31 Mars 1790.

Monsieur!

Les Royalistes et Democrates voiant insensiblement leurs plans se detruire, semblent depuis quelques jours, tacher a precher avec plus de vigeur un systeme qu'ils avoient deja tentés de faire prendre il y a quelque tems: — nomement de faire nommer, soit pour Duc, soit sous un autre titre, un des fils cadet du Roi de Boheme, d'apres les conditions proposées par le Grand-Duc, ou bien d'accepter uniment sur les memes propositions ce dernier et de traiter avec lui en consequence pour son inauguration. Le parti francais voiant aussi diminuer son influenee, semble pencher pour ce dernier plan, et les refugiés Hollandois, attachés a tout ce qui a l'air de convenir a la France, ne menagent rien pour favoriser le meme projet. Mais a ce qui me

Digitized by Google

paroit, on ne reuciras jamais a faire adopter ni l'un ni l'autre de ces projets; la majeure partie des Etats aussi bien que du peuple Belgique, aimera plustot sacrifier le tout que de recevoir sous un titre quelqonque un Prince de la Maison d'Autriche, pas memes aux conditions proposées les quelques (quelles) leur paroissent trop visiblement trompeuses pour s'y l'aisser surprendre. Voila ce que plusieurs des plus notables m'ont assurés. On dit generalement ici, que la majeure partie des habitans de la Hollande sont contre les Belges, que le plus grand nombre s'explique que jamais la reconnoissance auras lieu, ce qui surement ne fait pas le meilleur effet ici; j'ai beau dire qu'on ne doit point faire reflection aux discours que le parti d'oposition en Hollande a interest de tenir, on me repond etre tres bien informé que ce n'est pas seulement ceux de ce parti là, mais d'autres, et qu'ils s'en trouvent meme qui pretendent que les Belges doivent accepter les propositions qu'on les a fait. J'ignore si ces bruits sont vrais, mais depuis l'evacuation de la Citadelle, je crois m'appercevoir de beaucoup de fierté dans les propos. „Si sans le secours d'autrui, nous formons notre armée et avons etc. l'argent, nous parviendrons aussi sans eux a combattre nos ennemis, peut-etre n'en serons nous pas moins heureux," me disait hier un Flamand, „puisque la necessité nous auras appris a apprecier nos forces, et que n'ayant des obligations a personne, nous n'aurons aussi aucun sacrifice a faire." Je crains beaucoup que l'évacuation de la Citadelle d'Anvers ne donne trop de presomption aux Belges de leur propres forces. Je ne vous ennuierés pas Monsieur, des instances toujours reiterées sur la reconnoissance et de toutes les raisons qu'ils ne cessent d'alleguer a cette fin, persuadé qu'on vous feras les memes instances, et que tout ce que je pourois vous dire de leur part a ce sujet, vous est connu [1]).

---

1) Door den Agent VAN LEEMPOEL.

Je fut de retour Lundi soir en cette ville, où la nouvelle de l'evacuation de la Citadelle d'Anvers avoit fait grande sensation: — le Departement de la Guerre informé que le premier aide de Camp du General DE SCHÖNFELT, venoit annoncer la nouvelle, envoia doúze postillons a sa rencontre, qui le precederent jusques au Congres: — le soir la ville fut illuminée en plusieurs Quartiers, ét hier on a tenu une grandissime procession, egale a celle du St. Sacrement de Miracle: personne de la Maison D'ARRMBERG y assista.

Aussi content que l'on est de Mr. DE SCHÖNFELD, aussi peu l'est on de Mr. DE KLEINBERG, il a si bien fait qu'il n'oseroit retourner a Anvers, ou dans l'espace de douze heures, il a eu l'addresse de se faire haïr au point, quil coureroit risque d'etre bien mal recu, s'il y revint.

Mr. le Collonel TINNE avoit gagné une pleurésie, qui a fait craindre pour ses jours, mais il se trouvoit un peu soulagé quand j'ai quitté Anvers, et depuis les nouvelles ont etés favorables.

J'apprends que les Refugiés Hollandais n'ont eu des ordonnances a Anvers que par precaution, leur conduite etant suspecte au Gouvernement; il y a eu avec eux encore quelqu'autres etrangers dans le meme cas.

Le General DE MAILLEBOIS doit avoir passé Vendredi par Anvers et etre arrivé Samedi a Breda, cette venue paroit avoir eté inattendue pour les Refug. Hollandois, qu'on me dit avoir temoignés beaucoup de joye de ce que ce General fut de retour, mais j'ignore parfaitement qu'els peuvent etre les motifs de cette joye.

Ci-joint j'ai l'honneur de vous addresser Monsieur, la Correspondance du General D'ALTON — une Lettre de LINGUET, la quelle est fortement accuillie ici, et dont le contenu est bien conforme aux sentimens de la majeure partie des habitans — le N°. IV. du Livre noir — et une relation de

Digitized by Google

la reddition du chateau d'Anvers, avec la Capitulation — et la liste des munitions. Aujourd'hui devoit paroitre la Lettre ou le rapport du Gen. SCHÖNFELD au Congres, mais comme je voudrois profiter du courier pour Mr. LEEMPOEL, je serés obligé d'en differer l'envoi, n'aiant pas paru encore.

On n'est pas faché ici, que les troupes Prussiennes restent provisionelement jusques au 15 Avril a Liege.

J'ai l'honneur d'etre avec le plus profond respect.

Mr. MOTMAN est arrivé ici Lundi soir et est repartit ce matin.

Brussel den 4 April 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Eindelyk heeft de oppositie-party het masker geheel afgelegt; haer doel binnen Brussel gemist hebbende, heeft zy zig naar de Armée gewend, en de Generael VAN DER MEERSCH is een meedepligtige van haare onderneeminge geworden; na te vergeefsch in Brussel een omwenteling gezogt te hebben te bewerken, hebben zy getragt het Casteel van Antwerpen zig niet te doen overgeeven, en te gelyk een opstand in de Armée te veroorzaken; hier toe heeft men in het laatsgemelde uitgestrooid dat de Generael VAN DER MEERSCH sodanig gechagrineerd wierd, dat hy genoodzaakt was zyne demissie te moeten vragen. De Officieren welke dien man maar oppervlakkig kende, zyn lichtelyk te beweegen geweest, iets te teekenen om hun verlangen dat hy in dienst bleef, te kennen te geeven, maar hiervan heeft men misbruik gemaakt, om die Heeren het nevensgaende Addres te doen teekenen, waar by eene Nationale Vergadering geeischt word [1]); welk Addres den 1. deezer s'ogtends aan het Congres

---

1) *Mémoire pour* M. VAN DER MERSCH, III. 20—26 (Lille 1791.) Die Verzameling is door den Officier DINNE uitgegeven. BORGNET, *Révolution Liégeoise* T. II. 150.

Digitized by Google

gekomen is, met de tyding dat de Generael VAN DER MEERSCH, aen de Officieren den Eed aan 't Volk, afgenomen en zelfs gedaan had, en dat verders in die stad alles zig liet aanzien als schikkende tot eene volmaakte afscheuring van de Staaten. Dan te gelyker tyd in het Congres ook opening gedaan zynde van het slingsche gedrag van de Heer VAN DER MEERSCH, welke 1°. zig niet ontzien heeft van de Generael SCHÖNFELD te engageeren om de Generael SLIEFFEN te permoveeren eenige Pruissen, lager als Huy te doen afkomen, als zullende zulks veel toebrengen, tot zeekere coup, welke hy (VAN DER MEERSCH) op Luxemborg had: — 't geen door de Gen. SLIEFFEN geschied en SCHÖNFELD, naar Antwerpen vertrokken zynde, VAN DER MEERSCH zig beklaagd en aan het Congres geschreeven heeft, als of SCHÖNFELD het Land aan de Pruissen geleevert had. 2°. van opentlyk te zeggen in presentie van Staats Gecommits. dat hy wel zag dat de zaken niet gaan zouden, voor dat hy het Land weeder aan de Oostenrykers had overgeleevert. 3°. dat er suspecte brieven van hem in het Casteel van Antwerpen gevonden zyn, etc. en eenige andere sterker bewyzen, genoegd aen de Gecommts. van Vlaenderen, die het meeste voor hem waren, zeer sterk teegens hem te animeeren, en te doen besluyten, om terstond naar Vlaenderen te gaan, om de Staten van alles opening te geeven. Vervolgens is nog gebleeken, dat de Generael DOLEMMIEUX [1]) de meeste transporten kleederen voor de Armée geschikt, naar den vyand gezonden heeft, waardoor de Armée ongekleed gebleven, het misnoegen gaende gehouden is. Vervolgens hebben de Staten terstond besloten, het geld dat voor het Garnizoen van Namen op weg was, te doen weeder komen, en order gezonden aan de 5000 Vlaemsche troepes met 34 stukken geschut, van Antwerpen over Leuven naar Namen

---

1) Zie bl. 135.

Digitized by Google

te marcheeren, over welke de Generael SCHÖNFELD, die dien dag juist hier was om weeder naar Namen te gaan, het Comando is opgedragen. Nog wierd besloten eene Commissie van ses Gecomm. naar Namen te zenden, namelyk de Abten van Park en Boneffe, de Graaf VAN LIMMINGEN en de Baron D'OVE, benevens de Deken LE NOSTRE van Brussel en een Gecomm. van Leuven. Deeze Heeren vertrokken den 2. deezer (uitgenomen de Baron D'OVE) s'ogtends dog de tyding komende, dat de Poorten te Namen geslooten en de Gecomm. van het Congres die zig aldaar bevonden, in verzeekerheid gehouden wierden, hebben zy een tegenbevel bekomen, en is besloten, omtrend de 20,000 man soo uit Vlaenderen als Braband, naar Namur te doen marcheeren, waar toe de nodige orders reeds zyn afgevaardigt.

De Hertog VAN AREMBERG, VAN URSEL en de Graaf LA MARCK, hebben zig insgelyks naar Namen begeeven, de twee laatste hebben den 2de aan de Staten geschreven [1]; de eerste zegt men om de zaaken te zoeken te vereffenen, zeggende op hooger autoriteit naar Namen ontboden te zyn, alwaar heen hy kennis geeft zig te begeeven, hoopende binnen kort de Staten van zyne verrigtingen te kunnen informeeren; de laatste in zodanige bewoordingen waaruit men meend te kunnen afleiden, dat hy zig meede aan het hooft van het gebeurde bevind.

De Staten van Vlaenderen hebben den 2de eene Missive aan het Congres en aan de Staten van Braband geschreeven, waarin zy verzekeren in alles ten sterksten te zullen meedewerken, wat strekken kan tot herstel van het Hoog Gezag der Staten en beteugeling der Armée, het Congres soo wel als de Staten van Braband aanmanende tot fermeteid, ja zelfs soo men wil, insteerende, om aan de Generael VAN DER MEERSCH order te zenden, van zig bin-

1) Verg. *Mémoire pour* M. VAN DER MEERSCH, III. 84 suiv. (uit Brussel).

Digitized by Google

nen 24 uuren te komen verantwoorden of als verrader van 't Land aangemerkt en verklaard te worden.

Antwerpen heeft 10,600 en Leuven 6000 gewapende doen aanbieden. De 5000 Vlamingers zyn reeds met het geschut den 3. op marsch gegaen.

Zoo het de Staten mag gelukken, uit deeze crisis zig gelukkig te redden, kan het het geluk van het Land maken, en de Constitutie verzeekeren. Ik heb de bewuste Heeren weezen zien, om te weeten of men ook vermoede dat Vrankryk zig veroeren zoude: — tot dus verre was er nog geen vrees voor, maar de onzeekerheid waar in men zig bevond, omtrend de relatien die de Hoofden der Oppositie zouden kunnen hebben, maakt de situatie hier embarassant: dan dewyl het my voorkwam dat zy geene beweeginge van Vrankryk vreesden, heb ik gemeend van het voorgevallene U HoogEd. zoo lang er niets gedecideert was, geene extra-tyding te moeten geeven: te meer daar men zig vleid, de zaak ten goede voor de Staten en de Constitutie te zullen doen keeren.

Ik heb eene stille hoop, dat men door dit gebeurde, zal kunnen reuceeren, den invloed der Franschen en van de Holl. vlugtelingen geheel te knotten, ten minste vly ik my heimelyk, dat zodra de rust te Namen zal hersteld zyn (dat zig binnen vyf a ses dagen zal moeten decideeren,) alle de Franschen en Holl. vlugtelingen te zien verzoeken, het land te quiteeren. Dinsdag denkelyk zal reeds een Request ingeleevert worden door de Hooftdeekens, zo van Brussel, Antwerpen als Leuven, aan de Staten van Brabant, waar by verzogt word, de verwydering uit de Ambten van alle Personen die sig tegens de Constitutie verzet hebben en noch heimelyk de Oostenryksche party zyn toegedaan — als meede de ontzegging van het Land aan alle de zulken, welke door het voorgaande Ministerie regt van inwoning gekreegen hebben, sonder behoorlyk bewys te

Digitized by Google

hebben kunnen aanbrengen, van hun goed gedrag in de Steeden of plaatsen, van waar zy herwaerts gekomen zyn.

De troepes zullen Dinsdag om Namen kunnen zyn, zoo veel ik heb kunnen merken, is het oogmerk, om een gedeelte te posteeren, tusschen de stad en het Leeger, om eensdeels de communicatie af te snyden, en anderdeels om te kunnen beletten, het aanrukken der Oostenryksche troupes zoo zy er lust in hadden. De andere zullen de Stad omzetten en langs dien weg ondertasten, of dezelve voor de Staten hare poorten zal openen, waar voor de groodste hoop is, aangezien binnen Namur geen of wynig geschud en mangel aan Geld is, 't geen voor de Staaten het groodste geluk is. Daar en boven is de Burgery van Namen voor de Staten, en het groodste getal der getekend hebbende Officieren is of verleid of tot de teekening gedwongen. — Men ontziet niets om de Staten fermeteit te inspireeren, 't welk zeer nodig is. — Over het algemeen is de Burgery, hier en in de overige Steeden, zeer tegens VAN DER MEERSCH gebeeten en op de hand der Staten: men heeft my verzeekert, dat de Holl. vlugtelingen zig beweegd hebben, om de boeren het leveren van paarden, tot het transporteeren van de Artillery en bagage, af te raden, dan hierin zullen zy niet slagen. — Men schynt het meeste gebrek aan goede Constapels te hebben, konde zy er een dertig a veertig goede bekomen, zoude zeer nuttig zyn.

Den 29 is er by de voorposten weeder eene rencontre voorgevallen, de neev van de Heer Agent VAN DER NOOT, het commando over 300 man hebbende, was door de Gen. DOLEMMIEUX [1]) afgezonden om de vyand te observeeren: deeze retireerde zig den 28, hopende daar door gemelde Heer te lokken; dan hy bleef (schoon hy te voren gezegd

---

1) „Comte DE DOLOMIEU, Général-Major." *Mémoire pour* M. VAN DER MEERSCH. III. 19, 46.

had, dat men hem en zyn volk ter slagtbank bragt) in zyn post; de vyand rukte s'anderdaags aan, en by den eersten aanval verlieten veelen manschap de Hr. v. d. noot. Dit noodzaakte hem te retireeren, om het gros der Armée te winnen: de vyand eenigsints afgeweeken, moest hy om tot een Bosje te koomen, door eene plaine, waarin hy door de vyandelyke dragonders omringt wierd; hier bekwam hy veele wonden en 4 of 5 van de zynen sneuvelde: hy won echter in goede order het Bosch, defenderende zig lang, en de vyand weder aftrekkende, continueerde hy de retraite, maar de Dragonders hem weder inhalende viel er een tweede gevegt voor, waarin hy tot 13 wonden bekwam, en liggen bleef. Zy hebben hem van alles ontblood: niet tegenstaende dit, is hy met verlies van 18 man, by de Armée gekomen bestaende uit 4000 man onder Comando van voorn. Generael, die, ofschoon van de omstandigheid, waar in zig van der noot bevond (bewust), niemand tot zyn hulpe heeft afgezonden, telkens zeggende, dat hy zig wel redden zoude: hy is herwaarts getransporteert en men vleid zig dat hy er het leeven van sal afhaalen. — De geheele reede van deeze singuliere conduite is, zegt men, geweest, om voor te komen, dat door zyne teegenswoordigheid het tekenen van het Addres niet zoude verhinderd worden.

Hier neevens hebbe de eer UHoogEd. het Manifest van de Staten van Limborg te zenden.

De Hr. buchenroeder Major van de gewese Jagers van salm, heeft een Request gepresenteerd om hier een Corps Jagers te voet en te paard te ligten.

Den 2de ben ik geinformeert geworden dat de van Pruissen hier zynde gechargeerde, order van de Koning bekomen heeft, om hoogstdeszelfs ongenoegen te kennen te geeven, weegens eene aan Zyne Majesteid toegezondene klagten van de St(aten) Gen(eraal) der Vereenigde Nederl. weegens eene soort van bedreiging aan H.H. Mog. gedaen door de Hr. v.

Digitized by Google

LEEMPOEL. — De Pruissische Agent daarover met de bewuste Heeren gesproken hebbende, hebben dezelve hem gezegd, dat de Hr. LEEMPOEL daartoe niet is gechargeert geweest. — Ik heb van dat alles niets geweeten, zo dat ik daarover die Heeren niet heb kunnen onderhouden, dog hebbe vermeend UHoogEd. hetgeen my daarvan is ter ooren gekomen, te moeten melden.

Om UHoogEd. een blyk te geeven van de ontrouw die er omtrend de kleeding der Armée heeft plaats gehad, ben ik in 't zeekere geinformeerd dat de Hr. LUEI, die de bestelling der transporten heeft, eene bezending van kousen en schoenen gedaan heeft, weegende 12000 ℔ en het recepis dat er van weeder gezonden is, was een ontfangst van 3000 ℔.

Men is zeer verwondert dat de Hr. BOM het Addres meede geteekend heeft; eene CAGLIOSTRO die ook getekend heeft, is te Gend aangehouden en vast gezet, komende om de Addressen aldaar te dispargeeren.

Heeden nog nader eenige informatien omtrend de zaaken te Namen gekreegen hebbende, kan ik UHoogeb. melden, dat de Hertog VAN URSEL en Graaf LA MARCK den 2de te Namen met veel plegtigheid zyn ingehaeld, een detachement Cavallerie en Infanterie zyn dezelve te gemoed gegaan. Zy zyn met het wynige canon dat er is gesalueerd geworden, en alle de klokken hebben geluyd.

De Staten van Namen hebben per Missive de Hr. V. D. MEERSCH haer ongenoegen over het gedrag der Officieren te kennen gegeeven, en V. D. MEERSCH heeft by Missive geantwoord, dat het gedrag zyner Officieren niet alleen met zyn kennis maar met zyn toestemming was. Het Congres heeft om gewigtige reedenen V. D. MEERSCH nog niet ontboden, maar gelast een schriftelyk rapport van het gedrag zyner Officieren en van zig zelve over te zenden. Daarenteegen is de Generael DE ROSIERES [1]) gelast om op ontfangst

1) *Mémoire pour* M. VAN DER MEERSCH, III. 41. (Brief van het Congres, 2 April 1790).

Digitized by Google

van de Missive der Staten zig terstond herwaarts te begeeven, om van zyn gedrag reekenschap te doen. Binnen Namen hebben zy de Gecomm. van het Congres gedwongen een geschrift te teekenen waarby zy belooven, niets uit Namen te zullen schryven, zig met niets te zullen bemoeyen, ende Stad niet te zullen verlaten, waarna men hen tot bewaring ordonnantien gegeeven heeft.

Heeden hebben 6 der geteekend hebbende Officieren gedeclareerd onder Eeden, tot de teekening met de pistool op de borst gedwongen te zyn.

De Hr. VAN EUPEN den 1. dezer te Antwerpen zynde, toen de tyding van het Addres hem ter ooren kwam, heeft de presentie gehad van terstond alle de Officieren van het Garnisoen by hem te ontbieden, hun het addres voor te houden en haare intentie te vragen; allen hebben eensgezind hunne afkeer te kennen gegeeven en gedeclareerd de Staten getrouw te blyvén; waarop zeeker CANNAERT D'HAMALE, meedeteekenaer, derwaerts gekomen om de addressen te doen teekenen, in hegtenis is gebragt en daags daaraan nog een.

v. EUPEN grooter verraad vreezende, heeft terstond al het canon uit het Casteel doen brengen in Stads arsenael en ter bewaring van de Burgery gesteld, en de canonnen aan de eene zyde en de afuyten aan de andere zyde der Stad doen transporteren. Men is het thans volkomen eens, om eene exemplaire strafoefening aan de refractaire Officieren zonder onderscheid van persoon te doen: de Staten van Vlaenderen hebben aan alle hare Officieren by Circulaire verboden eenige addressen op poene van cassatie te teekenen, en aan het Congres gepresenteert om dadelyk aan de Heer VAN DER MEERSCH de toegelegde douceurs in te trekken. [1]) Ik heb de Heeren heeden ogtend zeer gemoed gevonden; twee Regimen-

1) *Mém. pour* M. VAN DER MEERSCH, III. 38. (2 April 1790).

Digitized by Google

ten buiten Namen, hebben de Staten van hunne trouwheid doen verzeekeren en hier is alles eensgezind en ten uiterste geindigneert over het gebeurde.

Hebbe de eer hierneevens toe te zenden, *à la Nation Belgique* — Lettres du Comte DE TRAUTTMANSDORF à L'Empereur JOSEPH II, en *Avis a la Nation*, soo uitgekomen.

Versoeke verschoning over de slorsigheid dezer, maar van de Courier van de Hr. LEEMPOEL willende profiteeren, ontbreekt my de tyd deezen over te schryven, terwyl ik met de meeste hoogagtiug de eer heb te zyn.

Hier nevens nog het Code Militaire, eergisteren uitgekomen.

P.S. Zoo even bekom ik een brief uit Namen, houdende:

„Longtems on couvoit ici un feu sous la cendre, je m'en suis appercu, et ma premiere vous en a fait part. Mardi soir, les Députés ici firent assembler l'Etat Major et ayant lu l'ordre du Congres, on etoit obligé de preter nouveau serment, se reduisant au meme qu'on a pretté a Bruxelles. La nuit du meme jour on arretta un des Deputés Mr. VISBEEK [1]), voulant se rendre a Bruxelles et chargé de Depeches: le Corps d'Officiers de la Garnison s'etant assemblé a l'hotel d'Ascamp [2]), on opinoit pour ouvrir les Depéches; on le fit et on le trouva desagreable pour le Gen. VAN DER MEERSCH dont on chargoit la conduite. Depuis ce tems les Officiers ont signé une requette; qu'ils ne veulent point que le Gen. V. D. MEERSCH se retire, quil n'y a que la Nation Roy et qui puisse lui accorder sa demission etc. Sur la liste de la premiere vous trouverés un nombre de souscrivains: ce n'est qu'une petite partie; on dit que depuis toute l'Armée, tous les Officiers Generaux ont signés; j'apprend que le Corps du

1) „Mr. VISBECQUE, notre Collégue." *Mémoire pour* M. VAN DER MEERSCH, III. 16, 17, 19, 68.

2) D'HARSCAMP.

Digitized by Google

Genie ne voulant point etre les seuls exceptés, ont signé ce matin, l'affaire est generale etc. Les deputés du Congres depuis ce tems sont aux arets et saus activité ou pouvoir — hier le Duc D'URSEL et le Comte de la MARCK sont arrivés en cette ville et ont etés salués par bien de coups de canon du rempart.

---

4 Avril 1790.

Monsieur!

Je suis faché de devoir interrompre un moment vos occupations plus serieuses pour vous entretenir de mes affaires particulieres; j'etois parfaitement ignorant avant ma venue de la cherté de la vie ici; c'est pourquoi je ne me suis permis aucune reflection, sur ce que vous m'avés destiné. L'experience d'un sejour de bientot trois mois m'a fait voir que sans me deranger, je ne puis y suffir, et comme je me tiens assuré, Monsieur que c'est nullement votre intention, j'ose vous exposer que quelque soit l'economie que j'ai observé et sans faire la moindre depense inutile, je ne puis vivre ici et fournir a tous les frais necessaires sans une assurance fixe de 18. florins par jour. Je ne vous férés point l'enumeration de tous les articles absolument necessaires dans cette ville d'apres la position où les circonstances me mettent; la confiance que l'on m'a temoigné me persuade que ma parole sufira, et que personne ne me soupconnera d'etre guidé par l'interet, mais que mon motif est de remplir et de pouvoir remplir le but pour lequel je me trouve ici.

J'ai l'honneur apres m'etre recommandé dans votre protection, de me dire aveç le plus profond respect [1]).

1) Deze brief is de eenige voluit onderteekend MAX. L. D'YVOY.

Digitized by Google

Brussel den 7 April 1790.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Den 4de zyn de Gecomm. van het Congres die te Namen in Arest gehouden waren, ontslagen en alhier aangekomen. Ook kwam dienzelfden avond den Hertog VAN URSEL in deeze Stad, begeevende zig naar het Hotel waarin 't Congres zig houd, wagte eene geruime tyd in de antichambre, zyn hem eenige Heeren, die wel wilde gaan spreeken: hy wil zig als Middelaer opwerpen, 'tgeen men niet begeert. Dienzelfde nagt ten 2 uuren marcheerde hier uit de Jagers van Tongerlo [1]) om zig by de andere naer Naemen marcheerende Troepes te voegen: er is een brug over de Sambre by Senef geslagen, om daar de Rivier te passeeren en dus om Namen heen te koomen. Dienzelfden dag heeft het Congres den L[t]. Coll. SCHERER, die geweigert heeft, het bewust Addres te teekenen, tot Collonel gepromoveert.

Den 5[de] viel er niets interessants voor, dan alleenlyk dat 3 Officieren meedeteekenaeren van het Addres, en die welke den Generael DIERX hadden gearresteerd, gevankelyk door deeze Stad naer Mons gevoerd zyn: dien dag kwamen in druk uit de brief van den Hertog VAN URSEL en Graaf DE LA MARCK van den 2. deezer aan de Staaten (N°. 1) — Avis aux Belges (2) en ware Vaderlanders (3): dit laatste heeft veel sensatie op de gemoederen gemaakt. Nietteegenstaende de grote meerderheid zig hier opentlyk voor de Staten toond, hebben echter nog eenige van de andere party die men nu *Vonckisten* noemt naer den Advocaat VONCK [2]), des avonds onderstaan, op eenige plaatsen *Vivat* URSEL, WALCKIERS en

1) Het Regiment van den Abt van Tongerlo.

2) Zie in het *Mémoire pour* M. VAN DER MERSCH, III. 1—8 het Adres van J. F. VONCK en zijne aanhangers, aan de Staten van Brabant, (15 Maart 1790).

Digitized by Google

VONCK te roepen, dan de Volontaire-wagt op dezelve ten eersten jagt makende is het daarby gebleeven.

Den 6. gisteren zyn de Grave VAN LIMMINGEN en den Overman LE NOTRE, uit Namen hier gereverteert, en ten eersten aan de Staten van Braband en 't Congres rapport van hun verrigte gedaan. Zeedert verspreid zig het gerugt, dat de Gildens en Burgery van Namen zig gewapend hebbende, de Generael V. D. MEERSCH zoude genoodzaakt hebben, van zig op het Casteel te retireeren, waarop hy zig thans zoude bevinden. Dien dag wierd de neevensgaende Waarschouwing (4) aen het Publiek, inhoudende het Declaratoir van de vier tot de teekening geforceerde Volontairen, overal verspreid en aangeplakt. Ook zyn er twee persoonen gevat, namelyk een Vrouw van aanzien en een Notaris gesuspecteert van verkeerde Correspondentie: by de eerste zegt men zyn verscheide brieven van Oostenrykers gevonden, by de andere eene zeer singuliere correspondentie, met den Hertog VAN URSEL.

Meer dan ooit is men verzeekert, dat het plan weezentlyk geweest is, om door geweld eene Nationale Vergadering in te voeren, en door dezelve, de propositien van den Hertog LEOPOLD, te doen aenneemen, of dit misschende, door eene geweldige opschudding in de Armée de Oostenrykers in het Land te trekken en dus diezelfde propositien te doen aanneemen. Dat er iets diergelyks moet geweest zyn, kan men nog afleiden uit de meenigvuldige ondershandsche verzeekeringen, die men weet dat aen eenige bediendens en Vrienden van de geweesene Gouverneurs-Generael gedaan zyn, van, dat half May dezelve zig weeder hier zoude bevinden. Terwyl men stellig zegt, dat eenige huyzen reeds van Oostenrryksche *Sauvegardes* voorzien zyn: men had verhaald dat het demeubileeren van het Casteel te Laake gestaakt was, maar ik ben er expres naar toe geweest, en toen was op 4 of 5 kamers na alles al afgenomen en in kisten ge-

Digitized by Google

pakt, moetende, zooals men my zegde, alles naar Keulen gezonden worden.

Ik kan niet merken dat de Staten in haar aangenome Systema van fermeteid wankelen; inteegendeel vinde ik haare eensgezindheid versterkt, en de vaste resolutie om naar geene accoorden met het Huys van Oostenryk te hooren, blyft onveranderlyk. De verdere operatien, waarmeede de Generael SCHOENFELD gechargeert is, blyven nog een geheim, waarin maar wynige Staatsleeden deelen, ik vermoede echter dat het oogmerk is, om soo als te Namen de zaak klaar is, een coup op de Keizerlyke troupes, die in de Ardennes hebben post gevat, te wagen, en zoo 'tgeen te wenschen is, haer dat gelukt, zoo is de goede party het spel geheel meester, en hy zal zig buiten twyfel aan het hooft der Armée bevinden. De Generael DE ROZIERES die door het Congres opontboden was, is niet gecompareerd.

Gisteren is hier gearriveerd de Lieut. HAMBURGER van het Regim. van Bedaulx die een tourtie gaet doen langs de fransche grenzen, alwaar zoo veel myne berigten aangaan, nog niet veel beweging is; 'twelk overeenkomt met die der bewuste Heeren, die van die kant tot dusverre nog niets schynen te vreezen.

De geheele conduite welke de oppositie-party houd, is volmaakt geschoeid op het gedrag welke de Patriotten in Holland gehouden hebben. Ziende de fermeteit der Staten en de afkeer des Volks van eene Nationale Vergadering, beweeren zy thans opentlyk, die niet gevraagd te hebben; dan hoe zulks met hun Addres van den 15e en het nu gepresenteerd Request der Officieren overeen te brengen is, zal hen zeer moeyelyk zyn uit te leggen [1]).

Zoo het gebeurde dat de Holl. vlugtelingen, hier van daan moeten verhuyzen, is het te voorzien, dat er veelen

1) Zie de Verklaring van VONCK, VERLOOY enz. uit Namen, 2 April 1790 in het *Mémoire pour* M. VAN DER MERSCH, III. 35 suiv.

Digitized by Google

naar Holland zullen oversteeken, ten minsten naer zodanige Steeden en Provincien, waaruit zy niet gebannen zyn. — Door het voorgevallene te Namen, 't geen de Staten veel werks geeft, is het Addres waar van in myne vorige gesproken hebbe, nog niet ingedient.

My is verzeekert dat de Ridder DE TERNANT 1), een tour door de Holl. Frontieren gedaan heeft, waarvan hy den 27. Maart te Antwerpen gekomen is: aldaar is hy meede onder die geenen geweest, welke Schildwagten gehad hebben, en van daar heeft hy zyne reys over Bruggen en Gendt weeder naar Vrankryk doorgezet.

In het onzeekere zynde of UHoogEd. de fransche Papieren in 's Hage kan bekomen, neem ik de vryheid, 3 N°. over te zenden van die geen, waarin 't geen aangaande de Generael MAILLEBOIS gezegt word, zig bevind.

Zeedert deezen ogtend, word men verpligt om het witte dat tot hiertoe, met het zwart, rood en geel, de Cocarde uitmaakte, er uit te laten, als fransch zynde.

De derde Staat heeft geresolveert, dat de Geestelykheid en Adel, eeven als de andere Ingeseeten, in alle lasten gelykelyk zullen dragen, alsmede dat de Procureur Generael zoude gelast worden, de actien teegens de suspecten en refractaire Ingeseeten, ten eersten te vervolgen, op cassatie.

Heede morgen is 't neevensgaende billet (5) tegens de Holl. vlugtelingen op alle hoeken der straeten aangeplakt en met duyzende rond gedeelt, veelen hunner zyn druk beezig in te pakken, men zegt de Heer VAN HOOGENDORP 2) reeds vertrokken.

---

1) Deze had in 1787 Amsterdam tegen de Pruissen helpen verdedigen. SÉGUR, *Décade historique ou Tableau politique de l'Europe*, I. 128 suiv., III. 154, 221 suiv.

2) Mr. D. J. Grave VAN HOGENDORP V. HOFWEGEN, in 1787 Schepen en Raad der stad Amsterdam. Mr. J. VAN LENNEP, *Leven van Mr. C. van Lennep*, I. 114, 117.

Digitized by Google

Om de Enthousiasme die er thans voor VAN DER NOOT is, zoo veel mogelyk te onderhouden, zal denkelyk, deszelfs borstbeeld, ten zynen huyze staende morgen werden afgehaald en in triumph naar het Congres gebragt, met verzoek dat hetzelve in de Vergaderkamer moge geplaats worden.

Gisteren heeft het Congres neevensgaende Declaratie (N°. 6) gedaan, welke ik wel gewenscht had, dat men een week of twee vroeger had gelieven te doen, dan waar toe men eindelyk is gekomen en veel goed doet.

Voege hier ook by de brief van de Staten van Vlaenderen (N°. 7) waarvan in myne vorige gesproken hebbe.

Zoo eeven word my verzeekert, dat de Staatsche troupes, benevens de Gecomm. van het Congres, zynde van iedere Provincie een, gisteren binnen Namen ingerukt zyn; de Heer VAN DER MEERSCH, met omtrend 2500 man, was uitgetrokken om zig naar hier te begeeven; dan de troupes van hier komende, ontmoetende, hebben de helft der zynen gedeclareerd tegens hunne broederen, zig niet te willen verzetten, waarop hy weeder terug en in de Stad gekeerd is; — de nouvelles dienaangaende zyn nog confuis, dog zoo ik daaromtrend nader kan geinformeerd worden, zal ik niet verzuymen om nog met de post te schryven.

Intusschen heb ik de eer met alle hoogachting te verblyven.

Bruxelles, ce 8 Avril 90.

Monsieur!

Apres l'expedition de celle de hier, il est venu la nouvelle de Namur, que Mr. VAN DER MEERSCH, instruit que les troupes sous les ordres du Genl DE SCHOENFELD approchoient de Namur, est sorti de cette ville a leur rencontre avec environ deux mille et cinquante hommes; aussitot

Digitized by Google

qu'il eut quitté la ville, la Bourgoisie armée l'a suivis et c'est postée entre lui et la ville, tandis qu'elle avoit fait passer sur les hauteurs quelques canons, pointés sur les troupes de VAN DER MEERSCH: dès que les deux Corps se sont vus, chaqu'un de son coté a formé son ordre de Battaille. Quand ils ont été a la distance d'environ mille pas, ils ont fait halte, et Mr. VAN DER MEERSCH se voiant pris entre deux feux, a envoié quatre Officiers vers le Gen. DE SCHOENEVELT, (qui se trouvoit à la tete d'environ quatre mille hommes) pour capituler: celui-ci a fait repondre, que la dignité du Congres Souverain representant toute la Nation, et des ordres duquel il se trouvoit muni, n'admettoit point de capituler avec un de ses Officiers; qu'il etoit question ici de respecter ces ordres et de se soumettre. Sur cette reponse le Gen. VAN DER MEERSCH a fait demander ce qu'il falloit donc faire, et la reponse fut, de faire desarmer la moitié de sa troupe, et de retourner en ville en y admettant les troupes qu'il conduisoit — ce qui a été poinctuellement executé: on n'a du depuis aucune nouvelle directe. Cependant il doivent y en etre venuës encore, puisqu'une seconde deputation des Etats est partie hier vers les deux heures, apres avoir tenuë une conference bien secrette.

On m'a dit que hier au soir vers les 8 heures étoit entré un carosse a six chevaux fortement escorté, et qui amenoit un prisonnier; beaucoup de gens croient que c'etoit le General VAN DER MEERSCH, mais si s'en est un de l'armée, je supose plutot que ce seras le General DE ROSIERE ou DOLOMIEUX.

On m'a assuré que Madame VAN DER MEERSCH etoit arrettée, comme aussi le Secretaire de ce General et deux de ses affidés et avec eux des papiers de consequence.

Les Etats de Brabant ont pris hier une Resolution par laquelle ils desavouent l'anonime affiché contre les Refugiés Hollandois et déclarent quil est fait a leur inscu, elle n'est cependant point publique encore.

Digitized by Google

Ci joint le N°. 83 du Journal de Bruxelles, contenant la Lettre ecritte par les Deputés du Congres a Namur, qui a été enlevée par les refractaires.

On doit avoir trouvé parmi les papiers saisis, chez un Notaire nommé TORCK (je crois) une liste de proscription d'environ trente personnes dont on vouloit se defaire, sur laquelle doivent se trouver Mrss. V. D. NOOT, V. EUPEN, l'Eveque d'Anvers et quelques Prelats.

En combinant tout cela avec les notions qui m'etoient parvenues et que j'ai eu l'honneur de vous faire parvenir successivement, on oseroit conclure, que malgré l'enthousiasme dont ces notions portoient le caractere, ils n'etoient pas tout a fait denuës de fondement.

J'espere de pouvoir vous donner une relation plus exacte de toute l'affaire de Namur à l'ordinaire prochaine. J'ai l'honneur d'etre respectueusement.

P.S. Sur la resolution du Brabant afichée aujourd'hui, j'ai cru devoir remontrer en substance a ces Mss. ce que vous trouverés sur l'incluse. C'est Mr. DE ROSIERE qui est arretté, pareillement un Mr. HACKE et l'on dit le Comte DE LA M. R. C. K (LAMARCK) aux arets a Namur.

Informé par le bruit public, que Leurs Hautes Puissances Les Etats de Brabant auroient pris une Resolution, pour desavouer l'imprimé affiché en cette ville le 7. de ce mois, contre les Patrifuges Hollandois, on ne sçauroit s'empecher, (sans vouloir neamoins en aucune façon blamer, ce qu'il plait au dits Etats de statuer) d'observer, qu'un pareil desaveu fait sur un libelle concernant quelques individus, devras frapper l'attention des Puissances Etrangeres, si publiquement outragés dans des libelles qu'on se permet de vendre et de distribuer ouvertement dans cette ville.

Digitized by Google

Parmi les quels pour n'en citer qu'un, le fameux libelle intitulé *Le Brutus Belgique aux Volontaires* recemment dispercé par milliers et qui n'a pu ni ne devoit etre inconnu a la Justice, a exité l'indignation du Public, par la facon ignominieuse dont Sa Majesté Prussienne, Les Etats de Hollande, et la Maison D'ORANGE y sont traités et nommés, sans que jusqu'ici les Etats de cette Province, ou le Magistrat de cette ville, ont fait la moindre demarche pour rendre justice a ces Puissances sur de pareils outrages ou pour veiller que dans la suite ils ne soient pas impunement insultés d'une maniere aussi outrageante.

Bruxelles 8 Avril 1790.

Namur 8 Avril 1790.

Monsieur!

Dans des momens où a peine je reconnais que j'existe fatigué de mille affaires que j'ai sur les bras, ce que vous n'aurés pas de peine a concevoir, je me livre au plaisir de vous ecrire ce qui vient de passer ici, persuadés que vous serés aussi content que Moi, Monsieur, que les affaires ne vont pas mal pour les Etats et les vrais patriottes. — Ce fut avant hier au matin environ les 9 heures que toute la Guarnison et le General VAN DER MERSCH à la tete sortit de la ville a la rencontre des Troupes commandées par le Gener. SCHOENFELD qu'on disoit etre des Prussiens; c'est par la qu'on seduisoit les soldat qui sans ce moien n'auroit pas si facilement cedé aux voeux des Officiers, qui au lieu de combattre un Ennemi, amenerent une Guere Civile. Quand je dis toute la Garnison, j'en excepte un nombre de braves gens qui avoient tous les arrets, mais que la Bourgoisie avoit delivré bientot. Aussi tot que la Garnison fut dehors, la Bourgoisie s'armoit, fermoit toutes les portes et etoit resolue de ne plus la permettre l'entrée. Je me rendis aussi

Digitized by Google

tot aux Etats offrant mes services, j'ai distribué les munitions a l'arsenal, munis toutes les portes et j'ai manqué etre tué par les bourgois à la porte de Bruxelles ou m'enjouast (sic) et me pris pour un VAN DER MERSSIEN. Je mesau vois dans une maison car on n'entendoit pas raison; on m'y poursuivoit, a la fin je fis tant qu'on m'emmenoit entre les banjonettes prisonier, les Etats envoierent tout de suite ordre pour me relacher, VAN DER NOOT l'avoit deja fait, et puis c'etoit „Vive le Major." Je me suis aussi assuré du chateau par un ordre que j'en avois, prenant mes dispositions pour interdire le passage de la Sambre, enfin j'ai fait tout ce qui dependoit de moi pour bien faire. Vers le soir et au milien de nos allarmes, les Etats ou deputés du Congres entrerent avec l'agreable nouvelle que les deux armées rentreroit ensemble: on avait trouvé un conciliatoire; je ne sais jusqu'ici le quel, mais les deux armees sont entrés en bon ordre et tout a eté tranquille jusqu'ici. On a arretté plusieurs Officiers: aujourd'hui un Regiment est par ti pour Charleroy, les plus part des boute-feu: jene scais ce qu'on en fera la suite. Le Comte DE ROSIERE est parti: l'un dit qu'il est a Bruxelles, l'autre quil a deserté, un troisieme dit qu'on a intercepté une Lettre au General VAN DER MERSCH dans la quelle il demande sa demission, en disant que l'honneur de VAN DER MERSCH est compromis et le conseille de se sauver: je n'en scais rien de positif car ily a bien de la besoigne ici. On dit que VAN DER MERSCH va se rendre a Bruxelles aujourd'hui. Le peuple ici demande la punition de tous ceux qui l'ont merité. Etc.

Bruxelles 11 d'Avril 1790.

Monsieur!

N'ayant eu, pressé par le depart de l'ordinaire dernier, que le tems de vous dire ce que j'avois dis a un de ces

Digitized by Google

Messrs de bouche, je ne puis manquer de vous en donner par la presente mes raisons; bien loin que j'etois faché, que les Etats pour prevenir, que l'affiché ne donna matiere a quelque extremité de la part du Peuple, j'ai envisagé leur demarche raisonné, mais cela n'empecha point que j'ai cru devoir leur remontrer, qu'il etoit en meme tems de saison de faire cesser la distribution des infames libelles dont on ne cesse d'inonder le public, et dans lesquels on outrage si injurieusement tant Les Etats d'Hollande, La Maison d'Orange que Sa Majesté Prussienne; et comme on venoit de distribuer recemment, *le Brutus Belgique aux Volontaires*, dont je vous envoi ci joint un Exemplaire, qui avoit eté dispargé par milliers, j'ai cru devoir me servir de cet exemple recent pour les faire envisager combien il etoit etrange de voir les Etats se mettre en avant pour un pamphlet qui ne regardoit que quelques individus qui leur sont suspect [1]) et de rester a ne rien faire touchant les insultes faits a des Puissances dont ils veulent gagner l'estime et la consideration. J'aurois tort de dire que je suis content de la reponse qu'on m'a fait a ce sujet, puisquil n'est pas suffisant de dire que les Etats ne peuvent se méler de tous les libelles qu'on repand, sur tout quand ils se mélent d'en dedire un et je me flatte qu'on voudras bien apres lecture dela piece que j'envoi et le desaveu ci joint (N°. 1) faire connoitre a cet egard a Mr. LEEMPOEL, l'etonnement que cette conduite a fait: je vous assure, Monsieur! que la resolution a cet egard n'a pas eté unanime et qu'il y a eu plusieurs Membres qui etoient d'avis qu'on devoit laisser passer cela sous silence, comme on a fait tous les libelles. — J'ai cru ma conduite en ceci d'autant plus calculée, que je me suis apperceu, que le parti d'oposition s'attachoit principalement a noircir dans ce païs les Etats des Provinces

1) De Hollandsche Patriotten.

Digitized by Google

Unies et la Maison d'Orange. Quand a ce qui regarde Sa Majesté Prussienne, quelque peine que cela me fait, cela ne me regarde pas de si pres, s'y trouvant quelqu'un qui puisse y veiller; d'autant plus que dans le discours ces Mrss. m'ont fait entendre que les Etats Belgiques n'etoient pas plus menagés dans le Courier du bas Rhin: j'ai fait tomber cela, en leur disant qu'ils n'avoient pas les memes raisons a alleguer contre les Ecrits publics en Hollande. Assuré quils ne lisoient point le Gazetier de la Haye, qui pouroit etre plus scrupuleux sur les nouvelles qu'il annonce de ce païs-ci, les qu'elles d'ordinaire sont fausses et bien mal menagées.

Le 8 environ vers les huit heures du soir, arrivoit en cette ville le General VAN DER MEERSCH, qui se rendit aussi tot au Congres, d'où il alloit a la maison de Mr. LE BROU, qu'il avoit choisi et qu'on lui donna pour arret. On eut aussi la nouvelle que dans l'espece de conciliatoir fait avec le dit General a Namur, seroit stipulé, qu'aucun Officier ne seroit cassé avec infamie, ce qui demande confirmation.

Ce qui avoit eté dit de l'arret du Comte DE LA MARCK, ne se manifeste point; au contraire, on assure aujourd'hui quil est parti, mais on ignore encore pour où. Le General DOLOMMIEUX qui se trouvoit sur les avant postes c'est évadé. Le meme jour parut la Resolution des neuf Nations de cette ville N°. 2, ainsi que le projet conçu et approuvé en Congres touchant la Constitution N°. 3, et les Lettres des Volontaires de Mons, touchant la fameuse addresse N°. 4 et la Resolution N°. 5.

Le 9, parut en public la Lettre du Gen. VAN DER MEERSCH aux Etats de Flandres (N°. 6) qu'il avoit ecrit la veille, il est etonnant que le Congres, à tous les grades militaires auquels il a elevé ce General depuis la revolution, ne lui a jamais fait pretter un nouveau serment, mais qu'il n'est resté lié que par celui qu'il pretta au Comitté etabli a

Digitized by Google

Breda, meme avant l'evacuation de la Flandre. On ne scauroit disconvenir que cette Lettre semble porter tout le caractere d'un homme innocent, cependant il ne paroit point faire ici grande sensation, et l'on se dit qu'une relation qui va paroitre de tout ce qui c'est passé, feras voir ce General d'ún autre aspect.

Le meme jour, le Journal de l'Europe ou Gazette de Herve, fut interdite par decret dela Cour Souveraine (N°. 7).

Le Congres a aussi resolu, que affaire du Gen. VAN DER MERSCH, sera informée par devant un tribunal, composé du President de la Cour de Tournay et d'un Conseiller de chaqu'une des Cours, auquels seront ajoutés un nombre egal d'Officiers Militaires.

Je recu le meme jour une Lettre de Namur dont l'extrait vą ci-joint (N°. 8). On m'a instruit encore que Mrss. DE HOGENDORP, BICKER, [1]) BUYS, D'AMERONGEN et VAN DEN BOGAERD, ont deja quittés cette ville et que bien d'autres vont les suivre, du nombre des quels est aussi le Proffesseur COOPMANS, [2]) on les dit tous avoir pris le chemin de la France; ce qui est sur, c'est que leur Societé n'a plus eté ouverte depuis le fameux Avis contre eux.

Quelque soit l'unanimité et le parfait accord qui preside aux Etats et qui anime encore la majeure partie de la Nation, il faut plutot attribuer a l'evenement l'heureuse tournure qu'a pris la crise dont ils viennent de se tirer, que bien a la prevoiance et à la bonne direction; je suis faché de devoir toujours en venir la, mais je crois qu'il y manque de bonnes tetes, c'est a dire de tetes bons politiques, et au fait de diriger la grande machine. Car et le projet du Congres et la declaration anexée a ma precedente, sont deux pieces qui en paroissant quelques semaines plustot, auroient prevenu bien du tracas, où en paroissant aujourd'hui, elles

1) Verg. hierna, de depêches van den Minister HOP, bl. 170 volgg.

2) Uit Franeker.

Digitized by Google

semblent etre plutot un effet de foiblesse que de sentiment. On agit toujours d'apres l'evenement et l'on ne previent guerre, voila pourquoi je crains encore qu'on ne retombe meme en cette affaire dans la molesse ordinaire, ce qui ne pouroit qu'engager le parti d'opposition a revenir a la charge. Aureste il n'est pas etonnant, quand ou considere que la majeure partie des Membres des Etats, entre dans une cariere toute nouvelle pour eux, puisque sous l'ancien Gouvernement, 1) ils n'avoient aucune direction n'etant consultés que pour accorder les impots et subsides. Aujourd'hui ils doivent entrer dans les moindres comme dans les plus interessants details de l'administration; les tetes les plus fermes sont les moins eclairées, et les plus eclairées ayant eté emploiées et attachées au ci-devant Gouvernement, ne peuvent etre consultées. Voila un mal auquel le tems seul, scauroit remedier. C'est d'apres cela qu'on peut calculer la raison que le parti d'oposition en general a eté plus actif et mieux servi que celui des Etats.

Quand à l'armée la crise qui vient de se passer y feras du bien, parce qu'elle la purge de beaucoup de gens pris à la hate, et dont les talents ne repondaient en aucune maniere aux Grades qu'ils avoient scu obtenir et de beaucoup d'autres dont les sentimens viennent de se manifester: — il est a esperer que la leçon qu'on vient d'avoir, influeras sur le choix a faire dans le remplacement et pour lors la partie militaire seras bonne. J'envoi ci joint (N°. 9) une Lettre du Gen. DIERCKS a son Epouse, touchant l'affaire de Namur et un imprimé au Comte DE LA MARK (N°. 10).

Le 10. Le General VAN DER MERSCH ecrivoit la Lettre (N°. 11) qui fut aussitot renduë publique.

Le meme jour je fus informé qu'a l'Isle 2), il y eut eu

1) Verg. aangaande het Oostenrykschen Bewind en de besnoeide magt der Staten, THEOD. JUSTE, le Comte DE MERCY-ARGENTEAU, p. 7—16, 27—30, 40.

2) Lille (Ryssel).

grand bruit: la Garnison consistant en deux Regimens d'Infanterie, un Regiment de Dragonds et un de Garde Nationale, ils ont pris dispute, les deux premiers contre les deux derniers, ils se sont entrebatus, il y a eu grand nombre de tués; enfin les premiers, contre lesquels la bourgoisie c'est declarée aussi, se sont retirés au chateau, où on comptait les attaquer. Un autre Regiment devant changer de Garnison pour aller a Bethune a brulé ces drapeaux, déclarant vouloir etre troupe Nationale.

Les listes de ce que le Brabant a fourni a l'armée venant de paroitre, j'ai l'honneur de vous en addresser un exemplaire, de meme que de la Lettre du Congrès au General VAN DER MERSCH et sa reponce du 9 et 10. (N°. 12).

J'aurois joint aussi le Manifeste de la Province du Hainaut, si le paquet ne s'en grossissoit trop.

J'ose vous prier Monsieur de vouloir bien avoir quelqu' Egard a la lettre que j'ai eu l'honneur de vous addresser le 4. du courant 1) et de vouloir me faire avoir une Lettre de credit, me trouvant dans le cas d'en avoir besoin.

P.S. Dans le moment on debite que le Gen. VAN DER MERSCH, seroit transferé dans une autre ville mais on ne dit pas pour où.

Brussel ce 14 d'Avril 1790.

Monsieur!

Depuis ma derniere, il ne c'est rien passé de bien remarquable, si non que les Nations de cette ville ont representés encore le 9 au Magistrat 1°. qu'il est de necessité absolue, que les prisonniers tant militaires que Civils, accusés de trahison d'Etat, seront gardés a la Citadelle d'Anvers

1) Hiervoren, bl. 140.

Digitized by Google

2°. d'ordonner le Procureur General, d'agir contre ceux qui ont injurié les Membres du Congres des Etats de Brabant, leur Deputés, ceux des autres Provinces et les habitans 3°. que l'on informera contre ceux qui ont fait afficher l'imprimé contre les patrifuges Hollandois et de donner a ceux-ci toute surreté possible tant pour leur personnes que biens, et 4°. qu'on declarera traitre a la patrie tous ceux qui se mettront d'un Corps soit militaire ou autre, contre les Etats de cette et d'autres Provinces.

On m'ecrit de Namur en date du 12.

„Touchant la rencontre et la Capitulation des deux Generaux, tout ce que j'en ai pu apprendre se reduit a ce qui suit. Les armées etant proche l'une de l'autre, le Gen. VAN DER MERSCH envoia quelqu'un pour scavoir ce qu'on vouloit et lors qu'on l'eut expliqué il demanda une conference avec le Gen. SCHOENFELD, qui eut lieu: VAN DER MERSCH avoit beaucoup de monde avec lui, SCHOENFELD presque pas, comme on etoit convenu: enfin ils ont conclus que l'une et l'autre armée rentreroit paisiblement, qu'il n'y auroit per, sonne punit de mort ni fletrit en honneur, exceptés les fauteurs et auteurs. Cet article laisse un champ libre aux Etats. VAN DER MERSCH ne donna qu'une minutte de tems pour la deliberation; ainsi vous voiés qu'il scavoit fort bien que ce n'etoit pas des Prussiens comme il faisoit à croire au soldat, et que c'est un crime capital deja que de forcer son Souverain d'accepter une Capitulation en ne le donnant qu'une minute. — On releve beaucoup de gens aux avant-postes: il y a un changement total, hier au soir on enmena ici trois Compagnies de Volontaires qu'on à desarmé et qui ont mal agis a Bovines, etc."

Cette nuit Le Gen. VAN DER MERSCH a eté transferé d'ici au chateau d'Anvers par ordre du Congres.

Je m'assure que Mr. le Directeur TINNE, vous auras instruit Monsieur, comment il trouve la disposition des af-

Digitized by Google

faires ici, et qu'il vous auras remis une relation imprimée de ce qui c'est passé a Namur, dont j'envois par consequent point d'exemplaire, mais le Manifeste de Hainaut va ci joint.

Apres avoir eté incommodé quelques jours, je garde depuis deux ma chambre, ce qui pouroit quil y eut de petites choses qui ne m'etoient pas venu, cependant pour d'essentiel il ne c'est rien passé. Les Etats de Flandres tiennent bon, mais il paroit que les efforts de l'opposition se porteront maintenant vers la ditte Province, où le peuple peut etre moins instruit, plus têtu et plus porté pour les nouveauté, pouroit causer de nouvelles entraves, quoiqu'on a l'oeil attentif sur toutes ses demarches.

Ci joint une Lettre du Gen. VAN DER MERSCH du 9 aux Etats de Flandres et la formation du Conseil pour l'examen de l'affaire du dit General [1]).

J'ai l'honneur d'etre bien parfaitement.

Brussel ce 21 Avril 1790.

Monsieur!

Ma santé etant si fortement alterée depuis 8 jours et me sentant journellement affoiblir, au point que je suis exactement hors d'Etat d'application et de travail, je me trouve dans la dure necessité de vous informer par la presente de ma situation et du peu de service que je puis rendre. Se seroit vous tromper Monsieur si je ne vous prevenois que je suis absolument inutile ici: — depuis ma derniere j'ai du renoncer d'aller voir du monde, je vous prierés par consequent de vouloir bien me permettre de revenir; j'attends votre reponse par le courier prochain; j'espere que vous voudrés bien acquiescer a ma juste de-

1) *Mémoire pour* M. VAN DER MERSCH III. 85—93.

Digitized by Google

mande, d'autant plus que Mr. MOTMAN, qui est arrivé hier au soir sera en meme d'informer en attendant ce qui se passe ici; j'ai attendu son arrivée, pour prevenir qu'on ne soit mis hors du courant des affaires, et ce n'est qu'avec le plus grand regret que je me vois forcé a ma demande. Soiés persuadés Monsieur, que ma santé remise, vous pourés disposer de moi en tout où vous me jugerés pouvoir etre utile, tandis que j'ose me flatter que vous envisagerés ma franchise comme la preuve la plus convaincante du desir que j'ai de n'etre emploié qu'autant que je me sens moi meme en etat de remplir le but de ma destination; et comme par experience j'ai vu qu'il faut de l'activité à la quelle je me sens incapable de suffir, je n'ai point voulu abuser de la confiance dont vous voulés bien m' honnorer. Au cas que vous acquiescez a ma demande, j'aurés l'honneur de venir vous rendre compte de ma conduite, et de vous presenter l'hommage de mon respect et de ma reconnoissance.

Depuis ma derniere il ne c'est rien passé, digne de votre attention ou plus tot il ne c'est rien passé: on veut que Mr. le Comte COBENZL 1) seroit bientot chargé d'une Commission aupres de L. L. H. H. Puissances et que Mr. DE CRUMPIPEN remplaceroit le Comte DE MERODE. Il court un bruit que l'assemblée Nationale de France seroit en confusion: ceci merite confirmation. Le Comte DE LA MARCK est passé en France. En Flandre le peuple commence a etre partagé au sujet du Gen. V. D. MERSCH. Le Duc D'URSEL dit-on, n'y a plus d'influence, et meme dans sa Seigneurie ses gens ne seroient point à l'abri des insultes du peuple.

J'ai l'honneur d'etre avec le plus parfait respect.

---

1) Graaf LOUIS V. COBENZL, geboren te Brussel in 1753, overleden in 1808, Gezant van Oostenryk by KATHARINA II, en sedert onderhandelaar te Campo-Formio en te Lunéville. TH. JUSTE, t. a. p. bl. 42.

Digitized by Google

II. *Considérations sur l'article des Conférences de Reichenbach, relatif aux Païs-bas Autrichiens. Gecommun. aan Myl.* AUCKLAND, 1 Aug. 1790 [1]).

On a quelque raison d'être surpris de l'assurance donnée au nom de S. M. Prussienne aux Plenip. Autrichiens dans les conférences à Reichenbach: *que loin de mettre obstacle à la rentrée des Païs-bas sous la domination Autr(ichienne), elle y contribueroit au contraire de son mieux, à condition que l'ancienne Constitution leur seroit rendue, et garantie par les Puiss. Maritimes et la Prusse.*

En effet, la Convention faite entre les trois Puiss. Alliées au moins de Janvier de l'année courante, porte en termes exprès, *que les Alliés se concerteront ensemble sur les affaires des Païs-bas, et en feront une cause commune.* Cependant, quoique la Cour de Berlin ait pris ce parti, sans avoir consulté l'opinion de ses Alliés, on croit néaumoins, que les Puiss. Maritimes ne peuvent pas se dispenser à cette occasion, de donner une déclaration formelle de leur manière de penser à cet égard, et principalement sur les deux clauses, sous lesquelles S. M. Pruss. propose le retablissement de la Domination Autrichienne, et que la Cour de Vienne paroit avoir adoptées, savoir *l'ancienne Constitution*, et *la Garantie des 3 Alliés.*

D'abord il est évident, que le terme *d'ancienne Constitution*, est vague dans un Païs, où l'on s'est disputé si longtems sur les articles les plus essentiels de la Constitution, et où le Peuple depuis tant d'années, s'est recrié contre

1) Eigenhandig van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, in het werk van zyn kleinzoon, *Résumé des Négociations* enz., niet afgedrukt.

Digitized by Google

des infractions faites à leurs droits et Privilèges: il n'est pas nécessaire d'examiner si réellement les articles en question sont douteux, et les reclamations du Peuple bien fondées, il suffit de se rappeller qu'ils ont été regardés comme tels, pour se convaincre de la nécessité de donner un nouveau dégré d'évidence à cette Constitution, et de la fixer d'une manière qui en écarte desormais tout sujet de litige: et l'on se persuade que cet éclaircissement devroit précéder l'assurance des Alliés de contribuer au retablissement de ce qui est appellé *l'ancienne Constitution.*

Quant à l'autre clause, on ne se souvient pas, que jamais les Puiss. Marit. ont marqué leur inclination à garantir une Constitution quelconque des Païs-Bas: aussi ne conçoit on pas, quel interêt ces Puiss. pourroient avoir à prendre un tel engagement, par rapport à une chose qui n'est pas précisement determinée, ou dont la determination se fera peutetre sans leur concours; une chose encore, qui par sa nature même, leur pouroit causer bien des embarras, sans présenter des avantages reciproques pour les Puiss. Maritimes, par lesquels le Souverain des Païs-Bas voudroit compenser les risques de cette garantie.

Il est cependant impossible de ne pas convenir, que ces Puissances, pour peu qu'elles soient attachées à leur ancien système, sont trop interessées à la sureté et à la tranquilité des Provinces Belgiques, pour regarder avec indifférence la tournure que le sort de ces Provinces prendra dans le moment actuël, qui decidera probablement pour longtems de l'avenir.

Si le Roi de Hongrie ayant les mains libres du coté de la Prusse et des Turcs, tourne ses forces contre les Païsbas, il est presque certain, que les Insurgens, quelle que soit la resistance qu'ils prétendent pouvoir lui opposer, succomberont, tant par leurs divisions intestines que par la grande supériorité de l'Autriche, et si alors ce Monarque

Digitized by Google

n'a d'autres bornes à respecter que celles que le droit de la Guerre ou les circonstances lui dicteront, il est possible que tous les Privilèges des Païs-bas seront anéantis, ou que du moins ils dépendront uniquement de la bonne grace du Vainqueur: et rien ne pourroit alors empêcher que le Souverain leur impose telle forme de Gouvernement, que les Puiss. Maritimes verroient avec peine s'établir dans leur voisinage; mais de l'autre coté, il n'est pas moins possible, que la recupération des Païs-bas pourra coûter bien cher au Souverain, par la ruïne d'un Païs riche et heureux.

On conclut de ces Reflexions, que les intérêts des Puiss. Maritimes et de l'Autriche se réunissent en ce poinct, que la rentrée des Païs-bas sous l'ancienne domination, doit être arrangée d'une manière aussi prompte que paisible, et d'un commun accord.

Pour parvenir à une fin si desirable, on est d'opinion: 1°. Que les Puiss. Marit., en manifestant leur façon d'envisager cette affaire, ne devroient faire aucune difficulté, aussitôt que les poincts préliminaires de l'accommodement entre la Prusse et l'Autriche leur seront communiqués, de marquer par une declaration expresse aux deux Cours, leur acquiescement à ces poincts, et nommément à celui qui regarde le retour des Païs-bas sous la Maison d'Autriche, et que même elles devroient s'offrir d'y contribuer sincèrement par leurs conseils et bons offices.

2°. Que lorsque S. M. Apost. jugera que la garantie des Puiss. M. serviroit à assurer la tranquillité des Provinces Belgiques, et la stabilité de leur Constitution, ces Puiss. ne seroient pas éloignées de s'y resoudre, au cas que S. M. Ap. voulut auparavant convenir avec elles des articles précis de cette Constitution, et des stipulations, qui devroient nécessairement précéder cette garantie, en fixer le cas, et engager les Puiss. Maritimes à se charger de cette obligation.

Digitized by Google

3°. Que les Alliés en convenant avec S. M. A. sur la rentrée des Païs-bas sous son obéissance, et en offrant d'y contribuer sincèrement, sont aussi en droit de requérir une assurance reciproque, que ce Monarque ne fera usage de la force des armes, contre les Prov[s] Belgiques, que dans le cas extrême, où les bons offices que les Alliés se proposent d'employer, n'eussent point le succès qu'ils en doivent attendre.

Peut-etre demandera-t-on, quelles sont les stipulations reciproquement avantageuses, que les Puiss. Marit. pourroient desirer avant que de s'engager dans une garantie?

Elles ne sont à mon avis que ces trois:

1°. Sureté pour les Alliés, et principalement pour les Puiss. Maritimes, du coté des Païs-bas, consistant en un engagement qu'il ne sera jamais accordé ni souffert par son Territoire le passage de Troupes étrangères vers la Republique, sans le consentement de ces deux Puissances: stipulation, qu'on pourroit en quelque manière rendre reciproque pour la sureté des Païs-bas Autrichiens, si la Republique s'engage à ne pas souffrir sur son Territoire, un pareil passage vers les Païs-bas Autrichiens.

2°. Le renouvellement de l'article du Traité de Vienne regardant la Navigation des Indes. 1)

3°. Un arrangement final, et convenable de part et d'autre, des Limites entre la Republique et les Provinces Belgiques, tant du coté du Brabant que de la Flandre, en facilitant la communication entre les parties que la Republ. posséde dans ces deux Provinces.

---

1) Van 16 Maart 1731. Z. daarover de klagten van BORGNET, *Hist. des Belges à la fin du* 18e *siècle*, I. 48.

Digitized by Google

III. *P. M. pour la conférence avec Myl.* AUCKLAND *le* 25 *Avr.* 1790.[1] — *Het Oostersch vraagstuk.* — *België.*

Lorsque l'Angleterre fit passer ses instructions à son Ministre à Berlin, le 26 Fevrier, elles etoient claires et précises pour declarer d'un côté le système que S. M. Br(ittannique) avoit adopté dans les circonstances actuelles de l'Europe, vis à vis des Puiss. Belligérantes, et de l'autre coté pour rassurer le Roi de Pr(usse) Son Allié sur les occurrences, dans les quelles ce Monarque pouvoit compter sur l'appui de l'Angleterre par *des Représentations à faire*, ou sur l'assistance de cette Puissance *par un secours reël.*

S. M. Pruss. fut alors très contente de cette declaration amicale et ouverte, et les choses n'auroient eu besoin d'une explication ultérieure, sans l'intervention de deux incidens: le premier, la publicité du Traité entre la Prusse et la Porte Ottomane, par lequel le Roi s'engage à agir offensivement dans le cas stipulé, et qui, s'il devoit avoir lieu, pourroit rendre les efforts pour la Paix infiniment plus difficiles, et même entièrement infructueux.

Le second, que le Ministère Prussien dans la note remise à Mr. EWARD[2] le 10 Mars, ne semble pas avoir bien saisi le veritable sens de la declaration de S. M. Br., en y donnant une plus ample extension, et même en l'appliquant au cas deja existant du Traité conclu avec la Porte.

L'Angl(eterre) s'est donc trouvée dans l'obligation de

---

1) Eigenhandige minuut van den Raadpensionaris. Verg. deze Verzameling, III. 627 volgg.

2) EWART, Britsch Gezant te Berlyn. Te verg. III. 630.

Digitized by Google

revenir sur ces mêmes principes enoncés dans sa depêche du mois de Fevr(ier), et d'en établir le sens d'une manière à ne laisser aucune équivoque: elle l'a fait dans sa depeche du 24 Mars, qui dans le fonds ne différe guère de la précedente, qu'en ce que les circonstances étant devenuës plus pressantes, Sa M. Br. a jugé necessaire d'entrer dans de plus grands details.

A la reception de cette depèche à Berlin on a cru y entrevoir un changement des dispositions de l'Angl., et comme tous les projets du ministère de B(erlin) n'avoient pas eté acceuillis à Londres, on n'a pas tardé de l'attribuer à une prédilection pour l'Autriche.

Voilà donc la première erreur qu'il s'agit de détruire: erreur qui deviendra d'autant plus pernicieuse, qu'outre l'injustice qu'elle feroit aux sentimens inaltérables de la loyauté reconnuë de S. M. Br., elle ne tendroit à rien moins, qu'à affoiblir l'influënce de la parfaite confiance si heureusement établie entre les 3 Alliés. 1)

Uue autre interprétation tout à fait fausse, que le parti Anti Anglicain à Berlin a cherché de donner aux sentimens de S. M. B., est, qu'on les a représentés comme directement contraires à toute espèce d'aggrandissement de la Prusse, tandis que S. M. B. s'est expliquée là dessus très distinctement, qu'elle ne s'opposera pas à ce que le Roi de Pr. obtienne un aggrandissement ou arrondissement de ses Etats *par la voye de la Negotiation.*

Un troisième art(icle) dans lequel le Min. de Berlin paroit trouver de la différence entre les depèches susnommées, est que dans la premiere S. M. B. avoit posé pour base de sa médiation, le *status quo*, et que dans la seconde on y ajoute la clause *ou quelque chose d'approchant:* et cette remarque est vraie à la Lettre, cependant on ne peut pas discon-

---

1) Groot Britannië, Pruissen en de Republiek.

Digitized by Google

venir, que cette base du status quo n'a jamais exclu une Negotiation sur des arrangemens qui pourroient mieux convenir aux Puiss. contractantes, et qui de l'aveu même de la Prusse, devroit avoir lieu, dès qu'on traite d'un équivalent quelconque pour des cessions ou des restitutions à règler.

Mais outre ces points, il y en a encore d'autres qui me paroissent meriter une reflexion particulière, et sur lesquels l'Angl. ne peut pas se refuser de donner une explication ulterieure.

1. Lorsque l'Angl. eût la premiere communication des instructions de Mr. DE KNOBELSDORF et du projet de Traité avec la Porte Ottomane, elle l'a envisagé comme un acheminement vers la Paix, mais dans la derniere depèche elle n'en juge pas si favorablement: 1) il sera donc important, que l'Angl. se declare jusqu'à quel point elle approuve ces mésures, et quelle sera sa conduite au cas d'une attaque hostile de l'Autriche, dans les termes où les choses en sont, c. a. d. avant la ratification de ce Traité.

2°. Ce que l'Angl. se propose de faire, si l'une des deux Puiss. de l'Autriche et de la Russie n'accepte pas le status quo, et que l'autre en l'acceptant fit sa paix particuliere: le cas arriveroit alors que le R. de Pr(usse) en vertu de son Traité avec la Porte, fut dans l'obligation de prendre fait et cause pour elle, ou meme que la Pr. fut attaquée en haine de ce Traité.

Il est certain qu'une des stipulations de cette Paix particuliere devroit être que la Puiss. pacifiée ne fournit plus de secours à l'autre qui seroit restée en guerre; mais la Prusse n'a-t-elle pas raison de demander quelque autre surété

---

1) Z. hierby den brief der Prinses van ORANJE van denzelfden 25 April 1790 aan VAN DE SPIEGEL. Verzameling III. 618; 627 en over het Verbond van Pruissen met Turkye van 31 January 1790, G. F. DE MARTENS, *Tableau des relations extérieures des Puissances de l'Europe* (Berlin 1801) § 496.

Digitized by Google

contre les intentions d'une Puissance, qui se seroit refusée aux conditions equitables de Paix?

3. De quelle manière l'Angleterre envisagera la marche des Troupes Autr(ichiennes) vers les Païs-bas, et nommément si elle souffrira que ces Provinces deviennent le Theatre de la guerre, avant que les Alliés se soient entendus entre eux sur le sort qu'on leur devroit assurer.

Une explication précise des intentions de S. M. B. sur ces divers objets, accompagnée d'assurances amicales de son attachement constant au système établi, et tournée d'une manière que la Republique [1]) pût l'appuier, contribueroit à mon avis beaucoup à déraciner toute mesintelligence et méfiance entre les Alliés: car c'est une chose qu'on ne sauroit se dissimuler, que tout le succes de nos efforts pour le retablissement de la Paix, et tout le fruit de l'influënce des 3 Alliés dans les grandes affaires de l'Europe dependra de leur parfaite union, et de la bonne contenance qu'ils tiendront dans les circonstances présentes.

IV. *Aan den Heer Envoyé* VAN HAAFTEN *te Weenen, 's Hage den* 7 *Aug.* 1790. [2])

Hoog Wel Geboren Heer!

Wy hebben alhier met het grootste genoegen vernomen den gelukkigen uitslag der Conferentien te Reichenbach, de stukken daartoe relatyf zyn Secreet gedrukt en ik voege een Exemplaar hier nevens tot UHWGeb. gebruik.

De party welke de Kon. van Hung(arye) genomen heeft in het accepteeren van de strikte status quo, is hem waardig, en inspireerd het grootste vertrouwen op zyne vredelievendheid, en edelmoedige wyze van denken: er is ook geen

1) Nederland.

2) Eigenhandige minuut van den Raadpensionaris.

Digitized by Google

twyfel of de Porte zal zig haasten, om deeze, voor haar zoo voordeelige voorwaarden aan te neemen, zoo dat de Vrede dan ook van die kant verzekerd is, gelyk wy zoo even tyding ontvangen dat dezelve ook bewaard zal blyven tusschen Engeland en Spanje; maar een zaak die ons nog het naaste regardeert, is die der Oostenryksche Nederlanden — ik behoeve UHWG. niet te herhaalen 't welk ik voor deezen op dat subject gemeld heb aangaande de denkwyze van deezen Staat, ik voeg er alleen by, dat het altoos gestaan heeft aan het Hof van Weenen, om de klaarste blyken daarvan te ontvangen, wanneer het zelve Hof maar had willen considereeren, dat het reciproque belang 't welk wy in die zaak hadden, gefundeerd was op wederzydsche avantages. — Immers al het belang dat wy in de Nederlanden kunnen rekenen, is dat dezelve altoos gesubordonneerd zyn aan een Vorst die in vriendschap met den Staat is, en volgens de Privilegien van het Land, welke alle willekeurigheid uitsluiten, regeerd: en het wederkeerig belang van den Souverain dier Provintien is geleegen in het vreedzaam bezit van dat Ryke domein, op den voet der geëtablisseerde, en door de Zee-Mogendheden gegarandeerde Constitutie, en zoodraa de ontwyfelbaare verzekering gegeeven wordt, dat het waarlyk de intentie van Z. Ap. Maj. is tot deeze principes, sedert de laatste Regeering zoo jammerlyk geschonden, weder te rug te keeren, zal dezelve ook van de Zee-Mogendheden ondervinden, dat ze met geen minder yver en trouw zullen tragten de Nederl. voor het Huis van Oostenryk te sauveeren, als zy in voorigen tyden gewerkt hebben om dezelve te recupereeren en aan den wettigen Souverain over te geeven.

Ik kan nogthans niet verbergen, dat ik in het verhandelde te Reichenbach niet gevonden heb diezelve openhartigheid met opzigt tot de Nederlanden, als tot de Porte: indien zulks geschiedt is uit omzigtigheid om den Koning

Digitized by Google

niet te stellen in gelykheid tegen over de Insurgenten, kan men er niets tegen hebben; doch dan is het te wenschen, dat zulks spoedig moge blyken, om alle wantrouwen door de wonderlyke tournure van de dispositie omtrent de Nederlanden weg te neemen.

H. H. Mog. alle deeze stukken ontvangende, hebben daaruit wel gezien verschillende objecten, waarop de Republyk zig nader zal moeten expliceeren, als onder andere de invitatie tot de garantie der wederzydsche vervulling van de Status quo, het aanzoek tot co-Mediatie by de aanstaande Vrede, en de garantie van de Constitutie der Nederlanden, doch hebben daarover nog geen deliberatien aangelegd, vermeenende dat eerst moet afgewagt worden de uitwisseling der Ratificatien te Reichenbach, en de natuur van de demarche welke Z. Ap. Maj[t] by de Zee-Mogendheden zal doen, welke ik hoope, dat ten onzen opzigte zal uitwisschen de impressie van het laatst vorige antwoord. Nogthans voor zoo veel myne particuliere opinie aangaat, maak ik geen bedenking UwHWG. confidentieel te zeggen, dat wanneer Z. A. M. een compleet succes van de pogingen der Zee-Mogendheden verwagt, dezelve dan ook op de klaarste wyze behoort uit te drukken en te ratificeeren al het gene zyne Plenipotentiarissen met opzigt tot de Nederlanden gezegd hebben in het stuk onder de Letter E, en dat dezelve zig vooraf met de Geall. zoude behooren te verstaan over de Concessien, welke deeze zouden verlangen, dat de Koning aan zyne Nederlanden accordeerde.

1°. Wanneer zy zig gewillig onderwierpen, en 2°. in geval zy tot die onderwerping door de wapenen moesten bedwongen worden. Indien dit van wegens den Koning van (Hungarye) met openhartigheid en vertrouwen geschiedt, zal hy ook gewaar worden, dat Engeland en de Republyk op denzelven voet zullen te werk gaan, en vooral zullen zorg draagen, dat de Eer van den Souverain niet worde gecompromit-

Digitized by Google

teerd. — Om op de spoedigste en beste wyze tot een goede afkomst te geraaken, komt het my voor de gereedste weg te zyn, dat Z. A. M[t]. een Man van bekwaamheid naar den Haag afzendt, voorzien van een ampele Instructie, om met de Ministers der drie Geallieerden, en voornaamelyk van Engeland en de Republyk, te saamen te concerteeren, wat er in de Nederlanden kan gedaan worden: dit behoort, hoe eerder zoo beter te geschieden, zoo men wil voorkomen, dat de Franschen zig niet met het werk meleeren, voor dat de Geallieerden het eens zyn met den Koning van Hungaryen.

Ik heb my verwonderd, dat men aan de Hoven van Weenen en Berlyn het schynt aan te zien als een zaak die naauwlyks bedenking lydt, of de Zee-Mogendheden zullen gaarn de garantie van de Nederlandsche Constitutie op zig neemen; maar de zaak komt my zoodanig niet voor: want 1°. is het niet uitgemaakt, dat die Constitutie zal vastgesteld worden naar het genoegen der Zee-Mogendheden, en zoo dit niet geschiedt, kunnen zy zekerlyk niet Garandeeren een zaak die haar zou mishaagen: maar 2°. welk interest kunnen zy rekenen by de garantie van een zaak, die vooral in deeze tyden van algemeene regeneratie [1]), een continueel subject van disputen zal zyn, en derhalven de Mogendheden Garandeurs een gedurig embarras en moeite veroorzaaken, zonder aan de andere kant haar te praesenteeren zulke avantages, welke het gevaar en de risico van een garantie kunnen compenseeren. Het zy verre dat ik zou oordeelen, dat de Republyk de garantie moet refuseeren; neen! ik denk alleen, dat zy er zig niet zeer begeerig naar toonen moet, ten einde alvoorens die conditien te bedingen welke ik begryp dat voor de zekerheid van onzen Staat noodig zyn.

Ik heb eenige van die Artykels op het papier gebragt, en de Heer VAN REEDE heeft te Reichenbach er reeds eenige

---

1) Zinspelende op de beginselen der omwenteling in Frankryk.

Digitized by Google

opening van gegeeven aan de Heer VAN SPIELMAN [1]): of deeze opening op dien tyd gepast was durve ik niet beoordeelen, niet kennende den laatstgem. Heer, en dus ignoreerende in welk Ligt hy die ouverture geplaatst zal hebben; doch om UwHWG. volkomen au fait van alles te stellen, gaan die idees hier nevens op een byzonder blad.

Ik heb d' Eer.

P.S. Het spreekt van zelfs, dat van deeze bygevoegde P. M., of de poincten daarin vervat, geen Ministericel gebruik moet gemaakt worden, maar dat ze alleen zyn voor UEd. informatie.

Mylord AUCKL. heeft ook aan den Chev. KEITH [2]) geschreeven, welke depêche ik kenne, UHWG. zal met dien Heer spreekende, dezelve ook verneemen.

P. M. by de bovenstaande brief gevoegd.

Sedert dat het Tractaat van Barriere door het verval der Fortificatien en het cesseeren van het Hollandsch Garnisoen in de Steden by dat Tractaat genoemd, deszelfs voornaamste oogmerk en nuttigheid verlooren heeft, zyn de Oostenrykscbe Nederlanden voor de Zee-Mogendheden, en byzonder voor de Republyk van minder belang geworden dan te vooren, en de oorzaak, waarom dezelve Mogendheden de Nederlanden als een indivisibel Domein in het Huis van Oostenryk, zoo wel als de Constitutie dier Provintien voormaals gegarandeerd hebben, nu ophoudende, is er geen reeden die dezelve Mogendheden tot een vernieuwing deezer Garantie zou kunnen overhaalen, dan het vooruitzigt op de

1) Z. by L. P. J. VAN DE SPIEGEL, *Résumé des Négociations*, het onderhoud dier Staatslieden (p. 291 volgg.) uit de depêches van A. W. V. REEDE (22 en 29 July 1790).

2) Sir ROBERT KEITH, Britsch Gezant te Weenen. AUCKLAND, Corresp. II. 237.

Digitized by Google

vriendschap van Z. Ap. Majt en desselfs hooge Successeurs als Souverainen dier Provintien, beneffens een vernieuwing van zoodaanige banden, welke aan de Zee-Mogendheden reden geeven, om een meerderen graad van Belang in de conservatie der Nederlanden te stellen.

Alvoorens derhalven tot deeze garantie te besluiten, zouden er eenige schikkingen dienen vooraf te gaan, zoo wel ten aanzien van de Nederlanden zelfs, als van de Garandeerende Mogendheden.

1°. Spreekt het van zelfs, dat de zaak die gegarandeert zou worden, met gemeen overleg en genoegen behoort gereguleerd te zyn, zoo dat het niet genoeg kan zyn de Constitutie van de Nederlanden in vago te verzekeren, maar dat het dubieuse of contentieuse daar uit moet weggenomen worden, en die Constitutie zoo veel mogelyk is, met de digniteit van den Souverain en het verlangen der Natie overeen gebragt, ten einde de disputen voor het vervolg te praevenieeren.

2°. De Zee-Mogendheden, en byzonder de Republyk, daar laatende al hetgeen met opzigt tot de Barriere is gepasseerd, en in vergetelheid stellende de menigvuldige moeilykheden haar, door het Gouvernement der Nederlanden aangedaan, zouden niet insteeren op een compleete herstelling van die bezwaaren, maar zouden meenen, dat de Geest en intentie van dit Tractaat kan bewaard worden op deeze wyze, dat gestipuleerd worde: „dat onder geenerhande pretext, of om geenerhande redenen, eenige Troupes, Benden van Krygsvolk, of Krygstoerustingen in de Nederlanden zouden mogen komen, of over derzelver Territoir passeeren, buiten toestemminge der Zee-Mogendheden, behalven een bepaald getal Troupes van den Souverain zelve, waarover men convenieeren zal, en dat alle ander Krygsvolk 't welk aldaar zoude willen passeeren of blyven, als Vyanden zullen moeten afgeweerd worden."

Digitized by Google

3°. De beide Zee-Mogendheden hebben belang by de vernieuwing van het Tractaat van Weenen, voor zooverre het betrekkelyk is tot de Navigatie uit de Nederlanden op Oost-Indien, gelyk ook by de vernieuwing en verzekering van de Tractaaten opzigtelyk tot de Schelde en andere Canaalen in Zee uitwaterende.

4°. De Republyk inzonderheid, van haare zyde voldaan hebbende aan het gestipuleerde by het Tractaat van Fontainebleau 1), heeft het grootste regt om de vervulling van de andere zyde te eisschen; naamelyk omtrent het reguleeren der Limiten in Braband en Vlaanderen, overeenkomstig met de billykheid en onderlinge convenientie; by welke gelegenheid H. H. M. van de vriendschap van Z. Ap. Maj^t zouden verwagten, hetgeene aan haar volgens het geconvenieerde in 1715 en 1718 reeds toekwam, te weeten, de vrye communicatie tusschen Staats-Braband en Vlaanderen, en de cessie van zoodaanige streeken van Territoir als daartoe noodig was.

5°. En vermits de Republyk by het Tractaat van Fontainebleau aan wylen Z. Keiz. Maj^t hadt gecedeerd de Forten Lillo en Liefkenshoek op de Schelde geleegen, welke voor den Souverain der Nederlanden van geen het minste nut of voordeel zyn, en in tegendeel van groote importantie voor de Republyk, zouden zy ook van de vriendschap van Z. Ap. Maj^t en tot wegneeming van alle traces der voorige dissensien, gelyk ook om alle subjecten van inquietude, by deeze gelegenheid de restitutie derzelve Forten verzoeken, en daar op met empressement insteeren.

6°. Op deezen voet zouden H. H. M. kunnen besluiten, om niet alleen meede te werken tot de wederbrenging der Nederlanden onder de gehoorzaamheid van Z. Ap. Maj^t, maar ook neevens haare Geallieerden te garandeeren de

---

1) Zie hierby L. P. J. VAN DE SPIEGEL, *Résumé des Négociations* p. 295.

Digitized by Google

possessie en jouissance van dezelve Provintien in het Doorlugtigst Huis van Oostenryk, gelyk ook de Constitutie van dezelve Provintien, zooals die met gemeen overleg zal geëlucideerd worden, waarin men zoo weinig veranderingen of afwykingen van de oude Constitutie zal admitteeren, als eenigzins mogelyk is.

IV. *Brieven van Mr.* H. *Baron* HOP, *Nederlandsch Minister te Brussel* [1], *aan den Raadpensionaris. — Misnoegen in België, begin van den opstand, verblijf en ontvangst der Hollandsche Patriotten.* (1788).

Hoog Edele Gestrenge Heer,

Ik heb de eer by deeze aan UHoogEdeleGestrenge te doen geworden het rapport uit Fransch Vlaanderen in gevolge van Hoogstdesselfs aanschryven van den seventiende jongstleeden. Het gunt er in gemeld staat uit St. Omer en Ryssel word zedert eenige dagen bevestigd door meenigvuldige brieven, door Rysigers; en zelfs door de Voerluiden van de dagelyks aankomende Diligentien. Eergisteren heb ik nog in een particuliere brief geleesen dat er meer en meer Commissarissen aankwaamen om alles te beraamen, en tot het vergrooten van de Magazynen, en tot de nodige schikkingen om een aanzienlyk Corps Troepen te kunnen inkwartieren; alles word opgekogt daaromstreeks en in het Doornikse. Na myn gedagten zoekt Vrankryk door die beweegingen niets anders dan de zogenaamde Patriotten aan de gang te houden ten nadeele van de Republicq. (Andere meenen dat het misschien wel op dit land zou doelen).

De gemeene Vlugtelingen die hier zo lang vertoeft heb-

1) Verg. deze Verzameling III. 584 (HARRIS aan Lord CARMARTHEN).

Digitized by Google

ben schynen byna alle hun party te hebben genomen, en zedert eenige dagen heb ik weinig aanzoek gehad om passpoorten; iemand op wiens verhaal ik staat kan maaken heeft my gezegt dat in de vorige week heen en weer na Gent zynde gegaan meer dan drie hondert van deselve met vrouwen en kinderen op de groote weg gesien heeft. De Vicomte DE SANDROUIN wiens importante vermogens grootsten deels bestaan in Koolmynen en Grof Geschut Gieteryen, heeft my ook gezegt dat veele vlugtelingen dienst in deselve hadden genomen terug komende uit Vrankryk of Vlaanderen.

Zaturdag heiligen dag zynde was er Cercle ten Hove; by die geleegendheid wierden aan haar Koninglyke Hoogheeden door de Prins VAN GRIMBERGEN in zyne qualiteit van Groot-Meester voorgesteld de Heeren VAN DE CAPELLE TOT DE MARSCH, DE WITT, RUISCH, TURCQ, CASTRICUM, ABBEMA, GYZELAER, BIKKER, HOGENDORP, AMERONGEN, etc. etc. Mevrouw de Aartshertogin deed my 's daags te vooren de eer aan van te zeggen, „il y aura beaucoup de vos Compatriottes qui me seront présentés, mais je sais bien que ce n'est pas vous qui me les présenterez." Ik antwoorde daarop, „Je suis mortifié que la mauvaise cause qu'ils avoient embrassé me privoit d'avoir cet honneur."

Ik heb de eer met alle respect te zyn.

Brussel den 4 February 1788.

Monsieur!

J'ai eu l'honneur de vous écrire d'abord après le retour de LL. AA. RR. qu'au premier Cercle, tous les Hollandois fugitifs de considération leur ont été présentés. Croyant être de mon devoir de suivre de près toutes les démarches de la Cour vis-à-vis d'eux, j'ai profité de ma liaison avec une personne qui a toute la confiance des Gouverneurs Gé-

Digitized by Google

néraux pour en être informé au juste, et celui-ci m'a dit une couple de jours après, qu'ils seroient tous demandés à diner à la Cour. Je n'ai pas tardé à lui montrer les Gazettes Hollandoises qui contenoient la démarche de la Cour de Gueldres [1]), et de lui dire que, quoique je n'avois aucun ordre direct ou indirect à ce sujet, je me trouvois obligé de lui en faire part, afin qu'en tems et lieu ce Gouvernement ne puisse me reprocher de n'en avoir rien dit. Je donnai aussi des notions claires des autres Messieurs qu'on se proposoit d'inviter. On en a fait usage en appuyant sur le mot de *sedition* (employé par la Cour de Gueldres) par l'application à en faire à ce qui s'étoit passé ici.

Me trouvant un de ces jours là en conversation avec S. A. R. le Duc ALBERT, ce Prince me demanda si un *tel* qui étoit ici étoit le même dont il avoit vu le nom dans quelque Gazette; je lui dis que c'étoit le même, et qu'il avoit eté un de ceux qui avoient arrêté S. A. R. Madame la Princesse D'ORANGE. Tout cela a donné du délai aux invitations. Le jeudi étant un des deux jours de la semaine qu'il y a grand diner à la Cour, je demandai jeudi dernier le soir à la même personne, s'il y avoit eu beaucoup de monde ce jour là; on me dit qu'on y avoit eu toute la colonie Angloise, et que Dimanche, étant hier, on auroit la Hollandoise; que rélativement au dernier désigné on n'étoit pas encore tout à fait décidé, mais que cela le seroit le soir à la Comédie, où L. A. R. devoient s'entretenir à ce sujet avec M. le C. DE TRAUTMANSDORF [2]); je le priai de remarquer que je n'avois jamais desiré qu'on demande de mes Compatriottes à diner à la Cour que ceux qui étoient admissibles à la table de L. A. S. et R. le Prince et la

---

1) Het crimineel regtsgeding tegen CAPELLEN TOT DE MARSCH.

2) Destyds besturend Minister van JOSEPH II in de Oostenrykscle Nederlanden.

Digitized by Google

Princesse D'ORANGE, et que la plupart de ces Messieurs étant déchus de la part qu'ils avoient au Gouvernement ne pouvoient plus (abstraction des évènements) aspirer à cet avantage; qu'ainsi, après un tel relâchement ici, je n'aurois plus de règle à observer pour ceux que je me trouverois dans le cas de devoir présenter. Vendredi on me dit que le Comte DE TRAUTMANSDORF, sur les informations qu'il s'étoit fait donner, avoit décidé que ces Messieurs Hollandois fugitifs étoient tous, à l'exception de M. VAN DER HOOP, qualifiés à diner avec Leurs Altesses Royales. Je répondis que, sans entrer dans les mérites de celui qui conseilloit M. le C. DE TRAUTMANSDORF, et que je connoissois très bien, je ne pouvois m'empêcher de dire que Son Excellence étoit mal informée. Ils ont donc tous dinés hier à la Cour, à l'exception de M. DE CAPELLE qui est parti vendredi pour Paris après avoir pris congé des Gouverneurs Généraux. Je dois rendre cette justice à Leurs Altesses Royales, que je crois que c'est à contre-coeur qu'Elles en agissent ainsi, et que ce n'est que par les ordres positifs et réïtérés de l'Empereur de faire tout l'acceuil et toutes les distinctions possibles aux Hollandois fugitifs retirés ici. J'avois cru que quand à l'insulte faite à Madame la Princesse D'ORANGE, les ménagements dus et naturellement à présumer pour la Cour de Prusse seroient entrés en considération, sur tout après toutes les démonstrations de satisfaction qu'on attribue avoir été faites par Sa Majesté Impériale au Prince et à la Princesse D'ORANGE, sur l'heureuse révolution arrivée dans la République; mais il paroit que le desir d'attirer dans ce Pays les *trésors*, les *fabriques*, et les *habitants* de nos Provinces prévaut sur toute autre considération politique; quant aux trésors, on connoit les biens de ceux qui sont ici. Pour les fabriques, celles du tabac et de pipes sont déja arrangées; et pour les habitants, outre ceux qui sont employés dans les branches que je viens de citer, il y

Digitized by Google

en a tant qui ont pris differents engagements; entr' autres, le Vicomte DE SANDROUIN, dont j'ai fait mention dans une précedente, m'a dit avoir une cinquantaine de Hollandois dans ses mines de Charbon qui gagnoient un florin d'Hollande par jour, qu'ils étoient si contents que les mariez avoient foit venir leurs femmes et leurs Enfants, et tâchoient d'attirer encore plus d'ouvriers de la République, à quoi contribuoit beaucoup l'assurance donnée à ces gens d'avoir du pain quand l'âge et les infirmitez les rendroient incapables de travailler.

J'ai l'honneur d'être tres respectueusement.

Bruxelles ce 18e Février 1788.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Ik neem de vryheid myne dankbaarheid te betuigen voor de Exemplaaren van het Placaat van Amnestie by UHoog Edele Gestrengens ge-eerde Missive van den negentiende deezer gevoegd 1). Tot een nadere bewys van het gunt UHoog Ed. Gestr. gelieft te melden omtrent de gerugten van de bystand van het Hoff van Vrankryk dient het gunt my een vertrouwd Persoon heeft kómen vertellen hem den twintigste deezer in een van de vermaarde Herbergen te zyn weedervaaren: ontmoetende aldaar twee Hollanders die wel gekleed waren en een fatzoenlyke houding hadden, vroeg hy deselve na de Hollandsche aangeleegentheeden, waarop wierd geantwoord dat zy, Patriotten zynde, veel hoop hadden wel haast satisfactie te hebben, vertoonende te gelyk een brief die ze zeiden te hebben ontfangen van een van hunne goede vrienden thans Officier in Fransche dienst te St. Omer gedateerd

1) Z. het Placaat der Staten van Holland en Westfriesland, van 15 Februarij 1788 in de *Nederlandsche Amnestien van* 1485, 1488, 1787 en 1788, Dordrecht 1789 bl. 278—288.

Digitized by Google

den tiende deezer, meldende, dat hy en andere daar zeer wel en vriendelyk behandelt wierden, en met alle lof van de Koning van Vrankryk spreekende geschreeven had, „*hebt* maar gedult, den Edelmoedige LODEWYK den sestiende zal ons wel haast van onze Dwingeland *verlossen*." Zulke gerugten en revolteerende bewoordingen in publique plaatsen verspreid wordende vinden, al veel ingang, en verhinderen de menschen van tot inkeer te komen. Myne gewoone Emissarissen gezonden hebbende na de Godsdienst die by de zogenaamde Patriotten verrigt word, verneem ik dat er volstrekt geen gemeen meer gesien word. Ik moet dog tot myn leetweesen zeggen dat er nog van tyd tot tyd aansienlyke huishoudingen met alle hunne Meubilaire Effecten uit Holland aankomen, onder andere nog deezer dagen d' Heer ELZEVIER met zyn Huisgezin en Scheepen vol met Huisraad. In de vorige week is wederom hier voor een korten tyd gekomen d' Heer VAN DER GOES geweese Burgermeester te Rotterdam, en dewyl zig aan my geaddresseert heeft om aan het Hoff voorgesteld te worden, heb ik my gisteren daarvan gekweeten.

Ik heb de eer my met alle respect te noemen.

Brussel den 25 February 1788.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Den agt en twintigste jongstleeden heb ik my vereert bevonden met haar Hoog Mogendens Resolutie van den vyf en twintigsten te vooren, my opleggende by een bekwaame geleegendheid, en met alle bescheidentheid alhier mondeling te insinueeren Hoogstderselver gevoeligheid over de vriendelyke bejeegening en gedistingueerde beleeftheeden beweesen aan geweeke Regenten die om wettige Reedenen uit de Regeering zyn geset, en selfs aan sommige die als Crimineele van Staat publiquelyk zyn ingedaagt. Om daar-

Digitized by Google

aan te gehoorzaamen, heb ik niet eerder een bekwaame geleegendheid gevonden dan voorleede maandag wanneer ik by den Heer Eerste Minister [1]) heb gegeeten; ik heb voornamentlyk doen aanmerken, hoe moeyelyk 't Haar Hoog Mogende voorkwam die behandelinge over een te brengen met de meenigvuldige protestatien en verzeekeringen die Hoogstdeselve zo van Zyne Keyzerlyke Majesteit als van dit Gouvernement hadden ontfangen van hunne geneegentheid om in goede harmonie en vriendschap met de Republicq te leeven; deese geneegentheid heeft Zyne Excellencie met herhaalde verzeekeringen gecorroboreert, my ook een en andermaal versoekende aan haar Hoog Mogende wel voor te houden, dat de gemelde distinctien, waarover men zig beklaagde, niet anders waaren dan de gewoonlyke distinctien aan alle vreembde van aanzien; ik remarqueerde dat ik aan Zyn Excellencie niet had voorgesteld die vreembde die het voorwerp waaren van onze conversatie; hy antwoorde er op wel te begrypen dat ik hem deselve niet had kunnen presenteeren; daaruit vloeide natuurlyk de replicq, dat als Zyn Excellencie dat begreepen had, ook had kunnen begrypen dat er wettige reedenen waaren die my zulks belet hadden. Hy bleef altoos de beweese beleeftheden voor een onverschillige zaak te houden, bleef ook volharden in eerbiedige betuigingen voor haar Hoog Mogende als meede voor haar Doorlugtige en Koninglyke Hoogheeden, en insteerde dat hoopte dat ik niet in gebreeke zou blyven die gevoelens over te schryven. De waare reede van die gedistingueerde bejeegening, maar die de Minister my niet kon seggen, heb ik meermaalen gemeld te zyn gegrond op van Hooge hand [2]) geauthoriseerde eige belang.

Ik moet hier nog met leetweezen byvoegen dat de laaste

---

1) Trauttmansdorff.

2) Van Keizer Joseph II.

Digitized by Google

Amnestie de gewenschte gevolgen niet heeft. Ik had gehoopt myne landsgenooten te zien wederkeeren na het Vaderland; het tegendeel is maar al te waar. Zedert het afkondigen van de Amnestie hebben ze meest alle nieuwe provisioneele contracten aangegaan voor huizen in de Stad, of buitenverblyven, zeggende, om te rug te kunnen keeren een voordeeliger Amnestie te moeten afwagten. Het aankomen van belaade Koetsen en Phaëtons met bediendens uit Holland houd niet op. Onder de passagiers op de schuiten van Antwerpen na deese Stad bevinden zig geduurig ook Hollanders; het zyn geen gemeene meer, maar schynen wel gezeeten Burger luidete zyn. Op hunne effecten schryven de Commisen van de Comptoiren *Effets fuyards*, deselve vry zynde van alle de Regten die de goederen van andere moeten betaalen, het welk bewyst het gunt ik gezegt heb.

Ik heb de eer my met alle respect te onderteekenen.

Brussel, den 6den Maart 1788.

Monsieur,

Sur les démarches que j'ai fait en obeïssance aux ordres que j'avois reçu de témoigner où cela convenoit la surprise de mes Maitres et Supérieurs rélativement à l'acceuil et aux distinctions qu'on faisoit ici à ceux qui avoient été à la tête de la faction qui avoit cherché à bouleverser la Constitution de la République, je crois devoir marquer quelles en ont été les suites. M'étant expliqué à ce sujet d'abord après en avoir reçu les ordres, et peu de jours après qu'avoient diné à la Cour ceux que j'ai nommé dans ma lettre d'alors, je me trouve obligé de mander que depuis ce jour là aucun des soit disant Patriottes ou Chefs de parti n'a été invité à la Cour; il m'a même semblé qu'aux Cercles et aux Apartements il y a eu du rallentissement dans l'acceuil à ceux qui s'y trouvoient; peut-être cela n'a-t-il pas

Digitized by Google

été également visible aux autres personnes qui y étoient pour faire leur Cour; mais ce l'étoit assez pour ceux qui y sont directement intéressés, et pour un oeuil aussi attentif que le mien pour les affaires de mon ressort. Je sais aussi qu'il leur est parvenu que j'ai fait quelque démarche à ce sujet, mais comment cela leur est parvenu, c'est ce que j'ignore.

Il y a déja plus de quatra semaines que M. le Comte DE TRAUTMANSDORF est instruit par M. le C. DE MÉRODE du contenu des Traités de la République avec les Cours de Londres et de Berlin, et à cette occasion je ne puis me dispenser de remarquer que ce Ministre n'a pas perdu de tems à faire des connoissances qui lui sont utiles; je laisse là si elles le sont également au Gouvernement de la République.

J'ai l'honneur d'être trés respectueusement.

Bruxelles ce 20 Mars 1788.

Monsieur,

Supposant qu'il vous est agréable que je continue à avoir l'honneur de vous mander mes informations rélativement aux soit disant Patriottes qui se trouvent ici, je ne puis me dispenser de vous communiquer qu'ils attendent tous avec la plus grande impatience le succès des requêtes déja présentées par quelques uns d'eux. Une des gazettes Hollandoises de la Haye ayant donné à connoitre que ce qu'ils desiroient ne prenoit pas une tournure favorable, ceux d'entr'eux qui n'ont pas encore présenté des Requêtes, blament les autres de s'être exposés à ne pas réussir, quoiqu'ils en paroissent consternés, et ils sont dans l'appréhension que ce que les papiers publics en ont dit ne soit finalement vérifié.

Depuis le tems que M. GYZELAER [1]) demeure ici, je n'ai

1) Mr. CORN. DE GYSELAAR, oud-Pensionaris van Dordrecht. Z. deze Verzameling, II. *Inleiding*, bl. 7 volg.; voorts bl. 88 volg., 815 volg.

Digitized by Google

rien négligé pour me mettre au fait de ses connections avec ceux qui ont été dans les mêmes malheureux principes; je suis trés bien informé qu'il ne peut se lier avec eux, que ces familles n'en parlent qu'avec indignation, et évitent même de le rencontrer. Il auroit été à souhaiter qu'ils eussent plutot ouvert les yeux sur les fausses démarches dans lesquelles ces chefs de parti les ont entrainés.

J'ai reçu hier une lettre de M. le Comte DE WELDEREN qui me marque que vous avez trouvé, Monsieur, quelque difficulté a ce que j'avois témoigné souhaiter. Il est vrai que nombre de personnes étant indisposées contre moi parce que j'ai rempli les devoirs de ma charge, l'honorifique que je desirois m'auroit été d'autant plus agréable que ç'auroit été un temoignage public que j'avois eu le bonheur de ne pas déplaire à mes Maitres et Supérieurs. J'ai aussi cru que le moment étoit favorable pour l'obtenir en alléguant la raison que cette commission à l'Assemblée de LL. HH. PP. donneroit du relief à mes conférences avec le Premier Ministre, cette décoration ayant été donnée à ceux qui m'ont été adjoints ici. M. DE WELDEREN me marque aussi que vous consentez, Monsieur, que j'en écrive à Monsieur le Bourguemaitre VAN DE POLL. Il est mon Parent et mon intime ami; je suis trés convaincu qu'il s'intéresseroit pour moi; mais il me suffit, Monsieur, de savoir que vous trouvez de l'obstacle à me faire réussir par vous même; je renonce à mon projet; car quelque flatteuse que m'auroit été cette décoration, je n'en jouirois pas avec agrément si je ne l'obtenois absolument avec votre approbation et par votre protection.

J'ai l'honneur d'être avec beaucoup de respect.

Bruxelles ce 7 Avril 1788.

Avant de conclurre il m'est échappé de marquer qu'il

Digitized by Google

m'est parvenu que dans le courant de cette semaine on attend ici une voiture d'Amsterdam avec quatre de ses habitants dont les fortunes réunies peuvent monter à douze millions. Un de ces Messieurs m'a été nommé et doit être M. ANANIAS WILLINK.

Hoog Edele Gestrenge Heer,

Als men aan de eene kant eenige hoop begint te hebben van de rust hersteld te zullen zien, bekomt men van een andere kant tyding van nieuwe onlusten. Ik heb heeden de eer aan haar Hoog Mogende omstandiglyk te relateeren op welke grond men zig vleid dat de zaaken na verlangen te Löven zullen uitvallen. Ik kan UHoog Edele Gestrenge hetzelve niet melden van andere plaatsen, en op dit ogenblik geeft Antwerpen de meeste stoffe tot redeneering. De Magistraat aldaar wil volstrekt niet inwilligen het gunt den Raad van Brabant zig op den zo merkwaardigen twee en twintigsten January jongstleeden [1]) genoodsaakt heeft gevonden te registreeren, om te gehoorsaamen aan het Keyzerlyk Decreet van den seventiende December. Daar komt nog by dat de Bisschop van Antwerpen een van de grootste tegenstreevers is van het algemeene Seminarie te Löven. Men ziet te gemoet dat het Gouvernement de Magistraaten te Antwerpen, en in de Steeden die in oppositie komen, zal afdanken en andere aanstellen; het is te vreesen dat zulks niet zonder tegenkanting zal kunnen geschieden.

Ik heb heeden over agt dagen aan haar Hoog Mogende geschreeven dat er een tweede ligting van twee Millioen en vier maal hondertduizent Guldens geschied ten huize van de Weduwe DE NETTINES en ZOON [2]) voor reekening van

---

1) 22 January 1788; niet zonder bloedstorting onder bevel van den Generaal D'ALTON. Verg. BORGNET, *Hist. des Belges* I. 90 suiv.

2) BORGNET I. 301 (of van WALCKIERS).

Digitized by Google

Zyne Keyzerlyke Majesteit. Zedert heb ik van ter zyde vernomen dat de eerste ligting van gelyke somme niet vol was geraakt, en dat men deselve als vol doet aansien, eensdeels om te doen gelooven dat het credit niet ontbreekt, en anderdeels om die geene die aandeel in de ligting willen hebben niet te doen genieten het voordeel van den interest die by de eerste ligting belooft is te beginnen met den eerste November jongstleeden, daar deselve by de tweede ligting maar begint met den eerste Maart, hetwelk een verschil van vier maanden is.

Ik kan UHoogEdele Gestrenge niet dan met leedweezen onderrigten dat de emigratie uit het Vaderland zeedert eenigen tyd weer aan de gang is, en dat er binnen de laatste agt dagen verscheide zogenaamde Barges of groote trekschuiten van Antwerpen alhier zyn aangekomen met veel Hollanders, mans, vrouwen en kinderen; 't zyn geen menschen van aansien, en ook geen gemeene, maar schynen goede Burgerlieden te zyn.

De Collonel SELJARD DE LEEFDAAL is zeedert eenige dagen in deeze stad.

Ik heb de eer my met alle respect te noemen.

Brussel den 21 April 1788.

Zo even verneem ik dat het Gouvernement gisteren avond kennis heeft bekomen van het plunderen van een huis te Antwerpen, waarop men er ten eerste Troepen na toe heeft gezonden.

Monsieur,

Me trouvant avant-hier en compagnie avec la famille de M. l'Envoyé C(omte) DE MÉRODE [1]), j'appris qu'il avoit écrit à Madame sa Mére être surpris du fracas qu'avoit causé dans ce pays l'insulte qu'il avoit essuyé, et qu'on avoit tellement grossi par des mensonges ce qui n'avoit été qu'une bagatelle,

1) Te 's Hage. VAN DE SPIEGEL, *Résumé* p. 42, 316 suiv.

dont il n'avoit pas même porté des plaintes, et dont il n'auroit fait aucune mention à l'Empereur si l'importance qu'on y avoit mise ici sur tant de faux raports, et l'éclat qui en avoit résulté ne l'avoient obligé d'en faire part à sa Cour dans ses rélations. Je ne saurois à cette occasion, Monsieur, me dispenser de vous communiquer que l'année passée, dans le tems de la plus grande fermentation dans ce Pays, mon Sécretaire et moi en différents tems avons été hués, ce qui a cessé quand de plus près on a remarqué nos cordons de canne avec les couleurs Brabançonnes; je n'ai jamais pensé ni de m'en plaindre ni d'en faire aucun rapport. Comme on n'est point en liaison avec cette partie du peuple qui s'amuse à huer, on ne sauroit exiger d'en être connu quand on est en simple particulier; ceux qui sont ici employés de l'étranger avoient eus la précaution de donner des cocardes Brabançonnes à leurs gens pour se mettre à l'abri quand ils n'étoient pas en livrée.

Plusieurs des Officiers employés par les soit-disants Patriottes et qui s'étoient retirés à St. Omer et à Bethunes ont repassé depuis peu par ici pour s'en retourner dans la République, croyant le pouvoir en toute sureté, ne s'étant jamais mêlé de quoi ce soit, et ne s'étant engagé que pour avoir du pain; je les ai fort encouragé à persister dans leur dessein, et à animer ceux qui se trouvoient dans le même cas, ou ils disoient être, d'en faire de même; ils m'ont dit être cependant assez bien payés ayant soixante quinze livres par mois. Il y a eu aussi un nommé HAGEN ci-devant employé à la Recette de l'Union, et beau frère de M. TOR qui est venu de St. Omer me porter une lettre de M. TOR pour me prier de lui avancer quelque argent; ce HAGEN tire de la France soixante livres par semaine faisant trois mille cent vingt livres par an; je ne saurois comprendre à quel titre on lui fait une si belle pension; ce ne peut être que pour avoir été un des plus ardents

Digitized by Google

Patriottes; malgré cela ce même HAGEN languit de retourner dans la République ayant avec lui sa femme et sept enfants, mais je crois qu'il est persuadé n'oser le faire qu'à l'abri d'une Amnistie générale.

M. le Commissaire VAN DER BORG [1]) est ici avec M. VAN DER MEER l'Officier qu'il employe; celui-ci part demain pour Breda d'où il expédiera des lettres à votre addresse, et que nous espèrons, Monsieur, ne pas vous être désagréables.

J'ai l'honneur d'être tres respectueusement.

Bruxelles ce 8e Mai 1788.

Je joins ici mes très humbles remerciments, Monsieur, pour la lettre dont vous m'avez honoré le dixhuit de ce mois. J'ai été charmé d'apprendre aussi autentiquement ce qui étoit survenu à M. le C. DE MÉRODE; je n'en avois pas appris le mot par les deux postes précédentes; tout le monde en parloit ici, et je ne savois que dire. Monsieur le Premier Ministre l'avoit raconté hier huit jours à M. DE CHATELER qui me le redit le lendemain; j'ai vu plusieurs fois Son Excellence dans le courant de la semaine; elle ne m'en a jamais parlé, et j'apprenois de toutes parts qu'elle s'en étoit entretenue avec nombre de personnes, et en parloit comme d'un sujet fort grave dont Sa Majesté demanderoit une satisfaction éclatante. Je ne saurois répondre pour la vérité de ce raport; il m'a été rendu tel par des personnes qui disent l'avoir entendu. Si j'avois été au fait de la chose, j'en aurois entretenu le Ministre par voye de conversation; l'ayant absolument ignoré, j'ai évité d'en parler. Mais ce qui vous surprendra, Monsieur, c'est que jusqu'à vendredi au soir Leurs Altesses Royales n'en ont rien su, et ne l'ont appris que par moi, encore par le plus grand hazard. J'étois chez Elles à la campagne à

1) VAN DER BORCH.

Digitized by Google

prendre le thé avec quelques autres personnes, et raisonnant sur cet événement avec le Comte D'ARBERG, l'Archiduchesse [1]) vint entre deux et dit, „*Eh bien*, Messieurs, quelle affaire sérieuse traitez-vous ensemble? si je suis de trop, je m'en irai, autrement dites moi de quoi il est question;" je lui dis qu'il n'y avoit jamais de mistère pour Son Altesse Royale, qu'il s'agissoit de ce dont toute la ville parloit, et que cela regardoit une insulte qu'on disoit avoir été faite à Monsieur DE MÉRODE; après avoir détaillé tous les propos qui se tenoient, Son Altesse Royale dit, „je vous jure en honneur que c'est la premiere fois que j'en *entends parler.*" Je crois aprésent, Monsieur, pouvoir faire usage, avec la discrétion requise, de ce que vous avez eu la bonté de me marquer.

Mardi passé à un grand souper chez M. le Comte DE TRAUTMANSDORF j'ai trouvé M. le Baron DE CAPPELLE TOT DE MARSCH, M. et Mad. DE WITT avec M. RUISCH. Hier M. et Mad. DE WITT ont diné à la Cour.

Je suis très sensible, Monsieur, à la bonne volonté que vous voulez bien me témoigner rélativement à l'honorifique que j'avois souhaité; j'avois compté y renoncer, n'étant plus d'un âge à entamer une sollicitation et à courir les risques d'un refus: je ne dois plus penser qu'à enterrer la Synagogue avec honneur, et c'est ce qui m'a fait desirer le Fleuron en question; mais comme vous me marquez, Monsieur, que je pourrois m'adresser *met vrugt* à Monsieur le Bourguemaitre VAN DE POLL, je crois ne pouvoir me dispenser de lui en écrire, et c'est ce dont je m'acquitterai par la poste prochaine.

Depuis que celle-ci a été écrite, j'ai appris d'assez bonne part qu'on croyoit que l'affaire de M. DE MÉRODE n'auroit point de suite.

1) MARIE CHRISTINE.

Digitized by Google

Monsieur,

J'ai eu l'honneur de vous marquer dans ma lettre du dixneuf de ce mois que précisément au départ de la poste je reçus la nouvelle que le Gouvernement avoit expédié des ordres aux Garnisons éloignées d'envoyer des détachements qui eussent à se rendre en toute diligence vers cette ville. Cette nouvelle s'est vérifiée. On attend le bataillon de Grenadiers de Luxembourg, des compagnies des Régiments de VIERZET, de CLAIRFAIT etc. mais comme les uns et les autres ne peuvent arriver que ce soir, demain ou après demain, on ignore encore absolument comment ces Troupes seront disposées. Il est à présumer que le premier plan étoit de les faire camper en partie joignant la ville, et en partie sur le Rempart; il paroit que ce plan a donné de l'ombrage; il y en a aussi qui ont cru que cela mettroit des entraves aux délibérations des Etats qui s'assemblent demain: enfin, on est à présent assez généralement d'avis que ces différents détachements seront placés dans les villes qui avoisinent le plus à celle-ci; lundi prochain je pourrai en parler avec certitude.

Quoique je sois toujours très scrupuleux à ne pas m'ingèrer dans les correspondances qui ne sont point de mon département, je prends néanmoins la liberté de vous présenter ci-joint la copie d'un bulletin à la main arrivé avant hier de Vienne, et qui me paroit assez essentiel, pour ne pas m'en tenir à la règle que je me suis prescrite, dans le cas qu'il fut survenu quelque retard à l'arrivée des lettres de M. de L'Envoyé VAN HAAFTEN.

Monsieur PAULUS ci devant Fiscal de l'Amirauté de la Meuse [1]) a passé peu de jours ici, et est parti aujourd'hui pour Paris.

Je viens d'apprendre que quelques uns des soit disant Patriottes les plus aisés ont demandé hier au Ministre la

---

1) PIETER PAULUS. Z. deze Verzameling, I. 14, II. 7 (*Inleiding*), III. bl. 59, volg. (*Inleiding*) 828 volg.

Digitized by Google

faculté d'avoir publiquement le libre exercice du culte reformé en y comprenant le chant; ils lui ont désigné en même tems un bâtiment qu'ils souhaiteroient approprier à cet effet; le tout leur a été tout de suite accordé; celui qui me l'a communiqué le tenoit du Ministre même, mais il avoit oublié les noms de ceux qui l'avoient demandé; je ne tarderai pas d'en être informé.

J'ai l'honneur d'être avec beaucoup de respect.

Bruxelles ce 22 Mai 1788.

Monsieur,

J'ai eu l'honneur de recevoir hier votre lettre du 23 du courant. Actuellement que je suis muni de vos considérations sur la demande de Messieurs d'Utrecht [1]), je donnerai avec entière confiance tous mes soins à leurs intérets.

Il seroit encore téméraire de décider si le résultat de l'Assemblée des Etats de Brabant sera au gré du Souverain; on ne sera pas du moins longtems sans en être au fait, les impots devant être accordés ou refusés à l'expiration de ce mois, n'étant plus perçus si la continuation n'en est pas ordonnée avant le premier de Juin.

Avant hier à quatre heures de l'après midi est arrivé un événement qui a causé beaucoup de surprise, mais peu de discours, vû les articles sept et huit de la dernière Ordonnance jointe à la Copie de ma lettre à l'Etat. Les Huissiers du Conseil de Brabant avec un détachement de la Garnison se sont rendus à la maison d'une femme intimément liée avec le célèbre Avocat VAN DER NOOT, l'ont saisie et l'ont conduit dans la prison où l'on met les plus

---

1) ADR. HOEVENAAR, *Rechtmatige Verdediging*, (Duinkerken 1790) bl. 472 volg. (Decreet van Annotatie of saisissement van goederen door het Hof van Utrecht, den 27 February 1789 verleend tegen BENJAMIN Grave VAN BOETZELAER; tegen JOOST TAETS V. AMERONGEN enz.)

Digitized by Google

grands malfaiteurs. A l'instant de sa sortie de sa maison, des préposés du même Conseil ont commencé l'inventaire de tous ses papiers. Cette femme est reconnue pour avoir beaucoup d'esprit, de lecture et de connoissances, ce qui fait conjecturer que la saisie de sa personne a été decrétée sur des preuves qu'elle a, ou fait, ou eu part à des libelles séditieux dont il en a paru plusieurs, et qui n'ont pu que causer la plus juste indignation.

J'ai l'honneur d'être avec beaucoup de respect.

Bruxelles ce 26 Mai 1788.

Monsieur,

Par ma rélation d'aujourd'hui à LL. HH. PP. on pourroit conclurre que toutes les difficultes entre le Souverain et les Etats sont applanies. Je dois donc, Monsieur, avoir l'honneur de vous communiquer en particulier qu'il s'en faut encore de beaucoup que cela soit. Les Etats ont simplement consenti à la pétition du Monarque pour la continuation des Impots. Ils ont accompagné ce consentement d'assurances convenables dans les circonstances actuelles. Le Gouvernement y a répondu de même au nom de Sa Majesté. Les Etats s'attendent à présent à l'exécution finale de la ratification promise par l'Empereur; si elle ne s'accorde pas rondement et qu'il faille discuter les différents points, cela pourroit faire naitre de nouvelles difficultez, surtout, si les Etats ne peuvent pas être détournez de l'idée que Sa Majesté tend toujours au même but.

Ayant reçu préalablement, Monsieur, votre opinion sur l'affaire d'Utrecht, j'avois espéré avec les papiers que j'ai aussi reçu dimanche de ces Messieurs pouvoir entamer cette affaire; point du tout; il faut encore un délai d'une huitaine de jours au moins, s'étant trouvé dans les papiers qui me sont parvenus de leur part une omission dans les for-

Digitized by Google

malites et qui doit absolument être rémédiée; j'en suis doublement mortifié, le moment étant des plus favorables, M. DE BOETZELAAR se trouvant actuellement ici, et il est à appréhender qu'il n'y reste pas.

J'ai l'honneur d'être avec beaucoup de respect.

Bruxelles ce 29 Mai 1788.

Hoog Edele Gestrenge Heer,

Gehoopt hebbende op UHoogEdeleGestr. zeer gerespecteerde raad, en my met deselve niet begunstigt vindende, denk ik niet langer te kunnen uitstellen finaal aan te neemen de aanstelling waarmede Zyn Doorlugtige Hoogheid my heeft gelieven te vereeren. Het zy my geoorlooft ootmoedig te versoeken UHEdG. de goedheid wilde hebben my te doen weeten wat ik verders zoude behooren te observeeren.

Ik heb de eer my met alle respect te noemen.

Brussel den 28 Juny 1788.

Hoog Edele Gestrenge Heer!

Ik heb de eer UHoog Edele Gestrenge myne dankbaarheid en erkentenis te betuigen voor de blyken van aanhoudende toegeneegendheid vervat in Hoogstdesselfs zeer gerespecteerde Missive gisteren ontfangen. In antwoord op UHoogEdgestr. verlangen van myne gedagten te verneemen omtrent het Secretariaat van 't Hoff, moet ik in opregtheid verklaaren dat volgens het schryven van den Heer Grave VAN WELDEREN en den Heer Burgermeester VAN (DE) POLL ik volkomen van intentie ben geweest hetzelve formeel op te geeven, des te meer dat de eerstgenoemde Heer my te kennen heeft gegeeven dat UHoogEdGestr. voorneemens is deeze besending op eene behoorlyke en bestaanbaarder voet te brengen.

Digitized by Google

De Heer VAN DE POLL heeft my ook geschreeven te meenen dat ik by deeze geleegendheid verlof moest versoeken om over te komen; ik begryp dat zulks gegrond is; myn verlangen om myn Hof te maaken aan haare Doorlugtige en Koninglyke Hoogheeden en myne opwagting aan UHoog-Edgestr. doen my hetselve ook wenschen; maar ik ben van gedagten dat ik de vereischte permissie daar toe nog niet kan versoeken. Voor eerst, de Heeren Gedeputeerde Staaten van Utrecht kunnen my niet voor den vyftiende of sestiende July de nodige bewyzen besorgen om tegens den Heer VAN BOETZELAAR te doen ageeren, in geval deesen Heer niet voldoet aan de laaste middelen die gemelde Heeren Gedeputeerdens nog hebben goedgevonden te probeeren. De Utrechtse saak is maar eene gemomentaneerde verhindering. Het gunt my meer bedenking geeft zyn de zaaken die betrekking hebben tot de Conferentien ter reguleering van de limiten, en dewelke werklyk aan de gang zyn. Haar Hoog Mogende deselve voorheên aan vier Ministers aanbevolen hebbende 1), en naderhand door een gunstig vertrouwen aan my alleen overgelaaten, zou 't my allergevoeligst aandoen indien er leeden van de hooge Regeering waaren die myn versoek om een keer na de Republicq te doen ontydig zoude vinden. Het is wel waar dat er intervallen zyn dat zo een togtje geen uitstel zou veroorsaaken, maar om niets te doen daar den een of den andere iets op te zeggen zou vinden, heb ik gemeent de gemelde consideratien eerst onder het oog van UHoogEd Gestr. te moeten brengen.

Ik heb de eer my met alle respect te noemen.

Brussel den 30 Juny 1788.

---

1) Z. deze Verzameling, IIe Deel, bl. 379—395; 545 (VAN DE PERRE).

Hoog Edele Gestrenge Heer!

My deeser dagen in vertrouwen onderhoudende met iemand die in eene aanzienlyke Steedelyke bediening is, en zeer geattacheerd aan het Gouvernement, toonde ik myne verwondering dat de Souverein in de laaste Staats-Vergadering geen vrywillige gift had gevordert, en nog meer dat de Staaten er van zelfs niet toegekomen waaren wegens de omstandigheeden waarin Zyne Keyzerlyke Majesteit zig thans bevond. Dien Heer antwoorde my dat het de voorsigtigste zaak was die Hoogstdezelve had kunnen doen, van niets ten dien einde te hebben doen voorstellen, want dat het veel zwaarigheid zoude ontmoet hebben, niet wegens schaarsheid aan geld waarvan overvloed is, maar om het aanhoudend misnoegen van de Ingezeetenen, het welk nog zo ver ging, dat hy in zyn Stad nog geen gewag had durven maaken van het heffen van de Subsidien in de laatste vergadering van de Staaten toegestaan. Hy scheen deese aanhoudende gisting toe te schryven aan de invloed van de Geestelykheid, en te gelooven dat het nooit zal gaan indien het Gouvernement het niet met geweld wilde doorsetten. Den Heer Eerste Minister niet lang geleeden spreekende met een Lid van de Staaten, en zyne verwondering toonende dat de geld-negociatien hier te lande voor den Souverein met zo veel traagheid voortgingen, alwaar er niet lang geleeden eene ligting van penningen te Antwerpen voor de Keyzerin van Rusland in weinige tyd is vol geraakt, zelfs zonder hypotheek, gaf gemelde Lid van de Staaten te kennen dat 't zeer gemakkelyk te begrypen was; zyn Excellencie insteerende om te weeten waarom, zeide den andere rondborstig, dat de reede daarvan alleen toe te schryven was, dat Zyne Keyzerlyke Majesteit het vertrouwen van Zyne Neederlandsche Onderdaanen had verlooren. Dit alles bevestigd hetgeen ik in myne vorige

Digitized by Google

heb gemeld, dat er nog altoos vuur onder de asschen smeulde. Het is te vermoeden dat de rust of onrust in deese Gewesten veel zal afhangen van de voor- of tegenspoed van de Roomsch-Keyzerlyke wapenen in de tegenwoordige Oorlog. Uit het gelaat van de Leeden van het Gouvernement, en de groote stilzwygentheid omtrent de Krygs-Operatien, is het op te maaken dat de zaaken in die verafgeleegene landen niet voordeelig staan.

Ik heb de eer my met alle respect te noemen.

Brussel den 17 July 1788.

VI. *Brieven van den Pruissischen Zaakgelastigde* RENFNER [1]) *uit 's Hage, aan Koning* FREDERIK WILLEM II (*Vervolg op* Het Nederlandsche Ryks-Archief, *van Jhr. Mr.* J. K. J. DE JONGE, *bl.* 382—450).

du 20 Novembre 1789.

Après avoir expedié mon très humble Rapport d'hier par Estafette, il me reste à rendre compte à V. M. de la maniere dont j'ai rempli les ordres contenus dans son Rescrit du 4 Novembre.

Les assurances qu'Elle m'a autorisé de donner au Cons^r^. Pens^e^. [2]), l'ont pénetré de gratitude et de joye. Votre auguste approbation, Sire, ne sauroit *manquer* de contribuer à raffermir la marche de la République. Elle rendra surtout au Ministre, qui tient le timon des affaires, une énergie que les obstacles et les contradictions étoient à la veille d'ébranler. Le S^r^. VAN DER SPIEGEL m'a dit, que le Roi d'Angleterre, après avoir applaudi en termes généraux aux mesures adoptées par le Gouvernement Hollandois pendant les troubles des

---

1) Z. deze Verzameling, III. 607.

2) Aan den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL.

Digitized by Google

Païs-bas [1]), ne tarderoit point d'imiter l'exemple généreux de V. M., en faisant *promettre* à L. H. P. son appui efficace contre les entreprises eventuelles de l'Empereur, et qu'après cela on songeroit aux moyens d'ex(pri)mer à l'un et à l'autre Monarque la juste reconnoissance de la République. „Jusques là, continua le Cons^r^. Pens^e^, je me fais un scrupule d'exposer les intentions de Sa Maj^e^ Prussienne à la publicité de nos deliberations, et je me contenterai d'encourager sécrettement le Deputé préponderant de chaque Province. Nous attendrons ensuite le concert que les Cours de Berlin et de Londres règleront entr'Elles, et nous finirons par nous ranger de leur coté." Le S^r^ VAN DER SPIEGEL me parla aussi des differents resultats, que semble presenter la situation actuelle des Brabançons, et, si j'ai bien démêlé son opinion, le cas d'une réussite complette lui paroit le plus embarrassant de tous, puisque les Patriotes, une fois maîtres du Païs, pourroient proposer une Constitution, qui se trouvât en collision avec l'interêt politique et mercantile des Provinces-Unies. Les occupations, dont le Prince D'ORANGE a été accablé hier, ne lui (ont) pas permis de recevoir ma visite, et il m'a renvoyé à aujourdhui; mais je suis informé dès à présent, que sans vouloir s'expliquer trop ouvertement sur la médiation precoce du S^r^ VAN DER BORCH [2]), il a déconseillé au S^r^ VAN LEEMPOEL une condescendance, dont ses compatriotes auroient bientôt à se répentir. Le Sr FITZ-HERBERT [3]) est du même avis, et ne l'a point dissimulé au Deputé Brabançon. Ce qui me rassure en entier contre les conseils timides, qui pourroient être suggerés aux Insurgens, c'est qu'ils seroient difficiles à retenir au milieu de leurs succès. Ils ne doutent plus (un) instant de la victoire, si l'Empereur est empêché

1) In de Oostenrijksche Nederlanden.

2) Baron VAN DER BORCH, Drossard der Baronnie van Breda.

3) Britsch Gezant te 's Hage, opvolger van Lord MALMESBURY en voorganger van Lord AUCKLAND.

Digitized by Google

d'envoyer un renfort de Troupes aux Païs-bas, et à cet égard ils se flattent d'une interposition puissante de la part de V. M. Voici l'apperçu, que le S[r] VAN LEEMPOEL m'a presenté des dispositions du Comité dirigeant, établi à Breda. Si le Gouvernement de Bruxelles revient à la charge avec ses propositions conciliatoires, les Deputés, adhérant toujours au motif d'un défaut de pouvoir suffisant, demanderont que l'affaire soit débattue par les Représentans de toute la Nation; que pour cet effet il y ait incessamment une convocation générale des Etats; qu'on leur produise le consentement positif des Puissances Etrangères, dont on promet la garantie, et qu'enfin toute la Négociation se traite, non par le Gouvernement de Bruxelles, mais en vertu d'un plein pouvoir de l'Empereur lui même. Si ce plan est suivi, il entrainera nécessairement des longueurs et des difficultés extrèmes, et dans l'intervalle les Patriotes sont decidés à pousser leurs avantages à toute rigueur. S'ils réüssissent à emporter Bruges et Ostende, il ne restera aux Troupes Autrichiennes qu'à choisir de deux extrêmités l'une, ou de s'enfermer dans la citadelle d'Anvers, ou de se retirer à Luxembourg. Peu de jours suffiront vraisemblablement pour nous mettre au fait des évènements qui doivent consommer la revolution, et pour déterminer peutêtre le degré d'interêt, que V. M. y voudra prendre conjointem[t] avec ses Alliés.

Une Lettre etc. etc.

---

du 8 Decembre 1789.

J'ai reçu les ordres, que V. M. a daigné m'adresser en date du 27 Novembre,

Et j'en ai appliqué l'exécution aux changements, que la situation des Païs-bas Autrichiens a subi(s) dans l'intervalle. L'espèce d'abattement, que j'ai remarqué au S[r] DE LEEMPOEL à la suite des Trèves, concluës si mal à propos par le Gé-

Digitized by Google

néral VAN DER MEERSCH, m'a fourni l'occasion la plus naturelle de lui donner des assurances réïterées de l'interêt constant, que vous prenez, Sire, au sort de ses compatriôtes. J'ai relevé surtout son courage, en lui certifiant, que V. M. sauroit bien empêcher l'Empereur de faire passer dans les Païs-bas un renfort de Troupes pour subjuguer les Provinces revoltées. Le Député Brabançon me protesta, que chaque Lettre, chaque nouvelle instruction de ses Commettans lui prouvoient, qu'ils avoient placé toute leur espérance dans la protection des trois Puissances Alliées; qu'on ne demandoit pas mieux, que de suivre leurs directions et de s'attacher à elles par des liens solides. Je lui repondis, que ces sentiments me paroissoient trop conformes aux véritables intérêts de sa Nation pour que j'entreprisse de les revoquer en doute; mais que d'un autre coté il falloit commencer aussi à faire des preuves, dans un moment surtout, où trois armistices successifs, conclus au milieu des succès les plus decidés, accreditoient des préventions défavorables. Le S^r DE LEEMPOEL rejetta toute la faute sur le Commandant de l'Armée, m'allegua le désaveu formel du Comité de Gand, et me pria de lui communiquer mes idées sur ce qui restoit à faire dans les conjonctures présentes. Je lui repliquai, qu'à mon avis les Assemblées Patriotiques, auxquelles le S^r VAN DER MEERSCH est subordonné, n'avoient d'autre parti à prendre que d'annuller au plustôt la transaction arrêtée sans leur consentement avec le Collonel Impérial DE BROU, ou de s'en tenir du moins au second armistice de dix jours, sans agréér celui qui est fixé éventuellement pour deux mois et qui achèveroit de ruïner les affaires des Insurgens, en offrant au Gouvernement Autrichien les moyens de regagner et de diviser les esprits; qu'il falloit en outre songer à remplacer un Chef [1]), dont la conduite n'etoit devenue

---

1) VAN DER MEERSCH.

Digitized by Google

que trop suspecte, et suivre dans l'intervalle une methode tirée de la Constitution des Provinces-Unies, c'est à dire, envoyer au Quartier-Général deux Députés, chargés de veiller les démarches du Commandant [1]; qu'enfin, si contre toute attente les Insurgens pouvoient méconnoitre assez leurs avantages pour prêter l'oreille à des propositions conciliatoires, le Cons^d^ Pens^e^, le Sr FITZ HERBERT et moi, nous attendions à être promptement informés des termes de la Négociation, afin que les Puissances Alliées soient à même de regler en consequence leurs mesures ulterieures. Le S^r^ DE LEEMPOEL a écrit dans ce sens à Bréda par un Exprès, qui est parti avant hier. Il m'est revenu que les Brabançons cherchent à engager dans leur service le Collonel STERNBACH, ci-devant Chef d'un Corps, soldé par les Patriotes Hollandois, et actuellem^t^ retiré à Maestricht. Ce choix m'ayant paru fort dangéreux, j'en ai parlé au Prince D'ORANGE et au S^r^ VAN DER SPIEGEL, qui le blâment hautement, et puisque l'Emissaire, chargé de cette affaire, a ordre de consulter le Général DE SCHLIEFFEN, j'ai écrit à celui ci, pour lui marquer les griefs fondés qui s'opposent à l'admission du Sr STERNBACH. V. M. recevra par la poste d'aujourd'hui la reponse de Sa Maj^é^ Britann^e^ à la Note, qui a été remise au Sr EWARD le 7 Novembre. Selon la Dépêche Officielle, que le Duc DE LEEDS [2]) a adressée au Sr FITZ HERBERT, le Cabinet de St. James est d'opinion que, dans l'incertitude actuelle des choses, les trois Puissances ne doivent s'ingérer encore dans les troubles des Païs-bas, ni par une intervention armée, ni par la reconnoissance de l'indépendance; qu'il est nécessaire, au reste, de ménager avec les Insurgens des relations propres à les convaincre de l'amitié et de la protection des Cours

1) Z. over onze voormalige Gedeputeerden te Velde, SLINGELANDT, *Staatk Geschriften* IVe Deel, bl. 77 volgg. P. PAULUS, *Het Nut der Stadhouderlyke Regering*, bl. 6, 2e Druk.

2) Z. deze Verzameling III. 627 volgg.

Digitized by Google

Alliées, soit qu'ils succombent dans leur entreprise, soit que leurs sucès les conduisent ou à une liberté entiere, ou à une réconciliation fondée sur l'établissement de leurs privilèges. Le Ministère Anglois, en différant de se déclarer pour l'indépendance des Provinces Belgiques, avoue en même tems, qu'il ne faudroit point se laisser prévenir à cet égard par d'autres Puissances 1), et dans l'intervalle il desireroit d'entretenir avec les Insurgens des liaisons directes et suivies pour s'assurer une influence préponderante dans l'établissement de leur Constitution future. C'est en ces termes, que le Sr. FITZ HERBERT a annoncé au Ministère de la République les dispositions préalables de sa Cour. Si elles approchent, quant au fond, des principes adoptés par V. M., elles supposent pourtant une marche moins positive et moins vigoureuse, et je n'ai pas besoin d'ajouter, que par cette même raison elles sont goutées ici. Je dois citer, au reste, une anecdote, qui peut justifier jusqu'à un certain point la circonspection des Puissances Maritimes. On a intercepté à Londres une Lettre adressée au Chev^r^. RODE, dans laquelle les Membres dirigeants du Comité de Bréda, censurent ce Deputé pour avoir dit au Duc DE LEEDS, que les Provinces Belgiques, une fois soustraites au joug de l'Empereur, renouvelleroient avec les Cours Etrangères les Traités actuellem^t^. subsistans, sans la moindre alteration. Le S^r^ DE LEEMPOEL paroit égalem^t^. gêné sur ce point, puisque dans plusieurs occasions, où le Cons^r^. Pens^e^. lui a parlé de la clôture de l'Escaut 2), il a eu la maladresse de se refuser à toute espèce d'explication. Le Ministre Hollandois conclud de là, qu'il faut tenir encore la bride aux Insurgens, et ne leur présenter l'indépendance qu'en perspective, ou pour

---

1) Allerminst door Frankryk. Z. hiervoren de depêches van den Baron D'YVOY bl. 27, 30, 34, 44 enz.

2) Verg. hiervoren bl. 4, 9, 10, 14 enz. (D'YVOY aan VAN DE SPIEGEL, January 1790).

Digitized by Google

ainsi dire, comme une récompense des relations solides, qu'ils voudront établir avec les Puissances Alliées, soit par les principes de la nouvelle Constitution, soit par les Traités qui en seront le résultat. Le S[r] VAN LEEMPOEL a promis à l'un et l'autre égard des ouvertures confidentielles, et nous les attendons à ce prix, et si les vuës des Insurgens sont d'accord avec les interêts des trois Puissances, le S[r] VAN DER SPIEGEL ne repugne nullement à voir ériger les Païs-bas en Etat libre, et il croit au contraire, que dans ce cas les avantages balanceroient suffisamment les désavantages; qu'il y auroit moyen de pourvoir aux inconvénients les plus essentiels, et que, toutes choses égales, il vaudroit mieux avoir pour voisin une République amie, que le Monarque Autrichien. Je remarque, que le Cons[r] Pens[e] et plusieurs autres Membres du Gouvernement panchent a faire revivre le droit de garnison dans quelques unes des forteresses de l'ancienne Barriere, ou du moins, de demander quelques Villes de sûreté en récompense de la garantie, qu'on accorderoit aux Provinces Belgiques. Je ne fais qu'indiquer cette idée, et quoiqu'elle ne soit pas bien mûre encore, je la crois au reste assez profondément enracinée. On assure, que le Duc D'URSEL est sur son retour à Bruxelles, et qu'il s'est chargé du rôle de médiateur entre le Souverain et l'Ordre de la Noblesse. Le Sr FITZ HERBERT fait le plus grand éloge des talens et de la dextérité de ce Seigneur Brabançon, qui a été ci-devant du parti de l'opposition, et qui pourroit devenir dangereux, si l'Empereur avoit réüssi de le ramener de son coté.

P.S. L'Exprès du S[r] DE LEEMPOEL est revenu cette nuit de Bréda. Il lui a porté l'ordre de m'annoncer, que les Comités Patriotiques, loin d'agréér la Trève de deux mois, ne veulent entendre à aucune proposition d'accommodement, et qu'on est decidé à reprendre armes le 12e à l'expiration

Digitized by Google

du second Armistice. On se propose de publier ce jour là une déclaration, qui prouvera à l'Europe entiere, combien la Nation Belgique est eloignée de se réconcilier avec la Maison d'Autriche. Le S[r] VAN DER MEERSCH est retourné à l'Armée, et on lui a donné des surveillans en attendant qu'on puisse le remplacer convenablement. Enfin j'apprends aussi, que les Provinces de Brabant et de Flandre ont signé entr'elles un Acte d'Union et de Confédération, dont je dois obtenir incessamment la copie.

---

du 11 Decembre 1789.

La Depêche, que V. M. a daigné m'adresser en date du 30 Novembre, m'est tres bien parvenuë avec son annexe. Je joins à mon trèshumble Rapport de cet ordinaire l'Acte, que le Comité Patriotique, assemblé à Gand, a passé le 30 Novembre pour jetter les fondemens d'une Confédération entre les Provinces de Flandre et de Brabant.

Cette piece, à tous égards si informe, semble du moins écarter le soupçon, que les Flamands panchent sécrettement à s'arroger une influence prépondérante, et qu'ils sont les instigateurs des Armistices, conclus par le Général VAN DER MEERSCH.

Tandis que le Deputé Brabançon nous assure solemnellement, que les opérations militaires recommenceront sans faute après (le 12); tandis qu'il vient d'engager à la Haye plusieurs Officiers Etrangers dans l'Armée Belgique, le Gouvernement Autrichien soutient à Bruxelles, que la Trève de deux mois est irrévocable. On a fait cesser dans cette capitale tous les préparatifs de défense et de guerre, comblé les fossés, retiré les Batteries et les chevaux de frise. On accumule Amnistie sur Amnistie, et on annonce l'arrivée prochaine du vice-Chancelier, Comte DE COBENZEL, comme celle d'un Pacificateur, chargé de redresser tous les torts,

Digitized by Google

et de rétablir la confiance entre le Souverain et les Sujets. En deux ou trois jours nous saurons au juste, quel est le plan des Insurgens, s'ils veulent consommer la revolution, ou s'ils ont effectivement prêté l'oreille aux offres conciliatoires de la Cour. Supposé qu'ils ratifient la Trève de deux mois, il n'en faudroit pas davantage pour démontrer l'indocilité et l'inconséquence de ceux, qui ont parmi eux le maniement des affaires. Aussi le Cons^{r}. Pens^{e}. et le Sr. FITZ HERBERT sont-ils d'avis, que dans ce cas on devroit leur temoigner de la part des Puissances Alliées moins d'empressement et moins de prévenances. Je tâcherai de garder un juste milieu dans ma conduite envers le Sr. LEEMPOEL jusqu'à ce que je connoisse plus particulierement les intentions de V. M. à cet égard. En attendant le Deputé Brabançon m'etant venu annoncer hier, que differents Princes de l'Allemagne avoient reçu des Lettres requisitoriales pour le passage de plusieurs Régiments Autrichiens, j'ai cru devoir lui faire sentir, que si, d'un coté, vous aviés promis, Sire, d'empêcher l'Empereur d'écraser les Provinces Belgiques par le poids de ses armes, il falloit, de l'autre, mériter un service aussi important par une conduite ferme et vigoureuse. Le Sr. FITZ HERBERT a écrit mardi passé pour demander à sa Cour, si elle se propose de faire à Vienne avec ses Alliés des réprésentations énergiques dans le cas, où la marche des Troupes Impériales se réalisât. Le Cons^{r}. Pens^{e}. vacille sur ce point, et il a de la peine à se persuader, que les Puissances garantes du ayent le droit de traverser les mesures de l'Empereur, après qu'il a offert inutilement aux Païs-bas la restitution de tous leurs privilèges. Le Duc DE LEEDS mande au Sr. FITZ HERBERT dans une Lettre particuliere, que selon toute apparence les Provinces revoltées finiront par être indépendantes, et qu'ainsi on ne sauroit s'y prendre assez tôt pour s'occuper de l'établissement de leur Constitution. D'après ces instructions, le

Digitized by Google

Ministre d'Angleterre est revenu à la charge auprès du Sr. LEEMPOEL; mais il lui a été tout aussi impossible qu'à moi de tirer au clair les idées confuses, qui sont sorties jusqu'à présent du Comité de Bréda. Nous nous (sommes) bornés à observer discrettement au Deputé Brabançon, qu'à en juger par le prétendu Acte d'Union, émané de l'Assemblée des Etats Patriotiques à Gand, ceux, qui se sont emparés de la direction des affaires, ont grand besoin d'être guidés eux mêmes par de bons conseils, et qu'ils ne sauroient trop se hâter de confier leurs projets à des Cours, dont les intentions ne doivent plus leur paroitre équivoques. Le Drossard VAN DER BORCH est arrivé fort à propos à la Haye. Il y a été suivi de près par le Sr. MULLER, Sécrétaire du Conseil de Bruxelles, qui étoit allé le chercher à Bréda pour reclamer de nouveau son entremise vis à vis du Comité Brabançon [1]). L'opinion du Cons^{r}. Pens^{e}. a prévalu sur les inclinations du Sr. VAN DER BORCH, et celui ci a dû s'excuser une fois pour toutes d'une Commission, à laquelle il n'est appellé sous aucun titre.

P. S. J'adresse au Département des affaires Etrangères de V. M. la copie d'une Resolution, que le Comité Brabançon a prise le 7 de ce mois, pour annuller la transaction, conclue le 30 Novembre à Horsmal entre le Général VAN DER MEERSCH et le Colonel DE BROU.

Quelque positive que paroisse cette pièce, il est presque impossible de ne pas se défier des mesures vigoureuses, qu'elle établit. On assure, qu'un Deputé de la Flandre est parti pour Vienne. Le Commandant VAN DER MEERSCH a

---

1) Verg. de *Bulletins de la Commission Royale d'Histoire* te Brussel, en aldaar de in vroeger jaren, door my medegedeelde brieven van en aan VAN DER BORCH, VAN DER NOOT, VAN EUPEN, den Bisschop DE NELIS, enz.

Digitized by Google

donné des sémestres et des Passeports à plusieurs de ses Officiers, et le Ct. DE TRAUTMANSDORF croit avoir si peu à craindre, qu'il a fait revenir son Epouse (à) Bruxelles. Je me flatte, que l'incertitude de la position actuelle s'éclaircira d'ici à la Poste prochaine. La prise de Namur, annoncée par la Gazette de Leyden, est *fausse*.

---

du 15 Decembre 1789.

J'ai très bien reçu la Depêche que V. M. m'a fait la grace de m'adresser en date du 4 de ce mois.

Dès l'instant, où la Ville de Bruxelles s'est vue débarassée du Gouvernement et de la Garnison, les habitants ont arraché les Armes Impériales et détruit tous les signes extérieurs, qui annonçoient la Souveraineté de la Maison d'Autriche. La perte de la Capitale sera suivie d'un autre coup décisif. Les Patriotes se sont menagés des intelligences avec la Garnison d'Anvers. Ils ont mêmes signé une Capitulation sécrette avec le Commandant, et la journée d'hier etoit fixée pour livrer, sans coup férir, la Ville et la Citadelle. Dans ces tristes conjonctures, le Sr. SCHRAUT 1) n'a pas jugé à propos de mettre en évidence la démarche à laquelle le Cte DE TRAUTMANSDORF avoit préparé le Sr. DE HOP. Il s'est contenté de demander verbalement au Cons^r^. Pens^e^. et au Greff^r^. FAGEL, si l'Empereur pouvoit se flatter, que les Etats Gen. manifesteroient leurs sentiments d'amitié, en contribuant à tranquiliser les Provinces revoltées jusqu'à l'arrivée du Cte DE COBENZEL. Les deux Ministres Hollandois ont rependu, que s'il etoit simplement question de temoigner la déférence de L. H. P. envers Sa Maj^é^. Imper^e^, Elles espéroient de n'avoir rien oublié à cet égard dans les nombreux Mémoires envoyés successivement à Bruxelles et

---

1) Oostenrijksch diplomaat te 's Hage.

Digitized by Google

à Vienne, mais qu'au reste il ne convenoit nullement à la République de prendre une part active aux troubles actuellement subsistans. En attendant on est informé ici, que le Vice-Chancelier a ordre de s'arrêter à Bon jusqu'à ce qu'il sache, si (sa) présence aux Païs–bas peut opérer un effet salutaire. Les instructions portent expressem[t] d'accorder aux Insurgens toutes les concessions, tous les privilèges et tous les avantages qu'ils exigeront; mais de ne consentir, sous quelque motif que ce soit, à la garantie des trois Puissances Alliées, restriction, qui prouve peut être a la fois autant de mauvaise volonté que de crainte. Le Chanoine VAN EUPEN n'a pas quitté la Haye sans se procurer hier un entretien avec moi. Sa visite m'a d'autant plus interessé, que le Sr. LEEMPOEL me l'avoit cité de tout tems comme une des meilleures têtes de leur parti. Il débuta par me prier de la part de ses Commettans, de transmettre (à V. M.) leurs remerciments respectueux des marques de bonté et de bienveillance, qu'elle avoit daigné donner jusqu'à présent aux Provinces Belgiques, et de la protection qu'elle leur faisoit espérer pour la suite. „Jamais, me dit il, nous ne nous detacherons des trois Puissances, dont le soutien nous a deja eté si utile, et dont le système politique se lie si naturellement au nôtre: et en convenant, que l'Angleterre et la Hollande seront toujours pour nous des Alliés nécessaires, nous ne sentons pas moins, que le Roi de Prusse est notre prémier défenseur, nôtre boulevard contre l'Empereur, et il se montre tel dès à présent, en nous promettant de s'opposer à la marche des Troupes, que notre ancien Souverain seroit tenté de faire passer aux Païs-bas." J'observai au Deputé Brabançon que puisque je le voyois dans d'aussi bons principes, je lui avouerois de mon coté, qu'un moyen sûr de mériter de plus en plus la confiance des trois Cours, seroit de s'ouvrir a elles avec franchise relativement à la Constitution, que les Provinces Belgiques se proposent d'é-

Digitized by Google

tablir. „Rien n'est plus juste, me repondit le Sr. VAN EUPEN, nous vous donnerons une entiere satisfaction sur ce point, et avec d'autant moins de difficulté, que nous ne sommes pas assez rompus aux affaires pour nous diriger par nos propres lumieres. Maintenant que nous tenons Bruxelles, nous allons défaire nos Comités particuliers, et former dans la capitale un *Congrès*, auquel toutes les Provinces enverront des Deputés. Nous commencerons par délibérer sur la nouvelle forme de nôtre Gouvernement, et voici en gros la base de l'edifice. Il doit y avoir à Bruxelles une Assemblée permanente des Etats Gen., composés des Représentans de la Nation. Dans ce collège residera la Souveraineté à peu près dans l'extension, que lui a préalablement assignée l'Acte d'Union, conclu entre la Flandre et le Brabant. Ensuite les Provinces auront chacune ses Etats particuliers, qui s'occuperont de l'administration interieure, et dont le pouvoir sera balancé par un conseil dependant de l'Assemblée Souveraine; mais si la chose est possible, nous ne voulons 1) ni Gouverneur." Le Sr. VAN EUPEN ajouta, qu'immediatement après son retour à Breda on alloit travailler à la prémiere esquisse d'un projet de Constitution, et qu'il comptoit me le communiquer par le Sr. LEEMPOEL au plus tard en huit jours. „Vous nous obligerez, me dit il, en le portant sous les yeux de Sa Maj[e]. Pruss[e]., et vous serez le maître aussi de le montrer au Cons[r]. Pens[e]. et au S[r]. FITZ HERBERT: nous attendrons les remarques et les conseils des trois Puissances Alliées, et nous nous engageons scrupuleusement de ne rien arrêter sans leur aveu." — La derniere malle d'Angleterre a porté au Sr. VAN DER SPIEGEL une reponse provisionnelle au projet de la convention, qu'il a proposée aux Cours de Berlin et de Londres. Il paroit que le Duc

---

1) De zin schijnt te zijn, dat men zich zou trachten te helpen zonder Prins, Hertog of Stadhouder; in 't kort, zonder Eminent Hoofd.

DE LEEDS n'est pas éloigné de se prêter aux intentions du Ministre Hollandois; mais comme le Sr. PITT etoit sorti de Ville, le Ministre des affaires Etrangères a differé de s'expliquer en dernier ressort sur cet objet. En attendant le Sr. VAN DER SPIEGEL se croit absolument obligé de ne pas dérober plus longtems aux principaux Membres du Gouvernement les Négociations qui ont été entamées avec les deux Cours Alliées, et il débutera par développer au Comité secret 1) la convention, dont il a donné l'idée. Le projet sera vraisemblablement pris en délibération, et dans l'intervalle le Cons^{r}. Pens^{e}. aura le tems de recueillir sur cette pièce l'opinion de (votre) Ministère, Sire, et de celui d'Angleterre.

Il me reste à rendre compte à V. M. d'une proposition assez inattendue, qui est parvenue au Cons^{r}. Pens^{e}. de la part du Cte DE POTOCKI à Stockholm. Celui-ci a donné à entendre au Sr. VAN DER BORCH 2), que si la République des Provinces-Unies etoit tentée de s'approcher de la Pologne par un Traité de Commerce, il conviendroit de s'en occuper dans ce moment ci, où l'on songeoit à Varsovie à contracter des liaisons analogues avec Sa Maj^{é} Britannique. Le Sr. VAN DER SPIEGEL a fait repondre a ces ouvertures, que quoique le Commerce de la Pologne ne soit pas absolument indifférent à la Nation Hollandoise, un Traité formel lui paroissoit au reste prématuré pour le présent, puisqu'il en restoit un à regler avec la Prusse, qui devroit précéder.

---

du 18 Decembre 1789.

Les Membres, qui ont composé jusqu'à présent les Comités de Breda et de Gand, doivent se réunir à Bruxelles et y former un Congrès général, auquel toutes les Provinces Bel-

1) Geheim Besogne.

2) Nederlandsch Envoyé in Zweden.

Digitized by Google

giques, le seul Duché de Luxembourg excepté, sont prêtes à comparoitre par des Deputés. Fiers de leurs succès et n'ayant presque plus d'obstacle à vaincre, les Insurgens se pressent maintenant de constater et de consolider leur existence politique, et d'arriver au grand bût qu'ils se proposent. Le moment est venu, où l'Ordre de la Noblesse doit se montrer et choisir un parti. Il en resultera encore une lutte, mais plusieurs des principales familles etant absentes, et les dispositions de quelques autres n'etan't nullement favorables à la Maison d'Autriche, il n'est pas apparent, que les esprits restent longtems divisés. On peut aussi prévoir, que les Négociations, dont le Cte DE COBENZEL est chargé, seront absolument infructueuses, ou pour mieux dire, qu'il n'y aura pas moyen de les entamer, et sous quelque point de vue, qu'on envisage la situation presente des affaires, il seroit difficile de découvrir la possibilité de rétablir l'ancien Gouvernement dans son pouvoir perdu.

Le Cons^r^. Pens^e^. m'a fait part des Depêches qu'il a reçuës avant hier sous mon couvert du Baron DE REEDE [1]). Il suspend encore son jugement sur les nouvelles ouvertures qu'elles renferment, puisque (dans) l'intervalle la chance a tourné entierement en faveur des Provinces revoltées. Seulement il observe, que si l'idée de leur indépendance peut avoir paru effraier dans les commencements l'Angleterre et la Hollande, il n'en est plus de même aujourd'hui, où les Insurgens montrent tant de déférence et de docilité aux avis des Puissances Alliées, où ils offrent même de leur subordonner l'établissement de la nouvelle Constitution. D'ailleurs, comment ôter à la Nation Belgique les avantages, dont elle est en possession? Peut-on esperer, qu'avec une supériorité complette elle consentiroit à rentrer sous un joug odieux? et si elle appercevoit un changement de système

1) Uit Berlyn.

Digitized by Google

dans ces mêmes Cours, qui jusqu'à présent ont encouragé et appuyé la revolution, n'en concevroit elle pas de l'ombrage et ne finiroit elle pas par se jetter entre les bras de la France? Telles sont les reflexions du Cons^{r}. Pens^{e}., et il les étaye par le sentiment du Sr. PITT, qui paroit à présent également décidé pour l'indépendance des Païs-bas.

Le Sr. FITZ HERBERT m'en a parlé sur le même ton en m'assurant, que la catastrophe de Bruxelles aura achevé de fixer la Resolution du Ministre d'Angleterre, et que dans l'impossibilité de faire autrement, on cédera à la nécessité d'ériger les Provinces Belgiques en Etat libre et de se rapprocher du premier plan qui a été proposé par V. M. Dans ces circonstances il ne me reste qu'à attendre ses instructions ultérieures, pour savoir, sur quels principes le concert doit être finalement établi entre les trois Puissances après les évènements, qui ont éclaté en dernier lieu. Le Sr. VAN DER SPIEGEL se flatte de voir arriver par la Poste d'aujourd'hui la reponse de votre Ministère, Sire, au projet de la convention, qu'il voudroit faire adopter pour base de la Négociation. Il croit être sûr de l'approbation de la Cour de Londres; mais crainte de ne pas rencontrer en plein celle de V. M., il s'est dispensé encore de porter l'affaire au Comité secrèt des Etats Généraux. En attendant j'ai la satisfaction de remarquer, que ce Ministre reconnoit actuellement, combien il est juste de faire acceder sa République aux représentations qu'il s'agira de faire à Vienne, si l'Empereur songeoit effectivement à envoyer des Troupes aux Païs-bas. L'impulsion de V. M. et l'exemple de l'Angleterre suffiroient, je me flatte, pour déterminer sur ce point le Ministère Hollandois. Le Sr. LEEMPOEL a appris avec joye la nouvelle, que le Général DE SCHLIEFFEN est autorisé à détacher de son Corps d'Armée un Officier intelligent pour diriger la conduite des Insurgens. Décidés à rétirer le Commandement

Digitized by Google

au Traitre VAN DER MEERSCH, ils ont grand besoin d'être guidés dans leurs opérations et dans leurs arrangements militaires. Parmi plusieurs Officiers étrangers, que le Deputé Brabançon a engagés à la Haye, on nomme avec éloge le Capitaine BOHM, placé depuis longues années dans l'Infanterie Hollandoise après avoir servi pendant la guerre de 7 ans dans l'Armée Alliée. C'est le Colonel STAMFORT 1), qui l'a choisi et recommandé.

P. S. Mon très humble Rapport de cet ordinaire etoit déja chiffré lors de l'arrivée de l'Exprès, chargé de la reponse du Ministère Britann^{e}., tant au Mémoire, contenant les prémieres ouvertures de V. M. sur les affaires des Païs-bas, qu'au projet de la convention du Sr. VAN DE SPIEGEL: le Baron D'ALVENSLEBEN 2) m'avoit recommandé de faire partir sa Depêche ci-jointe par le Courier Anglois, mais celui ci a devancé de plusieurs heures la malle des Lettres, et il a dabord continué sa route. Le Sr. FITZ-HERBERT vient de me dire, que le Cons^{r}. Pens^{e}. souscrit aux légères observations, qu'on lui a faites à Londres, et qu'il portera dès ce jour son projet au Comité secrèt. Le Ministère Anglois stationne dès aujourdhui un homme intelligent à Bruxelles, pour veiller de près les affaires, qui s'y traiteront 3).

---

du 22 Decembre 1789.

Les Etats Gen(eraux) ont cru de leur prudence d'insinuer au Baron DE HOP, qu'il feroit bien de s'absenter de son Poste, sous prétexte de quelque affaire particuliere, parce que son séjour à Bruxelles l'exposeroit inévitablement, ou à récon-

1) Gouverneur der Zonen van den Stadhouder. Z. deze Verzameling III. 474 (*Inleiding* bl. 31, 37).

2) Pruissisch Gezant te 's Hage. Z. deze Verzameling III. 587.

3) Iets later was dus ook de Baron D'YVOY te Brussel verschenen.

Digitized by Google

noitre de trop bonne heure la Souveraineté du Congrès Belgique, ou à le choquer par des refus, alternative, qui entraineroit des inconvenients l'une et l'autre. Nous n'entendons pas *parler* de la reddition d'Anvers, les Insurgens ayant préferé de s'assurer prémierement de Namur. Deux mille cinqcent Gantois de la Garnison de Bruxelles et six mille hommes detachés de l'Armée de Louvain, se sont mis en route pour entreprendre cette conquête, et elle paroit d'autant plus sûre, qu'elle a dû se faire d'après un plan donné au Sr. LEEMPOEL par le Général DU MOULIN, qui commandoit ci-devant cette place de l'ancienne Barriere, et qui en suivant son antipathie naturelle contre la Maison d'Autriche, se fait un plaisir aujourd'hui de conseiller secrettement les Insurgens. Les levées, qui se font pour le compte de la Flandre, rencontrent tout le succès imaginable, et l'affluence des Officiers Etrangers est telle, que le Deputé, residant à la Haye, a ordre de n'en plus engager. En attendant le Sr. VAN DER MEERSCH est toujours en possession du commandement de l'Armée Brabançonne, et après avoir formellement demandé son congé à l'expiration de la seconde Trève, il remplit aujourd'hui ses fonctions avec plus d'activité que par le passé, mais ce retour équivoque et tardif ne l'empêchera pas d'être mis de coté, dès, qu'on verra jour à le remplacer. Le Cons$_r$. Pens$_e$. ayant effectivement porté le projet de sa Convention au Comité secrèt des Etats-Gen. je n'ai pu me dispenser de lui annoncer les objections préalables, que le Rescrit de V. M. m'a fournies à l'égard du premier point. Il me repondit, que selon toute apparence les changements survenus depuis trois semaines dans la situation présente des Païs-bas, acheveroient d'applanir les difficultés. Que d'un coté il ne seroit plus impossible à présent de voir l'Empereur réclamer les bons offices, ou la médiation des Puissances Etrangères, et que de l'autre coté le cas d'une intervention de la part des trois Cours Alliées

Digitized by Google

sembloit ne plus exister pour le moment, puisqu'une telle démarche supposeroit le dessein de ménager ou d'offrir un accommodement entre le Souverain et les sujets. „Je ne disconviens pas, me dit le Sr. VAN DE SPIEGEL, que la prémiere période de l'Article en question est une chéville inutile, ou, tout au plus, une phrase d'honnêteté, mais comme nous reservons en même tems d'intervenir, lorsque *des* circonstances urgentes l'exigeroient, il sera très aisé de trouver dans cette clause des applications pour tous les cas possibles. Je n'en connois que deux, ajouta-t-il, (qui) puissent nous decider à prendre une part ouverte à la Revolution, l'un, quand l'Assemblée des Etats Belgiques aura acquis assez de légitimité pour nous demander la réconnoissance de son indépendance; l'autre, si l'Empereur se déterminoit à faire marcher des Troupes pour réconquerir les Païs-bas; et quelque soit celui des des deux évènements qui se presente le prémier, c'est alors aux Puissances Alliées à faire cause commune, à se montrer et à s'appuyer avec une énergie *mutuelle*" 1). D'après cette explication, le Cons^r^. Pens.^e^ se flattoit, que son projet, tel qu'il a été reproduit, Sire, à votre Ministère par le Sr. EWARD, ne sera pas blamé. Il est actuellement connu de la Chambre des Bourguemaitres d'Amsterdam et de quelques autres Regents préponderans de la Prov^e^ d'Hollande, qui paroissent disposés à favoriser les intentions du premier Ministre de l'Etat. Les autres Deputés du Comité secrèt promettent de se conformer à l'avis de la Hollande; peut-être même sans recourir à une autorisation particuliere des Diètes Provinciales, et de cette maniere on pourra être d'accord le 31 Decembre, jour fixé pour la reprise des délibérations. Le Sr. VAN DE SPIEGEL a choisi

1) Z. hierbij de *Brieven en Gedenkschriften* van G. K. VAN HOGENDORP, III. 13—18 (26 February 1790. Nota uit Berlijn 4 Januarij 1790, depêche van het Britsch Kabinet 9 Februarij; dagverhaal van GIJSBERT KAREL, 4 Maart 1790).

Digitized by Google

un terme aussi éloigné, dans l'espérance que le courier Anglois, qui a passé ici jeudi dernier, pourra être de retour dans l'intervalle, et lui apporter la reponse finale de V. M., sans laquelle on ne songera point à former une conclusion.

---

du 29 Decembre 1789.

Le Sr. LEEMPOEL m'a communiqué par ordre de ses Commettans les reponses données par écrit à l'Officier, que le Général SCHLIEFFEN leur a depêché pour s'instruire de la véritable situation de leurs affaires. Ces informations ne pouvant manquer d'avoir été transmises à V. M., je me dispenserai d'entrer à cet égard dans des détails ultérieurs. J'observai seulement, que le Comité de Bruxelles dans sa Lettre au Député, residant à la Haye, reïtère en termes exprès, combien les Brabançons desireroient de contracter le plus tôt possible une Alliance éventuelle avec la Prusse et d'entamer ensuite sous vos auspices, Sire, les relations qu'il leur importe de former avec les Puissances Maritimes. J'ai repondu au Sr. LEEMPOEL, que certainement V. M. ne seroit pas insensible à cette marque de confiance; mais que la proposition venant uniquement encore du seul Duché de Brabant, il etoit impossible d'entrer en matiere pour le moment, et qu'avant toutes choses il falloit attendre la réünion de toutes les Provinces Belgiques. L'époque n'en tardera gueres, puisque les Lettres de convocation pour l'Assemblée des Etats-Gen. ont deja été expediées, et qu'on espère d'ouvrir à Bruxelles dans le courant de la semaine un Congrès, composé des Représentans de toute la Nation [1]). Le Comité, préposé actuellement à l'administration des affaires générales, a commencé par les subdiviser en plusieurs Départements, mais ses opérations éprouvent quelques embarras de la part

1) Verg. hiervoren, bl. 12 volg. 22 volgg.

Digitized by Google

du Collège Municipal, qui s'est érigé dans la capitale immédiatement après la Revolution. On s'empressera de l'écarter, en rétablissant l'ancien Conseil de Justice, qui a été annullé par l'Empereur, et qui de tout tems a jouï de la prérogative de sanctionner les Arrêts des Etats mêmes. La Flandre s'est adressée derechef aux Membres dirigeants de l'ancien Comité de Breda pour leur demander une communication formelle des engagements, qui ont été pris jusqu'à présent au nom des Conféderés avec les Puissances Etrangères. Les Brabançons ont cru devoir satisfaire de bonne grace aux desirs de cette Province importante en lui envoyant une Députation, chargée de s'expliquer avec elle. Seulement il est facheux, qu'on ait choisi pour une Commission aussi importante le Sr. VAN DER NOOT, dont le crédit a prodigieusement baissé parmi la partie sensée de la Nation.

Je joins à ma très humble Depêche de cet ordinaire le tableau d'une nouvelle repartition des Quotes Provinciales, que le Prince D'ORANGE a proposée en dernier lieu aux Membres de l'Union 1). Ce second plan ne fera pas plus de fortune que le prémier, et ne rencontre pas moins d'obstacles de la part de la Commission, qui s'occupe depuis si longtems à la Haye de l'arrangement des finances de la République 2). On avoit conseillé au Prince D'ORANGE de ne point se départir de sa proposition précédente et d'insister, en cas de contestation ultérieure, sur l'arbitrage, qui lui appartient en qualité de Stadhouder, mais Son Altesse Seren^e n'a pas cru devoir risquer ce coup d'autorité, qui peut être l'auroit compromis encore davantage sans décider la question. Il resulte de tout ceci, que la confusion dans l'administration intérieure

---

1) VAN DE SPIEGEL was de eigenlijke voorsteller, de Prins in naam. Z. deze Verzameling III. 603.

2) Verg. deze Verzameling, I. 512 volgg. (1786).

durera encore pendant l'année 1790, et qu'il n'y aura pas moyen de former, suivant l'usage constitutionnel, l'Etat de Guerre, qui doit regler et repartir les dépenses publiques. J'ignore quel parti prendront les Provinces de Zélande, d'Utrecht et de Groningue, qui toutes trois ont menacé de rétirer leurs contingens pour l'entretien de l'Armée, si les Quotes n'étoient pas en ordre avant la fin de Decembre. Il faudroit en tout cas suppléér au vuide par des avances, tirées soit des caisses de la Hollande, soit de celles de la Généralité, mais ce seroit multiplier des inconveniens, dont les suites ne sont que trop aisées à prévoir.

Le Grand Pens. est inaccessible depuis trois jours pour cause d'indisposition.

Le Sr. LEEMPOEL m'apporte dans cet instant quelques nouvelles qu'il vient de recevoir par une occasion. Le Hainaut, Comté de Namur, et la Gueldre Autrichienne ont envoyé à Bruxelles leur accession à la Confédération concluë entre le Brabant et la Flandre. Les autres Provinces suivront incessamment, et afin de ne pas laisser un vuide inégal dans le Congrès futur, on assemblera à Marche en Famine un Comité, composé de quelques Membres mécontens des Etats de Luxembourg, et qui servira de simulacre pour représenter le Duché de ce nom, jusqu'à ce que les Troupes Impériales en soient entierement expulsées. Le Cte DE HOVE a été placé à la tête du Département de la Guerre, et le Chanoine VAN EUPEN est nommé Sécrétaire d'Etat.

VII. *Woelingen van den Prins* DE BETHUNE-CHAROST [1]) (1790). *Belgische en Fransche Omwentelingen. Gezindheid van het buitenland. Onderschepte brieven of geheime mededeelingen* [2]).

Brief van den Prins DE BETHUNE. *„à Monsr. le Chev.* DE BELLECOMBE *au M^al.* DE TURENNE."

Paris ce 26 Fevrier 1790.

J'ai beaucoup a vous louer Monsr. sur votre exactitude depuis plusieurs couriers: vous aurez reçu par le dernier une commission bien delicate et dont j'attend des nouvelles avec impatience. Je vous prierai de vouloir bien rendre une visite a Mr. l'adjudant-General DE BENTINK et le remercier en mon nom de ses bons offices en faveur du Major FRANK a qui le Prince Stadhouder a promis la retraite de Lieutenant-Collonel; vous laisserai comprendre a l'adjudant-General que quoiqu'il n'y ait pas encore rien de fort avancé quand a la legion, il en est toujours fort question.

Suivez ce qui regarde un Corps levé par le Baron D'ALVA et un autre par le Major SCHERER.

Vous recevrez par le premier courier, ou par un courier extraord^e. des Memoires et une suite d'affaires de la derniere importance vis a vis de hauts personnages: si vous pouvez sans retarder les affaires, faire une disparition allant a Leyde pour deux jours, cela sera utile mais de grace soyez de re-

---

1) Verg. de *Memorie van Rechten*, bevattende het Proces crimineel, en de verdediging van HERMAN DRAVEMAN D'OYENS, oud-Capitain ten dienste der Vereenigde Nederlanden; vroeger een tijd lang „Majoor en Aide de Camp" van den Grave DE BETHUNE-CHAROZ (sic), welke een Legioen oprichtte ten dienste van de Staaten van Brabant en Vlaanderen — tot zoo lange de partij van VAN DER MERSCH succumbeerde." Utrecht 1802, bl. 6. — En zie hiervoren bl. 8, 12, 31, 59, 68.

2) Verg. wegens dat ontcijferen der depêches van vreemde Ministers en anderen uit 's Hage, de mededeeling van VAN DE SPIEGEL aan VALCKENAER I. 15.

Digitized by Google

tour a tems pour le jour de poste et s'il y avoit quelque courier qu'il put savoir où vous joindre.

Je suis tellement surchargé d'affaires que je me bornerai pour aujourdhui a vous recommander de penetrer la demarche du Cte D'ARBERG Evèque d'Ypres qui court après Liège et qui ne l'aura pas, mais dont les demarches me derangent.

Onderteekend „T. à V.
P. D. B. C. D. C. 1)"

Brief aan dien Prins: „Au C[e] DE CHAROST."

Le Baron DE FELTZ 2) est venu ici il y a huit jours, arrivant d'Amst(erdam) et ayant quitté Treves le 25 fev(rier): il est retourné avant hier a Amst. et revient de nouveau ici; il dit n'avoir aucune mission et n'a fait ici aucune visites: je sais seulement qu'il a vu outre le Chargé d'affaires de L'Empereur, le Baron DE HOP.

Le Comte DE NIEUPOORT est toujours ici sous pretexte de terminér une affaire d'ecluse de la part de la Flandre, dans le fait sa negotiation est toute autre, il devoit s'en retournér il y a quelques jours, mais il a reçu ordre des Etats de rester encore ici; il a été presenté a la Cour le 7. et le lendemain il a été au cercle donné pour l'aniversaire de la naissance du Stadhouder 3): la fete a été surtout distinguée par le concours d'Officiers superieurs au service de L. h. P.

Le nouveau Roi de Hongrie veut faire la paix avec la Turquie et garantir à la Prusse la Silesie, a condition que S. M. Prussienne lui garantisse les Païs-Bas, voila ce que j'ai appris.

---

1) „Tout à vous Prince DE BETHUNE Comte DE CHAROST."

2) Baron DE FELTZ, „Secrétaire d'Etat" (1791) BORGNET, *Hist. des Belges* I. 174. Hiervoren, bl. 115. Z. ook bij THÉOD. JUSTE, in na te melden geschrift bl. 87. En verg. aldaar bl. 151 volg. over BETHUNE-CHAROST, een jeugdig eerzuchtige.

3) 8 Maart 1790.

Digitized by Google

Les patriottes emigrés hollandois sont sur le territoire de Munster qui avoisine la Rep., en Corps armés et disciplinés, ayant avec eux une caisse militaire et 6 cens chevaux.

La Province d'Overyssel qu'ils semblent menacér est deja dans la fermentation patriotique et on a jugé a propos d'y envoiér des trouppes de ce coté la. Les patriotes hollandois sur territoire de Munster ..... le Baron DE FELTZ à Amsterdam ..... La Rep. est dans une crise embarrassante, un parti voudroit bien renoncer aux affaires belgiques pour le bien et la tranquillité de l'interieur.

P.S. Dans la circonstance actuelle qui est des plus interessantes, je pourois vous etre utile au dehors, soit en Allemagne, ou en Angleterre, le Theatre des affaires politiques allant y être transporté, sur tout dans le premier endroit, j'ai bouté plusieurs fois d'aller a Paris pour vous parler a ce sujet, afin de mettre a profit ces moments pressants, etant même prèt a faire de mon coté s'il le falloit des sacrifices a cet effet et a renoncer aux entraves de mon occupation pour me livrer uniquement à la carriere des affaires politiques sous vos auspices, il ne tiendra qu'a vous.

bon et valable.

Brief van den Prins DE BETHUNE. *„à Monsieur Le Comte* DE BENTINK *Grand-Bailly* 1)."

Paris du 25 Fevrier 1790.

J'ai reçu Monsieur le Comte la Lettre dont vous mavez honoré: comme vous m'y faite l'honneur de me temoigner quelques crainte sur la sureté de la Correspondance, il me semble que le meillieur moyen seroit que vous vouliez bien

1) Graaf v. BENTINCK-RHOON. Z. deze Verzameling Derde Deel.

Digitized by Google

remettre au Ch^r. DE BELLECOMBE qui aura l'honneur de vous remettre celle-ci, toute celles que vous jugerez à propos si meme vous le jugez conveuable vous êtes bien le maître de lui recommander de Chiffrer certains avis pour plus de sureté.

J'ai L'honneur d'être avec une tres parfaite consideration Monsieur le Comte, votre tres humble et tres obeïssant Serviteur.

(Etoit sousigné) P^ce DE BETHUNE Cte CHAROS.

CRUMPIPEN ne nous est pas encore arrivé: 1) j'aurois bien voulu qu'il eut été ici plutôt, car je crois que ce qu'on peut faire de mieux apresent c'est de regarder la negociation avec les Puissances mediatrices comme achevées, car ou les Insurgents rentrent de bon gré et la mediation est fini, ou il faut les y forcer et pour lors on n'a que faire de ces mediateurs 2).

B. S. 18 Aug. 1790.

A De fameuse VAN EUPEN is herwaards gekomen op den 10. dezer: dezelve denzelven avond by LEEMPOEL doorgebragt; 's anderen daags heeft hy audientie gehad by den R. Pens^s. 3) hy was ook by den Engelschen Envoyé en zal, zoo gezegt word, ook den Hr. Prince Erfstadhouder gesprooken hebben. Aangemerkt de bekende opregte wenschen van de Republique om de Nederlanden hoe eerder hoe liever te zien tot gehoorzaamheid terugkeeren, had ik gedagt dat het by de jegens-

1) CRUMPIPEN. Z. hiervoren, bl. 157.

2) Het adres van dit billet luidt „à *Schr*," misschien SCHRAUT, Keizerlijk Zaakgelastigde te 's Hage.

3) VAN DE SPIEGEL. Verg. het *Résumé des Négociations* van zijn kleinzoon L. P. J. VAN DE SPIEGEL p. 42, 313—315. (Conversation de VAN EUPEN (11 Aug. 1790) avec le Grand-Pensionaire).

Digitized by Google

woordige omstandigheden meer dan ooit van te voor schikkelyk zou zyn geweest om my van de verkeerde of absurde verzoeken van deezen Belhamer in vriendschap te onderrigten, byzonder heeft de Hr. HOP my verzeekert dat den Hr. R.P. aan deezen oproermaaker, die niet sprak als in dolle taal beneevens zyne verleide Landslieden zig tot op de laatste droppel tegen de wettige Souverain te verzetten, in zulk een toon geantwoord zou hebben, als de waardigheid van een Minister, die het waare interest van zyn land acht en de regten van naburige Vorsten in gronden eert, en teffens geschikt om dien razende Priester te beschaamen.

De Hr. HOP verzeekert dat het schielyk vertrek van VAN EUPEN veroorzaakt is door het slegt acceuil dat hij by den Hr. Raadp[s] gehad heeft; de Hr. HOP heeft my verder verzeekert dat hy van 't geene hem hier is wedervaaren aan zyne Consorten zal kennis geeven; dat hy als dan zig met eene andere commissie zal hier laaten vinden.

In 't genoomen (sic) gelooft men dat zeer onvergenoegd van hier gerystomdat men zig met hem in niets had kunnen inlaaten alvorens nadere ouvertures van Z. Ap. Maj. te hebben.

Ik heb de eer enz.

---

du 28 Decembre.

„Depeche de C. 1)"

J'ai reçu la lettre que vous m'avez adressé pour Mr. le Comte DE MERCY 2) en me chargeant de la Lui remettre s'il

---

1) Schijnt te zijn A. B. CAILLARD, Chargé d'affaires van Frankrijk te 's Hage, aan den Minister Graaf DE MONTMORIN.

2) FLORIMOND CLAUDE, Graaf DE MERCY-ARGENTEAU, Oostenrijksch Ambassadeur in Frankrijk. Z. deze Verzamcling I. 16; maar vooral THEOD. JUSTE, *Le Comte* DE MERCY-ARGENTEAU, p. 81 suiv. (*Souvenirs diplomatiques du XVIIIe Siècle*).

etoit encore a la haye ou de la Lui faire parvenir s'il en etoit deja parti. Elle est justement arrivée la veille de Son départ et je la Lui ai envoié sur le champ quoi qu'il fut deja tard et qu'il dut partir le lendemain de grand matin; cependant il m'a fait l'honneur de venir chez moi et m'a prié de vous mander lorsque j'aurois l'honneur de vous écrire que son sejour à Amsterdam ne devant être que de deux ou trois jours les occupations qu'il y auroit ne lui permettroient point de vous repondre de cette ville, d'autant plus qu'il vouloit vous repondre en detail et a tête reposée, ce qu'il ne pourroit faire que quelques jours après son arrivée a Bruxelles.

J'avois été la veille prendre congé de Lui, Lui souhaiter un bon voïage et le remercier de toutes les marques de bonté qu'il m'a données pendant son sejour à la Haye; il profita de l'occasion pour me parler d'une Lettre qu'il avoit recue de son Secretaire d'Ambassade a Paris, dans laquelle il lui rendoit compte d'un entretien que vous aviés eu avec lui, au sujet de l'arrivée des Troupes Autrichiennes dans les Provinces Belgiques, de l'inquiétude que le voisinage de ces troupes occasionnoit dans certains esprits en France, du facheux effet qui pouvoit en resulter, et des moyens de le prevenir, en renvoiant quelques-unes de ces troupes en quelque petit nombre que ce put etre, par ce que cette mesure suffiroit pour calmer l'imagination de ceux, qui s'allarment si mal a propos sur les intentione de l'Empereur. Sur cela Mr. le Comte DE MERCY entama une discussion dans laquelle il insista dabord sur le caractere pacifique de l'Empereur, sur son attachement au systeme d'alliance, qui lie la Cour de France et celle de Vienne, alliance fondée manifestement sur l'utilité reciproque puisqu' elle assure des secours a la Cour de Vienne en cas d'attaque de la part de ses voisins, et que dans le cas d'une guerre maritime entre la France et l'Angleterre, elle nous garantit contre la necessité

Digitized by Google

d'avoir en meme tems une guerre a soutenir en Allemagne; ainsi les raisons generales de convenance ne permettent pas de penser qu'une aggression quelconque contre la France puisse entrer dans les idées de l'Empereur: mais ces raisons se fortifient bien davantage si l'on veut considerer en detail la position actuelle de ce Prince: une paix avec les Turcs commencée, mais non conclue: de vastes pays hereditaires a peine remis dela commotion qu'ils avoient recue, vers la fin du regne precedent et dont la tranquilité a besoin encore, d'etre eprouvée pendant quelques années pour qu'un puisse compter sur elle, en touté sureté; les Provinces Belgiques dont l'insurrection est si recente qu'il est imposible d'y pouvoir bien connoitre encore les vrais amis du Gouvernement Autrichien; est-ce au milieu de toutes ces difficultés, que L'Empereur songeroit à tourner contre la France des troupes, dont l'absence suffiroit peut-être, pour rapeller le trouble et le desordre dans ces Provinces? „ce n'est point au Ministère de France, ajouta Mr. Le Cte DE MERCI, ce n'est point à vous Monsieur, ni à ceux qui ont une connoissance un peu exacte des affaires du dehors que j'adresse ces observations, mais il seroit bien a desirer qu'elles se répandissent en France pour guerir les Esprits timides de ces craintes, qui sont pour les deux Nations un tourment reel quoiqué absolument sans objet." Par raport à l'idée de renvoier une partie quelconque des troupes Impériales qui sont dans les Pays-Bas, il me pria de considérer, combien elle étoit impraticable, au moins dans le moment actuel, indépendamment de la difficulté de remettre en marche, des troupes très fatiguées par le long voiage qu'elles ont fait, et qui sont à peine arrivées, et de les renvoier au milieu de la plus mauvaise saison de l'année, lorsque les chemins difficiles à tous égards sont impraticables pour L'Artillerie, il me fit envisager l'étendue du pays qu'on avoit à conserver, le nombre de Garnisons a distribuer dans

Digitized by Google

les villes, nombre malheureusement indiqué par la necessité parce qu'il s'y manifestoit encore des symptomes de fermentation, qui prouvoient que tout le feu n'etoit pas eteint; et sur cela il me cita des mouvemens locaux, qui ont effectivement eu lieu dans quelques villes, et meme ou quelque soldats ont perdu la vie; il me fit voir que 30,000 hommes repandus sur une aussi grande surface, ne formoient que l'étroit nécessaire, et seroient même fort insuffisans si la tranquillité du plat pays n'etoit a peu pres assurée. Il me parla en même tems de la nécessité ou il alloit peutêtre se trouver d'envoier à Liége un détachement de six mill hommes (si je ne me trompe) non assurement pour y favoriser aucun parti, mais pour maintenir l'ordre et la tranquilité publique entre les citoiens de tout ordre et de tout parti sur la requisition qui en a été faite a L'Empereur, et en attendant la conclusion des affaires de cette ville. Il ajouta que cet incident s'il avoit lieu feroit sans doute naître encore bien des soupçons en France au desavantage de l'Empereur; que cependant il étoit évident que ces soupçons auroient tout aussi peu de fondement que les craintes dont on est actuellement agité. En finissant il me pria de vous rendre compte de cette conversation en attendant qu'il put avoir l'honneur de vous en écrire Lui même.

Je suis etc.

En fait de nouvelles politiques je pourrois bien vous en parler 24 heures de suites, mais comme il vous conviendroit guere que je vous ecrivisse pendant 12 je vous remarquerai le N°. 54 de la gazette de Leyde — et n'y ajouterai qu'uné *Sapienti pauca.* Vous verrez a ce que j'ai lieu de croire dans la meme gazette la reponse que ma Cour m'a chargée de remettre, et qui, comme tout ce qui en vient est rempli de dignité et d'equité.

Elle vous apprendra en outre, que j'ai été assez heureux

Digitized by Google

pour engager L. H. P. de defendre l'exportation de plusieurs mille fusils, defense qui a d'autant plus de quoi flatter mon zele que l'avis de l'Amirauté y relatif etoit parfaitement contraire a mes vuës.

Je ne sais si mon predecesseur auroit eu a se venter d'une pareille complaisance; a propos de ce personage que j'aime au reste, je vous prie de vous procurer la brochure intitulée *Remarques à pied sur une lettre a cheval*, elle livre une analise complète de la lettre de S. M. Prussienne a l'Eveque de Liège.

Gouv^t^. du 31 Janvier 1791.

Par la lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'ecrire sous le n°. 2. vous me demandé de quelle maniere on envisage ici les mesures prises relativement aux Emigrés et aux Princes possessionnés en Alsace.

On peut dire, Monsieur, que c'est en d'autres termes demander comment on envisage ici la revolution francoise, et c'est dans ce sens que je vais avoir l'honneur de vous repondre 1).

Je n'ai encore trouvé aucun homme instruit qui crut au succes de la revolution francoise; pour avoir quelque solidité, disent-ils il faut qu'une révolution soit l'ouvrage d'un homme, ou de l'Esprit public de la Nation qui l'a fait. l'Histoire n'offre point encore d'exemple d'une autre espece. C'est un Legislateur, ou un conquerant dont le genie ou les armes forcent un peuple a recevoir ses Loix; ou c'est un peuple qui las de l'oppression recherche dans son histoire l'epoque

---

1) De tastbare overeenstemming van deze Beschouwingen over de Fransche Omwenteling, met VAN DE SPIEGELS *Algemeene Reflexiën* tegen een' Coalitie-oorlog, duidt den Raadpensionaris aan als steller van dezen brief. Z. deze Verzameling III. *Inleiding* bl. 53 (1791).

Digitized by Google

où il etoit plus heureux, ef veut avec plus ou moins de modification qu'on le ramene a ce tems là. Votre revolution n'a pas presenté autre chose dans son principe; mais bientot elle s'est distinguée de toutes les autres par la plus grande folie de ses innovations; et laissant loin derrière eux l'Esprit public qui les avoit ameués, reculant sans terme les limites qui leur avoient été fixés, vos Legislateurs ont mis partout leur Esprit particulier à la place de l'Esprit public. L'Evenement vous apprendra qu'il n'est pas possible de tenir avec succes une telle conduite, qu'il n'est pas permis d'aller aussi en avant de son siècle, et que les Loix pour être solides ne doivent être que le developpement de germes renfermés depuis longtems dans le coeur et dans l'esprit des peuples; que des Loix etrangeres a leurs sentiments, a leurs prejugés ne peuvent y être naturalisées a l'instant, en (ou) prendre quelque racine.

Pour blamer les mesures que l'on a prises, la conduite que l'on a tenue, on n'est pas toujours capable de tracer celle qu'il faudroit suivre. D'ailleurs Monsr., ce n'est pas ce que vous m'avez fait l'honneur de me demander. J'ai du vous presenter l'opinion qu'on se formoit ici de la revolution francoise, et je vous ai montré qu'elle ne lui etoit pas favorable. L'Anarchie dans laquelle le Royaume paroit plongé, et dont les étrangers ne croyent pas que nos nouvelles Loix puissent jamais nous tirér, de l'etat malheureux de tous les proprietaires qui du palais des Grands passera jusqu'a l'echoppe du plus miserable marchand, leur paroit rendre une contrerevolution infaillible en France. Ce n'est pas l'etranger qui la fera disent-ils, c'est le peuple. Nous savons trop bien qu'un pays qui veut etre libre sait l'etre, et quand la Republique a soutenu pendant 80 ans la guerre contre tous les trésors du nouveau Monde, les meilleures troupes de l'Univers et un Roi absolu, quand elle en a triomphé, ce n'est pas la France qu'on pourroit parvenir a

Digitized by Google

soumettre [1]). Non, vous ne recevrez point de loix etrangères, mais vous serez obligés de changer celles actuelles. Une guerre est inevitable, et c'est seulement de la transaction qui doit la suivre, que sortira le Gouvernement que vous aurez. Vos evenements serviront a caracteriser le siècle; sa depravation, ses vices auront produit vos malheurs; ses lumières serviront a former votre Gouvernement, et vous en devez esperer un raisonnable et sage. Que les Puissances etrangeres se melent a vos interets, cela n'est pas douteux, mais cela ne change pas votre future destinée. La France ne peut pas perir, elle ne peut que souffrir. Vous avez provoqué de toutes manières la guerre, et elle vous sera faite; cependant le caractère des grands Souverains de l'Europe vous en garantissoit si vous eussiez été prudents. On ne concoit pas comment elle peut être excitée par aucun partisan de votre nouveau régime: on ne conçoit pas comment ils peuvent se promettre des succès avec l'armée francoise actuelle.

G[t]. du 31 Janvier 1791.

Suite de la depêche.

Vous voyez Monsieur, dans ce peu de raisonnements l'idée qu'on se forme ici, de nos affaires: telle est celle cependant que l'on a de l'indestructible force de la France, que tout en convenant qu'elle est dans la crise la plus violente, on ne croit pas encore généralement a une Banqueroute; et plutôt que de retirer ses fonds de France avec la perte qu'ils eprouvent, beaucoup de rentiers achetent de nos effets publics.

Je vous ai dit, Monsieur, avec une entière franchise, ce que je crois le resultat de l'opinion de ce pays-ci; si j'avois

---

1) Z. hierbij Prof. THEOD. JORISSEN, *De Eerste Coalitie en de Republiek der Vereenigde Nederlanden.* (Uitgeg. door de Kon. Akademie van Wetenschappen). Amsterdam 1877 4°.

Digitized by Google

parlé de ses voeux, j'aurois dit autre chose: divisé comme il l'est, il en forme necessairement de contraires. Les Patriotes voyent avec douleur notre impuissance eterniser la leur, les Stadhouderiens jouissent en tremblant de leur usurpation et croient, que l'attention que les Souverains vont être obligez d'apporter au maintien de la Constitution de leurs Etats, servira à soutenir la leur, et qu'un interêt commun les reunira; ils voudroient voir durer nos troubles, sans cependant vouloir notre entière destruction. Je remarque que L'Angleterre devient l'objet d'une jalousie universelle et l'on est faché qu'il manque un contre-poids a son immense puissance: toutes celles du second ordre voyoient dans la France un garant de leur existence. L'Espagne ne pensoit pas autrement. Comment avec tant de moyens d'avoir des amis, paroit-il se former contre la France une Ligue plus générale que toutes celles que lui suscita la revoltante ambition de LOUIS XIV.

De Drossard der Baronie van Breda aan den Raadpensionaris.

Breda den 23 September 1789.

Hoog Edele Gestrenge Heer,

Hier by heb ik de eer UHEd. Gest. toe te zenden Copie van myn briev aan den Heer DE BROU, Kon. Keis. Commissaris 1), benevens het antwoord van dien Heer, waaruit blykt, dat men in het plan van Cessien niet gezind is te koomen, hoezeer men van de zyde der Brabandse Patriotten verzeekert, dat het Gouvernement om Contanten verleegen is. Het laate beantwoorden van myn briev, doet myn denken, dat het voorstel na Weenen is geweest, waar toe juist de ordinaire tusschen-tyd verloopen is.

De Brabanders beginnen zig hier eenigsints op den voet

---

1) Verg. BORGNET, *Hist. des Belges*, I. 119.

Digitized by Google

van een Corps te schoeyen. Een man, dien zy voor een spion aanzagen, hebben zy deerlyk mishandelt, waarover myn in myne qualiteit klagten zyn gekoomen; welke zaak ik zonder veel gerugts zal zoeken uit den weg te ruimen.

Hun aantal en houding, als of zy zig tot een Corps formeerden, myn bedenkelyk voorgekoomen zynde, heb ik de vryheid genoomen, zulks ter kennisse van Z. D. H. te brengen, die myn met deszelfs ordres heeft verëerd, hier op nederkoomende, om hen onverhindert te laten, zoo lange zy stil zyn, dog het wapenen en exerceeren te beletten. Ik hoope zulks voor te koomen, hetwelk altoos beeter is.

Zy vleyen zig gestadig met de hoop op bystand van de Republicq en Pruissen, zelfs denken zy, dat de onlusten in Luik [1]) tot een voorwendsel zullen dienen, om trouppes derwaarts te laten marcheeren; en het verleggen van eenige kanon-koogels in 't magazyn te Breda is by hun uitgekreeten, als of al het grof geschut op affuiten en in gereedheid gebragt wierd.

Intusschen neemt het getal der vlugtelingen van dag tot dag toe, en zoo door het corrumpeeren van de Garnisoenen, hetwelk door die luiden in Brussel, Antwerpen [2]) en elders in het werk gesteld word, meenen zy meester van het Militaire te worden; ook weet ik met zeekerheid, dat zy bekwame Officieren zoeken, om aan het hoofd der vlugtelingen te stellen, zoo dat het te voorzien staat dat er eerlang weder iets in Braband zal uitbersten; in welk geval, indien zig hier van hunne gewapende manschappen of geordende Geestelyken retireerden, ik zeer verleegen zoude worden; maar ook in die gevallen met UW HEd. Gest. goeddunken, en de ordres van Z. D. H. mogende vereerd

---

1) Onder den Prins-Bisschop v. HOENSBROECH, BORGNET I. 123 suiv. De geschillen waren uit de speelbank te Spa ontstaan (1785).

2) Z. hierbij den brief van D'YVOY, bl. 3. „Il y a des tems qu'on tire à *boulets* rouges, et d'autres *à boulets jaunes*" (louis d'or of ander goud).

Digitized by Google

worden, zal ik myn wel redden. Intusschen heb ik de eer, myn in deszelfs aanhoudende protectie te beveelen, en met alle hoogagtinge te zyn.

B. V. D. BORCH.

Ce 5 Octobre 1790.

Monsieur.

Jai appris depuis notre conference d'hier que le mot *d'amnestie* (comme exprimant le pardon du Souverain pour une action criminelle de ses sujets) est tellement odieux à la nation Belgique qu'on ne saurait l'emploier dans une piece ostensible sans exposer celle-ci à manquer absolument son effet, puisque ce terme a déjà été sur le point de causer une fois une emeute generale dans une ville ou l'on s'en etait servi. — Cette circonstance m'engage Monsieur à vous proposer ainsi qu'à Mr. l'ambassadeur, 1) (auquel je viens d'ecrire egalement) de substituer au mot d'amnestie la phrase suivante: „tendent en outre à ensevelir dans l'oubli tout ce qui s'est passé dans le tems des troubles, et à faire obtenir à la Nation telles concessions qui n'altéreraient pas."

J'ai l'honneur d'etre avec la plus haute consideration.

Le Cte DE KELLER 2).

VIII. *Extracten uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Holland ende Westvriesland, in Hun Ed. Groot Mog. Vergaderinge genoomen, op*

Woensdag den 8 February 1792.

De Raadpensionaris heeft ter deliberatie van hun Ed. Groot Mogende gebragt het navolgende.

---

1) Aan den Britschen Gezant, Lord AUCKLAND.

2) De Graaf V. KELLER, Pruissisch Gezant te 's Hage. Verg. het *Résumé*

Digitized by Google

Edele Groot Mogende Heeren!

Ik ben niet gewoon de deliberatien van Uw Ed. Groot Mogende te stooren, door een voorstel van zaaken, die my in het particulier aangaan. — Ik had anders, reeds menigvuldige reisen, redenen gehadt om te klaagen over den leugen, laster en smaad, die van tyd tot tyd, in sommige, meest buitenlandsche, periodique Papieren, op myn subject wordt verspreidt; maar begrypende, dat dit een gevolg is van de tyden die wy beleeven, waar in niemand, van welken stand, conditie of bestaan hy moge zyn, vry is voor de pylen die in het donkere, of van een ongenaakbare plaats, op hem afgeschoten worden; en ook door de ondervinding in myne Ministerieele posten, zoo in Zeeland [1]) als hier, zedert lang gehardt zynde tegen de aanvallen der kwaadaartigheid, heb ik geleerd, op dezelve neder te zien met de veragting, welke zy verdienen.

Maar een zaak, Edele Groot Mogende Heeren, onlangs voorgevallen, verbiedt my dezelve stilzwygendheid daar omtrent te bewaaren; om dat niet slegts myn Persoon daar by geconcerneerd is, ook niet alleen in vague bewoordingen, maar met uitdrukking van een fait, het welk Uw Edele Groot Mogende interesseert, en (indien het waarheid was) my den dienst van den Lande, en de agting van alle eerlyke Luiden onwaardig zoude maaken.

De zaak bestaat hier in: dat in de maand January laatstleden, door den Heer HOP, Minister Plenipotentiaris van den Staat te Brussel, aan hun Hoog Mogende zyn overgezonden twee gedrukte Stukjes, in de Oostenryksche Nederlanden uitgegeeven, onder den Titul van *Tableau de la dilapidation des deniers Royaux et Publics, par les Ex-*

des Négociations van L. P. J. VAN DE SPIEGEL, p. 320 (Réplique verbale, 4 Octobre 1790); p. 325, 350 enz.

1) Zie deze Verzameling III. 344 volgg.

Digitized by Google

Souverains Brabançons, ou premier Extrait du Registre des Etats de Brabant, des années 1789 *et* 1790, *publié pour l'Instruction de la Nation Belgique, et de la posterité;* waar in onder andere gevonden worden twee posten van uitgaaf, naamelyk van *f* 100000– 0– 0, als betaald aan een zoogenaamde Intendant van haare Koninglyke Hoogheid Mevrouw de Princes van ORANGE, (welke niet exteerd) voor haare protectie, en van *f* 25000– 0– 0 aan een Kamenier van hooggemelde Vorstin.

Zyne Doorlugtige Hoogheid de Prins Erfstadhouder heeft zig daar op ten eersten geaddresseert aan haar Hoog Mogende, zoo voor zig zelfs als in naam van de Princes hoogdesselfs Gemalinne, en verzogt, dat de ernstigste repraesentatien mogten gedaan worden by het Gouvernement Generaal der Oostenryksche Nederlanden, om te insteeren op het naauwkeurigst onderzoek naar de sources, waar uit die insimulatien gehaald waren; en zo dezelve gevonden wierden in eenige Registers of Rekeningen der Staaten van Braband, geduurende de Troubles, dat men alsdan volgens de regels van het strictste judicieel onderzoek zoude te werk gaan, om te ontdekken de Persoon of Persoonen, die de genoemde sommen mogten ontfangen hebben, en het gebruik door haar van dezelve gemaakt.

Ten zelven dage, dat de Resolutie by haar Hoog Mogende, conform de Voordragt van Zyne Doorluchtige Hoogheid genomen was, ontfing ik van den Heer HOP een derde Stuktje van het bovengemelde *Tableau*, waar in ik daadelyk vond het eerste Artikel te zyn: *Ordonnance de paiement à Mr.* VAN DE SPIEGEL, *Grand Pensionnaire de Hollande, pour avoir favorisé le rassemblement des Patriotes à Breda, quatre vingt mille florins, ci f* 80000.

Ik schreef op het oogenblik, terwyl de Courier, welke de Resolutie van haar Hoog Mogende aan den Heer HOP moest overbrengen, zig tot zyn vertrek gereed maakte,

Digitized by Google

een Missive aan voornoemden Heer, van den volgenden inhoud:

Hoog Edele Gestrenge Heer!

De gedrukte Blaadjes N°. 1. en 2. onder den Titul van *Tableau de la dilapidation etc.* hebben veel indignatie by alle de Leden van de Vergadering van hun Hoog Mogende verwekt, en aanleiding gegeeven tot de Resolutie welke de Courier aan Uw Hoog-Edele Gestr. zal brengen; terwyl men hier gepraefereerd heeft die zaak niet in het Secreet Besoigne, maar in de Vergadering te brengen, om te toonen dat men geen publiciteit van dezelve vreest, gelyk ook de intentie is, dat U Hoog Ed. Gestrenge alle devoiren aanwend, om dezelve met den meesten ernst te doen behandelen.

Ik dagt weinig, toen die Resolutie genomen werd, dat ik ook myn aandeel aan deeze Calomnie zoude hebben, gelyk ik nu zie by het aankomen van de Post van heden avond: het komt my voor, dat de demarche door hun Hoog Mogende gedaan, my genoeg auctoriseert om by provisie, voor myn Persoon, stil te zitten; dewyl één van beiden zal gebeuren, *of* dat het Gouvernement dat Pamphlet desavoueert, in welk geval ik het, onder meer andere Pasquillen, kan mepriseeren, *of* dat het een grond heeft in de Registers der Staaten geduurende de Troubles, wanneer ik de Justitie van het Land, op dezelve wyze als hun Hoog Mogende, te hulp kan roepen, om de zaak te doen examineeren.

Ik heb de eer, etc.

De Heer HOP nogthans, verontwaardigd over de stoutheid deezer beschuldiging, oordeelde dat dezelve niet ongemerkt kon blyven, en praesenteerde daarover een Memorie,

Digitized by Google

welke den volgenden dag, van wegens het Gouvernement Generaal is beantwoord, in de beide volgende Stukken:

MEMOIRE.

Monsieur le Conseiller Pensionaire de la Province d'Hollande n'ayant appris que par la troisième partie du *Tableau de la Dilapidation etc.* que la Calomnie s'étoit étendue jusqu'à lui, n'à pû me faire parvenir aussitôt que Madame la Princesse D'ORANGE, les Ordres de Leurs Hautes Puissances, pour demander à Vos Altesses Royales la satisfaction que le dit Ministre d'Etat doit espérer pour une inculpation aussi infame, qu'insensée et diamétralement opposée, à la reputation, dont il jouit à tous égards à si juste titre.

Le Baron DE HOP.

Fait à Bruxelles ce 20 Janvier 1792.

NOTE.

Le Ministre Plénipotentiaire se trouve dans le cas d'exprimer à Monsieur le Baron DE HOP, des regrets plus vifs encore du Gouvernement-Général, sur l'allégation injurieuse relevée par la seconde Note, datée de hier, que sur celle qui faisoit l'objet de la première: puisque celle-ci ne portoit que sur des Serviteurs ou Domestiques de la Cour Stadhoudrienne, au lieu que l'autre affecte la sensibilité d'un des premiers Ministres de la Republique.

Les Ordres les plus précis sont déjà donnés, pour qu'on aille à la découverte des Auteurs de cette production injurieuse; le Gouvernement-Genéral s'empressera de faire parvenir à la Connoissance de Monsieur le Baron DE HOP, le résultat des informations qui seront prises, et en attendant le Ministre Plénipotentiaire ne peut que lui rappeller les observations générales inserées dans la réponse qu'il a eu l'honneur de lui donner sur sa première Note, rélativement à la difficulté qui existe aujourd'hui partout, de reprimer

Digitized by Google

la licence de la presse ; il n'est pas douteux et pendant les derniers troubles des Païs-Bas, le Gouvernement-Général en a fait souvent en silence la triste expérience, que Leurs Hautes Puissances ne rencontrent aussi les mêmes embarras sous leur domination, par des Ecrits anonimes qui attaquent soit leur Administration ou celle des Puissances Voisines: c'est un bien facheux effet de l'effervescence générale qui confond aujourd'hui en Europe la licence des excès avec la liberté naturelle et légale.

Bruxelles, le 21 Janvier 1792. METTERNICH-WINNEBOURG 1).

Deeze is de zaak, welke ik de eer heb, op de eerste Sessie van Uw Edele Groot Mogende wederbyëenkomst, aan hoogstdezelve open te leggen. — Myn oogmerk is geenzints, Uw Edele Groot Mogende op te houden met een protestatie van myn volmaakte onschuld; want bloote woorden van ontkenning, waar van schuldigen zig zo wel kunnen bedienen als onschuldigen, zouden niet genoeg zyn, indien 'er anders de minste twyffel op myn subject plaats hadt.

Maar het eenig oogmerk, waarom ik deeze zaak aan de deliberatien van Uw Edele Gr. Mogende voordraage, is, om aan hoogstdezelve te verklaaren, dat wanneer Uw Edele Gr. Mogende oordeelen, dat een beschuldiging van dien aart een nader onderzoek vereischt, ik niet alleen dit onderzoek niet vreeze, noch tragten zal te ontduiken; maar dat ik integendeel my volvaardig aan Uw Edele Gr. Mogende welbehaagen dienaangaande zal submitteeren, en in dat geval ernstig verzoek, dat Uw Edele Gr. Mogende zodanige maatregelen gelieven in het werk te doen stellen, als meest dienstig zyn, om verzeekering te bekomen aangaande de integriteit van een Minister, die zonder het volkomen vertrouwen van zyne Meesters te bezitten, niet nuttig kan zyn in den dienst van het Land.

---

1) Vader van den beroemden Prins-Kanselier van Oostenrijk, tot 1848.

Digitized by Google

Waar op de Raadpensionaris sig hebbende geabsenteerd en het gecommuniceerde in deliberatie gelegt zynde, is, na verzoek aan den Heer VAN BOETZELAER, Heere van Kyfhoek, om in de voorsz. zaak de functie van Raadpensionaris te willen waarneemen, goedgevonden en verstaan, dat in een groot Besogne, op morgen te houden, door de Heeren van de Ridderschap en verdere hun Edele Groot Mogende Gecommitteerden zal worden overlegt, door welke meest geschikte en gepaste middelen aan den Raadpensionaris ter zaake voorsz. eene behoorlyke satisfactie zal kunnen worden bezorgt; en de Vergadering daar op gediend van derzelver consideratien en advis.

Donderdag den 9 February 1792.

De Heer VAN BOETZELAER, Heere van Kyfhoek, heeft ter Vergadering gerapporteerd de consideratien en het advis van de Heeren van de Ridderschap, en verdere hun Edele Groot Mogende Gecommitteerden tot het groot Besogne, hebbende, in gevolge van hun Edele Groot Mogende Resolutie commissoriaal van gisteren, geëxamineert de Voordragte van den Raadpensionaris, waar by zig heeft beklaagt over de inculpatie in een naamloos Geschrift in de Oostenrryksche Nederlanden gedivulgeert.

Dat zy Heeren Gecommitteerden met de levendigste aandoening hadden bespeurd, dat de laster van boosaartige en agter het gordyn van naamlooze Schryvers schuilende Lieden, voor welken niemand veylig is, in dit geval hadt getragt te attacqueeren den eersten Minister van deeze Provincie, welke zonder een volkomen fiducie van hun Edele Groot Mogende den post, die hy zoo waardiglyk bekleedt, en waarin hy dat vertrouwen zoo sterk gemeriteerd, als oprechtelyk heeft genooten, dat Ampt niet meer tot zyn eigen eer, tot luister en nut deezer Provincie zoude kunnen

Digitized by Google

waarneemen, en wel te attacqueeren over eene zaak, die hem niet alleen als Minister van deze Provincie, maar zelfs als Mensch de verachting van ieder zou waardig maken.

Dat zy Heeren Gecommitteerden van begrip zyn, dat hun Ed. Groot Mog. in den Persoon van derzelver eersten Minister zyn gelaedeert.

Dat zy Heeren Gecommitteerden noodeloos oordeelden hunne personeele gevoelens van achting en vertrouwen, omtrent den Heer Raadpensionaris aan hun Edele Groot Mogende voor te dragen, als ten vollen verzekerd, en daar in, (zoo mogelyk) door de mondelinge advyzen van alle de Leden, by het decerneeren van dit Commissoriaal, nader versterkt, dat hun Edele Groot Mogende zelve hun Heeren Gecommitteerdens daar in reeds zullen wezen vooruitgeloopen; dat zy Heeren Gecommitteerden op den Voordragt van den Heer Raadpensionaris hunne gedagten hebbende gevestigd, hadden geoordeeld, dat de aart der beschuldiging zoodanig was, dat dezelve, vergeleken met de bekende, en by alle de Leden van hun Edele Groot Mogende geadvoueerde candeur van den Heer Raadpensionaris, voor volstrekt onmogelyk moeten worden gehouden; dat hun Edele Groot Mogende, zoo zy Heeren Gecommitteerden verzekerd waren, geen ogenblik zouden haesiteeren, daar van eene openlyke verklaring aan hem Heer Raadpensionaris te geeven, en dat zy dan ook vertrouwden, dat, ofschoon door den Heer Raadpensionaris geene satisfactie was verzogt, hy zoodanige Resolutie, als eene volkomene justificatie van hem, zoude aanzien.

Dat met opzigt tot het onderzoek, waar aan de Heer Raadpensionaris gedeclareerd hadt zig volvaardig te willen onderwerpen, wanneer hun Edele Groot Mogende oordeelen zouden, dat eene beschuldiging van dien aart een nader onderzoek vereischte, zy Heeren Gecommitteerden meenden, dat uit het hier vooren gepraemitteerde genoegzaam af te

Digitized by Google

leyden was, dat zy hetzelve als geheel overtollig beschouwden, en dat zy Heeren Gecommitteerden bovendien ook niet zouden weeten aan de hand te geeven eenig ander onderzoek, als het geen provisioneel uit den boezem van het Gouvernement van Brussel zoude moeten worden gehaald, en dat de Heer HOP reeds by Memorie van den 20 January aan het Gouvernement hebbende doen zien, dat de Heer Raadpensionaris recht had, aangaande deeze zaak, van het Gouvernement van Brussel eene behoorlyke satisfactie te verwagten, en het Ministerie van Brussel daar op reeds den volgenden dag hebbende geantwoord, dat de meest praecyse Ordres reeds waren gegeeven, om te ontdekken de Aucteurs van dit hoonend voortbrengsel van de licentie der Drukpers, en dat het Gouvernement Generaal aan den Heer HOP zoude doen toekomen het resultaat van de informatien, zy Heeren Gecommitteerden van oordeel zouden zyn, dat, gelyk de Heer HOP zeer wel gedaan heeft met te waaken voor de eer van den eersten Minister van deeze Provincie, hun Edele Gr. Mog. den voorsz Heer HOP dieswegens by Missive, hier agter geinsereerd, der zelver welgevallen zouden behooren te kennen te geeven; dat voorts hun Edele Groot Mogende zeer gerust het resultaat der informatien, aan den Heer HOP toegezegt, konnen afwagten, als welke niet anders zullen konnen uitloopen, dan tot schaude van de uitstrooyers van zulke lasterlyke Geschriften, en tot veragting van hun, die, ter bereiking van hunne strafwaardige oogmerken, zich niet geschaamd hebben den naam van een eerlyk Man aan te randen.

Dat hun Edele Gr. Mogende van het vorenstaande aan den Heer Raadpensionaris zouden behooren kennis te geeven, en den zelven te verzeekeren, dat deeze atroce calumnie by geene der Leden van hun Edele Gr. Mogende eenige andere sensatie dan van verontwaardiging heeft gemaakt, en dat hy Heer Raadpensionaris sig volkomen kan verzeekerd hou-

Digitized by Google

den, dat het zelve geen de minste verandering te weeg heeft gebragt in dat vertrouwen van de Leden,. op het welk hy Heer Raadpensionaris steeds eene allesints gepaste aanspraak heeft gehad, en waar van hy altoos heeft gejouïsseerd, en wyders hem Heer Raadpensionaris ten ernstigste te verzoeken, van in deeze zaak niets in zyn particulier te doen, maar zo ras het Resultaat, door het Gouvernement van Brussel aan den Heer HOP toegezegt, zal weezen ingekomen, daar van aan hun Edele Gr. Mogende kennis te geeven, onder verzeekering, dat hun Edele Gr. Mogende die sig in den Persoon van hun eersten Minister zelve gelaedeerd vinden, niet zullen naalaaten die zaak als de hunne te beschouwen, en die mesures te neemen, die als dan zullen geoordeeld worden te behooren.

Waar op, in absentie van den Heer Raadpensionaris zynde gedelibereerd, hebben alle de Leden sig met het voorsz gerapporteerde geconformeerd, en is het voorsz Rapport, na dankzegging aan den Heer VAN BOETZELAER Heere van Kyfhoek, voor deszelfs in deeze genomene moeite, in eene Resolutie geconverteerd, waar van door den Heer VAN BOETSELAER Heere van Kyfhoek, aan den Heer Raadpensionaris, weder binnen verzogt, kennis zynde gegeeven, heeft dezelve verklaardt, dat, indien hy ooit eenige satisfactie had gebuteerd, deeze Resolutie hem die zeer rykelyk hadt verschaft, en dat hy hun Edele Groot Mogende durfde verzeekeren, dat, zoo lang de Hemel hem bewaarde by de principes, die hy in zyne onderscheidene Posten altoos hadt aangekleefd, hun Edele Groot Mogende zig in hun vertrouwen op zyne integriteit nimmer zouden bedroogen vinden; en dat hy voor het overige ten aanzien van het verder onderzoek deezer zaak zig aan het goedvinden van hun Edele Groot Mogende zoude onderwerpen.

Digitized by Google

Edele, Erentfeste, Wyze, Voorzienige, zeer Discreeten Heere.

De Heer Raadpensionaris aan Ons hebbende kennis gegeven van de insimulatien omtrent zyn Persoon in zeker Werk, genaamd Tableau des Dilapidations voorkomende, als mede van de Memorie door Uw Wel-Edele dieswegens aan het Gouvernement van Brussel overgegeven, en van het antwoord daarop door Uw WelEdele bekomen, hebben Wy gemeend, Uw Wel-Edele te moeten betuigen, dat het Ons zeer welgevallig is geweest, dat Uw Wel-Edele niet nagelaaten heeft, om zoo veel van Uw Wel-Edele afhing te waaken voor de eer van den eersten Minister van Onze Provincie, wiens goede naam de Republicq wel in het algemeen, maar Ons in het byzonder zeer ter harte moet gaan.

Daar mede, *Edele, Erentfeste, Wyze, Voorzienige, zeer Discreeten Heere!* bevelen Wy Uw Wel-Ed. de beschermings Godes. Geschreven in den Hage den 9 Febr. 1792.

Ter ordonnantie van de Staaten,

A. J. ROYER.

IX. *Plan generaal van een Instructie voor de commissie naar Polen* 1).

De Heer VAN REEDE 2) zou kunnen gelast worden tot het doen van de gewoone protestatien van vrindschap voor den Koning en Republyk van Polen, alsmede te bedanken voor de honorable missie van een Minister naar herwaarts, zonder zig in eenige byzondere Propositien in te laaten.

Wanneer hem eenige avances of ouvertures wierden gedaan ten aanzien van een defensive Alliantie, of garantie van de Possessien of Constitutie van Polen, zal hy zoo veel mogelyk dezelve afhouden, zonder nogthans stellig te rejec-

1) Eigenhandig van VAN DE SPIEGEL.

2) Gezant te Berlijn.

Digitized by Google

teeren; maar altoos in het oog houden, dat de verre afgelegenheid van dat Land, de onzekerheid van desselfs Constitutie, en de omstandigheden waar in hetzelve, door reeds subsisteerende of nog genegotieerd wordende Alliantien zoude kunnen geraaken, het voor deezen Staat gevaarlyk maaken, zig daar in te begeeven, ten ware deeze Verbintenis verzeld mogt zyn van zoodaanige avantages, welke deezen Staat een meer direct en gedecideerd belang in de Poolsche zaaken moesten doen neemen.

Deeze avantages kunnen geen andere zyn, dan commercieele: — de groote uitgestrektheid van Polen, de menigvuldigheid en verscheidendheid van desselfs voortbrengsels en benoodigdheden, maaken dat Land tot een voorwerp van veel nut vóor de commercieerende Natien, voornaamelyk van Engeland en deezen Staat, en de vrye handel met Polen moet noodwendig den handel op de Oostzee een nieuw leeven byzetten.

De Tractaaten die derhalven met Polen zouden kunnen gemaakt worden, zouden Tractaaten van Commercie moeten zyn.

Maar deeze zouden zelfs onnut zyn, zoo lang Polen in de tegenwoordige situatie, ten aanzien van de Commercie blyft; want om een vryen handel met het overig gedeelte van de waereld te hebben, en op een reciproquen voet te kunnen tracteeren, behoorden haare debouchés zoo vry te zyn als die van andere Natien.

Dit nu heeft geen plaats, dewyl haare communicatie met de zee door middel van de Rivier de Wezer, (Weichsel) in handen is van een andere Mogendheid, zynde Elbing een Pruissische Stad, en Dantzig, door het bezetten van het *Fahrwasser*, en zeer zwaare belastingen considerabel gegêneerd.

Het schynt niet twyfelagtig, of de Stad Dantzig moet vroeg of laat in Pruissische handen komen [1]), en dezelve is

---

1) Te verg. Deel III. 619.

Digitized by Google

van nu af aan, van zoo weinig importantie voor Polen, dat haar afscheiding weinig nadeel zou kunnen toebrengen. Wanneer die verandering lang wagt, is die Stad mogelyk al zoodaanig vervallen, dat ze aan den Koning van Pruissen de moeite niet meer waardig zal zyn, om eenige condities voor haare acquisitie in te willigen; maar wanneer het tegenwoordig geschieden moet, is het te denken, dat er goede conditien zouden te bedingen zyn avantageus voor alle de Partyen welke daar by zyn geïnteresseerd.

Men zoude deeze generaale Reflexie, en andere welke de omstandigheden aan de hand geeven, kunnen opperen wanneer er gelegenheid is, om over de Commercie van Polen te spreeken. Wanneer er genegenheid was in Polen om tot een onderhandeling te komen over den afstand van het Regt of verband 't welke de Koning en Republ. Polen, op of met de Stad Dantzig heeft, zoude men deeze Negotiatie verder kunnen voortzetten, en de Stad Dantzig zelve beweegen, om zig onder de Pruissische Regeering te begeeven, op conditien te vooren te beraamen.

Men oordeelt, dat er niets omtrent het sort van die Stad kan beslist worden, als door een overeenkomst waar in de Zeemogendheden deel hebben, en waar van zy de garandeurs zyn.

Het is moeilyk vooraf te bepaalen, waar die conditien in zouden moeten bestaan, maar zy zouden van onderscheiden natuur moeten zyn, in twee gevallen:

1°. Wanneer de Stad Dantzig geincorporeerd wierdt in de Pruissische Staaten op denzelven voet van dependentie als andere Pruiss(ische) Steden.

2°. Wanneer zy haare Vryheid en Regeering behieldt, en alleen dependent wierdt van Pruissen, gelyk zy het thans van Polen is.

Tot die beide gevallen zyn relatyf de nevensgaande wel uitgewerkte Memorien [1]).

1) Niet voorhanden.

Digitized by Google

X. *Misverstand wegens Oostenryk. Zelfstandige Politiek tegenover Engeland.* — VAN DE SPIEGEL *aan Lord* AUCKLAND.

La Haye ce 20 Novembre 1791.

Mylord!

J'ai differé ma réponse à la Lettre dont V. E. m'a honoré en date du 1r Novembre, jusqu'a ce que je fusse en état de vous faire part de l'acceuil de nos ouvertures à Vienne: ce n'a été que le 26 que Mr. le Baron DE BUOL a reçu ses Instructions, qu'il est venu tout de suite me communiquer.

Pour vous mettre pleinement au fait de cette Besogne, j'ai l'honneur Mylord, de vous envoier la Note verbale que Mr. DE HAEFTEN [1]) a remise au Ministère Impérial, et la reponse que ce même Ministère a fait communiquer ici par le Chargé des Affaires.

Vous verrez par la dernière pièce, que la chose seroit bientôt faite, si l'on pouvoit lever la seule difficulté, qui concerne la Ratification de la Convention de la Haye, mais comme la Republique n'a pas les mains entièrement libres à cet égard, ayant fait cette convention conjoinctement avec ses Alliés, il nous a paru hors de doute, qu'il falloit consulter les Alliés sur ce point, avant d'entrer en négotiation ultérieure.

C'est donc sur ce point là que je voudrois vous entre-

---

1) VAN DE SPIEGEL op dit punt niet zeer stipt, schryft den naam wel eens VAN HAAFTEN. In de Verzameling van ADOLF BEER (Wien 1873) JOSEPH II, LEOPOLD II u. KAUNITZ, komt s 369 (28 Juny 1790) een uitval van KAUNITZ by Keizer LEOPOLD voor tegen „l'absurde proposition que l'on s'est permis de Lui faire par le Mémoire de Mr. DE HAEFTEN" (over België).

Digitized by Google

tenir plus particulierement, en vous priant d'examiner mes Reflexions avec votre sagacité ordinaire, et votre amour pour le bien Public. D'abord, je ne crois pas qu'on puisse contester l'utilité des mesures communes pour la sureté des deux Païs, quelque soit le jugement que l'on porte sur la sincérité des dispositions de la Cour de Vienne; je ne connois point un moyen plus efficace pour opposer une forte Barrière contre la propagation de l'Esprit de vertige, qu'une coalition des Puissances limitrophes, reposant sur la base d'un intérêt commun. — D'ailleurs il n'est pas douteux, que malgré la belle apparence de tranquillité dans la Republique, le feu n'en couve pas moins sous la cendre, prêt à éclater à la premiere occasion favorable; or, cette occasion est attenduë tôt ou tard de l'une de ces deux sources: ou que le parti des mécontens triomphera à la fin dans les Païs-bas Autr(ichiens), et qu'il changera alors la Constitution sur le modèle des Francois, en quel cas il seroit presque impossible pour la Republique de se garantir de la contagion; ou bien que de nouveaux differends entre L'Empereur et les Etats-Généraux porteront cette premiere Puissance à fomenter des Troubles dans la Republique. — A ces deux germes d'espérance la Convention projettée coupera entierement la racine: les malveillants des deux Païs voyant qu'ils n'auront pas de secours à attendre, que leurs Souverains respectifs se prêteront la main à la premiere manifestation d'une émotion populaire, il est bien croyable qu'ils se contiendront. — Une autre raison pour laquelle je crois, que cette liaison à *l'égard de cet objet particulier*, seroit utile, est, que de tems en tems il nous vient des avis, que certaine grande Puissance du Nord [1]) ne cesse d'entretenir l'espoir de nos mécontens, et c'est dans une Lettre de fraiche date qu'on nous avertit de bonne part, que le soidisant

1) Rusland.

Prince DE N(ASSAU) 1) et sa clique échouant ailleurs, ont des vues pour aider les Patriotes d'ici, et que cette bande pourroit fort bien alors entrer dans un autre service, afin de donner de la tablature à ceux qui s'intéressent au sort de la Republique. — Or cette grande Puissance etant l'Alliée de l'Autriche, il n'est guère probable, qu'elle donnera dans un pareil projet, lorsque l'Empereur sera intéressé lui même à la conservation de nôtre repos intérieur.

A ces raisons je ne vois rien qui s'oppose — le systême Politique portant sur une base générale, ne souffre en rien par cet arrangement d'un objet particulier: on ne fait exactement, que ce que deux voisins (fussent ils même des ennemis acharnés:) feroient pour sauver leurs maisons de l'incendie, qui venoit de commencer au bout de la ruë.

Si vous envisagez Mylord, la chose sous le même point de vue que moi, j'ose espérer, que vous conviendrez en même tems, qu'il seroit important de trouver quelque bon moyen de lever le seul obstacle contre lequel un projet si utile pourroit échouer.

Il est vrai que les Puissances alliées sont traitées un peu lestement par le Cabinet de Vienne, dans la manière de ratifier la Convention, mais aussi ne peut-on pas disconvenir, qu'il y a eu beaucoup de mal-entendu dans cette affaire 2), et vous m'avouerez bien Mylord, que si le Comte DE MERCY eut été moins facile à admettre la mention de l'époque de CHARLES VI, nous nous serions contentés de celle de MARIE-THERESE, d'autant plus que l'origine des reclamations de la Nation Belgique n'a pris sa source que dans les innovations postérieures au Regne de l'Impératrice 3). —

---

1) In Russische dienst.

2) Z. Deel I. 16 volg. de mededeeling van VAN DE SPIEGEL aan den Fiscaal VALCKENAER.

3) Verg. hiervoren (III. 20 volgg.) in het Traité d'Union, de grieven der Belgen tegen de Oostenryksche Regering. (11 January 1790)

Digitized by Google

A présent les affaires sont dans les termes que la Cour de Vienne ne peut pas reculer: l'Empereur ne peut pas retracter son acte de Ratification pour en offrir un autre, le premier étant déja publié dans toutes les Provinces: il desireroit cependant que la Ratification se fit de la part des Puissances Alliées: la Prusse ne s'y opposera plus, pas même si la reserve de l'Empereur seroit encore plus forte: — il n'y a donc (si je vois bien) pour l'Angleterre et la Rep(ublique) d'autre parti à prendre, qu'un de ces trois: ou de ne pas ratifier du tout, et d'abandonner ainsi la cause des Païs-Bas, ou de trouver un expédient pour ratifier d'une maniere satisfaisante à l'Empereur, et convenable à la dignité des Alliés; ou enfin que les Alliés veuillent bien agréer, que les Etats-Généraux s'arrangent sur ce point seuls avec l'Empereur.

La première proposition ne seroit pas (s'il m'est permis d'en juger:) celle qui conviendroit à l'Angl. et la Repub.; car outre que nous y perdrons, une fois pour toutes, le fruit d'un système qui a subsisté pendant un siècle et plus, pour que les Païs-bas ne puissent pas changer de Souverain sans notre gré, la Republique en son particulier aura encore le déplaisir d'avoir à essüier les effets de la sensibilité de l'Empereur, et les chicanes de son Gouvernement des Païs-Bas, dans plusieurs objets contentieux, qui ne sont pas encore terminés: la dernière proposition ne seroit pas non plus de mon choix, parcequ'un arrangement particulier de la Republique à cet égard, seroit infailliblement attribué à quelque mes-intelligence survenuë entre l'Angleterre et nous, dont je voudrois à jamais écarter la moindre ombre: — je préfererois donc un expedient afin de pouvoir ratifier d'un commun accord.

Pardonnez Mylord, à ma présomption, si j'ose vous en proposer un: je connois trop votre indulgence pour mes rêveries: aussi ne sommes nous pas sur le pied d'avoir à

Digitized by Google

nous cacher nos idées: souvent même une idée jettée au hazard a donné lieu à un raisonnement mieux reflechi: voici donc l'expédient que je soumets a votre jugement: „Que les Alliés declareroient (chacun pour soi) avoir vû et examiné l'acte et la forme de Ratification de l'Empereur, sous la reserve etc. *inseratur*, „que les Alliés n'ayant" pas trouvé que la maniere de laquelle la Constitution a été observée sous l'Impératrice M. TH. soit contraire [ou s'etant persuadé que la manière ne soit pas contraire] à la teneur et a l'Esprit des Privilèges et coutumes legitimes, dont la jouissance a été assurée aux Provinces Belgiques par les actes d'inauguration des Augustes predecesseurs de S. M. Imp[le] et que l'Empereur lui-même, en recevant l'hommage de ces Provinces a confirmés: que pour cette considération ils ratifient la Convention en toute sa teneur et tous ses articles, en admettant la reserve que S. M. I. a jugé, pour plus grande clarté des expressions, y ajouter."

Je suis sûr, que vous y donnerez une tournure cent fois meilleure et plus delicate que la mienne, mais vous êtes bon entendeur et voila qui suffit. Encore un moment de patience Mylord, et je cesse de vous ennuier par ma longue Epitre — faites-moi la grace au plutot de me communiquer votre sentiment: vous pouvez même faire l'usage de cette Lettre que vous jugerez conveuable auprès des Personnes 1), dont vous savez que les lumières, la candeur et la sagesse de conduite Politique ont été si souvent le sujet de nos entretiens, et constamment celui de mon admiration; et après avoir le tout bien pesé, calculé et balancé, aidez nous à finir une affaire, que nous devons regarder comme très majeure pour la Republique.

J'ai l'honneur d'etre etc.

1) Lord GRENVILLE en PITT. Verg. Deel III. 658.

VAN DE SPIEGEL *aan denzelfde.*

A Mylord AUCKLAND *a Londres.*

ce 25 Decembre 1791.

Mylord!

Je ne saurois vous exprimer quel a été ici l'etonnement universel à la lecture de la Reponse de votre Cour au sujet de la communication amicale des ouvertures reciproquement faites par le Ministere Imperial et la Republique.

On s'est demandé, comment il se pouvoit qu'une chose aussi simple en elle même ait pu produire chez vous tant d'agitation, et si j'ose le dire tant d'humeur? seroit-ce seulement un mal-entendu, ou y auroit-il un dessous des cartes que l'Angleterre n'a pas jugé à propos de nous decouvrir? Pour mon individu j'aime à croire le prémier, et je me flatte que votre Ministere sera deja rassuré sur les intentions des Etats-Généraux a cet egard, par le Rapport que Mylord SPENCER en aura fait [1]).

Cependant permettez-moi mon cher Lord, la liberté de vous offrir quelques observations sur les argumens par lesquels vous avez combattu dans vos Lettres particulières la Convention projettée: des eclaircissemens de cette nature serviront à nous bien entendre, et en même tems à justifier les Membres du Gouvernement de la Republique de tout soupçon d'une variation de Principes.

D'abord vous paroissez douter, Mylord, de la necessité de la mesure; mais je vous prie de vous rappeller, que dès le moment qu'on a laissé a Reichenbach les mains libres a l'Empereur de faire avancer ses Troupes jusque dans les Pais-bas, nous n'avons cessé de manifester notre inquietude que la proximité de cette armée pourroit bien un jour nous gêner considerablement, et nous obliger à avoir des mena-

1) Zie in het IIIe Deel bl. 657—659 den vertrouwelyken brief van Lord AUCKLAND aan den Raadpensionaris (16 December 1791.)

Digitized by Google

gemens pour ce Monarque, qui peut-etre auroient été moins necessaires, si les Alliés avoient suivi une autre marche de l'affaire comme elle fut proposée dans le tems.

Ce cas existe donc à present, et dans ces circonstances, le Gouvernement des Païs-bas (persuadé aussi bien que nous, que l'esprit de vertige dans les deux Païs se soutient par le fol espoir d'assistance ouverte ou indirecte de l'Etat voisin) nous fait faire des ouvertures, afin de se rassurer reciproquement à cet égard, et de manifester aux malveillans le parfait concert de mesures entre les deux Puissances pour reprimer soudainement toute insurrection. — Quel etoit maintenant le parti qu'une saine Politique conseilloit à la Repub(lique) de prendre? devoit elle negliger ces ouvertures? devoit elle biaiser? etoit il de son interêt de donner un air de vraisemblance au soupçon de fomenter les divisions? ou devoit-elle d'abord accepter la proposition en général, et en même tems avant que d'entrer en Negotiation, consulter ses Alliés sur les objets d'un interet commun? La Republique n'a pas hésité à prendre le dernier parti, et je pense qu'en cela elle a satisfait à ce que sa position vis a vis de l'Empereur, et les liaisons intimes avec ses Alliés exigeoient d'Elle.

Mais il vous paroit incroyable, Mylord, que la Republique puisse se compromettre a ratifier la Convention de la Haye avec la reserve Impériale, separement de ses Alliés et même d'une maniere opposée à leurs souhaits, et moi je regarderois pareillement cette idée comme incroyable, et c'est aussi pourquoi elle n'est jamais entrée dans la tête de Personne dans ce Païs: il est vrai que dans ma précedente j'avois l'honneur de vous parler de la Ratification, mais c'etoit uniquement pour vous marquer mon desir que les Alliés pussent s'entendre sur un terme mitoyen pour ratifier d'un commun accord, et j'etois certainement bien eloigné de penser que la Repub. devoit ratifier seule contre le gré de ses Alliés.

Digitized by Google

Vous remarquez en outre, que par cette Convention l'Empereur ou le Gouvernement des Païs-bas acquerroit le droit d'envoier des Troupes dans la Republique: cependant rien ne seroit plus contraire aux intentions des Etats-Generaux; et c'est précisement pour cette raison, que les Instructions de Mr. DE HAAFTEN portent que les Troupes devront reciproquement etre requises par *le Gouvernement Legitime* du Païs qui en auroit besoin: or quant à nous, il est indubitable, que sous la denomination de *Gouvernement Legitime* on ne sauroit comprendre un autre que celui qui existe actuellement, et dont le Stadhouderat héréditaire rétabli sous la garantie de l'Angl(eterre) et de la Prusse, fait partie intégrante.

Je conçois aisement qui les Puissances garantes pourroient avoir des raisons pour ne pas partager ce droit avec l'Empereur dans la relation de co-garant, mais aussi n'y a-t-on jamais pensé; le seul but de la Convention est, que quand il arriveroit quelque part une émotion populaire, un soulevement, ou desordre quelconque, et que le Gouvernement légitime jugeroit avoir besoin d'une prompte assistance pour soutenir son autorité, l'on se preteroit mutuellement à la fournir; par consequent cette stipulation n'autoriseroit en aucune maniere, ni l'Empereur, ni les Etats-Generaux, d'entrer à main armée sur le territoire de son voisin, sans y être duëment requis.

Vous observez encore, que la sureté de la Repub. ne s'accroit pas en raison de la multiplicité de ses Alliances. Je reponds, en convenant d'abord avec vous, que cette maxime est incontestable, mais vous me permettrez bien d'observer à mon tour 1° qu'il n'est pas ici question d'une alliance avec l'Empereur: cette question ne pouvant être mise sur le tapis, qu'après la communication du Traité fait avec la Cour de Berlin, dont il est parlé sur la fin de la Note de Mr. DE BUOL, et je suis bien sûr, qu'alors cette affaire

Digitized by Google

sera envisagée comme un des cas où un Allié ne devroit pas énoncer son opinion isolée, mais d'après un préconcert avec ses co-Alliés: la seule chose dont-il est question à présent, est une Convention avec l'Empereur comme Souverain des Païs-bas, au sujet de quelques accidens qui intéressent directement les Etats limitrophes; mais 2° (comme nous ne disputons pas sur les mots) si vous aimez mieux regarder cette Convention comme une alliance particulière avec le Souverain des Provinces Belgiques, je repondrois avec le feu Roi de Prusse: „il est très avantageux de faire des Traités: les Alliés que vous faites seront autant d'Ennemis de moins, et s'ils ne vous sont d'aucun secours, vous les reduirez toujours à observer une exacte neutralité."

J'ose me flatter Mylord, que ces Reflexions jointes à celles que nos Amis communs s'empresseront à vous faire parvenir, serviront à vous convaincre pleinement de la droiture de nos sentimens, et de notre attachement sincère au système des Alliés, et nous serions veritablement affligés, si non-obstant ces éclaircissemens, votre Ministère persistoit à envisager cette affaire comme une cause possible de refroidissement.

J'ai l'honneur etc.

WILLEM V *aan den Nederlandschen Gezant te Londen* 1).

à Monsieur le Baron DE NAGELL.

La Haye ce 27 Decbr. 1791.

Monsieur

Je vous envoye une lettre de nouvel an pour le Roi avec sa copie et des lettres pour la Reine, le Prince de Galles, le Duc et la Duchesse de York, que je vous prie de leur faire parvenir. Je saisis cette occasion pour vous entretenir

1) Afschrift van de hand van Mr. L. P. J. VAN DE SPIEGEL.

Digitized by Google

un moment sur les affaires. Il me paroit qu'en Angleterre on a mal saisi l'intention de la Republique; il n'est point question d'une alliance formelle avec Sa Majesté Imperiale, bien moins que la Republique veuille ratifier contre le gré de l'Angleterre la Convention de la Haye comme l'Empereur a fait; il est seulement question de tacher de dejouer les Patriotes de Notre Pays et la Societé de la Propagande en France, et de prendre des mesures pour que les Pays-bas Autrichiens soyent une barriere pour nous et qu'il ne soye pas faisable aux Francois de venir par là chez nous avant d'avoir defait les Autrichiens; voila l'Esprit de la Convention et son vrai but, et je me flatte que quant on verra la chose sous son vrai point de vue en Angleterre, on n'y sera plus si contraire. J'ai cru necessaire de vous informer de ceci, vous laissant le maitre d'en faire tel usage que vous croiez convenable et comme Ami de l'Angleterre, et attaché par tant des liens a Sa Majté Britt. je ne puis m'empecher de vous communiquer mes Inquietudes sur la conduite du club des Wighs et leur demarche vis a vis de l'Assemblée nationale de France. Il me semble que l'on feroit mal de mepriser cela; c'est une Etincelle encore il est vrai, mais une Etincelle peut allumer un incendie, et je crois que l'interet de toutes les Puissances est de tacher d'etouffer l'Esprit de vertige qui domine en France: ce sont les vrais interets de l'Angleterre comme des autres Nations. Il se peut que dans ce moment le Ressentiment de ce que la France leur a fait, la porte a voir avec quelque plaisir que cette Puissance se detruise Elle meme, et qu'Elle croye qu'il est de son interet que cette fureur Patriotique dure encore quelque Temps, mais je crois que si cela est son Idée elle se trompe, et je trouve que l'on doit reflechir sur ce qui est arrivé a la France pour avoir soufflé le feu en Amerique, ils ont semé là bas et receuilli chez eux. Dieu veuille que jamais l'Esprit Patriotique Francois ne se repande en Angleterre: ce Royaume

Digitized by Google

seroit perdu et l'Irlande s'en detacheroit comme les Colonies Ameriqaines; il me semble qu'on ne doit pas perdre de vue l'Irlande et veiller a ce qu'il ne se repande point dans ce Royaume des Emissaires de la Propagande. Vous sentez que ce que je vous ecris a ce sujet est pour votre information particuliere, mais c'est ma façon de voir et je ne puis m'empecher de vous en faire part; au reste je suis avec une parfaite consideration,

Monsieur Votre très h. et très ob. serv.
G. Pr. D'ORANGE.

De Britsche Zaakgelastigde aan den Raadpensionaris 1).

Hague 28 Decr 1791.

Sir

I return you many acknowledgments for the Note which I had the honour of receiving this evening. Though I could have wished that you had put it in my power to assure Lord GRENVILLE that no further steps would be taken till a final answer should arrive to my dispatch of to night, I have too much confidence in your wisdom to doubt for a moment that this will be the case. I shall endeavour to hasten that answer by every means in my power, and in the mean time I should think myself wanting in attention to you, and in my duty to the interests of both Countries, if I did not again earnestly intreat You to suspend the progress of the Negotiation, for a short time at least; as a slight delay in the present dangerous moment could hardly

1) Naar de oorspronkelyke brieven. Over den jeugdigen veelbelovenden diplomaat HENRY JOHN Lord SPENCER, in 1795 op 25 jarigen leeftyd te Berlyn overleden. Z. AUCKLAND Correspondence, II. 390, 398, III. 308. Lord GRENVILLE betreurde dien vroegen dood „as a great loss to the public service, having always entertained the highest opinion of his talents, his discretion, and his principles."

Digitized by Google

be productive of any inconvenience, at the same time that it might prevent consequences which every firm friend to the present system must be anxious to avoid.

I have the honour to be
With the most perfect esteem
Sir, your much obliged and very h[ble] serv.

H. J. SPENCER.

To the Grand Pensionary
etc. etc. etc.

Dezelfde aan VAN DE SPIEGEL.

Hague Dec. 23 1791.

Sir

I cannot sufficiently express my gratitude to You for Your confidential letter of yesterday; the candid manner in which the affair in question is there treated gives me room to hope that notwithstanding its present unpromising, and indeed *alarming* appearance, it may yet be brought to such an issue as may satisfy all parties, and at the same time prevent any lasting coolness betwee England and this Republic. In order to promote this object, I have taken the liberty of submitting to you a copy of the paragraph with which I mean to conclude my dispatch of this day, after having represented, in the strongest possible light, the different arguments which you have suggested to me in conversation, and by letter. Considering the present critical state of this business, and the extreme uneasiness which is shewn in my last dispalch from Lord GRENVILLE, I thought it necessary to give some satisfactory assurance, which without committing the Dutch Ministers, might suspend, at least, any more open declaration on the part of my Court. I shall be happy to be informed that this paper meets with Your concurrence and approbation, without which I shall not think myself auctorized to send it. In the mean time

Digitized by Google

I hope you will do justice to my endeavours, which have no other object than that of promoting the most perfect union of sentiment and opinion between the two Countries, and that You will believe how sincerely I am,

With the highest esteem and respect, enz.

Extract. Verklaring van Lord GRENVILLE 1).

Whitehall. 3 Jan. 1792.

Whenever the answer to our communication arrives, it will be an object of my immediate attention to consider, what may be the best turn to give to this business in its further progress, if it is thought necessary that it should in any case proceed much farther. With this view I shall be very desirous to know your sentiments, particularly on the following points, which appear to me to contain what is most material on the subject.

1st. The Republic by stating to the Emperor that she cannot ratify the Hague Convention, with the restricted clause except in conjunction with Her Allies, and that all Negotiations for this object must be carried on jointly with the three allied powers, will certainly be freed from all embarrassment on that point.

But, 2ly With respect to the proposed Convention itself, can any mode be suggested of forming a stipulation for mutual succours in support of the respective Constitutions, which shall not in appearance, still more in effect, involve in it an alliance between the two powers, and a mutual guaranty of their Constitutions? I fairly own that I do not see how this is practicable, because the right of judging of the casus Foederis must always remain with the Emperor,

---

1) Eigenhandig afschrift van Lord SPENCER. (depêche van den Secretaris van Staat voor de Buitenlandsche Zaken).

Digitized by Google

and I do not see what can prevent Him from alledging, if He chuses it, that the *lawful Government* which He is bound to support, is not that of the States-General as now constituted, but that of any other set of men in the Republic, who may in case of internal dissensions, call themselves the lawful representatives of the different Provinces.

3ly. If this argument goes as far as it appears to me to do, the conclusion that must follow it would be, that the Convention cannot consistently with the principle on which the Dutch Government wish to act, be carried further than an agreement not to harbour declared rebels, or to suffer any military array of persons meditating to disturb the respective Governments; and this would perhaps be fully sufficient to answer the object of discouraging the Patriots within the Republic. To such a stipulation it would also be easy to add whatever arrangements of limits or Commerce it may be practicable to make.

But the point would then be to consider supposing it were agreed to keep this object in view, what would be the best means of doing it, without giving the Emperor any ground of complaint against the Republic. It is obvious without going now into the detail of the measures to be taken for this purpose, that this would be by no means difficult, and that it might be accomplished without the Republic having even the appearance of withdrawing any part of Her Proposals.

The point of the former Convention seems to me to afford the best ground for this. I conclude that if the qualified ratification is not accepted by the Allies, it will be thought impossible for the Republic to acknowledge in a new Convention the existence of a former agreement still remaining unratified. And the force of the same objection may easily be carried further at a moment when the Emperor has recalled the amnesty which by that Convention

Digitized by Google

He had agreed to grant to His subjects in Brabant: and when the Republic may therefore justly demur as to the binding Herself, on any form to act in support of His measures grounded on this revocation.

etc. (Signed) GRENVILLE.

XI. *Lord* AUCKLAND *aan den Griffier der Staten-Generaal. Verbond tegen Frankryk. Al dan niet toe te treden?*

„*à Mons. le Greffier* PAGEL." 1)

La Haye le 22 Mai 1792.

J'ai l'honneur, Monsieur, de vous envoyer ci-jointes les depêches, que je viens de recevoir de Milord GRENVILLE avec la reponse du Roi à Sa Majesté Prussienne au sujet de l'alliance, conclue entre les Cours de Berlin et de Vienne, de même que le projet d'une Lettre en reponse à celle du Roi de Hongrie.

Ce 2) seroit superflu de vous faire remarquer la franchise et la cordialité avec lesquelles les Ministres de Sa Majesté souhaitent d'agir d'un concert parfait avec Leurs Hautes Puissances dans tout ce qui regarde la crise actuelle de l'Europe. — Je vous laisse maître d'en faire confidentiellement un tel usage près des Membres du Gouvernement que vous croirez le plus convenable à repondre aux dispositions et aux vues du Ministère du Roi.

J'ai l'honneur d'être avec une considération distinguée

AUCKLAND.

---

1) Het opschrift van de hand van VAN DE SPIEGEL.

2) Il?

Digitized by Google

„Missive van den Heere Griffier aan Mylord AUCKLAND." [1])

dat. 23 Mey 1792.

Mylord!

J'ai l'honneur de vous remercier de la communication que vous avez bien voulu me faire, en m'envoyant les dépêches, que vous venez de recevoir de Mylord GRENVILLE, avec la reponse de S. M. le Roi de la Grande-Bretagne à S. M. Prussienne, au sujet de l'alliance concluë entre les Cours de Berlin et de Vienne, de même que le projet d'une Lettre en réponse à celle du Roi d'Hongrie.

V. E. m'ayant laissé le maître, d'en faire confidentiellement tel usage auprès des Membres du Gouvernement que je croirois le plus convenable à répondre aux dispositions et aux vuës du Ministère de S. M. Britannique, il m'a parû, que je ne pouvois mieux remplir ce but, qu'en mettant confidentiellement ces pièces sous les yeux de Messieurs les Deputés de L. H. P. qui composent le Comité secret pour les affaires étrangêrès [2]). En conséquence, je leur ai fait cette communication ce matin, et Messieurs les Deputés susdits m'ont chargé d'exprimer à V. E., combien ils sont sensibles à la franchise et à la cordialité que les Ministres de S. M. témoignent au Gouvernement de ce pays, dans une affaire aussi interessante. Je suis authorisé de plus à prier V. E., d'informer le Ministère de S. M., qu'aussitôt que les déliberations de L. H. P. seront assez avancées, pour qu'Elles se soyent arrêtées à quelque projet de réponse aux ouvertures semblables qui leur ont été faites de la part des Cours de Berlin et de Vienne, Elles mettront le plus grand empressement, à soumettre ce projet à l'examen du Ministère Britannique, avec la même franchise qui a dicté la démarche de V. E.

1) Afschrift.

2) Geheim Besogne.

VAN DE SPIEGEL *aan de Prinses van Oranje.* [1])

Doorlugtige en Koninglyke Vorstin!

Ik ben Uwer K. H. ten hoogsten verpligt voor de gratieuse Missive, waarmede ik my vereerd gevonden heb: de approbatie die Uwe K. H. in het generaal wel gelieft te geeven aan de denkbeelden in myne voorige voorgesteld, verstout my om thans in eenig nader detail te treeden.

De ouvertures van beide de Geallieerde Hoven, hier met zoo veel publiciteit gedaan, konden niet wel in een critiquer oogenblik gekomen zyn, dan tegenwoordig: — het is buiten twyfel, dat zoo wy de minste neiging toonen om die gedecideerde party met dezelve te neemen, de Franschen terstond die gelegenheid zullen aangrypen, om hier boodschappen te laaten doen, welke aan sommige, vreeze zullen inspireeren, en andere encourageeren tot het beginnen van nieuwe Troubles, door welke beide effecten de Regeering zig aanstonds in verlegenheid zal gebragt vinden.

Onze correspondenten te Parys schryven, dat toen er in het Committé Rapport gedaan wierdt van een Nouvelle die in de Fransche nieuwspapieren geplaatst was, dat de Republyk de passage over haar Territoir aan 42000 man Duitsche Troupes geaccordeerd hadt, drie stemmen geopineerd hebben, om daadelyk den oorlog aan H. H. M. te verklaaren. — Het is mogelyk, dat van die oorlogsverklaring niet veel te vreezen zal zyn van Buiten, maar zy zou het signaal kunnen zyn van een opstand van Binnen: — ik staa aan de andere kant gaarn toe, dat het een dwaze Politicque zoude zyn, de Franschen door complaisances tot onze vrienden te willen maaken; maar het komt my voor, immers voor als nog onvoorzigtig te zyn, aan dezelve een plausible reden te geeven, en wanneer de Republyk op de

---

1) Naar de eigenhandige minuut.

Digitized by Google

invitatie der Geall. Hoven affirmative andwoorde, om middelen van gemeene defensie te neemen, is het waarschynlyk, dat de Franschen zouden beginnen met even hetzelve te vraagen op grond van onze fraaie Alliantie [1]), en derhalven zouden wy genecessiteerd worden, om ons op die Alliantie met Frankryk te expliceeren, 't welk tot nog toe geëviteerd is.

Deeze motiven hebben Z. D. H. gepersuadeerd, te approbeeren een Concept-andwoord in den geest van het Rapport, 't welk ik de eer heb hier nevens te voegen, en dat alleen ingerigt is om het Publyk te laaten zien, dat deeze Staat geen active party in dit werk zal neemen: ondertusschen is er geen haast om dat Rapport te concludeeren, te minder omdat men binnen weinig tyds zal kunnen zien, welken keer de zaaken neemen.

De Heer KELLER [2]) heeft my by aanhoudendheid gesproken over het etablisseeren van een Magazyn voor de gecombineerde armée te Maastricht, en ik heb hem altoos moeten zeggen, dat, indien de intentie van zyn Hof was, de permissie van H. H. M. daartoe te vraagen, hy dan een Ministerieele demarche moest doen, voor welker succes ik hem niet kon instaan; maar dat het een ander geval zoude zyn, indien een magazyn of entrepôt van provisien te Maestricht, te Venlo of elders, als een speculatie van particuliere persoonen wierdt opgerigt, 't welk ik dagt dat H. H. M. niet zouden willen beletten, gelyk zy ook ongetwyfeld alle faciliteit en vrindschap aan de Geallieerde Hoven in hoogstderzelver desseinen willen bewyzen, welke de Republyk in dit tydstip niet kunnen compromitteeren. Ondertusschen worden de mesures van defensie alhier niet verwaarloost. Z. H. heeft zoo veel Troupes in de Garnisoenen op de grenzen by een verzameld, dat er in weinig dagen een Corps van ruim

1) In 1785 met LODEWYK XVI gesloten.

2) Pruissisch Gezant. Verg. bl. 228.

Digitized by Google

6000 man byeen kan getrokken worden, zonder de plaatzen te degarneeren en zonder aan Maestricht te raaken; welk Corps zoo wel tegen een vyand van Buiten als van Binnen kan gebruikt worden: — de intentie is ook, om het Escader in de Middelandsche zee op den voet van oorlog te brengen, zoodat de grootste reden van vreeze voor onze tranquiliteit verdweenen is, by aldien de Geallieerde Mogendheden maar niet te veel van ons vergen.

De Heer DE MAULDE [1]) is by my geweest met veel expressien van beleeftheid voor de Republyk: hy annonceert niets onaangenaams in zyne houding of woorden, en schynt zig hier geen lang sejour voor te stellen; nogthans weet ik, dat hy zeer veel menschen ontvangt, meest onbekende vreemdelingen en eenige wynige Burgers.

Ik heb nog nooit zoodaanig misbruik gemaakt van de permissie van Uwe K. H. van haar te mogen schryven: ik verzoek verschoning, en heb de eer te zyn, enz.

'S Hage den 21 Mey 1792.

P. S. by de Miss. 22 *Mey in citroen.*

Het is moeilyk te beschryven, hoe alhier de oogen van alle menschen geslagen zyn op de party die omtrent het geproponeerd Concert zal genomen worden: de één *vreest* en de andere *hoopt*, dat de Rep. daardoor in oorlog zal komen, en dit heeft my genoodzaakt de opinien te fixeeren door een provisioneel Rapport.

Indien Uwe K. H. oordeelt, dat er iets beters kan gedaan worden zonder de Republ. te compromitteeren, en

1) EMMANUEL DE MAULDE DE HOSDAN, Fransch Gezant te 's Hage. VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negotiatien* I. 98—124 (1793) uittreksel der Gedenkschriften van den Generaal DUMOURIEZ. BEAUMARCHAIS, *Oeuvres complètes* V. 161, 170—173, 182 suiv. 346.

Digitized by Google

zonder de Engelschen verder te indisponeeren welke wy doch niet missen kunnen, wenschte ik in eenige preciesheid te verneemen, waarin het Concert van mesures zou bestaan, wanneer ik hope, dat Uwe K. H. aangaande myn yver geen twyfel zal draagen.

De Baron DE LARREY *aan den Raadpensionaris.*

Hoog Edele Gestrenge Heer,

Ik ben waarlyk meer geroert door het nieuw bewys Uwer HoogEdGestr[s] vertrouwen en vriendschap, als ik in staat ben om het uit te drukken, en restitueere met de grooste dankbaarheid de wel gemotiveerde minute van de Missive die gisteren verzonden is, en die ik oordeel van veel nut zal kunnen weesen, in de aanstaande conversatien 1) met den grooten Heer die wel onderrigt diendt te weezen van alle omstandigheeden onzer situatie: ook verwagt ik een goed effect van de insinuatien die door deeze mesure zullen kunnen gebeezigd worden.

Myne brieven heb ik gisteren nog naer Bronswyk geaddresseert 2) niet geinformeerd geweest zynde van den praecisen tyd van 't vertrek, eerst na Schöenebeck, en vandaar na Magdeburg; indien myne brieven van toekomende Vrydag H. K. H. nog in die stad kunnen aentreffen, zal ik de rol van de vlieg op den dystel gaarn speelen. Ik geloof met Uw H. E. G. dat er op de Pruysische posten genoegzaeme zekerheid is.

De extract-Resolutie of secreet Rapport heb ik voor myne informatie, in hoop van uwe goedkeuring gehouden.

Hier nevens een extract uit een briev dezen ogtend van mynen Amsterdamsche Correspondent ontvangen, ik voor-

---

1) Van de Prinses van ORANJE, naar het schynt, met den Koning van Pruissen.

2) De gryze Geheimraad gebruikte wel eens verkortingen.

onderstel dat Uwe HoogEdGestr. er meer gedetailleerde kennisse van zal dragen, sed superflua non nocent.

Ik ben altoos met eene respectueuse aankleeving

'S Hage den 23 Mey 1792. T. J. DE LARREY.

Schets van een antwoord op de Nota van de Heer DE BUOL *te geeven* 1).

Dat Haar Ho. Mo. de communicatie van het gesloten Tractaat tusschen Z. A(postolische) en Pr(uissische) Majesteiten ontvangen hebben met erkentenis voor het vertrouwen van Z. A. Majesteit, en de invitatie om daar aan, op eenige wyze te accedeeren, hebben beschouwd als een precieus onderpand van hoogstdesselfs vriendschap voor deezen Staat, waarvan Haar Ho. Mo. ook by alle gelegenheden betuigen een opregt werk te maaken.

Dat zy derhalven op die ouvertures zullen antwoorden met die openhartigheid, welke zy zig tot een Rigtsnoer in haare Politique conduite tot andere Mogendheden altoos tragten voor te stellen.

Dat wanneer Haar Ho. Mo. op den inhoud van het Tractaat zelve reflecteeren, het haar is voorgekomen, dat de meeste van desselfs Artikels een byzondere Relatie hebben tot de beide Hooge Contractanten, en vreemd zyn aan voorige engagementen door de Republyk met een van dezelve gecontracteerd, en dat het op nieuw aangaan van zoodaanige engagementen de Republyk verder zoude verpligten, dan haar vermogen zoude toelaaten te praesteeren, welke reflexie voornaamelyk applicabel is op het 2de 3de en 8ste Art. van het gemelde Tractaat.

Dat derhalven de gelyksoortige verbintenissen, waartoe Z A. Majesteit, Haar Hoog Mogende de eer aandoet te inviteeren, zig alleen kunnen bepaalen tot het object van

---

1) „1e project." (VAN DE SPIEGEL).

Digitized by Google

een defensive Alliantie, in oogmerk van het maintien der Vrede en dat zy dit oogmerk als zoo loffelyk aanzien, zoo zeer overeenkomstig met de wysheid en grootmoedigheid der beide Hooge Contractanten, en met het sincere verlangen van deezen Staat, dat zy geen oogenblik zouden twyffelen in dezelve maatreegelen te treeden, voor zoo verre dezelve niet strekten in prejudicie van Tractaaten tusschen Haar en andere Mogendheeden subsisteerende; maar dat Haar Ho. Mo. considereerende de tyds omstandigheid, waarin deeze ouverture aan Haar gedaan is, naamelyk in een epoque welke de mogelykheid uitsluit, om door deeze mesures zulk een wenschelyk oogmerk te bereiken, nadien de Vrede toen reeds ongelukkig verbroken was [1]); Haar Ho. Mo. dan ook oordeelen, dat de zaak van natuur veranderd is, en dat de toetreeding tot zoodaanig een Verbintenis in deeze omstandigheid, ten aanzien van de Republyk veel eerder een offensive dan een defensive mesure zoude zyn, alzoo dezelve onmiddelyk zoude moeten gevolgd worden door een mindere of meerdere deelneeming aan een reeds ontvlamden oorlog.

Dat het ondertusschen, noch met de belangen van de Republyk noch met haar vredelievend systema convenieert, in dit oogenblik door nieuwe Alliantien, of daadelyke praestatien, aan eenige Mogendheid offensie te geeven; en dat zy derhalven zyne A. Majesteit verzoeken haar ten goede te houden, dat zy de eer van in defensive engagementen met hoogstdezelve te treeden, moeten uitstellen tot het gelukkig tydstip, dat het gebuteerde oogmerk van zulk een respectable Alliantie tot maintien van de herstelde Vrede kan bereikt worden.

Dat voor het overige Haar Ho. Mo. zyne A. Majesteit verzekeren, dat ondertusschen, tot dat het gewenschte

---

1) Den 20 April 1792 had Frankryk aan den Koning van Hongarye en Bohemen, sedert Keizer FRANS II, den oorlog verklaard. CAPEFIGUE, *L'Europe pendant la Révolution française* (Bruxell. 1844) I. 158.

Digitized by Google

tydstip daar zal zyn, wanneer het gesaisonneerd zal geoordeelt worden, naauwer verbintenissen van defensive Alliantie aan te gaan, deeze Republyk het zig tot een waar genoegen zal reekenen, ook zonder Tractaat, te observeeren de onwrikbaare grondslag waarop de Alliantie tusschen Z. A. en Pruiss. Majesteiten gevestigd is, door van haare zyde alle attentie toe te brengen tot het maintineeren van een goede intelligentie en wederzydsche correspondentie, en alles te eviteeren 't welk in eenige gelegenheid de tranquilliteit, eer en voordeelen der verbonden Mogendheden, en haare respective Staaten en onderdaanen zoude kunnen altereeren.

Reponse à l'invitation faite à la Republique, d'acceder à l'Alliance conclue entre les Cours de Vienne et de Berlin. Le 17 *Aout* 1792 1).

Leurs Hautes Puissances sont tres sensibles à la confiance, que Leurs Majestés Imperiale et Prussienne Leur ont temoignée en Leur faisant communiquer le Traité conclu entre ces deux Monarques; et Elles regardent l'invitation qui Leur est faite d'y acceder sous telle forme, qu'Elles jugeront la plus convenable, comme un gage precieux de l'amitié de ces Souverains pour la Republique.

Les Etats-Generaux disposés à saisir toutes les occasions qui se presentent pour manifester le prix sincere qu'ils attachent à ces dispositions favorables, croyent ne pouvoir mieux y repondre, qu'en s'expliquant sur les ouvertures qui viennent de Leur être faites avec cette franchise dont ils tâchent de se faire une Loi invariable dans leurs relations politiques avec d'autres Puissances.

En examinant attentivement le contenu du Traité même,

---

1) „2d Projet de Reponse à l'invitation des deux Cours Alliées d'Allem." (VAN DE SPIEGEL).

Digitized by Google

Leurs Hautes Puissances ont jugé que les engagemens analogues auxquels Sa Majesté L'Empereur fait à Leurs Hautes Puissances l'honneur de les inviter, ne sauroient avoir pour objet qu'une Alliance defensive, ayant pour but le maintien de la paix et de la tranquillité generale de l'Europe et Leurs Hautes Puissances se seroient empressées de concourir en formant ces engagemens à des mesures aussi salutaires (en tant que ces engagements ne se seroient pas trouvés être en opposition avec des Traités deja subsistants entre Elles et d'autres Puissances) si les Etats-Generaux n'eussent consideré en même tems que cette ouverture Leur a été faite à une Epoque qui exclut la possibilité d'atteindre le but en question, la paix ayant malheureusement deja été rompue au moment où l'invitation Leur a été faite.

Les Etats-Generaux pensent que d'après les principes de justice et d'equité generalement reconnus, des Puissances qui forment une alliance defensive avant qu'une autre Puissance se soit declarée leur Ennemie, n'offensent personne, mais qu'il n'en est pas de même lorsqu'une Puissance accéde à un pareil Traité après la declaration de guerre une semblable accession ne pouvant pas, dans ce cas être regardée comme une mesure purement defensive, à moins que la Puissance, qui accéde ne soit egalement menacée par celle qui a declaré la guerre: et comme le systeme invariable de cette Republique est de ne donner aucun sujet d'offense à quelque Puissance que ce soit, les Etats-Generaux se persuadent que Leurs Majestés Imperiale et Prussienne, ne trouveront pas mauvais qu'ils ne regardent pas le moment actuel comme propre a concourrir avec Leurs dites Majestés aux mesures proposées.

Au surplus Leurs Hautes Puissances prient Leurs Majestés Imperiales [1]) d'etre persuadées que dans tous les cas la Repu-

---

1) *Imperiales*, schynt overtollig, of te moeten zyn „Imperiale et Prussienne."

Digitized by Google

blique mettra le plus grand empressement, même sans y être obligée par les stipulations d'un Traité, à contribuer à l'affermissement de cette base immuable sur laquelle l'Alliance conclue entre Leurs Majestés Imperiale et Prussienne repose, en veillant attentivement au maintien d'une bonne intelligence et correspondance reciproques, ainsi qu'à consolider le systême pacifique de l'Europe, en evitant avec le plus grand soin dans toutes les occasions tout ce qui pourroit alterer la tranquillité, l'honneur et le bien-être des Puissances alliées et de leurs Etats et sujets respectifs.

Et sera remis Extrait de la presente Resolution par le Greffier FAGEL à Lord AUCKLAND, Ambassadeur Extraordinaire et Plenipotentiaire de Sa Majesté Britannique pour son information, et avec priere d'en porter le contenu à la connoissance du Ministère de Sa Majesté.

XII. *Voorstel van de zyde van Pruissen, van een Tractaat van Koophandel met de Republiek.* 304. *Antwoord van* VAN DE SPIEGEL. (Eigenhandig).

P. M.

le 7 Novembre 1789. 1)

Pour repondre au Memoire des idées préliminaires qui pourroient servir de matériaux au futur Traité de Commerce entre Sa M. Prussienne et la Republ. des Provinces-Unies, on ose assurer, que L. H. P. se prêteront avec le plus grand plaisir à tous les arrangemens qui puissent favoriser les relations de commerce entre les deux Nations; et particulièrement, que les sujets de sa M. jouïront dans la République de tous les avantages qui sont accordés à aucune autre Nation commercante.

---

1) „Remis à Mr. RENFNER le 9." — Te verg. G. F. DE MARTENS, *Des relations entre la République Batave et la Prusse* § 326, (Commerce en Europe). *Tableau des relations extérieures* (Berlin 1801).

Digitized by Google

On se persuade aussi, que sur les principes de Réciprocité, comme sur ceux d'amitié et d'Alliance, S. M. P. voudra bien accorder des avantages équivalents aux Habitans de la République.

Pour parvenir à ce but également désirable et utile, on croit que le meilleur moyen sera de se communiquer mutuellement avec franchise les éclaircissemens nécessaires sur les Reglemens qui regardent le Commerce ou les droits d'entrée, de sortie et de transit, en tant que ces Reglemens ou tarifs peuvent avoir pour objet le Commerce qui se fait entre les deux Etats.

Que tant du côté de S. M. que de L. H. P. on travaille efficacement à faire lever, autant que possible, les obstacles et les entraves, que les importations, exportations et le transport des marchandises pourroient rencontrer dans les deux Etats respectifs.

Il seroit difficile avant de connoitre le résultat de ces Recherches, d'articuler tous les objets qui intéressent le Commerce de la République; il en est néanmoins quelques-uns d'une importance trop reconnuë, pour ne pas être indiqués dans cet apperçu, afin que le Ministère de S. M. soit mis à même de pouvoir prendre les informations requises à cet égard.

1°. On convient généralement, que les péages et autres droits établis sur la navigation par le Rhin, pèsent considerablement sur ce debouché du commerce de la Republique, et que pour cela les Négotians se trouvent souvent dans le cas de préferer la voye du Brabant, de Breme ou de Hambourg sur celle du Rhin 1): ce qui non seulement tend au desavantage des habitans de la Republique, mais aussi à une diminution du produit de ces mêmes droits et péages.

2°. Quoique par l'abolissement des Monopoles du Caffé et

1) Verg. deze Verzameling II. 395. E. LUZAC, *Hollands Rykdom* III. 344 volg.

Digitized by Google

du Tabac, ces deux branches de Commerce aient reçu un nouvel accroissement, il subsiste néanmoins dans les Etats de S. M. P. un droit très fort sur l'extrée du Tabac de fabrique étrangère, dont on souhaiteroit quelque adoucissement.

3°. Il seroit facile à prouver, que les Reglemens subsistans dans les Etats de la Monarchie Prussienne à l'égard de l'importation du Sel, ont porté un coup sensible à la navigation et au Commerce de la Republique, sans favoriser ex rien celui des sujets Prussiens, et on desireroit que cc commerce fut rendu libre pour tous ceux qui voudroient s'y intéresser.

4°. On se flatte que S. M. P. ne se refusera point à accorder toutes les facilités possibles, pour l'achat, l'exportation et le transit des matières brutes, tant pour la construction et l'équipement des Vaisseaux de la République, que pour ses pêches et autres usages, et particulièrement du Chanvre et des Bois, que S. M. voudra bien en adoucir les Monopoles, et en diminuer les droits de sortie et de transport par ses Etats.

5°. En s'assurant que L. H. P. apporteront toutes les facilités possibles au *transit* des Marchandises qui viennent des Etats de S. M., et nommément de Westphalie, on se persuade aussi que S. M. voudra accorder de pareilles immunités de *transit* aux objets de Commerce, qui de la Republique s'exportent par les Etats de S. M. pour être transférés ailleurs.

P. M.

Commercie tusschen Pruissen en Holland [1]).

De begeerte tot vermindering der Pruyssische Tollen op den Rhyn, is van dien aard, dat, wanneer dezelve vermin-

1) Onbekende hand; vermoedelyk van een koopman.

Digitized by Google

dering slechts gering waare, daardoor weynig ter verbeetering der Handel van deeze Landen zoude worden toegebragt, en meer tot genot voor de Keulsche schippers verstrekken. Maar zal dit stuk van een zeer weezenlyk voordeel voor het Land en de Negotie zyn, zoo zullen zoo wel deese Tollen, van de eene kant, als van de andere zyde, de inkoomende en uytgaande Regten in deeze Provintiën, zoodanig moeten verminderd worden, dat den Buytenlander meerder voordeel kan vinden, met zyne goederen door deeze Landen, als wel over Braband, Breemen en Hamburg, langs den Rhyn te vervoeren.

De groote vraag is, of eene dusdanige weezenlyke vermindering der Tollen en Regten moogelyk zy? Zoo neen; dan is 't voordeeligst om het op den ouden voet te laaten; zoo jae; dan kan, zoodra dit word werkstellig gemaakt, deeze vermindering der Tollen, en der inkoomende en uitgaande Regten, eene vermeerdering van Inkoomsten, zoo voor Zyne Koninglyke Pruyssische Majesteid als voor de Staaten-Generaal, veroorsaaken, door de vermeerdering der Transito-goederen, en vooral, weegens de vergrooting van het vertier binnen deese Landen, der Scheepvaart, en van het bestaan veeler Ingeseetenen die daar by gewinnen.

Deeze vermindering zoude moeten bepaald worden, na de naauwkeurigste naspooring en bereekening van alle kosten, Tollen, vragten enz., welke de goederen, na gelang van elks aard, moeten betaalen, wanneer dezelve langs andere wegen, en wel als zy over de minst kostbaare, gaan, om zulks te vergelyken met en teegens de ongelden en Tollen die dezelve betaalen, door deeze Landen gaande; kunnen wy het dan eeven maatig of goedkooper stellen, zoo is er een goed gevolg van te verwagten, dog anders, in het teegengesteld geval, slegts eene vermindering in 's Lands inkoomsten, zonder den Handel, de Scheepvaart nog het vertier in deeze Landen eenig voordeel aantebrengen. Dog wat nu dit on-

Digitized by Google

derzoek, noopens de mindere of meerdere onkosten, en het bepaalen van de vermindering der Tollen en Regten aanbelangt, om zig daar uit het nut ter vermeerdering der Handel onzes Lands met grond te voorspellen, zulks is, gelyk van zelvs spreekt, geen werk voor een oogenblik, maar eene taak van dat belang, dat dezelve verscheydene maanden vordert, om alles na behooren en klaarblyklyk aantewysen. Ondertusschen, kunnen wy behoorlyk aantoonen, dat, de vervoeringen door deeze Landen langs den Rhyn vermeerderende, eeven daardoor het voordeel der Pruissische Tollen vergroot word, zoo was er ook wel met reeden eene vermindering dier Tollysten te verwagten, en op goede grond te versoeken.

Onze Negotie met de Pruyssische Staaten, langs de Elve, de Oder en de Weissel, betreffende; dezelve is in het voorledene jaar, seedert de afschaffing der Monopoliën op de Coffy en de Tabak, in deeze twee takken aanmerkelyk verbeeterd. Althands men heeft maar met moeyte, en na lang wagten, de commissiën, by de beste Fabrikeurs in Tabakken, kunnen volvoeren. Egter is er een vry hooge impost op de vreemde gefabriceerde Tabakken aanwéésig, en het waare wenschelyk dat dezelve konde verminderd worden, en men zoude daartoe als een Teegengivt kunnen aanbieden, eene vermindering van Regten en Accyns inkoomende, op de Ukermarkse Tabak, onder welke benaaming de Landtabak, die in Mark-Brandenburg of Pomeren geteeld word, alhier bekend is, en waar van, weegens derzelver geringe qualiteyd, in gewoone tyden nooyt veel word aangebragt, en enkeld in den laatsten oorlog tusschen Engeland en America, partyen zyn aangevoerd. Zoo dat hier uyt hoegenaaamd geene benadeeling voor de Geldersche en Amersfoordsche Plantagiën te wagten is. 1)

---

1) Verg. E. LUZAC, *Hollands Rykdom*, II. 327. III. 372. IV. 71, 385, 411. Bylage A. Memorie van P. PAMA c. s. (Negocianten in Tabak te Amsterdam).

Digitized by Google

De verleende Octrooyen aan de Zee Handelings-Soçiëteyd en aan de Compagnie van den Hout-Handel, hebben aan onze Reederyën een allergevoeligst nadeel toegebragt [1]). Ondertusschen loopen beyde Octrooyen na haar eynde en men hoopt dat dezelve ook zullen ophouden.

De Zee Handeling's Societyd heeft de uytsluytende Negotie van het Zout; onze scheepen die gewoon zyn in Maart of April te Dantzig, Coningsbergen, Elbing, Memel enz. Poolsche of Pruyssische voortbrengselen te haalen, gingen voorheen veeltyds in February nog eerst na de Bogt van Frankryk een lading Zout haalen, die zy voor hare Reekening naar de Oostzee bragten, en schoon veelal geen voordeel op die Negotie overschoot, zoo verdiende het schip eene goede vragt in eenen tyd, dat er tog niets anders te verdienen was, en daar zy anders te vroeg in de Oostzee zouden gekoomen zyn; ook wierden nog, daar beneevens, door deese zoutladingen, de scheepen in zig zelfs teegens bederv behoed, zoo als zulks ten overvloede bekend is. Door deezen weg verkreegen de Pruyssen en Poolen het Zout tot een zeer schappelyke prys, en het is my by ondersoek gebleeken, er in één jaar tot 12000 Lasten vreemd zout (: het welke zwaare lasten zyn:) in de Pruyssische havens in de Oostzee zyn aangevoerd, terwyl ik twyffele, of er thans wel 3000 Lasten vreemd zout in de Pruyssische havens worden ingevoerd, door een impost van 50 Rd. per last, waarvan de Zeehandeling's Comp^ie^. het genot heeft, en waardoor de prys zoodanig bezwaard word (: buyten en behalven alle zulke verdere verhoogingen der prysen, als dezelve Compagnie goedvind:) dat of de zoutmynen in Poolen zelve het beeterkoop leeveren, of de Poolen, langs omwegen, 's Winters

1) Sedert 1751, nadat Oostfriesland in 1744 Pruissisch geworden was. Z. RÖDENBECK (Berlin 1838) *Beiträge z. Bereicherung u. Erläuterung der Lebensbeschreibungen* FRIEDRICH WILHELMS I. *und* FRIEDRICHS *des Grossen*, II^ter^ B. 2te Abth. s. 209 folgg.

Digitized by Google

met hunne sleeden, al was het van 50 en meer Mylen afstand, het uyt andere Zeehavenen haalen. Ondertusschen, waar den Pool zyne benoodigdheedens haald, aldaar brengt hy ook zyne voortbrengsels ter markt om te verkoopen, waar uyt dus natuurlyk vermindering van Vertier voor de Pruyssische Staaten voortvloeyd. Het welke eens naauwkeurig nagaande en langs gepaste wegen aan Zyne Pruyssische Majesteyd, die ter begunstiging der Koophandel zeer geneegen is, voordraagende, zeeker van een goed gevolg zoude zyn. En wat nog nader betreft, het bovenaangehaald nut, het welk hier uyt gewoonlyk, van de andere zyde, voor onze Scheepvaart ontsproot, zulks kan men klaarder ophelderen, door zig slegts voortestellen, een smak van 50 Lasten, die maar *f* 8 per Last vrygeld op deeze reys en negotie verdiend, en zelfs het overige van het jaar, voor niets vaard, wanneer nog deeze winst van *f* 400, op een Capitaal van *f* 4 à 5000, genoeg waare, om de Reedery in stand en gaande te houden.

Het nadeel hetwelk ons de Hout-Compagnie doed, is meede van een weezenlyk belang; door dit Monopolie en de zoo zwaare Tollen op al het Hout, dat langs de Elve en andere stroomen het Pruyssisch gebied passeerd, en die gerust op 50 pCento der waarde van het Hout begroot mag worden, waardoor het timmeren van 's Lands scheepen en koopvaarders zoo kostbaar is, en het vaatwerk, hetwelk omtrend de Visseryën, Brouweryën en zoo veele andere takken van onzen Handel in aanmerking koomt, zoo allergevoeligst verduurd word.

Een Pruyssische vlag betaald in onze Havens, niet meerder dan een Hollandsche vlag, dus konde men by tegenstelling verlangen, dat een Hollander, in de Pruyssische Havens, ook niet meerder dan een Pruys betaalde: ondertusschen is het onderscheyd gering; een Pruyssisch schip van 39 Lasten ge-

Digitized by Google

meeten, betaald 17 Rd. — 19 p., een Hollander van dezelvde grootte betaald 23 Rd. 6 p., dus een verschil van Rd. 5 „ 5 „ 6. Dog terwyl dezelvde Hollander of Pruys, in onze Havens koomende, naauwelyks onder *f* 100 zal wegkoomen, zoo zoude het niet voorzigtig zyn, deeze vermindering te zoeken, maar ligtelyk aanleyding tot klagten kunnen geeven.

De Hollandsche Haring is per Ton met ½ Rd. bezwaard, om de Embdense Vissery te begunstigen, desniettegenstaande is er, seedert verscheidene jaaren, reeds, het zy door de slechte Vissery, maar vooral ook, door de jaarlykse vermindering der van deese Landen uytgaande Buysen, niet genoeg Haring aan de Markt geweest, om de commissiën voor het Pruissische te voltrekken, schoon daarvoor zeer hooge prysen besteed wierden. Zoo dat dit Articul den impost draagen kan, zonder de Hollandsche Vissery te benadeelen, vooral als dezelve niet verzwaard wierd; ook zyn er eenige Particulieren, die in het geval zouden kunnen zyn, om in andere branches voordeelig voor Holland te werken, en ondertusschen, by de Embdener Vissery belang hebbende, niet gaarne een aanzoek in deezen zien zouden.

Ons debiet naar de Pruyssische Staaten, van Walvis-Traan en Baarden, hetgeen anders, ten voordeele van de kleyne Vissery, aanmerkelyk pleeg te zyn, vervald ten eenemaale door de laage prysen die de Engelschen stellen.

Het debiet onzer Manufactuuren, vind in het Pruissische, weegens het verbod aller vreemde Manufactuuren, geen plaats.

Onder de teegen-vergoedingen aan Zyne Pruyssische Majesteid aan te bieden, zoude kunnen zyn, het afschaffen der inkoomende Regten op de Silesiër Linnens. De smokkelaars zullen hierby alléén verliesen, en het zoude te ondersoeken

Digitized by Google

zyn, of het Land er wel, in den loop van een geheel jaar, *f* 10,000 by verliesen zoude aan inkoomende Regten op deeze anders importante tak?

Ook koomt in aanmerking, het afschaffen der inkomende Regten van *f* 4 per Last op de Rogge, uyt de Pruyssische Havens aangevoerd wordende, en het heffen daarentegens eener belasting van *f* 4 op ieder Last Rogge van alle soorten, door de Genever-Branderyen te betaalen, en waarvan men de eevenreedigheyd al terstond zal kunnen nagaan, door zig voor te stellen, dat deeze Branderyen, 's jaarlyks, meerder Rogge verstooken, dan aan ons uyt Pruyssen word aangevoerd. Terwyl men ook van den andere kant eene zoodanige belasting, (op een Articul van die uytgestrekte, en by ons maar al te aanmerklyke consumptie) nog voor de Branders, nog voor het algemeen, schier geene belasting of bezwaar op de Genever zal kunnen noemen, daar tog *f* 4 per Last Rogge, eene zeer geringe vermeerdering slegts kan maaken in de prys van de Drank die daaruyt gestookt word.

Secreet.

XIII. *Extracten uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, in hun Edele Gr. Mog. Vergadering genomen op Vrydag den* 31 *Augustus* 1792. 1)

Zyn Hoogheid den Heere Prince van ORANGE heeft ter Vergadering voorgedragen, dat de vyfjaarige dienst van den Heer Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL met de maand December staande te expireeren, het Zyn Hoogheid voorgekomen was onzeker te zyn, of zyn Edele, byaldien hun Edele Groot Mogende kwamen goed te vinden het zelve Ampt aan hem aan te bieden, aan hoogstderzelver verlangen

1) Uit de papieren van JOH. VALCKENAER. (Verz. Mr. L. C. LUZAC.)

Digitized by Google

zoude willen voldoen; dat Zyn Hoogheid het van de uiterste aangelegenheid oordeelde te zyn, dat eenige zekerheid verkreegen werde, dat de Heer VAN DE SPIEGEL zyne bekende talenten, yver en zorge voor 's Lands welzyn zoude willen blyven besteden, byaldien hun Edele Groot Mog. zyn Ed. aanboden, (waartoe deszelfs verdiensten genoegzaame zekerheid schynen te geeven, dat alle de Leden overbodig zullen zyn) zyn Ed. in zynen dienst te continueeren; hebbende Zyn Hoogheid daarom nodig geoordeeld, om aan hun Edele Groot Mog. in consideratie te moeten geeven, of hoogstdezelve niet allesints nuttig zouden achten, dat de Heer VAN DE SPIEGEL door de Vergadering gevraagt wierd, of zyn Ed. genegen zoude zyn zig in het Ampt, dat Hy met zoo veel luister en algemeene goedkeuring bekleed, by de expiratie der tyd zyner dienst, en wanneer daarover volgens de Ordre der deliberatien in de Vergadering zal kunnen beslooten worden, te laten continueeren.

Waar op gedelibereerd zynde, nadat de Raadpensionaris zig uit de Vergadering had geretireert, hebben alle de Leden ieder op het sterkste Zyne Hoogheid hunne dankbaarheid betuigt voor deeze gedaane Propositie, welke zy aanzagen als een vernieuwd bewys van hoogdesselfs zugt en yver voor de ware belangens van den Staat in het algemeen, en van deeze Provincie in het byzonder.

En hebben voorts de Leden verklaard verzeekert te weezen, dat alle de integreerende Leden van hun Edele Groot Mogende niets vuuriger zullen wenschen, dan dat een Heer van dié talenten, yver en zorg voor 's Lands welzyn, zal kunnen worden bewogen, om andermaal zyne Ligchaams- en Zielsvermogens ten nutte van den Lande op te offeren; en voorts geconsidereerd zynde, dat de Propositie van Zyne Hoogheid alleenlyk strekte, om zeker gesteld te zyn, waar aan geen twyffel was, dat hun Edele Groot Mogende tot de continuatie van den Heer VAN DE SPIEGEL, zullen resol-

Digitized by Google

veeren, nu vooraf van de gevoelens van dien Heer zelve, verzekering te ontfangen.

Is goedgevonden en verstaan, zig met dezelve ten volle te conformeeren, en dat dierhalven de Heer VAN DE SPIEGEL door de Vergadering zal worden gevraagt of hy geneegen zoude zyn zig in het Ampt, dat hy met zoo veel luister en algemeene goedkeuring bekleed, by de expiratie der tyd zyner dienst, en wanneer daarover volgens de Ordre van deliberatie in de Vergadering zal kunnen beslooten worden, te laaten continueeren; waarvan aan den Raadpensionaris, door den Secretaris ROYER verzogt zynde weder binnen te koomen, by monde van den Heer VAN BOETSELAER, Heere van Kyfhoek in gepaste termen is kennis gegeeven, en, met betuiging van hun Edele Groot Mogende genoegen in zynen dienst, hem de voorsz Resolutie aangezegd, waar op de Raadpensionaris heeft verklaard ten uitersten gevoelig te zyn aan de eer hem door de voorsz hun Edele Groot Mogende Resolutie aangedaan; en verder gezegt, dat in een zaak van zoo groot aanbelang, en welke van zoo veele gewigtige consideratien dependeerde, met alle respect een tyd van beraad moest verzoeken, die hy egter, zoo kort als hem mogelyk was, neemen zoude.

Woensdag den 5 September 1792.

De Raadpensionaris heeft in gevolge de Resolutie van den 31 Augustus de volgende Voordragt gedaan.

Edele Groot Mog. Heeren!

Ter gehoorzaame voldoening aan de Resolutie van den 31 der voorige maand, op de Propositie van Zyne Doorlugtige Hoogheid genomen, waar by Uw Ed. Groot Mogende van my hebben gelieven te requireeren, of ik genegen zoude zyn, my in het Ampt van Raadpensionaris deezer Provincie,

Digitized by Google

by de expiratie van mynen dienst, en wanneer daarover, volgens de Ordre der deliberatien zal kunnen beslooten worden, te laaten continueeren? moet ik in de eerste plaats, Uw Edele Groot Mogende myne hartgrondige dankbaarheid betuigen voor de ongewoone Eer my door deeze Resolutie aangedaan, dat Uw Edele Groot Mogende niet hebben willen afwagten het voleindigen van myn vyfjaarig Ministerie, om hoogstderzelver gunstige gedagten daar omtrent te uitten, maar vooraf wel hebben willen te kennen geven, dat myn dienst niet onaangenaam geweest is, en my teffens gelegentheid te vergunnen, om my te expliceeren omtrent eene verdere continuatie.

Deeze vernieuwde blyk van toegenegenheid, Edele Groot Mogende Heeren, verpligt my, om myn gansche Hart in den schoot van Uw Edele Groot Mogende uit te storten: ik zal het doen met dien eerbied welken ik aan myne Heeren en Meesters verschuldigd ben, maar ook met die vrymoedigheid, welke betaamt aan eenen Minister, die het gewigt en de verantwoordelykheid van zynen Post, by de ondervinding heeft leeren kennen.

De vyf jaaren voor welke Uw Edele Groot Mogende myn Ministerie hebben begeerd, zyn byna verloopen, en gelyk Uw Edele Groot Mogende Meesters zyn, om mynen dienst by continuatie al of niet te gebruiken, zoo zoude ik ook, na de expiratie van deezen termyn, (die uit hoofde van de zorglykheid der tyden, wel voor dubbel mag gerekend worden) de vryheid hebben, om my te retireeren met de conditien die Uw Edele Groot Mog., buiten eenig toedoen van myne zyde, my hebben aangeboden en verzekerd, — deeze staat zou ook wel overéénkomen met myn verlangen, om een werkzaam leven, dat ruim drie en dertig jaaren, in posten van Regeering en Ministerie gesleeten is, in eenige rust te eindigen; maar ik gevoel te sterk myne verpligting aan een Land, dat my met eer en gunst is

Digitized by Google

voorgekomen [1]), en ik zou my schaamen een last voor den Staat te worden, zoo lang de omstandigheden toelaaten denzelven met nut te kunnen dienen.

Deeze is dan Edele Groot Mog. Heeren, de eenige reflexie die ik gemaakt heb, immers de eenige die waardig is, in een overweeging van natuur als deeze, den grond der determinatie uit te maaken, en als zoodaanig onder het oog van Uw Edele Groot Mogende gebragt te worden; naamelyk: of de omstandigheeden der importante zaaken, van welke 's Lands bestaan en welzyn afhangt, zoodaanig zyn, dat ik met de continueele aanwending van denzelven yver en werkzaamheid, grond van hoope heb, om dezelve onder myne handen, tot dien staat van kragt, ordre en prosperiteit te zien brengen, als waarvoor ik die vatbaar oordeele? en wanneer Uw Edele Groot Mog. my dan gelieven te permitteeren, onbewimpeld te zeggen het besluit dat ik uit die beschouwing getrokken heb, moet ik tot myn gevoelig leedweezen verklaaren, dat ik my zelven den moed en de kragten niet gevoele, om op nieuw zulk een last van zorgen en arbeid op my te neemen, als ik in de laatst afgeloopen jaaren, met een effect zoo weinig geëvenreedigt aan myne poogingen, gesouteneerd heb, en dat ik eerbiedig verzoek, zoo lang deeze omstandigheden dezelve blyven, van een nieuw engagement verschoond te worden [2]).

Ik bekenne, dat wanneer wy den staat van 's Lands

---

1) VAN DE SPIEGEL. „Het vooruitzigt van het naderend gevaar des Vaderlands, en waarlyk, dat alléén, heeft my gedrongen op een' post te blyven, dien het niet meer vrystond zonder verzuim van Eed en Pligt te verlaaten." (*Nadenking*).

2) VAN DE SPIEGEL, *Nadenking van eenen Staatsman weegens zyn Ministerie in Holland* (1795, 1800). „Alle myne vrienden weeten het, en de Registers van Staat zyn getuigen, met welken yver en ernst ik meenigmaalen verlangd en verzogt heb, om ontlast te worden van een Ampt, wiens gewigt te ongelyk was aan de vermoogens van myn zwak lichaam en afgewerkten geest."

Digitized by Google

zaaken, zoo als die was kort na de Omwenteling in 1787, compareeren met dien waar in wy dezelve thans mogen beschouwen, het onderscheid boven alle verwagting groot is; maar het is nogthans een waarheid die géén kundig Regent zal tegenspreeken, dat er nog veele gevolgen der desordres subsisteeren, die door de rampzaalige Troubles in ons Land zyn ingedrongen, en in een tyd van vyfjaarige rust hadden kunnen en behooren geredresseerd te zyn: gevolgen, waarlyk van dat aanbelang, dat indien ze niet spoedig en radicaal weggenoomen worden, zy eerlang als een inëtende kanker, al den luister en den kragt van den Staat zullen verteeren, en de sources van den welvaart der Ingezetenen doen kwynen.

Het zou ten hoogsten onredelyk zyn, van een Constitutie als de onze, te vergen, dat de behandeling van alle zaaken zoo spoedig voortging, als onder een andere form van Regeering misschien mogelyk is: in tegendeel houde ik het voor een voorregt onzer Constitutie, dat de vermenigvuldiging der deliberatien in de onderscheiden Ligbaamen waaruit de Souverainiteit bestaat, een behoedmiddel is tegen overylde stappen; maar het zoude een al te groote onvolmaaktheid in het Publicq Bestuur zyn, indien deeze deliberatien over zaaken van groot aanbelang, in het oneindige zonder middel van afkomst, moesten voortloopen: en dit is nogthans, Edele Groot Mog. Heeren, het ongeluk der tyden die wy beleeven, waarin de liefde voor particuliere begrippen gemeenlyk zoo verre gepousseerd wordt, als de magt reikt om ze door te dryven.

Ik zal daar laaten een meenigte van openstaande zaaken, welke, hoe zeer ze om afdoening roepen, egter zonder gevaar van 's Lands ondergang eenigen tyd kunnen uitgesteld worden; maar de importante belangen die ik in het oog heb, en zonder welker spoedig en compleet herstel, ik het onmogelyk geoordeeld heb, het Ministerie van deeze

Digitized by Google

Provintie, tot weezentlyk nut van het Land en vergenoeging van my zelven, waar te neemen, zyn:

1. *De verbetering der Navale Magt van den Staat.* En

2. *De herstelling van de Finantien deezer Provintie.*

Twee zaaken, waarvan de eerste (het zy met eerbied gezegd) van den voorgang van Uw Edele Groot Mog., en de tweede van haar goedvinden genoegzaam geheel afhangen.

Vergunt my Edele Groot Mogende Heeren, deeze twee Poincten een weinig breeder te ontwikkelen.

Voor eerst, de Republyk wil, en moet, een Zee-Mogendheid zyn; de protectie van haare Commercie en Colonien, bron-aders van haaren welvaart, vorderen dit, niet minder dan de veiligheid van haar Territoir en haar Rang onder de onafhankelyke Mogendheden; maar wanneer men een einde wil bereiken, moet men 'er ook de middelen toe aanwenden. — Ik zal niet zeggen, dat alles wat als gebreeken in het Bestuur der Zeezaaken wel eens uitgekreeten wordt, reëele en voor verbetering vatbaare gebreeken zyn; maar ik zal alleen doen opmerken, hoe veel tyds 'er zoude vereischt worden, indien de Republyk slegts een maatige Vloot zou moeten in Zee brengen: ik zal den aandagt van de Regeering alleen bepaalen op den staat waarin onze Scheepen zyn: een staat zoo schrikbaarend, dat volgens het adven van het Collegie te Amsterdam zelfs de Republyk eerlang geen één bruikbaar Schip zal hebben: ik zal verzoeken, dat men het oog vestige op de Collegien in West-vriesland en het Noorderquartier, en in Friesland, en op de ongelukkige Ingezetenen, die schreeuwen om betaaling van deugdelyke Praetensien; schoon de Provintie van Holland zig in alles van de verpligting haarer Quote, jaa van meer dan haare Quote volleedig gekweeten heeft, zoodaanig, dat gedurende myn Ministerie, de twee Collegien te Amsterdam en op de Maze alleen, niet verre van dertien millioenen guldens van Holland zullen genoten hebben. —

Digitized by Google

Zoodanig een staat van zaaken kan, behoudens de Eer, Veiligheid en Welvaart van den Staat niet blyven voortduuren: men moet schrikken tegen het eerste événement het welk de Republyk zou obligeeren zig ernstig ter Zee te Wapenen, en wie is de Regent of Minister, die zig dan zou willen blootstellen aan het verwyt van niet tydig gezorgd, ten minsten gewaarschouwd te hebben!

Welke de beste en prompste middelen zyn, om een hoognoodig redres van 's Lands Navale Magt uit te werken, moet ik aan de wysheid der Hooge Regeering overlaaten: de weg schynt egter gebaand te zyn, wanneer alle de Provintien het voetspoor van Uw Edele Groot Mog. gelieven te volgen in het adopteeren der Propositie van Zyne Doorlugtige Hoogheid, door het Besogne van hun Hoog Mogende Gedeputeerden en den Raad van Staate, ter Generaliteit overgelegd den 2 Augustus laatstleeden, en wanneer de gezaamentlyke Bondgenooten, op dien voet, het onderzoek der zaak met cordaatheid gelieven aan te grypen; maar vooral met een opregten ernst, om het niet slegts by een bloot onderzoek te laaten, maar om alle uitvoerlyke middelen van verbetering daadelyk ten effecte te brengen. — Dit houde ik my verzekerd, dat de begeerte van Uw Edele Groot Mogende is, en hiertoe wensche ik, dat zy allen haaren invloed zullen gebruiken, en niet zullen toelaaten, dat onder de afwagting van een onzekere afkomst der deliberatien over de Remedien, de kwaal zoo onherstelbaar wordt, dat de Remedien niet meer te pas komen. — En waarlyk, zoo 'er één der Leden van het Bondgenootschap belang by heeft, het is de Provintie van Holland en Westvriesland; dit belang vordert derhalven, dat Uw Edele Groot Mogende de yverigste en de aanhoudendste zyn, om dit werk met kragt door te zetten.

Het *tweede object*, waarop ik den aandagt van Uw Edele Groot Mogende byzonder verzoeke, is dat van *de Finantien*

Digitized by Google

deezer Provintie: het is onmiddelyk verbonden met het voorgaande: immers daar geen toereikende Finantien zyn, kan geen behoorlyke Protectie aan den Staat en deszelfs dierbaarste Belangen gegeeven worden; en in tegendeel, zyn welgestelde Finantien als de Wortel, waar uit leeven en voeding aan alle de takken der publyke Administratie wordt medegedeeld.

Toen myn Voorzaat de Heer VAN BLEYSWYK, zyn afscheid nam in deeze Hooge Vergadering, erkende hy, dat de Finantien, die in de twee eerste tydperken van zyn Ministerie door aflossingen grootelyks verbeterd waren, in het laatste tydperk door onvermydelyke Geld-Negotianten waren bezwaard, en hy voegde 'er den wensch by, dat dit Finantie-Weezen, zonder invoering van nieuwe Schattingen, mogt in stand gehouden worden.

De waarheid van het bezwaar, Edele Groot Mogende Heeren, heb ik tot myn leedweezen, ondervonden, te gelyk met de onmogelykheid der vervulling van den wensch, die anders een yder (zoo het met wenschen te doen ware) gaarne onderschryven zoude: — het waren niet alleen de Interessen der Capitaalen van 1780 tot het einde van 1787 genegotieerd, waarmede de Finantien belast stonden; maar het waren de immense agterstallen, het was het totaal delabrement der Oost-Indische Compagnie [1]), en de onnadenkelyke desordre sedert het jaar 1780, door de Oorlogen, door de Beroeringen, en door de Omwenteling van zaaken, of ter gelegenheid van dezelve opgekomen, die ten tyde van den aanvang van myn Ministerie van alle kanten zoodaanig prangden, dat men naaulyks de keuze hadt, wat den voorrang in de betaaling moest hebben: hier by kwam het volslagen discrediet van het Land door de onzekerheid van

---

1) Z. hierbij VAN DE SPIEGELS Memorie van 18 Maart 1788 III• Deel bl. 588—596.

Digitized by Google

desselfs Politiquen toestand, zoo dat aan Uw Edele Groot Mogende in die benardheid geen ander middel overbleef, dan het heffen van een Capitaale leening, by wyze van een 25 Penning van yders Bezittingen; hier mede zyn de schreeuwende Schulden betaald, de Oost-Indische Compagnie gesouteneerd, en 's Lands zaaken tot nog toe gaande gehouden, maar het heeft de jaarlyksche Uitgaaven met een geweldigen last bezwaard.

't Is waar, de Oost-Indische Compagnie heeft voor de Schatten die in haaren Boezem gestort zyn, tot nog toe, de Interessen betaald, en 't is te hopen dat zy dezelve zal blyven betaalen; maar Uw Edele Groot Mogende hebben om wyze redenen, geoordeeld, dat de Geldgeevers de keuze zouden hebben van ordinaire Obligatien tegen 2½ per cent, of dertigjaarige Renten tegen 5 per cent te neemen, en daar het laatste veel smaak gevonden heeft, is het Land met een dubbelden Interest van een groot Capitaal bezwaard, voor welks jaarlyksche Uitgaaf moet gezorgd worden, terwyl de Nakomelingschap eerst na de dertig jaaren, van het profyt der Aflossing jouïsseeren zal.

Uw Edele Groot Mogende penetreerende de gevolgen van den veragterden toestand der Finantien, welke reeds by den aanvang van myn Ministerie, door de Gecommitteerde Raaden, by het Besogne over de extraordinaris Middelen, met kragt en nadruk is voorgesteld, hebben by Resolutie van 15 Maart 1788, een personeel Besogne benoemd, om te revideeren de in train zynde Ordonnantien op de gemeene Middelen, en om andere Middelen tot styving van 's Lands Finantien uit te denken.

Ik heb de Eer gehadt in dat Besogne mede toegevoegd te worden, aan andere Leden van wier doorzigt en assiduiteit het Land zig het grootste voordeel kon belooven; en wanneer wy onze denkbeelden over het gewigtig onderwerp onzer Commissie aan malkander gecommuniceerd had-

Digitized by Google

den, zyn wy alle eenparig van begrip geweest, dat de Finantien (onverminderd andere Middelen van verbetering) een vermeerdering van Inkomsten noodig hadden — deeze vermeerdering hebben wy in de eerste plaats gezogt in een vernieuwing der Ordonnantien op de gemeene Middelen, om zoo veel mogelyk was, daaruit weg te neemen de duisterheden, en te besnoeien de schandelyke en dagelyks toeneemende practyken van 't fraudeeren der Middelen; maar teffens hebben wy gemeend, dat sommige Middelen, die het bestaan van de smalle Gemeente niet drukten [1]), wel eenige verschikking en verhooging konden lyden, en wy hebben dan ook, telkens by de vernieuwde Concept-Ordonnantien, die stukswyze verhoogingen aan Uw Edele Groot Mogende voorgeslagen.

De getuigen van deeze onze werkzaamheid zyn, de overgelegde nieuwe Ordonnantien op de Middelen van 't Gemaal, Beestiaal, Heeregeld, Plaisiergeld, Koffy en Thee, Passagegeld, Consumtie Tabak, verbetering in 't Middel van Wynen en Brandewynen, zogenaamde Bouwmiddelen, Turf en Koolen, Kleinzegel, Collateraal, waar by men voegen mag het nieuw Concept-Reglement op het verleenen van Vrydommen en Remissien — en waarlyk, het geheel werk van de Commissie zou reeds afgeloopen zyn geweest, en de Finantien zouden een toereikend soutien hebben gehadt, indien de geneigdheid van de Leden van Staat tot het arresteeren van die Ordonnantien zoo groot was geweest, als de yver van de Commissie om dezelve te bewerken, en voor te draagen; maar ongelukkig zyn er tot heden toe, géén ter conclusie gebragt dan de zeven eerste, en alle de overige worstelen nog in een Zee van Reflexien, Consideratien en dagelyks nieuw opkomende hinderpaalen, die niet zyn te

---

1) Van de Spiegel, *Nadenking* bl. 89, „hoezeer ik een vyand ben van Belastingen, voornaamlyk die de smalle Gemeente drukken."

Digitized by Google

vereffenen dan door onderlinge toegeevenheid, of door zoodaanige middelen, welke (gelyk een beroemd Man, één myner Voorzaaten, het uitdrukte) de natuur van delibereeren en resolveeren deezer Vergadering byna inpracticabel maakt. [1])

Ondertusschen meen ik nog in gemoede, dat er geen andere weg is om de Finantien te herstellen, dan die door de bovengem. Personeele Commissie is ingeslagen: — bedriegen wy ons daar in (gelyk dwaalen menschelyk is) dan mogen wy ten minsten verwagten, dat de Hooge Regeering een ander Systema aanneeme, en een anderen weg voorschryve, langs welken aan het redres moet gearbeidt worden.

Dit voorstel Edele Groot Mogende Heeren, van den Staat der Finantien spruit niet uit verlegenheid om de zaaken langer sleepende te houden: neen waarlyk! wanneer men geen andere ambitie hadt, dan om van den éénen dag tot den anderen voort te schuiven [2]), kan een Land als Holland en Westfriesland nog lang op het Kurk van desselfs ressources en van de behendigheid der Administratie dryvende gehouden worden; maar zoo denken Uw Edele Groot Mogende niet, en zy zouden voorzeker geen Minister in haaren dienst begeeren, die zyne werkzaamheid binnen den kring van zulke bekrompen uitzigten bepaalde — en waarom zoude men zig doch ophouden met palliativen, daar de kwaal in den grond geneeslyk is? Ik voor my ben althans zeer verre, van den Staat der Finantien als zoo totaal bedorven aan te zien, dat het herstel onmogelyk, of zelfs zeer moeielyk is; maar ik houde het ook voor ontwyffelbaar zeker, dat wanneer het aanwenden der hulpmiddelen langer uitgesteld wordt, dezelve zoo veel te bezwaarlyker zullen

---

1) SIMON VAN SLINGELANDT, meermalen door VAN DE SPIEGEL aangehaald. Z. Deel I. 490 en vooral het Tweede Deel van deze Verzameling, *Reflexien over de gebreken* enz. bl. 259, volg. 266, 270, 277, 279, 283, 294, 297, 300.

2) VAN DE SPIEGEL, *Nadenking* bl. 62, „genoeg om te doen zien, dat ik niet zorgeloos, *en zonder Systhema* daar heenen gewandeld heb."

Digitized by Google

worden, en dat het Land eindelyk tot dien ongelukkigen staat zal moeten geraaken, welke door geen getrouw Regent of Minister met onverschilligheid kan worden afgewagt; en ik bid Uw Edele Groot Mogende om verschooning, dat ik deeze waarschouwing, zelfs met gevaar van te mishaagen, uit den grond van myn hart openlegge — Uw Edele Groot Mogende hebben begeerd myne gedagten te kennen, en ik zou hoogstderzelver vertrouwen onwaardig zyn, indien ik de waarheid verborgen hield.

Ziet daar dan, Edele Groot Mogende Heeren, myn ernstig besluit, dat ik na rype overweeging genomen heb: ik vraag niets voor my zelven, ik beklaag my over niets personeels: ik betuig met erkentenis dat ik voor myn Persoon veel meer Eere en Vriendschap geduurende myn Ministerie in Holland, genoten heb, dan ik my had toegelegd; doch hoe aangenaam dit zy, het mag hier niet in aanmerking komen, want ik beschouw my als niet voor (my) zelven in deeze Post gesteld, maar alleenlyk voor 's Lands Nut en Dienst. — Wanneer derhalven de groote zaaken, daar de Provintie mede staan of vallen moet, onder myne handen niet kunnen voortgaan, ben ik verpligt dezelve aan een bekwaamer of gelukkiger directie over te laaten, en geene particuliere uitzigten, hoe honorabel of voordeelig ze ook mogten zyn, zouden my kunnen overhaalen om wederom een Post te aanvaarden, waarvan het effect zoo weinig voldoet aan het oogmerk. — Ondertusschen wanneer myne Heeren en Meesters een reëele blyk willen geeven, dat myn dienst aan hoogstdezelve aangenaam is, staat het in hunne handen de beletsels weg te neemen, die my thans weêrhouden moeten, de eventueele aanbieding van continuatie te accepteeren [1]; en zoodra deeze beletsels daadelyk

---

1) *Nadenking*, bl. 59, „omdat ik oordeelde, dat een Minister, die zyn Land lief heeft en deszelfs glorie zoekt, onder zulk eene gesteldheid van een voornaame tak van het publiek bestuur, niet met eer kan blyven dienen."

Digitized by Google

zullen weggenomen zyn, ben ik bereid al wat ik ben, en door Gods goedheid vermag, aan den dienst van deeze Provincie toe te wyden, zoo lang de begeerte van Uw Edele Groot Mogende en myne vermogens het zullen permitteeren.

Waar op gedelibereerd zijnde, na dat de Raadpensionaris zig uit de Vergadering had geretireert, is goedgevonden en verstaan, dat de voorsz Voordragt met de meest moogelyke secretesse behandeld, en ten spoedigsten zal worden geëxamineert door de Heeren hun Edele Groot Mogende Gecommitteerden tot het groot Besoigne, en de Vergadering daar op gediend van derzelver consideratien en advis; en dat de Heer Raadpensionaris zal worden verzogt het voorsz Besoigne met desselfs consideratien te willen voorlichten, van welke Resolutie aan den Raadpensionaris, door den Secretaris ROYER weder binnen verzogt zynde, by monde van den Heer VAN RHOON 1) kennis zynde gegeven, heeft dezelve betuigt, zig aan het goedvinden van hun Ed. Gr. Mog. te zullen onderwerpen.

Accordeerd met voorsz Resolutien.

Secreet.

Advis van den Raadpensionaris, in gevolge hun Edele Groot Mogende Resolutie van den 5 *deezer, in het Besogne van heden gesuppediteert, en waar op het Besogne is gecontinueerd.*

8 September 1792.

Edele Mogende Heeren!

Het heeft my tot een ongemeene satisfactie gestrekt, dat de vrymoedige Bedenkingen over den staat van 's Lands zaken, door my aan hun Edele Groot Mog. voorgehouden den 5 deezer, waardig gekeurd zyn, om tot een onderwerp

1) Graaf BENTINCK. Verg. diens Brieven in deze Verzameling, III. 145, 206, 238, 251. (1787).

Digitized by Google

van examinatie van een groot Besogne gemaakt te worden, en dat my in het zelve de gelegendheid wordt gegeeven, myne gedagten, op een meêr gedetailleerde wyze, open te leggen.

De peremtoire redenen, Edele Mogende Heeren, waar door ik wederhouden zal worden, de eventueele aanbieding van hun Edele Groot Mogende tot continuatie van myn Ministerie te accepteeren, zyn in het generaal, dat de omstandigheden der importante zaaken, van welke 's Lands bestaan en welzyn afhangt, naar myn inzien, niet zyn van zulk een favorabel uitzigt, dat ik met de continueele aanwending van mynen voorigen arbeid, grond van hope kan hebben, om dezelve onder myne handen, tot dien staat van kragt, ordre en prosperiteit te brengen, als waarvoor ik die vatbaar oordeel, en in het byzonder, heb ik als frappante voorbeelden, die een yder in het oog springen, aangehaald, den vervallen toestand van de Navale magt van den Staat, en de bekrompenheid der, weleer, zoo ruime, Finantien van deeze Provincie.

Ik meen te mogen onderstellen, dat Uw Edele Mog. met my overtuigd zullen zyn, dat de opgenoemde zaaken verbetering noodig hebben, en dat het te weinig zoude zyn, die verbetering te zoeken in palliative middelen; welke voor een tyd wel verligting geven, maar in de daad schadelyk zyn, omdat ze het compleet herstel moeylyker maaken, jaa zelfs den ernst tot een radicaale verbetering doen verflaauwen.

De gewigtige vraag is dan tegenwoordig, of 'er zoodanige maatregelen te neemen zyn, door welke de précaire omstandigheden van 's Lands zaaken verzekerd, en desselfs groote Belangen op solide, en zoo veel het menschelyk doorzigt permitteert, op duurzaame fundamenten gevestigd kunnen worden? ik voor my oordeel, dat 'er zoodanige middelen voor handen zyn, en ik vleye my, dat dit

Digitized by Google

Besogne het voorstel derzelve van dien aart zal vinden, dat het ten minsten verdiend onder het oog van hun Edele Groot Mogende gebragt te worden. — Zoo 'er ooit een tyd is geweest, om zulk een voordragt te doen, is het tegenwoordig, daar alle de Provincien zig vereenigd hebben, om de desordres in het dragen der Lasten van het Gemeen Bondgenootschap weg te neemen: daar wy op gisteren het geluk gehadt hebben van de langduurige differenten over de Quotes te zien termineeren [1]), en door heilzaame bepaalingen een nieuwe vastigheid aan den band van de Unie te geeven: in zulk een gelukkig tydstip mag men vertrouwen, dat die zelve yver zal voortduuren, om al wat nog aan het compleet herstel ontbreekt, met cordaatheid te effectueeren.

Om niet te verre in algemeenheden uit te weiden, zal ik my alleen bepaalen tot de twee groote objecten hier vooren aangehaald, naamelyk;

Den toestand van de Marine, en

De Finantien van Holland:

Deeze zyn de eerste, de voornaamste, de pressantste zaaken, die om hulp roepen; de gebreeken die 'er in gevonden worden, zyn hoofdkwaalen, wier geneezing een menigte van mindere ongesteldheden zal wegruimen.

Immers, Edele Mog Heeren, heb ik niet te veel gezegt, wanneer ik in myn' Voordragt aan hun Ed. Groot Mogende den staat van 's Lands Zeemagt, als jammerlyk laag heb afgeschilderd: een yder die oogen in het hoofd heeft [2]), moet 'er van overtuigt zyn; maar waaraan hapert dit? zal men thans zeggen, dat de Republyk binnen kort geen Schepen meer hebben zal, waar zyn dan de enorme Schatten ge-

---

1) VAN DE SPIEGEL, *Nadenking* bl. 45. „Het zoo lang geduurd hebbende verschil over de Quota's der Provintien in de gemeene Lasten van de Unie, een geschil, waarvan de Last genoegzaam alléén op *Holland* kwam, voornaamlyk in Petitien tot de zaaken van de Zee."

2) Eene uitdrukking van den Raadpensionaris SIMON VAN SLINGELANDT.

Digitized by Google

bleeven, die zedert het jaar 1781 aan het bouwen van Schepen en aan de Magazynen zyn te koste gelegd? dit is eene vraag, die niet onnatuurlyk voorkomt; maar laat men slegts nagaan, hoe die Schepen zyn opgetimmerd, en van welke Materiaalen men in dien tyd genoodzaakt was zig te bedienen; laat men daar by opmerken, dat de Collegien geen andere fondsen hebben om de Schepen te onderhouden, dan haare ordinaire middelen, en dat het inmanquabel gevolg daarvan moet zyn, dat een Collegie hetwelk meêr Schepen heeft, dan het onderhouden kan, dezelve noodzaakelyk moet laaten vervallen.

Dit is een groot, maar geen noodzaakelyk gebrek: indien men de Schepen niet beschouwde als Schepen van de Collegien, de Magazynen niet hieldt voor Magazynen van de Collegien, maar als Goederen den gemeenen Staat van de Republyk toekomende [1]), die onder de administratie van onderscheiden Collegien zyn gesteld, ter plaatsen daar de Regeering gewild heeft, dat de werkzaamheid van de Marine zoude resideeren, dan zou dit gebrek niet kunnen exteeren, — ik voeg 'er by: indien volgens de primitive institutie der Admiraliteits-Collegien, de Finantien in ééne Beurs waren gekomen, en yder Collegie zig niet moest bedruipen uit de middelen aan hetzelve particulier eigen, dan zouden alle de Collegien zig beter gemaintineerd hebben in proportie tot malkander, en 'er zoude meerder gelykheid zyn geobserveerd in het heffen der Middelen te Water, omdat het één Collegie de Contrarolleur van het andere zou geweest zyn.

Hier zoude een ruim veld zyn, om aanmerkingen te maaken tot verbetering van het Bestuur der Zeezaaken in het generaal; doch daar dit het onderwerp zal uitmaaken

1) „Hoe schoon, hoe eenvoudig zoude het niet geweest zyn, eenen algemeenen Zee-Raad te hebben." VAN DE SPIEGEL, *Nadenking* bl. 60.

Digitized by Google

der Commissie van onderzoek, op Propositie van Zyne Doorlugtige Hoogheid te benoemen, zal het thans onnodig zyn daar op voor uit te loopen, — dit alleen zy het my gepermitteerd te zeggen, dat Holland een zeer groot belang heeft, dat die Commissie spoedig voortgaa, en dat 'er op Propositie van deeze Provincie, een vaste tyd ter Generaliteit behoord bepaald te worden, binnen welken het werk van de Commissie zal moeten afgedaan zyn, terwyl de tyd tot de Conclusie onder de Bondgenooten, zig van zelfs borneert binnen de twee jaaren, voor welke de Staaten van Oorlog zyn geconsenteert.

Ik heb alle vertrouwen, dat wanneer dit onderzoek slegts met onzydigheid en cordaatheid wordt aangegreepen, 'er veel goeds uit zal gebooren worden; de convictie van de noodzaakelykheid van verbetering zal zoo sterk zyn, dat ze naaulyks tegenspraak zal admitteeren, en de middelen ter verbetering moet men ook vertrouwen, dat zoo equitabel zullen zyn, dat de opoffering van Provintiaale of Stedelyke belangen zal gecompenseerd worden door andere avantages, die niet schadelyk zyn aan het algemeene welzyn.

Ondertusschen hoe groot de verwagting daar van moge zyn, de toestand der zaaken gedoogt niet in alles den uitslag dier deliberatien af te wagten — de Schepen, voornaamelyk die van Westvriesland en het Noorderquartier, die van Friesland en mogelyk andere, zyn in dien elendigen staat [1]), dat zoo ze niet spoedig gerepareerd en verzorgt worden, dezelve geheel voor den Staat verlooren zyn, en dat de Republyk, als het op het gebruiken der Scheepen aankomt, zig eensklaps buiten postuur zal vinden. — Om dit ongeluk voor te koomen, zoude ik, onder verbetering, van

---

1) Verg. hierby de *Brieven en Gedenksch.* van G. K. V. HOGENDORP III. 42—46 (minder ongunstig) „Het besluit was (1790), dat zes linieschepen zouden gewapend worden op eigen kosten; van Engelsch geld wilde men niet weten, uit vrees van zyn onafhankelykheid te verliezen."

Digitized by Google

gedagten zyn, dat hun Edele Groot Mogende behoorden te resolveeren, om in eene Propositie ter Generaliteit deezen toestand te doen voordraagen, en te urgeeren, dat Zyne Doorl. Hoogh. als Admiraal Generaal worde verzogt, om eenige kundige Persoonen te dispiciëeren, en vervolgens te committeeren, om op te neemen den staat der Scheepen en Magazynen; provisioneel by de Collegien in Friesland en Westfriesland en het Noorderquartier, op te geeven van welk gebruik dezelve voor de Republyk zouden kunnen zyn, en welke kosten derzelver reparatie, en voorziening van het noodige tot equipagie, zouden vereisschen: dat wyders aan haar Hoog Mogende daar van opening gegeeven wordende, de Raad van Staate zoude behooren verzogt te worden, een Petitie te formeeren en aan haar Hoog Mogende te praesenteeren tot het montant van het beloop dier kosten, en dat deeze Petitie ter Vergadering van hun Edele Groot Mog. ingekomen zynde, aanstonds behoorde geconsenteerd te worden, en de Quote deezer Provintie gefurneerd, om tot het oogmerk van de Petitie, zoo verre die Penningen strekken kunnen, besteedt te worden.

Even ééns is het gelegen met de deugdelyke Praetensien der Crediteuren van de twee opgenoemde Collegien. — Het is een ongehoorde zaak, dat Officieren die het Land trouw gediend hebben, dat Kooplieden en Winkeliers die Leverantien gedaan hebben, niet op het Crediet van een Admiraliteits-Collegie, maar van den ganschen Staat, nogthans om hun geld moeten zugten, omdat het Collegie bij het welk zy hunne Penningen te vorderen hebben, in ongelegenheid is geraakt.

Hun Edele Gr. Mog. hebben reeds voor lang die zaak ter harte genomen, en onder andere den 3 Juny 1788 een Resolutie ter Generaliteit doen inbrengen, daar toe tendeerende.

„Dat hangende de deliberatien van de Bondgenooten over

Digitized by Google

de voldoening van de Schulden van de Admiraliteiten in het generaal, en die van het Collegie van Friesland in het byzonder, het laatstgemelde Collegie zoude worden geauctoriseerd, om ten laste van hetzelve Collegie te Negotieeren zoodaanige Capitaalen, als zullen bevonden worden noodig te zyn: dat met die Obligatien de respective Crediteuren zouden worden voldaan, en derzelver Praetensien, in zoo verre die als liquide kunnen worden geconsidereerd, vereffend: dat die Negotiatie zoude geschieden onder guarantie van de Generaliteit, — en dat de Interessen van die te Negotieeren Capitaalen zouden worden betaald uit de Generaliteits Kas, of uit zoodanig ander zeker Fonds, als met overleg van den Raad van Staate, zoude bevonden worden te behooren, etc."

Van deezen voorslag is, tot nog toe, niets geworden, omdat geoordeeld is, dat de Generaliteits Kas met deeze Interessen niet kon belast worden, en geen ander zeker Fonds was aan te wyzen. — Ondertusschen schynt het my buiten bedenking, dat deeze Crediteuren een regt van aanspraak hebben op de Unie, en dat, welke discussien de Bondgenooten ook onder malkander hebben, over den voet van betaaling, zulks geen oorzaak behoort te zyn, waarom zoo veele Menschen aan schaden, jaa sommigen aan hunne totaale ruïne, moeten geëxponeerd worden.

Ten deezen opzigte zoude ik dan vermeenen, dat hun Edele Groot Mog. wederom haare instantien ter Generaliteit behooren te vernieuwen, met insluiting van de Crediteuren van het Collegie in het Noorderquartier, en met allen ernst aandringen, dat de Crediteuren van die beide Collegien worden betaald, het zy op den voet van de bovengemelde Resolutie, met Penningen onder guarantie van de Generaliteit genegotieerd, of met Generaliteits Obligatien, en dat hangende de deliberatien der Bondgenooten over het redres der Admiraliteiten, en over een redelyke schikking van de

Digitized by Google

agterstallen die sommige Provintien nog aan de Collegien schuldig zyn, de Interessen uit de Generaliteits Kas mogen voorgeschooten worden: dat hun Edele Groot Mog. om te toonen den ernst waarmede zy deeze zaak behartigen, hier by zouden behooren te voegen: dat zy verwagten, dat binnen een korten tyd, by voorbeeld van zes maanden, een Resolutie ter Generaliteit zal genomen zyn ter voldoening van de gemelde Crediteuren, of dat zy zig niet zouden kunnen dispenseeren van in den haaren billyke arrangementen te maaken, tot betaaling van de Hollandsche Ingezeetenen die onder deeze Crediteuren zyn, om hetzelve van de overige Bondgenooten te recouvreeren, door zoodaanige middelen als zy zullen te raade worden: en eindelyk, dat hun Edele Groot Mog., voor nu en alsdan, ter geruststelling van de meergemelde Crediteuren, zoodanig een Resolutie zouden behooren te neemen.

Deeze protectie zyn hun Edele Groot Mog., naar myn begrip, aan haare klaagende Ingezetenen verschuldigd, en ik beschouwe het als het eenige middel, om dezelve aan hunne deugdelyke praetensien te helpen, en te gelyk om de eer van den Staat, die Buiten- en Binnen 's Lands, wegens deeze wanbetaaling ontluisterd wordt, te bewaaren.

Laat my nog een woord zeggen van de agterstallen der Provintien op de Petitien tot de zaaken van de Zee: immers zal niemand van de Bondgenooten in twyfel trekken, of de Petitien waren noodzaakelyk: immers zyn de kosten waartoe dezelve tendeerden, gemaakt: de Provintie van Holland heeft verre boven haare Quote daarin gecontribueerd, heeft groote sommen voor de andere Provintien opgeschooten, en de Admiraliteits Collegien zyn de grootste oorzaaken van haar verval aan de wanbetaalingen verschuldigd: kan men derhalven wel iets anders van de regtvaardigheid der Bondgenooten verwagten, dan dat zy de hand zullen leenen aan zoodanige schikkingen van betaaling als

Digitized by Google

met haare convenientie best zullen overeenkomen? doch wanneer hun Edele Groot Mogende die zaak niet met Ernst aandringen, en met allen nadruk onophoudelyk vervolgen, is het te vreezen, dat ze eerlang aan den Spyker der desperaate zaaken zal blyven hangen. — Wanneer nogthans de Bondgenooten redres begeeren in het Bestuur der Zeezaaken; is niets billyker dan dat zy van zig zelfs beginnen, en de defecten zuiveren, door welke dit Bestuur grootendeels in de war is geraakt.

Ik koome nu Edele Mogende Heeren, tot het tweede gewigtige onderwerp, hetwelk om een onverwyld herstel roept, naamelyk de *Finantien deezer Provintie.*

Ik onderstelle, dat 'er niemand is, die twyfelt aan de waarheid van het geene ik aangaande de gesteldheid der Finantien in mynen voordragt aan hun Edele Groot Mog. gezegt heb, en zoo 'er eenige twyfel omtrent het één of ander Poinct mogt resideeren, vertrouwe ik dat dezelve niet zal verzweegen worden, en ik zal altoos bereid zyn, ten believen van hun Edele Groot Mog., met de Stukken te toonen, dat ik de zaaken niet zwaarder heb voorgesteld, dan ze waarlyk zyn.

Uit dien zelven voordragt hebben Uw Edele Mogende reeds gezien, welke middelen de Personeele Commissie tot het werk der Finantien benoemd, voor de eenige houdt, waardoor derzelver Herstel kan bewerkt worden. — Ik bekenne, onder die geproponeerde middelen is de verhooging van eenige Belastingen; maar welke Belastingen? het zyn zoodaanige die het bestaan en de kostwinning van den gemeenen Man niet drukken, maar die betaald worden door zulke Classen der Ingezetenen, welke wegens hunne Bezittingen en Ampten het meest in de ruime gesteldheid van 's Lands Finantien geinteresseerd zyn. — En in allen gevalle, Edele Mogende Heeren, is 'er iemand wys genoeg, om op een uitvoerlyke wyze te toonen, dat de Finantien

Digitized by Google

door andere middelen kunnen geredresseerd worden, en geen vermeerdering van Inkomsten noodig hebben, wy zullen het Land met die uitvinding gelukkig agten; maar zoolang dit niet gedaan is, moeten wy op den voorgestelden weg blyven voortgaan, en niets verzuimen hetwelk bespaaring van onnoodige uitgaaven, besnoeïng der Kunstenaryen van Fraudes in de Middelen, en een redelyke vermeerdering van Inkomsten kan te wege brengen, en wy moeten ons der haatelykheid en der naspraak van dit werk getroosten, door de overtuiging, dat wy de zaaken zoo gevonden, en niet zoo gemaakt hebben.

De Concept-Ordonnantien en Reglementen die nog ter deliberatie van hun Edele Groot Mogende hangen, zyn in mynen meergemelden voordragt opgenoemd: de meeste van dezelve zyn menigvuldige reizen aan de Leden van Staat herinnerd, en andere heeft men geschroomd te opperen, om het één niet door het ander difficiel te maaken. — Het gevolg van die deliberatien is aan Uw Edele Mogende bekend; 'er zyn een meenigte van Reflexien, Solutien en Contra-Reflexien gewisseld, maar zonder verandering in deeze methode van delibereeren, is 'er weinig hope van een eindelyke afkomst; ondertusschen, welk zal het gereedste middel zyn om tot een spoedige afkomst te geraaken?

De Vergadering van hun Edele Groot Mogende heeft naaulyks een anderen regel, om de ordre van haare deliberatien te bestuuren, dan die welke de liefde voor het gemeene welzyn haar voorschryft: een regel die genoegzaam zoude zyn, indien de applicatie overal en op alle tyden dezelve was; maar hierin resideert, indien ik het zeggen mag, een groot gebrek, dewyl de byzondere Lighaamen uit welke de Souverainiteit der Provintie is saamengesteld, zulke differente belangen hebben, dat men dikwyls met de beste trouw, het gemeene Welzyn beschouwt uit het oogpunt van het Welzyn der Stad waartoe men de naaste be-

Digitized by Google

trekking heeft. — Dit principe is nogthans onbestaanbaar met het denkbeeld van een algemeene Regeering, en het is onmogelyk dat een Gemeenebest bestaan kan, ten zy de Leden die het composeeren, zooveel van haare independentie aan malkander overgeeven, als noodig is, om gezaamentlyk het geheel te kunnen regeeren: — dit zagen de oprigters van deeze Republyk, en zy arresteerden zoodaanige middelen van afkomst, als het meest met de vryheid der Leden overeenkwam, en het is alleenlyk het onbruik, door 't welk deeze middelen in vergetelheid zyn geraakt.

Indien hun Edele Groot Mogende dit gebrek radicaal geliefden weg te neemen, was er niets anders te doen, dan weder in practyk te brengen het 14de Artikel der Ordonnantie op de Vergadering van Holland, van den jaare 1585, spreekende van de submissie der verschillen over zaaken waarin geen overstemming plaats heeft, en hetzelve te verschikken naar de Regeeringsform die tegenwoordig gelukkig geëtablisseerd is, en waarvan *één* der grootste avantages moet zyn, de vereeniging of beslissing der differeerende begrippen tusschen de Leden onzer Veelhoofdige Regeering; maar ik durve naaulyks deeze snaar aanroeren, als my niet kunnende vleyen gelukkiger te zullen reusseeren dan de Raadpensionaris VAN SLINGELANDT, die gezegd en geschreeven heeft, „dat het redres van de Finantien hopeloos is zonder vooraf verandering gemaakt te hebben in de methode van delibereeren, niet door verandering te maaken in de Constitutie van de Vergadering, maar alleen door te vernieuwen en in practyk te brengen het veertiende Artikel van de Ordonnantie, gearresteerd den 19 Febr. 1585."

Ondertusschen zoo lang hun Edele Groot Mogende dit middel van afkomst niet generaal hebben in train gebragt, zal er ten minsten een provisioneel middel moeten vastgesteld worden, door 't welke de deliberatien op de reeds

Digitized by Google

overgegeeven en nog over te geeven arbeid van de Personeele Commissie zullen kunnen getermineerd worden.

Dit middel oordeel ik, onder het welneemen van hun Edele Groot Mogende, daarin te bestaan, dat de Resolutie van den 30 January 1790, welke in de daad maar ziet op gerevideerde, en niet op verhoogde Ordonnantien, ook wierdt geëxtendeerd tot alle de Ordonnantien en Reglementen door de Personeele Commissie aan hun Edele Groot Mogende reeds voorgeslagen of nog voor te slaan, schoon dezelve een verhooging of uitbreiding van Belastingen mede bragten.

Deeze Resolutie dicteert, „dat de Ordonnantien door de Commissie, aan de Leden van den Staat zullen worden overgeleeverd ter examinatie: dat de remarques die de Leden daarop hebben, binnen vier weeken zullen worden ingebragt: dat dezelve remarques door de Commissie zullen worden geëxamineerd, en met de daarop vallende Consideratien en Advys, wederom ter Tafel van hun Edele Groot Mogende gebragt, en dat als dan, binnen den peremtoiren tyd van veertien dagen, by *meerderheid van Stemmen* ter Vergadering zal worden geresolveerd."

Dit middel is zekerlyk het eenvoudigste, het kortste en naar myn begrip, het beste, om zonder de vryheid der Consenten te veel te geneeren, eindelyk eens een afkomst te hebben; men kan wel zwaarigheden tegen hetzelve inbrengen, maar men moet zwaarigheden tegen zwaarigheden stellen, en zig afvraagen, wat egter zy, *of* dat de Leden van Staat een weinig van hun strict regt in een bepaald geval aan malkander submitteeren, *of* dat ze met het handhaaven van een volstrekte negative Stem, het Land en zig zelven laaten verloren gaan?

't Is waar, men zoude het vreemd kunnen vinden, dat in materie van Contributie, die Leden welke het minste in de massa opbrengen, een meerderheid zouden kunnen

Digitized by Google

uitmaaken, om de meest contribueerende Leden door overstemming een Belasting op te dringen; maar vooreerst is dit Argument meer speculatif dan reëel, want de Belastingen worden in een kleine Stad 1) even zoo ongaarn, en gemeenlyk veel bezwaarlyker, gedraagen dan in een groote; en derhalven, zoo er opdringen plaats hadt, zouden de Ingezetenen van een groote Stad geen meerder reden van klaagen hebben, dan die van een kleine; want het zyn doch de individueele Ingezetenen welke de Belastingen opbrengen, en niet de menigte *Collectivé* genomen; ten anderen kan men hier tegen aanmerken, dat de groote en meest contribueerende Leden gecenseerd moeten worden, het grootste belang te hebben by de welgesteldheid van 's Lands Finantien, en derhalven niet onverschillig kunnen zyn, dat één of meêr der min contribueerende Leden door een onbeperkte negative het soutien der Finantien zou kunnen tegenhouden: en eindelyk, indien deeze gemoveerde zwaarigheid de eenige mogt zyn tegen de submissie in het stuk van Belastingen, zoude dezelve misschien weggenomen kunnen worden, door de bepaling, dat onder de meerderheid der Leden aan welke de afdoening der zaak wordt gesubmitteerd, altoos ten minsten de meerderheid van de Leden zullen zyn, die het groot Besogne uitmaaken.

Ik ben beschroomd, my verder in deeze materie uit te laaten: ze raakt de vryheid van Consenten der Leden van Staat, dat van ouds 2) als een zeer teeder stuk is aangezien; maar ik mag besluiten met de woorden van de Staaten van Holland en Westvriesland zelve, in de Resolutie van den 19 February 1585, „dat de Staaten bevinden, dat zonder de middelen van submissie, de gemeene zaken noch gevor-

---

1) Van de spiegel weleer Secretaris en Burgemeester van het kleine *Goes*, wist dit van naby.

2) Men herkent hier den Schryver van de *Historie der Satisfactie van Goes*. (Vryheid van Consenten).

Digitized by Google

derd noch gehandhaafd kunnen worden, en dat op het voorsz poinct is berustende de behoudenis of de ondergang van den Lande."

Deeze zyn de Consideratien, die ik gemeend heb aan Uw Edele Mogende in dit Besogne te moeten mededeelen, en ik zal het voor het grootste geluk myns Leevens schatten, indien dezelve eenigzins tot aanleiding mogen dienen, om aan 's Lands gewigtigste belangen die klem en vastigheid te geeven, welke het kenmerk van een wel georganiseerden Staat uitmaakt: — dan, maar ook dan alleen, mogen wy gegronde hope voeden, dat de tegenwoordige Regeeringsform, door geen geest van verwarring, op nieuw zal omgewroet worden: dat de opluikende welvaart in dit gezeegend Land, door geen gebrek aan Bescherming zal gestremd worden: dat de Staat, onder de getrouwe aankleeving van vreedzaame beginsels, de middelen ter verdediging tegen onregtvaardig geweld altoos gereedt zal hebben: en het is alleen onder zulk een toestand van zaaken, dat de hooge Regeering van deeze Provintie met luister kan bekleedt zyn, dat de welmeenende en onvermoeide poogingen van zyne Doorlugtige Hoogheid den Prins Erfstadhouder, van uitwerking kunnen zyn, en dat ik voor my geoordeeld heb, mynen dienst met vrugt in deeze Provintie te kunnen continueeren.

XIV. *Regeling der Quotes.* Van de Spiegel *aan den Prins.*

Doorlugtig en Hooggeboren Vorst en Heer!

Ik heb de eer aan Uwe D. H. te restitueeren den voorslag over de Quotaas, met hartelyken wensch, dat de uitwerking zal beantwoorden aan de moeite die Uwe D. H. zig aan dit werk gegeeven heeft, en den roem van desselfs

Digitized by Google

administratie zal vermeerderen; ik kan nogtans niet verbergen, dat de Last voor Holland zeer zwaar is, en het avantage 't welk die Provintie daardoor in de Unie verkrygt, zeer gering; en des te minder, omdat Uwe D. H. niet schynt gegouteerd te hebben het daarstellen van middelen van securiteit voor de betaaling der Provintien, zoo dat Holland even ééns in het geval blyft, van met een verhoogde Quote voor een andere Provintie te zullen moeten betaalen, wanneer deeze niet goedvindt haar Consent te zuiveren.

De manier van arbitrage door Uwe D. H. voorgeslagen, komt my, onder verbetering, ook wat gecompliqueerd voor; want indien men supponeert, dat de Arbiters volkomen neutraal zullen zyn, schynt er geen rede, waarom de Provintien die de minderheid uitmaaken, een grooter getal van Arbiters moeten benoemen, dan de andere; eindelyk vreeze ik, dat daar Uwe D. H. reeds het hoogste heeft voorgeslagen, waarmede Holland met mogelykheid kan belast worden, het daar niet by blyven zal, wanneer de andere Provintien over den voorslag zullen beginnen te marchandeeren en het different aan de decisie van Uwe D. H. zal overgelaaten worden; en dan zoude het waarlyk niet veel gevorderd zyn, indien de minst contribueerende Provintien wierden ontlast, en de Finantien van Holland buiten postuur gebragt..

Ik heb zoo even ontvangen het Concept-Rapport van het Defeusie-weezen over de Admiraliteiten, en ik neem de vryheid Uwe D. H. in consideratie te geeven, om door een uitstellend antwoord van examinatie of iets diergelyks, te praevenieeren dat deeze idées zig niet in sommige Provintien vermengen met de afdoening van de zaak der Quotes.

Ik heb de eer etc.

Den 10 Maart 1789.

Digitized by Google

Willem V *aan den Raadpensionaris* 1).

Wel Edele Gestrenge Heer,

Ik ben UWEG. zeer verplicht dat my wel zoo spoedig heeft gelieven te rugge te zenden myne Consideratien omtrend het werk der quotaes, Ik hebbe dezelve met UWEG. Consideratien van den 3de deezer herleezen, en kan niet ontveinzen dat het my voorkomt dat 'er geen ander verschil in is dan in het getal der Arbiters, Ik ben overtuigt van de Noodzaekelykheit om een afkomst te maeken van de zaeken wanneer ses Provintien daerin hebben geconsenteerd en begrype dat het welzyn van den Lande vordert dat alle Middelen om een afkomst te maeken van zaeken en te beletten dat de halstarrigheit van een Bondgenoot die misschien maer 3 a 4 of 5 pCt. contribueert de beste zaeken tegenhoude, daerom begrype ik dat in zodanig geval minder Arbiters aen de dissentieerende zyde dan aen de kant van de meerderheit moeten zyn, Ik oordeele dat het minder billik doch evenwel nuttig is dat twee Bondgenooten overstemt worden; daerom wilde ik alsdan geeven een egaliteit van Arbiters, doch wyl het my niet voorkomt dat het van hardigheit ontbloot is om vast te stellen dat 3 Bondgenooten in Pointen van beswaer kunnen worden overstemt, zoo zoude ik haer meerder Arbiters willen geeven ter benoeminge dan aen de geconsenteerd hebbende Provintien, maer oordeelt UWEG. dat het nodig is dat eene gelykheit zy zoowel in het geval dat 3 Provintien discrepeeren als dat 2 discrepeeren, zal ik het gaerne zoo schikken en zouden alsdan van de 6 door de 3 discrepeerende Provintien benoemde Arbiters 2 worden uitgelot, om vier Arbiters te vinden. Ik denke dat hierdoor de Provintie van Hollant zoude verkrygen een voorrecht dat nimmer door de andere Bondgenoten is

---

1) Geheel eigenhandig. — Verg. 's Prinsen Voorslagen van 11 July 1788 en 8 April 1789 in den *Staat der Financie van de Republiek der Vereenigde Nederlanden*, (Amsterdam 1791) I. 47—60; van 27 January 1790, I. 62—77.

Digitized by Google

erkent, namelyk dat zy in Poincten van belasting nimmer overstemt kan worden, maer wel de andere Provintien kan overstemmen, en zal zy daerdoor verkrygen de Principaele directie in alle zaeken van belang; Ik bekenne dat Ik niet weete andere middelen van zekerheit voor te slaen dan dat de Provintien zich zullen verplichten om hunne quotaes te betaelen in alle geconcludeerde Petitien en zulks staet met zoo veele woorden in myne Consideratien. — Omtrend de openinge der Finantien door de ontlaste Provintien te geeven aen den Erf-Stadhouder in der tyd, zoo hebbe ik gemeent dat zulks niet door my moeste worden voorgedraegen maer het zy door Hollant of door een der andere Bondgenooten. Ik zal examineeren het Rapport van het Defensie-weezen over de Admiraliteiten en begrype met UWEG. dat die zaek niet met het werk der quotaes moet worden geconfundeert, en dat het eene deliberatie op zich zelfs blyven moet, vermits anders het werk der quotaes wel in het riet zoude kunnen worden gestuurt. Waer mede blyve met achting.

's Hage den 10 Maert 1789. (gewone onderteekening).

Doorlugtig en Hooggeboren Vorst en Heer!

Ik ben Uwe D. H. zeer dankbaar voor de promte en klare Rescriptie waar mede hoogdezelve my heeft willen vereeren, en waar aan ik my gaarn submitteere: Uwe D. H. zal zig nogthans herinneren, dat het eerste denkbeeld was, dat de meerderheid de minderheid zoude *overstemmen;* naderhand Uwe D. H. meerder inclineerende tot een *arbitrage,* nam ik de vryheid om de Arbiters te proponeeren in het zelve getal, en op dezelve wyze gecomposeerd, als het Generaliteits-Besogne; maar volgens den voorslag van Uwe D. H. zoude aan de dissentieerende minderheid veel meêr gegeven worden.

Digitized by Google

Belangende de middelen van gerustheid, komt het my voor, dat dezelve dienden gepaard te gaan met eenige *contrainte* die in haaren aart en natuur executabel is, naamelyk de Gedeputeerden van de niet-betaalende Provintien te weeren uit de Generaliteits deliberatien en administratie, of iets dergelyks.

Ik heb de eer etc.

Den 11 Maart 1789.

Doorlugtig etc.

Ik heb, zoo veel de tegenwoordige occupatien het toelaaten, geëxamineerd de stukken die Uwe D. H. my heeft gelieven toe te vertrouwen, en daar onder hoogdess. Plan van verschikking der Quotes: — ik zie met verwondering den arbeid die Uwe H. zig in dat werk gegeeven heeft, en het is voor de rust en zekerheid van de Republ. hooglyk te wenschen, dat de uitkomst daar aan zal beantwoorden.

Het is zeker, dat Holland in deeze omstandigheid een effort zal moeten doen; maar Uwe D. H., die zig den gedetailleerdsten en opregtsten staat van de Finantien der Provintie kan laaten geeven, zal zelfs gelieven te oordelen, hoe veel de Last voor dezelve mag zyn, om op den duur het soutien van het Bondgenootschap te kunnen blyven.

De Provintie kan het niet gaande houden zonder nieuwe belastingen, en welk een effect zal het maaken, indien Holland na eerst de noodzaakelyke operatie van den 25 penn. gedaan te hebben, al wederom nieuwe belastingen op haare Ingezetenen legt, en terzelver tyd een gedeelte der Quote van andere Provintien op zig neemt, welke zelfs haare Ingezetenen met *niets* belasten.

Ik twyfel of Uwe D. H. niet een abuis gerekend heeft in de tweede verdeeling in de extraord. Petitien, waar uit ik telle *f* 101.10; ook kan ik geen rede zien, waarom

Zeeland aldaar met *f* 1 verhoogd wordt, en Utrecht maar met 5 pCt., daar zy nu naby gelyk staan in Quote.

De Provintie van Utr(echt) wordt zeer genadig gehandeld, zy heeft altoos maar een gulden verligting gevraagt, en krygt juist zoo veel zy gevraagd heeft, schoon er omtrent haare manier van heffing der Middelen al vry wat reflexie valt.

Ik durve geen bedenking meer opperen tegen de arbitrage zoo als Uwe D. H. dezelve gesteld heeft; ik zoude anders voor my praefereeren de directe overstemming, het zy in dier voegen als ik dezelve eerst geproponeerd had, of op een andere wyze; doch zoo als de Thesaurier [1]) nu voorslaat, naamelyk vyf Provintien die ten minsten 80 contribueeren, kan het niet gaan, ten ware ook voorzien wordt omtrent het geval van vier tegen drie.

Ik heb de eer etc.

Den 1 April 1789.

Willem V *aan den Raadpensionaris.*

Wel Edele Gestrenge Heer!

Ik ben UWEG. zeer verplicht voor de terugzendinge van de Stukken raekende de quotaes: ik zal de zaeken nu zoo trachten te schikken, dat in de Ordinaire lasten de quotae van Hollant maer verhoogt werde met 3 pCt. Wanneer Zeelant zal moeten vermindert met 2 St. minder, Utrecht met 1 St., Vrieslant met een Stuiver en 2 d. en Stad en Lande met 1 St. minder en Gelderlant minder (?) verhoogt met een d. doch in het Extraordinaire hebbe ik maer Middel gevonden om Hollant met een Halve Stuiver te verlichten.

1) De Thesaurier-Generaal der Unie van der Hoop. *Nadenking* bl. 47. Van de Spiegel noemt hem „door — eerlyk en kundig; — onvermoeid in het bevorderen van dit groote werk (der Quotas), en zonder wiens hulp het nooit tot stand zou gekomen zyn." Van der Hoop overleed den 8 Mei 1798. *Brieven en Gedenkschriften* van G. K. v. Hogendorp, III. 87.

Digitized by Google

Myne Maxime is, dat in het Ordinaire men Hollant zoo weinig beswaeren moet als mogelyk is, maer dat in het Extraordinaire zy ietwes meer na proportie draegen kan, vermits geene Extraordinaris Petitie zoo myn Plan doorgaet tegen Haer kan worden geconcludeert, en dat zy altoos in diergelyke gevallen verre boven Haer quotae heeft betaelt, dus is deeze last meer Imaginair als Reeel. Voor het overige blyve met achting,

's Hage den 2 April 1789.

Wel Edele Gestrenge Heer,

Volgens afspraek zende ik UWEG. hier neevens eene Memorie die ik van intentie ben aen Heeren Gecommitteerden tot de Revisie der quotaes het zy Saturdag of Maendag te overhandigen. Ik zal gaerne alvoorens verneemen of UWEG. er eenige Remarques op heeft, Ik hebbe getracht daer in zoo veel ik kon te concilieeren myne plichten en de balans te houden tusschen de meest Contribueerende en de andere Bondgenooten. In het Extraordinaire kan ik de quota van Hollant niet minder neemen, in het Ordinaire zal het zeer moeilyk zyn, wyl ik waerlyk niets zoude weeten dan Zeelant met 4 Stuivers minder, en Stad en Lande met een Stuiver minder in het Hondert te beswaeren. Ik zende UWEG. teffens in het diepst vertrouwen de Memorie die ik den 22 Maert van de Heeren VAN DER HOOP, MOLLERUS, D'ESCURY en VAN HELSDINGEN ontvangen hebbe en Copye van het antwoort dat ik daerop heden gegeeven hebbe, Ik verzoeke die Stukken wederom kan het zyn morgen of overmorgen, opdat ik alsdan in deezen kan defungeeren. Voor het overige blyve met achting.

's Hage den 3 April 1789.

Digitized by Google

Copie Missive aan Zyn Hoogheid, den 30 *September* 1789. [1])

Doorlugtig en Hooggeboren Vorst en Heer!

Ik ben Uwe D. H. ten hoogsten verpligt voor de communicatie van hoogdesselfs gedagten omtrent het werk der Quotes, waarover ik zeer verlange Uwe D. H. nader te onderhouden: inmiddels heb ik de vryheid gebruikt, na lecture van deeze Stukken, een Pro-Memorie op te maaken, behelsende de idées die ik (onder verbetering) over dit groote werk heb. — Al het overige zyn objecten van schikking, en sommige zyn objecten die van het advys van Uwe D. H. alléén behooren af te hangen, gelyk de voet van het Corps Mariniers [2]), de noodzaakelykheid om de Troupes te laaten campeeren, en dergelyke — hierin behooren de Provintien faciel te zyn; maar in de Cardinaale pointen van welke de zekerheid en ordre van het Land dependeert, zoude het naar myn inzien, een groote zwakheid te kennen geeven, indien de omstandigheden van het tegenwoordig oogenblik triomfeerden boven het waaragtig belang van den Staat.

Uwe D. H. heeft een gelegenheid aan de hand, die géén van hoogdesselfs groote Voorzaaten gehad hebben, om de capitaalste gebreken van de Unie te corrigeeren: de Posteriteit zou niet kunnen gelooven, dat al de vrugt van het opereuse werk der Quotes is uitgeloopen op eenige kleine expedienten, waardoor sommige Provintien zig hebben weeten te ontlasten, zig op haar gemak te zetten, al den last op Holland te leggen, en bovendien nog zooveel van de influentie van Holland af te neemen als zy kunnen krygen: een uitkomst van zaaken, waardoor de Republyk op den duur zal moeten vervallen en eindelyk verloren gaan.

---

1) Eigenhandig afschrift van den Raadpensionaris.

2) Z. deze Verzameling II 301.

Digitized by Google

Uwe D. H. gelieve my toe te geeven de vrymoedigheid deezer Reflexien: ik zoude te kort doen aan myn pligt als Minister, en aan dèn yver dien ik heb, om den roem van Uwe D. Hoogheids Administratie tot het nageslagt te zien overgaan, indien ik dezelve Reflexien niet opperde, en ik ben er des te meer aan gehouden, omdat ik gepersuadeerd ben, dat dezelve overeenkomen met het sentiment van veele notable Leden van Holland, die meermaalen te kennen gegeeven hebben, dat zy genegen zyn om aan de klaagende Provintien te gemoet te komen, maar niet anders dan op een wyze dat de Republyk daardoor geredt is, en dat Holland, zoowel Finantieel als Polityk, blyve in de positie waarin zy van ouds in de Unie geweest is.

Ik heb de eer etc.

den 30 September 1789.

P. M. 1)

Indien het een waarheid blyft, dat geen andere grond voor de berekening der Quotes kan worden gelegd, dan het overschot van het Inkomen der Provintien boven haare huishoudelyke Lasten, dan is het zeker, dat Holland verre te hoog bezwaard is, boven het geene ter goeder trouwe, in de confidentieele conferentien, is opgegeeven haar overschot te zyn, in de suppositie dat de ordinaire en extraord. Staaten van Oorlog zooveel zullen bedraagen, als ze thans gecalculeerd zyn.

Het argument dat Holland haare Finantien niet heeft laaten examineeren op dezelve wyze als de andere Provintien, bewyst niets voor dit bezwaar; want 1°. heeft Holland geen openingen geweigerd die men haar gevraagd heeft, en ten anderen, zou de Provintie mogelyk niet afkeerig zyn, dit examen toe te laaten, indien zy daaruit eenig nut

1) Van VAN DE SPIEGEL. Z. voorgaanden brief aan den Prins.

Digitized by Google

vooruit zag; maar immers is het zeker, dat, al wierdt na een allerscherpst onderzoek bevonden, dat de Finantien van Holland nog veel minder boven de Huyslasten over hadden, de andere Provintien niet meerder gereed zouden zyn om dat deficit te suppleeren dan zy nu zyn, en derhalven zou dit geheele examen infructueus zyn.

Doch hoe het ook hiermede gelegen zy, men mag supponeeren, dat indien Holland de Republyk tegenwoordig voor verval wil bewaaren, zy zig in de noodzaak zal bevinden eenige Percenten op zig te neemen, en men kan zelfs wel adviseeren om dit te doen in de proportie door Z. H. op nieuw voorgeslagen, schoon de Provintie met eenige stuivers hooger is aangeslagen, dan by de eerste Propositie.

Maar wanneer Holland deeze opoffering doet, heeft dezelve reede om te vergen, dat het effect daarvan zy tot een waaren steun van de Unie, en tot wegruiming van die desordres waarover zoo lang geklaagd is, dat ze, vroeg of laat, de ruïne van den Staat zullen te wege brengen.

De poincten waarop men oordeelt dat Holland moet blyven staan, terwyl zy in het overige zig faciel kan toonen, zyn de volgende.

1°. Dat de kosten van de ordinaire defensie van den Staat worden vastgesteld, op zoodaanig een voet, dat dezelve door de Provintien, naar de nieuw te maaken proportie, kunnen gedraagen worden.

2°. Dat wanneer de noodzaakelykheid vordert, extraordinaire kosten van defensie te maaken, de middelen worden beraamd om dezelve te doen consenteeren en opbrengen.

3°. Dat de generaale massa van de Finantien van het Bondgenootschap worde vermeerderd, om met ruimte te kunnen consenteeren, te betaalen, en ondertusschen haaren inwendigen staat te verbeteren.

ad 1. Het zou zekerlyk weinig aan de Republyk baaten, indien deze langduurige deliberatien over de Quotes geen

Digitized by Google

ander gevolg hadden, dan dat eenige Provincien wat minder en andere wat meerder contribueerden, terwyl de Staat van Defensie bleef fluctueeren, of terwyl alle de contributien te saamen genoomen, minder bedroegen dan de Staat van Defensie noodzaakelyk requireerd. 1)

Immers indien het overschot der Provintien de basis der proportie uitmaakt, zoo moet die proportie relatif gesteld worden tot een zekere massa van contributie over de geheele Unie: een Provintie by voorbeeld, die een millioen overschot heeft, kan staan in de proportie van 10 PerCt, wanneer de kosten van de defensie slegts 10 millioenen bedraagen, maar dezelve Provintie kan maar ruim 7 PerCt betaalen, wanneer de kosten zyn 14 millioenen: hieruit volgt, dat het admitteeren der voorgeslagen proportie een zekeren staat van de ordinaire defensie vooronderstelt. En deeze zekere Staat is ook altoos de wensch geweest van alle kundige Regenten; men heeft het altoos als een groot defect in de Unie aangezien, dat de defensie van het Land van jaarlyksche Consenten moest afhangen, en dat de generaale Administratie geen vaste fondsen in handen hadt om voor de veiligheid van den Staat behoorlyk te zorgen — aan dit gebrek moet nu of nooit worden geremedieert.

ad 2. De noodzaakelykheid van deeze vordering is even groot, en hoezeer hier verheft mag worden het avantage, dat Holland zoude verkrygen van niet overstemd te kunnen worden in materie van Consenten, zoo is dit avantage egter niet meêr dan zeer natuurlyk, en het zoude zeer tegen den aart van alle Societeiten aanloopen, dat diegeenen die het minste belang by de contributie hebben, den socius die het meeste betaald, zouden overstemmen en tot betaaling con-

---

1) Verg. *Staat der Defensie van de Republiek der Vereen. Nederlanden; behelzende het Generaal Rapport van de Personeele Commissie*, 28 Oct. 1789 (1791).

Digitized by Google

stringeeren. De wyze waarop de overstemming zou kunnen plaats hebben, gelyk ze door Z. H. is voorgedraagen, komt aanneemelyk voor, maar men zoude (onder reverentie) geen geval kunnen admitteeren, waarin Holland ooit tot contributie kon gedwongen worden, behalven dat het geval door Z. H. voorgesteld byna zoo onmogelyk is dat het gevoeglyk zou kunnen nagelaaten worden.

ad 3. Hierop zal Holland moeten insteeren als op een conditio sine qua non. — Wanneer de Provintien, in de ordinaire Lasten van de Unie, al gesteld worden in de proportie van het overschot haarer Finantien, zoo heeft de Republyk nog niets gewonnen in haar vermogen, en de eerste schok zal de particuliere Finantien van de Provintien wederom zodanig abimeeren, dat ze ten laatsten buiten staat zullen geraaken om iets te contribueeren: er behoort dan in elke Provintie een vermeerdering van overschot gemaakt te worden, welke in tyd van Vrede dient tot afdoening van schulden, en in tyd van Oorlog, om face te maaken aan de extraordinaire benoodigdheden.

[NB. De belasting van de Generaliteits-Landen kan nagelaaten worden, wegens de redenen die aldaar byzonderlyk exteeren. 1)]

Dit is het eenige middel om de zaaken radicaal te herstellen, en al wat buytendien gedaan wordt, kan men alleen aanzien als temporeele expediënten, die de moeyte van deeze opereuse en kostbaare Besognes niet waardig zyn.

Maar Holland heeft nog een byzondere rede om dit poinct als een conditio sine qua non te beschouwen, naamelyk, omdat het voor haar onmogelyk is een enkelen stuiver bezwaar op zig te neemen, zonder nieuwe Finantie te zoeken.

---

1) Zie by DE CHALMOT, Verzameling XLIXste Deel bl. 187 volgg. de *Memorie van algemeene wezentlyke bezwaren der Meyery van 's Bosch* (18 October 1786).

Digitized by Google

Men heeft wel geremarqueerd een argument dat hier tegen ingebragt wordt, naamelyk, dat de Generaliteit en meêr dan een Provintie in staat zal zyn om haar aandeel in de gemeene Lasten op te brengen, uit haare ordinaire Inkomsten; maar hierop wordt geantwoord, dat die gemakkelykheid juist bewyst, dat de proportie tusschen Holland en de andere Provintien niet bewaard is; want is het overschot der Inkomsten de basis van de proportie, waarom is dan Holland ook niet gesteld op een voet, dat zy haar aandeel in de gemeene Lasten uit haare ordinaire Inkomsten kan opbrengen?

Men begrypt wel, dat dit niet heeft kunnen geschieden, en Holland wil zig die ongelykheid, om reedenen van noodzaak wel getroosten; maar indien de Provintie haare Finantien niet wil ruineeren, en met dezelve de Republyk ten gronde helpen, moet zy onvermydelyk nieuwe Fondsen zoeken uit belastingen op de Ingezetenen, en men laat gaarn aan de beoordeeling van yder redelyk mensch over, of een eerlyk Regent of Minister ooit zou kunnen aanraaden, dat Holland haare Ingezetenen zou belasten, om andere Provintien in 't geval te stellen de haare niet te moeten belasten. En moet men het waarlyk niet voor een groote sacrifice van Holland agten, dat zy niet ruimer in haar overschot dan andere Provintien, een gedeelte van derzelver Last op zig neemt, en alleen zoekt naar de aanleiding om de Fondsen daartoe te introduceeren, terwyl die aanleiding gevonden zynde, daaruit ook te gelyker tyd zal geboren worden het herstel van het Financieel vermogen van de gansche Republyk?

Voor 't overige (gelyk reeds gezegd is) kan men faciel zyn: alleen moet men remarqueeren, dat wanneer de Lyfrenten en andere diergelijke Negotiatien à fond perdu op den Extraordinairen Staat van Oorlog worden gebragt, de Provintie van Holland een gelyk Regt heeft voor haare 30-jaarige Renten onlang genegotieerd.

Digitized by Google

En eindelyk oordeelt men, dat er een bekwaam middel moet uitgedagt worden, om de Provintien onderling securiteit te doen hebben, dat de Finantien behoorlyk worden geadministreerd, hetzy op de wyze door de Gecommitteerden van Holland in de Besognes voorgedraagen of op een anderen, met de respective onafhankelykheid der Bondgenooten meest overeenkomstigen voet.

De Gecommitteerden van de Provintie van Holland en Westvriesland tot de Besognes over de Quotes, geexamineert hebbende den naderen voorslag, door Z. D. H. aan hun ter hand gesteld den 24 deezer, hebben de Eer Z. D. H. te bedanken voor de menigvuldige zorg en moeite reeds aan dit gewigtig werk te kost gelegd, waarvan zy deezen naderen voorslag beschouwen als een vernieuwd bewys; en dewyl het Z. D. H. behaagd heeft derzelver particuliere gedagten daaromtrent te requireeren, moeten zy in 't generaal aanmerken, dat de verhoging der Quote van Holland in de ordinaire Lasten van de Unie met *f* 3.5. $9\frac{3}{4}$ in 't hondert, hun zeer bezwarend is voorgekomen, te meer wanneer zy considereeren, dat volgens de bekende overschotten der Provincien, Holland in een andere proportie tot dezelve zoude staan, en dat het billyk schynt, dat alvoorens de Provintien alle haare overschotten hadden gecontribueerd, voor dat Holland *boven haar overschot* belast wierdt; nogthans zyn de Gecommitteerden het volkomen eens met Z. D. H. dat het werk der Quotaas, door onderlinge toegeeflykheid behoort gevonden te worden, en zy houden zig verzeekert, dat de Staaten hunne principaalen ook gaarn alle billyke toegeeflykheid zullen gebruiken, wanneer zy dezelve dispositien by de Bondgenooten vinden.

De Gecommitteerde vertrouwen ook dat Hooggem(elde) Heeren Staaten zullen instemmen in de meeste van de

Digitized by Google

verdere poincten door Z. D. H. voorgeslagen; alleenlyk zullen zy zig in de verlegenheid vinden, op hoedaanige wyze de noodige Finantien te bekomen om aan de verhoogde Quote te voldoen, en nog een excedent van Inkomsten in evenredigheid met de andere Provintien te verkrygen.

Z. D. H. weet, en kan des goedvindende, nader overtuygd worden, dat het aandeel van Holland, volgens de verhoogde Quote in de ordinaire Lasten van de Unie, ettelyke Tonnen gouds meer bedraagen zal, dan het overschot boven de Huyslasten: hoe zal men dit ooit kunnen vinden, anders dan door nieuwe of verhoogde Belastingen? en welke redelykheid, jaa welke geoorlofdheid is er voor de Regeering van Holland, haare Ingezetenen te belasten, om andere Provintien te ontlasten welke niet eens al haar overschot ten dienste van de Generaliteit contribueeren? en waar zal men de belastingen in Holland vinden, daar er zulk een groot effort gedaan is, onder andere tot afbetaaling van de Admiraliteiten, restitutie van 't gene de Generaliteit aan de Comp^{e}. geleend hadt, en diergelyke zaaken, waaraan geen van de Provintien zig bekreund heeft? Z. D. H. heeft wel gezegd, dat alle de Provintien, immers de gene wier Quotaas worden verminderd, haare Finantien behooren te verbeteren, *'t zy door verhoogen der oude Middelen, het introduceeren van nieuwe, of door een rigtiger invordering van dezelve, of op een andere wyze;* maar de Gecommitteerden van Holland moeten remarqueeren, dat (naar hun inzien) de gevallen niet parallel staan; want dat een Provintie, die nog verre beneden haar overschot aan de Generaliteits-Lasten contribueert, zal oordeelen genoeg te doen tot verbeetering haarer Finantien, wanneer zy eenige nieuwe ordres stelt op de rigtige invordering van de Middelen, terwyl Holland, om het nieuw opgelegd bezwaar te vinden, een of meer nieuwe middelen van Finantie zal moeten zoeken, tot het montant van een zeer groote som; de

Digitized by Google

Gecommitteerden oordeelen derhalven, dat de Heeren Staaten van Holland niet ligtelyk zullen te beweegen zyn, om een nieuwe Finantie ten behoeve van het Bondgenootschap te zoeken, ten ware alle de Provintien zulks ook doen, tot een bepaalde somme, en in dezelve proportie waarin zy tot malkander staan, en dat hiervan compleete verzekering worde gegeeven.

Gedaan in den Hage den 27 October 1789.

»*Rec.* 3 *Nov.* 1789. 1) *Remarques op 't laatste Voorstel van Z. H. van dhr. Burgr.* RENDORP" (VAN DE SPIEGEL)

Waarom is Gelderland in de nieuwe Voorslag vermindert, daar ieder weet dat de Finantien van die Provintie, ten mindste van twee Quartieren zeer wel staan: en de Gelderschen algemeen beschuldigd worden, niet zeer zuyver in het opgeeven hunner Staaten te zyn geweest: onder andere hunne domeinen te hebben versweegen.

't Is schier onbegrypelyk dat Zeeland niet meer kan dragen dan tegens *f* 3.16.

Men is in 't zeekere onderrigt, dat Friesland de Haar toegelegde Quote niet zal aanneemen: ja sustineeren 18 a 19 pc. te hoog aangeslagen te zyn.

Utrecht en Overyssel zyn verminderd, daar het nogthans bekend is, dat in de eerste de lasten op de consumtive Middelen ten platte lande schandelyk verdeeld zyn. Men weet dat Huyshoudens met 10 domestiken niet meer betaalen, in alles, dan 50 gl.

In Overyssel, zegt men, zyn de belastingen zeer gering. Vóór de laatste omstandigheden, waren de Finantien in zeer goeden staat: hebben gem. omstandigheden zoo'n merkelyke verandering aangebragt, dat zelfs by deese verdeeling de

1) Eigenhandig van den Burgemeester van Amsterdam, mr. JOACHIM RENDORP.

Digitized by Google

Provintie een denier minder dan haar oude Quote zal betaalen? Men vertelt, dat voor deesen niemand mogt accordeeren over de betaling van de gemeene Middelen; dat het by Staats-Resolutie verboden was, maar dat niet lang geleeden, deese Ses. by de Staaten vernietigd is.

Mogelyk zou het minder verschil veroorzaaken, zoo de Lyfrenten ten lasten van de Provintien in 't byzonder bleeven. De Quote van Friesland, by voorbeeld zou alsdan kleinder kunnen zyn. — In geval van wanbetaling zou ieder Provintie aansprakelyk zyn: nu zal het de Kas der Unie zyn, ofschoon eene of meerder Provintien nalatig zyn.

Na aftrek van de Quote van Drenthe. Zoo de Lyfrenten op de Staat van Oorlog gebragt, en dus als eene last der Unie beschouwd worden, schynt het niet onredelyk te zyn, dat het gem^e^. Landschap ook drage.

Verscheide Provintien enz. Dit komt zeer duyster voor.

Het zy door introduceeren enz. Dat nieuwe lasten alleen zouden ingevoerd worden door die Provintien welkers Quotes verminderd worden, kan niet aangenomen worden, dewyl Holland die hoger gesteld wordt genoodzaakt zal zyn, nieuwe belastingen in te voeren; waar toe dog geen Regent zal durven zyne stem geeven, zoo 't zelfde niet in alle de andere Provintien geschied. — Gem. Provintiale lasten zullen dienen aan de Hollandsche eenigzints evenredig te zyn.

Dat wanneer vyf Provintien enz. Dit voorstel is zekerlyk niet onredelyk: maar men zou er dog de zaak, zoo als men zegt, niet aan moeten hangen. Men zou te vreede kunnen zyn, dat, zoo de Provintien te zamen en ieder afzonderlyk declareerden, voortaan by het oude gebruyk, dat zedert het doen van Petitien plaatz heeft gehad, te zullen blyven: namelyk, om te betalen zoodra geconsenteerd zullen hebben.

Zoo Holland alleen of het voornaamste belang heeft in 't geen gepetioneerd wordt, zal men nooit de meerderheid van 5 Provintien krygen. Zoo 't belang algemeen is, is te ver-

Digitized by Google

wagten, dat de Quotes, nu na genoegen, voornaamlyk der twee Provintien Zeeland en Friesland die 't meest niet, of geclausuleerd geconsenteerd hebben, geregeld zynde, de Consenten gemakkelyker zullen volgen. Of zoo dit al eens niet gebeurdde, zoo zou het *deficit* van 3 Provintien zonder welkers toestemming men doch niet zou hebben kunnen besluyten, niet groot genoeg zyn, om, om deeze reede alleen het groote Werk op te houden. — Zoo men nagaat welke Provintien zedert 1780 in de Petitien niet geconsenteerd hebben, zal men vinden, dat het meest geweest zyn Zeeland en Friesland: meerendeels uyt onmagt. Deese Provintien nu niet meerder zullende dragen, dan 't geen zy vrywillig op haar genomen zullen hebben, en dikwils het zelfde belang als Holland hebbende, zullen zy denkelyk gemakkelyker toestemmen. Gelderland heeft gewoonlyk cordaat geconsenteerd. Dus zouden dan over blyven Utrecht, Overyssel en Stad en Lande, te zamen dragende met *ƒ* 13.10.4 een gering deel van het geheel.

Omtrent de middelen van Constrainte enz. Men gelooft dat deese wel op 't papier kunnen bepaald en gearresteerd, maar zeer ongemakkelyk zoo niet onmogelyk ten uytvoer kunnen gebragt worden.

Vyftig duyzend Man enz. Dat een ordinaire Staat van 50000 Man effectief in tyd van Vreede nodig zy, kan een onkundige in militaire zaaken niet tegenspreeken 1): en voornaamlyk niet zoo dat geen plaatz zal hebben, dan wanneer 's Lands Finantien zulks zullen toelaaten. — Maar 't komt eenigzints vreemd voor, dat daar de Barriere nu zoo ingetrokken is, er nog meerder volk moet zyn dan te vooren. Men begrypt 't geen gezegd word wegens het aanwerven en

---

1) Z. nog in 1815, gelijke verklaring van den Minister Röell. *Oranje en de Bataafsche Republiek in diplom. betrekking tot Napoleon* (Utrecht 1859) bl. 80.

Digitized by Google

oeffenen van nieuw volk terwyl men voor deesen bezig was, om de anderen als Krygsgevangenen (want dat was dog hun lot) den vyand te leveren: maar men verbeelt zig, dat gedurende onse tegenwoordige Barriere-Steeden gedefendeerd zullen worden, die zelfde gelegenheid tot aanwerven en exerceeren daar zal zyn: behalven noch, dat men zig vleidt, dat onse Barriere-Steeden, in 't algemeen in betere staat van defensie zullen zyn, beter gedefendeerd, en gemakkelyker ontzet zullen kunnen worden: en het lot haarer Garnisoenen niet zal zyn, om binnen twee Campagnes krygsgevangen te worden gemaakt.

Men denkt ook, dat de Keulsche en Waldeksche Troepen, voor welken men die Vorsten subsidieerd [1]), in calculatie dienen te komen: zoo men niet beter oordeelt die *f* 228500: — aan effectieve en dadelyk in dienst zynde troepes te besteeden.

Als de 12000 *Man.* Men dagt dat tot defensie der geweesene Barriere meerder manschap nodig was: en dat het getal der Krygsgevangenen in de overgegaane vestingen vry grooter was geweest. Men erkent zeer gaarne wenschelyk te zyn, dat de Staat van Oorlog zoo te Water als te Lande volgens het concept van Z. D. H. gereguleerd worde; maar de vraag is: 1°. kan Holland, kunnen de andere Provintien haare aandeelen in, ten mindste 14 milioenen draagen? 2°. Kunnen niet eenige posten worden nagelaaten, eenige andere wat zuyniger behandeld? Aan Z. D. H. zyn eenige remarques wegens dit laatste gesuppediteerd.

„Besogne Quotes 2 February 1790." 2)

Zeel. propot.(neert) om nader dag te bepaalen tot deliberatie op den voorslag van Z. H.

---

1) De Martens, *Cours diplomatique* (Berlin 1801) T. II. 783, 794 (Capitulatiën met Keulen en Waldeck.)

2) Van de Spiegels eigenhandige Notulen. — Z. hierbij het Eerste Deel van deze Verzameling, bl. 71—100 (1769).

Digitized by Google

Omvraag.

G(elderland) een dag binnen kort.

H(olland) niet inlaaten, voor dat de praealable Quaestie gedecideerd is, of een voorloopig Rapport zal gedaan worden; en vermits de Prov^{n} begeerig schynen te weeten wat in Holl. geschiedt is, zal met de gewoone openhartigheid te werk gaan, en een exemplaar geeven van de gedrukte ouverture, zoo draa die in gereedheid is.

Zeel. insteert, dat de groote poincten in den voorslag van Z. H. vermeld, ingredienten zullen uitmaaken van 't Rapport.

H. heeft den voorslag *prout jacet* nooit willen opdringen, is altoos genegen geweest tot schikking, maar ziende hoe de Prov^{e} behandelt wordt, verklaart dat haare Complaisances een einde hebben, en dat van Holl. te veel gevergd wordt.

Utrecht. Men moet zig expliceeren op de propos. van H. en op den voorslag van Z. Hoogh. te gelyk, en is daar toe gereed.

F(riesland) met H. voor provis. Rapp^{t}., en met Geld. om de zaaken te applaneeren, proponeert daar toe een Besogne van 7 Heeren.

Overyss. de Rapporten simul et semel, en voorts als Geld.

Stad en Lande willen wel afzonderlyk rapporteeren, doch zouden eerst zuiveren van bedenkingen.

Geld. weder omvraag om een dag te bepaalen.

H. insteert op de explicatie, of Geld. zal concludeeren, wanneer tegen haar begrip strydt: zal anders in geen deliberatien komen.

G. zegt dat 4 Prov^{n} waren *vóór*, en drie *tegen* het praeal. Rapport, dat de Praesident 1) niet concludeeren kan, als strydig met het begrip van zyn Provintie.

H. beklaagt zig over die aangemaatigde superioriteit van Geld.: het is een *Liberum Veto*, zal het nooit erkennen,

---

1) Te weten Gelderland zelf, ter Generaliteit voorzittend.

Digitized by Google

en insteert nu, des te meer, op het uitmaaken der quaestie. Geld. het is geen Lib. veto, maar 't kan niet anders zyn, omdat zy begrypen dat het tegen de Constitutie strydt, willen nogthans de Conclusie wel overlaaten.

Holl. Dit komt hier niet te pas, maar alleen by HHm. daar de Prov^{n} volgens tour praesideeren: in alle andere Besognes moet de praesideerende concludeeren met de meerderheid.

Zeeland Utr. F. O. (Friesland, Overyssel) Stad en L. als Gelderl.

Concl. dag te bepaalen op den voorslag van Z. H. te adviseeren, tegen Vrydag.

Holl. declareert, deeze deliberatie over te laaten voor die 't begeert, dat het zeer mogelyk is, dat geen Gedeput. van Holl. praesent zullen zyn; dat het er ook niet op aankomt, dewyl er zoo weinig complaisance voor Holl is, en dat wanneer de zes Prov^{n} hebben gedelibereerd, wy zullen zien, of het ons aanstaat.

Utrecht adviseert op de poincten waar op gereed is.

1. Geen voorloopig Rapp. te doen, omdat de Finantien van de Gen^{t}. aan de Prov^{n} niet bekend zyn, proponeert het generaal Rapport te doen in Maart, successivelyk te laaten drukken, en kunnen de Prov^{n} dan wel gereed zyn 1 Mey.

2. De Voorslag der contrib. van Utr. is wel te hoog, doch kan aangenomen worden voor 25 jaaren.

3. Geen rede waarom de Staat van Oorl. jaarlyks moet overgebragt worden, en met Z. H. daar over te spreeken.

4. Logysgelden [1]) conform Z. H., en met den Raad nader te reguleeren.

5. Sterkte Armée en Mariniers nader te overleggen.

6. Middelen van afkomst en Constrainte: zal niet op-

1) Over de voormalige *Service- en Logysgelden* tot inkwartiering van het krygsvolk, z. de Academische Verhandeling van wijlen H. F. VAN ZUYLEN V. NYEVELT (Utrecht 1844) *de hospitio militari.*

Digitized by Google

poneeren, als andere Provⁿ zig schikken, doch het gepropon. middel van overstemming was beter.

7. Lyfrenten-Conform.

8. Lasten zullen in Utrecht niet afgeschaft worden, en wil zig engageeren daar toe niet te besluiten zonder communicatie en overleg met Z. H. doch kan zig aan geen verdere banden leggen.

9. Zoo een Generaal Middel van belasting over alle de Provⁿ kan uitgevonden worden, zullen niet difficielder zyn als een ander.

10. Aan alle de Provⁿ competeert het regt om twee Gedep. in den Raad van State te zenden.

11. Liquidatie van afgeweezen posten: de Provⁿ van Friesland en Zeel. verzogt daar van af te zien.

---

8 February 1790. 1)

Voorslag Z. H.

1. *Quotes proportie.*

Gelderland berusten in 't ordinair, doch hadden zig niet verwagt op het extraordinair, zullen egter aanneemen.

Holl. hebben reeds ter deliberatie gebragt.

Zeeland zal ook content zyn. Utr. utsupra.

Friesland uts. mits genoegen te geeven met de Liquidatie der afgeweezen posten. concl. conf. den Voorslag.

Overyss. durft niet verzekeren.

Stad en Lande conform den Voorslag.

Raad v. St.: de Generalᵗ kan niet draagen, doch zal moeten berusten.

2. *Vaststellen voor 25 jaar.*

Geld. bedenkelyk doch conf.

---

1) Eigenhandige Notulen van VAN DE SPIEGEL.

Digitized by Google

H. ut supra. 1)

Zeeland conf.

Utr. als Geld.

Friesland conf.

Overyss. conf.

Stad en L. als Gelderland.

Raad v. State conf.

3. *Lyfrenten.*

Geld. conf. doch de Lyfrenten van de General[t] uit die Kas te doen betaalen. ut supra.

Resp. dit is al geresolveerd.

alle conform.

4. *Jaarlyks overbrengen van St. v. Oorl. en de som niet hooger dan* 13½ *mill.*

Geld. vraagt, of de Staten v. Oorl. altoos op die hoogte zullen blyven. conf. Voorslag, doch Zeel. zal inhaereeren.

Resp. te elucideeren *dat alle uitstervingen komen ten profyte van het Bondgenootschap.*

Zeeland zwaarigheid in het bepaalen van 13½ millioen want is in de onmogelykheid om daarin Quote te betaalen: de som is ook te hoog, en de St. v. O. zal veel verminderd moet worden, ten minsten op 12 of 12½ millioen.

Utrecht zou met Z. H. nader laaten spreeken over het jaarl. overbrengen van de St. v. O., meent onnoodig omdat de Vryheid van Consenten zig niet kan uitstrekken over vaste en onveranderlyke posten 2).

Friesland als Zeeland, de St. v. O. te hoog.

Overyss. als Zeeland en Friesland.

Stad en L. mag wel lyden, mits de 13½ mill. niet worde

---

1) Het „ut supra" is instemming met het Voorstel.

2) Z. hierbij de Schets der Grondwet van G. K. V. HOGENDORP, Art. 29: „eens voor al," en de Grondwet van 1814, Art. 71; Grondwet van 1815 Art. 123 volgg. (Tienjarige Begrooting).

Digitized by Google

gerekend als een Consent van de Prov^{n}, maar als een Ultimatum.

R. v. S. beide over te brengen.

5. *Plan van de Armée en Mariniers.*

Thesaurier Gen. (VAN DER HOOP) declareert, dat Z. H. het plan van de Armée niet onkostelyker kan maaken. (blyft).

6. *Fortif. en Magaz. 3 Ton.*

Geld. conf.

Holland conf.

Zeeland renvoyeert aan de Besognes tot bepaling van den Staat van Oorlog.

Utrecht conf. Friesl., Overyss., Stad en L. conf.

7. *Logysgelden.*

Geld. conf. en den Raad verzoeken een plan te formeeren.

Holland etc. conf.

Stad en L. ziet zwaarigheid in het reguleeren naar de duurte van de Garnisoenen, en is chimericq.

Raad van State vindt dit plan moeilyk, bovendien, zal de som van 13½ mill. te boven gegaan worden door het byvoegen der Logysgelden.

Concl. de Raad van State te verzoeken een Plan op te geeven, op welke wyze best de Logysgelden zouden kunnen gereguleerd worden.

8. *Engagement der Provintien om geen belastingen af te schaffen, etc.*

Geld. Holland heeft rede om dit te vraagen, maar ook Gelderland, die hooger in proportie belast wordt als Holland, en kunnen tot geen nieuwe Engagementen komen, doch willen wel concurreeren in het introduceeren van een generaale belasting.

Holland insteert, en declareert, dat (zoo veel men de sentimenten kent) Holl. geen denier op zig zal neemen.

Zeeland conf. de Propositie.

Utrecht kan zig aan geen banden leggen, doch willen

Digitized by Google

met overleg van Z. H. te werk gaan, en declareert, dat de Prov^{e} daar toe nooit zal komen.

Friesland als de Voorslag van Z. H. en meent dat de naam van Geld. by Holl. moet gesteld worden.

Overyss. mag lyden, zoo alle de Prov^{n} zig engageeren.

Stad en L. conf. de prop^{e}.

Geld. wil dat alleen de ontlaste Prov^{n} onder dit engagement gebragt worden. Holl. zegt, dat dit odieus is, en dat die Prov^{n} daardoor gemaakt worden minoris conditionis, doch willen die Prov^{n} dit aanneemen, Holl. mag het lyden.

Concl. nader Gelderl. te verzoeken.

Den 6. February 1790.

Nader over 't poinct van securiteit der Provintien onderling.

Geld. conform voor 't grootste gedeelte met den Voorslag, en verklaring te doen aan den Hr. Erfstadh. zoo dikwyls als zal gerequireerd worden.

Utr. kan zig niet engageeren om geen lasten af te schaffen, maar wil wel beloven, dat de Finantien niet zullen verminderen maar zoo veel mogelyk verbeteren.

Concl. als Gelderl.

9. *Gelderland tweede Gedeput. in den Raad van Staate.*

Geld. reclameert als een Regt, en heeft niets gemeens met de zaak van de Quotes, zou dit liever uitlaaten als *een conditie.*

10. *Middelen van afkomst.*

Geld. gevaarlyk voor minvermogende Provintien, en duister, doch men zou kunnen admitteeren een overstemming van 5 Prov^{n} uitmaakende $\frac{3}{4}$ van de Contributie, en van 6 Prov^{n} zonder Contributie.

Digitized by Google

Holland prefereert den Voorslag van Z. H.

Zeeland ut supra.

Friesland ut supra, doch zou byvoegen

Conform de Unie, en uitzondering van de Militaire executie.

Overige conform.

Concl. conform den Voorslag, met byvoeging, *Conform de Unie van Utrecht*, en uitzondering *van Middelen van Geweld.*

11. *Middelen van afkomst in de Provintien* aan te raaden.

12. *Middelen van Constrainte.*

Alle conform. Stad en L. dat de Gecomm. die rapporteeren dat een Provintie niet in staat is, ook behooren te rapporteeren de middelen waardoor in staat kan gesteld worden.

Concl. conf. St. en L.

13. *Liquidatie.*

Geld. kan de Liquid. niet laaten ingaan met 1783, want heeft een wettige praetensie op Friesl. die anterieur is.

Resp. wordt niet gesproken van Liquidatie, maar van kwytschelding der afgeweezen posten.

Geld. vindt zwaarigheid.

Holland conform Voorslag.

Zeeland conform tot aan *mits evenwel* etc. dewyl het onnoodig is dit aan de Prov[n] te rememoreeren, en wanneer zy willen afgaan van haare voorige non-Consenten, zy zulks altoos kunnen doen by haar Consent in den St. v. O. voor 't vervolg.

Utrecht. De zaak zal opzien baaren, wanneer geen reden gegeeven wordt van die kwytschelding.

Friesland af te laaten de woorden *mits evenwel* etc.

Overyss. en Stad en L. als Friesland.

Digitized by Google

Thesaurier [1]) de passage niet uit te laaten maar klaarder te maaken.

Concl. Thesaurier verzogt, op te helderen.

Zeeland zegt nooit te zullen betaalen aan de Interessen der Capitaalen voor den Keizer.

Alle de volgende gedagten van Z. H. *narrativé* in het Rapport te brengen als een Voorslag van Z. H.

Quaeritur, of een voorloopig of provisioneel Rapport zal worden gedaan?

Holland propon^{t}., als deeze poincten aan de Commissie gerapporteerd zyn, en aldaar gearresteerd, of dezelve niet, als ingrediënten van het Rapport dat aan HHm. *staat gedaan te worden*, aan de Prov^{n} ter deliberatie zouden kunnen gebragt worden, waardoor de deliber. zullen bespoedigd worden, doch declareert dat geen zaaken van onderscheiden aart en belang aan malkander zullen verbinden.

Prov^{n} alle goutteeren deeze propos.

Resumtie te houden van deeze poincten Dingsdag ½ een.

---

1) Van der Hoop.

Digitized by Google

	ACTUEELE QUOTES 1).			GEPROPONEERDE QUOTES, 3 Apr. 1789.			NIEUWE VOORSLAG, 29 Sept. 1789 ontv.			DE EERSTE VOORSLAG IS meerder dan het oude.			DE EERSTE VOORSLAG IS minder dan het oude.			DE TWEEDE VOORSLAG IS meerder dan de eerste voorslag.			DE TWEEDE VOORSLAG IS minder dan de eerste Voorslag.		
Gelderland . .	*f* 5	12	3	*f* 6	13	3	*f* 6	5	—	*f* 1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3
Holland. . . .	58	6	2¼	61	6	2	61	12	—	2	19	11¾	—	—	—	—	5	10	—	—	—
Zeeland. . . .	9	3	8	4	5	8	3	16	—	—	—	—	4	18	—	—	—	—	—	9	8
Utrecht. . . .	5	16	7½	4	17	8	4	10	7	—	—	—	—	18	11½	—	—	—	—	7	1
Friesland. . .	11	13	2¾	9	14	5	9	16	—	—	—	—	1	18	9¾	—	1	7	—	—	—
Overyssel. . .	3	11	5	3	15	5	3	11	5	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—
Stad en Lande	5	16	7½	5	7	7	5	9	—	—	—	—	—	9	½	—	1	5	—	—	—
Drenthe. . . .	—	—	—	—	19	10	—	19	10	—	19	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Generaliteit. .	—	—	—	3	—	—	4	—	2	3	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—
	*f*100	—	—	*f*100	—	—	*f*100	—	—	*f* 8	4	9¾	*f* 8	4	9¾	*f* 1	9	—	*f* 1	9	—

1) Eigenhandig van VAN DE SPIEGEL.

De Heeren Gecommitteerden uit den Raad van Staaten hebben aan Haar Ed. Mog. voorgedraagen; dat door den Heer Gedeputeerde van de Provincie van Utrecht op den 30 Novbr. laatsl. geproponeerd synde, de Gecomme uit den Raad te versoeken, alle de Propositien, Advysen, Opgave, en wat meer de materie der nadere Reguleering van de Provinciaale Quotes concerneerende ter deeser Vergadering mogte syn ingekoomen, naar derselver meeste convenientie te willen examineeren, zy Heeren Gecommn vervolgens by Haar Ed. Mog. Resolutie van den 19 December '87 daaraanvolgende 19/12 1787 waaren versogt, *om een Plan van schikking tegens de eerste byeenkomst in de Maand Maart te suppediteeren ten opsigte van de zaak ten principaale* 1).

Dat zy Heeren Gecomm. ter voldoening aan de voorse Resolutie naargegaan hebbende de verschillende Voorslagen relatif deese Materie gedaan en in de Notulen geïnsereerd hadden bevonden, dat, door de Leeden deeser Commissie vier onderscheyde Middelen syn voorgedraagen, om tot eene afdoening van zaaken te geraaken.

Allereerst dat door Gecomm. uit den Raad was geadvyseerd, dat de Deliberatien het geschiktste souden kunnen worden aangevangen met te hooren en vervolgens te examineeren de klagten van die Provincien, welke vermeenen mogten boven hun reëel vermoogen te syn beswaard.

Op welk Advys door de Gedeputeerden van sommige Provincien was gereflecteerd, dat volgens haar Hoog Mogende Resolutie van 4 Mey 1785 de Provinciaale Quotes nader behooren gereguleerd te worden in evenreedigheyd van de waare vermogens van alle de Bondgenooten, dog dat dit oogmerk langs deese weg niet soude bereykt nog ook de

---

1) Z. bl. 305 's Prinsen brief aan VAN DE SPIEGEL (3 April 1789) over de Memorie van de H.H. VAN DER HOOP, MOLLERUS, D'ESCURY en VAN HELSDINGEN.

Digitized by Google

Quotes overeenkomstig de waare vermogens gereegeld worden, dewyl in dat geval geensints de vermogens van alle maar alleen van de klaagende Provincien souden worden ondersogt en gekend.

Dat vervolgens in consideratie was genoomen

1°. Het introduceeren van generaale Middelen in alle de Provincien op eene egaale voet te heffen, vooral op Waaren van Consumtie.

2°. Het opgeeven van het effective getal der Inwooners met derselver besittingen en middelen van bestaan gelyk ook de Quantiteyt en qualiteyt der Landen, mitsgaders de kosten waaraan de bewooners van yder District uit hoofde van desselfs gesteldheyd en huishoudelyk bestier onderheevig syn en moeten blyven, mitsgaders de belasting in de respective Provincien in gebruyk, en de wyse waarop deselve het sy door middel van collecte, Pachters, als andersints worden geheven, om te dienen tot een grondslag van de bepaaling der waare vermogens van alle de Provincien relatif tot elkander, ten eynde in eene alsints gelyke proportie te dragen de gemeene Lasten van de Unie.

3°. Het doen van eene cordaate opgaave door *alle* de Provincien van de sources en middelen van hun bestaan, derselver Rendementen soort by soort en de Uitgaven daartegens, waarby als een gevolg in applicatie sou kunnen koomen den aart der bysondere belastingen en de middelen van invordering.

ad I^{m}. Dat op het eerste middel te weeten de introductie van generaale Belastingen, hetwelk door Gecommitt^{n} uit den Raad in de 2de plaats was voorgeslaagen en door de Heeren Gedep^{n} van Utrecht nader aangedrongen was geremarqueerd, dat het oogmerk der Bondgenooten was eene juiste reguleering der Quotes maar geensints het uitdenken van een middel waardoor de Quotes souden vervallen.

Digitized by Google

.Dat van den beginne der Unie af aan, de introductie van generaale Middelen wel was getenteerd, maar nimmer ter uitvoer had kunnen gebragt worden, en dat in het bysonder was aangevoerd, dat in Provincien daar groote rykdommen, koophandel, neering en welvaard plaats heeft, een hooger last kan worden geheeven dan in Provincien daar men alleen van den Landbouw en handteering moet leeven, daar het geld schaarsch is, en de dagloonen gering syn, en dat het dus niet wel mogelyk was over alle de Provincien eenpaarige middelen te heffen. Dat daarby noch was aangemerkt, dat al was het dat de vermogens van alle de Ingeseetenen van de Republicq gedoogden, dat de Lasten op de middelen van Consumtie egaal, sonder onbillykheyd wierden gedraagen, de perceptie van die middelen, en de beteugeling der fraudes, aan soo veele swaarigheden soude onderheevig weesen, dat deselve eerlang in geheel verval souden geraaken; tot bevestiging van hetwelk konde dienen de perceptie van de middelen te Water, terwyl de eigendunkelyke handelwyse in sommige Provincien en Steeden omtrent deese middelen stand grypende dit vooruytsigt in geen gunstig ligt deed voorkoomen.

Dat vervolgens eenige Heeren waaren benoemd om te ondersoeken of den invoering van generaale Middelen, al nog met vrugt soude kunnen geschieden, en door deselve gerapporteerd, dat dit middel hoe seer gebouwd op het 5e Articul der Unie echter naar hun oordeel aan te groote zwarigheeden onderheevig was, uithoofde van de moeyelykheyd in de Executie van dien resideerende, dan dat daaraan in deese Commissie soude kunnen gedagt worden, en dat derhalven vermeende, dat dit idée volkomen aan een syde behoord gesteld te worden.

Dat zy Heeren Gecomm. de gegrondheyd der geopperde zwaarigheeden moesten erkennen, hoe veel sy anders wel hadden gewenscht, dat deselve van minder aanbelang ge-

Digitized by Google

weest waaren en de uitvoering van dit Plan niet hadde belet, van wegens de belangryke gevolgen daaruyt proflueerende.

Want dat in dat geval geene Repartitie van Militie en andere Lasten soude nodig syn, geen Quotes behoeven te worden gereegeld, geen middelen van constrainte uitgedagt en geärresteerd; dat de betaaling der Militie op een egaale en min kostbaare wyse soude kunnen geschieden: dat ook de Officieren by hunne aanstelling aan minder kosten souden onderhevig syn: dat eyndelyk ook daardoor soude cesseeren de betrekking van de Militie op derselver Betaalsheeren, waarvan soo dikwyls, maar vooral in de laatste dagen de nadeelige gevolgen waaren ondervonden.

Dan dat alle die poincten, hoe voordeelig ook voor het algemeen, egter soo veele nieuwe motiven waaren die de voors^e^ invoering onuitvoerlyk maakten vooral wanneer men agt geeft op de considerable veranderingen, die daardoor in het huyshoudelyke van de Republicq souden syn veroorsaakt, en den Invloed welke dit soude hebben op het Rendement van veele Provinciale bedieningen.

ad II^m^ Dat ten aansien van het 2^e^ middel aan hun Heeren Gecomm. gebleeken was, dat reeds op de 25. April was geresolveerd eene Opgave te doen van den aart en het quantum der belastingen in de respective Provincien in gebruyk, mitsgaders van de Wyse waarop deselve worden geheeven; dat aan deese Resolutie door alle de Provincien ook was voldaan, en dat vervolgens nader op den 20. Juny was geamplecteerd de gedaane Voorslag om optegeeven het getal van alle de Ingeseetenen sonder onderscheyd van rang of Jaaren geene uitgesonderd; de middelen van derselver bestaan en ressources, mitsgaders de gronden waarop de calculatie syn gebouwd, gelyk meede de Quantiteyt der Landen en derselver Qualiteyt voor soo verre sulks kan geschieden.

Digitized by Google

Dat teegens deese Resolutie door Gedep^{ns} van verscheyde Provincien seer veele swarigheden waaren geallegueerd, dan dat het onnoodig is sich in eenig detail van deselve in te laaten en genoeg soude syn te remarqueeren, dat reeds door de Leeden deeser Commissie begreepen is, dat deese Opgaave, om aan het oogmerk te voldoen, behoorde te geschieden op eene eenpaarige voet; en dat om die reeden dadelyk na het neemen deeser Resolutie Gecomm^{s} benoemd syn om te ondersoeken, of deese saak op eene egaale en gemakkelyke wyse sou kunnen behandeld worden, dan dat door deselve Heeren by hun Rapport van den 27. Juny veele en seer groote swarigheeden tegens de bepaaling van een seer algemeene en gelyke voet van bereekening waaren geöpperd.

Dat onder anderen wel was in consideratie gekoomen een Telling der Ingesetenen, dan dat sulks destyds seer gevaarlyk geöordeeld was, en ook tegenwoordig aan weynig mindere bedenkingen soude onderheevig syn, en dat daarby was aangemerkt, dat de bereekening naar geboorte, doop, trouw of sterflysten niet soude kunnen worden gedaan [1]), uit hoofde dat deselve, overal niet voorhanden, nog ook in behoorlyke order syn, om daarop de calculatien te bouwen.

Dat de wyse van ondersoek naar het bestaan der Ingeseetenen en derselver Ressources even weynig had kunnen bepaald worden, synde daartoe onder andere gerequireerd eene Opgaave van den Staat der Commercie, Navigatie, Landbouw, handwerken en Fabricquen [2]), sonder dat evenwel praecise is vastgesteld, op welke voet deese opgaave soude moeten geschieden, waarschynelyk omdat men daarin te groote swarigheeden ontmoete, dat eene naauwkeurige opgaaf van de Quantiteyt en voornamentlyk van den Qualiteyt

---

1) Zie deze Verzameling, I. 499 en de Inleiding tot dat Deel, bl. 28.

2) Verg. het Eerste Deel, bl. 491—502.

Digitized by Google

der Landen almeede geöordeeld is, aan seer groote swarigheden onderheevig te syn, aangesien met geen mogelykheyd eene juiste bereekening dien aangaande soude kunnen geschieden.

Dat om de geallegueerde Reedenen geen generaale basis hebbende kunnen uitvinden, aan de respective Gedepns de wyse van Opgaave heeft overgelaaten; dat ondertusschen tot hiertoe door geen derselver aan de voorse. Resolutie voldaan, of eenige opgaave gedaan synde, Gecommitt. van den Raad vermeenen, daaruit te mogen besluyten, dat dit Plan soo niet by alle ten minste by sommige als onuitvoerlyk word beschouwd; ja dat men vreest, dat al wierd aan dit gerequireerde door alle de Provincien voldaan, het dan nog aan misschien onoverkoomelyke swaarigheeden soude onderhevig syn, om langs dien weg de waare Vermogens van alle de Bondgenooten te bepaalen.

Dat zy Heeren Gecomm. om die reeden hunne gedagten hadden laaten gaan over het derde middel voorgeslaagen door de Heeren Gedep. van Stad en Lande 1) bestaande in eene cordaate opening der Financien van alle de Provincien, welk plan zy Heeren Gecommitteerden gaarne advoueeren dat aangenaam voorgesteld en ongetwyffeld het geschikste was om de Quotes te reguleeren na de waare Vermogens van alle de Provincien, en 't welk bovendien een fraay voorbeeld soude opleeveren van cordaatheyd, eensgesindheyd en onderling vertrouwen.

Dat echter tegens deese Propositie der Heeren van Stad en Lande was geavanceerd, dat eene dergelyke opening van 's Lands Financien nadeelig soude syn voor den Staat en van de schroomelykste gevolgen voor het Credit van het

---

1) Hier te verg. Mr. H. L. WICHERS, *Verklaring van het Tractaat van de Reductie der Stadt Groningen aan de Unie van Utrecht* (1796). II. 288—308.

Digitized by Google

Bondgenoodschap, waarom dan ook de H. H. Gedep. van Stad en Lande waaren versogt aan de Commissie optegeeven een idéal Plan naar hetwelk de Vermogens van alle de Provincien soude kunnen gekend worden, sonder vrees van schroomelyke gevolgen voor het Credit van den Staat.

Dat hieraan door voorn. Gedep. op eene seer uitvoerige wyse was voldaan; dan dat Heeren Gecomm. uit den Raad niet wilden verbergen dat daardoor geensints waaren gerust gesteld tegens de vrees voor de nadeelige gevolgen uit eene opening van 's Lands Finantie te wagten: dat selfs de voorbeelden door de H. H. van Stad en Lande tot aandrang van dit middel geällegueerd doen sien, dat eene dergelyke opening van gevaarlyke gevolgen is, immers hebben kan.

Dat juist de openbaarmaking van de Financieele Staat van Vraukryk [1]) aanleyding schynt gegeeven te hebben tot eenige inwendige misnoegen en oneenigheden, en meer dan waarschynelyk oorsaak is, dat hetselve Ryk veel van desselfs Credit verlooren heeft, en thans minder jouïsseerd van die consideratie, welke men daar voor veelligt hebben sou, byaldien men onkundig was gebleeven van de vervallen Staat van desselfs Finantieweesen.

Dat wel is waar door sommige Provincien en op verschillende tyden opening van haare Financie gegeeven is, dan dat er een merkelyk verschil is, of door Provincien die *f* 9,—, *f* 11,—, of *f* 5,— in 't 100 betaalen eene dergelyke opening op onderscheyde tyden gedaan word, dan of sulks geschied door alle de Bondgenooten, en dat wel op een en het selve tydstip.

Dat zy Gecomm. sig dus niet durfden vleyen, dat dit Plan sonder vrees kan worden geamplecteerd, maar egter

---

1) Z. hier en over de gronden *voor* de openbaarheid van den staat der geldmiddelen, Mr. R. METELERKAMP, *De toestand van Nederland, in vergelijking gebragt met die van eenige andere Landen van Europa* (Rotterdam 1804) II. 6 volgg.

Digitized by Google

geen ander middel wisten voorteslaan, om de Quotes conform de waare Vermogens te regelen, en daar de voorgeslaage middelen voor onuitvoerlyk of schadelyk moeten gehouden worden, dat derhalven niet anders overig scheen te syn, dan dat men conform het allereerste Advys van H. H. Gecomm. uit de Raad, de klaagende Provincien trachte te beweegen, om opening te geeven van den Staat hunner Financien, te meer om dat een dergelyke Cynosure overeenkomt met de begrippen der Voorouders en in vroegere tyden meer dan eens heeft plaats gehad.

Dat deese opening soude behooren te bestaan in eene cordaate openlegging en specifique opgaave van alle de Inkomsten, derselver aart en Rendementen en de wyse van perceptie eenige Jaaren door elkander gereekend; voorts de daar teegens nodige uitgaaven, Huyslasten ten dien effecte dat daaruit met genoegsaame seekerheyd sou kunnen bepaald worden, hoe veel sodanige Provincie voor syne Provinciaale of Huyslasten volstrekt nodig heeft, en hoe veel van haare Inkomsten voor de Generaliteyt kan overschieten, na aftrek van een seekere som in extraordinaris gevallen; dat deese overschietende som sou dienen uyttemaaken de Quote van sodanige Provincie in de Lasten van de Unie; en wanneer deselve niet voldoende was, dat als dan over het deficit sodanige schikkingen souden behooren te worden gemaakt, als geöordeeld soude worden te behooren.

Met opzicht tot de middelen van afkomst zoude kunnen worden vastgesteld [1]).

„Dat ingeval [2]) vyf Provincien of geconsenteerd of ongereed

1) „Conferentie te Dieren met de Geldersche Heeren 25 Aug^s^. 1791" (VAN DE SPIEGEL).

2) In dit geval heeft de Provincie van Gelderland in de Voorslag van Zyne Hoogheid en het rapport van de Commissie gaaf geconsenteerd.

Digitized by Google

gebleven zyn, en dus gehouden worden voor geconsenteerd te hebben, doch de Resolutie van de andere Provincien in die termen liggen, dat geene gaave conclusie kan worden geformeerd, de gebrekkige Provincien by eene missive van de Vergadering van haar Ho. Mo. ten sterksten zullen worden geadhorteerd, om binnen zekeren te bepalen tyd, haare gave consenten in te brengen en wanneer dezelve daaraan niet defereren, dat alsdan eene bezending van eenige Leden uit de Vergadering van haar Ho. M.: en den Raad van State naar zodanige Provincie of Provincien zal worden gezonden, en dat, zo dezelve bezending mede geen effect heeft, vervolgens met overleg van Zyne Hoogheid en den Raad van Staate zal worden geresolveerd welke middelen naar gelang der omstandigheden *overeenkomstig de Unie van Utrecht* verder omtrent zodanige Provincie of Provincien zullen behooren te worden in het werk gesteld, om dezelve te *engageeren*, om aan het verlangen hunner mede Bondgenoten te voldoen, en in eene zodanige petitie te engageren; „*blyvende nogthands uitgezonderd het middel van militaire Executie en alle andere middelen van geweld.*"

En dat ingeval alleen vier Provincien of geconsenteerd of ongereed gebleven zyn, en dus gehouden worden voor geconsenteerd te hebben, dog de Resolutien van de andere Provincien in die termen liggen, dat geene gave conclusie kan worden geformeerd, de gebrekkige Provincien by eene missive van de Vergadering van haar Ho. Mo. ten sterksten zullen worden geadhorteerd, om binnen zekeren te bepalen tyd haare gave consenten in te brengen, en wanneer dezelve daaraan niet defereeren, dat als dan eene bezending van eenige Leden uit de Vergadering van haar Ho. Mo. en van den Raad van State naar zodanige Provincie of Provincien zal worden gedaan, en dat, zo dezelve bezending geen effect heeft, het daarby zal worden gelaten; zonder dat verder eenige middelen zullen worden in het werk gesteld,

Digitized by Google

om de gebrekkige Provincien te engageeren om in eene zoodanige petitie te consenteeren.

„Dat ondertusschen in beide de voorsz. gevallen, het object, waarvoor de petitie gedaan is, — na verloop van den termyn van negen weeken, hier voor gemeld, zal worden gehouden voor gearresteerd, en ter executie worden gebragt, zullende de Provincien zo wel die geconsenteerd hebben, als die nagelaaten hebben hunne resolutie in te brengen, gehouden zyn haare Quotes te furneeren, zonder zich te behelpen met de exceptie, dat sommige Provincien geheel niet of gebrekkig geconsenteerd hebben, of dat de Petitie niet geconcludeerd heeft kunnen worden, en zulks onder het verband als hier na omtrent de middelen van constrainete zal worden voorgedraagen.

Met opzicht tot de Post voor de defroyementen 1) word geinsteerd.

Dat dezelve naar de vast te stellen Quotes over de zeven Provincien, de Landschap Drenthe en de Generaliteit werde gerepartieerd, zonder aan liquidatie onderhevig te zyn; zullende in geval het gebeuren mogt, dat de post in het eene of ander jaar bevonden wierdt niet bestand te zyn om de vastgestelde betalingen daar uit te vinden, het verder gerequireerde door de respective Provincien, Drenthe en de Generaliteit naar haare respective Quotes moeten worden opgebragt.

XV. WILLEM V *aan den Raadpensionaris, over de buitenlandsche zaken; met opzigt tot den Keizer en Belgie.*

WelEdele Gestrenge Heer,

Met dankzegginge voor de communicatie restitueere Ik UWEG de Missives van den Heere VAN REEDEN van den

1) „Tot welke som zal deeze post gebragt worden?"

Digitized by Google

9. en van de Heer BRANTSEN van den 10. deezer. Ik voege hierby met verzoek om er van Copye te mogen hebben de Concept-Instructie voor den Heere VAN HAEFTEN die my onverbeeterlyk voorkomt [1]), en het Project van hetgeene tot een basis der Conferentien met den Heere DE MERCY zoude dienen: [2]) op de twee Eerste Poincten hebbe ik geene de minste Consideratien, doch omtrend het derde supponeere Ik dat veel gevraegt word om ietwes te ontvangen; want het komt my voor dat niet te vergen is van den Keyzer dat hy garantisseere de Negotiatien door de Staeten gedaen om tegen hem te vechten, ten hoogste zoude kunnen myns bedunkens verkreegen worden dat de Staeten der Respective Provintien belast bleeven met de Interessen en Restitutie dier Capitaelen: het is ook niet te vergen dat de Keiser in dienst houde die Troupes die tegen hem zyn opgericht, maer my dunkt dat hy zoude kunnen toestaen dat mits dat zy gelicentieerd wierden, de Staeten zich belasteden met de betaelinge van Pensioenen aen de Officieren die niet in dienst van wyle zyne Keiserlyke Majesteit waeren in den aenvang der Troubles of in 1789, en ook dat gepensionneert wierden die Politique Ambtenaeren, welke zedert dat de Keiserlyke zich uit Brussel geretireerd hebben zyn aengesteld, en dat aen den Keyser overgelaeten wordende om zodanige zyner Troupes te employeeren in zyne Nederlandsche Provintien wierde bepaelt, dat hy niet minder aldaer zoude mogen houden dan by Exempel 4 duisent Man Cavallerye en 10 duisent Man Infanterye en niet meer dan 6 duisent Man Cavallerye en 14 duisent Man Infanterye, dan met Consent van de Staeten der Provintien; kunnende ook Misschien een Eed geadmitteerd worden van de Troupes aen de Staeten, doch zodanig gecausuleerd dat daerdoor de

---

1) Z. hiervoren bl. 158—161, 165—172.

2) DE MERCY. Z. hiervoren bl. 219 volgg.

Digitized by Google

Souverainiteit van den Keyzer niet werd gelaedeert. Dit zyn myne gedachten; Ik jugeer na hetgeene dat Ik in het geval van den Keyser zynde zoude oordeelen te kunnen admitteeren, doch wil hy meer toegeven, zoo hebbe ik er niets tegen dat zulks geaccepteerd werde, alleen zoude ik afraeden om de onderhandelingen af te breeken ingevalle hy niet verder wilde komen als zooals ik hierby voorstelle. Myne Grootste vreese is dat als de Keiserlyke Troupes eens in het Luxemburgsche, het Limburgsche en het Luykerlant zullen gekomen zyn, men moeite zal hebben om den Keiser te engageeren om dezelve niet verder te doen avanceeren, en dat zoo de Insurgenten of eenige weinige derselver maer een Snaphaenschoot doen zulks tot Praetext zal genomen worden om te zeggen dat zy de aggresseurs zyn en dat de Keiser Recht heeft om nu dezelve te Vuur en te Zwaert te poursuiveeren, waerdoor de geallieerde Mogentheeden, die zulks met geen Indifferentie zoude kunnen aenzien, in geen geringe Verlegentheit zoude kunnen worden gebracht. Waermede blyve met achting.

'sHage den 16 October 1790.

XVI. Van de spiegels *eigenhandige Notulen der Staatsvergadering van Holland. Ontwerpen van Belasting.*

Deliberatie 5 Sept. 1788.

Secreet Rapport 22 *Aug*[t].

Ridderschap conf. ten principaalen, en Commiss[1] de modus quo. *Dordrecht.* Conf. met Remarques.

1. Alle amptenaaren beneden *f* 400 vry te stellen.
2. De Effecten by een vasten prijs te bepaalen.
3. Termynen te stellen, loopende tot Mey 1790.
4. Geen praesentatie maar praestatie van eede.

Digitized by Google

5. Dat alle Ingez., gegoed of niet gegoed zynde, den eed moeten doen.
6. De eed te doen by den eersten termyn.
7. Regenten-tauxatie ook zwaarigheid.
8. Die buiten 's Lands vertrokken zyn, moet bygevoegd worden ter zaake van de Troubles.
9. De nieuwe Obligatien moeten van geen andere Natuur zyn als de voorige.
10. De aflossing niet te doen, als gelyk staande met andere Obligatien.

Insteeren op nº. 3, 7, 9.

Haarlem. Conf. mits in verwagting, dat by de LL. (Leden) een algemeene inclinatie zal gevonden worden, om het Land met der tyd te ontlasten.

Zyn toegeevend omtrent de verdere poincten, doch in 't oog te houden, dat de O. I. C(ompagnie) niet zoo zeer vooraan geplaatst moet worden. Voorts

1. Termynen te bepaalen op welke de Cours van de Effecten zoude moeten gereguleerd worden.
2. Uitzondering van kleine ampten.
3. Termynen van furniss. uit te strekken tot Maart 1790.
4. Geen faveurs boven de geproponeerde praemie; of men kan bepaalen, dat de praemien proportioneel zyn naar rato des tyds.
5. Praestatie van Eed in plaats van praesentatie.
6. Regenten moeten volstaan met een furniss. van hun aanslag als Regent in het Amptgeld.
7. Alle Ingezetenen die na den 1 Aug. 1787 zig buiten 's Lands hebben begeeven, moeten furneeren, en moet zorg gedraagen worden tegen het transporteeren van derzelver goederen.
8. Dat niemand buiten de Provᵉ zal mogen vertrekken, zonder verzekering dat ze zullen voldoen.
9. Obligatien niet vry van Reclame.

Digitized by Google

10. Obligatien uit te geeven met Coupons.
11. Niet te constringeeren Steden, Corporatien.
12. Alle de andere Provintien te verzoeken gelyke Negotiatie of andere toereikende Middelen by de hand te neemen, zoo de ordinaire niet toereikende zyn om de agterstallige Petitien te voldoen.
13. Dezelve Operatie in Indiën te doen of anders een Liberaale gifte ten behoeve van de Compagnie.
14. De Ontvangers te gelasten wekelyks over te zenden de ontvangen Capitaalen.
15. De Ontvangers geen ontvangloon, maar in eens een douceur te geeven.

Delft. Conf. in het Plan en de modus quo Commiss(oriaal.) Maar remarque, op de tauxatie van de Regenten als beter uit te laaten.

Leiden heeft zoo veel zwaarigheden gevonden, dat indien zy finaal last hadden moeten geeven, dezelve declinatoir zoude geweest zyn, maar willen liever afwagten het Concept van de Publicatie.

Amsterdam. Conf. de zaak ten principaalen, en voorts Commiss[l] de modus quo.

Gouda declinatoir, immers de deliberatien te dilayeeren tot dat voldaan zal zyn aan vyf Requisiten: naamelyk

1. Het Reguleeren der Quotes.
2. Dat alle andere Provintien het middel van gefor-c(eerde) Negotiatie zullen employeeren.
3. Dat de Contingenten der andere Prov[n] worden opgebragt in 't gene Holl(and) aan de Comp[e] reeds heeft gefurneerd.
4. Door middelen van menage en redres by de Comp[e] de zaaken te herstellen.
5. Dat de Finantien van Holland moeten in staat gesteld worden de lasten te draagen.

Voorts, men moet continueeren met de Wisselbrieven, tot dat deeze 5 poincten zyn gereguleerd.

Digitized by Google

ten laatsten, zullen faciel zyn als alle de Leden faciel zyn.

Rotterdam. Conf. en de modus quo Commiss[1].

Gorcum. Conformeeren voor zoo veel aangaat de bepaaling, dat de Provintie geld noodig heeft, reserveerende de deliberatie over den voet waarop, 't zy by Negotiatie 't zy by Liberaale gift. — By nader sommatie, heeft hoop als alle de Leden.

Schiedam. Conf. en als Ridd(erschap).

Schoonhoven zal zig expliceeren nadat alle de Voorzittende Leden geconsenteerd hebben.

Schoonh. zal niet ophouden.

Briel als *Schoonhoven*, by nadere somm(atie) faciel.

Alkmaar als Ridderschap.

Hoorn 〃 〃

Enkhuizen heeft last om *met eenpaarigheid* te consenteeren, en dus wanneer alle de LL.(Leden) faciel zyn, zal mede concurreeren; ten laatsten, zal zig schikken.

Edam als *Delft*.

Munnikendam als *Delft*.

Medenblik als Delft, en speciaal het rooieeren van het woord *Regenten*.

Purmerende conf. Delft.

Den 8 Sept. 1788.

Leiden zal faciel zyn als Gorcum favorabel is, doch zullen de Publicatie overneemen.

Gorcum, *declinatoir*, doch willen wel accordeeren, dat de Provintie op een extraord[e] voet geholpen moet worden, maar praef(ereren) een Liberaale gifte, of negotiatie by forme van Wissels.

Gouda zegt niet geconsenteerd te hebben, maar alleen, dat wanneer alle de Leden zig geexpliceerd hadden, alsdan een nader last zouden developpeeren en de Conclusie aanzien.

Den 9 Sept. 1788.

Gorcum persisteert, en zal beschreven worden; *Leiden*

Digitized by Google

en *Gouda* conformeert zig met met het schryven eener Missive.

Briel als L. en Gouda.

Den 11 Sept. 1788.

Gorcum nog ongereed.

Den 12 Sept. 1788.

Gorcum conformeert zig, laatende voor rekening der Leden.

Gouda concurreert, onder mondeling declaratoir: zal zig ten minsten niet opposeeren.

Schoonh. en *Briel* consenteert.

Leiden consenteert.

Concl. van de Quaestio An?

Nader zynde voortgebragt de Concept-extensie.

R(idderschap) Dord[t], Delft, Amst., Rott. — ten zy overgenomen wordt. Schied., Schoonhoven, Alkm., Enkh., Edam., Munn., Med., Purmer. Conf. post Haarl. Conf. Rott.

Haarlem zal afwagten.

Leiden moet overneemen alles wat tot de executie betrekkelyk is.

Gouda overlaaten.

Gorinch. overneemen.

Briel 〃

Hoorn 〃

Riddersch. proponeert, dat het hun zeer onaangenaam zou zyn, indien de Raadpens[r] gecompromitteerd wierdt in toezeggingen te doen in zaaken van de Finantien.

Amst., Dordr. Haarlem, Delft en verdere Leden.

Gor., Hoorn ziet af van de overneeming.

L(eiden) 〃 〃 zal de Concl. aanzien.

Digitized by Google

XVII. *Zeewezen* [1]).

In de examinatie van al hetgene tot verbetering der Directie van de Marine is gezegd, zoo in het Rapport van het Defensieweezen als in de Advisen van de resp. Provintien op hetzelve, komen voornaamelyk twee zaaken in aanmerking:

I. De gebreeken welke in die Directie plaats grypen en verbetering noodig hebben.

II. Welk het beste middel zy om de noodige verbetering daar te stellen.

ad 1. Men kan in het generaal niet ontkennen, dat sedert de institutie van de Admiraliteits-Collegien in 1597, door langheid van tyd, en verandering van omstandigheden, een ordre van zaaken in de Directie van het Zeeweezen gekomen is, die vatbaar is voor verbetering: dit heeft die Directie niet alleen gemeen met alle menschelyke instellingen, maar zy heeft het byzonder eigen, omdat sedert de primitive inrigting, een considerable verandering in den Oorlog ter Zee is voorgevallen, zoo in het bouwen van de Schepen als in het equipeeren van dezelve, en in de excessive vermeerdering der kosten, zoodat het onmogelyk is geworden de Directie op den ingestelden voet te conserveeren; doch men zoude aan de andere kant groot ongelyk doen aan de genen die met de Administratie gechargeerd zyn, indien men alles wat verandering heeft ondergaan, voor gebreken zou willen aanzien, en het zoude tot merkelyken ondienst van den Lande strekken, indien men verandering wilde brengen in zaaken, die men niet overtuigd is daadelyke gebreeken te zyn.

---

1) Verg. deze Verzameling, III. 650—657. Eigenhandige Memorie van VAN DE SPIEGEL.

Digitized by Google

Wy kunnen derhalven niet dan ons volkomen conformeeren met den Voorslag van Z. H., om een Besogne by H. H. M. te laaten benoemen, 't welk wy zouden oordeelen, dat gevoegelykst zou kunnen bestaan in een Commissie op den voet van de Ordinaire Generaliteits Besognes gecomposeerd, met adsistentie van zoodaanige Raaden of Ministers uit de Admiraliteits Collegien als H. H. M. zullen goedvinden daarby te nomineeren: in welk Besogne, onzes oordeels, zou behooren, op den Eed en zonder aanzien van Provintien, Steden, Collegien of Persoonen, onderzogt te worden de gansche Directie van het Zeeweezen, en wel voornaamelyk met opzigt tot de volgende poincten:

1. Hoedaanig de Middelen te Water, als genoegzaam de eenige en oorspronkelyke Inkomsten der Admiraliteiten uitmaakende, by yder Collegie worden ingevorderd, en welke abuisen daarin waarlyk plaats hebben.

2. Hoedaanige Directie by de Collegien gehouden wordt ten aanzien van de Werven, Magazynen, en aanschaffing van het noodige.

3. Hoedaanig de Directie is met opzigt tot het equipeeren der Schepen, aanwerven en betaalen van Zeevolk en Militairen, met al wat daartoe behoort [1]).

4. Hoedaanig het huishoudelyk bestier van yder Collegie is, ten opzigt van 't getal en betaaling der Bedienden, omslag van gebouwen, jachten en diergelyke

5. Of het noodzaakelyk zy, door een andere Form van Bestuur, veranderingen in dit alles te brengen, en welke veranderingen dan behoorden gemaakt te worden, om waarlyk verbeteringen te zyn, ten einde de Directie met meerder eenpaarigheid, meerder spoed, en minder kosten te doen gaan als op den tegenwoordigen voet.

Wy vertrouwen, dat deeze voorafgaande examinatie van

1) Verg. hiervoren, bl. 279 volgg.

Digitized by Google

zelfs den weg zal baanen tot de kennis der Eigenschappen welke een nieuwe form van Directie boven de oude zal moeten distingueeren. Om egter niet in het wilde te schermen, en Plans te adopteeren, die mogelyk op haar zelven niet kwaad zouden zyn, indien men een Bestuur van Zeezaaken moest oprigten in een Gemeenebest, dat zig voor het eerst formeert, maar genoegzaam onmogelyk zou zyn te introduceeren in een Staat, die zoo lang gesubsisteerd heeft als de onze, en daar alles vast is aan betrekkingen, welke als schakels van een keten aan malkander hangen, heeft Z. H. zeer wysselyk geremarqueerd, dat het hier bovengenoemd Besogne eenig Plan behoorde te hebben als een grondslag van desselfs onderzoek, en wy kunnen niet genoeg laudeeren de zoo juiste reflexie van Z. H., dat het gevaarlyk is institutien omverre te werpen, die zoo oud byna zyn als de Republyk: Wy oordeelen met Z. H. dat het afschaffen der Admiraliteits Collegien een schok zoude maaken, die altoos dangereus is in een Republyk, en vooral in een tyd, zoo vrugtbaar in nieuwigheden als deeze, en waarin de gemakkelykheid van een verandering der oude gronden te kunnen maaken, ook een gereede aanleiding geeft, om nog andere veranderingen te tenteeren: wy zouden egter niet vooruit willen loopen, met te bepaalen, of alle de Collegien ter plaatse daar ze nu zyn, en in dezelve proportie behooren te blyven; maar wy begrypen, dat dit een der groote objecten is, die van het Besogne zouden worden gerequireerd, en dat derhalven volkomen wel door Z. H. is uitgedrukt, te onderzoeken, *op welke wyze een Collegie alhier in den Hage zou kunnen worden opgerigt* [1]), *en teffens de Directie der zaaken in de respective havens, door de*

1) Tegen de opheffing der Admiraliteiten en de vervanging van die Collegien door één Departement „in den Hage", zie men in den *Staat der Defensie van de Republiek*, het Generaal Rapport van 28 October 1789 bl. 85.

Digitized by Google

byzondere Admir. Collegien, ten meesten nutte van den Lande zoude kunnen waargenomen worden.

Belangende nu het Plan zelve 't welk Z. H. proponeert, om casu quo tot een grondslag te leggen, komt het ons voor, dat hetzelve over het algemeen genomen, nuttig en uitvoerlyk is, te meer, daar Z. H. zig aanbiedt, om op die en verdere poincten, welke H. H. M. tot het salutair oogmerk van verbetering dienstig zouden oordeelen, hoogdesselfs nadere consideratien te suppediteeren: alleenlyk zouden wy in bedenking geeven om de twee poincten aangaande de Lieutenants en den Constructeur, als behoorende meêr tot de details van het Bestuur, uit de generaale Schets van het Plan te laaten.

XVIII. *Bestuur der West-Indische Volkplantingen* [1].

Voor het Besogne met de W. I. C. ingevolge H. H. M. Resolutie 4 October 1790.

Het voornaam oogmerk van dit Besogne is, om op grond van H. H. M. Resol. van 4 October, aan de Gecommitteerde Bewindhebberen te vraagen, op welke meest convenable wyze de estimatie van de goederen en Effecten van de Comp^e^, en de Liquidatie van haare schulden zou kunnen gedaan worden, ingeval H. H. M. niet goedvonden het Octroy te vernieuwen.

Behalven deeze generaale vraag, zullen waarschynlyk geduurende den loop der Besognes, nog andere Consideratien opkomen, waarop de Gecommitteerde Bewindhebberen zig mogelyk niet geauctoriseerd of geinstrueerd zouden vinden, en waaromtrent mogelyk aanschryving zou moeten

---

1) Afschrift. — „Besogne met de W. I. C." (Van de hand van den Griffier van H. Ho. Mog. FAGEL.)

Digitized by Google

gedaan worden naar de Colonien, waarom dan gepraefereerd is, de Vergadering van X^n. naar herwaards te transfereeren.

ad 1. De Compagnie is gehouden volgens het 16ᵉ Art. van het Octroy van 1670, dat yder Kamer een Staat maaken moet van alle haare schulden en wederschulden, en verdere Effecten hier te Lande.

Men zal dan moeten beginnen met het examineeren van zoodaanigen Staat, naamelyk de laatste die gemaakt is.

Hier omtrent moet in 't oog gehouden worden, de wyze waarop de Compᵉ de waarde van haare goederen verifieert; om daaronder niets te admitteeren, dan 't geene reëel in wezen is, en dus behooren geexhibeerd te worden de Inventarissen van de Magazynen, ammunitie van Oorlog, gebouwen, Plantagien, Slaven etc. en daar hieromtrent eenige dubieteit wordt gevonden, zal aan de Regeering van de Colonien informatie moeten gevraagd worden door de Vergadering van X^n.

ad 2. Op de rekening van de Inschulden zullende opgegeeven worden een aanmerkelyke Post voor Suriname, moet geinquireerd worden, waartoe die penningen zyn geemployeerd, en wat daarvan te verwagten is?

ad 3. Zal ook van de Compagnie moeten gevraagd worden een Staat van de Inkomsten die zoo uit de Colonien als hier te Lande (eenige jaaren herwaards) is gepercipieerd, en van de Lasten daar tegen, alles specificq op te geeven, en dewyl zoodaanig een Staat op te maaken tyd zal requireeren, behoorde die vraag in een van de eerste Besognes gedaan te worden.

ad 4. Zal ook moeten geinformeerd worden, wat gedaan is tot executie van H. H. M. Resolutie van 27 Aug. 1788, en speciaal, of de agterstallen der Hoofdgelden op dien voet zyn ingekomen.

5. Of executie gegeeven is aan H. H. M. Resolutie en Placaat tot aanmoediging van den Negerhandel van 24 November 1789?

Digitized by Google

6. Of de Compᵉ oordeelt, dat de mesures van dit Placaat genoegzaam zyn om de Colonien van Slaven te voorzien, en zoo niet, welke Plans zy daartoe zouden dienstig agten.

7. Komt ook in bedenken, of men aan de Compᵉ geen advys zou moeten vraagen, op welke wyze zy oordeelt dat de Commercie op de Eilanden best zoude kunnen aangemoedigd worden.

Het spreekt van zelfs, schoon het in de Resolutie van H. H. M. niet staat, dat de Gecommitt. van H. H. M. de faculteit hebben, om zig ook door andere kundige persoonen te laaten informeeren [1]).

Poincten van de Holl. Res. 12 *Dec.* 1788 *over de Commercie op de Eilanden* [2]).

HOLLAND.	*Remarques* ZEELAND 3)	*Remarq.* GODIN.	*Remarq.* JENNINGS.
1. Dat de Eilanden S. Eust. en S. Martin behooren opengesteld worden voor Schepen van alle Natien, tot een algemeene Marktplaats van alle goederen der Waereld, provisioneel tot 1791 incl.	Niet verder dan tot 1791 incl. en om een proef te neemen.	De bepaling van tyd te kort, omdat nog lang zal aanloopen eer geresolveerd is.	
2. De Nederl. Schepen vry van alle inkomende en uitgaande Regten. NB. alleen op- en van S. Eust. S. Martin, en niet hier te Lande.			

1) Hierby te verg. de *Nadenking van eenen Staatsman wegens zyn Ministerie in Holland*, bl. 49—55. En de *Brieven en Gedenkschriften* van G. K. VAN HOGENDORP, III. 28 volg. (Aanteekening van 1829).

2) Eigenhandige Aanteekeningen van den Raadpensionaris.

3) By Resol. 16 Febr. 1789.

Digitized by Google

HOLLAND.	ZEELAND.	GODIN.	JENNINGS.
3.			
De Nederl. Schepen op het exempel van de Guineasvaarders aan de W. I. C. te laaten betaalen niet meer dan 3 pCt. inkomende Regten.		De intentie schynt te zyn, dat de Nederlandsche Schepen, uit de Republ. vaarende naar S. Eust. of S. Mart. zullen ontheven zyn van de betaaling van Uitgaande Regten aan de W. I. C., maar dat dezelve alleen zullen betaalen 3 pCt. van de waarde der inkomende Retouren, van welke belasting men verzekerd is,dewyl de goederen in de Pakhuizen der C°. worden opgeslagen.	
4.			
De Nederlandsche Schepen zullen egter de uitgaande Régten aan de W. I. C. hier te Lande moeten consigneeren, onder restitutie wanneer blykt, dat zy te S. Eust. of S. Mart. uitgelost hebben.		In plaats van consignatie, cautie te stellen.	Mede cautie te stellen.
5.		5.	5.
De vreemde Schepen zullen betaalen 5 pCt. inkomende, en 8 pCt. uitgaande Regten; doch de vreemde Schepen naar een haven van		De belasting van 8 pCt. uitgaande is te hoog, en is altyd maar 5 pCt. geweest: zoo men egter deeze hooge belasting noodig oor-	De vreemde Schepen mogen wel een belasting betaalen boven de Nationaale, maar 1°. moest die belasting gelegd worden op het

Digitized by Google

HOLLAND.

den Staat gedestineerd, zullen volstaan met alleen 4 pCt. te consigneeren of daarvoor cautie te stellen, wanneer zy aan hunne destinatie niet kwamen te voldoen: zoodat de vreemde Schepen alleenlyk met 1 pCt. boven de Nationaale zouden belast blyven.

ZEELAND.

De vreemde Schepen moeten de geheele 8 pCt. consigneeren, tegen restitutie van 4 pCt. wanneer blykt, dat zy aan hunne destinatie voldaan hebben.

GODIN.

deelt om het vervoeren der W. I. producten naar andere havens te praevenieeren, kan men dezelve op 5 pCt. laaten voor Schooners en Sloepen, waaromtrent de vrees voor diversie van producten niet exsteert, als kunnende geen reis over den Oceaan naar Europa doen.

JENNINGS.

Schip, en nooit op de laading. 2°. moesten de vreemde Schepen, die in de Republ. gelost hebben, niet meêr belast blyven boven de Nationaale, dewyl de laatste altoos nog praeferentie genoeg zullen hebben boven de vreemde.

By nadere Missive van 24 M^t. wordt geadviseerd, dat men een Tariff zou kunnen maken, waar by een modique belasting van inkomende Regten zou gereguleerd worden, op alle goederen uit Europa aangebragt, die niet voorzien waren van Nederl. Paspoorten, behoudens eenig menagement voor de Americaansche Commercie, als dagelyks de circulatie vermeerderende 1). Dat ook een uitgaand Regt zou geheeven worden van de Producten van eenige Amerikaansche Colonien, die van S. Eust. uitgevoerd wierden naar elders buiten de Republyk.

---

1) Z. deze Verzam. III. 604 volgg. III. 634 volgg. III. 649.

Digitized by Google

HOLLAND.	ZEELAND.	GODIN.	JENNINGS.
6. De Leevensmiddelen llen maar drie Pernt inkomende Regn betaalen.			6. Behalven deeze 3 pCt. is er nog een locaale belasting van 2 pCt., zoodat de Leevensmiddelen, die bovenal vry moesten zyn, 5 pCt. betaalen, en dus een belasting egaal aan die n°. 5 op alle Koopmanschappen gesteld is, terwyl dezelve tak van Commercie in de nabuurige Eilanden vry is, en ook ten hoogsten noodig op S. Eustatius, omdat de vrydom zal uitwerken, dat de Noord-Americaanen aldaar hunne Provisien brengen, en de vrye uitvoer naar de andere Eilanden S. Eustatius tot het entrepôt zal maaken.
7. Alle de West-Indiche en Noord-Amer. roducten, zullen vry yn van inkomende Regten, doch uitgaande ullen 8 pCt. betaalen in den zin als n°. 5) itgezonderd Rum en Melasse, die alleen met en halve dollar per Oxhoofd zullen belast		7. Verscheide artt. behooren van de belasting te worden geeximeerd, als Zoutevis, alle soorten van Timmerhout, Ryst, voor al het welke producten in ruiling ontvangen worden, die voor de Europische markt geschikt zyn.	7. Indien dit art. ziet op den Uitvoer van West-Ind. en N. A. Producten naar andere Colonien, is de belasting genoegzaam een verbod, maar men supponeert, dat hetzelve alleen ziet op den Uitvoer naar Europa.

Digitized by Google

HOLLAND.

zyn, en zal van het Meel, dat naar de West-Ind. Eilanden vervoerd wordt, het zelve gevorderd worden als te vooren.

8.

De Negerhandel 1) op S. Eust. open te stellen, mits 1°. geen Nederlands schip aldaar te admitteeren, dat niet in een van onze Landbouwende Colonien zyn armazoen veil geboden hadt.

2. Dat de vreemde Negerschepen zullen subject zyn aan een belasting per kop, naamelyk van armazoenen van 50 of meerder *ƒ* 5 per kop, van 50 tot 30 *ƒ* 10.

3. Dat een bewerkte Neger uit de vreemde Colonien ingebragt 50 Dollars inkomend Regt zal betaalen.

4°. Dat deeze Schepen niet meêr goederen mogen inlaaden, dan ter waarde van de verkogte Negers.

ZEELAND.

8.

Declineert de openstelling van den Slaavenhandel voor vreemde Schepen, om rede

1. Dat niet noodig is om aldaar andere takken van Handel te doen bloeien.

2. Dat de geprojecteerde belasting ook niet genoeg is om voor te komen, dat de vreemde Slaafhaalders geen praejudice aan de Nationaale toebrengen.

3. Dat de Smokkelhandel voor de Landbouwende Colonien zal worden gefaciliteerd, en de Producten aan de vreemde Slaafhaalders gegeeven.

GODIN.

De Europ. goederen behooren niets uitgaande te betaalen op S. Eustatius.

8.

Verheft de voordeelen van den vryen Negerhandel op S. Eustatius: de Producten van de vreemde Colonien die voor Negers betaald worden, moeten noodzaakelyk naar de Rep. komen; want het gene de N. Americaanen daarvan slyten, wordt weder betaald met N. Americaansche Producten, welke de nabuurige Eilanden en Colonien weder tegen West-Ind. Producten inruilen, en die gevolgelyk naar Europa moeten gedebiteerd worden.

Praetendeert, dat de Nation. Slaavenhandel 2) er niets by lyden zou, want dat yder Slaaf van S. Eust. in Demerary gebragt 51 pesos meêr zoude moeten

JENNINGS.

8.

Insteert op de[n] vryen invoer van Ne[-] gers op S. Eust. zon[-] der eenige belasting[;] de Landbouwende Co[-] lonien lyden er niet[s] by, en haalen nu d[e] Negers van Barbados[;] S. Eust. heeft een voor[-] regt boven de Engel[-] sche Eilanden, alwaa[r] geen Producten moge[n] aangebragt worden.

By nadere Miss. van 24 M^t^. 89, wordt ge[-] zegd, dat een belasting van *ƒ* 5 per kop draag[-] lyk is, indien dezelve verdeeld wordt tus[-] schen den Invoerder en Uitvoerder.

---

1) Verg. over den Negerhandel, het Eerste Deel van deze Verzameling, bl. 490 volg.

2) De *nationale* Slavenhandel!

Digitized by Google

HOLLAND.	ZEELAND.	GODIN.	JENNINGS.
		kosten; terwyl ze van Barbados en andere Eilanden tegen een veel minder prys op de vaste Kust kunnen geleverd worden.	
		Heeft by een Memorie aengetoond, dat het etablisseeren van den Negerhandel op S. Eust., aldaar de Commercie zal doen herleeven, het Eiland weder als te vooren de marktplaats van Europ. goederen maaken en daardoor tegengaan den handel die van Hamburg en Bremen, meest voor Holl. rekening over Duinkerke op de Fransche Eilanden en door de Spanjaarden direct op S. Domingo en Portorico gedreeven wordt.	

XIX. *De Griffier der Staten-Generaal* FAGEL *aan den Raadpensionaris* 1).

Hoog Edel Gestrenge Heer,

Ik heb de eer gehadt UHoogEdgestr. te zeggen dat de Heer Thesaurier-Generaal 2) my spreekende van het papier het-

1) Naar den oorspronkelijken brief.

2) VAN DER HOOP.

Digitized by Google

welk UHoogEdgestr. aan Zyn Ed. ter hand gesteld hadt met opzicht tot de menage op de Griffie te vinden, my verzogt hadt myne gedagten insgelyks hoe eer hoe liever te bepaalen op de verdere pointen van het Rapport van de Commissie raakende de Griffie. Ik heb dus dat gedeelte van hetzelve Rapport 'twelk de Commissie voorslaat om dadelyk in een Resolutie van H. H. M. te converteeren, en in 't byzonder die pointen, die niet het *Finantieele* maar de *interieure* en *essentieele* organisatie van de Griffie concerneeren nog eens met alle aandagt ingezien, en my die articulen tragten te rappelleeren, tegen welke ik wylen myn Groot-Vader het sterkste als *onaanneemlyk* zynde heb hooren protesteeren 1). Deeze zyn die geene die in zyne Remarques op dat gedeelte van het Rapport aangeteekend staan onder N°. 11, 13, 14, 21 en 22, alsmede de door de Commissie geprojecteerde Verklaaring voor de Clerquen. Deeze artikulen en Verklaaring zoude het my aangenaam zyn dat uit het Rapport, 't welk nu staat uitgebragt te worden, wierden gelaten. UHoogEd. gestr. zal dezelve in de nevensgaande Bylage aangehaald vinden. Ook hadt ik gaarne in art. 10 de in margine aangeteekende modificatie. In de 3. en 7. Remarque zal UHoogEdgestr. geallegueerd vinden de reedenen waarom het schryfloon zo voor de Clerquen als voor den Notularis niet wel verminderd kan worden; dog dit vervalt van zelfs, wanneer het plan door UHoogEdgestr. geconcipieerd, en waarvan UHoogEdgestr. reeds eene zeer eenvoudige uitreekening heeft, geadopteerd wordt. De artl. 15. 17. 18. en 19. concerneeren de declaratien van den Commis en Directeur, waarop door myn Groot-Vader geen Remarques zyn gemaakt; en de artl. 1. 2. 3. 4. en 5. het pecunieele raakende vervallen nu van zelfs. Dog ik heb by deeze geleegenheid aan

---

1) In den *Staat der Finanoie van de Republiek* (3e Deel). Memorie van den Griffier Mr. H. FAGEL.

Digitized by Google

den jongsten TINNE gevraagd, hoe het voortaan met de generaale Declaratie zoude gaan, alzoo, volgens de nieuwe organisatie, nog de Griffier, nog de twee expedieerende Clerquen, eenig aandeel meer in de schryfloonen stonden te hebben; hy heeft my daarop overgegeeven de nevensgaande Pro Memoria die my gesenseert en ter goeder trouw schynt opgestelt te zyn, en die ik gaarne aan het oordeel van UHoog-Edgestr. en van den Heer Thesaurier-Generaal overlaat.

Ik heb de eer met het oprechtste en eerbiedigste attachement te zyn

H. FAGEL.

's Hage den 14 Nov. 1790.

XX. VAN DE SPIEGEL *aan den Burgemeester van Gouda, Mr.* A. H. METELERKAMP 1).

WelEdel Gestrenge Heer,

Ik heb wel ontvangen, en met aandagt geleezen UwEdg. uitgewerkte Missive van den 1 deezer, betreffende de voorgeslagen Submissie in materie van verhooging der Belastingen, voor zekeren tyd; en ik heb de Eer daarop te antwoorden, zoo veel de bestiptheid van mynen tyd, geduurende het aanweezen van de Vergadering permitteert 2).

Ik ben met UwEdg. van gedagten, dat de Ordonnantie van 1585, zoo veel het poinct van Overeenstemming aangaat, niet als een Grondwet kan worden gereclameerd; maar ik wenschte dat men dit kon en mogt doen; immers dat men in de tegenwoordige omstandigheid, iets diergelyks, als een *temporeel middel* van afkomst mogt kunnen vaststellen — ik zeg *iets diergelyks*, want ik ben zeer verre, van myn geproponeerd middel als het eenige nuttige en

1) Afschrift van wijlen den Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Oorlog, F. A. Ridder VAN RAPPARD.

2) Van de Staten van Holland.

Digitized by Google

mogelyke te willen opgeeven; ik heb alleen de vryheid genomen van te zeggen, dat zonder een middel van afkomst onder een Regeering van veele, en genoegzaam independente, Leden, het algemeen Welzyn niet kan bevorderd worden. — Oordeelen nu H.EdGMog., dat er een Submissie plaats kan hebben, niet aan de meerderheid der Leden van Staat, maar aan den Prins Erfstadhouder der Provintie, ik moet eerbiedig daarin berusten; maar ik moet nogthans voor UwEdG. niet verbergen myne vreeze, dat dit niet zal zyn het eenpaarig sentiment der Leden van Staat, en ten anderen, dat het my zelfs twyfelagtig voorkomt, of zyn D. H. wel genegen zoude zyn, zoodanig een delatie te accepteeren.

Het sentiment van sommige Regenten die tegen een Submissie zyn, omdat ze alle verhooging van Belastingen afkeuren uit vreeze van ongenoegen onder de Ingezetenen, verwondert my niet; wie doch geeft gaarne zyne toestemming, tot het opbrengen van Lasten! maar men kan egter niet voorby, aan die Regenten eenige vraagen te doen: 1. of zy geconvinceerd zyn, dat de zaaken van het Land niet kunnen gaande gehouden worden, zonder een vermeerdering van Inkomsten? 2°. of zy een anderen weg kennen om daar toe te geraaken, buiten dien, welken de Personeele Commissie heeft ingeslagen? 3°. of zy een gegrond vooruitzigt hebben, dat er met den tegenwoordigen styl van delibereeren, ooit een afkomste van het werk der Commissie zal kunnen gemaakt worden? 4°. indien dit niet geschieden kan, of zy Regenten dan den moed zullen hebben, om het noodlottig tydstip aftewagten, waarin de kassen ledig, het crediet verloren, en het Land zonder ressource zal zyn? Dit laatste meen ik, dat vry wat meerder ongenoegen aan de Ingezetenen zou geeven.

Ik heb my van mynen Pligt gekweeten met trouwhartig te waarschouwen, en ik weet reeds hoezeer ik by de Gemeente verdagt gemaakt ben, als den aucteur of aandryver

Digitized by Google

van nieuwe Belastingen: dit is reeds nadeelig aan het Nut van myn Ministerie, 't welk grootelyks van het publicq vertrouwen afhangt; maar ik verzoek niets anders, dan dat yder redelyk mensch zig in myne plaats stelle, en dan oordeele, of ik een andere conduite by deze gelegenheid kon houden. — Immers men vergt, dat ik de machine aan den gang houde, de depenses van den Staat van Oorlog moeten gedaan worden, de Interessen en andere Lasten moeten betaald worden: ik betuig op myne Eer, dat de Kas van het Land niet toereikend is, en spreek ik van een Negotiatie van Peuningen, dan wil niemand er aan, omdat 's Lands crediet er door lyden zou; spreek ik van vermeerdering van Inkomsten door modique verhooging van Belastingen, men is huiverig, omdat de Ingezetenen ze niet kunnen draagen, en nogthans alles moet zyn gang gaan even als of de Kassen ruim waren —: deeze kunst verstaa ik niet, en de Man die ze verstaat, doet aan zyn Pligt aan 't Vaderland te kort, als hy ze ons niet leert.

In deeze benarde omstandigheid bevinde ik my, even als een Schipper dien men het Roer afneemt, en nogthans beveelt dat hy regt zal stuuren: — is er dan wel een ander uitzigt voor my, dan een Ministerie te verlaaten, waarvan de continuatie my met te veel verantwoording zou overlaaden, zonder dat het Land er nut van trekken kan! — immers zal het niet moeilyk zyn, onder de Regenten die de zaaken uit een ander oogpunt inzien, iemand te vinden die my remplaceert en verbetert.

Van de medewerking van UwEdg., en waarlyk van veele notable Regenten ben ik verzekerd, maar in onze Republyk worden de stemmen niet gewogen maar geteld. — Plinius zegt in zyn brieven ergens 1): numerantur sententiae non pon-

---

1) Een andere plaats uit de Brieven van PLINIUS, versiert het slot van VAN DE SPIEGELS *Nadenking* (Julij 1795).

Digitized by Google

derantur, nec aliud in publico consilio fieri potest, in quo nihil est tam inaequale, quam ipsa aequalitas; nam quum sitimpar prudentia, par omnium jus est.

Ik heb de eer met alle hoogagting te zyn

's Hage den 4 Oct. 1792 1). L. P. VAN DE SPIEGEL.

XXI. *Extract uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Holland ende Westvriesland, in hun Edele Groot Mogende Vergaderinge genoomen op Vrijdag den* 12 *October* 1792. (*Secreet*).

De Raadpensionaris heeft ter Vergadering gerapporteert, dat de Heeren van de Ridderschap en verdere hun Edele Gr. Mog. Gecommitteerden tot het groot Besogne, in gevolge en ter voldoening van hun Edele Gr. Mog. Resolutie com missoriaal van den 5 der voorleeden maand, hadden geëxamineert de voordragte door den Raadpensionaris op den gemelden 5 September gedaan, en onder de Notulen van dien dag geinsereert.

Dat zy Heeren Gecommitteerden, in gevolge van hun Edele Gr. Mog. Resolutie van den 31 Augusty laatstleeden, het Advis van den Raadpensionaris hadden ingenomen, met opzigt tot de Middelen, welke dezelve oordeelde, dat behoorden geadhibeerd te worden, om weg te neemen de beletselen, die hem verhinderde de eventueele aanbieding van continuatie in zyn Post als eersten Minister deezer Provincie te accepteeren, door het uitwerken van *verbetering in de Navaale Magt van den Staat*, en *herstelling van de Finantien der Provincie;* dat hy Raadpensionaris aan deeze

---

1) „dhr. Burgemr. METELERKAMP." — Z. hierbij mijn werkje FRIEDERIKE SOPHIE WILHELMINE, *Gemalin van den Stadhouder* WILLEM V en L. P. VAN DE SPIEGEL — *vlugtig geschetst* (Utrecht 1868) bl. 123 volg.

Digitized by Google

hun Ed. Gr. Mog. intentie voldaan hadt, met in het Besogne op den 8 September laatstleeden te suppediteeren deszelfs advis, zoo als het zelve alhier volgt geinsereert:

Fiat insertio 1).

Dat het Besogne op dit Advis zynde gecontinueerd, Heeren Gecommitteerden als nu den voordragt van den Raadpensionaris den 5 September ter Vergadering gedaan, als meede het bovengemelde Advis, hebbende geëxamineerd met alle attentie welke het gewigt der daar by voorgestelde zaaken meriteert, en speciaal hunne gedagten bepaald hebbende omtrent de twee voornaame onderwerpen, welke in de voornoemde Stukken worden voorgedragen als een spoedige verbeetering en herstelling te vereisschen, ten vollen convenieeren van de hooge noodzaakelykheid, om zonder tydverzuim daadelyk handen aan het Werk te slaan, ten einde een prompt en toereikend herstel van deeze allergewigtigste, en voor 's Lands behoud allernoodzaakelykste belangen te effectueeren: dat zy Heeren Commissarissen ook geen oogenblik twyfelen, of 'er zal by alle de Leden van Staat een even kragtige overtuiging gevonden worden; en dat zoo veel aangaat de middelen daartoe aan te wenden, Heeren Commissarissen van Advis zyn, dat, zoo in eenig object van de deliberatien van hun Ed. Gr. Mog., de onderlinge toegeevendheid der Leden van Staat mag ingeroepen worden, het zekerlyk is een materie van zulk een aart als deeze, waar in de liefde tot het Gemeene Welzyn des Lands de eenige beperking van de Vryheid der Consenten mag uitmaaken 2): dat het niet onmogelyk, en zelfs niet onwaarschynlyk is, dat by sommige Leden van Staat, onderscheiden opinien zullen gevonden worden, omtrent de

1) Verg. hiervoren bl. 286 volgg.

2) Z. hiervoren bl. 298.

Digitized by Google

middelen door welke de gewenschte verbeteringen zouden kunnen geëffectueert worden; doch welke opinien, hoe wys en goed ze op zig zelven ook mogten zyn, en hoezeer misschien even geschikt om het groot oogmerk te bereiken, als de middelen door den Raadpensionaris voorgedragen, evenwel altoos aan die zwarigheid zullen laboreeren, dat andere Leden van Staat andere opinien hebbende, en daar op blyvende aandringen, de finaale afkomst door deliberatien op deliberatien zal blyven uitgerekt: dat om deeze reedenen, de Heeren Gecommitteerden zig volkomen conformeeren met de middelen in het Advis van den Raadpensionaris voorgesteld, zoo ten aanzien van de zaaken van de Zee, als wel voornamelyk ten aanzien van de geproponeerde submissie der Leden van Staat aan eene meerderheid, alleenlyk met opzigt tot de Ordonnantien en Reglementen door de Personeele Commissie aan hun Edele Gr. Mog. reeds voorgeslagen of nog voor te slaan, op den voet van hun Edele Gr. Mog. Resolutie van 30 January 1790, ofschoon dezelve Concept-Ordonnantien en Reglementen eenige verhooging of uitbreiding van Belastingen mogten medebrengen; zonder dat deeze submissie in consequentie getrokken, of geëxtendeerd zal mogen worden tot eenige andere gevallen, waarin de eenpaarigheid der Consenten wordt vereischt.

Waar op gedelibereert en Copie van het voorsz Rapport verzogt zynde door de Heeren Gedeputeerden der Stad Dordrecht en de volgende Leden, except Hoorn, om daar op te verstaan de intentie van de Heeren hunne Principaalen, is de finaale Resolutie uitgesteld tot nadere deliberatie.

Accordeerd met voorsz. Resolutien.

Digitized by Google

XXII. *Extract uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Hollandt ende West-Vrieslandt, in haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op Donderdag den* 15 *November* 1792.

By resumtie gedelibereerd zynde op de Pointen, by de Propositie van den Raadpensionaris den 5 September laatstleeden ter Vergadering voorgedraagen, en nader by desselfs Praeadvis in het groot Besogne den 8 dier maand aangedrongen, mitsgaders op het Rapport van het gemelde Besogne, den 12 October uitgebragt.

Is goedgevonden en verstaan: dat hun Edele Groot Mog., approbeerende den ernst, waarmede de Raadpensionaris de noodzaakelykheid van een prompt en toereikent redres van de pointen, in desselfs Propositie gemeld, heeft aangedrongen, en ten vollen geconvinceert zynde, dat het voorsz redres met allen mogelyken yver behoord ter hand genomen en voortgezet te worden, ten aanzien van de middelen, tot dat einde dienende, en vooreerst betrekkelyk tot het eerste hoofdpoinct, *de verbetering in de navale Magt van den Staat*, de Gedeputeerden deezer Provincie ter Generaliteit auctoriseeren, om by de eerste bekwame gelegentheid aldaar voor te dragen:

Dat hun Edele Groot Mog. met bekommering zynde aangedaan over de laagte en verval, waarin de Zeemagt van de Republyk, de steun van haaren welvaart en de voornaamste kragt van haare defensie, zich bevindt, in zoo verre, dat de Admiraliteits-Collegien door het gebrek aan Consenten en Furnissementen van de Provincien in zulk een verloop van Financien zyn geraakt, dat het aan dezelve onmogelyk is geworden, iets uit haare eigen Middelen te

Digitized by Google

praesteeren, en de Schepen van sommige Collegien geheel buiten staat raaken, om te kunnen dienen, mitsgaders de Crediteuren, die op 's Lands Credit het hunne verstrekt hebben, onbetaald gelaaten worden, en aan allerley hardigheden geëxponeert, terwyl de onvermydelyke Expeditien en Equipagien zedert eenige jaaren geheel tot laste van Holland en Westvriesland zyn gekomen; het welk eene ongelykheid in het draagen der Lasten van de Unie van veele millioenen gemaakt heeft, tot nadeel van deeze Provincie.

Dat deeze staat van zaaken hun Edele Groot Mog. noodzaakt, om de Bondgenooten met allen ernst onder het oog te brengen eenige pointen van het grootste aanbelang, waarvan het redres, zonder gevaar van de Republyk, niet langer mag uitgesteld worden.

Dat in de eerste plaats hier toe behoord het voortzetten der deliberatien over het Rapport der Personeele Commissie tot examinatie van den staat der defensie, voor zoo verre het zelve contineert de Middelen tot redres der Zeezaaken, zoo wel met opzigt tot de form van derzelver administratie, als tot andere Middelen, ter verbetering voorgeslagen, gelyk zulks reeds het verlangen geweest is van hun Ed. Groot Mog., by de Resolutie deezer Provincie ter Generaliteit ingebragt den 13 December 1790, by welke hun Edele Groot Mog. verklaaren haare bereidwilligheid, om tot het herstel der gebreken in het bestuur van de Zeezaaken met de Bondgenooten mede te werken, en zelfs om, wanneer het Advis van Zyne Hoogheid, als Admiraal Generaal, daar op zoude ingekomen zyn, een tyd te helpen bepaalen, binnen welken de Resolutien van de Provincien zouden behooren ingebragt te worden, mitsgaders de middelen, om, in cas van diversiteit van opinien, deeze zaak tot eene finaale afdoening te brengen.

Dat Zyne Doorlugtige Hoogheid daar op desselfs gedagten geuit heeft, welke ter Generaliteit zyn ingekoomen den 2

Digitized by Google

Augustus laatstleden, en in het generaal nederkomen op een nader onderzoek van verscheide poincten, door een Besogne Personeel by hun Hoog Mog. te benoemen, met adsistentie van eenige Raaden en Ministers van ieder der Collegien ter Admiraliteit deezer Landen, en onder de verpligting van hunne Advisen te moeten geeven, zonder aanzien van Provincien, Steden, Collegien of particuliere Persoonen, waar op hun Edele Groot Mog. al wederom den 27 Augustus laatstleeden zig geneegen verklaart hebben, daar toe te concurreeren, en haare Gedeputeerden hebben gelast, alle devoiren aan te wenden, dat deeze Besognes met den meesten spoed aangevangen, en binnen den zoo kort mogelyken tyd tot een vrugtbaar einde gebragt mogen worden.

Dat ondertusschen de andere Provincien nog geene Resolutien op den voorslag van Zyne Hoogheid hebbende ingebragt, de groote zaak daardoor word sleepende gehouden, en de desordres in de Zeezaaken by den dag moeten augmenteeren; weshalven hun Edele Groot Mog. de Bondgenooten, welke zig op deeze gewigtige Materie nog niet geëxpliceerd hebben, op het kragtigste, en by al wat aan Regenten die 's Lands belang behartigen, moet dierbaar zyn, verzoeken, om zig te conformeeren met den voorslag, door Zyne Doorlugtige Hoogheid gedaan, of immers eenig ander middel aan de hand te geeven, waar door de principaale zaak, omtrent welke het te voorzien is, dat differente Opinien zullen plaats hebben, tot eene harmonieuse afkomst kan worden gebragt.

Dat, hoezeer het bepaalen van een termyn voor de deliberatien der Bondgenooten niet dan zeer spaarzaam behoort te geschieden, hun Ed. Groot Mog. egter van oordeel zyn, dat voor zoo verre hier maar quaestie is over de modus van onderzoek, haar Hoog Mog. zouden kunnen vaststellen den termyn van drie maanden, binnen welke deeze modus van onderzoek zal moeten bepaald zyn, of immers de

Digitized by Google

Resolutien ten principaalen zyn ingebragt; terwyl de Resolutie, op het stuk van de Quotes en Staaten van Oorlog genoomen, den tyd van volkoomen terminatie deezer zaak van zelfs bepaalt binnen den termyn, voor welken de Staaten van Oorlog zyn geconsenteert.

Dat het tweede object, waar op hun Edele Groot Mogende wenschten den aandagt van de Bondgenooten te fixeeren, is de toestand der Schepen van Oorlog, voornamelyk by de Collegien van Westvriesland en het Noorderquartier en van Vriesland, die waarlyk reeds zoodanig vervallen zyn, dat derzelver reparatie met geen mogelykheid naar den uitslag der deliberatien op het Rapport der Personeele Commissie kan wagten: Dat de Bondgenooten te veel belang stellen in de defensie van den Staat, om niet te begrypen, dat het niet genoeg is, Naamen van Schepen op het Papier te hebben, die, als het op gebruiken aankomt, buiten staat zouden zyn: dat ook de defecten aan die Schepen dagelyks toeneemen, en de reparatie kostbaarder maaken, en dat het zelfs twyffelagtig is, of niet sommige van die Schepen zoodanig bedorven zyn, dat derzelver reparatie vergeefsche kosten zoude veroorzaaken.

Dat hun Edele Groot Mog. aan de Bondgenooten proponeeren, en verzoeken, dat daar op daadelyk worde geresolveert; dat Zyne Doorlugtige Hoogheid, als Admiraal Generaal, worde verzogt, om (wanneer zulks niet reeds gedaan is) eenige kundige Persoonen te committeeren om op te neemen den staat der Schepen, en van den voorraad in de Magazynen, daartoe behoorende, provisioneel by de Collegien in Westvriesland en het Noorderquartier en van Vriesland; ten einde, na gedaane examinatie, op te geeven, van welk gebruik dezelve voor de Republyk zouden kunnen zyn, en welke kosten derzelver reparatie en voorziening van het nodige tot Equipage zouden vereisschen.

Dat wyders aan Hun Hoog Mog. daarvan opening ge-

Digitized by Google

geeven zynde, de nodige fondsen mogen worden aangeweezen, om deeze noodzaakelyke kosten goed te maaken: voor eerst, uit dat gedeelte van de post voor de Marine op den extraordinairen Staat van Oorlog gebragt, hetwelk voor reparatie en onderhoud van Schepen gedestineert is, voor zoo verre zulks strekken kan, en het overige, uit eene Petitie by den Raad van Staate te formeeren, waar op alsdan de spoedige Resolutie van hun Edele Groot Mog. een nieuw bewys zal opleveren van het groot belang, dat zy voor den geheelen Staat in deeze zaak stellen.

Dat, in de derde plaats, hun Edele Groot Mog. aan de Bondgenooten moeten herinneren den staat der deliberatien over de schulden van het Collegie in Vriesland, en daar by repraesenteeren, dat het Collegie in Westvriesland en het Noorderquartier zig in dezelve ongelegenheid bevindt, terwyl het overboodig zoude zyn veele woorden te gebruiken, om aan te toonen de groote hardigheid en onbillykheid, dat de Ingezetenen van den Staat, die hunne diensten met eer gepraesteert of hunne Leverancien op 's Lands Credit gedaan hebben, van de voldoening verstoken blyven, en dat de Provincien onder malkanderen niet kunnen overeenkomen over de fondsen, waar op zy moeten betaalt worden.

Dat hun Edele Groot Mog. dan wederom haare instantien vernieuwen, en ten sterksten aandringen, dat, zonder tyd verzuim, ordres mogen worden gesteld op de voldoening der Crediteuren van die beide Collegien, het zy op den voet van hun Edele Groot Mog. Resolutie, den 3 Juny 1788, ten aanzien van het Collegie van Vriesland ter Generaliteit ingebragt, of met Generaliteits Obligatien; en dat, hangende de deliberatien van de Bondgenooten over het redres der Admiraliteiten, en over een redelyke schikking der agterstallen, die sommige Provincien nog aan die Collegien schuldig zyn, de Interessen uit de Generaliteits Kas mogen voorgeschoten worden.

Digitized by Google

Dat de meeste van deeze Crediteuren Hollandsche Ingezeetenen zynde, zulks aan hun Ed. Groot Mog. des te meer grond geeft, om op de onverwylde afdoening deezer zaak aan te dringen, vermits zy, by langer uitstel dan noodig is om de Provincien in staat te stellen tot het inbrengen haarer Resolutien, zig niet zouden kunnen dispenseeren, aan de wettige klagten haarer Ingezetenen te gemoet te komen, en dezelve, op de beste en promptste wyze die alsdan mogelyk zal zyn, betaaling te verschaffen.

Dat het vierde belangryk point reguardeert de reeds gemelde agterstallen van de Provincien aan Petitien tot de zaaken van de Zee; een point, voor welk's wanbetaaling geene redenen altoos kunnen geallegueert worden, zoo lang de Provincien niet contesteeren de noodzaakelykheid der gedaane Equipagien, en de regtmatigheid, dat de Lasten van 's Lands Zeemagt proportioneel door alle de Bondgenooten moeten gedragen worden: daar het ondertusschen ongerymt en onmogelyk is, de Admiraliteits-Collegien te willen verpligten tot het doen van Equipagien, repareeren van Schepen, voorzien van Magazynen, een ruime Kas te hebben, en met dit alles aan dezelve te onthouden de middelen waardoor die depenses moeten goed gemaakt worden.

Dat derhalven, wanneer de Bondgenooten een wezenlyk redres in de Zeezaaken begeeren, niets billyker is, dan dat zy van zig zelven beginnen, en de defecten zuiveren, waardoor het bestuur van de Zeezaaken grootendeels in de war is geraakt: is het niet door een volkomen en daadelyke afbetaaling, ten minsten door redelyke schikkingen, gelyk voor deezen by soortgelyke omstandigheden zyn ontworpen en werkstellig gemaakt.

Dat hun Edele Groot Mog. deeze pointen onophoudelyk aan de attentie der Provincien aanbeveelen, en zoodanig een importantie daaraan hechten, dat zy de uitkomst van deeze haare instantien zullen considereeren als de toetsteen van

Digitized by Google

den yver voor het gemeene welzyn en de veiligheid van den Staat.

En wyders betrekkelyk tot het tweede hoofdpoint in de Propositie van den Raadpensionaris en de verdere Stukken in het hoofd deezes gemeld, voorgedragen, namelyk het in staat stellen en redresseeren der *Financien deezer Provincie*, geconsidereert zynde, dat alle de Leden van hun Edele Groot Mog. Vergadering eenpaarig convenieeren van de noodzaakelykheid, om meer dan gemeene efforts te doen, ten einde de Financien niet alleen te redresseeren door het egaliseeren der Inkomsten aan de Uitgaven, maar dat zy ook geconvinceert zyn, dat uit hoofde van de tegenswoordige gesteldheid van zaaken, 'er dadelyke Middelen moeten gevonden worden, om de Kas van het Land in staat te stellen tot het doen van noodzaaklyke depenses, tot zoo lang dat dezelve uit het montant der Inkomsten zullen kunnen gevonden worden.

Is goedgevonden en verstaan, ten einde een reëele blyk te geeven van den ernst, waar mede hun Edele Groot Mog. deeze zaak behartigen, te resolveeren, dat de Heeren van de Personeele Commissie zullen voortgaan met het werk aan dezelve by hun Edele Groot Mog. Resolutie van 15 Maart 1788 gedemandeert, in het revideeren van de in train zynde Ordonnantien op de gemeene Middelen, en om andere Middelen tot styving van 's Lands Financien uit te denken, speciaal en in de eerste plaats daar by in het oog houdende het wegneemen van de duisterheeden uit de tegenswoordige subsisteerende Ordonnantien, het besnoeien der schadelyke en dagelyks toeneemende practyken in het fraudeeren van 's Lands Middelen, en het verbeeteren, mitsgaders exact uitvoeren der Ordres en Reglementen op de manier van procedeeren in zaaken van de gemeene Middelen.

Dat wanneer welgemelde Personeele Commissie mogt oordeelen raadzaam en reedelyk te zyn, by het overleggen van

Digitized by Google

sommige nieuwe Ordonnantien, eenige verhooging of nieuw bezwaar te proponeeren, zulks niet zal moeten genoomen worden op Middelen, die het noodzakelyk Levens-onderhoud zouden bezwaaren [1]).

Dat om weg te neemen alle langwyligheid in de deliberatien over de Ordonnantien, welke reeds door de voornoemde Commissie zyn overgelegt of nog zullen worden vergelegt, de Resolutie van 30 January 1790, zal worden geëxtendeert, tot alle de Concept-Ordonnantien niet tegenstaande eenige verhoging of nieuw bezwaar by dezelve geproponeerd word; ten dien effecte, dat *de verkorte manier van delibereeren* by de voorsz. Resolutie vastgesteld tot alle de Concept-Ordonnantien, reeds overgegeeven of die nog zullen worden overgegeeven, zal worden applicabel gemaakt, behoudens dat de beide termynen zullen worden bepaald op vier weeken, nadat het Werk der Personeele Commissie ter kennis van de Leden zal weezen gebragt.

Dat wyders ten aanzien van het middel van *eindelyke afkomst in cas van discrepance*, de respective Leden van Staat aanneemen, zoodanige cordaatheid en alle mogelyke faciliteit in die deliberatien toe te brengen, dat het misschien niet nodig zal zyn vooraf een bepaald middel van afkomst te arresteeren.

Dat nogthans, in geval na het afloopen van de termynen voor de deliberatien bepaald, de Advisen zoodanig mogten bevonden worden, dat de Concept-Ordonnantien niet konden worden ter conclusie gebragt, en de meerderheid der Leden egter deeze Conclusie noodzaakelyk mogt oordeelen, als dan zal worden gedelibereerd over de natuur van het middel van afkomst dat convenabel zal worden geoordeeld, en daar op na de order der Vergadering, dat is, met eenparigheid, geresolveerd.

---

1) Verg. hiervoren, bl. 283. Een beginsel, in Art. 249 der Gemeentewet gehuldigd.

Digitized by Google

Dat inmiddels geconsidereert zynde, dat welke middelen ook tot redres der Finantien mogen uitgedagt en geresolveerd worden, derzelver werking zoo spoedig niet kan zyn, dat de Cas van het Land daar door van nu af aan volkomen sufficient zal zyn, om de nodige Uitgaaven goed te maaken, de Leden van Staat tot onderlinge gerustheid zig aan malkanderen engageeren, om tot zoo lang door temporaire middelen, welke het meest geschikt zullen geoordeeld worden in de benoodigheid te voorzien, opdat door prompte voldoening van het geen de Provincie zoo aan Generaliteits als Provinciaale depenses schuldig is, het publicq Credit worde geconserveerd, en eindelyk, dat by aldien deeze temporaire middelen de Uitgaven van de Provincie met een nieuwe Last kwamen te bezwaaren, dat bezwaar, het zy door vermeerdering van Inkomsten of door vermindering van andere Uitgaven by de eerste geleegenheid zal worden goedgemaakt.

Accordeert met voorsz. Resolutien.

XXIII. *Begrooting van Oorlog, Landmagt.* „*Staat van het reëel bezwaar der Finantien van Holland door de nieuwe proportie der Quotes, ingevolge den Voorslag van Z. H. van 27 January* 1790 1).”

Indien de Staaten van Oorlog, in het vervolg, zullen bedraagen *f* 13.500.000 ('t welk de hoogste Term is, waar toe dezelve mogen gebragt worden) zal de Quote van Holland daar in zyn, na rato van $62\frac{1}{10}$ pCt. *f* 8.376.750.—.-

---

1) Z. hiervoren bl. 317 volgg. — Deze *Staat* eigenhandig van den Raadpensionaris. („v. d. sp.”).

Digitized by Google

Volgens den Staat van Raaming, was de oude Quote in den Ord. Staat van Oorlog	*f*	5.958.869. 3.3	
en in den Extr. Staat van Oorlog	〃	333.073.19.9	
Boven de Staaten van Oorlog betaalde Holland nog de volgende Posten, welke nu onder de bovengem. *f* 13.500.000 begreepen zyn:			
Subsidien aan Keulen en Waldek	*f*	143.456.17.6	
Verhooging van Soldyen aan de Troupes, volgens opgaaf van de Finantie	〃	447.168.17.–	
Het Corps Hussaaren, volgens opgifte als vooren.	〃	120.000.—.–	
Derhalven kost de defensie te Lande tegenwoordig aan Holland			*f* 7.002.568.17.6
Dus schynt het bezwaar te zyn. . .			*f* 1.374.181. 2.6
Waar by men nog moet voegen het gene Holland door de verschikking van den Staat van Oorlog, zal verliezen aan Posten van profyt, of zoogenaamde smokkelposten			〃 200.000.—.–
			f 1.574.181. 2.6

Doch hier van moeten afgetrokken worden de nieuwe Posten op de Staaten van Oorlog gebragt, en welke (zoo dezelve

Digitized by Google

voor de defensie van het Land noodig zyn) door den weg van Petitien zouden moeten gevonden worden, waar in Holland derhalven haare Quote zoude moeten draagen, naamelyk:

Voor't Campeeren der Troupes	*f*	100.000
Fortificatien en Magazynen.	〃	300.000
Pensioenen van Officieren. .	〃	150.000
Equipagie en aanbouw . .	〃	1000.000
Corps Mariniers	〃	553.352
Interessen voor den Keizer &c.	〃	252.610
	f	2355.962

Waar in de Quote van Holland, naar de oude proportie van *f* 58.6.2, zoude bedraagen hebben . . . . *f* 1.373.420

Zoo dat het effectyf bezwaar der Finantien bedraagt S. E. (salvo errore). . . *f* 200.761. 2.6

Daar onder gerekend de vermeerdering van eenige manschappen by de Armée, volgens dit Schema.

Nog moet van dit bezwaar afgetrokken worden het voordeel dat de Finantie zal hebben aan Zegels, kortingen op de Militie &c. nadien de verhooging van Quote ook vermeerdering van Troupes op de Repartitie zal medebrengen.

Wanneer men nu, voor dit niet noemenswaardig bezwaar, kan koopen de goede ordre en vastigheid van den Staat, waarby Holland het grootste belang heeft, zal de acquisitie niet te duur zyn — immers Holl. moet geen penning vermeerdering op zig neemen, ten zy vastgesteld worden de volgende poincten: 1. Constrainte, 2. Liquidatie, 3. Securiteit voor de instand houding van de Finantien der andere Provintien — door deeze middelen zal Holland, voor 't vervolg, niet meêr voor andere behoeven te betaalen, maar zal volstaan met haar eigen Quote, en dan zal het

Digitized by Google

effect van een verschikking der Quotes, niet alleen geen Finantieel Bezwaar voor Holland maar een groote winst zyn.

NB. Men heeft my geobjicieerd, dat onder het Finantieel Bezwaar hier boven niet gerekend is het *meerdere* dat Holl. in *extraordinaire Petitiën* zal moeten draagen; maar dit kan naaulyks een serieuse objectie zyn, want 1. zullen er veel Petitien afspringen voor de objecten die op den Staat van Oorlog gebragt zyn, en 2. laat men eens nagaan, wat Holl. tot nu toe in de extr. Petitien boven haare Quote heeft moeten betaalen, dan zal men zien, dat het op geen 65 pCt. aankomt, maar misschien 85 zal bedraagen.

Ruwe Comparatie van het beloop van 't Schema van den Staat van Oorlog tegen de nu subsisteerende Staaten.

De beide tegenwoordige Staaten beloopen circa	*f*	10.800.000
De Provintien betaalen boven dien aan verhooging van Soldyen, welke nu onder 't Schema begreepen zyn, ruim	〃	400.000
Indien men de Marine niet wil abandonneeren, is het te verwagten, dat de Provintien altoos zouden geconsenteerd en betaald hebben, ongeveer de som in het Schema gebragt met.	〃	15.52.820
De Subsidien Keulen en Waldek thans ook boven den Staat van Oorlog betaald wordende	〃	218.500
De Interessen voor den Keizer [1a]) . . .	〃	252.610
Pensioenen van gereduceerde Officieren in 1785 en 1786 [1b])	〃	64.205
Derhalven moest tegenwoordig gedraagen worden.	*f*	13.288.135

---

1) *a*, *b*. Zoo men zegt, dat deeze Posten onzeker zyn of de Provintien ze zouden betaald hebben, dan moeten ze (om de comparatie juist te maaken) ook van het Schema worden afgetrokken.

Digitized by Google

Doch hier gaan af, de zoogenaamde smokkelposten, welke men rekent op	*f*	800.000
Rest. . .	*f*	12.488.135
En de hoogste Term van de geprojecteerde Staaten van Oorlog bedraagt.	„	13.500.000
Dus zoude het bezwaar zyn	*f*	1.011.865

Waar voor men zoude hebben de vermeerdering van de Armée, Pensioenen van Officieren, Campeeren der Troupes, Fortificatien en Magazynen.

XXIV. Van de Spiegels *herbenoeming tot Raadpensionaris van Holland. Extract uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Hollandt ende West-Vrieslandt, in haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op Donderdag den* 6 *December* 1792.

De Raadpensionaris opgereezen zynde, heeft staande voor desselfs Zitplaats, aan hun Edele Groot Mog. het navolgende gezegt.

Edele Groot Mogende Heeren!

De tyd van mynen vyfjaarigen dienst als Raadpensionaris geëindigd zynde, en Uw Edele Groot Mog., volgens de ordre der Regeering, staande te treeden tot een nieuwe verkiezing, neem ik de vryheid, voor Uw Edele Groot Mog. myne opregte en eerbiedige dankzegging af te leggen, voor alle de blyken van welwillendheid, waar mede Uw Edele Groot Mog. in het gemeen, en yder Lid van de Regeering in het byzonder, my geduurende dien termyn vereerd hebben: voor de ondersteuning en bemoediging in het waarneemen van deezen moeyelyken post, en voor de verschooning der

Digitized by Google

feilen en zwakheden die my aangekleeft hebben: De nagedagtenis van deeze goedheden voor myn Persoon en Dienst zal my altoos dierbaar zyn, en myn hart met een ware erkentenis vervullen

Hoedanig ik myne Bediening heb waargenomen, staat ter beoordeeling van Uw Ed. Groot Mog., en het past my niet, door een optelling van zaaken onder myn Ministerie ter hand genomen of ter uitvoer gebragt, op die beoordeeling voor uit te loopen. — Ik hoop egter, dat wanneer myne handelingen in de schaal van een naauziend onderzoek zullen gewogen worden, men niet uit het oog zal verliezen de gesteldheid der zaaken, toen ik in het Ministerie kwam, de menigte en het gewigt der onderwerpen, die de deliberatien van Staat hebben bezig gehouden, de verschillende, en altoos met kragt geappuyeerde Begrippen der Menschen in deezen tyd, de groote gebeurtenissen die de Republyk onophoudelyk hebben omringd, de Klippen die zy zorgvuldig heeft moeten vermyden: en dat deeze aanmerking my wel verschoning zal doen vinden, indien niet alles is uitgewerkt, wat Uw Edele Groot Mog. met my hadden gewenscht uit te werken.

Ootmoedige Lof en Dank zy toegebragt aan de Goddelyke goedheid, die my op deeze gladde baan ondersteund heeft, en de kragten heeft verleend, om nog dat gene te doen, het welk de Registers van Staat zullen uitwyzen dat gedaan is.

Thans blyft my niets anders overig, dan mynen vyfjaarigen dienst te besluiten, met de onderdaanigste aanbeveeling van myn Persoon en Familie in de voortduuring van Uwer Edele Groot Mog. goedgunstigheid.

Waar na, de gemelde Heer Raadpensionaris buiten gegaan zynde, en zulks in desselfs absentie, in deliberatie is gelegt het vierde Poinct der tegenwoordige Beschryving, namentlyk het eligeeren van een bekwaam Persoon tot bekleeding van het Raadpensionaris-Ampt deezer Provincie, door de expiratie

Digitized by Google

van den vyfjaarigen dienst van den Heer Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL zullende vaceeren; en hebben hun Edele Groot Mog., op het geproponeerde van de Heeren van de Ridderschap, en met dankzegginge aan dezelve, na voorgaande deliberatie, met eenparige Stemmen verklaard, dat hun Edele Groot Mog. niet dan met het hoogste genoegen en de volleedigste goedkeuring gedenken aan alle de moeite, vigilantie en goede conduite, door den Heer Raadpensionaris geduurende desselfs vyfjaarigen dienst, ten beste van den Lande in het gemeen, en van deeze Provincie in het byzonder, aangewend en gehouden, welke hem Raadpensionaris het volkomen vertrouwen van hun Edele Groot Mog., en de levendigste erkentenis van alle regtschaapen Ingezetenen van den Lande hebben verworven.

En is voorts goedgevonden en verstaan, met eenpaarige en consonante Advisen van alle de Leden, den zelven Heer Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL, by continuatie voor den tyd van vyf jaaren, tot de voorsz functie te verzoeken en te eligeeren, zoo als verzogt en geëligeert word by deezen, en zulks op de Commissie voor deezen ten zynen behoeve gedepecheert, en op de Instructie voor hem gearresteert, waar op hy weder zal worden beëedigt, mitsgaders op den zelven voet, tractement en belooning, waar op hy op den 9 November 1787 is aangesteld, en op den 6 December desselven jaars zyne functie heeft aanvaard: dat wyders aan hem zal zyn gepermitteerd om zig geduurende den tyd van zyne Bediening als Raadpensionaris, ten allen tyde wanneer hy zulks mogt goedvinden, van dezelve te mogen ontslaan, des dat hy in dien gevalle behouden zal het Pensioen van agt duizend guldens 's jaars, aan hem, en de pecunieele voordeelen aan zyne Famille, by de even gemelde Resolutie van den 9 November 1787 toegezegt; als meede, dat aan hem in dien gevalle zal worden gerestitueerd het betaalde Amptgeld, naar rato van den tyd,

Digitized by Google

die aan de vervulling der vyf jaaren, waar voor hy thans word geëligeert, zal ontbreeken: en eindelyk dat hy ook den Eed op de Instructie zal mogen doen, in die zelfde termen, als voorige Raadpensionarissen, volgens hun Edele Groot Mogende Resolutie van den 19 July 1727 gedaan hebben, namentlyk dat hy zyne Instructie zoo exactelyk zal nakomen, als een eerlyk en getrouw Minister die kan nakomen, en als voorige Raadpensionarissen, en die welke daar in de praecieste zouden mogen zyn geweest, dezelve nagekoomen hebben.

Waar op, de voorsz Resolutie voor geresumeerd gehouden zynde, de Heer Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL door den Secretaris ROYER verzogt is weder binnen te koomen, vervolgens binnen gekomen, en door den Heer VAN WASSENAER Heere VAN STARRENBURG de voorsz hun Edele Groot Mogende Resolutie hem voorgehouden is, met byvoeging, dat de iever en vigilantie, met dewelke hy Heer Raadpensionaris dit gewigtig Ampt had bekleed, en het wys bestier door hem daar in aan den dag gelegt, voor hun Edele Groot Mog. gegronde waarborgen waren van de diensten die den Staat uit deeze continuatie had te verwagten, en dat zy vertrouwden, dat hy Heer Raadpensionaris, voldoende aan haar verzoek, met deezen post weder te willen aanvaarden, zoude vermeerderen de verpligtingen, welke zy hem reeds toedroegen voor de moeite en het goed bestier, die hy geduurende de vyf afgeloopen jaaren in zyne Bediening had genomen en betoont.

En heeft de Heer Raadpensionaris daar op aan hun Ed. Groot Mog. het navolgende verklaart.

Edele Groot Mogende Heeren!

Indien het tegenwoordig een tyd was [1], waar in Personeele

1) Men denke aan het regtsgeding van den ongelukkigen LODEWIJK XVI.

Digitized by Google

omstandigheeden myne keuze mogten beslissen; indien ik alleen te raadpleegen had met de geneigtheid tot rust, die aan ieder Mensch in een gevorderden leeftyd eigen is, zou de nadenking van het geen ik in de Waereld gezien en ondervonden heb, overvloedig genoeg zyn, om my te doen tragten een kleine verpoosing tusschen myn werk en myn einde te stellen, en ik bekenne het, ik heb het yverig verlangd; — maar beschouwingen van ernstiger aart hebben my terug gehouden, — 'er zyn zekere tyden en omstandigheeden, waar in het lafheid is een Post van aanbelang te verlaaten: wanneer de reden van waakzaamheid verdubbeld, is de Post van gevaar altoos die van Eer en Pligt, en zoo lang het Vaderland in zulke gevallen onzen dienst begeert, valt 'er niet meer te twyffelen over de keuze.

Daar ik nu Edele Groot Mog. Heeren, uit den mond van den Heer VAN WASSENAER Heere VAN STARRENBURG verstaan heb, dat alle de Leden van Staat eenpaarig herhaald hebben hunne meermaalen verklaarde begeerte tot continuatie van mynen dienst voor andere vyf jaaren, maar met byvoeging van de gunstige permissie, dat ik, geduurende dien termyn, my zal mogen ontledigen, ben ik bereid aan dit bevel van myne geëerbiedigde Overheid te gehoorzaamen, en myne Bediening wederom op te vatten tot zoo lang, dat een bedaarder gesteltheid van tyden my de vryheid zal geeven, om van Uw Edele Groot Mog. permissie gebruik te maaken; ik zal dit doen met den opregten wensch, van eerlang den last, die voor my te zwaar drukt, op sterker schouderen te zien overdraagen.

Maar gelyk U Edele Groot Mog. van my vorderen de vernieuwing myner verpligtingen, verzoek ik ook wederkeerig de vernieuwing van die gunstbewyzen, zonder welke het onmogelyk is, het zonderling Ampt van Raadpensionaris deezer Provincie waar te neemen: het is *Vertrouwen* en *Toegeeflykheid*, waar op ik moet kunnen staat maaken,

Digitized by Google

vertrouwen op de zuiverheid myner Bedoelingen en *toegeeflykheid* voor myne gebreken, — dit Vertrouwen moet de grondslag zyn van de agting en genegenheid, die 's Lands Ingezetenen den Minister kunnen toedraagen, die voor hunne Belangen helpt zorgen: dit Vertrouwen moet de beweegrede zyn, om zyne advisen een ernstige overweeging waardig te keuren: dit Vertrouwen moet het schild zyn, waar agter hy zich voor de pylen van Nyd en Naspraak kan verbergen: en het oogenblik, waar in ik ongelukkig genoeg zou zyn, dit Vertrouwen van Uw Edele Groot Mog. en de agting van het beste deel der Ingezetenen voor my te zien wankelen, zou ook dadelyk het oogenblik zyn, waar in ik zou besluiten, dat myn dienst voor den Staat onnut is geworden. — Toegeeflykheid heb ik noodig, niet alleen die alle de Leden der Burgerlyke Maatschappy aan malkander verschuldigd zyn, maar wel byzonder voor my, als gesteld in een Post, zoo vol van gewoel, en van onderscheiden betrekkingen, waar in het boven het Menschelyke zou zyn, niets te verzuimen, niets verkeerd in te zien, de bedaardheid van Geest nooit te verliezen.

Overtuigd van de ongenoegzaamheid myner Vermogens, verheffe ik myn Hart tot God de Bron van alle Wysheid, en my veilig verlaatende op zyn magtig en genadig Geleide, waar van zoo menigvuldige spooren in mynen Levensweg gedrukt staan, zal ik de voorgestelde Loopbaan, hoe kort of lang zy moge zyn, gemoedigd en getroost wederom intreeden, en den Eed aan den Lande vernieuwen.

Waar op de Heer Raadpensionaris vervolgens in handen van den Heer VAN WASSENAER Heer VAN STARRENBURG, weder onder de hier voorgemelde Modificatie den Eed op de Instructie afgelegd, en ook gedaan heeft den Eed van zuivering op het Formulier vervat in hun Edele Groot Mog. Resolutie van den 24 February 1656, en vervolgens het woord wederom opvattende, zyn Aanspraak heeft gecontinueerd.

Digitized by Google

Vergunt my nu nog eenige oogenblikken Edele Groot Mog. Heeren! om uit te drukken de gevoelens die altoos myn Hart vervullen, maar die gepast zyn, om by een gelegenheid, als deeze, met de levendigste aandoening van Eerbied en Dankbaarheid meer byzonder open te leggen.

Van dien God, die de Lotgevallen der Volken naar het Plan van oneindige Wysheid en Goedheid bestuurt, smeek ik, met een diep getroffen hart over de rampen onder welke zoo veel Volken van ons Waerelddeel zugten, den Zegen en de Bescherming af, over dit goede Land en deszelfs Inwoonders: dat de Vrede, de Eendragt, de Verdraagzaamheid, de Broederlyke Liefde, alle harten moge in één smelten! — ons allen moge aanspooren, om een Land te beminnen, daar de onwaardeerlykste voorregten genoten worden, die ergens te vinden zyn: daar een yder zynen Godsdienst mag oeffenen zonder vervolging: daar het Heiligdom van Vryheid in Persoon en Goederen, zoo veel het mogelyk is, door de Wetten wordt beveiligt: daar de eerste Regent en de geringste Ingezeten aan dezelve Wetten onderworpen is, en naar evenredigheid van zyn Vermogen, dezelve Schattingen aan den Staat opbrengt: daar de Arme troost en ondersteuning, de Verdrukte Regt en Bescherming vindt. — Voorregten, zoo weezenlyk, zoo uitsteekend, dat het ongevoeligheid of onzinnigheid moet zyn, dezelve in de Waagschaal te stellen, om naar de schimmen van een denkbeeldige volmaaktheid te grypen [1]).

Die Zegen en Bescherming des Almagtigen ruste ook in alle wenschelyke volkomenheid op de Hooge Regeering des Lands, als met de Magt der gansche Maatschappy bekleedt tot handhaaving van Recht en Ordre, die twee Hoofd-Zuilen van het geluk der Burgerlyke samenleeving! Dat Haare

---

1) Onmiskenbare zinspeling op de woelingen der met Fransche revolutionairen heulende Patriotten.

Digitized by Google

Raadslagen in deeze donkere tyden mogen voorgelicht worden door de Voorzigtigheid! Haare Besluiten de Vrugten zyn van Wysheid en Eenigheid! Haare Uitvoeringen het kenmerk dragen van klem en standvastigheid! Dat die schoone Spreuk onzer Voorouderen *Vigilate Deo Confidentes*, diep in de Harten der Overheeden zy ingedrukt! En dat deeze Godvertrouwende Waakzaamheid de Welvaart, Vryheid en Veiligheid van deeze Provincie en van den ganschen Staat in het midden van het rumoer der Volken verzekere tot in het laatste Nageslagt!

Doorlugtig Vorst, aan wien de Constitutie de Waardigheeden van Stadhouder Capitein- en Admiraal Generaal erfelyk heeft opgedraagen, en door een plegtige Vereeniging der Boudgenooten onlangs bevestigd, de Wenschen, die ik reeds uitgedrukt heb voor het geluk van den Staat, zyn ook tevens Wenschen voor het geluk van Uwe Doorlugtige Hoogheid en desselfs Huis.

Wie doch heeft meêr belang by den algemeenen Welvaart der Natie, by haare Vryheid en Veiligheid, dan een Huis, wiens roemrugtige Voorzaaten de Grondleggers en Verdeedigers dier Voorrechten zyn geweest, en wiens waare grootheid altoos zal geleegen zyn in het betreeden van dat loffelyk Voetspoor? De Auctoriteit, welke de Constitutie in de handen van Uwe Doorlugtige Hoogheid gesteld heeft, is de beminnelykste, die in eenig Land van den Aardbodem is uitgedagt: Zy houdt het evenwigt der Magten in den Staat: Zy is de Waarborg van de Vryheid der Ingezetenen: de klem der Wetten: En de handhaafster der publyke Veiligheid — de Hemel bevestige dit gezag in de handen van Uwe Doorlugtige Hoogheid, en vereeuwige het zelve in een reeks van Wyze en Deugdzaame Opvolgers! Leef lang, Doorlugtig Vorst, onder het ruim genot van al wat Uwe redelyke begeerten kan vervullen: Deel die Zegeningen in een ongestoord genoegen met Haare Koninglyke Hoogheid,

Digitized by Google

Uwe Gemalinne, met de Prinsen en Princessen, tot Uw Huis behoorende, met den Kleinzoon, dien de Hemel aan Uwe Doorluchtige Hoogheid en aan Onze Wenschen deezen morgen zoo voorspoedig geschonken heeft 1)! Laat die Jonggebooren zyn tot een nieuwen Roem Zyner hooge Stamhuizen, tot een nieuwen Zegen in Nederland! Laat de Liefde, de Eerbied, het Vertrouwen dezer gelukkige Natie de tydelyke belooning zyn van Uwe onvermoeide werkzaamheid, en niet minder dan Uwe hooge Waardigheden, de bestendige Erfbezitting zyn van het Huis van Orange en Nassau, tot aan het einde der dagen!

Accordeert met de voorsz. Resolutien.

XXV. *Extract uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Hollandt ende West-Vrieslandt, in haar Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op Donderdag den 24 January* 1793. (*Secreet*).

Ontfangen een Missive van de Heeren Gecommitteerde Raaden, in den Hage en te Hoorn resideerende, geschreven in den Hage den 23 dezer, waar by, uit kragt van hun Edele Groot Mog. authorisatie van den 2 dezer, om by wege van Negociatie van Penningen, op de minst bezwarende Conditien in deze omstandigheden, de Kas der Provincie van de nodige Penningen te voorzien, tot goedmaking der gerequireerde uitgaven in dit jaar, suppediteeren een Plan, hun daar toe best en het geschiktste voorgekoomen, en, by hunne consideratien dienaangaande, verder proponeeren, om by het aanstaande Consent in de extraordinaris Middelen, eene belasting over alle Capitaalen der Ingezetenen dezer Provincie in eenige Negociatien ten laste van vreemde Mogendheden, Staaten, Particulieren of Colonien

1) Koning WILLEM II, de Held van *Quatre-Bras* en *Waterloo.*

Digitized by Google

buiten die van dezen Staat; waar van bereid waren de wyze van invordering mede te deelen, met openlegging van hunne bedenkingen op dit Middel; breder hier na geïnsereerd.

Fiat Insertio.

Waar op gedelibereerd zynde, is, ten aanzien van het eerste lid der voorsz Missive, goedgevonden en verstaan, het verrigte van de Heeren Gecommitteerde Raaden by deze te approbeeren; en dat het tweede lid zal worden geëxamineert door de Heeren van de Ridderschap en verdere hun Edele Groot Mog. Gecommitteerden tot de zaaken van de Financien, met de Heeren Gecommitteerde Raaden in den Hage en te Hoorn resideerende, en de Vergadering daar op gediend van der zelver consideratien en advis; hebbende de Heeren van de Ridderschap het zelve dien onverminderd overgenomen.

Accordeert met de voorsz Resolutien.

Edele Groot Mogende Heeren! (*Secreet*).

Daar Uw Edele Groot Mog. by Secreete Resolutie van den 2 January laatstleden, de Gecommitteerde Raaden in de byde Quartieren hebben gelieven te authoriseeren, om by wege van Negociatie van Penningen, op de minst bezwarende Conditien, die in deze omstandigheden zouden kunnen worden gemaakt, de Kas van de Provincie van zoo veel Penningen te voorzien, als nodig zal bevonden worden tot goedmaking der uitgaven, welke in dit jaar, uit enigerhande hoofde, zouden kunnen worden gerequireerd, hebben dezelve niet nagelaaten, met de meeste spoed, aan de intentie van Uw Ed. Groot Mog. te voldoen, en met de vereischte attentie geëxamineerd differente Plans van Negociatien, die zy zelve aan de hand hadden, en hun door anderen, des kundigen, zyn gesuppediteerd geworden: En uit alle de

Digitized by Google

Plans is aan hun, in de tegenwoordige tydsomstandigheden geen beter en geschikter Plan, dat, na hunne gedagten, met uitsigt van succes, kan worden geintroduceerd, voorgekomen, dan het Plan van een Negociatie, waar van aan Uw Edele Groot Mog. bereids den 18 dezer by monde van den Heer Raadpensionaris kennis is gegeven, en het geen zy de eer hebben, door het hier nevens gevoegd Berigt (waar aan zy de vryheid nemen zig te refereeren) nader aan Uw Ed. Groot Mog. kenbaar te maken.

Fiat insertio.

De Gecommitteerde Raaden kunnen na deze ouverture, niet afzyn aan Uw Edele Groot Mogende te betuigen, dat het hun ten uiterste heeft gesmert, in de noodzaaklykheid gebragt te zyn, van tot zulk een onereuse Negociatie voor de Provincie te moeten besluiten, in een tyd, waar in, volgens alle oogschynlykheid, een abondantie van Geld onder de Particulieren is, dog waar in de doorbrekende smaak om deel te nemen in vreemde Fondsen, tegen hooge Interessen genegocieerd, de Provinciaale Effecten dagelyks meêr en meêr drukken, en de binnenlandsche Intressen, zoo wel van 's Lands Fondsen, als van de Gelden tot Commercie, Manufacturen en Handwerken benoodigd, op een onvoorbeeldige wyze naar de hoogte dwingen, niet tegenstaande, om gewigtige redenen, by de Placaten, tegen het willekeurig openzetten van diergelyke Negociatien, een salutaire voorziening was gedaan: dat, ten anderen, de Gecommitteerde Raaden ook met schrik gedenken aan het nieuw bezwaar, dat door deze gearresteerde Negociatie, zoo wegens de Intressen, als wegens de gestipuleerde aflossing, op de Financien der Provincie word gelegd: Een bezwaar, het welk met geen mogelykheid is goed te maken, ten zy de Financien op een efficacieuse wyze, door nieuwe inkomsten, daar toe worden in staat gesteld.

Digitized by Google

Dat deze consideratien, gevoegd by de gedeclareerde verwagting van Uw Ed. Groot Mog., by hoogst derzelver bovengenoemde Resolutie van 2 January, dat de Gecommitteerde Raaden eenig middel van Financie zouden voorslaan, tot betaaling der Intressen en gedeeltelyke aflossing der Capitalen, hen dan ook verpligt hebben, hunne gedagten serieus daar op te bepaalen, en dat, in deze overweging, het hun is voorgekomen, dat de Obligatien en Losrenten, loopende ten laste van het gemene Land, of van eenige publique Comptoiren binnen deze Provincie, met 100ste en 200ste Penningen belast zyn, gelyk ook genoegzaam alle winst aanbrengende Goederen en Actien, terwyl de aandelen in Negociatien, ten laste van vreemde Mogendheden, en andere buitenlandsche Fondsen, aan generley belasting onderhevig zyn, niet tegenstaande dezelve zeer hooge Interessen geven, en daardoor (gelyk reeds gezegd is) grootendeels oorzaak zyn, dat het gemene Land mede tot zulke hooge Interessen moet negotieeren, en dat de eigen Fondsen van het Land, zoo wel als de vaste Goederen, die minder voordeel geven, merkelyk in prys moeten daalen.

Dat derhalven de Gecommitteerde Raaden gemeend hebben aan Uw Ed. Groot Mog. te moeten proponeeren, om by het aanstaande Consent in de extraordinaire Middelen te verklaaren, dat over alle Capitaalen, welke de Ingezetenen dezer Provincie bezitten in eenige Negociatien ten lasten van vreemde Mogendheden, Staaten, Particulieren, of Colonien, buiten die van dezen Staat, zal worden geheven en betaald een geheelen 100sten Penning, voor zoo verre zy een Rente geven van vier per cent, en daar boven; van de Capitaalen, rentende drie per cent, een halven of 200ste Penning, en van de Lyfrenten een 100ste en een 200ste Penning; waar van de Gecommitteerde Raaden beryd zyn, aan Uw Ed. Groot Mog. te suppediteren een wyze van invordering, die de contribueerende Ingezetenen niet verpligt om den staat hunner

Digitized by Google

Bezittingen open te leggen, zoo dra aan de Gecommitteerde Raaden gebleken is, dat deze voorslag aan Uw Ed. Groot Mog. niet geheel verwerpelyk voorkomt.

Dat, voor zoo veel hen aangaat, zy van oordeel zyn, dat dit Middel zig zelven van veelerly kanten aanpryst, want:

1. Is het eene belasting, die niemand behoeft te dragen, als de zoodanige, die de buitenlandsche Fondsen praefereeren boven de inlandsche [1]).

2. Drukt de belasting op geene Commercie, Fabryken of Trafyken, maar bevoordeeld dezelve, ten minsten indirect.

3. Zal de gemene Man 'er niet door bezwaart worden.

4. Zal het avantage 'er uit gebooren worden, dat de binnenlandsche Fondsen en vaste Goederen in waarde toenemen. En

5. Flatteeren de Gecommitteerde Raaden zig, dat daardoor een vry aanzienlyke som in 's Lands Kas zal worden gebragt, welke vermeerdering van Inkomsten, gevoegd by de verbetering en rigtige invordering van 's Lands gemene Middelen, zoo menigmaal en zoo ernstig aan de deliberatien van Uw Ed. Groot Mog. aanbevoolen, zy vermenen dat suffisant zal zyn, om het jaarlyks te kort van de Financien te suppleren, en mogelyk zelfs, om de schulden van de Provincie, door eene jaarlyksche aflossing in te korten.

En het geen nog al meerder zal kunnen worden bevorderd, wanneer men wederom dit jaar, en vervolgens gebruik zal kunnen maaken van zoodanige operatien, waar door de schulden, buiten merkelyk bezwaar van de Ingezetenen, worden verminderd, hoedanig in den gepasseerden jaare zyn begonnen, en op zulke of soortgelyke wyze verder in het werk gesteld zouden kunnen worden.

De Gecommitteerde Raaden zullen zig gelukkig agten,

1) Z. hierbij mijn geschrift, *Voorouderlijke wijsheid in hagchelijke tijden*, (*het Ministerie der Raadpensionarissen* S. VAN SLINGELANDT, P. STEYN *en* L. P. VAN DE SPIEGEL *herdacht* (1872,) bl. 118.

Digitized by Google

indien dit of een ander beter middel van Financie, de goedkeuring van Uw Ed. Groot Mog. mag wegdraagen, terwyl zy het daar voor houden, dat zonder het radicaal herstel der Financien, deze Provincie, met al haar bloey en welvaart, eerlang moet ten gronde gaan.

Waar mede, *Edele Groot Mogende Heeren*, zullen wy God Almachtig bidden, U. Ed. Gr. Mog. te willen houden in Zyne heilige protectie. 1)

XXV. „*Door dhr.* HOPE *gesuppediteerd aan Myl.* AUCKLAND *in Augs.* 1791." 2)

„It may be estimated, without the risk of exaggeration, that the sum total for foreign Loans negotiated within these Provinces greatly exceeds the sum of Fl. 20,000,000 per Annum, for the last three years; in which more of these loans have been made than during any equal previous space of time, owing to very obvious causes.

Tho we have many in this Country who spend their incomes, I believe the people taken in a body do not consume above $\frac{5}{8}$, or at most $\frac{3}{4}$ of their Revenues. — It results that very large sums are constantly placed out; of which the greater part, in former times, went to England, and much has lately gone to France, from the spirit of party. — Many, from the spirit of gain, attracted by the higher interest of money, sold out in England, and are now doing penance for having placed their money in France. Since the Revolution in that Country, very little has been placed there, and what has been drawn from thence has

---

1) Met de dagteekening 's Hage 23 Jan. 1798, get. G. B. EMANTS (Zuiderkwartier) H. VAN STRALEN Jz., (Noorderkwartier).

2) Eigenhandig opschrift van VAN DE SPIEGEL. — Het Engelsch afschrift schijnt van Lord HENRY SPENCER te zijn. Z. hiervoren III. bl. 635, 658.

Digitized by Google

gone back to England in some part, but more in the occasional loans made here for the Emperor, the Empress of Russia, the Kings of Denmark, Sweden, Poland, some Princes, and a good deal in Private Negotiation on the Colonies, and on security of the funded debt of America. The sums negotiated by the States, Cities, and Companies, which are much more considerable, should be added to form an idea of the surplus revenue of the Inhabitants of the Country, but this does not seem to be the object of your Lordship's enquiry."

The following is a statement of the loans negotiated in Amsterdam, from the 1st July 1790, to the 1st August 1791.

For Russia.	Fl.	18,000,000	
the Emperor . . .	"	4,000,000	
Sweden	"	3,000,000	
Poland	"	3,000,000	
America	"	3,000,000	
on American Stocks.	"	2,000,000	
Private Princes . .	"	1,000,000	
			Fl. 34,000,000
Inclusive of the India Company	Fl.	10,000,000	
The Bank	"	6,000,000	
		16,000,000	
Foreign Loans reimbursed in the same period			Fl. 8,000,000
New money raised.			Fl. 26,000,000

Digitized by Google

XXVI. *Schets van een Conciliatoir Plan op het Rapport van het Defensiewezen, in zoo verre hetzelve regardeert het bestuur der Marine van den Staat.* [1] *Secreet.*

Men onderstelt voor af, als waarheden door de dagelyksche onderviuding beweezen, dat de Marine van de Republyk tegenwoordig niet in dien staat is, om met de vereischte activiteit en kragt te voldoen aan haar einde en oogmerk; als mede, dat het saamenstel van haar Bestuur, en de wyze van desselfs uitoeffening haar moeten verhinderen, om ooit tot die kragt en activiteit te geraaken — immers, indien iemand van deeze twee stellingen niet overtuigd is, kan hy zig dispenseeren, van deeze Schets te leezen.

In de bovengemelde onderstelling dan, verder naspeurende de oorzaaken van dit verval, vindt men dezelve te bestaan:

I. In een afwyking der oude gronden, welke men zig by de oprigting der vyf Admiraliteits Collegien heeft voorgesteld.

II. In toevallige, en, door het verloop der tyden, bygekomen oorzaken.

Ad I. Van de oudste tyden af, dat 'er een Oorlogs Marine in deeze Landen geweest is, heeft men getragt dezelve onder één bestuur te brengen; differente Provintiaale en Stedelyke belangen hebben zig daar tegen geopposeerd, tot dat men, om de zaaken buiten confusie te houden, eindelyk heeft moeten komen tot de oprigting van vyf Collegien op

1) „v. d. sp. Junij 1793." Eigenhandig opschrift van den Raadpensionaris. Te verg. met het „ruw Ontwerp" van April 1791, in deze Verzameling III. 650 volgg.

Digitized by Google

de Instructie van 1597; doch onder twee heilzaame voorwaarden, naamelyk, dat het beleid van den Oorlog te Water, met de bepaaling waar, en hoe veel Schepen in de respective Quartieren zouden worden geëquipeerd, zoude staan aan de generaale Vergaderingen der Admiraliteits Gedeputeerden, ten overstaan van den Heer Admiraal Generaal, als mede dat alle de Inkomsten der Collegien zouden geoordeeld worden dezelve in 't geheel toe te behooren, zoo dat het te kort komende Collegie zoude worden gesubsidieerd door het gene over hadt, en dat *in het generaal te kort komende*, door de Staaten Generaal zoude voorzien worden.

Van deeze grondregels is men afgeweeken, en daar uit zyn in de eerste plaats geboren de jammerlyke gevolgen die wy tegenwoordig zien — zoo draa de Finantien van de Collegien op haar zelfs bestonden, verkreeg yder Collegie een soort van independentie van 't geheel weezen: yder Collegie moest zyn aandeel hebben in aanbouw en equipagie, maar sommige hadden geen middelen om de Schepen te onderhouden en van 't noodige te voorzien: de Schepen moesten daar door vervallen, en als het op het gebruik aankwam, was 'er geen mogelykheid meêr om te bepaalen waar, en hoe veel Schepen in de differente Quartieren zouden worden geëquipeerd, maar men moest schikking maaken met de Collegien, wat yder in staat was, naar zyne byzondere gesteldheid, te leveren: hier by kwam, dat het één Collegie geen belang meer hebbende in de welgesteldheid der Finantien van het andere, elk van dezelve de middelen te Water op zulk een wyze kon laaten heffen, als met het plaatselyk belang meest scheen over één te komen.

Deeze gevolgen springen in het oog, en wil men dezelve meêr in detail zien, behoeft men slegts het Rapport der personeele Commissie tot het Defensie-weezen op deeze materie te leezen.

Digitized by Google

Ad II. De toevallige en bygekomen oorzaaken zyn:

a.) De verandering in de manier van den Oorlog ter Zee te voeren.

b) De meerdere kostbaarheid der reparatien der Schepen, en der verzorging van alles wat tot de Equipagien behoort.

c) De verandering en het verloop van sommige Zeehavens.

d.) De vermenigvuldiging der Scheepstimmerwerven, en Magazynen, met de daar toe gerequireerde Bedienden.

Wanneer men dan deeze gebreken ziet, en te gelyk in aanmerking neemt, dat 'er een tyd geweest is, waar in ze niet exteerden, is buiten twyffel het eerste middel tot redres, de zaaken te rug te brengen tot haaren eersten oorsprong [1]), en dit middel bevat deeze drie onderwerpen:

1. Eenheid te brengen in de Directie, dat is, een middelpunt daar te stellen, uit het welk het bestuur van het geheele weezen gedirigeerd wordt, zoo dat de byzondere Departementen slegts deelen zyn van dat geheel.
2. De Finantien van alle de Departementen gemeen te maaken, en in handen van de generaale Directie te stellen.
3. De toevallige oorzaaken van 't verloop weg te neemen, of zoo ze niet weg te neemen zyn, de werksaamheden van de generaale Directie daar naa te schikken.

Tot nog toe steld men geen weezentlyk verschil met het Rapport der Heeren Gedeputeerden tot het Defensieweezen, zoo weinig omtrent de oorzaaken van het verval der Marine, als omtrent de middelen ter verbetering; maar de wyze hoe dit te effectueeren zal het object van verschil uit-

1) Naar de les van den Kanselier BACO, als motto door de Schrijvers der *Grondwettige Herstelling van Nederlands Staatswezen* in 1785 gebezigd: „Retrahe res ad veram earum institutionem, et circumspicias in quibus, et quibus modis degeneraverint."

Digitized by Google

maaken, het welk men zich nogthans flatteert dat weg te neemen zal zyn, wanneer men alle zyden even sterk geanimeerd is, om *quovis meliori modo* een herstel te bewerken van zaaken, die zonder 's Lands oogschynlyk nadeel niet langer op den ouden voet kunnen blyven.

Het denkbeeld van de Heeren Gecommitteerden tot het Defensieweezen loopt uit, in het generaal, tot oprigting van een *één ig Departement of Raad ter Admiraliteit* in 's Hage [1]), niet *als een Collegie Superintendent*, maar als in zig vervangende alle de werkzaamheden van de tegenwoordige Collegien ter Admiraliteit, welke Collegien, zoo ras de onderscheiden takken van hunne bezigheden aan den Raad waren overgebragt, zouden moeten cesseeren — die Raad zoude bestaan uit zestien Persoonen, waar van Holland vier zoude hebben, en elk der andere Provintien twee — dezelve zoude voorzien zyn van een Instructie, nader bepaalende den aart van deszelfs bestaan en werkzaamheid, waar van een Concept by het Rapport is overgelegt — ten aanzien van het werk in de Plaatsen daar thans Admiraliteits-Collegien zyn, zoude *het werk van de Middelen te Water en de dagelyksche Depêches voor de Commercie*, geadministreerd worden door twee of drie Commissarissen, met Instructie van den Raad te voorzien: *de publique werken relatie hebbende tot den Bouw en Uitrustinge van 's Lands Schepen*, daar onder begreepen de details van Werven, Magazynen &c. zouden worden toevertrouwd aan de Equipagiemeesters: *het Militair Departement*, in zig bevattende de details van de Werving, der Monstering, der betaaling, den toestand der Schepen &c. zoude gesteld worden in handen van één of twee bekwaame Officieren ter Zee, Vlag-Officieren of Capiteinen, ter plaatse woonagtig, welke over die zaaken direct zouden correspondeeren met den Raad.

1) Verg. hiervoren, bl. 289, en de *Nadenking van een Staatsman*, bl. 61.

Digitized by Google

Bedenkingen omtrent dit Plan.

Zonder voor als nog te onderzoeken, of alle de nuttigheden, die de Heeren Gedeputeerden zig uit de executie van dit Plan belooven, daadelyk volgen zullen, is 'er egter een groote zwaarigheid, welke veele Regenten terug houdt, om 'er hunne toestemming aan te geeven; naamelyk, dat het Project van één algemeenen Raad in den Hage resideerende, *met afschaffing van de vyf Collegien* ter Admiraliteit, een totaale omkeering medebrengt van een staat van zaaken, die twee honderd jaaren bestaan heeft: — niet dat men dien staat van zaaken zou wenschen te houden op den voet waar op dezelve thans is (immers dit stelt men egaal met den totaalen ondergang van de Marine te willen); maar men oordeelt, dat de veranderingen in een Republyk, vooral in deeze tyden en omstandigheden, daar kundigen en onkundigen zig tot Reformateurs opwerpen, met geen sprong moeten geschieden, en dat zelfs, wel verre van (gelyk de Heeren Gedeputeerden zeggen bl. 35) *dat de grootere volmaaktheid van het Bestuur aan de toekomende Liefhebbers van Nieuwigheden de gelegenheid zou beneemen, zig door een gewaande zugt voor 's Lands welzyn te kunnen bezoetelen*, in tegendeel de gemakkelykheid van zulk een plotselyke verandering regt geschikt voorkomt, om die Liefhebbers, nu of in het vervolg, te encourageeren, om met oneindig minder verstand en overleg, het zy in dit of in andere Stukken, nieuwigheden in te voeren.

Men oordeelt derhalven, dat het raadzaamer zy, verbeteringen te zoeken, die met mindere Schokken werken, en nogthans hetzelve wenschelyk doel-einde bereiken.

De Heeren Gedeputeerden tot het Defensieweezen stellen met regt, dat 'er verscheiden details zyn in het Bestuur der Zeezaaken, die niet wel *a priori* kunnen bepaald worden, en dat het dienvolgens één der eerste werkzaamheden

Digitized by Google

van den Raad zal moeten zyn, zich daar van *au fait* te stellen, en geschikte voorslagen tot voorziening te doen — daar by komt, dat, zoo men in een Republyk geconstitueerd als de onze, eenig effect mag verwagten van nuttige Voorstellen tot Redres van zaaken, waar by Provintiaale of Stedelyke Belangen geconcerneerd zyn, men dezelve voorstellen zoodaanig behoort te schikken, dat de Regenten van die Provintien of Steden vryheid hebben, om zonder merkelyke benadeeling van hunne Ingezetenen, daar in te treden, en dit geschiedt nooit, dan door middel van een langzaame overtuiging.

Voorslag van een Conciliatoir Plan.

De vraag is dan, of men in deezen niet trapswyze zoude kunnen werken en voortgaan? in deezer voegen:

Dat ten eersten wierdt opgerigt een Algemeenen Raad ter Admiraliteit, op de Instructie, door de Heeren Gedeputeerden tot het Defensieweezen by hun Rapport overgelegd [1]), in welke Instructie men slegts weinige en geen essentieele veranderingen zou verlangen; zoodaanig egter dat het getal der Leden, of liever de proportie der saamenstelling van den Raad, behoort genomen te worden zoo naa mogelyk in de proportie, waar in de Provintien tegenwoordig deelen in de Admiraliteits-Directie. — Dat wyders zouden kunnen worden gearresteerd de twee laatste Poincten van de Concept-Resolutie mede by het Rapport gevoegt bl. 55, concerneerende het overneemen van het geheel Finantieweezen der Collegien, en van de Schepen, Magazynen &c., zoo als dezelve hier volgen geinsereerd. [2])

„Dat alle de Penningen, by de Collegien ter Admirali-

1) Verg. den *Staat der Defensie van de Republiek* (Amsteldam, 1791 by ALLART (bl. 53 volgg. 193—265 (get. B. P. VAN LELYVELD, Secret.)

2) De volgende zinsneden tot „zouden mogen overneemen" (bl. 394) in den oorspronkelijken tekst *gecursiveerd*.

Digitized by Google

teit, op authorisatie van H. H. M., op interest geligt, zullen moeten worden overgebragt tot lasten van de voorsz. Raad ter Admiraliteit; voor zoo verre dezelve Penningen nog niet zouden zyn gerembourseerd; — en dat tot dat einde de voorsz. Raad ter Admiraliteit zal gehouden zyn de Interessen daar op verschuldigt aan de Houders der Obligatien, op de gewoone tyden te doen uitreiken; mitsgaders de remboursementen, tyde, dat die zullen mogen worden gedaan; zorge dragende, dat van deeze dispositie, by publicatie, of anderzints, aan de Geinteresseerdens kennis worde gegeeven tot derzelver narigt.

Dat gelykelyk de Baaten en Praetensien van de voorsz. Collegien zullen overgaan ten behoeven van de voorsz. Raad ter Admiraliteit, met last aan denzelven, om de inning en de betaaling van gemelde Baaten en Praetensien te agtervolgen; mitsgaders ook zoodaanige Penningen, als de respective Provintien uit hoofde van gepraesteerde diensten, zoo van Equipage, Aanbouw, ofte anderzints, aan de voorsz. Collegien als nog schuldig zouden mogen zyn; met verderen last, om van alle de voorsz. Baaten en Praetensien een praecisen staat te formeeren, en aan haar Hoog Mogende te praesenteeren.

Dat de voorsz. Raad ter Admiraliteit al verder zal worden aangeschreeven, om een Staat en Inventaris te doen formeeren, en aan haar Hoog Mogende over te leeveren van alle Scheepen, Fregatten ofte Vaartuygen van Oorlog, Jachten, Schuiten &c., de gemeene zaak toekomende, welke in den bedryve der voorsz. respective Collegien ter Admiraliteit zyn geleegen, ofte in Zee zyn dienende, met al het geene daar toe gehoord; mitsgaders een Staat en Inventaris van de Magazynen, Arsenaalen en Ammunitie van Oorlog, welke dezelve, uit kragte van deeze haar Hoog Mogende Resolutie, van de respective Admiraliteits-Collegien zouden mogen overneemen."

Digitized by Google

Gelyk ook de twee eerste Pointen van die Resolutie onder de verandering, welke de schikking van dit Conciliatoir-Plan zoude vereischen.

Dat wyders de tegenwoordige Raaden ter Admiraliteit in de onderscheiden Departementen provisioneel zouden worden gecontinueerd als Regters in gevallen van genomen Pryzen, en in fraudes en contraventien van de Middelen te Water; dat mede de dagelyksche Depêches voor de Commercie by dezelve zouden worden geexpedieerd; en wyders zoo veel aangaat den Bouw- en Uitrusting der Schepen, de Militaire inrigting en de Magazynen, als Commissarissen, ondergeschikt aan den algemeenen Raad, genoegzaam op denzelven voet, als waar op het nieuw Bestuur van de West-Indische Colonien is gevestigd, volgens welken de algemeene Raad der Colonien alles dirigeert wat tot het generaal weezen der Administratie behoort, en de Commissarissen in de Departementen het opzigt hebben over zaaken van dagelyksche expeditie 1), ingevolge hunne Instructie, en onder responsabiliteit aan den Raad; des nogthans dat by het eindigen der Commissien der respective Raaden ter Admiraliteit, geen nieuwe zouden worden aangesteld, tot dat zy op een bepaald getal van, waarlyk *in loco* resideerende, Commissarissen zullen zyn verminderd.

Deeze Commissarissen zouden derhalven in effecte hebben die zelve gedeelten der plaatselyke werkzaamheid, welke de Heeren Gedeputeerden tot het Defensie-weezen aan Commissarissen hebben willen toevertrouwd hebben; maar met dit onderscheid, dat welgemelde Heeren dezelve demandeeren aan *separaate Commissarissen tot yder soort van werk*, en dat men volgens dit Plan zoude praefereeren, een *ondergeschikt en verantwoordelyk Collegie in yder Departement.*

1) Wij spreken van de „dagelijksche leiding en uitvoering van zaken." Grondwet Art. 186, Provinciale Wet Art. 149.

Digitized by Google

Men oordeelt, dat door deeze schikking aanstonds zoude geobvieerd worden aan de gebreken, die uit afwyking der oude gronden geboren zyn, en dat hier door tevens zoude geëffectueerd worden de hoognoodige éénheid in het Bestuur, en éénheid in de Finantien.

Dit is reeds veel gewonnen, maar het is niet al: er zyn ook toevallige en door het verloop der tyden opgekomen oorzaaken, en aan deeze behoorde niet minder geremedieerd te worden; maar hier in wenschte men vooral met voorzigtigheid te werk te gaan, om redenen dat de groote veranderingen niet spoedig zyn te effectueeren, en dat, wanneer ze al kunnen geëffectueerd worden, de ondervinding dikwyls doet zien, dat men te veel en te schielyk gereformeerd heeft.

Ten deezen opzigte zoude men dan voorslaan, dat zoo draa het algemeen- of hoofdbestuur gevestigd was, het zelve aanstonds zoude moeten werkzaam zyn:

1. Om een compleete kennis van alle de details te verkrygen, en ten spoedigsten mogelyk, aan H. H. M. op te geeven een uitgewerkt Plan, hoedaanig de Plaatsen, daar tegenwoordig de werkzaamheid van de Admiraliteit is, meest nuttig zullen kunnen gemaakt worden, zonder zig te houden aan de tegenwoordig subsisteerende verdeeling in zesden; daar by egter in het oog houdende, hoedaanig te compenseeren de verliezen die sommige Steden zouden lyden, indien noodzaakelyk geoordeeld wierdt eenige Werven of Plaatsen van Equipage af te schaffen.

2. Op te geeven een generaal Plan van huishoudelyke menage in de Departementen die zullen blyven subsisteeren.

3. Met alle mogelyke activiteit ter hand te neemen de eenpaarige perceptie van de middelen te Water, welke nu niet meêr geaffecteerd zynde aan de byzondere Collegien, het geheel Lighaam regardeert, en derhalven met meêrder securiteit voor het Land, en égaliteit voor de Commercie kan gedirigeerd worden.

Digitized by Google

4. Dat nadien daadelyk alle de schulden en praetensien van de onderscheiden Collegien moeten overgebragt worden aan het Hoofdbestuur, het zelve Hoofdbestuur een van zyne eerste bezigheden zal moeten maaken, van de opgaave van een aanneemlyk Plan, hoedaanig de agterstallen van de respective Provintien op Petitien tot de Zee, *wegens reëel gepraesteerde diensten*, op een redelyken voet zullen kunnen gezuiverd worden, en in de generaale Kas van de Marine gebragt.

Hier by voegt men eindelyk nog den wensch, dat de Bondgenooten geliefden te convenieeren over een Middel, door het welk deeze gewigtige zaaken, binnen een zekeren termyn, finaal konden afgedaan zyn.

XXVII. *Extraits de diverses lettres écrites par Mr.* DE NAGELL, *Ministre des Provinces-Unies à la Cour de Londres.* 1)

20 Avril 1792.

Les explications entre les Cours de Vienne et de Paris sont montées sur un ton qui ne laisse aucune espérance; mais la conduite de Mr. DE NOAILLES me paraît inexcusable. 2) — Nous sommes ici dans une très-grande impatience de voir terminer le cours de ces négociations, et je crois le Ministère très-décidé à ne pas se mêler des suites sans la nécessité la plus urgente. La conduite de la Cour de Berlin ne trouve aucun admirateur, et à sa marche, on soupçonnerait presque que l'on veut à Berlin et à Vienne

---

1) Uit de nagelaten papieren van JOH. VALCKENAER en L. C. LUZAC. De brieven van den Gezant VAN NAGELL zijn deels aan VAN DE SPIEGEL, deels aan H. FAGEL gerigt.

2) DE NOAILLES, Ambassadeur van Frankrijk te Weenen, bevond zich aldaar sedert October 1786. *Capefigue*, *L'Europe, pendant la Révolution française*, I. 89.

Digitized by Google

la guerre, mais qu'on veut avoir l'air qu'elle soit défensive, afin de pouvoir *s'indemniser des fraix.* — Enfin le secret que l'on fait à cette Cour-ci, de l'Alliance monstrueuse, qui vient de se contracter entre la Maison d'Autriche et de Brandebourg [1]), *fait tout soupçonner. Wat moeten zig nu de weldenkende bedroeven van ons Politicq Systhema na de maan te zien.*

du 7 Septembre 1792.

D'après les Nouvelles que nous avons de Paris, et qui vont jus qu'au 2 du courant le Duc de Brunswyk (Brunswick?) doit se trouver avec son Armée devant Verdun; cette place prise, rien ne l'empêchera d'avancer sur Paris, et c'est alors, je crains, que les horreurs se multiplîront dans la Capitale. Une Personne bien instruite m'a dit en grande confidence, que Mr. DE BRETEUIL, comme Plénipotentiaire de S. M. T. C. a signé une promesse de dédommager le Roi de Prusse des fraix de la Guerre, sans déterminer le montant où ces fraix pourraient être portés; ceci ne laisse pas que d'être curieux, d'autant plus que je crois aussi être très-bien informé, que le Duc lui-même n'est pas fort satisfait du Manifeste, qui porte son nom [2]); j'avoue être infiniment curieux de voir débrouiller ce Cahos. (sic).

Par mon Postscriptum officiel, vous voudrez bien être informé, Monsieur, des nouvelles horreurs commises à Paris et qui font frémir l'humanité.

11 Septembre 1792.

Je ne puis m'empêcher, Monsieur, d'avoir souvent des inquiétudes pour le Duc de Brunswyk, sa position au milieu de ces Canibales (les Francais) doit être affreuse: je suis de la plus vive impatience de lui en voir faire raison.

---

1) Verg. hiervoren bl. 257—265.

2) Verg. *Capefigue* I. 225 suiv. *Ségur, Décade historique*, T. II. 42 suiv. Vooral II. 358—365 (uit Coblentz, 25 en 27 Julij 1792).

Digitized by Google

18 Septembre 1792.

La nouvelle de Vienne, comme si la Ville de Marseille voulait s'ériger en République m'a paru très-intéressante, si elle est fondée; les autres Villes maritimes pourraient bien suivre cet exemple, et la totalité du Commerce ne saurait, à mon avis, qu'y gagner.

9 Octobre 1792.

Monsieur,

Je vous offre aujourd'hui les mêmes incertitudes quant à la conduite du Duc de Brunswyk, que celles que vous avez bien voulu me communiquer dans votre lettre du 5. La négociation avec Mr. DUMOURIEZ, quand on le disait enfermé et prêt à se rendre, le Manifeste publié le 28, et la retraite commencée le 30 paraissent des incohérences inexplicables; et je puis vous assurer, que mon impatience est extrême de connaître les motifs de la conduite du Duc. Il me parait en attendant, *très-évidemment ici* qu'à Bruxelles on est rempli de méfiance, et si la retraite est pure et simple, je ne serais aucunement surpris de voir les Cours de Vienne et de Berlin, dans très peu de tems, très-parfaitement désunies et brouillées.

Les suites des circonstances actuelles sont vraiment incalculables et jusques où l'esprit de désordre pourra se porter, est une question allarmante. Il me parait que le Ministère d'ici en est fort occuppé; mais le seul antidote, j'ose le dire, est d'éviter autant que possible les plaintes legitimes et soutenir vigoureusement le règne de la Loi. Tout autre moyen déplairait aux gouvernés, et hâterait ainsi ce que l'on espere prévenir. Dans la Dépêche officielle, que j'ai l'honneur de vous adresser aujourd'hui, Mr., je rapporte les nouvelles que nous savons de la France; je suppose, que l'insolence de la Conv(ention)-Nat(ionale) n'aura d'autre émule, que l'insolence des Généraux, qui déjà prennent les titres d'Agamemnon et d'Ajax Français.

Digitized by Google

du 16 Octobre 1792.

Il me tarde encore d'apprendre les vues et les projets du Duc de Brunswyk, mais si les projets actuels des Cours de Vienne et de Berlin deviennent pacifiques, il sera passablement curieux de voir la maniere dont on voudra et pourra négocier; reconnaître la République Française sera aussi dur à digérer, que de reconnaître l'indépendance de l'Amérique, et cependant je crais [1]) que l'on devra finir par là.

28 Octobre 1792.

On m'a confié hier sous le sceau du plus grand secret, que la mission de Mr. SPIELMAN avait pour but; 1°. de borner l'expédition des Alliés à conserver l'état Monarchique en France avec toutes les modifications que les Enragés jugeraient à propos d'y mêler, 2°. faire la conquête de l'Alsace, de la Lorraine et de la Flandre Française; 3°. échanger la Basse-Baviere contre l'Alsace et une partie de la Lorraine; donner au Roi de Prusse Berg, Juliers et une partie du Braband, et laisser le reste à la Maison d'Autriche. — Supposant ces soupçons fondés, je ne m'étonne pas que le Roi de Prusse, voyant les vieux projets des Cours Impériales [2]) se réaliser, ou prêt à être l'instrument de leur ambition, ait résolu de tirer son épingle du jeu.

26 Octobre 1792.

Monsieur,

J'ai eu l'honneur d'adresser aujourd'hui une Dépêche à L. H. P., qui n'apprendra rien de nouveau: nous sommes agitéz de tant de passions différentes, que l'on ne peut asseoir aucun jugement; les uns crient à la perfidie Autrichienne, les autres à la fausseté Prussienne, les troisièmes aux dé-

---

1) Crains of crois?

2) Van Oostenrijk en Rusland. Verg. het door my in 1875 uitgegeven *Projet de partage*, in 1787 tusschen JOSEPH II (KAUNITZ) en KATHARINA II beraamd. (*Hoe de gevaren in en buiten Europa, van Nederland af te wenden?*)

Digitized by Google

ceptions des Emigrés; à les entendre, tous ont raison, et je déplore en silence, que jamais l'on se soit mêlé de ces malheureuses affaires. Mr. DE CALONNE, qui crie tout comme un autre, plaint les Emigrés, les représente trahis après avoir été encouragés, et me dit hier, qu'on les licencierait, en leur permettant de vendre chevaux, armes et Bagages, mais qu'ils ne savaient où donner de la tête, tandis que le Roi de Prusse les avait *invités et encouragés* à joindre son Armée. Les Autrichiens et Prussiens ici se regardent avec une défiance, qui après leur intimité momentanée, est presque singulière. Les Russes planent comme l'Aigle, et ont l'air de vous faire comprendre, que ce sont eux qui sont vraiment les Aigles aux deux têtes. Tous mes Collegues ont l'oeil hagard, enfoncé dans le cerveau; ils se creusent la tête et font de mauvaises digestions, pour découvrir la vérité; et le résultat de toutes les recherches leur apprendra, que zero multiplié par zero, produit zero.

80 Octobre 1792.

Si quelque chose au monde pouvait nourrir les soupçons et les méfiances, c'est assurément le silence, que l'on observe dans le Journal de l'Armée du Duc 1), relativement à tout ce qui s'est passé depuis le 23 7bre jusques au 29, que le journal recommence: on a beaucoup parlé ici d'un Manifeste que le Duc aurait publié, mais personne ne l'a reçu, ainsi je doute de l'existence de la ditte pièce. Les papiers commencent à ne plus garder de ménagement et assurément S. A. peut être persuadée, qu'on la traite ici avec toute la rigueur possible: les papiers Aristocrates lui disent des injures, les papiers Jacobins le raillent et le persiflent, et les polissons le brûlent en effigie. La prise de Mayence a beaucoup surpris; on croyait, que l'Armée du Prince DE HOHENLOE couvrirait au moins les Electorats-ecclésiastiques;

1) Van Brunswijk.

Digitized by Google

enfin tout est énigme, et c'est avec impatience, qu'on attend le mot.

Mr. votre frere m'a communiqué le projet, qu'il aille à Calais s'aboucher avec Mr. DE BETHUNE-CHAROST 1); et il a pris d'abord toutes les mesures convenables pour satisfaire autant qu'il le peut à ce que l'on desire de sa part; il se rendra donc immédiatement à Douvres et de là il enverra un homme sûr à Calais, afin de demander à Mr. CHAROST les renseignemens, qu'il promet, ou s'il préfère de venir à Douvres, où il trouvera Mr. votre frère; il nous a paru, Monsieur, que si Mr. votre frère allait lui-même à Calais, il exposerait d'abord sa personne à mille et mille désagrémens; en second lieu, que si des désagrémens survenaient, ils feraient un éclat très-désavantageux, et que les Cours de Vienne et de Berlin pourraient en prendre ombrage, surtout la premiere; et vouloir dans ce moment passer de Calais directement en Hollande, seul moyen de pallier son séjour à Calais, ne serait pas une excuse, dont personne voudrait être la dupe, et ce voyage, s'il aurait dû se faire pour soutenir la gageure, l'aurait exposé à mille dangers.

Copie d'une lettre écrite par Mr. H. FAGEL *le* 9 *Nov*[bre] 1792 *à Mr.* DE NAGELL.

Monsieur,

Les mauvaises nouvelles se succèdent avec une rapidité accablante. Sans doute vous serez déjà informé que l'Armée Autrichienne a été battue et répoussée par les Français. Hier au soir, j'ai reçu par Estafette la lettre de Mr. HOP 2), que vous trouverez imprimée parmi les *nouvelles*. Aujourd'hui

---

1) Z. hiervoren, bl. 215 volgg. De bedoelde zamenkomst moest denkelijk met ROBERT FAGEL, den broeder des Griffiers van H. H. M. plaats hebben.

2) Uit Brussel.

Digitized by Google

j'ai reçu une Dépêche ultérieure dont vous trouverez la copie ci-jointe. Probablement il y aura demain une Assemblée-Extraordinaire pour expédier les Passeports que le Gouvernem[t]. demande et envoyer des ordres à Mr. HOP. On s'est contenté ce matin de rendre cet article de sa Depêche imprimée commissorial, et on a renvoyé à l'examen d'une commission tirée des Etats-Généraux, et du Conseil d'Etat les mesures à prendre relativement à la grande affluence d'Etrangers dont le Territoire de la République va être inondé. Il est question de n'admettre que ceux qui ont des moyens pour subsister. Il doit paraître bien dur sans doute de renvoyer des gens aussi malheureux que ces Emigrés, mais dans les circonstances actuelles et vù la position de la République, le soin de notre propre conservation, nous dicte peut-être des mesures impossibles à concilier avec ce que l'humanité indiquerait dans des tems moins désastreux [1]). La supériorité que l'Armée Française parait avoir décidemment acquise sur les Troupes Autrichiennes bouleverse toutes nos notions militaires. Il parait qu'on l'attribue à Bruxelles au nombre et à l'artillerie formidable et parfaitement bien desservie, qui accompagne l'Armée du Général DUMOURIEZ. Toujours est-il étonnant qu'une troupe qu'on avait lieu de regarder comme indisciplinée se fraye un chemin à travers ces Bataillons d'Autrichiens si respectables à tous les égards. Je n'ai pas besoin de vous dire, Monsieur, que la consternation est ici fort grande, non pas qu'on craigne une attaque immédiate ou directe de la part des Français, mais on redoute les manoeuvres de nos Factieux, que le succès des armes Françaises encouragent, et qui pourraient bien trouver auprès d'eux de l'appui et de la protection. Que fera l'Ang-

---

1) De Fransche Minister DE MAULDE, zeide herhaaldelyk aan VAN DE SPIEGEL: „Votre système *à l'égard des Emigrés*, *est très-sage.*" *Nadenking van een Staatsman*, bl. 75 volg.

Digitized by Google

leterre dans ce moment de crise? Continuera-t-elle à rester spectatrice indifférente de ces progrès effrayans? Je concois, que cette question présente bien des difficultés, dont la plus grande est assurément de savoir, si une *intervention quelconque* de la part de l'Angleterre produirait aucun effet sur des gens décidés à courir les plus grands risques, pour parvenir à leur étrange but, et qui n'ont rien à perdre. Ici tout le monde a les yeux fixés sur l'Angleterre et tel est l'effet de l'abattement général, que si on ne fait rien de votre côté de la mer, on criera ici à l'abandon et à la perfidie; cela est immanquable, et vous, Monsieur, qui connaissez les êtres dans ce Païs, vous comprendrez parfaitement ce que je veux dire. C'est ce qui me fait souhaiter, qu'on pût trouver quelque expédient au moyen duquel l'Angleterre, sans se compromettre elle-même, parût s'intéresser au sort de la République, au maintien de la Constitution et de son indépendance. Une pareille démarche produirait sûrement un très-grand bien ici.

J'ai l'honneur de vous envoyer des copies des dernieres Lettres que j'ai recues de M. M. DE HAEFTEN [1]) et DE REEDE [2]); la derniere est intéressante. On commence à croire ici qu'il y a moins de mystère, qu'on ne se l'était imaginé d'abord dans la retraite des Armées Combinées, et que ce qu'il y a de plus mystérieux dans l'affaire est la réputation de l'Homme, qu'on envisageait jusqu'à présent comme le premier Général de l'Europe [3]).

La poste de Mardi passé n'est pas encore arrivée au moment où j'écris celle-ci. Je suis impatient d'avoir des nouvelles de mon Frere. J'ai l'honneur d'être avec la plus parfaite considération. H. FAGEL.

---

1) Uit Weenen.

2) Uit Berlyn.

3) De Hertog van Brunswyk.

Digitized by Google

P. S. Si dans une de vos Dépêches officielles, vous étiez dans le cas de traiter de ce qui fait le principal sujet de cette lettre, je n'ai pas besoin, Monsieur, de vous prier de pas faire mention de moi, ni de ce que cette Lettre contient. Elle est particuliere et n'a rien d'officiel, cela va sans dire.

Extrait d'une lettre de Mr. DE NAGELL.

du 6 Novembre 1792.

Monsieur,

Vous recevrez aujourd'hui de Mr. votre Frere le rapport de son voyage à Douvres, et les pieces qu'il a acquises de Mr. DE CHAROST-BETHUNE. Il me parait, sauf correction, que ce personnage ne voit que la trahison d'Autriche, et ne desire que de l'expulser des Païs-Bas, et quant à ses renseignemens sur la République, on voit qu'ils viennent en droiture de Dunkerque, où ils sont forgés par WIBO FINJE et C°. Avec tout cela, je crois qu'il faut surveiller particulierement le sieur PIETER PAULUS, qui en cas de nouveaux troubles chez nous sera assurément une chéville ouvrière.

30 Novembre 1792.

Personne ne comprend ici, le profond repos dans lequel on demeure apparément enséveli, et on ne compare ce secret qu'à celui du Duc de Brunswyk, vous ne comprenez pas combien mon ame souffre: pour me consoler, on me dit *croyez;* si je veux le moins du monde éclairer ma foi, on me traite comme un Hérétique.

Je suis fort impatient d'apprendre des nouvelles de chez nous; si on pouvait seulement avoir la consolation, que d'un côté ou d'un autre les Français sont répoussés, cela ferait renaître de l'espoir.

Digitized by Google

Monsieur, 4 Decembre 1792.

Je me flatte que dans ce moment-ci, mon valet de Chambre sera arrivé à la Haye et que vous êtes informé des mesures que l'on prend ici; ma Depêche officielle vous apprendra les suites de cette activité, et j'ose vous répondre que cela ira; si vous pouviez juger par vous même de mes allarmes, de mes inquiétudes pour la République, je suis convaincu que vous me plaindriez; je donnerais souvent tout au monde pour m'y trouver; mais il faut bien que chacun serve suivant la maniere dont il y est appellé.

L'enrolement des Matelots va très-bien; ils paraissent ravis de la chance de pouvoir se mesurer avec leurs anciens, et assurement quoiqu'on puisse dire, éternels ennemis. Les résolutions secrettes de L. H. P. du 27 et du 30 Novembre sont extrêmement louées par le Ministère.

(*Et plus bas*).

Je languis de voir la premiere lettre de Mr. DE HAEFTEN, et de savoir les impressions que la perte des Païs-Bas a produit à Vienne; je me réjouis sincérement de voir que le parti Jacobin trouve de la résistance dans ces Provinces; Dieu sait ce qu'Elles deviendront, mais on ne sera pas curieux ici de les voir rentrer sous la domination de la Maison d'Autriche.

7 Decembre 1792.

Autre lettre par laquelle, il communique que l'esprit public en Angleterre est porté à la guerre et que la majorité n'est pas douteuse, comme aussi, que les préparatifs dans les ports vont avec activité. Il espere que la République aura soin d'équiper une armée Navale le plus promptement possible, Mr. PITT le désirant avec ardeur.

28 Decembre 1792.

La situation des Païs-Bas est vraiment curieuse; il faut

Digitized by Google

espérer que le Parti des Etats triomphera: si l'Empereur a des forces suffisantes le Printems prochain, je ne doute pas, qu'il ne reprenne ces Païs aussi facilement qu'il les a perdus.

Nous serons vraisemblablement attaqués, j'espere que nous nous défendrons bien.

25 Janvier 1798.

Par ma Depêche officielle, Monsieur, vous voudrez bien apprendre l'augmentation considérable qui va se faire dans ce Païs-ci et par mer et par terre. Si l'Irlande n'oblige pas à des moyens rigoureux, il me parait hors de doute, que l'on employera, en cas de nécessité, les forces de terre hors du Royaume, je me réjouis en attendant de savoir les Autrichiens et les Prussiens prêts à entrer dans les Païs-Bas, rien ne saurait être plus agréable pour nous. Les préparatifs de défense qui se font chez nous, ne sauraient être trop accélerés, et je ne puis surtout pas me familiariser avec le peu d'activité qui se montre dans notre marine.

P. S. Cest avec une vraie satisfaction, que, par le post-scriptum à ma Depêche, je vous rapporte, Monsieur, que le Sr. CHAUVELIN a reçu ordre de quitter dans huit jours le Territoire de la Grande Brétagne.

15 Fevrier 1798.

Ce qui dans ce moment-ci étonne le plus, sont les négociations de Mylord AUKLAND avec Mr. DUMOURIEZ [1]); elles n'ont pas laissé que de donner beaucoup d'occupations à Mylord GRENVILLE, puisqu'il faut bien mettre au fait les Cours de Vienne et de Berlin — Ce nouveau tripotage me confirme dans mes principes, qu'un Tripoteur ne fera jamais un bon Ministre, et à la fin personne ne se fie plus

1) Z. CAPEFIGUE, *L'Europe pendant la Révolution française*, II. 18 suiv.

Digitized by Google

à lui. — CALICHEFF [1]) a *averti ici*, d'assez bonne heure *qu'on* négocierait avec MAULDE, THINVILLE et Co.

Suite d'une minute de Lettre, qui parait être ecrite par Mr. FAGEL en réponse à la lettre précédente de Mr. DE NAGELL. (sans date).

Un (of le) Manifeste, en réponse à l'absurde proclamation de DUMOURIEZ est sous presse, et je me flatte que je pourrai vous l'envoyer Vendredi prochain. Les dispositions du Peuple sont bonnes: il n'y a pas eu le moindre mouvement dans aucune de nos Villes, et nulle part les Patriotes eux-mêmes ne paraissent disposés à recevoir les Français avec plaisir. La lettre-circulaire que les Etats-Généraux ont adressée aux Provinces le 10, a fait à cet égard comme à bien d'autres un bien infini. Enfin, Monsieur, si l'Angleterre nous assiste efficacement, comme je n'en doute pas, je me flatte, que Mr. DUMOURIEZ échouera, et que les marais de la Hollande arrêteront le progrès de ses conquêtes.

Je ne comprens pas du-tout, Monsieur, ce que vous me dites dans votre lettre du 15 au sujet de tripotage et de Tripoteur. On ne tripote pas lorsqu'on prête l'oreille avec dignité, et dans un moment de crise pour toute l'Europe, à des propositions conciliatrices. Tous ceux qui connaissent les details de cette affaire rendent justice à la conduite du Conseiller-Pensionaire et de Mylord AUKLAND. Tout le monde en jugerait de même, si les pieces étaient publiques [2]); et vous me permettrez de vous faire observer, que le jugement qu'on porte avant de les connaître est nécessairement précipité. Mais indépendamment de cela, je ne devais pas m'attendre, que vous vous adresseriez à ce sujet à moi en termes aussi peu menagés. Les rélations, que ma place me donne avec Mylord AUKLAND, et que les circonstances du moment

---

1) KALITCHEFF, Russisch Gezant te 's Hage.

2) Verg. VAN DE SPIEGELS *Brieven en Negotiatien*, I. 99—124 (Redevoering van Lord GRENVILLE, 12 Febr. 1793).

Digitized by Google

rendent encore plus étroites, et mes sentimens à son égard, qui ne vous sont probablement pas inconnus, Monsieur, vous engageront, à ce que j'espere, à vouloir bien user de plus de menagement à l'avenir.

Extrait d'une Lettre de Mr. DE NAGELL.

du 26 Fevrier 1793.

Monsieur,

Je ne devais pas m'attendre, que vous vous exprimeriez avec autant de chaleur (pour ne pas me servir de l'expression *de termes aussi peu mésurés*) sur le contenu de ma Lettre particuliere du 15 du courant, dans laquelle, je vous disais, Monsieur, non point *mon opinion particuliere*, des négociations entamées entre Mylord AUKLAND et Mr. DUMOURIEZ, *mais celle de personnes que les relations de ma place, et que les circonstances du moment rendent plus intimes.* — Vous dissimuler *par courtoisie* ces vérités, serait anéantir cette confiance, qui, jusques ici, a fait la base de notre correspondance. — Vous avez tort, Monsieur, de mêler Mr. le Conseiller-Pensionaire dans toute cette affaire, un chacun lui rend justice, et dans toute ma Lettre du 15, il n'est pas question de lui. Vous serez vraisemblablement étonné, Monsieur, du debut de cette lettre, mais avant de le juger définitivement, j'ose insister que vous rectifiez la cloture de celle que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser le 18, et j'ai la plus entiere confiance en votre justice pour croire, que vous me trouverez parfaitement en régle *et qu'à l'avenir vous voudrez bien user de plus de ménagement.*

du 19 Mars 1793.

J'ai cru que les détails de Paris pourraient faire plaisir; ainsi j'ai encore été prolixe aujourd'hui. Si j'ennuie, je

Digitized by Google

vous supplie de me le dire naïvement, et je passerai Paris sous silence à l'avenir. — La conduite de Mr. DE BOETZELAER 1) et de sa garnison m'enchante, et je prie Dieu de vouloir mettre le comble à sa gloire, en bénissant par continuation ses efforts, jusqu'à ce que les Monstres soient obligés de se retirer; les moyens de défense, dont vous avez la bonté de me donner des détails, me tranquilisent beaucoup sur notre sécurité. La sortie de l'Escadre de Brest 2) a fait ici un très-mauvais effet, *et entre nous*, je ne saurais dissimuler, que le Public n'est pas du tout content de la lenteur que l'on met à équipper la Flotte, à faire avancer les Hanovriens et au départ des Troupes destinées pour la Hollande; dans ma position, il faut que je me taise, mais dans le fond de l'ame, je ne puis pas justifier la Négligence; les meilleurs amis des Ministres sont les premiers à crier, et Mr. FOX est approuvé, jusques là qu'il dit, que les Négociations sont guerrières et les moyens de défense pacifiques.

du 29 Mars 1793.

Nous nous flattons à présent, que les nouvelles d'Allemagne nous annonceront les progrès du Roi de Prusse. Il aura besoin de beaucoup de gloire, pour couvrir sa prise de possession de la grande Pologne et de Dantzick 3), qui continue à heurter prodigieusement les esprits, cependant, en partant du principe, que cette invasion devait se faire un jour ou autre, je ne saurais disconvenir, que le moment est bien choisi, et peut-être le seul, où il n'aurait pas rencontré des obstacles insurmontables.

Les banqueroutes se multiplient d'une façon vraiment allarmante et le papier tombant en discrédit, les especes

1) De Generaal CAREL V. BOETZELAER, Bevelhebber van de Willemstad.

2) Te verg. de *Revue de France*, van 1877.

3) VAN DE SPIEGEL aan den Commissaris ROSS te *Dantzig* 8 April 1793. *Brieven en Negot.* I. 242 volg.

Digitized by Google

deviennent rares: il faut espérer que le génie profond et heureux de Mr. PITT trouvera moyen d'apporter un remède au mal, qui affecterait à la fin les revenus.

du 9 Avril 1793.

Monsieur,

Je suis bien aise de votre avis, que l'on ne peut se fier à Mr. DUMOURIEZ, et qu'il est très-fort à desirer, que tandis qu'il s'ocuppe de la conquête de Paris, l'on s'empare des places fortes de la Flandre Française, je me flatte que les conférences tenues hier à Anvers determineront ces objets.

Les succès du Roi de Prusse contre CUSTINE 1) me font un très-grand plaisir, j'avoue que le peu de part que Sa Maj^té^ recueillait, des lauriers dont la France fait les fraix, commençait à me peiner infiniment.

Ici il n'y a absolument rien de nouveau; le petit nombre de partisans de Mr. FOX annoncent la paix, parce qu'ils ne veulent pas le démembrement de la France; je suis un partisan chaud, pour la paix, mais cependant, je serais trèsfaché de voir qu'on ne profite pas du moment, pour l'assurer pour un quart de siècle en réduisant la France, tandis qu'on a l'apparence de réussir.

Extrait d'une lettre de Mr. H. FAGEL, *à Mr.* NAGELL, *du* 30 *Avril* 1793.

Monsieur,

J'ai reçu hier votre lettre du 26, ainsi que vos deux Depêches de la même date qui ont été lues ce matin à l'Assemblée. La question que Mylord GRENVILLE vous a faite rélativement aux ordres envoyés à Mr. DE HAEFTEN, c'est-

1) Den Franschen Generaal, Graaf ADAM PHILIPPE DE CUSTINE, die Mentz had veroverd en zich van Francfort meester had gemaakt. (1792). CAPEFIGUE I. 281—287.

Digitized by Google

à-dire, si Mr. DE REEDE avait également eu ordre d'en faire part à la Cour de Berlin était fort naturelle, de même que la réponse que vous avez faite à cette demande. Effectivement l'extrait de la Résolution de L. H. P. qui vous a été envoyée ne contient pas l'ordre donné à Mr. DE REEDE: mais cet ordre a eu lieu et la même communication a été faite à Berlin qu'à Londres et à Vienne. On y a ajouté un compliment pour sa Majé analogue à la nature des services que ses Troupes ont rendu à la République.

Il règne une stérilité absolue de nouvelles ici. Je ne sais si c'en sera encore une pour vous, que le changement survenu dans les plans du Comte DE MERCY. Il ne va pas en Angleterre. On a jugé à Vienne que sa présence serait plus nécessaire aux Païs-Bas et particulièrement auprès du Prince DE COBOURG, et en conséquence on lui a envoyé un ordre de venir passer quelques jours dans ce Païs et de se rendre ensuite sans delai au Quartier-Général de l'Armée Impériale. Il est depuis quelques jours à Rotterdam, d'où il est venu avanthier et aujourd'hui à la Haye. Ce matin, il a vu le Grand-Pensionaire. Je crois qu'on sera surpris en Angleterre de ce changement, surtout si on le compare avec diverses circonstances du moment. Mr. DE MERCY lui même en attribue la cause au desir du Cabinet de Vienne d'avoir quelqu'un auprès du Prince DE COBOURG, et à l'attente dans laquelle on parait être à Vienne de quelque grand évènement en France. Je ne sais cependant, s'il n'existe pas quelqu'autre cause de tout ceci: mais la politique du moment est si embrouillée qu'il est presqu'inutile de vouloir assigner des motifs à toutes les singularités dont nous sommes journellement temoins.

Je vois Monsieur, par votre derniere lettre que le bruit absurde d'un duel entre le Duc D'YORK et le Prince héréd. D'ORANGE [1]), bruit qui avait déjà couru il y a quelque tems,

---

1) Sedert Koning WILLEM I.

Digitized by Google

et qui se renouvelle. Je ne conçois pas ce qui a pu y donner lieu: j'ai oublié de vous en parler dans mes lettres précédentes; sans cela, je l'aurais contredit, mais la chose m'a paru si extravagante, que je n'ai pas cru nécessaire de vous en entretenir d'autant plus qu'on n'aurait jamais fini, si on voulait relever et contredire toutes les nouvelles fausses et absurdes qui se répandent journellement, et qui trouvent souvent plus de croyans, qu'on n'imaginerait.

Nous sommes sans nouvelles des Armées. Il ne se passe rien à celle du Prince D'ORANGE, et encore moins à celle du Roi de Prusse: Mayence est toujours cerné; mais on n'en a pas encore commencé le siège, faute de grosse artillerie. Le Prince D'ORANGE va y envoyer seize chaloupes canonieres avec les equipages et l'ammunition necessaires. C'est je crois une idée de Mr. ROON [1]) et on croit que ces bâtimens pourront servir à seconder les opérations qui se dirigeront contre cette place. D'un autre côté, la République fournit un train immense de grosse artillerie pour l'Armée du Prince DE COBOURG. Le Prince Héréd. fait camper dans ce moment 12000 hommes aux environs d'Oosterhout, et ce corps se mettra en marche dans quatre ou cinq jours pour réjoindre celui bui est déjà parti sous les ordres du Prince FRÉDERIC, et qui est cantonné aux environs de Courtrai et de Menin. Les deux corps réunis formeront une Armée de près de 20,000 hommes. Il me parait qu'un secours aussi essentiel donne bien le droit à la République d'être informée des projets ultérieurs de la Cour de Vienne. C'est cependant un article sur lequel cette Cour a jugé à propos jusqu'à présent de garder un silence absolu, non-seulement à l'égard de la République, mais aussi de l'Angleterre, et cela malgré les invitations, que cette derniere

1) raaf GBENTINCK v. RHOON.

Digitized by Google

Puissance lui a faites à plusieurs reprises de s'ouvrir à ce sujet. Cette reserve n'est pas faite pour inspirer de la confiance, et il est bien tems, à mon avis, que la République et l'Angleterre, qui ont dans tout ceci un intérêt commun très-distinct de celui des autres Puissances coalisées contre les Français, conviennent de leurs plans ultérieurs et s'expliquent entr'elles jusqu'où il leur convient de continuer à séconder les vues et les opérations militaires de l'Autriche.

J'ai l'honneur d'être avec une haute considération.

Extrait d'une lettre de Mr. NAGELL, *du* 30 *Avril* 1793 *n°.* 36.

Monsieur,

Tandis que chaque Courier trompe notre espoir, et que ni du côté de la Flandre ni de celui du Rhin nous n'apprenons pas que les Armes alliées ayent eu des succès, la pénurie d'argent augmente et les revenus diminuent; sans être Prophête, on peut prédire une seconde campagne impossible, et on est déjà ennuyé de celle-ci: le projet de Mr. PITT pour subvenir aux besoins du Commerce, passera assurément au Parlement; cependant on ne peut pas se dissimuler, que d'amalgamer la caisse de l'Etat avec celle du total du Com(merce) est une opération dont on peut difficilement calculer les suites; ce qui la rend d'autant plus épineuse à mon avis est, qu'elle est inventée par ceux, qui en ont le premier besoin, comme par exemple le Lord Maire qui s'est trouvé argent court pendant vingt quatre heures.

Les Gazettes parlent d'Agens du Conseil-exécutif [1]), arrivés ici pour demander la paix; je ne puis rien vous dire, Monsieur, de positif à cet égard; Mylord GRENVILLE est à la

---

1) Uit Parys.

Digitized by Google

Campagne depuis Vendredi. Mais je considere la paix, comme *une affaire d'urgence*, et quels que soient les succès qu'on pourra avoir, on devra s'y résoudre: plus on peut avancer contre la France, et meilleures seront les conditions; et sous ce point de vue, vous voudrez bien me pardonner mon impatience de voir agir.

Si je suis bien informé, la Cour de Vienne n'est pas du tout satisfaite de l'arrondissement [1]), que la Russie se procure aux dépens de la Pologne, et ne consentira pas volontiers à voir cette Puissance voisine de la Galicie. Vous en savez sûrement plus que moi, Monsieur, ainsi, je ne m'élargirai pas sur ce chapitre.

C'est avec la plus haute estime etc.

du 8 Mai 1793.

Monsieur.

Hier Mylord GRENVILLE a reçu la nouvelle que la destination de Mr. DE MERCY était changée, et qu'au lieu de venir ici, il allait joindre le Prince de Cobourg; on ne comprend pas trop ce qu'il doit faire à cette Armée, à moins qu'il n'y ait quelqu'espoir de négocier; il faut seulement espérer, que la campagne ne sera pas rétardée, par des correspondances insidieuses, et dont le but est ordinairement de gagner du tems.

L'on débite aujourd'hui que la Savoye sera évacuée; je voudrais que Mayence le fût aussi, car quoique l'on puisse me dire, je conserve mes doutes sur la possibilité d'une seconde Campagne, pour les Puissances qui sont entrées en jeu, et d'une troisieme pour celles qui y étaient déjà. On commence du moins à douter, que la Prusse sera de la partie, et dès lors la Maison d'Autriche a ce qui me parait, sauf correction, ne pourra pas conserver toutes ses forces sur les frontieres, ou même si l'on veut dans l'intérieur de

1) Men noemde toen aldus, wat men thans *annexie* of *annexatie* heet.

Digitized by Google

la France. Les Gazettes, même celles qui passent pour être payées par l'Administration, nous ont actuellement annoncé l'arrivée d'Agens Français; Mylord GRENVILLE croit que les Agioteurs sont les auteurs de ces articles: J'ai observé à Son Excellence, que les Partisans de la France, qui se trouvent en Angleterre, pourraient bien essayer par ce moyen de tater l'opinion publique; tandis que je me tiens assuré, qu' avant que le Parlement se sépare, Mr. FOX fera une motion pour examiner l'Etat de la Nation et recommander la paix. C'est avec etc.

Du 7 Mai 1793.

Monsieur,

Votre lettre du 30 Avril m'est parvenue hier, et j'ai l'honneur de vous en témoigner ma reconnaissance. Le changement, survenu à la destination de Mr. DE MERCY, a procuré au Comte DE STADION l'arrivée d'un Courier, qui, à ce que je présume, portera à la fin les ouvertures de la Cour de Vienne, qui ont été retardées si longtems. La Baviere rentrera sûrement en jeu, et peut-être ne serait-il pas mauvais, qu'avant que le Ministere eût le tems de faire une réponse, on délibérat chez nous sur ce que la République pourrait demander du côté des Païs-Bas, tant pour l'indemniser des fraix de la guerre, que pour lui assurer surtout une Barriere; Anvers d'un côté, et Ostende [1]) de celui de la Flandre, nous conviendraient, ce me semble; mais comment obtiendrons-nous ces places? Voilà un probleme, que je ne prétens pas résoudre.

Nous sommes ici sans nouvelles, hier nous avons appris l'attaque que les Français ont essayées contre Mr. DE CLAIRFAIT, ce qui prouve bien clairement qu'ils ne sont pas encore à mépriser.

---

1) Zie deze Verzameling, III, 610 (Brief van den P. N. van Zeeland, VAN LYNDEN VAN BLITTERSWIJK).

Digitized by Google

Du 10 Mai 1793.

Monsieur.

Quoique l'Opposition se trouve reduite au nombre de 41, les Membres, qui la composent, ne paraissent pas vouloir perdre de vue leurs projets, celui surtout de faire perdre par beaucoup de déclamations un tems qui pourrait être mieux employé, et arrêter ainsi autant que possible la marche des affaires; il faut espérer que le Bill de la Compagnie des Indes sera promptement arrêté. Alors le Parlement pourra prendre ses vacances.

Mr. DE STADION [1]) a eu hier une longue conférence avec Mylord GRENVILLE, que j'ai vu ensuite, mais qui ne m'a rien dit de ce qu'on venait de lui communiquer; il avait l'air soucieux, et me paraissait fort peu édifié de la Cour de Berlin: je remis sur le tapis les dédommagemens, que la République avait droit d'espérer, et que la Cour de Berlin ainsi que celle de Vienne et de Londres, avait été informée du desir de Leurs Hautes Puissances: il me répondit, qu'il serait toujours charmé de pouvoir contribuer à faire réussir les vues de Leurs Hautes Puissances, et que le Ministere ne pourrait voir qu'avec plaisir, que la République fût indemnisée, qu'il était curieux de voir les réponses de Vienne et de Berlin; qu'il craignait que cette derniere, après avoir obtenu son but, s'opposerait à tout autre arrangement; qu'en attendant, il n'y avait rien à faire qu'à se bien battre: Je crains, que la réflexion de Mylord GRENVILLE au sujet de la Cour de Berlin, ne soit que trop vraie, et Dieu sait ce qui pourra en résulter &c.

Du 14 Mai 1793.

Monsieur.

Les lettres du 10 sont arrivées hier, et j'ai l'honneur de

1) Oostenrykach Gezant.

Digitized by Google

vous remercier pour celle que vous avez bien voulu m'adresser. Les lettres de M.M. VAN DER BORCH et HOGGUER m'ont paru bien intéressantes; elles demontrent, ce me semble, combien l'astuce de la Cour de Berlin, est dans ce moment-ci supérieure à celle de la Cour de Vienne; et combien la premiere a profité des lecons, que l'Empereur LÉOPOLD lui a données. Je serais charmé de faire la connaissance du Comte DE STAREMBERG [1]), après les éloges, que vous faites de lui, Monsieur.

Mr. VAN DER HOOP sera, difficilement remplacé, et sa mort n'aurait pu arriver plus mal à propos; mes liaisons avec Mr. DE HOGENDORP me font espérer, qu'il aura une chance d'être employé [2]); son assiduité au travail, jointe à ses connaissances, doit naturellement le rendre recommandable. A la place de Mr. MOLERUS [3]), je ne changerais pas ma position avec celle de personne.

Vous ne sauriez croire, Monsieur, le bruit que l'on fait de l'affaire qui a eu lieu le 8 du courant auprès de St. Amand, et la part considérable, qu'on donne aux Anglais, qui ont *remporté une victoire décisive*. J'attens avec impatience qu'on publie une rélation officielle, tout en étant le premier à rendre justice à la bravoure et à la bonne conduite du Duc D'YORK et de ses Troupes.

J'espere que nous apprendrons dans peu la rédition de quelques places fortes. — C'est alors que je commencerais à espérer du succès de la campagne. C'est avec etc.

---

1) GEORGE ADAM, Graaf sedert Prins V. STAHREMBERG, opvolger van COBENZL in de Oostenryksche Nederlanden. Z. TH. JUSTE (*Le Cte* DE MERCY-ARGENTEAU) AUCKLAND II. 505. III. 10, 14, 58 volg. 107.

2) Z. hierbij de teleurstelling door GYSBERT KAREL ondervonden, in diens *Brieven en Gedenkschr.* III. 87.

3) Mr. J. H. MOLLERUS, Secretaris by den Raad van State, sedert Minister onder Koning LODEWIJK, Lid der Commissie tot herz. der Grondwet in 1815, — „un homme consommé dans les affaires." (RAEPSAET).

Digitized by Google

du 17 Mai 1793.

Monsieur,

Par ma Depêche N°. 53, j'ai l'honneur de vous informer, Monsieur, des nouvelles arrivées ici de la Russie et de la sensation qu'elles produisent. Je vous prie très-instamment de ne vouloir la communiquer qu'a la Besogne secrette.

J'ai été fâché d'apprendre par les lettres du 14, arrivées dans l'instant, que le Roi de Prusse ne réussit pas encore devant Mayence; je hais toutes les lenteurs, intimément convaincu, que si on n'acheve pas la besogne cette année-ci, il sera peut-être impossible de l'achever jamais.

Vous apprendrez assurément avec plaisir, Monsieur, la promotion de Mylord AUKLAND, comme Pair de la Grande Bretagne; j'ignore à quel poste il est destiné, mais ses amis disent qu'il ne retournera pas en Hollande. C'est avec etc.

Monsieur, du 21 Mai 1793.

Par ma Depêche N°. 55, j'ai l'honneur de vous informer, que l'on a pris ici le parti de ne pas recevoir Mr. le Comte D'ARTOIS, mais comme il ne peut être agréable à S. A. R. d'être, quoique poliment, mis à la porte, je prens la liberté de vous prier, Monsieur, de ne pas faire imprimer ce Numero.

Depuis que Mr. DUNDAS a déclaré dans la Chambre Basse, qu'il ne comptait pas de rester Secrétaire d'Etat, bien des personnes supposent, qu'il sera remplacé par Mylord AUKLAND; le nombre des aspirans est considérable, mais dans les arrangemens, que Mr. PITT se propose, je ne serais pas surpris que Mylord AUKLAND obtint un poste dans ce Païs; et dans ce cas là, Mylord ST. HELENS, lui succédera assurément à la Haye.

Nous sommes sans nouvelles quelconques etc.

Monsieur, du 28 Mai 1793.

Dimanche dernier le Colonel CRAWFORT [1]) a apporté la nou-

1) CRAUFURD (QU.) by Lord AUCKLAND III. 57.

Digitized by Google

velle que les Anglais et les Autrichiens avaient emporté le Camp de Famars, après que les Français s'étaient déjà préparés à l'evacuer; on fait beaucoup de bruit ici de cette affaire, qui me fera encore plus de plaisir, si elle assure la prise de Condé et de Valenciennes. On a débité, que nos troupes avaient pris Orchies, mais j'ai peine à le croire, d'après la position, que je leur connais à Menin et à Tournai.

Je vous suis extrêmement obligé, Monsieur, de m'avoir communiqué les listes de nos Troupes, que le Prince a remises à L. H. P. — J'attens avec beaucoup d'impatience les listes de nos forces maritimes, afin que le Commerce obtienne la protection nécessaire pour pouvoir ressusciter. C'est avec etc.

du 31 Mai 1793.

Monsieur,

J'ai l'honneur de vous envoyer aujourd'hui la réponse, que Mylord GRENVILLE m'a donnée sur la Résolution secrette du 21 du courant, et je suis très-charmé de pouvoir vous annoncer en même tems, Monsieur, qu'elle est conforme aux desirs de L. H. P.: (sauf correction) il me parait, que le moment est venu, où la Cour de Londres devrait être priée, de témoigner à celle de Vienne, qu'elle s'intéresse vivement à voir, que l'on dédommage, et assure la tranquilité extérieure de la République; ensuite que l'on fasse un projet du *dédommagement et de la sécurité*; si on attend trop longtems, peut-être que le bon moment sera échappé. Mylord GRENVILLE ne m'a pas paru éloigné de s'expliquer vis-à-vis de la Cour de Vienne; je ne puis, Monsieur, vous donner ces assurances, que comme spéculatives, puisque n'ayant point d'instructions, je me suis tenu à ma hauteur et n'ai fait que sonder le terrein. Tout ce qu'il craint, à ce qu'il m'a paru, est que la Russie et la Prusse ne se mêlent de tout ceci; et il aimerait, je crois, à ne pas leur accorder plus d'influence dans la partie Occidentale de l'Europe, qu'ils ne

Digitized by Google

lui en accordent dans la partie Orientale. Si l'Empereur veut se désister de s'arrondir du côté de la Baviere, on fera ici tout ce que l'on pourra, pour lui procurer un double dédommagement aux dépens de la France; ce qui en meme tems assurera de nouveau l'ancien sistême politique de cette Cour, auquel elle est toujours fort attachée, et qui parait en même tems être plus du gout de la Nation.

J'ai tout lieu de croire que le Comte DE WORONSOFF est allé faire sa cour au Comte D'ARTOIS; on n'apprend au reste plus rien de S. A. R. C'est avec etc.

du 7 Juin 1798.

Monsieur,

Par ma Depêche officielle, j'ai l'honneur de vous informer aujourd'hui d'une singuliere souscription, que l'on propose en faveur de CH. FOX; je ne puis réelement concevoir comment il peut en être satisfait, et il me semble, que pour la tourner complètement en ridicule, il n'y aurait qu'à mettre au haut de la délibération *case of real distress*. On assure en attendant, que la souscription est déjà très-considérable.

On a eu ces derniers jours beaucoup de crainte pour une attaque sur Ostende de la part des Français, et l'on est fort impatient de recevoir des nouvelles des Païs-Bas. Les rélations que vous m'avez fait l'amitié de m'envoyer, Monsieur, m'ont fait très-grand plaisir: Messieurs les Anglais ne sont pas mal Gascons; et si on voulait les croire, c'est eux qui ont tout fait, et qui feront tout.

Mr. PITT a toujours la goute, mais elle est bénigne. Comme les grands objets Parlementaires sont terminés, il a le loisir de se soigner. Je compte que la séance sera terminée dans huit à douze jours.

du 11 Juin 1798.

Monsieur,

Samedi dernier, j'ai très-bien reçu celle que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser le 4, avec les lettres de Mes-

Digitized by Google

sieurs HOGUER et VAN DER BORCH; la derniere m'a sur-tout paru intéressante; et l'on peut s'attendre à une Révolution en Suede, dont vraisemblablement la Russie et la Prusse pourront tirer les mêmes avantages que de celle de la Pologne; la Finlande suédoise et la Pomeranie, sont des arrondissemens naturels, dès que le droit de Convenance, est le mobile qui dirige la marche des Cabinets de Petersbourg et de Berlin. Le siège de Mayence, ou plutôt celui de Troie indigne ici tout le monde, et la maniere dont Mr. KALKREUTH vient de se laisser surprendre, acheve le peu de confiance dans les armes Prussiennes; avec cela il faut bien éviter encore de faire naître de l'humeur, crainte que la Prusse ne quite d'autant plutôt la partie. Le Baron JACOBI [1]) joue très-bien son role; il proteste qu'on ne l'instruit de rien, et par-là même, trouve sa position très-désagréable; il sait que Messieurs MERLIN et REWBEL ont conféré avec le Général KALKREUTH, mais il ignore parfaitement ce qui s'est passé dans cette entrevue; il espere toujours d'apprendre que le siège de Mayence ne sera pas long, ainsi du reste. Mr. D'ARTOIS doit avoir pris la résolution de s'en retourner à Ham et partira de là pour Turin. Mr. VALENCE [2]) est surveillé de près et je ne doute pas ou dans peu nous aurons ici Mr. DUMOURIEZ; je ne conçois pas qu'on puisse lui permettre de rester ici, et me flatte au moins qu'on ne lui permettra pas de se retirer dans la République.

Hier on a reçu un Courier d'Espagne, vraisemblablement avec la nouvelle, que la Convention entre l'Angleterre et l'Espagne est signée, afin de regler les intérêts communs pendant la guerre; comme je n'ai pas pu voir Mylord GRENVILLE, je ne puis rien en dire, officiellement. J'ai appris directement qu'on était convenu de se rendre mutuellement

---

1) Gezant van Pruissen te Londen.

2) Graaf DE VALENCE, Lt.-Generaal, en vertrouweling van DUMOURIEZ. CAPEFIGUE II. 36. De Prefect DE CELLES werd later zyn schoonzoon.

Digitized by Google

les prises que l'Ennemi aurait faites, si elles étaient réprises par la marine Royale, et que les Armateurs resteraient en possession de leur butin: comme cet arrangement n'était pas signé avant que l'on prit le Galion, et l'Armateur le Général DUMOURIEZ, il faudra voir, s'il pourra obtenir une force retroactive. C'est avec etc.

Du 14 Juin 1793.

Monsieur.

Dans une entrevue, que j'ai eue avec Lord GRENVILLE, je n'ai pas négligé de lui dire, que j'avais lieu de croire, que le Roi de Prusse serait assez disposé à adopter l'idée proposée par LL. HH. PP. de tenir un Congrès près du Théâtre de la guerre, et que sa Majé croyait Frankfort un endroit convenable. Sans hésiter, Lord GRENVILLE m'a dit: *qu'il n'y consentirait jamais*, et je crois de mon devoir, Monsieur, de vous prévenir, que l'on cherchera à s'éloigner autant que possible du Quartier-Général de Bodenheins. 1) Je suis fort curieux à présent de voir ce que la Cour de Vienne répondra; néanmoins je crois, sauf correction, que la République doit pousser la chose, et se hâter à faire annoncer ce qu'Elle peut espérer d'indemnité, pour les dépenses qu'Elle souffre; si on ne fait pas ceci, on sera la dupe, et la suite serait vraisemblablement, que lorsque le Roi de Prusse quittera la partie, un très-grand nombre, peut-être la majorité de nos Régens pancheront pour une paix séparée avec la France, et si déjà on parvient à l'empêcher, cela généra infiniment notre pouvoir exécutif. On devrait donner plus de soin à la protection du Commerce; celui-ci négligé obligera à écouter les propositions Françaises, qui seront protégées par la Prusse; et qui en faveur de cette protection retirera encore des avantages pour elle. Ici *on* est un peu trop attaché *à ses* opinions; *on* voit

1) Bodenheim.

Digitized by Google

bien, mais on ne veut pas en convenir; et *on* a beau dire le contraire, je vous assure, Monsieur, qu'une seconde Campagne sera très-difficile, sinon impossible; les Adhérens de la paix, pourvu que les Français soient rentrés dans leurs frontières, augmentent tous les jours, et la seule chose qui argumente jusques ici contre eux, est de demander, „avec qui voulez-vous traiter?" Mais dans le cas, que l'on se rende Maître des Villes frontieres, ils argumenteront pour la défensive, et ne voudront plus contribuer pour faire des conquêtes. Il m'a paru essentiel, Monsieur, de vous informer de ma maniere de voir. Je n'ai pas voulu me risquer à porter mes réflexions à la connaissance de la Besogne, dont les Membres sont mieux instruits que je ne puis l'être; mais, au reste, je me refere absolument à votre prudence, quant aux personnes auxquelles vous voudrez communiquer le contenu de celle-ci.

Un singulier Phénomène est de voir une Escadre Portugaise arriver ici pour protéger la Navigation de la Manche, tandis qu'on envoie 24 Vaisseaux de ligne dans la Méditerranée. C'est avec etc.

Du 18 Juin 1793.

Monsieur,

Par ma Depêche d'aujourd'hui, vous voudrez bien apprendre l'issue des débats intéressans, qui ont eu lieu hier dans les deux Cham bres; Lord STANHOPE et FOX s'en sont donné, à ce que j'espere, pour la derniere fois de cette séance, et demain ou après demain, sa Majesté renverra ces Messieurs paître leurs oyes, jusqu'à ce qu'il soit tems de les plumer. Le grand DUMOURIEZ vient d'honorer ce Païs-ci de sa présence; il est arrivé Vendredi au soir, sous un nom supposé, et le lendemain il a donné connaissance de son arrivée au Secrétaire d'Etat, qui pour répondre à sa civilité, lui a expédié l'ordre de quitter sous trois jours, les Domaines Brittaniques: le Général VALENCE a reçu une pareille

Digitized by Google

intimation, mais a demandé un delai, ce qui lui a éte réfusé.

Mylord MALMESBURY vient d'achever sa réconciliation avec le premier Ministre, et il se pretera de nouveau à être employé dans la carriere diplomatique *extérieure*, pendant quelques années jusqu'à ce qu'il eût itérativement mérité sa pension. Si on n'avait pas promis le poste de la Haye à Lord ST. HELENS, je crois, qu'il serait très-charmé de retourner, et si l'on peut contenter le premier, je crois encore, qu'il nous est destiné; je les juge l'un et l'autre très-propres au poste, et disposés à travailler au plus grand bien: mon ancien ami 1), me parait cependant moins pacifique et sous ce point de vue, peut-être trop riche en spéculation; depuis bien du tems, nous sommes de nouveau sur un pied confidentiel, et il m'a fait part immédiatement de son entrevue avec Mr. PITT. J'ai été fort sensible à cette attention, qui m'a prouvé, qu'il desirait sincèrement retablir parfaitement et autant qu'il le pouvait nos liaisons intimes. Ce Païs-ci est à tous égards étrange, quant au révirement des personnages; Dimanche à un repas splendide chez le Duc DE PORTLAND, je trouvais le Duc DE LEEDS, Lord CARLISLE, Lord MALMESBURY, WINDHAM et son parti, FOX exclu; et à l'issue du repas, je vis ces Matadors, se réunir pour opposer la motion d'hier, qui devait se faire par le pauvre Renard 2), tandis que le Maître de la maison lui reste toujours attaché, et est un des principaux donateurs pour le tirer de sa misère.

La Malle d'hier n'est pas arrivée et nous n'avons rien de la Flandre. C'est etc.

Du 21 Juin 1798.

Monsieur,

Nous sommes arriérés de deux postes de Flandre et de

---

1) HARRIS-MALMESBURY.

2) FOX. — Verg. bl. 421.

Digitized by Google

deux postes d'Hollande, ce qui dans les momens actuels ne s'arrange guere avec notre impatience et notre curiosité.

Mylord GRENVILLE m'a fait l'honneur de me dire hier, qu'il était décidé, que Lord AUKLAND ne retournerait point chez nous; et que Lord ST. HELENS le remplacerait, il m'a prié cependant de ne pas l'écrire encore officiellement. Je suis fort curieux de voir quelle retraite on fera à Lord AUKLAND.

DUMOURIEZ a soupé Dimanche en compagnie du Duc de CLARENCE, dans une maison assez fréquentée, quoique ce soit un tripot de jeu. — L'ex-Général a bu deux bouteilles de Champagne, et n'a fait que chanter toute la soirée, soit en français, Italien ou Espagnol: il a dit qu'on lui avait écrit un billet très-poli, pour le prier de quitter l'Angleterre, mais que le français était mauvais; enfin il s'est conduit comme un crâne: les Emigrés l'ont insulté et lui ont fait des polissoneries; les Jacobins l'ont caressé, et je ne serais pas surpris, s'il finit par faire sa paix avec eux. Mercredi il doit être parti. Je suis etc

Du 28 Juin 1793.

Monsieur.

Les trois postes d'Hollande qui nous étaient dues sont arrivées hier, et j'ai reçu vos trois dernieres lettres avec les pieces intéressantes, que vous avez bien voulu y joindre, et pour lesquelles je vous remercie.

En vertu de ce que vous m'avez fait l'honneur de me dire, je me suis empressé à entretenir Mylord GRENVILLE sur la Note que Mr. DE LOEVENHIELM vous a remise, et Son Excellence m'a dit en avoir reçu une pareille, mais ne pas vouloir se hâter d'y répondre; je vous adresse, Monsieur, un rapport officiel de cette conversation dans mon Numero 68; j'y ai joint la copie des deux Traités faits avec la Cour de Petersbourg, et celle de la Convention signée avec Sa

Digitized by Google

Majesté Sarde: je vous prierais d'avoir la bonté de communiquer cette Depêche à la Besogne. — Par ce que j'ai pu comprendre de Mylord GRENVILLE, on n'etait pas content à Vienne du Sr JONES, et j'ai été charmé de voir, que Mr. HOP est retourné a Brusselles, ce que j'ai communiqué à Son Excellence; cette pointille, car réelement on ne peut pas la nommer autrement, me fait croire, que la Cour de Vienne n'est pas revenue de ses préjugés contre nous; et j'en conclus, que nous tirerons pour les dépenses de la guerre une indemnité de longs complimens, et voila tout. Il est fâcheux pour Mr. DE RECHTEREN, après avoir servi aussi longtems de devoir se retirer; mais il faut avouer aussi, que ses services étaient trop souvent négligés: Je suis fort curieux d'apprendre les promotions que l'on fera dans notre Corps diplomatique — et j'espere de tout mon coeur, qu'ils seront tels que Mr. votre Frere soit placé agréablement. Je vois avec une vraie satisfaction les troubles intérieurs de la France s'accumuler chaque jour, et nous sommes très-parfaitement d'accord, Monsieur, que c'est par eux et par eux seuls, que nous pouvons legitimément espérer la fin de cette malheureuse guerre: toutes les Puissances seront tellement épuisées, que nous pourrons raisonnablement nous flatter de vivre en paix le reste du siècle.

Du 2 Juillet 1793.

Monsieur,

Samedi et ce matin nous avons reçu les lettres de la République du 25 et du 28 de Juin; et j'ai l'honneur de vous remercier pour vos lettres, Monsieur, de ces dates.

J'ai été fort surpris de voir dans différens papiers Anglais, sous la date de Hanovre, le contenu de la Résolution secrette de LL. HH. PP. en date du 21 Mai; je ne puis comprendre d'où provient cette infidélité, à moins que l'une ou l'autre partie intéressée, ne cherche à donner de l'espoir

Digitized by Google

aux Français de pouvoir trouver un nouveau Canal, pour des ouvertures pacifiques. — Quoiqu'il en soit, il me parait que cette campagne dont les commencemens furent si brillans, démontre suffisamment la difficulté de faire des conquêtes sur la France, et il me paraitrait desirable, que l'on réfléchît un peu plus sur cette vérité. — La conduite de la Cour de Vienne vis à vis de nous me parait toujours la même, c'est-à dire, haute et double, et si je présidais au Conseil de la République, je crois qu'après la prise de Valenciennes et de Condé, je remontrerais que les services des Troupes de l'Etat ont été aussi signalés, que pénibles et meurtriers; qu'en couvrant la Westflandre, on avait empêché que l'Armée Française ne fît une diversion, qui obligeât des troupes Impériales d'abandonner le siège de ces deux places, mais qu'à présent, je retirais l'Armée, à moins qu'on ne me déclare et garantisse les indemnités. Je crains bien vraiment, Monsieur, que nous en serons pour la perte de nos braves soldats et officiers et pour la dépense, si on ne force pas la main à la Cour de Vienne.

La sentence de Mr. DE BYLAND [1]) m'a paru, comme à vous, Monsieur, une bien dure nécessité; je me trouverais fort heureux quand l'affaire de Gertruidenberg sera finie, et si comme je m'en flatte, elle finit bien, je languis de savoir mon Frere en même de montrer à ses concitoyens, qu'ils n'ont point de reproches à lui faire.

La Depêche officielle, que j'ai l'honneur de vous adresser aujourd'hui, contient toutes les nouvelles parvenues à ma connaissance, ainsi il ne me reste qu'à vous assurer de etc.

Du 8 Juillet 1793.

Monsieur,

Lord GRENVILLE m'a dit hier, qu'il n'avait pas voulu communiquer à Leurs Hautes Puissances, les démarches

---

1) Bevelhebber te Breda.

qu'il ferait faire auprès des Cours de Copenhague et de Stokholm, quant à la navigation des nations neutres, par une délicatesse, qui lui semblait justement placée, de ne pas faire adopter dans le moment, ou du moins faire approuver tacitement des principes, que LL. HH. PP. avaient combattus. J'ai cependant cru de mon devoir de vous faire, Monsieur, mon rapport officiel, que vous trouverez dans ma Depêche n°. 72, que je vous prie très-humblement de ne vouloir communiquer qu'à la Besogne secrette. Dans la même confidence, Son Excellence m'a donné à connaître, qu' Elle croyait que la République obtiendrait plus facilement des sécurités de la part de la Cour de Vienne, si elle remettait les discussions de ses intérêts aux Ministres de Sa Majesté. Cette ouverture m'a paru si délicate, que j'ai cru de ne pouvoir mieux faire, que de la communiquer dans une depêche à Monsr. le Conseiller-Pensionaire, et de m'en remettre à lui à ce qu'il croira le plus expédient; je prens la liberté, Monsieur, de vous supplier de ne pas faire semblant, que je vous ai prévenu de ceci; d'abord parce que s'il veut en faire usage, il vous en parlera, et ensuite, que s'il rejette ou désapprouve cette marche, il est moins géné, en étant seul Maître de décider de ce qu'elle vaut; vous m'obligerez cependant essentiellement de me dire, si on vous en a parlé, ou non, parce que delà, je pourrais conclure ce qu'il compte de faire, et dans des circonstances aussi délicates, on ne saurait être assez instruit.

Mylord SPENCER se rendra le plutôt possible à Stokholm, 1) et Mr. ELIOT viendra le remplacer chez nous: Je desire beaucoup, que — Lord ST. HELENS puisse se rendre promptement à la Haye, concevant parfaitement, combien il est essentiel que l'Angleterre ait un personnage à la Haye dans

1) Zie in de AUCKLAND *Corresp.* III. 120 volgg. brieven van en aan Lord SPENCER.

Digitized by Google

lequel on puisse avoir de la confiance. — On n'entend encore rien de la retraite de Lord AUKLAND, qui vraisemblablement consistera dans une pension de 2000 £. C'est avec etc.

Du 9 Juillet 1793.

Monsieur,

Les lettres du 2 sont arrivées Vendredi, et celles que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser, me sont très-bien parvenues. J'ai d'abord écrit à Lord GRENVILLE, qui est à la campagne, pour lui communiquer les papiers d'Offenbach; hier Son Excellence m'a fait savoir, qu'elle les avait reçus de Lord SPENCER, et qu'on prendrait les informations nécessaires. Le contenu de ces papiers me parait si analogue au caractere français, que je n'ai point de doute sur leur authenticité. — La nuit d'hier on a découvert un incendie dans le Chantier Royal à Deptford, qui a consumé l'attelier du Peintre, mais n'a pas causé d'autres dommages. On ignore comment cet évènement est arrivé, quant à moi, je ne saurais l'attribuer au hazard et crois plutôt aux manoeuvres des Jacobins.

Du 12 Juillet 1793.

Monsieur,

La réponse que la Cour de Vienne a faite à la résolution du 21 Mai m'a paru très-polie et très-honnête; et je conviens avec vous, Monsieur, qu'il serait difficile d'arranger des indemnités, avant qu'elles soient conquises sur l'ennemi; mais ce moment ne doit pas être éloigné; Valenciennes pris, il faudra bien faire le siege de Lille, ou s'avancer en France, et c'est alors que je crois, que l'on devrait s'expliquer vis-à-vis de la République. Ce siege de Valenciennes, est bien plus long qu'on ne s'y attendait; mon calcul ne m'a jamais permis de croire, que cette place se rendrait qu'après quatre semaines de tranchée ouverte; ainsi j'ai encore huit à dix

Digitized by Google

jours de bons, et je n'aurais aucune impatience jusques là. Les nouvelles de Dover portent qu'on a entendu une forte canonade du côté de Furnes, ce qui me fait craindre que CUSTINE aura de nouveau attaqué la Westflandre.

Suivant nos nouvelles de France, Gaston doit avoir évacué Saumur, et n'avancerait pas; j'en serais extrêmement fâché.

Du 16 Juillet 1793.

Monsieur,

Il m'a paru que l'on a donné ici fort peu d'attention à la lettre interceptée à Offenbach et après avoir recu celle que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser le 12 du courant, j'ai d'abord écrit à Lord GRENVILLE, afin de prevenir Son Excellence, que les personnes nommées dans cette même piece comme se trouvant à Brusselles et à Amsterdam, s'y trouvent effectivement, et qu'ainsi, il paraissait non vraisemblable que les personnages désignés à Londres et Dublin fussent supposés; dès que j'aurai appris, Monsieur, la suite de l'Enquête, je ne manquerai pas de vous en faire part. J'espere aussi de pouvoir avoir l'honneur de vous mander par le prochain Courier ce que le Ministre pense de la démarche que la Diette de Grodno vient de faire pour intéresser les Puissances jusqu'ici spectatrices au nouveau partage de la Pologne, à interposer leurs bons offices auprès des Cours de Petersbourg et de Berlin; cette démarche embarrassera furieusement; mais peut-être que cet embarras ne sera pas long, car si la Russie et la Prusse voyent qu'elles peuvent avoir des discussions difficiles par la fermeté de la Diette, elles pourraient bien trancher le noeud gordien, et mettre fin à la Diette et à ses réclamations, en partageant ce qui reste. Rien de plus aisé, que de jetter une ombre de jacobinisme sur la Diette, et par conséquent de justifier la nouvelle partition.

La prise de Condé a fait ici un très-grand plaisir; celle

Digitized by Google

de Valenciennes en fera davantage: il serait fort plaisant, que le Roi de Prusse prît Mayence avant que Valenciennes se fût rendu.

La flotte de Lord HOWE est partie, c'est à présent que les Neutres auront de la peine à percer dans les ports de France. C'est avec etc.

Du 19 Juillet 1793.

Le Ministre de Pologne a remis hier à Lord GRENVILLE une Note pareille à celle que M. MIDLETON vous à présenté: Son Excellence m'a dit, qu'on ne se hâterait pas d'y faire réponse: effectivement, à quoi bon desapprouver hautement les principes des Puissances partageantes, lorsque cela ne peut plus être d'aucun effet; si la démarche avait été faite huit mois plutôt, elle aurait peut-être embarrassé d'avantage. — Quelques Polonais répandent ici que leurs compatriotes se soumettront de bonne grace à l'Impératrice de Russie, pourvu qu'elle possede sa totalité, et qu'elle ne souffre pas son démembrement, et que l'on va faire incessament la proposition à la Czarine, de chasser les Prussiens des Provinces qu'ils occuppent, pourvu qu'Elle veuille rester neutre. — Si cette nouvelle se confirme, nous pourrons voir des événemens intéressans dans cette partie de l'Europe.

Du 23 Juillet 1793.

Monsieur,

J'ai reçu celle que vous avez bien voulu m'adresser le 19, et j'ai l'honneur de vous remercier pour les pieces que vous avez bien voulu y joindre.

Le Mémoire de Mr. D'ARAUJO [1]) est effectivement, et la réponse que L H. P. ont faite à celui de Mr. DE LOEVENHIELM [2]) m'a paru aussi bien faite que possible; les Suedois

1) Gezant van Portugal.

2) Gezant van Zweden.

ont envie de tracasser et finiront par en être les dupes; je suis parfaitement de votre avis, Monsieur, que la Russie ne cherche qu'à pêcher en eau trouble, et fière de disposer du sort des possessions des Turcs en Europe, quand elle le voudra, si la Suede lui fournit un prétexte, elle pourra bien être la victime préalable de la duplicité Russe. Vous voudrez bien vous ressouvenir que dès les premiers mois que j'ai été employé dans la politique, j'ai constamment écrit, que la Russie visait à la Monarchie universelle; que son Cabinet etait aussi faux que celui de Versailles; on a eu de la peine ici à en convenir; enfin le moment était arrivé, où l'on profitait de la faiblesse et de l'épuisément de ce Colosse, pour l'écraser, lorsque des craintes puériles, ont fait abandonner une mesure aussi sage que juste; dès lors, on a cherché ici à se faire des illusions, et tandis que la Russie était décidée à se vanger un jour ou l'autre, elle n'a fait que flatter et endormir le Ministere; et sans le fameux qui reduit à zero à peu-prés les avantages du Traité de Commerce, on n'aurait pas soupconné, ou du moins on en aurait fait le semblant, la mauvaise foi du Cabinet de Petersbourg: je ne parle jamais qu'avec beaucoup de reserve à ce sujet, parce que l'on n'a pas oublié, combien dans le tems, j'ai été d'opinion, qu'il fallait absolument arrêter cette Puissance dans ses vastes projets, et que Lord GRENVILLE était un de ceux qui a été d'une opinion différente; je crois cependant pouvoir dire, qu'il voit très-bien le danger, mais il ne sait pas encore quels moyens il faudra employer pour le prévenir, et en attendant, les affaires du jour éloignent les speculations pour le futur.

du 30 Juillet 1793.

C'est avec une véritable satisfaction, que j'apprens par votre lettre du 23, que Mr. le Conseiller-Pensionaire était content de la maniere cordiale d'agir du Lord GREN-

Digitized by Google

VILLE, et que de concert avec Leurs Altesses et vous Monsieur, on allait s'occupper de profiter des bonnes dispositions du Ministere. — Sans vous faire des complimens, je vous dirai avec la plus grande sincérité, que rien ne pourrait m'être plus agréable, que de vous voir présider à cette besogne, et que je travaillerais avec le plus grand plaisir conjointement avec vous au plus grand bien de la Patrie; mon estime et mon dévoûment pour vous, Monsieur, doivent vous être des garans sûrs que je vous dis la vérité, et que bien loin de desirer à marcher seul, je souhaiterais de vous voir ici. Je ne puis pas cependant vous cacher, que je trouve de grandes difficultés à ce projet. Vous avez vu dans ma Depêche à Monsieur le Conseiller-Pensionaire, que Lord GRENVILLE desire de s'expliquer avec la République *de la maniere la plus secrète.* Il desire que la Besogne ne soit instruite, que lorsqu'on sera d'accord; il voudrait prévenir que d'autres Puissances ne se mêlent d'un objet qui ne les regarde pas, persuadé que pour faire réussir un objet quelconque, il faut le dépouiller le plus possible d'accessoires inutiles. — D'après ces idées, je vous soúmets, Monsieur, s'il est possible qu'une personne de votre importance 1) puisse dans ce moment-ci venir en Angleterre, sans faire naître des réflexions chez nous? chez les Ministres étrangers qui se trouvent à la Haye? Ici? Les nôtres dans les différentes Cours de l'Europe? Enfin chez l'Europe entiere? Si les papiers publics ne s'épuiseront pas en conjectures? Si vous ne serez pas suivi et recherché dans toutes vos démarches, et si toutes ces considérations répondront au but que Lord GRENVILLE se propose? Voilà des réflexions, que ma franchise m'impose de vous communiquer; elles ne seront connues que de vous et de moi, et je vous prie instamment de les attribuer à leur vrai motif,

1) De Griffier der Staten-Generaal.

Digitized by Google

mon attachement pour vous, Monsieur. La nouvelle de la rédition de Mayence fait ici très-grand plaisir; on est impatient à present d'apprendre celle de Valenciennes; le Roi de Prusse a une bien belle saison devant lui, pour porter de rudes coups à la France.

Je vous témoigne toute ma reconnaissance pour les lettres secrètes que vous avez bien voulu me communiquer; il sera fort curieux de voir contre qui à la fin les préparatifs de la Russie sont dirigés.

La conduite du Dannemarc en favorisant les corsaires Francais, est une abomination; on voit bien qu'un homme comme Mr. ELIOT 1) était nécessaire à Copenhague pour tenir Mr. DE BERENSDORF 2) en bride.

du 2 Aout 1793.

La nouvelle de la redition de Valenciennes a fait ici d'autant plus de plaisir, qu'elle a couté si peu de monde, tandis qu'on s'attendait que les assiégés soutiendraient un assaut. — Le Roi est dans une joie inexprimable. — Nous attendons d'un moment à l'autre les nouvelles d'un combat sur mer; Lord HOWE étant en Mer, ainsi que la flotte Française. Je suis fort curieux de voir les opérations sçavantes du Prince DE COBOURG, tandis que je desirerais de lui voir faire à la fois le siège de l'Ille et de Dunkerquen. Lord GRENVILLE m'a communiqué hier, sous le plus grand secret, que les opérations de la Flotte russe sont arrêtées et consisteront à se rendre à Copenhague, donner ensuite une déclaration sur la navigation des Neutres à Leurs Majestés Danoises et Suédoises, et prendre et condamner ensuite tous les Batimens, chargés de grains ou d'amunitions destinés pour la France; cette campagne ne

1) HUGH ELLIOT. Z. de Gedenkschriften van dien Diplomaat in 1862 en 1868 door zyne kleindochter Lady MINTO, te Edinburgh uitgegeven.

2) Graaf BERNSTORFF.

Digitized by Google

sera pas pénible, mais encore si elle est faite *de bonne foi*, sera-t-elle utile.

Lord GRENVILLE s'est informé hier avec beaucoup d'empressement du départ de Mr. votre Frere pour sa destination et m'a dit que sa présence à Copenhague serait infiniment utile; notre Chargé d'affaires le Sieur CONINCK, est on ne peut pas plus mal avec Mr. HAYLES, qui en a écrit ici. — Lord GRENVILLE ne prétend pas décider si dans la mésintelligence Mr. HAYLES a tort ou raison, mais il trouve qu'il est fâcheux que cette mésintelligence subsiste.

du 18 Octobre 1793.

Lord GRENVILLE est revenu hier au soir de Walmer-Castle, après une absence de trois semaines, je lui ai d'abord décoché un billet et je le verrai à Midi et demi, ainsi j'aurai l'honneur de vous faire mon rapport sur ce que Son Excellence pense de la tournure, que la négociation du dédommagement a prise à Vienne; il n'est pas possible d'être plus négatif que Mr. DE THUGUT; et assez singulier qu'en admettant le principe, qu'il n'y a rien de si juste que la demande de la République, il décide que l'application du principe ne peut avoir lieu que dans une autre partie du monde, tandis qu'il desire que nous employions nos forces en Europe. Enfin je crains beaucoup que la Cour de Vienne verra trop tard, que le refus de satisfaire la République est de plus de conséquence qu'Elle ne l'a cru. Hier JACOBI, qui savait déjà la tournure de la négociation, m'a dit que rien du monde n'était plus injuste que de ne pas nous accorder ce que nous demandions; qu'au reste, on avançait guère et qu'il desirait la paix; en lui répliquant que j'étais aussi porté pour la paix que personne, mais que je ne voyais pas avec qui on pouvait la faire, il m'a dit qu'il ne le savait pas non plus, mais qu'en attendant on se recriait, que la Prusse n'avait actu-

Digitized by Google

ellement qu'un mince dédommagement pour les dépenses que deux Campagnes avaient nécessitées, et que si on voulait en faire une troisieme, il fallait *s'entendre:* vous pouvez, ce me semble, conclure de là, Monsieur, combien il y aura encore de difficultés à lever pendant l'hiver pour pouvoir agir l'année prochaine, et si la Cour de Berlin et la République retirent leurs troupes, et changent la nature de la guerre, je persiste à croire, qu'il sera très difficile, sinon impossible, de rester ici dans le système offensif.

du 15 Octobre 1793.

Par la Depêche ci-jointe, dont j'ai adressé une copie à Mr. le Prince et à Mr. le Conseiller-Pensionaire, vous verrez que Lord GRENVILLE a toujours bonne opinion de la Négociation avec la Cour de Vienne: il ne m'appartient pas de donner des conseils, mais il me parait que nous ne saurions mieux faire que de joindre nos intérêts à ceux de la Grande Bretagne et de faire aller nos Négociations en même tems (*to connect them.*) Voilà l'expression de Lord GRENVILLE, qui m'a chargé de vous offrir mille et mille complimens. J'ai été très-surpris du contenu d'un Manifeste qui vous sera communiqué, Monsieur, par Mr. ELLIOT. Je crois qu'à Paris cela ne produira rien; Dieu veuille que cela fasse son effet dans les Provinces.

Copie d'une lettre de Mr. FAGEL, *du* 18 *Octobre* 1793.

Monsieur,

Nous avons reçu hier les Lettres du 15 et les Depêches ainsi que les Lettres particulieres, que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser sous cette date me sont bien parvenues. Le rapport que vous faites de votre conférence avec Mylord GRENVILLE au sujet de l'affaire du dédommagement, n'a pu qu'être agréable. Je dois me borner aujourd'

Digitized by Google

hui à vous en marquer la réception. J'espere que je serai en état par la poste prochaine de répondre plus amplement au contenu de cette lettre. Je puis ajouter cependant que j'ai eu occasion déjà de la communiquer aux Membres du Gouvernement qui sont dans le secret, et qui m'ont paru satisfaits de ce que Lord GRENVILLE m'a dit sur ce sujet.

Mr. ELLIOT m'avait déjà communiqué il y a quelque jours, le projet du Manifeste dont vous me parlez, Monsieur. Je m'imagine que que cette piece ne saurait produire qu'un bon effet, en exposant dans leur vrai jour les vues de l'Angleterre, et le parti que cette Puissance se propose de tirer de la défection des villes ou des Provinces, qui pourront trouver moyen de se soustraire à l'exemple de Toulon, au joug de la Convention.

Hier nous avons reçu l'agréable nouvelle que les lignes de Weissenbourg ont été forcées, ou, ce qui est peut-être plus exact, abandonnées par les Français le 13 de ce mois. La lettre ci-jointe de Mr. DE KIRKKER [1]) est jusqu'ici la seule qui nous ait informé de cet évènement. Vous verrez aussi par les rapports ci-joints du Prince Héréditaire, que les nouvelles de l'Armée, qui entoure Maubeuge, ne sont pas mauvaises. On est au reste dans l'attente continuelle d'en recevoir d'ulterieures.

Depuis deux ou trois jours le Prince FREDERIC se trouve un peu soulagé, mais on lui a fait lundi passé une opération terrible. On a été obligé de lui couper deux muscles, et l'on commence à dire, qu'il n'aura pas entièrement l'usage du bras. Son état est certainement très-fâcheux. Les incisions fréquentes qu'on lui fait l'affaiblissent extrêmement. D'ailleurs il a deux os d'entamés, celui de l'épaule et la clavicule; et il se détache encore des esquilles. C'est avec etc.

1) HOHENLOHE-KIRCHBERG?

Digitized by Google

Du 18 Octobre 1798.

Monsieur,

Le Comte DE STAREMBERG a reçu Mardi dernier la ratification de la Convention; depuis il m'a dit que le voyage de l'Empereur n'aurait pas lieu, mais j'ignore, s'il est bien informé. En me parlant de notre négociation à Vienne, il m'a dit: „Eh bien! Voilà qui est fini." J'ai répondu, que j'étais charmé, que tout s'y passait si poliment, sans rien dire de plus: Lord GRENVILLE est retourné à Dropmore, de maniere, que je n'ai pas eu occassion de m'informer de ce que le Comte DE STAREMBERG avait pu lui avoir dit au sujet des prétensions de la République. Nous avons dans ce moment une grande stérilité de nouvelles. — L'Eescadre de Sir JOHN JERVIS est prête, sauf les articles qui dépendent de l'ordonnance; voilà ce qu'il m'a dit lui-même; il compte partir vers le 25, et m'a dit de la maniere du monde la plus obligeante, qu'il serait fort aise de nous être utile et particulierement de nous assister dans une expédition contre Cayenne: d'après ce que j'ai compris, il faut qu'on ait un projet d'attaquer cette Colonie Française, mais comme je ne suis pas du secret, je me suis borné à le remercier dans des termes généraux.

Copie d'une Lettre de Mr. FAGEL *du* 22 *Octobre* 1793.

Monsieur,

Vous verrez par la Résolution prise aujourd'hui dans la Besogne secrette, de quelle maniere on y a communiqué les Négociations entamées au sujet du dédommagement de la République, et l'état dans lequel ces Negociations se trouvent. Vous verrez aussi, Monsieur, que les ordres provisoires que vous recevez sont absolument conformes aux desirs de Mylord GRENVILLE, tels qu'ils vous ont été manifestés dans la conférence, que vous avez eue en dernier lieu

Digitized by Google

avec ce Ministre. Je me refere au reste à ce que Mr. le Cons[r] Pensionaire vous écrit aujourd'hui à ce sujet. On attendra probablement pour vous faire parvenir les instructions ultérieures dont il est parlé dans la Résolution de L. H. P. jusqu'à ce qu'on ait vu la tournure qu'aura prise finalement la campagne de cette année.

La nouvelle que je vous annonçais dans le P. S. de ma lettre de Vendredi passé s'est pleinement confirmée. Le Prince DE COBOURG, forcé par la très grande supériorité de l'Armée ennemie, qu'on fait monter à plus de 100,000 hommes, a eté obligé de repasser la Sambre et par conséquent de lever le siège ou blocus de Maubeuge. Nos troupes se sont retirées de leur côté, et occupent actuellement une position avantageuse devant Mons. Ces details sont contenus dans plusieurs pieces, que le Prince D'ORANGE a communiqueés à la Besogne secrette. Les plus essentielles sont celles que j'ai l'honneur de vous envoyer ci-jointes, sçavoir, une lettre du Prince DE COBOURG au Prince Héréditaire D'ORANGE, avec la réponse, une autre du même au Prince, et la proposition faite par ce dernier à la Besogne. On a entierement approuvé la Réponse à faire par le Prince, conformément à cette proposition, au Prince de Cobourg. — Il parait évidemment que les affaires ont fort changé de face aux Païs-Bas depuis quelques jours, et l'on ne peut s'empêcher de faire un rapprochement (Dieu veuille qu'il soit prématuré et inexact!) entre cette retraite du Prince de Cobourg et celle que l'armée combinée sous les ordres du Duc de Brunswyk a faite l'année passée en Champagne. — A ces mauvaises nouvelles est venue s'en joindre ce matin une autre, que je regarde comme de plus de conséquence encore, et qui m'a fait une peine infinie: c'est la prise de Lyon. Je suppose qu'on en aura été fort désagréablement affecté en Angleterre, où je me rappelle qu'on attachait une extrême importance à la résistance que cette Ville opposait

Digitized by Google

aux efforts de la Convention. Je ne doute pas que Toulon ne soit bientôt obligé de suivre cet exemple, et je crains, que ces malheurs consécutifs n'achevent d'étouffer le peu d'énergie qu'il y avait encore en France et d'établir plus fermément que jamais l'empire affreux des Sans-Culottes. La mort de la Reine, quoiqu'on dût s'y attendre à chaqu' instant, nous a beaucoup affecté. Je ne crois pas que l'histoire fournisse un exemple d'un enchainement de malheurs comme ceux que cette deplorable famille a essuyés, ni d'une suite de crimes comme ceux que ses bourreaux ont accumulés sur leurs têtes.

Vous trouverez, Monsieur, dans les nouvelles imprimées quelques détails au sujet de la prise des lignes de Weissembourg. Si j'avais eu le choix entre cet avantage, et celui que Lyon n'eût pas été obligé de se rendre je n'aurais pas balancé à préférer ce dernier.

Oserais-je vous prier de vouloir présenter mes devoirs à Madame DE NAGELL, et lui dire que les plantes qu'elle a bien voulu me procurer, sont déjà arrivées ici et dans le meilleur état. Je les ai fait mettre en terre, en attendant que je reçoive sa réponse au sujet du jardinier.

Signé, FAGEL.

P. S. Dans le rapport que vous avez fait, Mr., de votre dernier entretien avec Lord GRENVILLE sur l'affaire du dédommagement, je vois que ce Ministre regardait l'arrivée de l'Empereur aux Païs-Bas comme sûre et destinée à établir la base des rapports plus intimes qui allaient avoir lieu entre les Cours de Vienne et de Londres. Cependant il parait de plus en plus que ce voyage es tentierement mis de côté — Le sieur D'ANGELY 1), qui vous est sans doute connu de nom et au sujet duquel le Grand-Pensionaire se pro-

---

1) Eene barones D'ANGELIS of DE ST. ANGEL; komt als bijzit van DUMOURIEZ voor, — en naar Holland reizende,

Digitized by Google

posait de vous écrire, compte partir demain pour l'Angleterre. J'espere qu'il y aura moyen que Lord GRENVILLE le voye.

Laissant là Mr. D'ANGELY pour ce qu'il vaut, le rapport qu'il a fait de son voyage en France, et les informations qu'il donne au sujet des dispositions de la très-grande majorité des Habitans, tout le long des cotes occidentales du Royaume, et sur la nature de l'insurrection de la Vendée, sont infiniment intéressantes.

Copie d'une lettre de Mr. FAGEL *du* 8 *Novembre* 1793.

Monsieur,

J'ai reçu ce soir les lettres du 5. et vos Depêches de cette date. La conduite qu'on a tenue à Cork à l'égard d'un vaisseau de guerre de la République, me parait d'une violence et d'une indécence que rien ne saurait justifier, et il me semble que le Gouvernement Anglais se doit à lui-même autant qu'à nous et aux relations qui subsistent entre les deux Etats, de ne pas laisser impunis de pareils excès. Outre qu'ils sont infiniment condamnables en eux-mêmes, ils produisent ici la plus facheuse impression, et des vexations pareilles ont été depuis quelque tems si souvent répétées, et si peu ressenties en Angleterre, qu'à la fin, avec toute la bonne volonté possible, on ne sait plus que répondre à ceux qui se servent de ces faits pour crier à l'oppression et au Despotisme. Je suis souvent tenté de croire, qu'on ne sait pas en Angleterre le mal que ces sortes de choses font à la bonne cause, ou du moins qu'on traite cet objet avec trop de négligence: mais indépendamment de cela, de pareilles vexations, lorsqu'elles restent impunies, sont injurieuses au Gouvernement qui les tolere.

J'ai l'honneur, Monsieur, de vous envoyer ci-jointe la copie de la derniere lettre de Mr. DE HAEFTEN, par laquelle vous verrez, que les mêmes rapports, qui ont été faits à

Digitized by Google

Londres rélativement au manque de coopération, et à la conduite de notre Armée, circulent aussi à Vienne. Il est aisé d'en déviner la cause, et je suis à cet égard parfaitement de votre avis. Il est naturel que Mr. DE MERCY, ennemi déclaré de tout ce qui s'appelle Hollandais, représente notre secours comme nul et sans effet, afin d'invalider le titre sur lequel nous fondons nos réclamations. Je conçois qu'on prete l'oreille à ces insinuations à Vienne, mais je suis plus surpris qu'on y ajoute aussi aisément foi en Angleterre.

Vous trouverez dans la copie également ci-jointe de Mr. HOP tout ce que la poste de Brabant nous a apporté ce soir.

Il a couru ces jours-ci toutes sortes de bruits relatifs à la prise de Strasbourg, Landau etc. Aucun ne se confirme, et je serai beaucoup moins surpris d'apprendre un de ces jours, que les Français reprenant Veissembourg par derriere coupent la retraite aux Alliés. Je vois par les feuilles imprimées qui nous sont arrivées cet après-midi de Paris, que BRISSOT *cum suis* ont été guillotinés. Ils ont ce à quoi ils devaient s'attendre depuis longtems, mais on frémit d'horreur en voyant qu'à la suite de ces exécutions, on prépare celle de Madame ELISABETH.

Extrait d'une lettre de Mr. NAGELL.

Du 25 Octobre 1793.

Monsieur,

J'ai adressé aujourdhui une Depêche à L. H. P.; celle que j'ai l'honneur de vous envoyer est d'une nature à rester dans le nouveau secret établi depuis peu. — Lord GRENVILLE m'a dit hier, qu'il ne pouvait pas me dissimuler que les difficultés que l'on fesait, afin que nos Troupes passent la Sambre, nuisaient beaucoup à notre négociation, et qu'il serait à desirer, que le contingent de la République peut être mis sous les ordres immédiats du Prince DE COBOURG;

Digitized by Google

il a ajouté très-poliment qu'il comprenait combien cette corde était délicate pour moi, et que comme il vous devait une réponse, Monsieur, sur des communications que vous lui aviez faites, il profiterait de l'occasion pour vous parler sur cette matiere.

Après la retraite du Prince de Cobourg, on nous a bercés pendant deux jours avec l'agréable nouvelle, qu'il avait pris sa revanche, battu les Français, pris ou tué 15000 hommes; tout cela s'est évanoui.

Du 29 Octobre 1798.

Les Ministres ici s'intéressent vivement à ce que la coopération des armes de l'Etat soit moins limitée, et surtout qu'on exécute les projets du Prince DE COBOURG; l'on considere que rien ne peut sauver les Païs-Bas d'une nouvelle invasion, qu'une guerre offensive; on ne concoit pas que l'on parle toujours de couvrir éventuellement les Frontiéres de l'Etat, comme si en cas de malheur, toutes les forces alliées ne serviraient point à cette fin. Enfin on considere ici, que cette coopération étant la base de nos prétentions, il faudrait qu'elle se fît de meilleure grace. Vous vous rappelerez, Monsieur, tout ce que Lord GRENVILLE vous a dit du reproche auquel les Ministres du Roi encourreraient, pour avoir fait la guerre dans les Païs-Bas au lieu d'attaquer les Indes-occidentales, et vous pouvez par conséquent vous faire une idée de l'impression que produira la nouvelle attaque des Français sur la Westflandre, quand vous saurez que l'on a d'abord envoyé le Général GREY à Ostende avec quatre Régimens dejà embarqués pour l'expédition contre les Iles de l'Amérique. Lord GRENVILLE m'a prié encore une fois d'avoir la Carte de nos limites déterminées d'après la Convention de 1718; le premier art. de cette Convention parle de cette Carte; elle sera sûrement au Greffe et pourra par conséquent se copier aisément.

Digitized by Google

La demande du Roi de Prusse est assurément étrange; je m'imagine cependant qu'en faveur de la garantie de ses nouveaux Etats en Pologne, il continuera tellement quellement la guerre; et quant à cette garantie, un jour ou l'autre, elle ne se fera peut-être pas spécialement, mais en garantissant de nouveau au Roi, ses Etats, comme il les possede en Novembre 1793.

Du 5 Novembre 1793.

Je me propose de communiquer après-demain à Lord GRENVILLE les dernieres lettres qui ont été écrites par les Princes D'ORANGE et DE COBOURG tout comme j'ai communiqué les premieres, et à cette occasion, je ne négligerai pas de faire usage des argumens suppédités afin de demontrer que c'est à tort que l'on se plaint, que la coopération de nos troupes n'est pas aussi pléniere qu'on le desire. Vous savez, Monsieur, par expérience, combien on est prompt à nous trouver en défaut, et à Vienne et sur-tout à l'Armée du Prince de Cobourg, où Monsieur DE MERCY ne laisse échapper aucune occasion de manifester la malveillance qu'il porte à la République; — d'un autre côté, on a été fort affecté ici, de devoir retarder l'expédition des Indes-occidentales, afin de courir au secours de la Flandre, et on a attribué l'invasion des Français à la nécessité où le Prince de Cobourg s'est vu de repasser la Sambre; voilà ce qui a produit les plaintes reitérées de Lord GRENVILLE. J'espere que le Général BENTINK aura reussi à faire changer le projet de faire transporter notre Hôpital; je comprens très-bien que cette proposition donne de l'humeur, mais c'est encore une manoeuvre sourde et à laquelle le Ministere ici n'a aucune part. Je voudrais bien que l'on pût comprendre chez nous, que de prendre la mouche est précisément ce que Mr. DE MERCY cherche.

Digitized by Google

Du 8 Novembre 1793.

Monsieur,

Je n'ai pas négligé de profiter hier du jour de conférence, pour représenter à Lord GRENVILLE, que l'on n'avait pas rendu justice à la coopération de notre Armée, et que les plaintes qui avaient été faites de la part des Ministres Autrichiens n'étaient point fondées; il m'a paru extrémement satisfait des derniers arrangemens, qui ont eu lieu entre les Princes D'ORANGE et DE COBOURG, et se flatte que tout ira bien à present; cependant il voit avec regret, que l'on est oblige à songer à prendre des quartiers d'hyver, et il s'attend que ceux-ci seront continuellement harrasses par l'Ennemi: il se persuade que l'on s'entendra sur les positions respectives, et espere par dessus tout, que les Allies se concerteront pendant l'hyver sur la campagne prochaine, afin qu'elle se fasse plus systematiquement. La Cour de Vienne ne saurait rien faire dc plus à propos dans ce moment-ci que de nous donner le dédommagement que nous souhaitons, et si on veut négocier longtems, on perdra un tems précieux pour agir. Il faut toujours quatre semaines pour répondre, et cela rend la discussion prudente et dangéreuse.

De vous à moi, Monsieur, je puis avoir l'honneur de vous dire, que Lord GRENVILLE a serré le bouton à JACOBI, pour savoir décidemment ce que le Roi de Prusse comptait de faire, de donner les subsides, qu'il doit selon ses différentes alliances avec la Cour de Vienne, à l'Angleterre, et à la République, ou bien d'éluder le casus foederis.

JACOBI a dit avoir des instructions générales à ce sujet, et a commencé par débiter un tas de difficultés; celles-ci dittes, Lord GRENVILLE les a demandées par écrit, et l'autre s'est réfusé à les donner; j'ignore si JACOBI n'a pas fait un pas de clerc, et si peut-être il n'a pas voulu paraître plus instruit qu'il ne l'était; raison de plus, Monsieur, pour vous solliciter le plus grand secret.

Digitized by Google

Dans ma conversation avec Lord GRENVILLE, j'ai tâché d'éclaircir si on avait su ici, qu'il s'agissait de transporter notre Hopital de Gand, afin d'y transférer celui des Anglais; et je puis avoir l'honneur de vous assurer, Monsieur, que le Ministere n'en savait rien, et n'en avait pas même entendu parler; d'autant plus que l'on croyait que l'Hopital Anglais était parfaitement bien à Bruges.

Du 12 Novembre 1793.

Le Roi de Prusse va assurément se trouver dans un dilemme très-embarrassant. L'Angleterre insiste fortement d'avoir le secours stipulé par l'alliance, indépendamment des secours dûs à la Cour de Vienne et à la République, et du contingent dû à l'Empire; s' il persiste à vouloir eluder ces différens engagemens, il se trouvera dépendant de la Russie et à sa discrétion; s'il observe la foi des Traités, il en est pour la mauvaise grace avec laquelle il les remplit. JACOBI a encore une fois voulu démontrer verbalement l'impossibilité de son Maître de continuer la guerre, mais cela ne prend pas et ici on veut je crois savoir définitivement, si la Prusse se tient au Traité d'alliance de 1788, oui, on non? Mr. DE STARHEMBERG m'a dit que le Prince DE COBOURG avait été obligé de détacher Mr. DE CLAIRFAIT du côté de Charlemont, afin d'empêcher les Français de percer de ce côté là, et qu'ainsi le projet de forcer Mr. JOURDAN [1]) à une bataille, était manqué. Entre nous, Monsieur, il m'a dit, qu'on nous donnait encore la faute, pour n'avoir pas voulu occupper et défendre Charlemont. Je lui a répondu que les plaintes que l'on faisait contre nous avaient été constamment trouvées non-fondées; que je m'assurais que celles-ci étaient de la même nature, et qu'enfin, je devais lui observer, que si on voulait constamment se faire des reproches

1) De Generaal, later Maarschalk.

Digitized by Google

et se jetter la faute des évènemens, on finirait par aigrir tous les esprits, et que je ne voyais pas que ce fût le bon moyen pour faire triompher les armes des Alliés: il me parait très-convaincu de cette vérité, mais il n'y a aucun doute que Mr. DE MERCY ne veuille toujours crier.

„Copie eener Missive van H. FAGEL."

La Haye le 12 Novembre 1793.

J'ai oublié, Monsieur, dans l'autre Lettre que je vous adresse aujourd'hui, de vous faire part du resultat de mes recherches relativement à la Carte de nos Limites telles qu'elles ont été reglées par les Traités de 1715 et 1718. Je n'ai trouvé dans notre depôt aux Etats-Generaux et au Conseil d'Etat qu'une seule carte relative à cet objet, qui est celle qui a été dressée per un Ingenieur nommé SULLY pour servir à l'explication du Traité de 1718. L'original de cette carte est signé par les mêmes Plenipotentiaires qui ont signé le Traité: les deux premiers sont le Marq. DE PRIÉ et Mylord CADOGAN: cette Carte se trouve gravée dans le Xe tome des Memoires de LAMBERTY. Elle est exactement ce que Mylord GRENVILLE cherche. Il est vrai qu'elle ne comprend qu'une partie des Limites, et qu'elle ne s'etend que jusqu'au Sas de Gand, en sorte que l'embouchure de l'Escaut ne s'y trouve pas comprise, mais je m'imagine que dans cette partie de la Frontiere (je vieux dire l'embouchure de l'Escaut) les Traités de 1715 et 1718, n'ont point apporté de changement au Traité de 1664 qui a toujours été la base de la demarcation de nos Limites, et qui n'a été alteré, pour ce qui regarde l'embouchure de l'Escaut, que par le Traité de Fontainebleau, en vertu duquel les Forts de Lillo et Liefkenshoek ont été cedés à l'Empereur Le fait est donc que le Traité de 1664 est la principale base de nos

Digitized by Google

Limites; que les Traités de 1715 et 1718, ont apporté à la demarcation de 1664 des changemens; que ces changemens ont été sujets à des difficultés et à des contestations qui ont duré jusqu'au Traité de Fontainebleau, et que ce dernier a retabli le Traité de 1664 avec certaines modifications enoncées dans les premiers articles de ce Traité, et avec ce changement essentiel, que les Forts de Lillo et Liefkenshoek, qui nous avoient toujours appartenu, ont été cedés à la Maison d'Autriche.

'Par consequent en les redemandant, comme nous (sommes) dans le cas de faire à present, c'est moins les Traités de 1715, ou 1718 que nous reclamons (puisque les Traités n'ont rien stipulé de nouveau relativement à ces Forts) que le Traité primitif de 1664, suivant lequel ces Forts se trouvent compris dans nos (limites). Cependant, si les Traités de 1715 et 1718 etoient retablis, ces Forts rentreroient d' eux-mêmes sous notre Domination, parcequ'ils y etoient compris lorsque ces Traité ont été conclus, et dans ce sens on peut dire qu'en reclamant le retablissement de ces Traités, nous reclamons aussi la retrocession des dits Forts 1).

XXVIII. *Ontvang en Uitgaaf wegens de Secreete diensten in de Provintie van Holland* 2).

„Na myn overlyden moet de Rekening volgens deeze Memorie van Ontvang en Uitgaaf met de Quitantien daartoe specteerende, worden opgemaakt, en aan Z. D. H. overgebragt, en de resteerende penningen aan het Collegie van G(ecommitteerde) Raaden, onder zoodaanig acquit als by de rekening van de eerste 5 jaaren van myn Ministerie."

1) Z. hiervoren, bl. 161, 171, en II. 378 volgg.—387.

2) VAN DE SPIEGELS eigenhandige Verantwoording.

Digitized by Google

ONTVANG.

1792. Nov.	Een ordonnantie op 't Comptoir Generaal . .	*f* 4000.—.—
1793. January.	Een ordonnantie als vooren.	„ 4000.—.—
February.	Een ordonnantie als vooren.	„ 2000.—.—
Maart 5.	Een ordonnantie als vooren.	„ 2000.—.—
Mei 21.	Een ordonnantie.	„ 4000.—.—
Sept. 18.	Een ordonnantie	„ 3000.—.—

Digitized by Google

UITGAAF.

1792.			
Nov.	Per saldo komt aan den Raadpensionaris . .	*f*	72. 8.—
	Aan den h[r] Generaal DUMOULIN volgens quitt.	„	176.—.—
	Aan den Procureur Generaal VOSMAER volg. quitt.	„	762.16.—
Nov. 28.	Aan den Coll. BREYDENBAGH volgens quitt. .	„	15.18.—
Dec. 3.	Aan den Coll. TINNE op reis, 50 Duc. a *f* 5.8.	„	270.—.—
	Aan kleine verschotten	„	10.—.—
Dec. 27.	Aan den Coll. TINNE per saldo	„	105.—.—
	Aan JOUBERT in goud.	„	2000.—.—
	Surplus voor t opgeld. . .	„	57.—.—
1793.			
Jan. 1.	Aan de Hr. LARREY voor Mev. VERELST . .	„	1400.—.—
	Aan Z. H. voor Capt. DE LORGES	„	525.—.—
	Aan den Commis RIETMULDER 1 jaar . . .	„	500.—.—
	Aan den Klercq VAN DER HOEVEN 1 jaar . .	„	500.—.—
	Aan de gewoone nieuwe Jaaren	„	18.—.—
Jan. 14.	Aan Mev. D'ALDERS 1)	„	105.—.—
Jan. 16.	Aan den Procureur Generaal VOSMAER . . .	„	1326. 2.—
Febr. 2.	Aan M. TINNE voor extra diensten	„	200.—.—
„ 19.	Aan extraord. onkosten by gelegenheid van de Negotïatie met de Hr. DE MAULDE.	„	180.15.—
„ 20.	Aan kleine verschotten	„	18.—.—
„ 21.	Aan den Procureur Generaal VOSMAER . . .	„	1365.18.—
Maart 4.	Aan de aide-Quartiermeester-Gl. DANKAERTS, volg. quitt.	„	298.11.—
„ 14.	Aan den Procureur Generaal VOSMAER . . .	„	614. 7.—
April 4.	Aan den Qr. meester Gen. KNOCH voor Ryskosten.	„	174. 6.—
	Aan de Heer CROYSET ½ jaar	„	500.—.—
	Aan den Clercq VAN DER HOEVEN.	„	400.—.—
„ 10.	Aan den Commis RIETMULDER voor Extr. diensten.	„	200.—.—
„ 23	Aan den Procureur Generaal volgens quitt. .	„	530.—.—
Mey. 10.	Aan Mevr. D'ALDERS	„	105.—.—
„ 17.	Aan de h[r] D'ANGELY 3 m. Pensioen	„	150.—.—
„ 23.	Aan denzelve op de reis naar Frankryk 2). .	„	1050.—.—
	Aan den Heer ROYER voor HARTENBERG. . .	„	421.11.—
	Aan kleine verschotten	„	4. 9.—
Sept.	Aan de Heer CROISET ½ Jaar	„	500.—.—

1) Mevr. D'AELDERS. Z. deze Vers. III. 315 (LAMPSINS aan VAN CITTERS, uit Parys, 16 April 1787).

2) Verg. hiervoren, bl. 441.

Digitized by Google

ONTVANG.

1793.

Octob. 14.	Van de Heer D'ANGELY terug ontvangen 't geen van zyn Reys naa Frankryk in de Maand Mey overgehouden had	f	365.—.—
Novemb. 1.	Een ordonnantie.	„	3000.—.—
Decembr 24.	Een ordonnantie.	„	3000.—.—
1794.			
Jan. 1.	Een ordonnantie.	„	3000.—.—
„ 14.	Een ordonnantie	„	2000.—.—
Maart 18.	Een ordonnantie.	„	3000.—.—

Digitized by Google

UITGAAF.

1793.			
Sept.	Aan den Klercq VAN DER HOEVEN	ƒ	400.—.—
	Aan de postmeester te Maessluys 1 Jaar . .	„	425.—.—
Oct. 14.	Aan de Collonel D'ANGELY op Rekening van zyn Pensioen van ƒ 600 's Jaars	„	365.—.—
„ 21.	Aan denzelve per reste van zyn Pensioen verscheenen den laatste December 1793. . . .	„	85.—.—
	Aan denzelve 3 m. Pensioen op Rekening te vervallen ult° Maart 1794	„	150.—.—
	Aan denzelve op Reys naar Engeland . . .	„	525.—.—
Nov. 18.	Aan den zelve voor de terugreize na Holland. pr. Wissel op de Hr. P. F. TINNE.	„	300.—.—
Dec. 26.	Aan den Heer Griffier FAGEL tot rembours van penningen in Engeland door hem verschooten.	„	3600.—.—
1794.			
Jan. 1.	Aan Mevrouw de Douariere VERELST, door den Heer LARREY.	„	1400.—.—
	Aan den Commis RIETMULDER 1 Jaar . . .	„	500.—.—
	Aan den Clercq VAN DER HOEVEN 1 Jaar . .	„	500.—.—
	Aan de gewoone Nieuwe Jaaren	„	18.—.—
	Aan den Colonel D'ANGELY pr. Wissel . . .	„	240.14.—
„ 1.	Aan Z. Hoogheid voor de Captⁿ DE LORGES.	„	525.—.—
„ 1.	Aan den Heer TINNE voor den Vice-Admiraal KINSBERGEN een Jaar	„	2000.—.—
„ 1.	Aan den Heer TINNE voor den Secretaris BONHOMME	„	1000.—.—
„ 8.	Aan den Fiscaal VAN DER HOOP voor het zenden van iemand na Ostende.	„	500.—.—
„ 15.	Aan den Commis CASSA voor het formeeren van 2 generaale Indices van 1730 tot 1755 . .	„	1000.—.—
„ 17.	Aan den Colonel D'ANGELY, Extr° Gratif° voor de reizen door hem in 1793 gedaan 1). . .	„	315.—.—
„ 28.	Aan d' Heer VAN KINCKELL voor uitgeschoote Correspondentie-gelden.	„	172.—.—
Febr. 6.	Aan Mevrouw D'AELDERS een Gratificatie . .	„	150.—.—
„ 13.	Aan Briefporten door het Post-Comptoir geomitteert op de Reekening van Gecom. Raaden.	„	114. 2.—
Maart 3.	Aan d' Hr. VAN WILLIGEN, Chargé d'affaires van Beyeren, tot restitutie van penningen door de		

Digitized by Google

1) Hiervoren bl. 441.

ONTVANG.

1794.

April 15.	Een ordonnantie.	*f* 3000.—.—
	NB. Deeze ordonn^e is wel geslagen op de Secreete diensten, maar door my niet ontvangen, zynde dezelve ten einde als by de Resol. van G. R. van den 11. April.	(doorgehaald)
Sept. 1.	Een ordonnantie.	„ 4000.—.—
„ 16.	Restitutie van de som aan den Captn SCHUMAN ter leen verstrekt om de werving van Landzaaten te beginnen	„ 1800.—.—

Het gansche cyfer der ontvangen en verantwoorde gelden bedroeg nog geen . . . . *f* 40,000 (*f* 39,165).

Digitized by Google

UITGAAF.

1794.			
	Graaf VAN VIEREGG op de Geldersche Comptoiren betaald.	*f*	114. 9.—
April 1.	Aan d' Hr. CROISET een ½ Jaar	„	500.—.—
	Aan de Clercq VAN DER HOEVEN	„	400.—.—
Mey 17.	Aan D'ANGELY ½ Jaar pensioen tot 30 Sept.	„	300.—.—
July 1.	Aan den Directeur TINNE voor Brusselsche Correspondentie	„	315.—.—
July 7.	Aan MOLIERE en Soonen voor een Wissel getrokken door MERIAN te Basle voor fransche Nieuwspapieren	„	25. 7. 8
Aug. 25.	Aan d' Hr. Minister VAN KINKEL voor geheime Correspondentie	„	130. 9.—
„ 28.	Aan den Capt[n] SCHUMAN om de werving te beginnen	„	600.—.—
„ 30.	Aan d' Hr. TINNE pensioen Lt. Adm. VAN KINSBERGEN	„	2000.—.—
Sept. 2.	Aan de Heer CROISET ½ Jaar	„	500.—.—
	Aan de Clercq VAN DER HOEVEN ½ Jaar	„	400.—.—
	Aan de postmeester te Maassluys	„	425.—.—
	Aan den Capt[n] SCHUMAN om de werving te beginnen	„	1200.—.—
	Aan de Heer TINNE voor den Secretaris BONHOMME voor het Jaar 1794	„	1000.—.—
	Aan de Commis RIETMULDER ½ Jaar	„	250.—.—
	Aan de Commis RIETMULDER voor een secreete Commissie naar Hellevoetsluys	„	35. 3. 8
Oct. 2.	Aan J. VAN DER HEY tot gratificatie voor eenige Plans van finantie 1)	„	250.—.—
	Aan eenige kleinigheden	„	26.10.—
„ 13.	Aan de Bar. HARTEMBERG voor gedaane Diensten	„	300.—.—
„ 22.	Aan d' Hr. HOP voor verschotten op een reis welke hy naar Brabant heeft laten doen	„	81.10.—
„ 25.	Aan Mevrouw D'AELDERS voor het bezorgen van fransche nieuwspapieren over verscheide Jaaren, en tot dedommagement wegens gedane diensten in Vrankryk	„	600.—.—

---

1) Z. wegens den woeligen finantielen Plannenmaker J. VAN DER HEY, deze Verz. I. *Inleiding* bl. 80 volgg. en blz. 288; II. 353 volgg.

Digitized by Google

XXIX. *Concept van Veranderingen, ampliatien en modificatien van de Unie van Utrecht door* L. P. V. DE SPIEGEL. *October* 1800 (Lees 1799) [1]).

„De Republicq der zeeven Vereenigde Nederlanden, welke onder den zegen des Almagtigen in eenen tagtigjaarigen Oorlog hare vryheid zoo kloekmoedig had bevogten, en onder de schaduwe deezer vryheid haare luister en welvaart in alle Waerelddeelen had zien toeneemen, is in het laatst van deze Eeuw nevens zoo veele andere Landen en Staaten weggesleept in den stroom der Regeeringloosheid.

Door de woelingen eener verderfelyke factie in haar midden wier toeleg was alle banden van maatschappelyk geluk, van Godsdienst, zeden, recht en Orde los te rukken, en door de overmagt der Fransche troupen heeft zy alles verlooren, wat haar dierbaar en waardig was; zy heeft gedurende een tyd van vyf jaaren moeten ondervinden al wat de Dwinglandy onder den valschen naam van Vryheid en de willekeurigheid onder die van Recht heeft kunnen doordryven om een waarlyk vry en gelukkig Volk tot slaverny te brengen en van Desselfs kostbaarste voorrechten en besittingen te berooven tot dat de Almagtige aan het geweld paalen zettende, Zyne Majesteit den Koning van Groot-Brittanien, met welk Ryk deeze Staat van ouds geallieerd geweest is, en deszelfs Hooge Bondgenooten heeft opgewekt om de zoolang vertreede Vryheid en orde te herstellen.

„Dit groot werk is gelukkig volvoerd zoo door de overwinnende wapenen van Hoogstgem. Koning en desselfs

---

1) Oorspronkelyk uit de papieren van Mr. L. C. LUZAC in het bezit van Prof. TYDEMAN overgegaan en my, door dezen geschonken.

Digitized by Google

Bondgenooten, als door het wys en dapper beleid van Z. D. H. den Heere Erfprince VAN ORANGE en NASSAU, gedurende de afwesigheid van Hoogstdesselfs Heer Vader den Erfstadhouder Captein- en Admiraal Generaal dezer Landen en door de onwankelbaare trouw van 's Lands wel geintentioneerde Ingezetenen, zoodanig dat de Republicq thans aan zich selve is wedergegeeven en terug gekeert tot de rechtvaardige Regeering der Wetten door de authoriteit van Vaderlandslievende Overheeden gehandhaafd.

„Het is in zulke omstandigheden dat de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden plegtig en Staatsgewyze by een vergaderd zynde overwogen hebben, dat het Verbond van Unie in den jaare 1579 te Utrecht geslooten, de grondslag is van de Vereeniging deezer Provincien, en dat hetzelve met zooveel wysheid is ingerigt, dat het door de grootste Staatkundigen zoo binnen als buiten 's Lands met verwondering is beschouwd. Dat ook de ondervinding door alle tyden heeft getoond, dat deeze Republicq het grootste is geweest, hoe nader zy zich heeft vastgehouden aan de oude grondbeginselen waarop zy gevestigd geweest is; terwyl zy, in veel opzigten, zoowel in uitwendigen luister als in inwendigen welvaart is gedaald namate zy van deselve heilzaame grondbeginselen is afgeweeken.

„Dat nogthans hoe voortreffelyk dat Verbond zy, zoo wel in zich zelven als met betrekking tot de omstandigheden van tyden en zaken in welke het gemaakt is, het niet ontkend kan worden dat er eenige zwakke plaatsen in hetzelve gevonden worden, welke de langheid der tyd zedert desselfs oprichting verloopen en de veranderden aart der omstandigheden noodsakelyk gemaakt hebben te versterken; waarom de verstandige en welmeenende Regenten in verscheide tydperken van de Republicq dit werk dikwils gewenscht en met yver beproefd hebben, hoewel de uitkomst niet ten volle aan hunne pogingen hebbe beantwoord.

Digitized by Google

„Maar zoo er ooit een tyd geweest is, in welke gebleeken is dat de Unie zonder nieuwe versterking, te zwak is om de misbruyken tegens den geest en het oogmerk van haare inrigting van langzaamerhand ingesloopen kragtdadig genoeg te weeren, het is zeeker in den tegenwoordige tyd dat deeze inkruipingen, afwykingen en zwakheeden zulke kwade vrugten hebben voortgebragt. En daar het te vreezen is, dat zy diergelyke vrugten zullen voortbrengen, zoo niet ten spoedigste het kwaad in den wortel wordt aangetast. En is wyders hierby in consideratie genoomen het XXII Art. van de Unie, by 't welk de Voorouderen wel voorziende dat het in 't vervolg van tyd nodig zoude kunnen worden eenige poincten of artikelen van het Verbond te vermeerderen of te verminderen bepaald hebben, dat hetzelve gedaan zal worden *by gemeen advys en consent van de Bondgenooten, en anders niet;* hebben H. H. M. dadelyk na de herstelling van de Republicq dit heylsaam werk aangevangen en ten einde op eene geregelde wyze dit oogmerk te bereiken is voor het eerste beslooten het Verbond van de Unie, naauwkeuriglyk en van artikel tot artikel door eene daartoe benoemde Commissie te doen revideren en met de tegenwoordige gesteldheid van zaken te doen vergelyken; en dat vervolgens Rapport van dit werk zou worden gedaan aan de volle Vergadering van de Staaten generaal, waarna de gezamentlyke Bondgenooten na ernstige deliberatie op eene zaak van zulk een groot gewigt dat het wel of kwalyk vaaren van den Staat, het geluk of ongeluk van het Levend en van het toekomstig geslagt, menschelyker wyze daarvan afhangt, alsdan zouden neemen hunne Resolutie zodanig als zy zouden oordeelen te behooren om het verbond van Unie te versterken, en aan het Bestuur van het geheele Bondgenoodschap kragt en klem te geeven welke aan eenen welgereegelden Staat past.

„Zoo is het dat de Hoog Mogende Staaten-Generaal der

Digitized by Google

Vereenigde Nederlanden, uit aanmerking van hetgeene voren gemeld is en na rype deliberatie, met eenpaarigheid van alle de Bondgenooten goed gevonden hebben en verstaan, als permanente Grondwetten van den Staat te statueren, gelyk dezelve als zodanige gestatueerd worden by deesen.

Vooreerst. De Unie en Verbond geslooten te Utrecht den 23 January 1579 en tot den jare 1795 geobserveerd tusschen de Provintien van Gelderland met het Graafschap Zutphen, Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overyssel, Groningen en Ommelanden, mitsgaders het Landschap Drenthe; en zulks voor zoo verre het gemelde Verbond by de tegenwoordige Revisie geene verandering heeft ondergaan.

Ten tweeden: De navolgende Poincten en artikelen, welke Hooggemelde Bondgenooten gesaamentlyk hebben goedgevonden vast te stellen tot verandering, ampliatie en modificatie van 't voornoemde Verbond van Unie, welke voortaan van dezelfde kragt zullen zyn als het Verbond zelve, en gehouden worden als of het Verbond met die verandering ampliatie en modificatie van den beginne af was gemaakt geweest." Te weeten.

Art. I. Dat alhoewel in het 1, 2 en 3de Art. van het Verbond van Unie van 1579 gesloote, wel eenige Uitdrukkingen gevonden worden, welke meer bepaaldelyk betrekking hebben op de toenmalige omstandigheeden des tyds, en den Oorlog teegen den Koning van Spanjen, en welke mitsdien tegenswoordig gevoeglyk zouden kunnen uitgelaaten worden, egter dezelve artikelen gevoegd by het 23ste van deselve Unie, in zich behelsen, het fundament en het geheele oogmerk van het geheel Verbond; in zoo verre namentlyk dat de Vereenigde Provintien (behoudens Haare bysondere Privilegien, Rechten, Statuten, Costumen en Usantien en andere Gerechtigheden) zich met den anderen Confedereeren, en met een onverbreekelyke band verbinden om ten eeuwigen dage by den andere te blyven, als of zy maar één lighaam

Digitized by Google

waaren, ten einde malkanderen met alle behoorlyke en mogelyke middelen, Ja met lyf en goed te handhaaven, te sterken en te beschermen tegen alle geweld dat Haar op eenige wyze zoude kunnen aangedaan worden; tot onderhouding van welk Verbond de gem. Provintien zich by het 23. Artikel ten sterkste verpligten onder verband van persoon en goederen van alle Haare ingezeetenen, en van de Provintien, Steeden en Leeden van die. Dezelve tot executie en onder renunciatie van alle beneficien van Rechten welke in ordinaire gevallen daar teegens zouden kunnen te stade koomen. Dat derhalven de Bondgenooten deeze artikelen wel speciaal confirmeeren by deezen, en op nieuw zyn overeengekoomen, dezelve stiptelyk te onderhouden en te doen onderhouden.

Art. II. Dat het IV Artikel der Utrechtsche Unie in diervoege zal worden gealtereerd, dat in desselvs plaats zal worden gesteld het volgende:

„Ende om de voorschr. Provintien, Steeden en Leeden van dien beeter tegen alle magt te kunnen verseekeren, dat de Frontiersteeden, en ook andere daar men zulks nodig vinden zal (hetzy dezelve met nieuwe fortificatien worden voorzien of de oude moeten worden gerepareerd en onderhouden) by advys van Z. D. H. den Heere Erfstadhouder Captein Generaal, en ter ordonnantie van de geunieerde Provintien of van de Raad van Staaten uit derzelver naam, zullen vastgemaakt, aangelegd, gesterkt en onderhouden worden, ten koste van de Generaliteit uit de Penningen by de Ordinaire of Extraordinaire Consenten van de Provintien daartoe te destineren zonder dat eenige Provintien Stad of Lid van de Unie zich tegen het maaken of repareeren van de voorgem. fortificatien zal mogen verzetten."

Art. III. Dat nadien de Voorouderen zeer wyslyk by het V artikel van het Verbond van de Unie hebben getracht te zorgen, dat tot goedmaking van de kosten van de ge-

Digitized by Google

nerale defensie en andere noodsakelyke depences van het Bondgenootschap, de Generaliteit van de noodige penningen zoude voorzien zyn, zonder welke de Unie geene Unie en alle haare voorwaarden slegts nutteloose klanken zouden zyn, en daarom by het voorschreven Verbond was overeengekomen, dat in alle de Provintien ten behoeve van de Generaliteit zouden geheeven en openbaarlyk verpagt worden zeekere imposten op de consumptie van diverse Specien, doch hetwelk al vroeg na het sluiten van 't Verbond ondoenlyk en insuffisant zynde bevonden, is alsnu goedgevonden dit articul te royeeren en in deszelfs plaats eenpaariglyk aanteneemen het navolgende:

„Ende om te voorsien tot de kosten, die men nodig zal hebben tot de defensie van de voorsz. Provintien, is overeengekomen de inkomsten welke in de Generaliteits-Cassa zullen worden gestort zullen bestaan, *vooreerst* in alle zoodanige ordinaire en Extraordinaire inkomsten als van ouds tot dezelve Cassa behoord hebben; en *ten andere* uit de Middelen, welke by de Admiraliteiten worden ingevorderd onder den naam van inkoomende rechten, Convoyen en Licenten, alsmede uit het Last en Veylgeld, van hetwelk de particuliere ontfang by deze wordt vernietigd, behoudens het recht van de Crediteuren aan welke deze middelen speciaal mogten gehypothekeerd zyn. En dat voor het overige het te kort komende zal moeten gefurneerd worden door de respectieve Provintien, in diervoege als by het volgende artikel zal worden bepaald."

Art. IV. Ten welken einde jaarlyks in de maand December als van ouds door Z. H. en den Raad van Staaten aan de Vergadering van de ordinaire Gedeputeerde ter Generaliteit zal worden gepresenteerd den alzoo genaamde *Staat van Oorlog*; zodanig ingericht dat deselve behelsen zal eene raming of ciering, zo na het mogelyk is, van de waarschynelyke kosten welke in het volgende jaar voor de Ge-

Digitized by Google

neraliteit nodig zullen zyn tot onderhoud van het Volk van Oorlog te Water en te Lande, tot de Fortificatien, magasynen, Equipagien en generalyk tot alles wat van wegen het Bondgenootschap gedurende het geheele Jaar zal moeten gedepenseerd worden, alsmeede van de waarschynlyke ordinaire inkomsten van de Generaliteit daartegen. Opdat deselve inkomsten van de geraamde depences afgetrokken zynde, daar uit moge blyken hoeveel het apparente deficit voor dat Jaar zal zyn; welk deficit zal worden omgeslagen over de Provintien, ten einde na gedrage Consent of approbatie van gemelde Staat, haar aandeel in het voorn. te kort op te brengen in maandelyksche termynen, na proportie van de Quotes by H. H. M. M. Res. van den 7 September 1792 in de extraordinaire Petitien gereguleerd; te weeten in het Honderd

Gelderland met . .	f	6. 7. 9.
Holland	„	65.11.10.
Zeeland	„	4.—. 4.
Utrecht	„	4.15. 2.
Friesland	„	9.17. 8.
Overyssel	„	3.13. 5.
Stad en Lande. . .	„	5.13.10.
Uitmakende te zamen. . .	f	100.—.—.

Terwyl de Quota op 't Landschap Drenthe in de voorschreven kosten op de tot nu toe gewoone voet zal blyven, en ter Generaliteit bekeerd worden tot goedmaking van eenige onvoorziene kosten.

Art. V. Dat deze alzoo geformeerde Staat zal gebragt worden ter kennis en deliberatie van de respective Provintien, welke gehouden zullen zyn derselver Resolutien daarop intebrengen uiterlyk voor den Eersten April van 't jaar over 't welk de Staat is geformeerd; op poene dat deselve Staat alsdan geconcludeerd wordende even zoozeer verbindende zal zyn ten opzichte van de Provintien welke geen Resolutie

Digitized by Google

hebben ingebragt, als van desulke welke speciaal zullen geconsenteerd hebben. En indien de Resolutien van de respective Provintien zullen bevonden worden zodanig uit malkanderen te lopen dat op dat tydstip nog geene gave Conclusie kan worden genomen, zal men tragten de difficulteerende Provintien door alle mogelyke middelen van inductie en persuasie tot eenparigheid te brengen, en zulks van geen effect zynde, binnen den tyd van vier weeken, zullen de ontstaane differenten gesubmitteerd worden aan de Arbitrage van den Heer Erfstadhouder, met sodanige onpartydige assesseurs en medeassesseur als Zyne Hoogheid nevens zich zal gelieven te verkiezen; en zullen partyen gehouden zyn, na te koomen, 'tgeen by Zyne Hoogheid in maniere als boven uitgesproken zal worden.

Art. VI. Dat desgelyks, wanneer gedurende den loop van het jaar onvoorziene zaaken koomen voortevallen, waartoe Extraordinaire kosten vereischt worden, boven de penningen welke ter goedmaking van den Staat van Oorlog waren geconsenteerd, door Z. H. en den Raad van Staaten eene Petitie van het benodigde zal worden gedaan, welke aan ieder der Bondgenooten zal worden toegesonden, en waarop Deselve Bondgenooten gehouden zullen zyn hare respective Resolutien in te zenden binnen den tyd van negen weken; op poene, dat in geval van geen Resolutie of van Contrarieteit van opinie, deeze zaak zal behandeld worden zoo als in het laatstvoorgaande artikel, ten opzichte van de Consenten in den Staat van Oorlog breeder is uitgedrukt.

Art. VII. En ten einde de Bondgenooten onderling gerustheid te geven, dat (hetgeen God verhoede) niet te eeniger tyd door de onwilligheid of tergiversatie van een of meer Provintien, de finantien van de Generaliteit tot de gemeene defensie gerequireerd in verloop of ongeleegendheid komen te geraken, is overeengekomen dat elke Provintie zodanige Middelen en imposten in de haare geheeven wordende, zal

Digitized by Google

aanwyzen, en als eene speciaale zeekerheid aan de Generaliteit verhypothekeeren, of wel anders dadelyk in handen geven, als waarschynlyk genoeg zal zyn om hare Quote in den Staat van Oorlog daaruit te vinden; behoudens nogthans de Liquidatie van 't meerdere ofte mindere van den opbreng der middelen.

En zal binnen den tyd van ses maanden na het arresteeren van deeze artikelen door de Bondgenooten gesamentlyk een Reglement worden gemaakt, houdende het quantum en den aart der Middelen die ieder Provintie zal overgeeven, mitsgaders de wyze waarop en den tyd voor hoelang, die overgifte zal geschieden, terwyl het volkomen in de magt der Provintien blyft de alsoo gecedeerde middelen geheel of gedeeltelyk en voor zooveel nodig is, in den haare door andere middelen te suppleren.

Art. VIII. Dat voortaan alle de onkosten van het Bondgenootschap, daaronder gereekend de Tractementen en Soldyen van 't Krygsvolk, zullen betaald worden ten Comptoire van de Unie, onder zoodanige kortingen als naderhand by de Bondgenooten zal worden beraamd, waarop ten spoedigste een Reglement zal worden gemaakt; zoodat voor het vervolg alle Repartitien op de Provintien zullen worden afgeschaft, tenzy in enkele gevallen gemakshalve eenige overwysing van betaling moge worde gedaan, over hetwelke Jaarlyks ter Generaliteits-Rekenkamer zal worden geliquideerd, tegen de Quote welke ydere Provintie schuldig was voor dat Jaar optebrengen. En ten einde de Provintien schadeloos te stellen wegens het verlies der kortingen en andere finantieele voordeelen welke uit de betaling by repartitien in den hare gedaan, plagten genooten te worden, zal van de kortingen die alsnu, volgens het te maken Reglement ter Generaliteit zullen worden gedaan, eene bysondere aanteekening worden gehouden, en het montant daarvan Quotes-gewyse aan de Provintien in hare liquidatie valideeren.

Digitized by Google

Art. IX. Dat door de hiervooren gemaakte verandering in het V Artikel van de Unie, het VI Artikel van het gemelde Verbond komende te vervallen, hetzelve word gehouden voor geroyeerd.

Art. X. Dat aan Zyne Hoogheid den Heere Captein-Generaal zynde geconfereerd het Recht om de Troupes van den Staat op Hoogstderzelver Patent te doen marcheren daar de nood en 's Lands dienst zulks vereischen zal, dit Recht uit naam en van weegen het gansche Bontgenootschap geëxerceerd wordende, alzoo weinig behoord te kunnen worden opgehouden of gecontrarieerd, als hetzelve volgens de Unie heeft kunnen gecontrarieerd of opgehouden worden toen de ordinaris Gedeputeerde ter Generaliteit hetzelve Recht hebben geëxerceerd etc. dat mitsdien alhier speciaal wordt ingeroepen en geconfirmeerd het VII artikel van het Verbond van de Unie dicteerende:

„Dat frontier- of andere Steeden als de nood vereischen zal, t' allen tyden gehouden zullen zyn te ontfangen al zulke Guarnisoenen als de Geunieerde Provintien goedvinden, en haar Lieden by advys van den Gouverneur der Provintie, daar het Guarnisoen gelegd zal worden, ordonneeren zullen; welverstaande dat de Guarnisoenen by de voorsz. Vereenigde Provintien betaald zullen worden van haare Soldy, en de Bevelhebbers en Soldaaten, boven den Generalen Eed aan de Unie gedaan, ook den Particulieren Eed zullen doen aan de Stad daarin zy zullen gelegd worden," en hetgeen verder in dit Artikel van de Unie volgt; al hetwelk volgens de duidelyke letter van het Verbond in 't geval de Troupes gecommandeerd worden om ergens Guarnisoen te houden, met des te meer reeden moet begreepen worden ook plaats te hebben, in het geval de Troupes alleen gecommandeerd zyn om door eene Provintie of Stad naar een andere door te marcheeren.

Art. XI. Dat conform met de geest en de meening van

Digitized by Google

het VIII^ste Artikel van de Unie, ten einde men ten allen tyde zal mogen geadsisteerd zyn van de Ingezeetenen van den Lande, tot bescherming van de Republicq binnen hare grenspaalen en tot handhaaving van de openbaare rust en order, de Ingezetenen van deeze Geunieerde Provintien en Generaliteits-Landen, zoo in de Steeden als ten platten Lande, binnen den tyd van ten langsten eene maand na dato deezes voor zoo verre deselve zyn manspersoonen tusschen I8 en 60 Jaaren oud zullen worden opgeschreven, om de hoofden en getal derzelver geweeten zynde, daaromtrend verder geordonneerd te worden zooals (tot) de meeste bescherming en verzeekering van rust en ordre in den Staat zal bevonden worden dienstig te zyn; en zal door de Bondgenooten eene speciale Commissie benoemd worden om te examineeren op hoedanigen voet de Ingezetenen tot het voorsz. oogmerk zouden behooren geëmployeerd te worden, ten einde daarvan rapport gedaan zynde, op hetzelve point door de Bondgenooten eene finale Resolutie moge worden genoomen uitterlyk binnen drie maanden na het gedaan Rapport.

Art. XII. Dat het IX art. van het Verbond van Unie, sprekende van Zaaken tot welker afdoening de eenpaarige stemmen der Bondgenooten worden gerequireerd, en van andere die by meerderheid van stemmen kunnen worden afgedaan, alzoo blyft als hetzelve is liggende tot aan de periode beginnende met de woorden: *beheltelyk dat of het gebeure* &c. tot het einde van dit artikel toe; welke geheele periode daaruit zal worden geligt, en in de plaats gesteld het volgende. „En zullen de respective Provincien Leeden van het Bondgenootschap of Haare Gedeputeerde ter Generaliteit op ieder point dat tot hare kennis en deliberatie zal worden gebragt, hare advisen gaaf en afzonderlyk moeten uitbrengen, zonder het eene point te vermengen met het andere of te accrocheeren aan het andere; zul-

Digitized by Google

lende deeze accrochementen voor Nul en van onwaarde gehouden worden; en indien het gebeurde dat de Gedeputeerden van eenige Provintie ter Generaliteit de zaak van zoodanige importantie oordeelden, dat zy zich verpligt vonden dezelve overteneemen ter kennis en deliberatie van de Staaten hunne Principaalen, zal aan dezelven zoo veel tyd gelaaten worden als noodig is om Hooggem. Staaten in de gelegenheid te stellen om derzelver Gedeputeerden behoorlyk van Last en Instructie te voorzien, tot 't welk de tyd van neegen weeken genoegzaam is. En indien de zaak is van dien aard, dat dezelve raakt Oorlog, Vreede, Contributie of het stuk van de Munt, welk met gemeen advys en Consent van de Bondgenooten behoorde afgedaan te worden, en het niet mogelyk is binnen den tyd van vier weken nadat de negen weken verstreeken zyn, door de gewoone middelen van inductie en persuasie de Provintien tot de noodwendige Eenparigheid te brengen, zal dezelve zaak gesubmitteerd worden aan de Arbitrage van den Heere Erfstadhouder met zodanige onpartydige assesseurs en meede-arbiters, als Zyne Hoogheid neevens zich zal gelieven te verkiesen, en zullen partyen gehouden zyn na te komen 'tgeene by Z. H. in maniere als boven uitgesprooken zal weesen.

Art. XIII. Dat het X artikel dicteerende dat geene Particuliere Provintie, Stad of Lidt van de Unie eenige Verbonden zal mogen aangaan met Uitheemsche Vorsten of Landen zonder consent van de andere Bondgenooten, volkomen van kragt blyft; desgelyks ook het XI art. inhoudende dat de Bondgenooten altoos de faculteit behouden om zulke Uitheemsche Vorsten, Landen of Steeden, welke zig met deeze Confederatie begeeren te vereenigen, met gemeen advys en consent in 't Verbond aan te neemen.

Art. XIV. Dat ook de Bondgenooten op nieuw overeengekomen zyn, stiptelyk te zullen agtervolgen den inhoud van het XII artikel by 't welke zy verpligt zyn zig met den

Digitized by Google

anderen te conformeren in het stuk van de Munte, dat is in de cours gehalte en gewigt van 't geld, uitwysens sodanige ordonnantien als daarop door H. H. M. reeds zyn of nog zullen worden gemaakt, welke den een sonder den andere niet zal mogen veranderen.

Art. XV. Dat het XIII art. van het Verbond van Unie sprekende van de Religie, op de navolgende wyze zal worden gesteld, niet zoo zeer om in de aangenomen grondbeginselen van dit point verandering te maken, maar alleen om de uitdrukkingen zoodanig te schikken als met de teegenswoordige gesteldheid der omstandigheeden overeenkomstig is: „Ende aangaande het stuk van de Religie sullen de respective Bondgenooten ieder in den hare zig daarin gedragen na goedvinden te weeten om daar op zoodanige generaale of particuliere ordres te stellen, als zy tot rust en welvaart van de Provintie Steden en Leeden van dien zullen nodig oordeelen, zonder dat hun hierin by eenige der andere Provintien verhindering zal gedaan worden; behoudens dat ieder particulier in zyne Religie vry zal blyven, en niemand in zyne conscientie zal mogen onderzogt worden, niet tegenstaande de Gereformeerde Godsdienst moge zyn en blyve hetgeene deselve nu is, de eenige geavoueerde Belydenis van den Staat.

Art. XVI. Dat de XIV en XV artikels als tegenwoordig van geene applicatie meer kunnende zyn, uit het Verbond zullen worden geligt.

Art. XVII. Dat het XVI artikel bevattende de middelen tot voorzorg dat de Eenigheid van het Verbond niet t' eeniger tyd door twist en tweedragt of misverstand tusschen de Bondgenooten werde gestoord, alhier word geconfirmeerd alleenlyk met deeze verandering, dat in plaatse van de *Heeren Stadhouders* aan wien de arbitrage of decisie over het geschil word gelaten, alhier verstaan worde: *Z. H. de Heer Erfstadhouder op den voet zo als hiervoren art. V en XI gesegd is.*

Digitized by Google

Art. XVIII. Dat het XVII artikel waarby zorg gedragen word dat alomme goed recht ende justitie gedaan worde zoo wel den Uitheemsche als Ingeseetenen, speciaal by dezen word geconfirmeerd.

Art. XIX. Dat ten einde aan een yder, hetzy binnen of buiten de Republicq, verzeekering te geven dat niemand in dezen Staat van welke rang of Stand hy ook moge zyn boven de Wetten verheeven is, zal worden opgericht een Nationaal Gerechtshof bestaande uit een bekwaam getal wel ervaren geheel onzydige en onkreukbare Rechtsgeleerden, hebbende aan het Hoofd Z. D. H. den Heere Erfstadhouder van de Unie; voor welk Gerechtshof in de eerste instantie zullen kunnen en moeten gebragt worden al zulke zaaken waarin iemand, (hetzy Ingezeeten of Vreemde) zou mogen oordeelen in zyn goed recht tegens de Wetten in den Staat vigeerende, verkort te zyn, hetzy door Collegien en Leden van Regeering onder praetext van hunne qualiteit, of door ambtenaaren uit naam van de Regeering voorgeevende te handelen. En zal hetzelve Gerechtshof in alle zulke zaken doen kort en onvertogen recht in het Hoogste ressort, conform de exteerende Wetten en zonder eenige surcheance of andere inhibitie van wegens de Regeering te respecteeren: zullende ook aan de andere zyde voor hetzelve Gerechtshof moeten ventileren alle zulke zaken, in welke de Generaliteit van het Bondgenootschap of de Officier daartoe te stellen als Eysscher ageert, zoo wel in Crimineele als in Civiele Zaaken; namentlyk in zulke zaaken, daar het recht van 't Bondgenootschap moet waargenomen worden tegens Generaliteits-Leeden, ministers of ambtenaaren in officio gedelinqueerd hebbende, alsmeede tegen de Generaliteits debiteuren; omtrend alle welke Persoonen geene Provintiaale Judicatuure kan plaats vinden, zonder dikwils oorzaak te geeven tot ongelykheid in de behandeling van zaken die anders van dezelfde aart zyn. Dat mitsdien de Bondge-

Digitized by Google

nooten in alle zoodanige gevallen voor zooveel des noods afstaan van het Recht van Provinciaale Steedelyke of Plaatselyke Judicatuure, gelyk ook alle Persoonen welke zig in dienst van de Generaliteit begeeven hebben, worden gecenseerd gerenuncieerd te hebben aan hun *Jus de non evocando* of Privilegie van niet te recht te mogen gesteld worden dan voor den domiciliairen Rechter. En zal binnen ses maanden na deesen dag eene Instructie betreffende dit Gerechtshof en eene manier van procedeeren voor hetzelve moeten vervaardigd zyn.

Art. XX. Dat het XVIII art. van het Verbond van de Unie stipuleerende dat geene der Bondgenooten in praejuditie van een ander Bondgenoot desselvs Ingeseetenen in hun Commercie of andersints swaarder mag belasten dan Hy zyn eige Ingeseetenen belast, gehouden word voor zeer noodzakelyk tot bewaaring van de Eenigheid welke onder de Leeden van een Lichaam behoort plaats te hebben, en dat dierhalven dit artikel wel speciaal word geconfirmeerd zoo als het legt; belovende de Bondgenooten aan malkanderen ten spoedigste te zullen afdoen alle zulke belastingen welke in hunne Provintien en Steeden contrarie aan de stipulatie van dit artikel voor hun (voorheen?) mogten gelegd zyn [1]).

Art. XXI. Dat ten aanzien van het XIX art. van de Unie spreekende van de beschryving der Bondgenooten om op zeekere zaken in de poincten van beschryving uitgedrukt te delibereeren, hetzelve voor het grootste gedeelte kan gerekend worden vervallen te zyn, zedert dat de Vergadering van de ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit permanent is gebleven. Dat nogtans in gewigtige zaken het meer dan eens nodig is geweest en nog worden kan eene groote Vergadering van de Bondgenooten by een te roepen, gelyk ge-

1) Te verg. Grondwet Art. 131 en 142.

Digitized by Google

beurt is in 1651 en heeden deze Vergadering alzoo is beschreeven; zoo is goedgevonden dit artikel te laten subsisteren en tot de beschryving van een groote Vergadering applicabel te maken; blyvende egter de form van deliberatie ook het richtsnoer voor de gewone Vergadering van de ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit.

Art. XXII. Dat ook het XX art. onder de restrictie in het vorige artikel gemeld gehouden word voor geconfirmeerd, gelyk mede het XXI, behalve dat in plaats van *Heeren Stadhouders* aldaar geleesen word *Zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Erfstadhouder*.

Art. XXIII. Overmits alle en een ieder der Geunieerde Provintien hebben aangenomen Een Erfstadhouder-Captein en Admiraal-Generaal over hare Provintien en die Hooge (waardigheden) Erfelyk gemaakt in het Doorluchtige Huis van ORANJE en NASSAU, mitsgaders dezelve jeegens malkanderen onderling geguarandeerd zooals hier onder breeder zal worden gezegd, gelyk ook voor zoo veel de Generaliteit aangaat, dezelve waardigheden door het gemeene Bondgenootschap erfelyk zyn opgedragen, zoo is buiten twyffel dat zyne Doorluchtige Hoogheid en Hoogdesselfs Descendenten volgens den bepaalden Ordre van Erfvolging is, en zullen zyn Erfstadhouders, Capiteins en Admiraal-Generaal van de Unie en het constitutioneel Hoofd van de Uitvoerende magt van het geheel Bondgenootschap. Dat mitsdien Hoogstdezelve in alle Bondgenootschappelyke zaaken als zoodanig moet worden gerespecteerd en, als zynde in de uitoeffening der gemelde Hooge functiën bekleed met de magt van den gantschen Staat, moet worden geobedieerd.

Art. XXIV. Dat in de voorgemelde zoo Politique als Militaire qualiteiten respectivelyk Zyn D. H. in de daad is de waarborg voor de bestendigheid van de band der Unie om alle deszelfs stipulatien en voorwaarden stiptelyk te doen observeeren, alle inbreuken tegen deselve, alle afwykingen

Digitized by Google

en heimelyk insluipende abuisen tegen te gaan en door de bekwaamste middelen efficacieuselyk afteweeren, overal goed regt en Justitie te doen respecteeren, mitsgaders de Wetten en privilegien te doen observeeren, goed toezicht te houden en te doen houden op de fortificatien en magazynen van den Staat; de Land- en Zeemagt in goede order en discipline te bewaaren; deselve zoo in Oorlog als in Vreede te commandeeren of te doen commandeeren, en daarover zoo binnen als buiten de Vereenigde Provintien, tot de meeste eere en welvaart van den Staat te disponeren.

Dat nogtans alles; wat alhier, aangaande de betrekkingen van Z. D. H. tot het geheel Bondgenootschap gezegd is, wordt onverminderd gelaten de betrekking welke Hoogstdezelve tot de bysondere Provintien en Landschappen uit hoofde van derzelver onderscheide Regeering en gesteldheid mogt hebben.

Art. XXV. Deeze hooge Waardigheden hebben de Bondgenooten onderling beloofd ongeschonden te bewaaren en aan malkanderen hetzelve plegtig gegnarndeerd agtervolgens de acte van Verbond geslooten den [1]   welke alhier volgt geinsereerd en op nieuw word geconfirmeerd.

Art. XXVI. Dat nadien van ouds heeft geexteerd een Secreet Besoigne [2] uit de ord. Vergadering van H. H. M. benoemd (tot) de Buitenlandsche Zaaken, de ondervinding egter geleerd heeft dat door den aart van de compositie dezer Besoigne waarvan de Leden gedurig afwisselen en door anderen vervangen worden, de zaken niet zoo secreet, en ook niet zoo spoedig konden behandelt en afgedaan worden, als wel behoorde, is overeengekomen, dat voortaan

---

1) 18 February en 8 July 1788. Z. A. KLUIT, *Iets over den laatsten Engelschen oorlog met de Republiek*, *enz.* Amsteldam, 1794 bl. 285, 242.

2) Z. in de Brieven der HH. VAN NAGELL en FAGEL, de herhaalde vermelding van dat geheim Committé.

Digitized by Google

eene vaste Commissie tot de Buitenlandsche Zaaken uit de gemelde ord. Vergadering zal worden benoemd; bestaande uit Gedeputeerden welke ten minsten voor den tyd van drie jaren zullen worden aangesteld, en hebbende Z. D. H. permanent aan 't hoofd; namentlyk van ieder provintie een Lid en van de provintie van Holland zoo als gebruikelyk is geweest twee, en dus uit 9 concluderende stemmen; aan welke Commissie van Z. D. Hoogheid en de Heeren Gedeputeerden tot de Secreete Zaken de Heeren Buitenlandsche Ministers by den Staat geaccrediteerd zynde, zullen verzogt worden zich te vervoegen wanneer zy eenige zaaken van weegen hunne respective Hoven aan H. H. Mogende hebben voor te dragen.

Art. XXVII. Deze Commissie zal speciaal zorgen, dat de Tractaten en Alliantien tusschen de Vereenigde Provintien, Steeden en Leeden van dien met de nabuurige Ryken en Landschappen gemaakt, stiptelyk aan de zyde van den Staat onderhouden worden en zal tot welvaart deeser Landen op den naam van H. H. Mogende onderhouden goede correspondentie, vriendschap en nabuurschap, met de uitheemsche Vorsten en Heeren, voornamelyk met de naburige Koninkryken, Republicquen en Steeden, door de beste middelen die zy daartoe ordonneeren zal [1]). — Wel verstaande dat zy niet finalyk besluiten mag in zaken van Oorlog, Vreede, nieuwe Tractaaten of diergelyke poincten waardoor de Staat directelyk of indirectelyk zou kunnen tot iets nieuws geengageerd worden, zonder alvoorens hetzelve gerefereerd te hebben aan de Staaten hunner respective Principaalen, ten eynde met derzelver gemeen advyse en consent een besluit daarop zou kunnen genomen worden in dier voegen als art. XI breeder gezegd is.

Zullende voor 't overige de gemelde Gedeputeerden onder

1) Z. 28 Art. van de Instr. v. Raad van Staten.

Digitized by Google

eede verbonden zyn aan niemand wie het ook zy, iets van de zaken van hun Departement die secreet moeten gehouden worden, te openbaaren.

Art. XXVIII. Dat de Bondgenooten in consideratie genoomen hebbende, dat in de Instructie voor de R. van Staaten gearresteerd den 18 July 1651 en die van den Thesaurier-Generaal van den 11 July 1707 verscheide artikels gevonden worden welke in onbruik zyn geraakt of wegens de tegenswoordige verandering in sommige artikels van de Unie van geen observatie meer kunnen zyn, is eenpariglyk goedgevonden dat de gemelde Instructien door een Commissie uit de Vergadering van de ords. Gedeputeerden ter Generaliteit zullen worden gerevideert, en dat aan gemelde Vergadering rapport zal worden gedaan zoo vroegtydig dat door Deselve daarop zou kunnen geresolveerd worden na vereisch der tegenwoordige omstandigheden binnen den tyd van ses maanden na dato deser.

Art. XXIX. Dat ten aansien van 't bestuur der zaken te Water en 't geene daartoe behoort, hetzelve zal worden gebragt tot de meeste eenheid, kragt en orde als mogelyk is; dat mitsdien voor afgeschaft worden gehouden de vyf Collegien ter Admiraliteit, welke geresideerd hebben op de Maze, te Amsterdam en Zeeland, in West-Vriesland met het Noorderquertier, en in Vriesland. En dat in derzelver plaats zal worden opgerigt een Raad of Collegie desselfs continueele residentie houdende ter plaatse daar de Heer Admiraal-Generaal resideert 1).

Dat diensvolgens de scheepen, magazynen, artillerie en generalyk al wat tot de Scheepsbouw toetakeling of equipagie behoort, 't welk voorheen onder de directie van de voorschreve onderscheide Collegien met eene groote ongelykheid gesepareerd was, voortaan als eigendom van den Staat

---

1) Verg. hiervoren, bl. 345.

Digitized by Google

zal worden te zamen gevoegd, en onder de beheering van den nieuw opterigten Raad gebragt, opdat de defensie van den Staat en de protectie van de Commercie ter Zee met des te meerder spoed en kragt onder de ordres van den Heer Admiraal-Generaal zou kunnen worden geeffectueerd. Dat vermits er verscheide schikkingen zullen moeten voorafgaan eer dit werk volkomen zyn beslag zal kunnen hebben, is goedgevonden dat by provisie eenige bekwame personen zullen worden gecommitteerd om de zaaken van de Admiraliteit waartenemen, inventarissen te laten maken van de goederen welke onder de directie van de vyf afgeschafte Collegien zyn geweest, en daarover onder de orders van Z. D. H. ten dienste van den Lande te disponeeren: de Schulden van de voorsz. Collegien te doen opnemen en zoo veel mogelyk order op de betaling te stellen door sodanige middelen als zy aan H. H. M. zullen voordragen, mitsgaders bequame personen uit den haaren of Commissarissen te stellen om 't nodige opzigt te houden in die plaatsen daar de vorige Collegien geresideerd hebben, of daar de werksaamheden van den Raad zulks zullen vereischen. Dat ondertusschen door H. H. Mog. zal benoemd worden eene Commissie van eenige der ords. Leden uit hare Vergadering om met overleg van deskundige personen een ontwerp te maken van 't geene tot oprichting van deesen Raad behoort gedaan te worden, mitsgaders eene Instructie van dezelve te projecteren alles op Rapport aan H. H. M. om binnen den tyd van een jaar daarop finaal te worden geresolveerd.

Art. XXX. Dat het Octroy van de O. Ind. Compagnie nu ten einde lopende niet langer dan uiterlyk voor een jaar zal worden gecontinueerd, en dat gedurende dien tyd door de Directie die in 't begin van 't jaar 1795 in functie was, (voor zoo verre deselve zich op nieuw tot dat Bewind zal willen of kunnen employeren) zoodanige efficacieuse verbeeteringen in het Bestuur en in den intrinsiquen staat der

Digitized by Google

Compagnie aan H. H. M. zullen moeten voorgeslagen worden, dat daaruit op waarschynlyke gronden kan worden opgemaakt dat dit Ligchaam met een nieuw Octrooy tot nut van den Staat kan staande blyven.

Art. XXXI. Dat de Colonien in de West-Indien en op de Westkust van Afrika, zynde eigendom van den Staat voor zoo verre daarover in den jare schikkingen zyn gemaakt met de Geinteresseerden, zullen wederkeeren onder den Raad tot derzelver beheering door H. H. M. gecommitteerd, waarin geene verandering zal worden gemaakt tenzy met eenparigheid van de Bondgenooten, en voor zoo verre er nog Colonien zyn, welke tot het jaar 1795 toe, onder eene afzonderlyke directie gestaan hebben, zullen de Bondgenooten door alle mogelyke gepaste middelen tragten uittewerken dat deze Colonien onder de Directie van den Algemeenen Raad der Colonien mogen worden vereenigd.

Art. XXXII. Dat wyders het XXII^{ste} articul van 't Verbond van de Unie, dicteerende dat geene veranderinge in 't Verbond zal mogen gemaakt worden dan by gemeen advys en consent van de Bondgenooten, alzoo zal blyven gelyk het gesteld is, nadien de veranderingen welke tegenwoordig in het Verbond gemaakt zyn uit hoofde van dit articul zyn gemaakt, en ook in 't vervolg wanneer de omstandigheden het vereischen mogten nieuwe veranderingen te maken, alleen met eenparigheid van alle de Bondgenooten zullen mogen ingevoerd worden.

Art. XXXIII. Dat wel byzonder word geconfirmeerd het XXIII^{ste} articul, houdende de bevestiging van alle de articuls van het Verbond van Unie, welke bevestiging onder deselve stipulatien en renuntiatien ook applicabel word gemaakt tot de veranderingen ampliatien en modificatien by de Bondgenooten in deze Hunne Resolutie en overeenkomst gemaakt.

Art. XXXIV. En aangaande de beyestiging by Eede

Digitized by Google

door den Heer Erfstadhouder, Regeerings–Leeden en voornuamste Ambtenaren in der tyd te doen, zoo als breeder is uitgedrukt in het XXIV articul, zal hetzelve nu als in 't vervolg stiptelyk worden geobserveerd; zodanig dat de Personen in deze betrekking staande of in der tyd zullende komen, zullen beloven de voorschr. Unie gelyk deselve by dese Resolutie en overeenkomst is veranderd, geamplieerd en gemodificeerd na te koomen, en zooveel van hun afhangt te doen nakomen.

Art. XXXV. Desgelyks zullen ook denselven Eed doen alle personen in militaire dienst zynde van de Generaliteit zoo te Water als te Lande en alle Burgeryen in de Steeden en ten platten Lande die tot defensie van den Staat ofte van hunne Steeden ende Plaatsen zullen worden geemployeerd: wordende deeze woorden gesteld in de plaatse van het XXV articul van het meergemelde Verbond van Unie.

XXXVI. Dat in de plaatse van de woorden van het XXVI articul of het laatste der Unie zal gesteld worden het volgende: En zullen hiervan gemaakt worden voor ieder Bondgenoot en voor het Landschap Drenthe een afschrift gelyk meede een voor Z. D. H. den Heer Erfstadhouder en een voor de Generaliteit, welke afschriften door hooggemelden Heere Erfstadhouder en door eenige Gedeputeerden van de gemelde Bondgenooten en Landschap daartoe speciaal geauthoriseerd, zullen worden gezegeld en door den Griffier dezer Vergadering worden onderteekend.

Digitized by Google

XXIX. BIJLAAGE

Houdende eenige aanmerkingen van een geweese voornaam Regent in de Provintie van Utrecht (de Heer (B. C.) VAN LYNDEN VAN LUNENBURG, *welke ten tyde der verschillen in dat Gewest zeedert* 1780 *tot en ook na* 1787, *veel en grooten invloed op de bestiering der zaken aldaar voorgevallen gehad heeft) aan een zyner Neeven voormaals Regent in Zeeland* 1), *meedegedeeld by Missive van* 3 *Dec.* 1799.

Ik heb dit stuk met veel genoegen geleezen en met blydschap daaruit gezien, dat deszelfs Autheur volmaakt overeenstemd met myne denkwyze over de Staatsgesteldheid van dit Land en ook niet ingenomen schynt met zooveel andere Conciliatoire Plans als thans worden uitgedagd en die ik zeeker weet dat men aan 't Hof van Berlin soekt smakelyk te maaken; dan die (myns oordeels) noch met den aart onser Natie noch met de gesteldheid van dit Land overeenkomen en daarom ook op den duur niet bestaan kunnen.

Het is wel zoo dat in onze Constitutie groote gebreeken waaren ingesloopen die by deeze geleegenheid verbeeterd of weggenomen behooren te worden, doch het is my altoos voorgekomen dat die gebreeken niet zoozeer aan de grondslagen onser Constitutie by de Unie van Utrecht gelegd als wel aan de afwykingen van deselve die al vroeg na de oprigting van dit Verbond hebben plaats gehad, moeten toegeschreven worden. En indien het my geoorloofd ware eenige remårques op het bygaand stuk te maaken, zouden de voornaamste zyn:

1) De P. N. W. C. H. VAN LYNDEN VAN BLITTERSWYK.

Digitized by Google

Dat de Auteur een weinig te veel daaraan schynt te hebben toegegeven door de geproponeerde verandering van het V art. van het Verbond van Unie, waarin Hy de reeden opgeeft, daarin bestaande, dat het gestatueerde by dat art. al kort daarna by de ondervinding *ondoenlyk* en *insuffisant* bevonden is. En dit wil men ook gaarn toestemmen, maar men gelooft niet, dat deze ondoenlykheid in den aard der zaken die vastgesteld werden, maar in de omstandigheden van dien tyd in dewelke een gedeelte der Bondgenooten aañ gedurige invasien van den Vyand en alle de rampen van den Oorlog geexponeerd was en na het eindigen van dien langdurigen oorlog, in den onwil van sommige of begeerte om den last zooveel mogelyk van zich af te schuiven, gesogt moet worden. Hetwelk dan ook van selve tengevolge moest hebben, dat de vastgestelde Middelen in zeer weinig Provintien geintroduceerd kunnende worden, insuffisant bevonden zyn. Het kan wel zyn, dat (by voorbeeld) de impost op het Gemaal in Holland en Utrecht successivelyk gebragt tot de hoogte van omtrent *f* 125 per Last, in Gelderland en Overyssel niet zou kunnen worden opgebragt (hoewel men deselfde bedenking ook zoude kunnen maken omtrent de Steden van Amsterdam, Schoonhoven, Asperen, Nieupoort etc. alwaar die impost deselfde is) maar de impost voor zooveel deselve Generaliteitswege gevorderd zou worden gesteld op 50 à 60 gl. per Last kan overal geheven worden; terwyl hetgeen in sommige Provintien meerder betaald word, zoude kunnen blyven verstrekken voor de Provintiale behoeftens.

Ik vreese dat zoo de Quotes blyven moeten, deselfde gebreken welke tot hiertoe hebben plaats gehad, hoezeer door de geproponeerde precautien by volgende artikels gemodificeerd en die ook in den beginne misschien van zodanig effect zyn zullen, al ras zich weder zullen openbaaren. En daar er nimmer een tyd geweest is en misschien nimmer weder-

Digitized by Google

keeren zal dat er zich mogelykheid opdoet dit art. van de Unie hetwelk als de ziel van het Verbond aangemerkt mag worden, in tryn (train) te brengen, zoude ik gewenscht hebben, dat hetzelve had kunnen blyven en op nieuw geconfirmeerd blyven, met geene andere verandering dan in *de soort* der Middelen, die door de Bondgenooten tot support van de gemeene lasten zoude worden afgestaan en overgegeven, alsoo de meeste der by dit *vyfde articul* opgenoemde middelen in de tegenwoordige tyd daar niet meer toe geschikt schynen, en derzelver perceptie aan te veel fraudes en difficulteiten onderworpen is. En wat de Middelen aangaat die men daarvoor in plaats zou kunnen stellen, daaromtrent zoude een nader en bedaard overleg behooren plaats te hebben.

Over het algemeen kan men zeggen dat wanneer voldoende precautien konden worden uitgedagt tegen kwade trouw of fraude sonder genoodsaakt te zyn recours te nemen tot het altoos hatelyk dwangmiddel van openlegging des boedels, een *gedeelte der inkomsten* van 's Lands Ingesetenen twelk thans doch een ongewone [1]) belasting is, het gemakkelykste en billykste zyn zoude: gemakkelyk, omdat hetzelve namate der algemeene behoefte zeer ligt vermeerderd of verminderd kan worden; en billyk omdat het tog het veilig, vry en vrolyk genot dier inkomsten is, waarvoor die kosten gemaakt worden.

Dan, indien zig hiertegen te groote swarigheden opdoen, zoude misschien in aanmerking kunnen komen: Eene Verponding op de Landeryen na proportie van derselver tegenwoordige waarde; of indien dit aan te veel omslag onderhevig mogte zyn, een gedeelte deeser belasting zoo als die tegenwoordig in alle de Provintien onder den naam van Verponding, oud schildgeld, Floreen, geheven word: Een

1) Geen ongewone?

Digitized by Google

Schoorsteengeld of liever Haardstedegeld, of eene belasting op deuren en vensters over alle huisen: Een middel op 't Collateraal: Een Zegelregt. De Impost op de Wynen en op de buitenlandsch gefabriceerde Zyde, en Wollen Lakenen, beide de laatste by den invoer te betalen etc.

Uit deeze of diergelyke Middelen zoude (myns oordeels) alles gemakkelyk kunnen gevonden worden; derselver perceptie is aan geene groote moeyelykheden onderhevig. Daardoor zouden de Jaarlyksche Consenten immers voor het ordinaire komen te vervallen, geene Jaarlyksche Petitien, maar alleen eene Verantwoording of verslag van 't employ der Middelen en van de politique gesteldheid van zaken etc. noodig zyn; ook geene middelen van constrainte die altoos gemakkelyker op het papier gebragt dan geexecuteerd worden, te passe komen; en hetgeen een voornaam punt is, de Unie van Utrecht in dit stuk onveranderd blyven.

Dan men onderwerpt alle deese Consideratien zeer gaarne aan beter oordeel, en men wil gaarn bekennen, dat ingevalle zodanige introductie van generale Middelen geen plaats kan hebben, alle schikkingen by nevensgaand Plan voorgeslagen zeer wel uitgedagt zyn, en de tot hiertoe plaats gehad hebbende inconvenienten ofschoon niet geheel wegnemende, nogtans zeer verminderen zullen.

Voor 't overige zoude misschien nog in bedenking kunnen komen 1°. of, de Quotes blyvende, niet te veel obsteren zal dat de (artikel 4) vastgestelde Quotes in alle extra-ordinaire Petitien, ook voor het ordinaire aangenomen worden. 2°. Of er wel eenige noodzake is voor de schadeloosstelling wegens de kortingen van de Militaire ordonnantien by het 8 artikel belooft, daar deselve altoos het montant der behoeftens verminderende, indirect door de Provintien genoten worden. 3°. Of in plaats van de by art. 17 en 22 geproponeerde uitdrukkingen van ZDH. *den Heere Erfstadhouder*, niet beter gesteld ware *Stadhouder of Stadhouders in der tyd*,

Digitized by Google

om daardoor te prevenieren, dat niet weder gelyk reeds meermalen omtrent de Unie geschied is, ook in volgende tyden gepretendeerd worde dat dit alleenlyk gezien heeft op den *tegenwoordigen Erfstadhouder.* 4°. Of niet by het 13 art. of by een a part artikel daarop volgende, alle de Bondgenooten behooren te worden gerust gesteld aangaande derzelver Readmissie in de Unie, ingevalle zy door vyandelyke invasie en overheering voor eenige tyd mogten daarbuiten geraakt zyn, ten einde voor te komen dat diergelyke historien als in 1674 hebben plaats gehad, geen plaats meer kunnen hebben. 5°. Of by het 18 artikel niet dienstig zoude zyn te bepalen dat in die Provintien alwaar tot hiertoe geene Geregtshoven geweest zyn, deselve zouden moeten worden opgerigt, ten einde ook aan de Ingezetenen van Overyssel regt en Justitie te bezorgen. 6°. Op het 26 en 27 artikel zoude misschien kunnen gereflecteerd worden, dat indien *alle* de buitenlandsche correspondentien zonder onderscheid met het Secreet Besoigne zullen gehouden worden, de Vergadering van H. H. M. dikwils zeer weinig te doen zal hebben. 7°. Of de Provisionele weder in functie-treding van de oude Directie van de O. I. Compagnie by artikel 30 voorgeslagen, alle volgende veranderingen en verbeteringen niet zeer difficiel maken zal, en of daarom niet beter zoude zyn, de form van 't tegenwoordig Committé te laten continueren en eenige van de kundigste en bekwaamste Bewindhebberen daarin te committeren in plaats van de tegenwoordige Leden, ten einde ingevolge dit artikel werkzaam te zyn. 8°. dat in het 31 art. eene omissie weesen moet, waarschynlyk relatie hebbende tot de Colonien van Surinamen en de Berbices [1]).

---

1) „NB. Dit laatste is in dit afschrift gesuppleerd."

Digitized by Google

GEDAGTEN OVER DE VERLIGHTING

DER

AGTTIENDE EEUW, BOVEN DE VOORGAANDE 1).

1) Eigenhandig van den gewezen Raadpensionaris.

Digitized by Google

„Dit stuk, alleen tot Tydkorting in myne gevangenis, en uit myn geheugen opgesteld zynde, zal de gene in wiens handen het mogt komen te vallen, het oppervlakkige of het gebrekkige wel gelieven te verschoonen, dewyl ik hier niets by my hebbe, dan myne kleine zak-aanteekeningen, en nu en dan een leesboek: het is ook om die rede, dat ik buiten staat ben, de bygebragte aanhaalingen letterlyk te doen, of derzelver juiste plaats aan te wyzen; ik durve egter wel instaan voor de juistheid van den zin.

Geschreeven op de Voorpoorte in de maand November 1795, zynde de tiende maand myner gevangenis.

S."

Digitized by Google

OVER DE VERLICHTING ONZER EEUW.

O wat is onze Eeuw verlicht! hoe zyn de nevelen van onkunde en bygeloof voor den glans der Wysgeerte verdweenen! welke reuzen-stappen hebben wy niet gedaan tot den top van het geluk des Menschdoms! Deeze wierook wordt allerwege aan onze Eeuw met volle handen toegezwaaid, en wie van de leevende Menschen in zulk eene Eeuw is er, die niet gaarn voor een mede Verlichter, of ten minsten voor één der verlichten zou willen doorgaan? Maar, waarde Tydgenooten, is deeze Lof wel zoo breed verdiend, en zyn wy waarlyk onzen Voorouderen zoo verre voorbygestapt, dat wy nader aan de Eindpaal van de menschelyke kennis, en meer regt op den weg van het Geluk zyn gekomen, dan zy? De vraag is des onderzoeks waardig, en ik bidde u, volgt my eene korte wyl in de bedenkingen die ik daaromtrent gemaakt heb, en oordeelt dan zelfs.

Men moge verschillende denkbeelden hegten aan het thans begunstigde woord *Verlichting*, maar zoo ik my niet bedriege, moet de waare verlichting der Menschen daar in bestaan, dat zy *wyzer en beter* worden gemaakt. Men wordt *wyzer*, door het verkrygen van *eene meer opgeklaarde kennis van waarheden.* Wanneer ik spreeke van *waarheden*, begryp ik daar onder, *alles wat tot de bestemming van den Mensch noodig of nuttig is*, en *waar in zyn belang mede brengt*, *dat hy zig niet bedriege;* of, met andere woorden, waarheden zyn *alle volmaaktheden*, het zy in de Beschouwing bestaande, of in de Beoefening, en in dien zin zyn de Weetenschappen, zyn de kunsten en handwerken, zyn

Digitized by Google

alle voorwerpen, die tot volmaaktheid gebragt worden, *waarheden*. Men wordt *beter*, door een meer geduurige opvolging en gebruik der opgeklaarde waarheden in zyn gedrag, handel en wandel; naamelyk, door dezelve aan te leggen tot de oogmerken waartoe de Mensch op deeze Waereld geplaatst is, welke op de bevordering van zyn Geluk, en dat van anderen uitloopen.

Alvoorens nu te onderzoeken, in hoe verre wy in deeze hoofdpunten der Verlichting gevorderd zyn boven onze Vooronders, moet ik twee of drie aanmerkingen vooraf laaten gaan, die my zyn voorgekomen niet oneigen te zyn aan het karacter van onze agttiende Eeuw.

Voor eerst, heeft de zugt tot de Weetenschappen zig, sedert ettelyke jaaren, veel verdér uitgebreidt dan te vooren; by onze Voorouders was dezelve slegts bepaald tot weinigen, die onder den naam van *Geleerden* doorgingen; maar by ons heeft yder één, van welke classe hy zy, een Weet-lust: hy leest, hy onderzoekt, en verkrygt, daar door, een soort van geleerdheid, ten minsten, hy oordeelt op zyne wyze, over geleerde zaaken. Ik wil juist daaruit niet afleiden, dat de Weetenschappen hebben moeten winnen door de uitbreiding; want een droppel water op een steen vallende kan zig wel verspreiden, maar zy verliest zoo veel in hoogte als zy wint in oppervlakte, en zoo gaat het mogelyk met de Weetenschappen in 't gemeen. Ik geloof althans te mogen zeggen, dat zoo er in onze Eeuw meêr geleezen en meêr onderzogt wordt dan voor deezen, de studie egter, op verre na, zoo grondig niet is als voor honderd jaaren: 't is waar, men studeerde toen omslagtig, en men moest een goed gedeelte van den besten leeftyd spillen in het blokken op beuzelingen; maar onder dit alles legde men nogthans steevige gronden, welke naderhand in de beoefening van zaaken, van een duurzaame nuttigheid waren; daar tegenwoordig, in plaats van langzaam en trapswyze tot den

Digitized by Google

Tempel der Wysheid op te klimmen, men eensklaps, als met een' luchtbol, in het midden van dat Heiligdom gevoerd wordt. Deeze spoedige vordering is dank te weeten aan de menigvuldige maand- en weekschriften, Beoordeelingen van Boeken, Abrégés, dictionnaires portatifs, en diergelyke voortbrengselen, die ons, in stede van de dikke *in folio's* van den ouden tyd, thans den *Homerus in nuce* geeven: by welke hulpmiddelen om een spoedige geleerdheid te verkrygen men ook voegen mag het gemak der Vertaalingen, waardoor men zig de moeite kan spaaren, van eenige andere taal, buiten zyne moederspraak, te leeren, dan taamelyk Fransch.

Ik ontkenne egter niet, dat deeze verspreiding der geleerdheid, haare nuttigheid kan hebben, indien ze maar wel aangelegd wordt; want hoe meerder menschen zig op eenen tak van Weetenschap bevlytigen, uit zoo veel meerder oogpunten wordt dezelve beschouwd, en zoo veel meerder kans is er tot volmaaking; maar dit is juist de algemeene geest onzer Eeuwe niet: de meeste van onze onderzoekers hellen veel sterker over tot het schitterende dan tot het vaste en grondige; de menigte is meêr begeerig naar den roem van *veel* te weeten, dan van *wel* te weeten.

Hoe veel Genootschappen van Geleerdheid zyn er niet in de laatste vyftig jaaren, genoegzaam overal, en voornaamelyk in ons Land opgerigt, waarvan de meeste tot doelwit hebben, allerhande takken van Weetenschappen te bevorderen? maar zoude het niet oneindig nuttiger geweest zyn, indien yder van deeze Genootschappen even gelyk het loffelyk Rotterdamsch Genootschap van *Proef-ondervindelyke Wysgeerte*, een enkel bepaald onderwerp van een erkende nuttigheid tot zyne beoeffening verkoren hadt? Onze Landgenooten leezen egter die gemengde Verhandelingen met graagte, en de uitgeloofde belooningen voor de beste antwoorden op de Prysvraagen, verwekken by veelen den lust

Digitized by Google

tot schryven, terwyl daardoor, ongevoelig, een smaak van Pansophie of algemeene geleerdheid, zonder grondige studie, onder de Natie geboren wordt. En het schynt my toe niet te veel gezegd te zyn, wanneer men die smaak van algemeene geleerdheid als verderfelyk beschouwt voor een Land, dat door Koophandel en Fabricquen, en niet door schitterende voortbrengsels der Zanggodinnen bestaan moet; immers wanneer de menschen zig zoo verheeven waanen in verstand, dan voelen zy zig ook boven den kring hunner gewoone bezigheden, en het gevolg daar van is, dat zy hunne gewoone bezigheden gebrekkelyk volbrengen.

De tweede aanmerking welke ik wilde maaken, is, dat, men in onze Eeuw zig voorstelt, naaukeuriger te denken en te redeneeren, dan voor deezen plaats hadt, en dat ook waarlyk in de onderzoekingen onzer Geleerden een meer gezonde Redekunde doorstraalt, welke in de tyden der schoolgeleerdheid onbekend was, zoodat men, door naaukeurige Proeven, en door redeneeringen op wel gelegde gronden steunende, veele nieuwe waarheden heeft ontdekt, of waarheden die van ouds aangenomen waren, met betere bewyzen heeft bevestigd. Doch, daar het juist redeneeren, naar de Regels van een gezonde oordeelkunde, en het maaken van welingerigte Proeven, alleen het werk is van geoefende verstanden, en van menschen, die meêr zoeken naar Waarheid dan naar glans, behoeft men zig niet te verwonderen, dat herssen-gestellen van een andere harding misbruik van deeze kunst gemaakt hebben.

Het geliefkoosd denkbeeld, dat onze Eeuw, boven de voorgaande, zoo helder verlicht is, en dat yder die zyn gezond verstand heeft, moet leeren op zig zelfs te denken, heeft menig èèn van die *zelfdenkers* op den doolweg gebragt: Wie is er doch, die zig, in een Eeuw van Verlichting, niet een genoegzaame maat van gezond verstand toelegt, om over allerlei zaaken nevens een ander te rede-

Digitized by Google

neeren, en even juist te oordeelen als een ander? De bewyzen die door anderen gezien zyn, de algemeene toestemming der Volken, de ondervinding zelfs der voorige Eeuwen, zyn voor hem niet voldoende: hy verwerpt alles, wat hy niet zelfs beredeneerd, gezien, getast en begreepen heeft 1).

Ondertusschen van daar is het, dat het zelve hulpmiddel, 't welk de verstandigen onder onze Tydgenooten op het spoor geholpen heeft ter ontdekking van waarheden, ook te gelyk aanleiding gegeeven heeft aan de zoogenaamde fraaie Vernuften en halfgeleerden (wier getal zeker ongelyk grooter is dan dat der naspeurders van waarheid) om alles los te maaken; want daar het hun ontbreekt aan grondige kennis van den aart der zaaken, waarover zy, uit de hoogte willen redeneeren, heeft de stoutheid van stellingen, de Sophistery en de spotterny de plaats van een geregelden redeneertrant ingenomen, en met zulke wapenen zien wy in onze verlichte Eeuw zoo veel oude Waarheden, en zelfs van de eerbiedwaardigste, als vooroordeelen van den ouden blinden tyd en fabelen, ontkennen, bestryden en beschimpen.

Een derde algemeene aanmerking mag deeze zyn: als men nagaat de kundigheden van oude Volken in Weetenschappen, kunsten en handwerken, welke nu reeds lang verloren zyn, B. V. de verbaazende gedenkteekenen en overblyfsels van

---

1) Zoo heeft my iemand, dien men in andere takken een' man van studie mag noemen, in goeden ernst gezegd, dat hy zig hoe langer zoo meerder, overtuigd vondt, *dat om een Land te regeeren, er niets anders noodig was als gezond verstand:* het gene ik hem daarop antwoordde, scheen zyne overtuiging een weinig te doen wankelen, ten minsten moest hy my eenige uitzonderingen toestaan. Het gezond verstand vergelyke ik by een goede aarde, bekwaam om fraaie gewassen en bloemen voort te brengen, maar welke die aarde uit haar zelven niet zal voortbrengen, zoo dezelve daar niet in gezaaid zyn: even zoo geeft het gezond verstand een *aptitude* om een Weetenschap te verkrygen, te bevatten, tot volmaaktheid te brengen; maar niet om dezelve, zonder beginsels, daadelyk in volmaaktheid daar te stellen.

Digitized by Google

gebouwen der Egyptenaaren, wier vastigheid de verwoestingen van den tyd, meer dan drie duizend jaaren doorgestaan hebben: de trotsche Gestichten der Grieken en Romeinen, hunne Wegen en Waterleidingen: de modellen van schoonheid in hunne Beeld- en Schilderkunde: als men beschouwt de verwonderlyke Staatkundige inrigtingen, waardoor hunne Burgerstaaten zoo veele Eeuwen verduurd, en zulke magtige uitbreiding verkreegen hebben: kortom, als men de Historie bestudeert met oogmerk om den voortgang der beschaaving des Menschdoms te volgen, dan moet men zeggen, dat onze Eeuw, buiten tegenspraak verlicht is in vergelyking van de Eeuwen van woestheid, waarin Europa, sedert de slooping van het Westersch Ryk, door de overstroomingen der Barbaarsche Volken gedompeld geweest is, waarby alle voorige Kundigheden vergeeten zyn geraakt; maar men moet te gelyk belyden, dat wy in de meeste zaaken nog kinderen zyn in vergelyking van de Ouden, en dat wy maar even beginnen te spellen 't gene zy leezen konden.

Schoon wy derhalven al toestaan, dat onze Eeuw meer gepolyst is van den roest der Barbaarschheid der laastvoorige tyden, hebben wy doch geen reden ons op haare verlichtinge zoo uitsteekend te beroemen, daar wy agter ons zien den trap van kundigheden waarop andere Volken in oude tyden gestaan hebben, en daar yder mensch wiens oogen niet door waanwysheid verblindt zyn, moet bekennen *quantum est quod nescimus*, en tot welke hoogte kan het menschelyk vernuft niet klimmen! Ondertusschen is niets zoo hinderlyk aan de vordering in waare verlichting, dan de waan, dat wy reeds het toppunt bereikt hebben, en de overdreeven lof dien men onze Eeuwe toezwaait, met de hooggevoeligheid onzer Tydgenooten, zou welligt den grond kunnen leggen tot verduistering in plaats van verder licht. Doch, men zou my voor zwartgallig houden, indien ik

Digitized by Google

voortging met te zeggen al wat ik vreeze; laat ons eerst onderzoeken, en dan zien, welk oordeel over onze Eeuw zy te stryken. Ik zal eerst eenige der voornaamste Weetenschappen doorloopen, die thans het meest beoeffend worden, en ik zal nagaan, of wy daar in gevorderd zyn in kennis, en vervolgens in aanschouw neemen de uitwerksels die daarvan gezien worden tot verbetering van den Staat der Maatschappy.

Beginnen wy met de *Godgeleerdheid*, dat saamenstel van de belangrykste Waarheden, door eene ontwyfelbaare Openbaaring den menschen bekend gemaakt: 1) de vraag is, zyn wy in de kennis dier waarheden meer gevorderd dan in voorige tyden?

Wanneer men, in 't algemeen, ziet op de veragting van den openbaaren Godsdienst, op de onverschilligheid in 't stuk van allen Godsdienst, op de woelingen tegen het Christendom in 't byzonder, op de spotternyen en zoutelooze schriften die overal tegen denzelven openlyk worden verspreidt, graag geleezen, en nagepraat, dan zou men haast moeten antwoorden, dat wy in plaats van gevorderd, merkelyk zyn veragterd in kennis, welke de eerste grond is van overtuiging der Waarheid; maar het tegendeel is egter waaragtig, en het goede dat daarin is, hebben wy grootendeels aan de gezonde oordeelkunde en aan de verbeterde Redeneertrant, waarvan zoo even gesproken is, te danken. Men heeft begonnen de schoolgeleerdheid uit veele van onze Leerboeken te verbannen, en dezelve op een klaarer en bevattelyker wyze te schikken. Men

1) In eene Herinnering aan VAN DE SPIEGEL, teekent de oud-Pensionaris van Schiedam en Delft, Mr. VAN WESELE-SCHOLTEN van de veel omvattende kennis van den Raadpensionaris ook dit aan: „In de Godgeleerdheid was hij zoo ervaren, dat Prof. TE WATER my gezegd heeft, weinig zulke kundige mannen in dat vak gevonden te hebben, byzonder in het verstaan en uitleggen van de H. S.”

Digitized by Google

heeft sommige bewyzen, die de zaaken meêr twyfelagtig maakten dan bevestigden, uitgemonsterd, en andere beter steekhoudende in de plaats gesteld: voortreffelyke verstanden, waaronder ik het Genootschap tot bevordering van den Christelyken Godsdienst in 's Hage opgerigt, met hoogagting noeme, hebben zich toegelegd, om gewigtige betwistte Leerstukken van den Godsdienst op te helderen en te bevestigen: het Godlyk Bybelboek heeft veel klaarheid gekreegen uit de vorderingen in de oude taalen; welke naamen, als die van de SCHULTENS, een ALBERTI, een HEMSTERHUIS, een VALCKENAER den Vader en anderen nog leevende, hebben zig daarin niet beroemd gemaakt! een gezonde oordeelkunde heeft ook in veele duisterheden licht gebragt: en hoeveel heeft niet de kennis der Bybelsche Historie en Oudheden gewonnen, door de geleerde reizen, die in deeze Eeuw gedaan zyn naar de Gewesten, weleer bewoond door de Volken, wier geschiedenissen in den Bybel beschreeven of aangestipt zyn, en door de meerdere kennis, welke zy ons van de zeden en gewoonten der Oosterlingen gegeeven hebben. Men mag dan in onze Eeuw overstroomd worden door geschriften vol galle of spotterny tegen den Godsdienst; die voortbrengsels zyn niet vreemd aan een tyd, waarin yder zig waant verlicht genoeg te zyn, om te spreeken en te schryven over hetgene hy niet verstaat: men mag de oude pylen op de Heilige Waarheden afgeschoten, op nieuw scherpen, en aan dezelve (gelyk het genoemd wordt) een Philosophische gedaante geeven: zy treffen geen doel meer, de schriften van een LARDNER, WARBURTON, LILIENTHALL, MICHAËLIS, BONNET, de Joodsche Brieven, en een groot onzer Landgenooten, zullen met hunnen onwrikbaaren redeneertrant de schynbaare tegenwerpingen, hoe schoon ook opgedaan, ligtelyk afkeeren; jaa, het is vóór my, door geleerde Mannen reeds aangemerkt, dat de zuivere Godgeleerdheid, door de Deïstery, ongodistery en

Digitized by Google

allerhande vreemde gevoelens die men der Waereld voorgelegd heeft, ongelyk meêr heeft gewonnen dan verlooren, omdat de uitmuntende Vernuften, die de verdeediging der waarheid op zig namen, daardoor gelegenheid gekreegen hebben, om dieper in den kern der zaaken door te dringen, en de wapenen van gezonde oordeelkunde en kragt van redeneeren, met een overwinnende hand te gebruiken.

Ik gaa over tot de kennis *der Algemeene Historie*, en laat ons hier wederom de balans van winst en verlies opmaaken; my dunkt, dat ze ten onzen voordeele overslaat. De Historie, zooals men ze voor deezen plag te behandelen, was mêer het geschied-verhaal van de daaden der Grooten, dan der Volken; men zag Vorsten en geen Menschen; een drooge tydrekenkundige opvolging, een geduurige cirkel van oorlogen, veldslagen, veroveringen, omwentelingen, onderdrukking en geweld, waren de onderwerpen deezer beoefening: en zeker, dit was noodig te weeten, maar het was de voornaamste nuttigheid niet, welke de kennis der Historie ons kan aanbrengen. Wat baat het ons doch, of wy weeten, dat de Grieken hunne vryheid verloren hebben, dat een ALEXANDER den troon van Persien heeft omgekeerd, dat de Waereld-dwingende Romeinen tot niets geraakt zyn, indien wy niet te gelyk kennen de raderen en dryfveeren, waardoor zulke groote gebeurtenissen zyn voortgebragt; indien wy niet kennen den invloed, welken de Godsdienst, de Wetten, de Zeden, het verkeer der Natien op haaren innerlyken en uiterlyken toestand gehadt hebben, en op deeze wyze de uitwerksels leeren zien in de oorzaaken die ze voortgebragt hebben.

Onder de aanwinst der Historiekennis wil ik niet noemen de opheldering van veele enkele stukken der Oudheid, het beter inzien in de Allegorie- en Fabelkunde, de meerdere kennis van munten, opschriften en andere gedenkteekens der Ouden, de opdelving van Pompeja, Stabiae, Herculanum

Digitized by Google

en Velleja: deeze dingen zyn aangenaame uitspanningen voor den geest, en de vlytige navorschers deezer liefhebberyen verdienen onzen dank; maar wy hebben nuttigere en gewigtigere verbeteringen der Historiekennis op te merken.

Een beroemd Engelsch Digter van deeze Eeuw heeft zeer voortreffelyk gezegd, *de eigene studie van den Mensch is de Mensch* (POPE), en het betragten van deezen grond-regel verheft de verdiensten van de latere Historie-Schryvers verre boven die van den voorigen tyd, de groote meesters onder de Grieken en Romeinen, een THUCYDIDES, POLYBIUS, TACITUS, misschien niet uitgezonderd.

De Geschiedschryvers van onzen Tyd hebben zig toegelegd op het ontwikkelen van den oorsprong der Burgerlyke Maatschappyen, op derzelver goede en kwaade gesteldheden, en op de natuurlyke gevolgen daarvan; zy hebben ons aangeweezen den voortgang der Beschaaving, de vrugten van Kunsten en Weetenschappen; de banden tusschen de Volken, zoo wel der oude als der nieuwe Waereld, door Verkeer en Handel: in één woord, zy hebben de Historie der Menschen voor Menschen geschreeven, en onder hunne handen zyn de gebeurtenissen van den ouden tyd waarlyk leerbeelden geworden voor deeze en volgende Eeuwen.

Een groot Fransch vernuft, VOLTAIRE, die zoo veel goeds en kwaads in de waereld gebragt heeft, gaf een voorbeeld door zyn *Essay sur l'Histoire générale*, een boek, dat, met alle zyne onnaaukeurigheden, altoos agtenswaardig zal zyn, wegens den styl en behandeling: MILLOT en andere zyn hem op het voetspoor gevolgd, en in byzondere onderwerpen der Historie, hebben wy de schoone stukken van HUME, ROBERTSON, WAGENAAR etc.

En hoe groot is niet de voortgang dien de Duitschers in onzen tyd, in alle takken van geleerdheid, maar voornamelyk in de Historiekunde gemaakt hebben; men kan niet genoeg bewonderen den oordeelkundigen, gegrondden en gemakkely-

Digitized by Google

ken redeneertrant, die veelen onder hen hebben, wanneer ze een onderwerp behandelen, en boven allen mag onze Eeuw voor de Göttingsche geleerden eene eerzuil stichten. Eindelyk voege men hierby, het licht dat aan de oude Historie is bygezet door de opmerkzaame Reizigers; wat hebben POCOCKE, NIEBUHR, BRUCE geen waarheden in de gewyde en ongewyde en ongewyde oude Historie ontdekt, die de onkunde van latere tyden voor twyfelagtig hield! en deeze ontdekkingen door de hand van een man van oordeel saamengevoegd en gekneedt, verkrygen eenen trap van klaarheid, dien de Tydgenooten zelfs naaulyks gekend hebben. Ik denk hier, onder andere, aan de schriften van den geleerden HEEREN, Professor in de Wysgeerte te Göttingen, DE PAUW, Canonik te Xanten, aan wien men alleen verwyt, *d'avoir écrit l'histoire avec trop d'esprit*, COURT DE GEBELIN in zyn Monde Primitif, BAILLY, die zyn hoofd niet door de Guillotine zou verloren hebben, indien hy van Geleerde geen Staats-omwentelaar was geworden, BARTHELEMY, en de Leezer moge er byvoegen de zulken, dien hy het waerdig oordeelt.

NB. De Geographie, Land- en Volkenkennis niet te vergeeten, welke in deeze Eeuw, voornaamelyk in de laatste 25 jaaren, kragtdaadig is toegenomen door de gewigtige ontdekkingen in de Zuidzee, in 't Noorden van Asia, in America, en 't innere van Africa, zynde ter bevordering van het laatste zelf een byzonder Genootschap in Engeland opgerigt in 1760.

De Historie-kennis nu doorgeloopen hebbende, kan ik laaten volgen de *Philosophie*, maar zal men vraagen, waar toe hier een onderzoek? het moet immers ontwyfelbaar zyn, dat wy groote vorderingen gemaakt hebben in de Philosophie, want onze Eeuw draagt, by uitstek, den naam van de *Philosophische Eeuw*: jaa, indien de gemakkelykheid om over alles te praaten en te schryven wat men kent en

Digitized by Google

niet kent, te twyfelen aan al wat men niet begrypt, zynen redeneeringen eenen spitsvindigen draai te geeven, om eenen onkundigen hoop zand in de oogen te werpen: indien men, zegge ik, dit voor Philosophie houdt, dan zyn wy grootelyks gevorderd boven onze Voorouders; maar naar myn inzien, is de waare Philosophie geheel iets anders. Zoo ik het wel heb, is zy *een beoefening van de kennis der dingen, in derzelver Oorsprong, Natuur, Oogmerken, Uitwerkselen en Nuttigheden, gepaard met de bekwaamheid om die kennis, op een grondige wyze, aan anderen mede te deelen.* De bekwaamheid derhalven van iets mede te deelen, de vlugheid van spreeken en schryven over alle onderwerpen, dezelve uit malkander te doen, te ontleeden, en in een ander gewrigt te zetten, maakt den Wysgeer niet uit; maar de kennis van de onderwerpen zelfs, en zulk een redeneertrant, die onbetwistbaare waarheden voorstelt, en even onbetwistbaare gevolgen daaruit afleidt.

Uit de gegeeven beschryving blykt dus, dat de Philosophie van een zeer wyden omvang is, en genoegzaam alles bevat wat den Mensch nuttig en noodig is te weeten: van alle de takken deezer uitgebreide Weetenschap te spreeken, lydt noch myn bestek, noch de gelegenheid waarin ik my thans bevinde, als verstoken van alle hulpmiddelen, die my in zulk een ruim veld tot wegwyzers zouden kunnen dienen [1]); ik zal nogthans eenige voornaame stukken opnoemen, en onze waare of ingebeelde vorderingen in dezelve tragten na te gaan. De Ouden noemden, by uitneemendheid, Philosophie, de *Staat- of Regeerkunde*, en in de daad niet zonder rede; want, zoo een goede Staatsgesteldheid en een geschikte Regeering een groot deel van het Geluk der Men-

1) „Op de Wysbegeerte had hy (VAN DE SPIEGEL) zich ook lofwaardig toegelegd, en daar deed hy steeds zyn voordeel mede als Godgeleerde, Regtsgeleerde, ja zelfs in bezigheden van Staat." — VAN WESELE-SCHOLTEN, Fragment H. S. over den Raadpensionaris.

Digitized by Google

schen in Maatschappy leevende, uitmaakt, mag men dezelve wel als een eerste en voornaamste onderwerp der Wysheid beschouwen en begeeren. PLUTARCHUS maakt, in het Leeven van THEMISTOCLES, eene aanmerking tot lof van desselfs Leermeester: „Hy was, zegt hy, niet van dat soort van Philosophen, die men *Φυσικοι*, *Natuurkundigen*, noemt; maar hy gaf zig geheel over aan de studie, die toen den naam van *Wysheid* droeg, en welke niet anders was dan *de kunst van wel te regeeren.* SOLON was de insteller van dat school, maar in 't vervolg van tyd heeft men deeze weetenschap vermengd met de kunst van redenvoeringen te houden en te zintwisten, waar door de *zaaken* tot bloote *woorden* zyn overgegaan, waarom men de tegenwoordige, in plaats van *σοφοι wyzen*, *σοφιςοι neuswyzen*, heeft genoemd."

Wel aan, laat ons de tegenwoordige *Staat-* of *Regeerkunde* eens onpartydig nagaan, en zien of het by ons beter gesteld zy, dan in den tyd waarvan PLUTARCHUS sprak. Meermaalen heb ik my zelven gevraagd, vanwaar komt het doch, dat de meeste menschen zig bekwaam genoeg agten om te regeeren en over de Regeering te oordeelen, zonder die weetenschap ooit geleerd te hebben? Zy moeten ze dus houden voor de ligtste of de minst belangryke der menschelyke kundigheden; want niemand zal zig vermeeten, by voorbeeld, een bekwaam kleermaaker of schoenmaaker te kunnen zyn, zonder eenigen tyd zig op die ambagten toegelegd te hebben. Twee redenen schynen my tot oplossing deezer vraage te kunnen dienen. Voor eerst, dat men zig gemeenlyk verbeeldt, als of men maar behoefde te *willen* in de Regeering; nu yder Mensch heeft een wil, en het valt hem ligt, dien wil ook uit te strekken over de belangen der Maatschappy waarvan hy een deel is; maar het *willen* is eigenlyk het minste in de Regeering, althans in zulk een Burgerstaat die niet eigendunkelyk, maar tot

Digitized by Google

algemeen Welzyn bestuurd wordt; hier komt te pas, vooraf te weeten, wat men willen mag en willen moet, om het groot oogmerk, de *Salus Publica*, te bereiken; en dit is een Weetenschap, die niet alleen veel studie, veel vlyt, veel oplettendheid, veel combinatie, maar ook een lange ondervinding vereischt. Een tweede rede is, dat de misslagen die in- en door de Regeering begaan worden, zig gemeenlyk niet op het oogenblik openbaaren, maar naderhand eerst ontdekt worden, wanneer men de gevolgen van verkeerde maatregelen, in het verval der dingen, begint te bespeuren; maar geheel anders is het in de Ambagten zoo even tot voorbeeld genoemd; want als een onkundige schoen- of kleermaaker een stuk werks uit de hand gaf, zou men daadelyk zien, dat het niet paste of missneeden was, en hy zou zig overtuigd vinden, dat hy de bekwaamheid tot die ambagten niet bezit.

Maar, de broddelaars en neuswyzen daar gelaaten zynde, willen wy beproeven, of de Staat- en Regeerkunde, geduurende onze Eeuw, uit de handen van meêr geoefende menschen een beter licht gekreegen heeft, zoodanig dat ze meer voor het geluk der Menschelyke Maatschappy geschikt zy.

Myn oogmerk is niet, om zekere byzondere grondregels van het Publicq Bestuur, of ontwerpen van Regeerings-vormen, die in onze dagen veel Byval vinden, te onderzoeken; want het is by my een waarheid, dat die Regeeringsvorm de beste is, waaronder het Volk het meeste geluk geniet, en dat het moeilyk is *a priori* daar over te beslissen, omdat de ondervinding overal, zoo ook in dit opzigt, de beste Leermeesteresse moet zyn. 1)

Maar ik mag, in het voorbygaan, evenwel opmerken, dat veele van de hedendaagsche grondbeginsels en stelsels van

---

1) Hier te verg. (wylen) sir G. CORNEWALL LEWIS, *A Dialogue on the best Form of Government* London, 1863.

Digitized by Google

Regeerings-vorm, niet zoo nieuw zyn, dat ze hunne geboorte juist aan onze Eeuw te danken hebben: men behoeft maar maatig in de Historien ervaaren te zyn, om te weeten, dat voorige Eeuwen ze ook gekend hebben; men leeze maar, om niet hooger op te klimmen, de vorderingen in den Duitschen Boerenkryg, omtrent het begin van de zestiende Eeuw, en men zal denken in onzen tyd te zyn, jaa zelfs men vindt er het devies in de Vaandels, 't welk de Franschen in het begin der Revolutie ook gevoerd hebben: *Paix aux chaumières, guerre aux châteaux:* dezelve Politique leerstellingen als die van den thans vergoodden ROUSSEAU, zal men ook aantreffen in de Schriften onder den naam van JUNIUS BRUTUS, in die van SIDNEY, van NEEDHAM, van MILTON en anderen, die ten tyde der Engelsche Republicq in de voorige Eeuw geleefd hebben; en waarlyk, die de Engelsche Historie leest van 1640 tot 1660, zal meenen een schildery te zien van gebeurtenissen en ontwerpen, die onder onze oogen zyn geboren; met dat onderscheid alleen, dat men de eerste beweegende oorzaak, welke in dien tyd *Fanatisme* was, moet veranderen in *Philosophie:* zoo waaragtig is het, dát in de schouwplaats deezer Waereld, alleen de speelers veranderen, maar het tooneel en de rollen dezelve blyven.

Maar het doet minder ter zaake, wie de eerste Uitvinders geweest zyn der staatkundige Grondbeginselen, die onze Eeuw ontwikkeld heeft; zeker is het doch, dat dezelve thans veel algemeener zyn geworden en meêr in daadelyke beoefening gebragt, en de vraag is dan, of dit niet een groote vordering in de Staat- of Regeerkunde aanduidt? het kan zyn, en ik wensche het van harte; de waarheden van het Natuurlyk Regt moeten zekerlyk de grondslagen zyn, van het welgeregeld Bestuur van eenen Burgerstaat, en de gelukkigste is die, wiens Leden het meest geschikt zyn om deeze waarheden te kennen, en jegens malkanderen te betragten. Menschen van doorzigt hebben, reeds voor veele

Digitized by Google

jaaren, voorspeld, dat er een Omwenteling in de denkbeelden over het Maatschappelyk leeven op handen was: zy hebben ze zelfs tot een zekere maate, niet onnoodig gekeurd, maar zy hebben gevreesd dezelve aan te vatten, omdat zy meenden vooruit te zien, dat de geesten van onzen tyd meêr geschikt waren tot verandering dan tot verbetering, en dat de verandering welligt veel verder zou kunnen loopen dan men begeerde; de Nakomelingschap zal nu best kunnen oordeelen of wy de juiste maat gehouden hebben; ondertusschen laat ons zorgen, dat zy van ons niet zegge, 't gene van zeker Ryk, dat zig laat en schielyk beschaafd heeft, gezegd is, *que la pourriture a précédé la maturité*, en waardoor kunnen wy dit voorkomen? waar anders door, dan door onze zeden te schikken in overeenkomst met die verheeven grondbeginselen? doch hiervan zullen wy nader handelen.

Een andere vraag betrekkelyk tot de staatkundige Verlichting, is deeze: hebben wy geen betere denkbeelden van de gronden van algemeenen welvaart, hebben niet de *Politique Economie*, de *staatkundige Rekenkunde*, de *Statisticq*, en veele andere Weetenschappen tot het Bestuur behoorende, groote voortgangen gemaakt, heeft men niet veele Theoretische kundigheden opgezameld, aangaande den invloed van Binnen- en Buitenlandschen *Handel* en *Fabryken* op het welzyn van den Staat? zyn er niet in sommige Landen, en zelfs by ons, verbeteringen gemaakt in de wyze van den *akkerbouw*? [1]) jaa, ongetwyfeld is dit waar, en langs deezen weg voortgaande, zouden wy misschien wat ryker kunnen worden, indien deeze voordeelen niet opgewogen wierden door benoodigdheden, die met den toeneemenden welvaart

---

1) „Gedurende zyn verblyf op een buitengoed in Zeeland, had hy (VAN DE SPIEGEL) ook veel werk gemaakt van de Landhuishoudkunde en het aankweeken van boomen en planten enz. en hy scheen daarin ook zeer gevorderd te zyn." (VAN WESELE SCHOLTEN.) — Verg. deze Verzameling Eerste Deel, *Inleiding* bl. 18, 66 volg. en 432.

Digitized by Google

der Staaten, als hand aan hand, opgroeien; ondertusschen is het een voortreffelyke bezigheid, zig toe te leggen op de bevordering van den algemeenen Welvaart, en aan zynen medemensch een ruim bestaan te bezorgen: het is fraai en verstandig gezegd van een Fransch Schryver: „On cherche des moyens de Population; il n'en est qu'un: c'est *la subsistance*, l'employ des hommes: comme ils ne naissent que pour vivre, il faut leur assurer de quoi vivre en naissant"; maar zulke vrugten groeiën niet dan in den tuin van Rust en Vrede: hoe beklaagenswaerdig moet niet een Staatsman zyn, die deeze middelen tot vermeerdering van den algemeenen welvaart kent, die het Vaderland genoeg bemint, om er al zyne kragten aan te besteeden, en zig ondertusschen, door den saamenloop der omstandigheden, in de onmogelykheid gebragt vindt, van zoo nuttig te zyn als hy wenschte te zyn!

Hoezeer ik derhalven gaarn toegeeve de verbeteringen welke de Staat- of Regeerkunde, in onzen leeftyd, in sommige opzigten ondergaan hebbe, schynt het my egter, dat zy onder, alle Weetenschappen, die is, welke nog de meeste verwyderd is van de verbetering en verlichting die zy kan en behoort te hebben. Immers, hebben wy in onze Eeuw minder onregtvaerdigheden in de Cabinetten zien smeeden? zyn er minder oorlogen, minder verwoestingen van Landen en Volken geweest? zyn de Staaten minder met schulden bezwaard geworden, de Ingezetenen minder met Lasten gedrukt, dan voorheen? niemand zal dit met toestemming durven beantwoorden; maar letten wy op het inwendig Bestuur der Staaten, dan blyft dezelve vraag, zyn er nu minder oneenigheden, wanordens, geweld, bedriegeryen? is het getal der werkende en welvaarende Ingezetenen vermeerderd, en dat der Armen verminderd? kennen en betragten de menschen beter de liefde tot hun gemeen Vaderland? is hunne gehoorzaamheid aan de Wetten meêr vrywillig? ik denke

Digitized by Google

niet, dat iemand die de zaaken onpartydig nagaat, een groote verbetering ten dien opzigte in onze Eeuw zal vinden, en van waar komt dit? omdat men zig meer bezig houdt met fraaie Theoretische Stelsels, en met de kunst om zig te vergrooten en te verryken, dan met de beöefening der waare middelen waarin de verbetering van de Staaten moet gezogt worden, welke zyn de zeden der Ingezetenen.

Een van de oude Kerkvaders (ik meen LACTANTIUS) heeft aan de Heidenen tegengeworpen, dat hunne Godsdienstige begrippen baarblykelyk ondeugend waren, omdat zy de Zedekunde van dezelve afgezonderd hadden: „de Godsdienstige plegtigheden, zeide hy, worden aan de Priesters alleen overgelaaten, en de Staat bemoeit zig met de zeden": by ons heeft waarlyk een ander uiterste plaats; wy meenen, dat de Geboden van den Godsdienst, welke, helaas! op de harten van het gros der menschen weinig vermogen, sterk genoeg zyn om goede zeden in te scherpen, en wy verwaarloozen die Pligt in de Staatkunde. Het is genoeg, waaneer men slegts zoo veel omzigtigheid in zyn gedrag waarneemt, dat men zig buiten het bereik der Wetten weet te houden; men leeve voor het overige naar het goeddunken van zyn harte. Een Regent zelfs, die een onbesproken voorganger in goede zeden behoorde te zyn, is somtyds de meest ongebonden, de meest berispelyke, man: een Burger mag een slegt huisvader zyn, een donkaart, een speelder, mag zyne kinderen ten kwaade opvoeden, zynen naasten met fijne bedriegeryen verkloeken, de Wet heeft geen vat op hem; maar zoodraa hy een anker wyn smokkelt, of een haas schiet in de jagt van een ander, wordt de Wet wakker, en straft zyn gering verbreeken.

Het was een voortreffelyk woord in den mond van den Graaf DE VERGENNES, die zoo hy waarlyk gezegd en gedaan heeft 't gene men van hem verhaalt, onder de deugdzaamste

Digitized by Google

Staatsdienaars van Frankryk moet gesteld worden: „on a souvent cherché la meilleure Politique d'un Etat; on l'auroit deja trouvée, si l'on avoit voulu enseigner à chaque Citoyen à bien conduire sa Famille particuliere." en in de daad, hierin ligt de grond van een goede Staatkunde (welke doch niet anders is, dan het bestuur van een groot Huisgezin) dat alle de kleine Huisgezinnen wel bestuurd worden.

Wyze Wetgeevers in oude Burgerstaaten hebben het gewigt van deezen Regel zeer wel gekend, maar by ons is dezelve geheel verloren: LYCURGUS en SOLON by de Grieken bouwden op deeze grondslagen, en de eerste ging zelfs veel te verre, want hy bepaalde de onverschilligste zaaken in de huisselyke saamenleeving; maar zoolang zyn Sparta aan deeze Wetten getrouw was, bleef het een magtige, deugdzaame en gelukkige Staat: de staatkundige MABLY, geraadpleegd zynde over de Constitutie van Noord-America, hadt derhalven wel regt om te zeggen, „dat zulk een Regeering voortreffelyk was voor eenen Staat niet grooter dan Sparta, en met de zeden van Sparta"; maar hy oordeelt niet even gunstig over de Volksregeering in grooter Staaten en onder andere zeden.

Wie kent niet de agtbaare Magistraatspersoonen van het oude Romen, welke den Titel van *Censores* voerden, en wier Post voornaamelyk was, agt te geeven op het Burgerlyk gedrag der Ingezetenen; zy moesten opletten, dat de betaamelykheid in de Huisgezinnen wierdt waargenomen, dat yder zyn onderhoud op een wettige wyze zogt, dat de kinderen behoorlyk wierden opgevoedt, en de openbaare ergernissen van allerlei aart geweerd: zy hadden de magt van boeten op te leggen aan de overtreeders; jaa menige voorbeelden toonen, dat zy de eerste Personagien uit den Raad geweerd hebben, welke zig aan eenig misdryf tegen de goede zeden hadden schuldig gemaakt, en met zulke instellingen kon men gerust zeggen:

Digitized by Google

Moribus antiquis Res stat Romana Virisque 1).

Indien het myn oogmerk, of hier de plaats ware, my in Staatkundige bespiegelingen toe te geeven, zoude ik eene menigte van heilzaame grondstellingen en Wetten tot regeling van een goed Staatsbestuur noodzaakelyk, kunnen aanvoeren, welke by oude Volken in gebruik zyn geweest, en by de nieuwere Burgerstaaten in het vergeetboek zyn geraakt; maar ik denk genoeg gezegd te hebben, om te doen zien, dat ondanks de verlichting onzer Eeuwe, er nog al een verlichting van volgende Eeuwen noodig zal zyn, om aan de Staat- of Regeerkunde dien vorm te geeven, die voor het geluk der Maatschappy wenschelyk was.

Ik heb alleen willen spreeken van de inwendige Staatsregeling, maar moest ik treeden in de beschouwing van het *algemeen Staatsregt*, 't welk de verbindende Wet behoorde te zyn van onafhankelyke Natien jegens malkander, hoe veel grond zoude er niet zyn om te betreuren, dat de Verlichting geen grooter voortgangen in dit stuk gemaakt heeft. Onze beroemde GROTIUS mag zyn Boek *de jure Belli et Pacis* met nog zoo veel geleerdheid opgesteld hebben; COCCEJI en anderen mogen er dikke Commentarien over gemaakt hebben; de eerste Vernuften van alle Landen mogen deeze gewigtige onderwerpen met scherpzinnigheid en menschenliefde behandeld hebben; het blyft doch ongelukkig een waarheid, dat deeze schoone Leerstellingen van weinig invloed gebleeven zyn, ter plaatsen daar men wenschen mogt, dat zy invloed hadden. Immers, als men nagaat de betrekkingen der Natien tot malkander, hoe veel is hier niet onbepaald, en hoe veel behoorde er niet bepaald te worden, indien de Oppermagten den algemeenen welvaart wilden bevorderen, en aan de zugt tot oorlogen het voedsel beneemen. Een of twee Tractaaten kenne ik, die in deeze

---

1) Verg. deze Verzameling, I, 165 (1771) en *Inleiding* bl. 98.

Digitized by Google

Eeuw gemaakt zyn, by welke, zelfs in tyd van oorlog, de onschuldige Koophandel wordt vrygelaaten; een loffelyk voorbeeld zeker, om de rampen van den vernielenden kryg te verzagten, maar ook een voorbeeld, dat niet gevolgd zal worden, door die Mogendheden, welke haaren vyand naaulyks beschadigen kunnen dan door het verstrooien van zynen Handel. De Keizerin van Rusland heeft in 1780 begonnen een Schets te geeven van Zee-Regten, die de neutraale Natien behoorden te gebruiken, en een gewapende Neutraliteit zou dezelve bevestigd hebben; maar, ydele uitzigten! alles is in rook verdweenen. Heeft men zulke loffelyke poogingen gezien tot verzekering der Regten en Eigendommen, welke geheele Natien zoo wel bezitten als particulieren, wy hebben ook andere dingen zien gebeuren, die van een tegengestelden aart zyn, en ons overtuigen moeten, dat het Regt van den sterksten nog de eerste Titel is in het Wetboek van het *Jus Gentium.* Laat ons de verbetering van dit gebrek overlaaten aan gelukkiger tyden, wanneer de Oppermagten, door haare eigen verliezen, zullen geleerd hebben, de waarheid der Spreuk van den wyssten der Koningen: *Geregtigheid verhoogt een Volk, maar onregt is een schandvlek der Natien.*

Dit zy nu genoeg over het onderwerp der Staat- of Regeerkunde; een ander 't welk naau daar mede verbonden is, roept my ter beschouwing, het is de *Regtsgeleerdheid.* Hier zou de Verlichting veel stoffe vinden, indien zy haare weldaadige straalen over deeze Weetenschap wilde verspreiden. Hoe is het mogelyk, dat beschaafde Natien zoo lang zig hebben kunnen vergenoegen met Wetten, die oud zyn vol van hairkloveryen, de meeste voor een vreemd Volk gemaakt, in een vreemde taal beschreeven, en wier ongenoegzaamheid met nieuwe plaatselyke Wetten is aangevuld, welke geenen saamenhang hebben, noch met het oude een geheel uitmaaken; en nogthans is het zoo met ons, en met

Digitized by Google

de meeste Volken van Europa gesteld: die dit in meêr byzonderheden weeten wil, kan daarover nazien een stukje in het jaar 1779 uitgekomen, onder den Titel: *Gedagten over het saamenstel onzer Regtsgeleerdheid* [1]).

In onzen leeftyd heeft de alleenheerscheresse van Rusland ondernomen een nieuw Wetboek voor Haare wyd-uitgestrekte Staaten te doen vervaardigen, waaraan zeer kundige handen gearbeidt hebben; doch hoe verre het gevorderd zy, kan ik niet zeggen, als alleen gezien hebbende de *Instruction pour le nouveau Code;* men kent *le Code Frederic*, op bevel van den grooten FREDERIK voor de Pruissische Staaten ontworpen, welk Wetboek sedert de eerste invoering veele veranderingen heeft ondergaan. Ten aanzien van het Lyfstraffelyk Regt is men, sedert veele jaaren, in Holland bezig geweest met eene hervorming te maaken, schoon er weinig verwagting was, dat er op den aangelegden voet, iets goeds zou gebouwd worden; maar thans verneem ik, lat dit noodzaakelyk werk weder aangevat is en in bekwaame handen gesteld: in de Italiaansche Staaten des Keizers, en vooral in Toscanen, zyn ook nieuwe Verzaamelingen van Wetten uitgegeven: voorbeelden, die men wenschen mag, dat alle beschaafde Volken zig ter navolging zullen voorstellen, opdat de Burgerstaaten eens voorzien mogen worden van Wetten, geschikt naar hunne geaartheid, handel en bedryven, verstaanbaar voor de eenvoudigen, en gegrondt op de eeuwige beginsels van het Regt der Natuur, in zoo verre die op den staat van het Maatschappelyk leeven kunnen toegepast worden.

Maar het is niet alleen de vreemdheid, de duisterheid, de

---

1) Van VAN DE SPIEGEL zelf. — Eerste Deel, *Inleiding* bl. 78. „Over de Regtsgeleerdheid heb ik weinig met den Raadpensionaris gesproken, doch zeer kundige practizyns hebben my dikwerf verhaald, dat hy ook daarin zeer bedreven was." (VAN WESELE SCHOLTEN). En verg. Deel I, *Inleiding* bl. 13—15, 18 volg. Deel II, *Inleiding* bl. 24.

Digitized by Google

verwarring, welke ik, by eene hoogere Verlichting wilde weggenomen hebben; my dunkt, er is nog iets meêr in agt te neemen om een volmaakt saamenstel van Regtsgeleerdheid te hebben.

De Regtsgeleerdheid stelt zich tweeërlei soort van Regtvaerdigheid voor, naamelyk de *Justitia commutativa* en de *Justitia distributiva:* van de eerste wil ik niet spreeken, maar omtrent de tweede veroorlove men my een paar aanmerkingen.

Men heeft Straf-wetten tegen de misdryven gesteld, en de wraak der Wet valt billyk op den misdaadiger; maar heeft men wel zoo veel zorg gedraagen, om het pleegen van misdryven voor te koomen? mangelt het niet doorgaans aan een goed toezigt op de daaden der menschen, op de gelegenheden die tot misdryven uitlokken, en zou men niet met dezelve billykheid mogen straffen de genen die met het opzigt op het gedrag van anderen belast zyn, en tegen het kwaaddoen niet genoeg gewaakt hebben? immers het oogmerk der straffen is zoo zeer niet, *quia peccatum est, sed ne peccetur:* een wys Wetgeever zal derhalven zig meer beyveren, om de gemakkelykheid van misdaaden te pleegen, uit de Maatschappy te verwyderen, dan om strafoefeningen uit te denken. Die de Kindermoord, by voorbeeld, wil voorkomen, moet vondelinghuizen stighten: die een misdaad wil maaken van het Overspel, moet aan de andere kant een pligt en een voordeel maaken van het huwelyk: die huisbraaken en moorden wil beletten, moet een genoegzaame wagt doen houden; en op deeze wyze behoort de Strafoefenende Geregtigheid altoos gepaard te gaan met een naaukeurige *Police*, die de gelegenheid tot straffen zeldzaamer maakt.

Myne tweede aanmerking is deze: dat de Justitia distributiva twee objecten moet hebben, naamelyk het straffen van de kwaaden, en het beloonen van de goeden; nu is het zonderling, dat in alle onze Wetgevingen het laatste niet alleen gansch ontbreekt, maar dat zelfs van Deugd en Ver-

Digitized by Google

diensten naaulyks eenige melding gemaakt wordt, even als of het genoeg ware, slegts een tafereel van ondeugden en van straf-oefeningen op te hangen.

De Ouden waren, in dit stuk, wederom onze meesters; een braaf gedrag was by hen de trap om tot Eerampten van vertrouwen op te klimmen: eenige voorregten voor 't getal der kinderen strekten tot aanmoediging der Huwelyken en vermindering van den last: een gevlogten kroon van bladeren versierde het hoofd des verdienstelyken Burgers, naar den aart van zyne daaden: een Triumf of blyde intreede (ovatio), een Standbeeld verheerlykte den roem des Overwinnaars: hebben wy nu ook iets diergelyks? Weest door al uw leeven een getrouw beminnaar des Vaderlands, geeft veele jonge Burgers aan den Staat, kweekt ze met de grootste zorgen en kosten op tot nuttige Leden van de Maatschappy, bewyst, door raad of daad, de treffelykste diensten aan het Gemeene Best, en vergenoegt u, indien gy maar ongemerkt en onbenydt, onder de menigte, moogt henen doorgaan.

'T is waar, *de Deugd is haare eigen belooning*; maar dit is een hoog Philosophisch denkbeeld, en omdat alle menschen zoo verheeven niet kunnen denken, behoorde de Wetgeeving wel iets daar te stellen, om den nayver tot het goede zoo wel op te wekken als de vrees voor het kwaade.

Oppermagtige Vorsten geeven Titels en Linten, en dit is het eenige, dat van de belooning schynt overgebleeven te zyn, indien ze altoos zoozeer kenmerken van uitsteekende verdiensten waren, als van de gunst der Vorsten of van de intrigue; maar hoewel in een Republicq zulke onderscheidingen misschien minder passen zouden, is het egter niet onmogelyk, op een gelykmaatige wyze, aan Deugd en Verdiensten de billyke Eer toe te kennen; maar in tegendeel (het doet my leed het te moeten zeggen) de styl van onze Wetten heeft zelfs niets, dat naar eenige aanspooring tot

Digitized by Google

Deugd zweemt; de Wetten noemen alleen blootelyk de misdryven, en laaten er daadelyk op volgen de bepaaling der straffen; ondertusschen, zoo er een bekwaame gelegenheid is, by welke de Wetgeever met het Volk moest redeneeren, het is deeze. My dunkt, hier is de plaats, om den menschen voor oogen te houden de noodzaakelykheid, de schoonheid, de nuttigheid der Deugd voor de Maatschappy, met de schandelykheid der tegenoverstaande misdryven, en te gelyk de plaats om aan uitsteekende verdiensten den wel verworven lof of belooning toe te kennen. Ik wenschte derhalven, dat een Wetboek, 't welk over straffelyke misdaaden handelt, ook tevens een Leerboek ware van Deugd, van Burgertrouw en gehoorzaamheid aan de Wetten, een opscherping en aansporing tot een' hoogeren trap van verdienste, en een uitzigt op eene roemryke vergelding die de uitmuntendste Weldoenders der Maatschappy te wagten hebben; dan, mogelyk wordt dit alles nog voor een verlichting van volgende Eeuwen bewaard.

Uit hetgene ik hier vooren in het gemeen heb aangemerkt, dat onze Eeuw zig met de meeste naaukeurigheid heeft toegelegd, om de waarheid door Proeven en bewyzen op te speuren, zal men ligtelyk begrypen, dat in zulke Wetenschappen, die voor Proeven en onderzoekingen van dien aart vatbaar zyn, ook de grootste vorderingen zyn gemaakt; wanneer wy dan die gedeelte der Wysgeerte beschouwen, welke de Natuur, oorzaaken, kragten, oogmerken en nuttigheden der geschapen Weezens tot voorwerp hebben, moeten wy erkennen, dat onze verkreegen kundigheden die van onze Voorouderen verre overtreffen. Welk licht heeft een groote NEWTON, die nog een gedeelte deezer Eeuw beleefd heeft, niet verspreidt over het *Saamenstel van het Heel-al* en den loop der Hemelsche Lighaamen; wat heeft de *Waereld-beschryving* niet gewonnen, door de naaukeurige meeting der graaden, en de ontdekkingen van

Digitized by Google

geleerde Reizigers; hoeveel is de kennis der *Proef-ondervindelyke Natuurkunde* niet verschuldigd aan een 's GRAVESANDE, MUSSCHENBROEK, FRANKLIN, HALLER, BONNET; de *Natuurlyke Historie* en de *kennis der Planten* aan LINNAEUS, VAN ROYEN; de *Ontleedkunde* aan RUYSCH, de ALBINUSSEN en CAMPER! myn geheugen schiet te kort om de beroemde mannen op te noemen, wier naamen onze Eeuw versieren, en wier ontdekkingen dezelve waarlyk in die takken van kundigheid verlicht hebben. Zy zyn het, die door Proeven en bondige redeneeringen, den weg gebaand hebben, langs welken het Nageslagt voortgaande, tot de kennis van nog gewigtiger waarheden kan geraaken.

By deeze kundigheden mag ik voegen de *Artzeny- Schei- en Heelkunde*, die buiten tegenspraak mede veel gewonnen hebben, onder de handen van een BOERHAVE, VAN SWIETEN, GAUBIUS, LOUÏS, LE CAT en andere, zelfs nog leevende, groote mannen, welke begonnen hebben, met de kwakzalvery der Ouden te verbannen, en de eenvoudige Natuur in haare werkingen na te speuren en op te volgen 1).

By deeze geleegenheid mag ik niet nalaaten te herinneren twee verschynsels, die onzer Eeuwe tot roem strekken: het ééne is de opgang van de *inënting der kinderziekte*, die voor deezen naauwlyks uit de Verhaalen bekend was: de

---

1) „Doch op de Medicynen verhaalde hy (VAN DE SPIEGEL) my eens zich byzonder toegelegd te hebben na het verliezen van een jong kind in Zeeland, 't geen hy aan de onkunde van een geneesheer toeschreef. Hy zeide my in 1799, dat hy het wel zou durven wagen, om de practyk daarin uit te oefenen, doch hy voegde er by dat Dr. VERBRUGGE, Burgemeester van Delft, hem eens toen dezelve in Gecommitteerde Raden gezegd had: „Gy zoudt even zoo een goed Doctor zyn, als ik een goed Raadpensionaris"; en dat dit hem zeer behaagd had, omdat hy in dezen uitmuntenden Practicus altyd groot vertrouwen gesteld had." (VAN WESELE SCHOLTEN). — Er bestaat zelfs van VAN DE SPIEGEL, eene eigenhandig-alphabetisch bewerkte *Huis- en Reisapotheek van eenvoudige geneesmiddelen beproefd of uit goede Schryvers gehaald.*

Digitized by Google

weldaad van deeze bewerking langer tegen te spreeken, zoude aan het gezond verstand en de ondervinding oneere aandoen; wenschelyk ware het, indien, op hoog Gezag, zulke inrigtingen konden gemaakt worden, dat de onvermogendste menschen zig daarvan mogten bedienen, en te gelyker tyd de verdere besmetting geweerd worden; wie weet, of het niet een middel zou zyn, om deeze felle geessel des Menschelyken Geslagts, met der tyd, geheel kwyt te raaken, gelyk de ondervinding geleerd heeft, dat ook andere besmettende ziekten, door diergelyke voorzorgen, of verdweenen, of minder verwoestend geworden zyn.

Het tweede waarvan ik wilde spreeken, is de oprigting van de loffelyke Maatschappy *tot Redding der drenkelingen*, te Amsterdam: de eer van deeze stichting behoort oorspronkelyk aan ons Vaderland, en zy is reeds in verscheiden andere Landen, zoo op bevel der Overheden, als door byzondere persoonen nagevolgd: de voorbeelden der ongelukkigen, die op haare aanmoediging en door de aangepreezen middelen, als uit den dood in het leeven hersteld zyn, zyn te openbaar, dan dat men verder in haaren lof behoeve uit te weiden.

Ziet daar, Landgenooten, ontwyfelbaare vorderingen; ongetwyfeld zyn er nog andere die opmerking verdienen, en myne beschouwing zullen ontsnapt zyn: ik wensch het althans van harte, tot welzyn van het Menschdom.

Nu heb ik nog eenige Weetenschappen op te noemen, waaromtrent het minder klaar is, dat zy, in de verlichting deezer Eeuw gedeeld hebben.

Zoude ik wel durven spreeken van de *Digtkunde*, en twyfelen aan haare verbetering, zonder my een heirleger van Digters op den hals te haalen? want, wie is thans geen Digter, en welk Digter houdt zig niet voor een hoogst verstandig, hoogst verlicht, ik zou haast zeggen, voor een ingeblaazen persoon; evenwel, behoudens de waardigheid der goede Digters, ik zal het waagen, myne twyfelingen op te

Digitized by Google

werpen. Ik bekenne het gaarn, ik behoore niet onder de gunstelingen der Zanggodinnen 1); maar ik heb veel Digters geleezen, oude en nieuwe, en wel in verscheiden taalen; en met een weinig gezond verstand, geholpen door oordeelkundige Schryvers die boven my zyn, heb ik geleerd onderscheid te maaken tusschen waare verheevenheid en opzwelling, tusschen natuurlyke en gedwongen schoonheid, tusschen edele zoetvloeiendheid en stootende war-taal.

Wy behoeven niet eens tot een HOMERUS of VIRGILIUS op te klimmen, om die modellen der Digtkunst naast de voortbrengsels van onzen tyd te plaatsen; laat men slegts onbevooroordeeld leezen de Poëzy van het laatst der voorige en van het begin van deeze Eeuw, en men zal zig moeten overtuigen, dat by alle Natien van Europa (de Duitschers alleen uitgezonderd, omdat zy onzen trap van beschaaving laater bereikt hebben), het waare Digterlyk vuur, de kragt, en de natuurlykheid der uitdrukking onbegryplyk veel verloren hebben. En welke mag doch de oorzaak van dit verval zyn? ik verbeelde my geene andere, dan die ik reeds te vooren opgemerkt heb; de waanwysheid onzer Eeuw, waardoor men zig vleit, de oude Meesters niet noodig te hebben, maar slegts zyn eigen licht te moeten volgen: ondertusschen zyn er maar zeer weinigen die dit voorregt bezitten, en zy zelfs, welke waarlyk meêr verlicht zyn dan anderen, schaamen zig niet uit de ryke bron der schoonheden van hunne Voorgangeren te putten 2).

---

1) Zie evenwel het Eerste Deel Inleiding Bladz. 11, 19, 26, 90.

2) Dit geschreeven hebbende vinde ik by toeval in een boek dat ik thans leeze, Voyage Litteraire de la Grèce par Mr. GUYS T. 2 p. 67, een fraaie plaats van QUINTILIANUS aangehaald, daer hy ook de verlichting zyner Eeuw, en met reden roemt, maar hy voegt er den grond van zynen roem by. *Tot nos praeceptoribus* (zegt hy), *tot exemplis instruxit antiquitas, ut possit videri nulla, sorte nascendi, aetas felicior quam nostra, cui docendae priores elaboraverunt.* Instt. Orat. L. 12 C. 11.

Digitized by Google

Dezelve veragtering meen ik ook te bespeuren in de *Welspreekendheid;* misschien is er nooit een tyd geweest, waarin meerder Redenaars, en Harangeurs zyn geweest dan tegenwoordig; maar, laat een mensch van een gemeen gezond verstand de meeste van deeze Redenvoeringen eens ontleeden, hy zal ze of niet verstaan, of hy zal vinden, dat ze een saamenbinding zyn van groote woorden aan kleine denkbeelden: als men er uitgenomen heeft de gewaagde, maar veeltyds betwistte stellingen, de donderende uitdrukkingen, de flikkeringen van valsch vernuft, wat blyft er dan gemeenlyk voor zaakelykheid overig? het zal dan bevonden worden, gelyk een Fransch Schryver het zeer aartig uitdrukt: *de l'Eloquence fouettée, comme on fait de la crême: il n'en reste que de la mousse et du vent.*

Ondertusschen, zoo het waar is, dat Digtkunst en Welspreekenheid, over het algemeen genomen, aan het veragteren zyn, geeft dit aanleiding tot een zeer vernederende aanmerking ten opzigte van het heerschend Karacter van onzen tyd; want niets is er, dat de kragt en verheevene denkbeelden van een Natie meêr kenmerkt, dan de styl van uitdrukking die haar eigen is, en wanneer die styl aan zyne zenuwen begint te kwynen, mag men wel voorspellen, dat de Natie ook eerlang aan dit euvel zal ziek worden. Een AESCHINES en DEMOSTHENES, toen Griekenland nog een school van Wyzen en Helden was, spraken andere taal, dan de *Graeculi esurientes,* de Sophisten en Grammatici te Romen en te Constantinopolen: de gouden eeuw van CICERO, HORTENSIUS, BRUTUS, VIRGILIUS, leeverden meêr mannelyke Redenaars en Digters, als die van DOMITIAAN en zyne opvolgers. Dit verband tusschen het wassen en daalen eener Natie met dat van haare Digtkunst en Welspreekenheid, niet in zwier maar in kragt, is waaragtig, bestendig en in de Natuur der zaak gegrondt.

Ten aanzien van andere schoone kunsten, als *Bouwkunde*

Digitized by Google

in het groot, *Beeldhouwery*, *Schilderkunde*, zal men, denk ik, niet willen staande houden, dat onze Eeuw vorderingen gemaakt heeft; immers indien dit waar zy, hebbe men slegts de Meesters aan te wyzen, wier werken ik durve niet zeggen, overtreffen, maar evenaaren die van een MICHAËL ANGELO, van RAPHAËL, CORREGGIO, RUBENS, VAN DYCK, en honderden anderen van voorigen tyd. Ik zou niet ophouden, wanneer ik de kunsten en werken wilde optellen, waar in de Ouden verder geweest zyn dan wy, en waarom zy, in de Eeuw van PERICLES, met al de verlichting onzer Eeuwe, doch altoos onzen eerbied zullen verdienen, en de modellen blyven voor de verlichting der volgende geslagten.

In dit onderzoek aangaande de meerdere of mindere vorderingen onzer Eeuw in kennis van waarheden, of volmaaktheden, zal men bespeurd hebben, dat ik niet kaarig ben geweest, om haar den welverdienden lof te geeven; en in de daad, er is veel gedaan, en er zyn gronden gelegd om nog veel meêr te doen, wanneer men slegts gelooven wil, nog niet tot het toppunt van menschelyke kennis geklommen te zyn.

Maar nu komen wy tot een ander stuk: in het voorgaande is onderzogt, in hoe verre de menschen in deeze Eeuw *wyzer* geworden zyn, laat ons nu ook overweegen, in hoe verre zy *beter* geworden zyn; want in deeze beide stukken, naamelyk in wyzer en beter te worden, meen ik dat de waare Verlichting bestaat: want de verlichting zonder zeden, in plaats van een waare verlichting tot nut van de Maatschappy te zyn, doet niet anders dan de hoofden met verwarde denkbeelden te vullen, zonder hart of lust om dezelve bekwaamlyk toe te passen.

Ik heb hier zoozeer het oog niet, op de inwendige verbetering van het hart der menschen, elk op zig zelven beschouwd; want menschen zullen altoos menschen blyven, dat is, verdorven schepselen, die eenen hoogeren Invloed

Digitized by Google

tot hunne inwendige verbetering noodig hebben; maar ik spreeke van de uitwendige *Volksverbetering*, welke een gevolg van de waare verlichting der Maatschappy behoorde te zyn, en voornaamelyk te bestaan in die deugdzaame hebbelykheden, welke tot het geluk der Maatschappy betrekking hebben, en onder dezelve telle ik, Vaderlandsliefde, behulpzaamheid, openbaare trouw, arbeidzaamheid, een geregeld huisbestuur, opvoeding, en wat al meer tot bevordering van onderlingen welstand kan strekken. 1) Wilde ik nu dit stuk op een zedekundigen trant behandelen, ik geloof, een ruim veld voor my te hebben, om aan te toonen, dat, (over het algemeen genomen) het tegenwoordig Geslagt, ondanks zyne vermeerdering van kennis, niet ryker geworden is in het bezit deezer Deugden, schoon de beschaafdheid wel eenige ingetogenheid, en verfijning van ondeugden hebbe medegebragt, waar door ze zig agter een mom-aangezigt tragten te verbergen. Menschen, die door ondervinding, de waereld van naby hebben leeren kennen, zouden my dit gereedelyk toestemmen; anderen, die meenen, dat de Deugd de voorkeur aan deeze Eeuw gegeeven heeft, om haaren zetel te stichten, wensche ik, dat zy het, door hun gedrag tot nut der Maatschappy, bewyzen mogen.

Myn oogmerk is thans meer bepaaldelyk, om na te gaan, welke middelen men tot verbetering van den zedelyken toestand der menschen hebbe in 't werk gesteld, en of daaromtrent nog iets te doen zy.

Twee middelen komen my voor, als zeer geschikt te zyn ter bevordering van zoodaanig een verbetering: het eerste is, een mindere onverschilligheid omtrent het zedelyk gedrag der menschen, en het ander, de zorg voor de goede opvoe-

1) Verg. hier de *Schets der Regeerkunde, in betrekking tot haare oogmerken en middelen* (1 February 1786) — *Burgerlyke Deugden.* En deze Verzameling IIe Deel, *Inleiding* bl 51.

Digitized by Google

ding der kinderen, voornaamelyk van de geringste Classe, die het vermogen niet heeft deze zorg zelfs te draagen.

Wat het eerste aangaat, heb ik reeds, hier vooren, met een woord te kennen gegeeven, hoe zeer de inscherping, en aanmoediging tot Deugd, in onze Staatkunde en Wetgeeving verwaarloosd worde, zoo dat een yder kan leeven gelyk hy wil, indien hy zig maar uit de handen van het Gerigt weet te houden: waarlyk, een gebrek, waarvan de invloed onberekenbaare gevolgen heeft op het Welzyn van eenen Staat. Ongelukkig is het Land, waar de gehoorzaamheid aan Wet en Regel alleen van de vreeze voor de Straf der Wanbedryven afhangt, en daar de Ingezetenen geen hebbelyke neiging hebben tot Deugd en goede Zeden; TACITUS zegt tot lof van de ingetogenheid der Germaanen, onze oude voorzaaten, *plus ibi valebant boni mores quam alibi bonae leges*, en indedaad, daar deeze hebbelykheid van goede Zeden in een Natie plaats heeft, worden de Strafwetten minder noodzaakelyk; want het stellen van straf op zekere misdryven, vooronderstelt, dat het verderf reeds tot die hoogte geklommen is, welke het pleegen van zulke misdryven medebrengt.

De wortel van het kwaad, 't welk de Wet moet straffen, zit in de byzondere leevenswyze der menschen: de leuiheid, werkeloosheid, verkwisting baaren armoede, de armoede dryft tot onwettige verkryging, 't zy door bedriegery, 't zy door geweld, en veroorzaakt niet zelden onlusten in den Staat die desselfs omkeering dreigen, omdat de behoeftigen de hope voeden hunnen toestand daardoor te verbeteren: de wellust geeft aanleiding tot de schrikkelykste ondaaden: de dronkenschap vervoert tot uitersten, waarvoor de daaders zelfs, by hunne zinnen zynde, zouden beeven; en ondertusschen het zyn alleen de uitersten die gestraft worden, terwyl de ondeugd haar zaad straffeloos verspreidt, en telkens nieuwe stof voor de wraak der Wetten voortbrengt.

Digitized by Google

Het zyn dan de wortels der wanbedryven, welke men moet tragten te beteugelen, maar wanneer een Wetgeever wagt tot dat de boom groot geworden is, om hem dan boven den grond af te houwen, zullen de wortels weder op nieuw uitspruiten.

Ik erkenne, dat het moeilyk is, de kwaade zeden in de byzondere saamenleeving tegen te gaan: ik wil ook geen huis-onderzoeking naar eens yders leevenswyze; maar ik meen, dat in een welgeregelden Staat, daar de Overheid begrypt, dat Deugd het eerste grondbeginsel moet zyn, de zulken, die zig door gewoonte, aan een ongeregeld gedrag overgeeven, niet ongemerkt behoorden door te gaan, en met de deugdzaamen op hetzelve blad te staan, en al wilde of konde men de Magistraatsbediening, by oude Volken, welke op de zeden agt gaf, niet weder invoeren, zyn er nogthans andere middelen voorhanden: de Kerkelyken hebben in sommige hunner Vergaderingen eene *Censura morum*, waarom hebben de Politiquen minder iets diergelyks? My dunkt, het weeren uit alle posten van Regeering, het onbekwaam verklaaren tot het bekleeden van ampten van Eer of Voordeel, het opleggen van een zekere smet van eerloosheid op zulken die een ergerlyk gedrag houden, zou genoeg zyn, om de menschen hun belang te leeren, dat ze ten minsten deugdzaam moeten schynen, en de vreeze van het niet te schynen, zal het veelen indedaad maaken. Het laat zig denken, dat men in voorige tyden van onze Republicq meerder oplettendheid gaf aan het stuk der zeden: Wy hebben wel Placcaaten tegen het vervalschen van zekere waaren, het minder maaken van zekere stoffen, tegen de bedriegelyke Bankeroutiers, en diergelyke, maar het schynt, dat het belang van den Koophandel dezelve meêr heeft voortgebragt, dan het belang der goede Zeden; maar wy hebben een oude Wet in sommige Provintien, die de *Politique Ordonnantie* hiet, en welke bepaaldelyker tot oogmerk heeft

Digitized by Google

het beteugelen van zekere ondeugden; doch die Wet is op verre na niet voldoende en ook in veelerlei opzigte verouderd: het zoude ondertusschen op voetspoor van deeze Wet kunnen zyn, dat alle die ongeregeldheden, welke tegen de goede zeden, tegen de openbaare trouw, tegen de maatigheid, tegen de naarstigheid, tegen de behulpzaamheid van zynen evenmensch strydig waren, als ondeugend en naar de omstandigheid strafbaar wierden verklaard, en wanneer die Wet dan zoodaanig was ingerigt, dat het tydelyk belang der Ingezetenen medebragt, om dezelve in hun gedrag na te komen, verbeelde ik my, dat men op eene Nationaale verbetering van Zeden zou kunnen hopen. De Oudheid heeft ons nagelaaten een gesprek van SOLON den Wetgeever van Athenen met den Scytischen Philosoof ANACHARSIS over de Wetgeeving, waarin SOLON onder andere zeide, *dat hy zyne Wetten in diervoegen wilde inrigten, dat het Volk belang hadt by derzelver nakoming, en dat ze daarom goed en vast zouden zyn;* en dit is waarlyk het groot geheim van alle Wetgeeving: alle wetten moeten tot doelwit hebben de Rust, de Orde, de Welvaart van den Staat, dit is het gemeen belang der Ingezetenen, maar het wordt het minste gekend omdat een yder het beschouwt als in te verren afstand om hem onmiddelyk te raaken; derhalven behoort er in den geest der Wetgeeving een nader byzonder belang gebragt te worden, 't welk de Ingezetenen uit het beginsel van zelfsliefde aanspoort, om tot het algemeen oogmerk mede te werken.

O! hoe gelukkig zou een Land zyn, wiens verlichting tot dat punt geklommen was; dat men niet meer moest zeggen *oderunt peccare mali formidine poenae* maar doorgaans, *oderunt peccare boni Virtutis amore.*

Ik gaa over tot het tweede middel; de opvoeding der kinderen, voornaamelyk der Armen, by welke gelegenheid ik ook nog iets te zeggen heb aangaande het opzigt op de

Digitized by Google

armen in 't gemeen, als zynde dit een stuk 't welk zeer veel tot de verbetering kan toebrengen.

Hoe nuttig en noodzaakelyk de goede opvoeding der kinderen zy voor eenen Burgerstaat, behoeve ik hier niet aan te wyzen: een yder weet, dat in die jeugdige harten de zaaden gelegd worden van 't gene zy eens, als volwassenen weezen zullen: zyn dit nu zaaden van ondeugd, van onkunde, van leuiheid, weelde, boosheid, of zyn het zaaden van zedelykheid, van zugt tot Weetenschap, werkzaamheid, spaarzaamheid, goedwilligheid, het is zeer waarschynlyk, dat het volgende Geslagt daaraan geëvenredigde vrugten zal voortbrengen, en de geheele Maatschappy zal ten laatsten het character krygen, waartoe haare Leden in de vroege jeugd, door hunne Ouders, Opzienders, of eigen geneigdheden, gevormd zyn: die dit doordenkt, zal geen verder betoog van de aangelegenheid der Opvoeding verwagten.

Op de Publique opvoeding, dat is, die der Schoolen, valt by ons zekerlyk niet veel te roemen, voornaamelyk als men het oog laat gaan over de Laage Schoolen: onkundige meesters die slegt betaald worden, kreupele leerboeken, weinig toezigt, zyn er de oorzaaken van. In verscheiden Landen van Europa heeft de Regeering dit stuk met ernst ter harte genomen, en zeer goede verordeningen voor de Schoolen gemaakt, jaa zelfs geheele saamenstellen van Leerboeken, van de eerstbeginnende af tot aan de meergevorderde toe, doen vervaardigen, waar in de beginsels van Godsdienst, Zedekunde, en van nuttige Weetenschappen voor het gemeene leeven, op een klaare en bevattelyke wyze worden voorgesteld; maar in deeze Republicq is men verre in dit gewigtig stuk ten agter gebleeven. 'T is waar, men heeft door byzondere Steden, Dorpen of Genoodschappen, die dit gebrek inzagen, nuttige verbeteringen zien beginnen; maar gemeenlyk is derzelver vermogen te bepaald, om aan zulke loffelyke poogingen al de uitwerking te geeven welke zy

Digitized by Google

verdienen: hier toe moet het gezag der Hooge Overheid tusschen beiden komen, en niets minder wordt er toe vereischt, dan een geheel nieuwe ordeninge der Schoolen, geheel andere voorwerpen tot meesters dan er nu zyn, geene persoonen die zig slegts daar toe opdoen, maar die een studie van het onderwyzen gemaakt hebben [1]), geheel nieuwe, verstandige en bevattelyke Leerboeken [2]): alle weike zaaken, wanneer men ze eens zag gebeuren, aan de Verlichting eener Eeuw een grooten luister zouden byzetten.

Aan schoolen daar de arme kinderen om *niet* geleerd worden, ontbreekt het op de meeste Plaatsen niet; maar wanneer men aanmerkt het weinig of slordig gebruik dat onze Armen van die instellingen maaken, kan men over derzelver goede uitwerking oordeelen.

De Stad Rotterdam heeft ten dien opzigte een voorbeeld gegeeven, dat der navolginge dubbel waardig is, en het komt hier wederom uit op hetgene ik boven aanmerkte, dat de menschen, door het bezef van hun eigen belang, tot het goede moeten gedrongen worden. Indien het voor de armen onverschillig is, of zy hunne kinderen iets laaten leeren of niet; indien zy in beide de gevallen evenééns voorwerpen der mededeelzaamheid zyn, zullen de meeste van hun liever het voordeelig ambagt van bedelen voor hun nageslagt verkiezen, dan om ze tot iets nuttigs op te brengen; maar worden de armen, wier kinderen ter leeringe besteld zyn,

---

1) Men behoorde een School te stichten daar schoolmeesters tot dat beroep gevormd worden, en daar zy niet alleen de zaaken leeren die zy onderwyzen moeten, maar ook den trant van onderwyzen. Een uitneemend exempel van zulk een school kan men te Hanover vinden en ook te Berlyn.

2) Men is in sommige Landen van Europa, en ook in ons Land, sedert eenige jaaren aan een reforme der schoolboeken bezig geweest: een heilzaam werk voorwaar, indien die reforme geen ander doelwit heeft, dan zulke beginsels in te boezemen, welke niet slechts de byzondere begrippen der meesters zyn, zoo in het Godsdienstige als Staatkundige; maar welke algemeen erkend en als waarheden aangenomen zyn.

Digitized by Google

rykelyker bedeeld, en degenen die het niet doen, spaarzaamer of in 't geheel niet bedeeld, is het te verwagten, dat deeze middelyke nooddwang meer zal uitwerken, dan het vrugteloos openzetten der Schoolen, jaa zelf meêr dan alle de beveelen om de kinderen daar in te zenden [1]).

Wat de opvoeding in de Huisgezinnen aangaat, dezelve kan onder geene bepaaling van Wetten gelegd worden; omdat yder hoofd des Huisgezins meester is, op welke wyze, dat is, naar welken leertrant hy zyne kinderen verkiest op te voeden; maar is hy daarom ook meester, of hy zig hunner opvoeding al of niet wil aantrekken, of hy ze tot deugd of tot ondeugd wil opkweeken? ik denk, dat dit de vryheid der hoofden van huisgezinnen al te verre zou uitgestrekt zyn: de kinderen behooren zoowel aan den Staat als aan hunne Ouders, en hy, die de middelyke oorzaak is, dat zyne kinderen tot slegte Leden der Maatschappy opgroeien, begaat een misdaad tegen de Maatschappy. Dit gebrek van huisselyke Opvoeding is niet zoo menigvuldig onder welgezeten Menschen, voor zoo veel aangaat het onderwys der kinderen in kundigheden en handwerken; maar het was te wenschen, dat het ook zoo zeldzaam gevonden wierdt met opzigt tot de goede zeden; ondertusschen zulke nalaatige Huisvaders durven nevens andere hunne medeburgers naar Ampten van eer en voordeel dingen, terwyl zy de Pesten van den Staat in hunnen boezem voeden; en wat is er dat hen weeren kan, daar het toezigt op de Zeden geen onderwerp van het Staatsbestuur uitmaakt?

---

1) Het onderwys der Armenschoolen moet niet zyn om aan de kinderen denkbeelden van geleerde Wetenschappen te geeven, die hun waarschynlyk nooit te pas zullen komen; maar om hun, op een bevattelyke en overtuigende wy.e, diep in het hart te prenten de beginsels van de liefde Gods en des Naasten, voorts hun wel te leeren leezen, schryven, tot hun behulp Cyferen, en wat teekenen: het laatste is van groot nut; het spoort de oplettendheid en naaukeurigheid aan, en het komt altyd te pas in de ambagten of handwerken, welke men de kinderen naar hunne verkiezing laat oefenen.

Digitized by Google

De verwaarloozing der Opvoeding in 't gemeen heeft het meest plaats onder de geringste Classe van menschen, en dit leidt my, om eenige aanmerkingen te maaken omtrent de Armoede en de behandeling omtrent de Armen.

Van waar komt het doch, dat het getal der behoeftige menschen van tyd tot tyd zoo grootelyks vermeerdert? ik spreek niet van den buitengemeen duuren tyd dien wy thans beleeven, maar van eenige jaaren agterwaarts: is het, omdat de noodzaakelyke leevensmiddelen toen ook zoo duur waren? neen, want ik kan, op onwederspreekelyke gronden, bewyzen, dat de duurte in de voorgaande eeuw doorgaans grooter was dan in deeze: is het, dat er in den tyd waarvan ik spreeke, minder werk was dan voor deezen? dit kan ik ook niet gelooven, want de toeneemende Weelde verschaft aan meer handen arbeid, en wat men ook moge zeggen van het verval des Koophandels ('t welk by my, over het algemeen genomen, gansch geen uitgemaakte zaak was) kan men egter de toeneemende armoede daaraan niet toeschryven; want in die Landen, die het meest zyn toegenomen in Koophandel en handwerken, gelyk Grootbrittannien, wordt de vermeerdering der armoede het allermeest bespeurd, zoodat aldaar gerekend wordt, dat een millioen menschen van aalmoessen onderhouden worden, 't welk meer dan een negende deel uitmaakt van de geheele bevolking dier Ryken: of zou eindelyk de rede zyn, dat de Liefdegiften verminderen? ook niet; immers, zooveel ik heb kunnen nagaan uit de opzaamelingen in verscheiden Steden, heeft het tegengestelde by ons plaats, en in Engeland is merkwaardig, dat volgens de opgaave van WEDDERBORN [1]), die hy zegt naaukeurig te zyn, de jaarlykse som, die omtrent 1680 tot onderhoud der armen vereischt werdt, slegts bedroeg beneden de 700,000 £ sterlings, daar dezelve in 1764 reeds geklommen was op

1) WENDERBORN?

£ 1200,000 sterl. terwyl men weet, dat, voor weinige jaaren, drie millioenen £ sterl. niet toereikende waren: diergelyke navorschingen heb ik ook begonnen by ons te doen, maar ik ben in derzelver loop gesteuit; ik geloof egter niet verre van den weg te zyn, als ik stelle (schoon het nog maar een gissing is) dat er in Holland jaarlyks twee millioenen guldens aan liefdegaaven, door de Armenkassen wordt uitgedeeld, zonder de pieuse stichtingen daar onder te rekenen, en indien deeze gissing waar ware, zouden wy nog al vry wat beneden het getal der behoeftigen in Groot-Brittannien zyn.

Het regt antwoord dan op de geopperde vraag, komt my voor, hier in te zyn geleegen: dat het in de Regeering der meeste Landen van Europa, en voornaamelyk in de Protestantsche Landen, mangelt aan een goed toezigt op de leevenswyze der Armen, en op de opvoeding hunner kinderen. Het behoort niet genoeg te zyn, dat iemand arm is, om aanspraak te hebben op de mededeelzaamheid zyner Natuurgenooten; maar hy behoort ook te kunnen aanwyzen, dat hy buiten zyne schuld arm is geworden: sommige oude Volken hadden Wetten tegen den lediggang en verkwisting, *quae poenas ignaviae et socordiae constituebant*, en een yder was gehouden, aan den Opziener van zyn district of buurt, rekenschap te geeven, hoe hy zyn bestaan gezogt hadt, en uit welke oorzaak hy het niet hadt kunnen vinden. Indien wy zulke Wetten hadden, of ten minsten zoo ruimschoots niet waren in het bedeelen der armen, zonder voorafgaand onderzoek naar de oorzaak, zouden er meer werkende, en minder behoeftige menschen gevonden worden. De pligt van een welgeregeld Staatsbestuur is niet, om aan yder mensch die gebrek heeft, geld te geeven, maar werk te verschaffen, en alleen de zulken met geld te ondersteunen, wier omstandigheden hen beletten te werken. Wyst my een Land daar veel bedelaars en lediggangers zyn, en

Digitized by Google

ik verzeker u, dat de agteloosheid der Regeering er de schuld van heeft.

De gebreeken omtrent de Armen en hunne bedeeling zyn zoo menigvuldig en zoo zigtbaar, dat het te verwonderen zy, dat niemand, zoo verre my bekend is, een stuk van zoo veel belang voor de Maatschappy, met opzet behandeld heeft: ik hope dit nog eens te kunnen doen, als ik eene vryer lucht en betere gelegenheid mag genieten: de ondervinding die ik, in jonger jaaren had, 1) als Regent van een Armhuis, en veele opmerkingen die ik sedert gemaakt heb, stellen my in staat, om eenige nuttige zaaken dienaangaande voort te brengen; voor ditmaal zal ik er afstappen, en overgaan tot de opvoeding van de kinderen der armen.

Het gebrek deezer opvoeding is misschien wel de voornaamste en altyd toeneemende oorzaak van de gestaadige vermeerdering der armen: het zy, dat de Ouders buiten staat zyn om aan deezen pligt behoorlyk te voldoen, het zy, dat zy, uit vadzigheid of met opzet, denzelven verwaarloozen, het is doch gemeenlyk waar, dat kinderen van de allergeringste Classe van menschen zelden tot eenen betoren staat komen, ten ware zy, hunne Ouderen vroeg verloren hebbende, het geluk treffen van in een Wees- of Armhuis opgebragt te worden, en daar een handwerk te leeren, waarmede zy vervolgens den kost winnen.

Niet alleen dat kinderen zoo slegt opgevoedt, de kwaade voorbeelden en de leevenswyze hunner Ouderen navolgen, en even zoo arm blyven, maar zy verergeren meêr en meêr, worden tot bedelaars, vagebonden, roovers en het schuim van het menschdom.

Ik herinner my in een beschryving van IJsland, welke ik meen uit het Deensch vertaald te zyn, een zonderlinge

---

1) In 1769 was VAN DE SPIEGEL een der Regenten van „*'t Arm-en Weeshuis*" te Goes, en zyne „Huisvrouw" Regentes van „'t Gasthuis." Z. het *Naam- en Berigtboekje der stad Goes en Eiland Zuid-Beveland.*

Digitized by Google

Wet geleezen te hebben, welke het huwelyk verbiedt aan de Bedelaars, of aan dezelve eene operatie doet ondergaan, die hen belet hunnes gelyken voort te brengen. Verfoeilyk zeker is zulk een Wet, maar zy vooronderstelt doch, dat de voortplanting van gelyke leef- en denkwyze by de laagste Classe van menschen, nadeelig is voor den Staat; doch men kan in een goede Wetgeeving andere, en meer Christelyke middelen aanwenden om dit kwaad voor te komen.

In sommige Roomsche Landen, vooral in Italien, heeft men ruime Gestichten, meest door kloosters en uit liefdegaven opgerigt, waarin allerhande kinderen 't zy van leevende Ouders die den last van het onderhoud niet draagen kunnen, 't zy weezen, of onwettig geboornen, zonder eenige navraag, worden opgenomen, gevoedt, en in nuttige kundigheden en handwerken onderweezen: in het byzonder zyn zeer beroemd de inrigtingen van zoodaanige huizen te Napels en te Milaan, en men heeft voorbeelden, dat er treffelyke verstanden uit voortgekomen zyn, die tot aanzienlyke bedieningen zelfs in het kerkelyke geraakt zyn; onze Republicq heeft zeker ook veele nuttige Stichtingen van barmhartigheid, maar zoodaanig één outbreekt ons, buiten het Vondelinghuis te Amsterdam, 't welk niet aan de uitgebreidheid van dit oogmerk beantwoordt; maar zoude het onmogelyk zyn, het voorbeeld der Italiaanen by ons te volgen, indien het Staatsbestuur daartoe medewerkte en de onderneeming met geld ondersteunde? en zoude het niet onder de nuttigste uitgaaven voor den Staat zyn, indien men de duistere vrugten van een onwettige liefde, die anders gemeenlyk vergaan of ongelukkig leeven, indien men het talryk nakroost van arme menschen, die niet genoeg kunnen winnen om hetzelve te voeden, in zoodaanig een huis opnam, verzorgde, nuttige ambagten en kostwinningen liet leeren, waardoor zy met der tyd tot geschikte Leden der Maatschappy konden worden? Er worden jaarlyks zoo

Digitized by Google

veel praemien uitgeloofd voor de beste beantwoording van Vraagen, waarvan sommige slechts in een bloote weetgierigheid bestaan; maar hier zoude een vraag zyn van weezenlyk nut voor de Maatschappy; hierdoor zoude een waare dienst gedaan worden aan menige arme bezwaarde huisgezinnen, en aan een menigte kinderen, die anders weinig uitzigt hebben van hunnen toestand te verbeteren; en de beantwoording der Vraage zou zoo moeilyk niet zyn, dewyl men de voorbeelden in de opgenoemde Landen voor oogen heeft, waarvan de inrigtingen slegts naar onze omstandigheden zouden moeten verschikt worden.

Waarlyk de verbetering der Zeden kan niet in ééns, als door den slag eener toover-roede gemaakt worden; zy gaat langzaam voort, er zyn verscheiden hulpmiddelen in de handen der Regeering, die als in één middelpunt saamenloopen, en vooral moet men zoodaanige in het werk stellen, waardoor de geringste, die gemeenlyk ook is de ruwste, de ongeschiktste Classe van menschen, is het al niet in het tegenwoordige, ten minsten in het toekomende Geslagt verbeterd wordt.

Ik mag hier nog bybrengen een aartigen inval van den beroemden LAVATER in zyn werk over de Physiognomie, daar hy in het begrip staande, dat er een verband is tusschen lighaamlyke schoonheid en deugdzaamheid van hart (een verband door SOCRATES en andere oude Wysgeeren ook geloofd) aanraadt om de arme kinderen, wier aangezigten en gedaanten, zoo hy meent, door de slordige denk- en leefwyze hunner Ouderen en Voorouderen, trapswyze verleelykt zyn, afzonderlyk te doen opvoeden, tot handwerken op te brengen, en aan dergelyke wedergaden te doen huwelyken, waardoor de natuurlyke schoonheid van het geslagt zou vermeerderen.

Wat er ook zy van de lighaams-schoonheid, het is zeker, dat de schoonheid van den geest daardoor zou vermeerderd worden: de weldaadige Schepper heeft de edele vermogens

Digitized by Google

der ziele, zonder onderscheid aan geringere en aan voornaamere menschen uitgedeeld; en wanneer ze by de eersten zulke vrugten niet voortbrengen als by de andere, de rede is alleen, dat zy zig niet hebben kunnen ontwikkelen: het is een zaad in een mageren grond geworpen, waar het niet geraaken kan tot de volmaakheid, voor welke het anders vatbaar is: hoe overeenkomstig zou men dan handelen met het oogmerk van den Schepper, hoe voordeelig voor het belang der Maatschappy, indien men de middelen wilde aanwenden, om aan dit zäad zynen wasdom te geeven.

O Tyden van waare Verlichting, wanneer de vordering in kennis hand aan hand gaat met de vordering in Deugd en Zeden, en malkander opleiden tot het bestendig geluk der saamenleeving in de Burgerstaaten! is dit nu in beide opzigten het onderscheidend kenmerk der Eeuw die wy beleeven, Landgenooten, indien dit geschrift iemand uwer in handen komt, leest deeze aanmerkingen die ik met een losse pen geschetst heb, denkt dezelve door, verbetert ze met uwe meerdere bekwaamheid, en strykt dan uw oordeel.

Aan Zyn Hoog Ed. den Grave VAN BENTINCK, *Heer van Rhoon, etc.*

Myn Vriend en Lotgenoot!

In die steels-wyze byeenkomsten, welke door de gemeenschap van onze langdurige gevangenis onder hetzelfde dak, wel mogelyk, maar ook somtyds, om andere redenen, moeyelyk gemaakt worden, valt dikwyls ons gesprek over Historische onderwerpen; en wanneer ik U eens myne denkbeelden over de Methode om de Historie, met het meeste nut aan een' jongman die tot Posten van aanbelang bestemd wordt, te doen bestudeeren, in het ruwe open leide, toondet Gy daar in zoo veel behagen te nemen, dat Gy my ver-

Digitized by Google

zocht, dezelve, wat naauwkeuriger geschetst, op het papier te hebben. De vriendschap, en Uwe wederkeerige heuschheid, maken my Uwe verzoeken tot een' pligt, en ik voldoe daaraan, met des te meêr volvaardigheid, omdat de nalezing van dit geschrift, en aan U, en aan my, en dengenen, welken het misschien nog in handen zal komen, tot eene herinnering, of tot een blyk kan strekken, dat wy den tyd onzer afzondering van de Maatschappy, nogthans niet geheel zonder vrucht voor elkander doorgebragt hebben.

Gy vraagt niets meer dan eene Schets, en in der daad kan ik U niets anders leveren, dan 't gene myn geheugen, myne ondervinding, en eenige kleine aanteekeningen my opgeven; dewyl ik hier verstoken ben van het gebruik dier boeken, welke ik misschien tot eene breedere ontvouwing, zou kunnen raadplegen.

Het zoude overtollig zyn, U met vele woorden te zeggen, dat de kennis der Historie, een onontbeerlyk sieraad is van een welopgebragt Man, en een hoognoodzakelyke wetenschap voor iemand, die tot het bestuur of den dienst van Landen en Volken wordt opgeleidt. Cicero zegt ergens: „Die onkundig is van 't gene vóór hem in de wereld gebeurd is, zal tot in den hoogen ouderdom een kind blyven; want wat is de Ouderdom anders, dan 't geheugen van voorleden dingen? en zich het voorleden niet te kunnen herinneren, gelyk als van zyn eigen' leeftyd, heet wel kort geleefd te hebben." Maar vooral is de Historie de beste Leerschool der Staatkunde, door voorbeelden, welke de kunst van wel of kwalyk regeren, in de gevolgen, levendig voor oogen stellen. En welk een krachtig hulpmiddel, deze kennis ons verschaft in sommige omstandigheden, gevoelt men best in zulk eenen toestand, als waarin wy beiden ons thans bevinden; immers, wanneer wy terugzien op de Staatsverwisselingen van zooveel machtige Ryken en Gemeenebesten, als weleer bloeiden, en nu niet meer bestaan; wanneer wy de

Digitized by Google

lotgevallen van zoo vele deugdzame en voorname Mannen beschouwen, welke tot loon van hunne diensten aan het Vaderland bewezen, het doelwit van den haat en der vervolging hunner Tydgenooten geworden zyn; dan zullen wy ons minder verwonderen, ons minder beklagen, over hetgene aan ons Land en aan onze Personen is overgekomen; maar wy zullen opmerken, dat, ons Land en Wy, van dezelfde natuur zynde, als hetgene vóór ons bestaan heeft, het dwaasheid zou zyn, eene uitzondering te willen vorderen van de wisselvalligheid der ondermaansche dingen, waarvan de eindoogmerken aan den wyzen Bestuurder van het Heelal, alleen bekend zyn. Maar om deze vruchten uit de studie der Historie te plukken, is het niet genoeg, dezelve onvermoeid en achteréénvolgend te lezen; men moet de gebeurde zaken in eene zekere orde weten te rangschikken, zich den zamenhang voor te stellen, en by ieder voornaam stuk, wel door te denken.

In de daad, iemand, die de Historiekennis alleen beoefent, om zyn hoofd met gebeurtenissen, met namen, met datums, en met anecdotes van deze of gene byzondere Personen op te vullen, zal er, geen haar breed wyzer of beter door worden, al besteedde hy zynen gauschen leeftyd aan dat werk: het mag een schat worden, waarmede hy zyn geheugen verrykt; maar zyn verstand zal even arm blyven, en het hem weinig baten tot het wyselyk besturen, noch van zyne eigene zaken, noch van die van anderen.

De manier, volgens welke de meeste Historiën, vooral de Algemeene Historie, beschreven zyn, vertoont ons meer het Geschiedverhaal van de daden der Grooten, dan der Volken: men ziet er Vorsten en niet Menschen: eene drooge tydrekenkundige opvolging: een' gedurigen cirkel van oorlogen, veldslagen, veröveringen, omwentelingen, onderdrukking en geweld, waren de altoos wederkomende onderwerpen. Zelden vindt men er by aangewezen, de raderen en dryf-

Digitized by Google

veren, door welke de groote gebeurtenissen zyn uitgewerkt; en nog veel zeldzamer houden die Schryvers zich op, met den invloed, welken de Godsdienst, de Wetten, de Zeden, de inwendige Staatsregeling, de voortgang van Kunsten en Wetenschappen, op den innerlyken en uiterlyken toestand der Natien gehad hebben.

Het zyn nogtans deze laatste opmerkingen, waardoor wy het bedoelde nut, namelyk om wyzer en beter te worden, uit de Historie trekken kunnen. *Een* der grootste mannen van onze eeuw FREDERIK DE 2e, in zyne *Histoire de mon Tems* zegt zeer treffelyk: „le progrès de la Philosophie, de l'Economie Politique, de l'art de la Guerre, du goût et des moeurs, est sans doute une matière à reflexion plus intéressante, que de se rappeler les caractères d'imbeciles revêtus de la pourpre, de charlatans couverts de la Tiare, et de ces Rois subalternes appelés Ministres, dont bien peu méritent d'être marqués dans les Annales de la Postérité." 1)

De Historieschryvers van onze eeuw zyn in dat stuk, veel hooger te schatten dan de oude: zy hebben begonnen de Historie der menschen te schryven, door het aanteekenen van zulke dingen, by welke de menschelyke Maatschappy het meeste belang heeft; zoo als 't gene betrekking heeft tot het Staatsbestuur, de Wetgeving, Godsdienstige en Burgerlyke begrippen, nuttige Uitvindingen, de banden tusschen de Volken, zoo wel der oude, als der nieuwe Wereld, door verkeer en Handel, en dergelyke wetenswaardigheden meer.

Het groot Fransch vernuft, VOLTAIRE, die zoo veel goeds en zoo veel kwaads in de wereld gebragt heeft, gaf van dezen trant van schryven, een voorbeeld, door zyn *Essay sur l'Histoire générale;* een Boek, dat, ondanks al zyne onnaauwkeurigheden, echter altoos achtenswaardig zal zyn,

---

1) Z. deze Verzameling, Eerste Deel, *Inleiding* bl. 20 volg.

Digitized by Google

wegens den styl en manier van behandeling. MILLOT en anderen zyn hem op het voetspoor gevolgd, en in byzondere onderwerpen der Historie hebben wy de schoone stukken van HUME, ROBERTSON, STUART, enz.

Zulke Historieschriften geven den opmerkzamen Lezer eene krachtige aanleiding tot denken, en zy zouden nog veel nuttiger zyn, indien zy overal de bronnen aangewezen hadden, waaruit zy hunne verhalen of aanmerkingen hebben gehaald, gelyk BARTHELEMY gedaan heeft in zyne fraaye *Voyage du jeune Anacharsis*, welken men niet lezen kan, zonder zich te verbeelden in het hart van Griekenland te zyn, en in 't gezelschap van SOLON, van PERICLES, van EPAMINONDAS, PLATO, PHOCION.

Boeken in dergelyken smaak geschreven, moet men derhalven by voorkeur lezen, om een algemeen denkbeeld van de Historie des Menschdoms te krygen; en wanneer ik U myne gedachten mededeelde over de Methode van studie, welke het meest geschikt was voor eenen jongeling die tot iets groots wordt opgeleid, onderstelde ik, dat hy door huiselyk of openbaar onderwys, zoo verre gevorderd was, dat hy ten minste eene aanéénschakeling van zaken in het hoofd heeft, die hem belet, de Eeuwen en de Natiën onder elkander te verwarren.

Na deze voorafgaande aanmerkingen, laat ons nu komen tot de zaak, die het onderwerp van ons gesprek uitmaakte; nl. de methode om de Historie wat grondiger en met de meest bruikbare nuttigheid te bestuderen: eene methode, by welke ik my zelf zeer wel bevonden heb, en waarin het my leed doet, niet zoo verre gevorderd te zyn, als ik wenschte. Zie hier deze denkbeelden wat breeder ontwikkeld.

Men behoort, myns inziens, de Historie in zekere Tydvakken te verdeelen, welke merkwaardig zyn door de bedryven van groote Mannen, of door groote gebeurtenissen.

Digitized by Google

Dit is niet moeyelyk met betrekking tot de Algemeene Historie, omdat men gemeenlyk in de boeken over de algemeene Historie handelende, zulk eene verdeeling gemaakt vindt; en ten aanzien van byzondere Historien, kan een ieder die dezelve eenigzins kent, zich ligtelyk eene verdeeling, naar welgevallen, voorstellen.

Men neme dan zulk een Tydvak als men verkiest nader te kennen: men stelle zich als in één tafereel, voor oogen de Vorsten en Staatsmannen die gelyktydig geleefd hebben, en de gebeurtenissen omtrent denzelfden tyd voorgevallen, immers zoodanige, die eenig verband met elkander hebben; en om dit werk gemakkelyk te maken, kan men met vrucht gebruiken de in 't koper gegraveerde *Tabulæ Chronologicæ* in plano, daar men dit alles, in afzonderlyke Colonnen, in één opslag onder het oog heeft. Vervolgens trachte men zich, in de verbeelding te stellen in dat Tydvak, en onder de menschen die in hetzelve geleefd hebben; men make zich gemeenzaam, met de zeden van dien tyd; men zoeke de inzigten, belangen, hulpmiddelen, beletselen, en zooveel mogelyk de karakters der voornaamste Hoofden te doorgronden; men beöordeele het zedelyk goed of kwaad dat in hunne bedryven gevonden wordt, en men vergenoege zich niet, met de zaken te zien zooals ze gebeurd zyn; maar men benaarstige zich, om op te speuren, wat tot zulke gebeurtenissen, dadelyk of van ter zyde, aanleiding gegeven heeft, en welke de gevolgen daarvan geweest zyn: in één woord: men meet zich op het tooneel plaatsen, en in het midden der Acteurs, en zien hoe ieder van hen zyne rol uitgevoerd heeft, en welke de uitwerkingen zyn geweest op de Toeschouwers.

Hoe meer men zich gewent op die wyze te zien en te denken, zooveel te gemakkelyker en aangenamer wordt deze studie, en men verkrygt, met der tyd, eene soort van hebbelykheid om de oorzaken uit de gevolgen te leeren ken-

Digitized by Google

nen, of uit de oorzaken de gevolgen te leeren voorspellen; en dewyl in wereldsche dingen dezelfde oorzaken gemeenlyk dezelfde gevolgen voortbrengen, bekomt men hierdoor, als 't ware, eene gave van Prophetie, om zoo dikwyls men een' zekeren loop van zaken opmerkt, daaruit, op waarschynlyke gronden te voorzeggen, welke de uitkomst van zulke handelingen zal zyn. En, zoo ik het wel heb, is zoodanig vooruitzicht, geen gering deel van de *Prudentia Civilis*, welke de bekwaamheid van den Staatsman uitmaakt; maar om die te verkrygen, moet er al vry wat meer geleerd, ondervonden en overdacht zyn, dan in deze dagen schynt vereischt te worden.

Om myne gedachte verstaanbaarder te maken, zal ik eenige exempels opgeven, en een gedeelte der Algemeene Historie doorloopen, welke myn Jongeling vooral behoort te kennen, en tegelyk zal ik de stukken aanwyzen, op welke ik zoude wenschen, dat hy zyn onderzoek en opmerking byzonder bepaalde; nogtans met dien trap van belangneming, als de onderwerpen op zich zelven verdienen; waaromtrent het van zelf spreekt, dat de zaken voor hem ryker in belang en noodzakelykheid worden, naar mate zy meer naderen aan zynen leeftyd, of moer overéénkomst hebben met de bestemming in de wereld, waartoe hy opgeleid wordt.

Wy lezen de Romeinsche Historie: wy zien daaruit, dat er in de oudste tyden Koningen geregeerd hebben, maar dat die regering is uitgedreven; dat er een Staatsbestuur van een nieuwe vorm is ingevoerd; dat hetzelve zich meer dan vier eeuwen heeft staande gehouden; dat het door wysheid en dapperheid, zich het grootste gedeelte der toen bekende Wereld onderworpen heeft; dat de vryheid eindelyk heeft moeten bukken voor eene Alleenheersching, welke wederom ruim vyf eeuwen, in voor- en tegenspoed geduurd heeft, tot dat de geheele Romeinsche

Digitized by Google

Mogendheid in het Westen, door eenige hóópen van barbaarsche Volken is gesloopt, en als een roof onder hen verdeeld. Ziedaar verscheidene groote Tydvakken, welke men in zoo vele mindere kan verdeelen, als men begeert byzonderlyk na te gaan; maar wat zou het nu baten, de bloote gebeurtenissen in die Tydvakken voorgevallen, naauwkeurig met dag en datum, met namen van plaatsen en personen, in het hoofd te hebben, indien men zich niet te gelyk oefent in de naspeuring van die dingen, welke ik hier boven als het nuttig gebruik der Historie opgegeven heb?

Ik wil derhalve niet, dat myn Student in de Historie zich vergenoege met de kennis, dat een BRUTUS de TARQUINIUSSEN heeft verjaagd, en eene soort van Republiek gegrondvest: wy zullen liever by zulk een voornaam tydstip een weinig stil staan, en ons trachten een denkbeeld te vormen van den toenmaligen staat des Romeinschen Volks; van de misslagen der Koningen in het Publiek Bestuur, door welke zy zich den haat des Volks op den hals gehaald hebben; van het karakter van BRUTUS, of hy een opregt beminnaar van zyn Vaderland of een Volksverleider geweest zy. Wy zullen naauwkeurig letten op de middelen en wegen, door welke hy zyn oogmerk bereikte, en aan zulk eene groote omwenteling eenen bestendigen grond wist te geven: wy zullen den aard van zyne regeringsvorm trachten uit te vinden, en in hoe verre in dezelve de zaden bespeurd worden van de opgevolgde grootheid van Rome. Indien wy verder in de Historie voortgaan, zullen wy de doorluchtige mannen niet over het hoofd zien, welke hun Vaderland in den Raad of met de wapenen beschermd hebben. Wy zullen ook de verdeeldheden onder de aanzienlykste Familien van Rome niet vergeten, noch hunne onmatige rykdommen en Staatszucht, welke de gewone voorboden zyn van eene geweldige verandering in den Staat. Wanneer wy dan tot

Digitized by Google

aan de tyden van CESAR gekomen zyn, zullen wy ons eene wyl met hem ophouden aan de oevers van den Rubicon. De stap, welke hy daar besloot te doen, was gewigtig; maar hoe was het te dier tyd in Rome gesteld? Was het enkel snorkery in POMPEJUS, toen hy den Raad en het Volk gerust stelde met de verzekering, dat hy slechts met den voet te stampen had, om Legioenen te doen opryzen? Van waar toch die schielyke verandering kort daarna? Was het noodzaak of schrik, of voorzigtigheid dat hy geheel Italiën aan zynen tegenstrever overliet? Heeft CESAR een goed gebruik van de omstandigheden gemaakt, en diende zyne ingevoerde verandering tot wel- of kwalyk zyn van den Staat? Laat ons evenwel in de beoordeeling der Bedryven van groote mannen met zedigheid te werk gaan, en gedachtig zyn aan het zeggen van l'Abbé DE MABLY, Observ. sur les Romains: „c'est le sort des grands hommes de paroitre plus audacieux que prudents, parce qu'on les juge, sans avoir leurs lumières et leurs ressources.''

Eindelyk, indien wy het Tydvak der Romeinsche Keizers met dezelfde oplettendheid naspeuren, zullen wy in de eeuw van AUGUSTUS bewonderen, de groote inzigten van dien Vorst, tot bestendigheid, zamenhang en inwendige verbetering van het Ryk door het aanleggen van groote wegen en nuttige waterleidingen, en door eene geregelde inrigting der Legers en Vloten; maar na AUGUSTUS zullen ons weinig namen van Keizers voorkomen wier regering onze aandacht verdient, een TITUS, een TRAJANUS, een MARCUS ANTONINUS, misschien uitgezonderd; en wy zullen van langzamerhand de klem in de Regering zien verzwakken, en met die verzwakking, de losbandigheid van het krygsvolk, de omkooping der Grooten en de beuzelachtigheid van een Volk zonder veerkracht zien toenemen tot op den tyd van CONSTANTIJN, welke geen ander hulpmiddel tegen al die gebreken vond, dan het be-

Digitized by Google

dorven Rome en Italiën aan hun eigen lot over te laten, en eenen nieuwen zetel des Ryks op te rigten aan de oevers van den Bosphorus. Wy zullen er vervolgens in opmerken de fout zyner opvolgers, welke dit groote maar reeds verlamde ligchaam verdeelden in een Oostersch en Westersch Ryk, waardoor zy het zoodanig verzwakt hebben, dat het laatste voor de magt der stroopende Barbaren moest bezwyken, terwyl het eerste zich, nog byna duizend jaren, meer door deszelfs gelukkige ligging dan door de wysheid der Regeerders, nogtans onder verscheidene Staatsverwisselingen, heeft in stand gehouden.

De Historie van het Romeinsche Ryk doorgeloopen hebbende zoude ik mynen Leerling doen stil staan, by de puinhoopen van dat gesloopt gebouw, en hem de beschouwing geven van één der akeligste Tydvakken in de Historie der Wereld, in 't welk de toestand van het menschelyk geslacht in allen opzigte, op den laagsten trap van vernedering geweest is. Ik zou hem vertoonen de schoone Romeinsche Provinciën, afgeloopen en uitgeplunderd door Volken die noch landbouw noch koophandel, noch kunsten en wetenschappen kenden, en by welke het regt van den sterksten de hoogste wet was. Hy zal zien de gruwzaamste verwoestingen door de Herulen, Hunnen, Gothen, Vandalen en anderen, in Italie, Frankryk en in Afrika aangerigt, waardoor die ryk bevolkte Landen genoegzaam aan de wilde beesten werden overgelaten, en men aldaar volgens het getuigenis van tydgenooten, dagen lang reizen kon zonder een levend mensch te ontmoeten. In deze algemeene verwoesting heeft de beschaafdheid der Romeinen met hunne kunsten en wetenschappen ook het graf gevonden, waaruit wy dezelve in volgende eeuwen langzaam zullen zien verryzen.

Ik zou hem ook doen opmerken, dat één der voornaamste uitwerksels van de verstoring des Romeinschen Ryks, en der verdeeling onder zoo vele woeste Natiën geweest is, het

Digitized by Google

ophouden van het verkeer en van de betrekking der Volken tot elkander, en gevolgelyk de versperring van allen Koophandel; waarby kwam de onveiligheid der zeeën en der publieke wegen door roveryen en de onkunde aangaande andere Landen en derzelver voortbrengsels, welke men ook by de ruwe levenswyze van dien tyd ligtelyk ontbeeren kon.

Deze ongelukkige staat des menschdoms heeft voortgeduurd, zelfs in het volgende Tydvak, 't welk men kan beginnen met de opkomst van MAHOMET omtrent het jaar 622 van onze tydrekening. Dit vak is gedenkwaardig door de overstroomingen der Saraceenen, welke wel ongelyk meer beschaafd waren, doch niettemin, door het geweld des oorlogs, het verderf der oude Provinciën des Romeinschen Ryks voltooiden. Wy zullen evenwel onze oogen wenden naar eenige plaatsen van Europa, daar de welvaart eenen schuilhoek gevonden had; het was voornaamelyk te Konstantinopel, daar een' tamelyke koophandel gedreven werd door de Italianen, welke zich uit de algemeene verwoesting gered en tot kleine Republieken gevestigd hadden, of die, onder de zachtere Regering der Lombarden, tot verademing waren gekomen. Het zyn de Venetianen, Genuezen en Pisanen, en eenige Steden in Duitschland en Frankryk, welke op den voet van Republieken bestuurd, door ondernemingen, in het Westen van Europa den Handel hebben beginnen op te beuren; waarby men in 't voorbygaan kan aanmerken, dat de Koophandel met de Staatkundige, ten minsten met de Burgerlyke vryheid, hand aan hand gaat.

Hier zoude ik gevoegelyk kunnen eindigen, omdat de aangevoerde voorbeelden genoeg zyn tot opheldering myner gedachten, aangaande de Methode van eene nuttige historiekennis te verkrygen, door het uitkippen van zulke stukken als ons van het meeste gebruik kunnen zyn, en door het oordeelkundig nadenken, van dezelve: maar dewyl

Digitized by Google

ik hiervoren sprak van het verdeelen der Historie in Tydvakken, en er U reeds eenige opgenoemd heb, gelyk ze elkander volgen, zoo oordeel ik, dat het u niet onaangenaam zal zyn, de latere geschiedenissen ook in zekere Tydvakken verdeeld te zien, met aanwyzing van het merkwaardigste in dezelve, waar op een oordeelkundig Beoefenaar voornamelyk zyn aandacht behoort te vestigen. Ik zal dit kortelyk trachten te doen, en voor herhaald houden de Regels, welke ik hiervoren, als noodzakelyk tot een oordeelkundig onderzoek, heb aan de hand gegeven.

In het laatst voorgaande Tydvak hebben wy het Menschdom in eenen jammerlyken toestand gelaten, en Europa, op eenige weinige plaatsen na, genoegzaam in eene woeste barbaarschheid; maar wy naderen tot de ontluiking van betere tyden.

Het vak der regering van KAREL DEN GROOTEN, beginnende omtrent het jaar 800, verdient met een oplettend oog beschouwd te worden. Deze Vorst, welke waarlyk, als men de gesteldheid zyner Eeuw nagaat, den eernaam van Groot verdiende, was niet slechts de overwinnaar der Lombarden, der Saxen, der Noormannen, maar hy besteedde zyne zorgen aan de voortplanting van het Christendom, aan het wegruimen van vele misbruiken des bygeloofs, aan het maken van Wetten, het handhaven der Justitie, het beschaven der zeden: hy was een voorstander der Wetenschappen, én zyn voorbeeld heeft den grondslag gelegd, dat in verscheidene andere Landen van Europa, de woestheid voor eenen geschikteren omgang heeft beginnen plaats te maken, en dat men eenige denkbeelden van inwendige Staatsregeling gekregen heeft; by welke laatste gelegenheid men niet verzuimen moet aan ALFRED DEN GROOTEN te gedenken, wiens nuttige inrigtingen in Engeland en waarvan, nog heden ten dage, vele gebruiken overig zyn, aan het hof van Charlemagne geleerd waren. Het groote doelwit

Digitized by Google

van KAREL was, het Westersch Keizerryk weder op te rigten gelyk hy ook in de daad tot Keizer te Rome gekroond is, en misschien zou hy, door huwelyk met Keizerin IRENE, het Oostersch Ryk weder met hetzelve vereenigd hebben, indien eene Revolutie te Konstantinopel voorgevallen het niet verhinderd had. Welk eene verandering, zou dit niet in den staat van Europa gemaakt hebben! Maar hoe kwam het, dat eene Monarchie zoo machtig en zoo uitgestrekt als die van KAREL DEN GROOTEN, zoo schielyk vervallen is? Hy beging fouten, welke dit verval moesten medebrengen: er was geen verband tusschen al die Staten, welke hy van tyd tot tyd, aan zyne kroon gehecht had; er was geen algemeen middelpunt, geene hoofdstad des Ryks, terwyl hy nu hier, dan daar, zyn verblyf hield; had hy Rome gemaakt tot den zetel der regering, en had hy de zwakheid niet gehad zyne Staten, by uitersten wil, onder zyne kinderen te verdeelen, schynt het, dat hy meer overeenkomstig met zyn geliefkoosd ontwerp zou gehandeld hebben.

Hoewel het stelsel der Leenen, reeds vóór den tyd van CHARLEMAGNE, in Italie bekend geweest zy, heeft het echter meest wortels geschoten onder de zwakke opvolgers van dien Vorst in Duitschland en Frankryk; waarom men het volgende Tydvak wel noemen mag, dat der Leenen. Dit stelsel eenigzins te kennen is noodzakelyk, omdat, zonder die kennis, de Historie van eenige volgende Eeuwen niet wel begrepen kan worden; myn Leerling behoeft echter geen volkomen Feudist te worden, ik zou hem alleen trachten aan te wyzen de betrekkingen tusschen den Leenheer en zyne Vasallen; de regten der laatstgemelde op hunne onderzaten, en de gevolgen, die het geheele stelsel gehad heeft op den staat der burgerlyke Maatschappy, in die, en in latere Eeuwen; en te gelyker tyd zouden wy ontwaar worden, of al het kwaad 't welk men op rekening van het Leen-

Digitized by Google

Systema gesteld heeft, niet ruim zooveel te wyten zy aan de zeden der menschen van dien tyd, als aan den aard dier regeringsvorm. Onder alle nuttige boeken, over dit onderwerp handelende, zoude 'ik aanpryzen de lezing van ROBERTSON, Inleiding voor zyne Historie van KAREL DEN VYFDEN. Gedurende dit Tydvak moet men niet vergeten het oog te slaan op de invallen der Noormannen, en de landstreken, welke zy in eigendom of ten Leen in 't Zuiden van Europa verkregen hebben.

Een onderzoeker der Historie mag ook niet onkundig zyn van den geest van Ridderschap, die zynen oorsprong verschuldigd is aan eenen loffelyken yver, om de weerlooze onnozelheid tegen de onderdrukking te beschermen; dewyl in deze tyden, de herstelling van ongelyk door den weg van Regten, naauwelyks mogelyk was. Deze Riddergeest, schoon niet vry van buitensporigheden, is nogtans veeltyds de dryfveer geweest van daden, die de bewondering van het nageslacht verdienen, en men vindt daarvan treffelyke voorbeelden in het volgende Tydvak. Dit gedeelte mogen wy noemen het tydvak der *Kruisvaarten*, naar het Heilige Land; het begint omtrent het jaar 1100, en loopt tot naby 1300. Hier opent zich een groot toneel van Bygeloof en Dwaasheid, maar ook van Grootmoedigheid en Dapperheid; en het is geene onvermakelyke Tydkorting, de bedryven van deze dolle togten achtereen volgende te lezen; welke begeerte men voldoen kan in MAIMBOURG *Histoire des Croisades*, en in MAYER *over de Kruistogten;* maar van oneindig meerder aanbelang is het, na te gaan, welk eene verandering daardoor veroorzaakt is in de regering, en in de zeden; welk een magtigen invloed op den staat des Volks gehad heeft de verarming van vele groote adelyke Huizen, het verkoopen hunner Heerlyke goederen, het vrylaten hunner Lyf-eigenen of Hof-hoorigen, en hoe de kundigheden, welke de kruisvaarders uit het Oosten mede-

Digitized by Google

gebragt hebben, tot opbouwing van Kunsten, Wetenschappen en Koophandel, in Europa gediend hebben; van al hetwelk men een bekwaam onderrigt kan bekomen uit het genoemd boek van MAYER, en de Introductie van ROBERTSON.

Indien er in het volgende Tydvak, 't welk het laatst der dertiende, de veertiende en een gedeelte der vyftiende Eeuw beslaat, een heerschende geest plaats gehad heeft, naar welken men hetzelve benoemen zoude, is het misschien die van algemeene verwarring. In het wereldlyke was de magt van den Keizer, de hoogste die men kende, en in de geestelyke, die van den Paus, en de aankleving aan één van beiden, verdeelde geheel Europa, veroorzaakte de menigvuldige scheuringen in de Kerk, en de tweespalten in de Burgerstaten. Beide die magten waren nogtans in haar zelven te zwak om een beslissende overmagt te maken; en ons later Systema, om het zoogenaamde evenwigt van Europa door Alliantien te verzekeren, was nog niet bekend, waardoor de twisten des te langduriger werden. Hoe lang hebben niet de Factien der Guelfen en Gibellinen Italie verscheurd, en de groote Leenbezitters in Duitschland elkander beoorloogd! maar, waarom verloor Italie op het einde zyne vryheid, en bevestigde Duitschland dezelve? omdat de laatste de wysheid of het goed geluk hadden van zich onder Keizer KAREL DEN VIERDEN, te vereenigen tot eene groote Republiek van Geestelyke en Wereldlyke Vorsten en Steden, door Wetten van orde aan elkander verbonden; terwyl de Italiaansche Staten het gemeene belang verwaarloozende, de één na den anderen zyn ingeslokt.

Op deze vastzetting van het Duitsche Ryk zou ik mynen Leerling zeer naauwkeurig doen letten, waarvan hy den grondslag zal vinden in de Gouden Bulle, in 't jaar 1356 te Nuremberg gemaakt, en by het lezen van dat beroemde stuk zal hy niet nalaten vele opmerkingen te doen, en

Digitized by Google

onder anderen, deze: dat de beschaafdheid in dien tyd nog geene groote vorderingen gemaakt had. Immers, daar het getal der Keurvorsten bepaald wordt op zeven, om zich tegen de zeven hoofdzonden te kunnen verzetten, en daar aan de Wereldlyke Keurvorsten wordt aanbevolen, hunne kinderen de talen te laten leeren, moet de smaak van oordeelkunde en geleerdheid nog niet veel opgang gemaakt hebben. Men vindt evenwel hier en daar, eenige nuttige beginsels van Staatsregeling en van Wetten voor de veiligheid van personen en goederen. Onder deze tel ik de Reglementen in de dertiende eeuw voor de stedelyke Politie van Parys gemaakt, van welke de President HENAULT getuigt, dat al de volgende Reglementen voor die in andere groote Steden slechts copyen of uitbreidingen zyn. Ik vinde ook, omtrent dezen tyd Wetten betreffende den Koophandel, en in 't byzonder eene Wet in Engeland, onder de regering van HENDRIK den derden, welke misschien het eerste denkbeeld gegeven heeft van de beruchte Acte van Navigatie, naderhand onder JACOBUS DEN EERSTEN voorgenomen, en door CROMWELL tot stand gebragt.

Het beroemd Verbond der Hanzesteden is ook van het midden der dertiende eeuw, en verdient onze byzondere aandacht. Verder beschouwen wy hier de geboorte van het Zwitsersch Bondgenootschap, in het begin van de veertiende eeuw; de uitvinding der vuurwapenen, waardoor de oorlog eene andere gedaante gekregen heeft; het gebruik van den Magneet tot een' wegwyzer, aan 't welk het menschdom de uitbreiding zyner kundigheden van de afgelegenste oorden des Aardkloots, zyne gemeenschap met dezelve, en de vervulling van duizend aangename behoeften verschuldigd is; en eindelyk de kunst om papier van doek te maken, waaraan de verspreiding der Wetenschappen niet minder dan aan de Drukkunst, te danken is. Ik mag vooral niet verzuimen hier te doen letten op den loop des Koophandels.

Digitized by Google

uit Indiën op Europa, welke voortgeduurd heeft totdat de Portugeezen door het omzeilen van Afrika, een' anderen weg gebaand hebben. Te voren liep dezelve meest over den Perzischen zeeboezem in den mond des Euphraats, en van daar, meest met de karavanen, tot aan de havens van Soldaja en Trebisonde aan de Zwarte Zee, daar de koopmanschappen weder ingescheept werden op Caffa in de Krim, om vervolgens door Rusland tot aan den Finlandschen boezem gevoerd te worden; maar nadat de Venetianen en Genuezen, welke dezen handel dreven, door de Tartaren en Turken, van den vryen doortogt en van hunne stapelplaatsen aan de Zwarte Zee waren ontzet, hebben zy zich een ander kanaal geöpend door de Roode Zee, waartoe zy van eenen Sultan van Egypte, in het jaar 1339, verlof verkregen hadden om hunne koopwaren op Alexandriën te voeren, 't welk de kortste weg was op de Middellandsche Zee. De beide genoemde Natien nayverig zynde, om dezen Handel alleen aan zich te trekken, waren in gedurigen oorlog, tot aan de groote nederlaag, welke die van Genua op het laatst van de veertiende Eeuw geleden hebben, na welke de Venetianen het meesterschap in den Handel alleen behielden.

Deze Tydvakken doorgeloopen hebbende met de meerdere of mindere naauwgezetheid, als de aard der onderwerpen vereischen, nadert men tot een Tydvak, 't welk my voorkomt het merkwaardigste van allen te zyn in de nieuwe Historie. Het is dat van de laatste helft der vyftiende, tot na de eerste helft der zestiende eeuw, dat is: van omtrent 1450 tot 1550.

Deze kleine omtrek van honderd jaren was de vruchtbaarste in het voortbrengen van groote mannen, de rykste in gebeurtenissen, die invloed gehad hebben op de volgende tyden, en de gelukkigste in uitvindingen tot verbetering van den staat des Menschdoms. In dit Tydperk is een nieuw Licht in den Godsdienst opgegaan, 't welk de nevelen van

Digitized by Google

bygeloof heeft verdreven, en half Europa aan de heerschappy van den stoel van Rome onttrokken; in hetzelve is een nieuwe Staatkunde geboren, uit de noodzakelykheid om de krachten te vereenigen tegen de aangroeyende magt van één der grootste Huizen van Europa; in hetzelve is een nieuw Werelddeel ontdekt, door de onvermoeide standvastigheid van COLUMBUS, en de gemeenschap met de oude Wereld gemakkelyk gemaakt, door de vaart om den Zuidelyken uithoek van Afrika. Men ziet in dit Tydperk de uitbreiding der Wetenschappen, na den val van het Grieksch Keizerryk, en door de uitvinding van de Drukkunst; de beschouwing der hemelsche ligchamen is voor ons geöpend door de uitvinding van den verrekyker; in één woord, nieuwe denkbeelden, nieuwe grondbeginsels, nieuwe behoeften, nieuwe betrekkingen; alles maakt de Historie van deze Eeuw belangryk: het is de eeuw, in welke het Menschdom als uit den nacht van onkunde is ontwaakt, en overal vinden wy de eerste sporen van onze tegenwoordige wyze van doen, van gevoelen, en van de kennis van duizenderlei dingen, welke de oefening en de ondervinding der volgende eeuwen wel verbeterd hebben, maar van welke wy de oorsprongen aan dien tyd verschuldigd zyn. Men zou niet ligt eene eeuw vinden, waarin de Tronen van Europa, door zoo vele beroemde Vorsten zyn bekleed, als deze; en noemde men de eeuw van AUGUSTUS en LODEWIJK XIV naar hunne namen, hoe zal men dan deze noemen, daar zoo vele treffelyke Monarchen, genoegzaam gelyktydig, althans niet lang na elkander gebloeid hebben?

Ik zal er eenige van optellen, om stof tot denken te geven.

In Duitschland, vinden wy Keizer KAREL DEN VIJFDEN; in Frankryk, LODEWIJK DEN ELFDEN, die wel geen groot man was, doch onder wiens regering Frankryk genoegzaam tot eene Monarchie geworden is; LODEWIJK DEN TWAALFDEN, dien het Volk met den eernaam van Vader des Vaderlands

begroette; en FRANÇOIS DEN EERSTEN, mededinger van Keizer KAREL. In Spanje, FERDINAND en ISABELLA, onder welke de Moren zyn uitgedreven, en het Ryk vereënigd. In Engeland, HENDRIK DE 7e een verstandig Staatkundige, Wetgever en handhaver des regts, door sommigen, de Engelsche SALOMO genoemd. In Portugal, Prins HENDRIK, den aanmoediger der beroemde ontdekkingen van de Natie. In Italië, Paus LEO DEN TIENDEN, COSMO DE MEDICIS, mede met den titel van Vader des Vaderlands vereerd, gelyk zyn kleinzoon LAURENS met dien van Vader der Muzen. In Rusland, IWAN BASILOWITZ, die het ryk tot één ligchaam vereënigd heeft, en in de beschaving der zeden, de Voorganger was van PETER DEN GROOTEN. In Zweden, GUSTAAF WASA, die zyn Vaderland van de Deensche overheersching heeft verlost. In Turkye zelfs MAHOMET DEN TWEEDEN, den overwinnaar van Konstantinopel, welke een beminnaar der schoone kunsten was, en zelf verscheidene talen sprak. Ik gevoel, dat ik hier wat te breedvoerig geweest ben; maar ik had juist onlangs geleden, deze eeuw zeer byzonder bestudeerd, en daarom ligt dezelve my nog versch in het geheugen; dewyl ik nu geen boek voor het Publiek, maar alleen een brief schryve, heb ik my niet zeer bekommerd omtrent orde en styl, maar ik heb aan myne pen toegelaten den stroom myner gedachten te volgen.

Op het laatstgemelde merkwaardig Tydvak, volgt een ander 't welk niet minder onze oplettendheid verdient, inzonderheid voor eenen Nederlander, die daarin zal vinden de opkomst van zijn Vaderland, en de heldhaftige standvastigheid zyner Voorvaderen; waarom het van zelven spreekt, dat hy het tot een bepaald onderwerp zyner studie moet maken. Het begint omtrent de helft der zestiende eeuw, en loopt tot de helft der zeventiende. Ik zou dezelve de *Republikeinsche* Eeuw noemen; want het schynt dat de geest van Republikaniseren geheel Europa heeft bezield,

Digitized by Google

en dat de misnoégens van het Volk tegen de regeerders, schoon niet overal met evenveel regt, schier algemeen waren geworden.

Het vorige Tydvak was er reeds niet vry van geweest, gelyk blykt uit den Boeren-oorlog in Duitschland; en in sommige Provinciën van Spanje waren ter zelfder tyd, de onlusten zoo hoog geklommen, dat ze eene geheele omkeering dreigden; zy waren begonnen met het geroep om herstel van ingekropene abuizen, en zy liepen uit op de vernietiging van alle ondergeschiktheid, in het oprigten van hersenschimmige Broederschap en zoogenaamde gelykheid, maar het ging welhaast, gelyk de President MONTESQUIEU ergens zegt: „On sent les abus anciens, on en voit la correction, mais on voit bientot les abus de la correction même."

De aanleiding tot al deze Volks-ongenoegens mag men gedeeltelyk toeschryven aan het verkeerd gebruik der godsdienstige vryheid door de Hervorming ingevoerd; de menschen vonden zich ontslagen van de pauselyke Hierarchie en gewetensdwang, maar dachten ook, dat de Vorsten die er voorstanders van waren, mede van kant moesten geschoven worden, en de Staat geregeerd op den voet van de Gereformeerde Kerk; by deze oorzaak kwam ook het verzwakken van het Feudaal Systema in de meeste Landen, en het wel gelukken van den opstand der Nederlanders was eene aanmoediging tot soortgelyke ondernemingen. De oorlogen der Hugenots in Frankryk meent men dat tot oogmerk hadden, de Monarchie in eene Republiek te veranderen. In Groot-Britannië werdt zulk een ontwerp dadelyk ten uitvoer gebragt. In Spanje onderstond men hetzelfde in 1640. De opstanden te Napels onder (MAS) ANIELLO en GENNARO zijn bekend. Deze gebeurtenissen wat nader in te zien, is, vooral in onze dagen, der moeite waard; men zal er in bevestigd vinden het oude zeggen: dat het tooneel

Digitized by Google

der Wereld altyd hetzelfde blyft, maar dat alleen de Acteurs veranderen.

Eindelyk komen wy tot het Tydvak, dat begint met de Munstersche Vrede 1648, en eindigt met de Vrede van Utrecht en Rastadt in 1713 en 1714, 't welk wy de *Eeuw van* LODEWYK DEN VEERTIENDEN zullen noemen, uit hoofde van de groote gebeurtenissen waartoe de Staatszucht van dezen Monarch aanleiding heeft gegeven. Met dit Tydvak zoude ik wenschen, dat myn Leerling de Staatkundige Historie in meer byzonderheden begon te bestudeeren; hoe nader by onzen tyd, hoe belangryker de zaken worden.

Nu moet men iederen Staat op zich zelven gaan beschouwen, en in betrekking met andere Staten; hier moet hy leeren inzien het belang van den Koophandel met de Koloniën; hier moeten ook de Tractaten in 't algemeen eene plaats vinden; want eene opzettelyke behandeling van de Historia Diplomatica behoort zoowel als het Jus Gentium, tot eenen anderen tak van studie, in welke men eenen toekomstigen Regent of Minister zekerlyk niet onkundig zal laten. Maar bovenal zou ik mynen Student doen stil staan by de Vredesonderhandelingen van Munster en Osnabrug, en by die van de Pyreneen; beiden zeer merkwaardige Epoques in de Staatkundige Historie. De eerste eindigde eenen tachtigjarigen oorlog, en bevestigde de vryheid en onafhankelykheid der Vereenigde Nederlanden; het Tractaat van Osnabrug besloot eenen dertigjarigen oorlog, en verzekerde de Burgerlyke en Godsdienstige gesteldheid van Duitschland; zoodat de President HENAULT wel regt had, deze Tractaten te noemen: „le Code Politique d'une partie de l'Europe, et le fondement de tous les Traités qui depuis ont été faits entre les mêmes Puissances." De Vrede van de Pyreneën, daar de doorslepenste Staatsministers van dien tyd, MAZARIN en DON LOUIS DE HARO, hunne krachten tegen elkander beproefden, regelde de belangen van Spanje en Frankryk; en

Digitized by Google

van toen af mag men rekenen de vernedering van het Huis van Oostenryk, en het begin der grootheid van dat van BOURBON; waardoor het laatste geworden is, het voorwerp van nayver van andere Mogendheden, de oorzaak van zoo vele bloedige oorlogen als sedert gevolgd zyn, en het middelpunt, waarop de meeste Politique Systema's en Verbindtenissen hebben uitgeloopen.

Wat zal ik zeggen van het laatste Tydvak onzer achttiende Eeuw? Dezelve levert merkwaardigheden genoeg op voor eenen aandachtigen beschouwer, en hy behoeft ze niet verre te zoeken; ook oordeel ik niet noodig dezelve hier aan te wyzen; maar ik houde my verzekerd, dat, zoo de Nakomelingschap onze eeuw bestudeert op die wyze als ik hiervoren meende dat behoort, zy met verwondering zal nederzien zoowel op de algemeene beginsels van Staatkunde, welke de Mogendheden van Europa, ten opzigte van elkander hebben in acht genomen, als op die van het inwendige Staatsbestuur welke zy gevolgd hebben; en diezelfde Nakomelingschap zal niet nalaten, in verscheidene reeds voorlang gebeurde dingen, de zaden te ontdekken van den toestand, welken wy thans beleven.

Ziedaar, voor zoo verre het my hier mogelyk was, aan Uw verzoek voldaan: indien Gy er smaak in vindt, heb ik myn oogmerk bereikt, ik zal U dan niet langer ophouden, dan met de verzekering, dat ik bestendig wensche te zyn,

Uw Vriend en dienstvaardige Dienaar,

(w. g.) L. P. VAN DE SPIEGEL.

Op het Kasteel te Woerden, den
5^den^ December 1797 in de 35^e^ maand,
onzer beider gevangenis.

Digitized by Google

Introductie van den Heer Mr. COENRAAD LE LEU DE WILHEM *als Praesident van den Hove* 1) *den December* 1790.

Edele Mogende Heeren!

De Heer Mr. WIGBOLD SLICHER, die den staat van Praesident van deezen Hove met veel lof van kundigheid en integriteit, heeft bekleedt, deezer waereld overleden zynde, is het noodig geoordeeld dat tot aanhoudenden Luister en handhaaving van 't respect van den Hove, mitsgaders tot directie van de Besognes en expeditie van zaaken, een ander gequalificeerd en vertrouwd Persoon in denzelven staat, in desselfs plaatse worde gesteld.

HEdGr. M. de Heeren Staaten van H(olland) en W(estfriesland) gelet hebbende op de Verdragen tusschen haar en de Heeren Staaten van Zeeland subsisteerende, hebben gedaan een Nominatie van een tripel getal van Persoonen, en om de goede kennis welke hoogstdezelve hebben van de Wysheid en ervaarentheid van den Heer Mr. COENRAAD LE LEU DE WILHEM, zoowel in zaaken van Justitie als Politie, mitsgaders van zyne Regtvaardigheid, naarstigheid, onkreukbaarheid en yver, denzelven Heer DE WILHEM met eenpaarige stemmen van alle de Leden haarer Provintie mede tot den gemelden Staat genomineerd, en deeze Nominatie aan Z. D. H. den Prinse Erfstadhouder ter Electie zynde gepraesenteerd, heeft Zyn H. uit de alzoo genomineerde Persoonen tot Praesident van deezen Hove geëligeerd den meer genoemden Hr. Mr. C. LE LEU DE WILHEM. — Wyders hebben de Heeren Staaten der beide Provintien goedgevonden voor denzelven Heer te doen depecheeren de gewoonlyke Commissien, en hebben de Heeren Gedeputeerden van beide

1) Van Holland. VAN DE SPIEGELS eigenhandige minuut. — Gazette de Leide, 10 Déc. 1790. — Hiermede te verg. Deel II. 835—842. (1784).

Digitized by Google

hooggem. Provintien, uit naam en op last van hunne hooge Principaalen, den gemelden Heere LE LEU DE WILHEM op heden in die qualiteit solemneel beëedigd.

Wy hebben dan E. M. H. het genoegen, beneffens de Heeren Gedeputeerden van Zeeland, in het Collegie van deezen Raade, tot de bekleeding van den Staat van Praesident te introduceeren een Heer, die geduurende een lange reeks van jaaren, in de qualiteit van Raad, de uitmuntendste blyken gegeeven heeft van alle die deugden welke het Character van een Regter behooren uit te maaken, en die door deeze voortreffelyke hoedaanigheden, de eenpaarige stemmen der Leden van de Hooge Regeering in de twee Provintien, en van Z. D. H. den Prins Erfstadhouder op zyn Persoon vereenigd heeft, om regt te doen aan zyne verdiensten, en hem waerdig te kennen tot het vervullen van een post, van het grootste belang en aanzien: Wy noodigen U, mynheer, benevens de Heeren Gedeputeerden van Zeeland, U te plaatsen in dit gestoelte van Eer, maar ook van verdubbeling van zorgen en verantwoording.

Wy wenschen hartelyk, Mynheer de Praesident, dat het God Almagtig behaage Zynen Zegen te schenken op Uwe Directie, op dat dezelve moge strekken tot dienst van het Vaderland, tot handhaaving van de Justitie, tot schrik der kwaaden, tot troost der armen en verdrukten!

De Hemel spaare Uwe dagen, en verleene U het aanhoudend genot der vermogens van lighaam en geest, opdat Uwe kragten mogen geevenredigd blyven aan 't gewigt van Uwen Post, tot dat gy afgesloofd in den dienst van Uwen evenmensch, verzaadigd van de toejuichingen Uwer tydgenooten, eens dit sterfelyke zult afleggen, om de belooning van eenen getrouwen Regter, in de eeuwige Heerlykheid uit de genadige Handen van den Opper-Regter der gansche Waereld te ontvangen.

Na deeze Felicitatie worden de Commissien van H(olland)

Digitized by Google

en Z(eeland) door den Raadp. van H. aan den Griffier van den Hove ter hand gesteld, die dezelve voorleest, en hierop volgt de recommandatie aan het Hof.

Edele Mogende Heeren!

Uw Edm. hebben uit het reeds verhaalde en uit de opgeleezen Commissien gehoord, dat in de verkiezing en beeediging van den Heer Praesident naar ordre is geprocedeerd, gelyk dezelve ook, conform de intentien der Heeren Staaten van de beide Provintien possessie van dien Staat genomen heeft: het is dan ook, uit naam en last van H. Ed. Gr. M. de Heeren Staaten van H. en W. dat wy aan dezen Hove op het nadrukkelykste recommandeeren, om den alzoo verkoren en in possessie gestelden Heer Praesident in die waardigheid te erkennen en te obedieeren, hem te laaten genieten alle de Regten, Eeren, praeëminentien, en alle andere voordeelen tot dien staat behoorende, mitsgaders hem alle hulp en adsistentie, voor zoo veel noodig is, te bewyzen.

Wy feliciteeren het Hof met de acquisitie van een' Praesident, wiens uitmuntende qualiteiten dit Collegie sedert lang heeft gekend en in agting gehouden heeft. Wy wenschen dat desselfs directie, nog des te meer, moge contribueeren tot vermeerdering van den Luister van den Hove, tot versterking der harmonie onder desselfs Leden, en tot veraangenaaming van het gewigtig Ampt van Regter, 't welk door de Staaten der beide Provintien aan Uw Ed. M. is opgedraagen, en met zoo veel lof door dezelve wordt waargenomen, opdat *Vryheid* en *Eigendom*, die dierbaare panden door de Voorouderen op ons overgebragt, en aan de bescherming der Wetten toevertrouwd, in de onkreukbaarheid van dit hoog Geregtshof altoos een veilige toevlugt mogen vinden; en dat de Wetgeevende Magt den Raad van dit Hof behoevende, in desselfs Wysheid bestendig mogen aantreffen die voorlichting en hulp, welke zy zal

Digitized by Google

noodig oordeelen, om 's Lands Constitutie en de voorregten der Ingezetenen boven het bereik van willekeurige heerschappy, en tegen de inbreuk van onzinnigen Volksdwang, in zekerheid te stellen!

Over de hoedanigheden, welke een Regent of Minister, die in de groote zaken van een Land geplaatst is, behoort te bezitten.

Het was in den loop van het jaar 1791, dat VAN DE SPIEGEL deze wenken aan den jeugdigen Staatsdienaar gaf 1), tot wien hij een begeleidenden, niet minder lezenswaardigen brief rigtte. Het sprak van zelf, dat een Regent of Minister „een godsdienstig, eerlyk, regtvaardig en matig man behoort te zyn." Maar behalve die deugden van den mensch en burger, eischte de Raadpensionaris in den Staatsman vier onmisbare hoedanigheden: 1 *orde*, 2 *standvastigheid*, 3 *omzigtigheid*, 4 *werkzaamheid*. „Tot de orde," zeide hij, „breng ik vooreerst *orde in zynen tyd*. Hy behoort zich, zooveel mogelyk, te gewennen aan een vaste verdeeling van zyn' tyd. De uren van zyn opstaan, zyn maaltyd, zyn naar bed gaan, zyne uitspanningen, behooren geregeld te zyn, en zyn gansche leeftyd moet gelyk de beweging van een horologie zyn. In het begin schynt dit een slaverny, maar naderhand behaagt men zich in die gewoonte, want niets geeft ons zooveel gemak als een vaste regel van orde. Ten tweede, moet hy ook orde hebben *in zyne papieren*. Wanneer men zoeken moet, verliest men tyd en geduld, en dikwyls ontbeert men daardoor, hetgene ons het meest te stade zou kunnen komen; maar hy moet niet minder *orde in 't hoofd* hebben, dat is, een zekere

1) Aan wien met name, blykt niet. — Met deze Schets te verg. NECKER, *De l'Administration des Finances de la France*, Tome I (1785) p. 25 („l'ordre dans la distribution de son tems," enz.)

Digitized by Google

methode van de zaken in te zien, van alle zyden te examineren, en een zekere rangschikking zyner denkbeelden, zoowel in de bevatting als in de voorstelling; — doch dit wordt, merkte hy aan, meer door de ondervinding verkregen, dan door regels geleerd." Hij beval echter zeer het lezen van voortreffelijke geschriften, in 't bijzonder der Oudheid, en bepaaldelijk der Oratiën van CICERO aan, „waarin zulk een verwonderlyke orde en zamenhang van denkbeelden gevonden wordt, niettegenstaande de menigte van gezigtspunten."

Maar ten laatste — met opzigt tot de orde, wilde VAN DE SPIEGEL vooral hebben gelet op *orde in het werk*. „De eerste regel — dus gaat voort, — is, *te zorgen dat men niet overkropt worde van werk* 1), en hoezeer sommige posten zóó zwaar zyn, dat men niet altoos meester is, om het werk geregeld op malkander te doen volgen, kan men echter daartoe veel contribueren, door het in acht nemen van de volgende praecautien: *a.* Hy moet zich *niets meerder* op den hals halen, dan 't gene *zyn post waarlyk regardeert.* Een ieder behoort in zyn' kring te werken, en met alles te willen omvatten, maakt men zich kwalyk gezien by anderen, vermeerdert zijne verantwoordelykheid, en berooft zich zelven van den tyd tot eigen werk benoodigd. *b. Géen meerder* omslag te maken over een zaak, dan volstrekt vereischt wordt. De kortste weg is gemeenlyk de beste, althans zeker de spaarzaamste. *c.* Het *onaangenaamste* werk eerst afdoen; omdat men anders gevaar loopt, van het ongedaan te laten door continueel te verschuiven. *d.* Geen werk dat *heden* kan afgedaan worden, uit te stellen tot morgen; omdat men nooit vooruit kan zien, welke beletselen de dag van morgen zal medebrengen. De Fransche Staatsminister *Comte* DE VERGENNES door iemand

1) Hoe de Raadpensionaris zou geoordeeld hebben over het wanbestuur der hedendaagsche Centralisatie, die één enkel Hoofd van een ministerieel Departement met 2 à 3 honderd brieven dagelyks overstelpt!

Digitized by Google

gevraagd zynde, hoe hy, die zooveel arbeidde, des nachts een gerusten slaap kon hebben, antwoordde: „C'est que je ne me couche, qu'après avoir mis ordre à tout, et que j'ai ma conscience en paix."

e. Maar ééne zaak te gelyk te doen, en al zyne oplettendheid aan die zaak alleen te besteden, is een der beste middelen om veel werk af te doen. Zoo had JOHAN DE WITT eens verklaard, dat zyn geheele kunst bestond in „*maar één ding te gelyk te doen.* Heb ik, zeide hy, eenige depêches te doen, ik denk om niets anders tot dat zy af zyn, en zyn het huiselyke affaires, die myn aandacht verdienen, ik geef er my ook geheel aan over.."

f. Niets *in persoon* te doen, 't welk een ander even zoo wel als hy verrigten kan. Één mensch alleen, erkende zelfs een VAN DE SPIEGEL, kan met de grootste vlugheid en aanhoudendsten arbeid, niet allés in persoon doen; maar gelyk in alle menschelyke bezigheden, de hebbelykheid een zeker coup d'oeil geeft, zoo is het ook in de bezigheden van Staat. Een Minister moet discerneren wat hy zelf *kan*, en *behoort* te doen, en wat hy aan een ander mag overgeven. Sommige zaken zyn van dien aard, dat een Minister verpligt is, deze in persoon te behandelen, en dan behoort hy niemand anders aan zyn werk te associeren, dan de drie Secretarissen, op wier getrouwheid en discretie Paus GANGANELLI zeide zich alleen te kunnen verlaten, namelyk, de drie voorste vingers van zyn regterhand.

g. Een man van groote affaires — dus besloot VAN DE SPIEGEL de Afdeeling *orde*, — moet veel menschen spreken, en dit is vooral noodig in eene Republiek, waar geen orakels, noch magtspreuken, maar overtuiging te pas komt; — maar hy moet niemand permitteren, hem meerder tyd af te nemen [1]), dan noodig is, tot het verhandelen

1) WILLEM V weet men, verbeuzelde veel tyd aan eindelooze audientiën.

Digitized by Google

van de zaak, die het onderwerp der conferentie uitmaakt, en dikwyls is die tyd te verkorten, met een Memorie te vragen van 't geen iemand heeft voor te dragen.

Tot het tweede vereischte, de *standvastigheid* of *fermeteit* overgaande, verklaarde de Raadpensionaris, dat zy insgelyks is „een hoofdhoedanigheid van een Man in groote zaken geplaatst, doch wel onderscheiden van koppigheid of opiniatreteit. De eerste wordt bestuurd door een redelyken, de andere door een grilligen wil; de eerste neemt tyd, plaats en omstandigheden in acht, de andere werkt altoos tegen den stroom." — De standvastigheid, welke VAN DE SPIEGEL beöogde, was die, volgens welke „een Regent of Minister zich vaste grondbeginselen en regels voorschryft, waarop zyn gedrag, zyn woorden en daden altoos steunen. Geene *complaisance* — een aangename hoedanigheid in de zamenleving, maar die men nooit mag oefenen „ten koste van zyn pligt. Niets is gemakkelyker in de wereld, dan den naam van een *goed man* te verkrygen; maar een goed man is niet altoos de nuttigste man. NECKER zegt zeer wel ergens in zyne geschriften, „*dat hy dagelyks occasie heeft, zich te laten bedanken ten koste van den Koning.*"

De fermeteit is bovendien van een groot gemak; want, wanneer een Minister of Regent bekend staat „voor een man die vasthoudt aan zyne principes, is hy veel minder blootgesteld aan lastige en onredelyke verzoeken." — Nog een ander gevolg van de fermeteit is, merkt de Raadpensionaris aan, „dat men zich niet moet laten dirigeren door de *publieke opinie*. Evenwel, zoo vervolgt hy, ik wil niet, dat een Regent of Minister onverschillig zy aan het *qu'en dira-t-on?* Integendeel, hy moet daar zorgvuldiger op letten dan een particulier; want zoodra zyn reputatie bevlekt is, kan hy met al zyn bekwaamheid niet vorderen, omdat de source zyner handelingen verdacht is. Maar het oordeel van het publiek mag hem voorzigtigheid en beleid inspire-

Digitized by Google

ren, terwyl hy nogtans, als de zaak het vereischt, zyne grondbeginsels onbeschroomd moet durven voorstellen, en deze nooit verloochenen, zoo weinig in de gevallen, waar een *civium ardor prava jubentium*, als waar een *vultus instantis Tyranni* hem bedreigt [1]).

Een derde voorname hoedanigheid is de *omzigtigheid*, of voorzigtigheid, welke men wel onderscheiden moet van *finesse*. „*L'homme faux* (was een maxime van een bekend Staatsminister) *paye de mine et de discours: prenez-y garde; l'homme vrai est modeste, et paye de conduite.*" Wanneer de menschen merken, dat zy te doen hebben met iemand die fyner is dan zy zelve, vertrouwen zy hem niet. De les van het Evangelie is voortreffelyk: *zyt opregt* (of eenvoudig) *als de duiven en voorzigtig als de slangen.* De eenvoudige opregtheid zonder voorzigtigheid, zoude ons zoo weinig in de wereld doen slagen, als de voorzigtigheid zonder opregtheid. Een Regent of Minister kan niet te oplettend zyn op zyn gedrag en houding: hy moet nooit vergeten, dat hy een publiek persoon is, aan wiens uiterlyke bedryven altoos een meerder gevolg wordt toegeschreven dan aan die van een ander, en dat hy omringd is van menschen die hem observeren uit verschillende inzigten. Die oplettendheid moet zich zelfs uitstrekken over zyne huisgenooten, en de menschen met welke hy omgaat, en nooit behoort hy aan de vriendschap of maagschap te permitteren, zyne meesters te worden. De Kanselier BACON, een groot en een eerlyk man, verloor zyn post en reputatie, omdat hy te veel zwakheid gehad had voor huisgenooten en vrienden [2]), die op zynen naam deden 't geen hy zelf verfoeide.

---

1) Verg. Deel III. 347 (4 Mei 1787.) VAN DE SPIEGELS Antwoord aan Zierikzee.

2) Voeg er uit lateren tyd, de zaak van Lord MELVILLE (DUNDAS), en het regtsgeding van J. B. TESTE te Parys by.

Digitized by Google

De voorzigtigheid en handelingen, moet met die in woorden gepaard gaan. „Men moet, raadt VAN DE SPIEGEL, niet altoos zeggen hetgeen men denkt, maar een eerlyk man moet altoos denken zoo als hy spreekt."

Heeft een Staatsman het voorregt het temperament van een *effenbaar humeur* te bezitten, „niet ligt ter nedergeslagen te zyn door tegenkanting en ongelukkige uitkomsten, zich niet te verstoren over wezenlyk of ingebeeld ongelyk, dan is hy gelukkig in het midden der beslommering; maar die gesteldheid hangt mogelyk ruim zooveel van het ligchaam af als van den geest, en al het vermogen dat wy door de kunst kunnen oefenen, is onze gevoeligheid niet naar buiten te laten blyken; maar te willen beletten, dat men inwendig gevoelig zy, is zoo onmogelyk, als dat men iemand die een chirurgicale operatie ondergaat, zou willen beduiden, dat hy geen pyn moet hebben: hy kan het kryten inhouden door geweld op zich zelf, maar de pyn knelt daarom niet minder.

Tot de omzigtigheid behoort vooral ook menschenkennis: dat is, de kunst om te doorzien, wat er zit in de menschen die ons omringen, en ieder te gebruiken in het vak, waartoe hy bekwaam is. Gelyk een timmerman geen boor gebruikt waar hy een schaaf noodig heeft, of een zaag in plaats van een beitel, moet men ook de menschen (ambtenaren) niet employeren in zaken, die vreemd zyn aan hun temperament of bekwaamheid.

Ten slotte de *werkzaamheid*, *assiduiteit*, *applicatie*, *oefening*, of hoe men het noemen wil, is in een Regent of Minister, „een zeer noodzakelyk vereischte. Het is waar 't geen MABLY zegt: „*l'expérience ne fait pas un grand homme d'un homme né avec des talens médiocres;*" maar 't is ook waar, dat de groote talenten al dikwyls groote zaken bederven, omdat ze er te los overheen loopen. Hoedanig, vervolgt VAN DE SPIEGEL, de werkzaamheid moet aangelegd worden, is myn oogmerk niet uit de breiden;

Digitized by Google

een ieder werkt op zyne wyze: het is genoeg aan te merken, dat men aan iedere zaak zooveel arbeid moet geven als zy noodig heeft, en niet meer; dat het werk van een' Staatsman ook anders moet ingerigt zyn dan dat van een Geleerde, en eindelyk, dat de Staatsman meer met het hoofd moet werken, dan met de pen. De tyd dien hy voor de *meditatie* kan uitkoopen, is hem de dierbaarste. In die onwaardeerbare oogenblikken loopt hy met zyne gedachten vooruit in het toekomende: hy praepareert zyne maatregelen naar de omstandigheden die plaats kunnen hebben, om wanneer ze dadelyk (werkelyk) gebeuren, niet in verlegenheid te moeten vragen, „*wat zullen wy nu doen?*" Hy houdt zich bezig met nuttige ontwerpen ter bevordering der zaken aan zyne zorg toevertrouwd; hy onderzoekt zich zelf, en tracht zyne fouten te corrigeren: — dit alles gaat met de pen in de hand; hy moet zich nooit schamen een vlugtige *idée* op te schryven: naderhand werkt hy díe uit, of verwerpt ze na beter inzien. Eene herziening van zulke, schoon de oppervlakkigste, invallen brengt ons dikwyls tot ontwerpen die van wezenlyke nuttigheid zyn." 1)

Negotiatien (Buitenlandsche geld) 2) *over de al- of geen nuttigheid van dezelve in de Republyk.*

Wanneer men de Ingezetenen wil aftrekken van de vreemde Negotiatien, moet men tevens gelegenheid geeven om de gelden, die waarlyk anders te abondant zouden worden voor het Binnenlands Employ, hier te Lande tot een redelyken Interest te plaatsen; en dit middel is gevonden in de ver-

1) Verg. hier in het Eerste Deel bl. 487—491. (Aug 1784) de *Agenda by tydsgelegenheid, in de zaaken van het Land.*

2) Op het schutblad, eigenhandig: „*Consideratien over Geldleeningen in de Republ. voor Buitenlandsche rekening.*"

Digitized by Google

betering van onzen Landbouw, zoo wel binnen 's Lands als in de Colonien. Hier kan ook bygebragt worden een meerdere vryheid van den Handel op Oost-Indië z. het raisonnement van SMITH 3 D. p. 469. Eng. Editie 4 B. 7 chap.

De verbetering van onzen Landbouw zal een schat opleveren van onverliesbaare prosperiteit, en de vermeerdering van menschen en van voortbrengselen, zal 's Lands Lasten over meerder schouderen doen draagen, en zal alle verhooging derzelve tot steun der Finantie onnoodig maaken. De verbetering van den Landbouw binnen 's Lands kan in Holland bevorderd worden door de droogmaakeryen: ik wenschte dat de Capitaalen die op de droogmaakeryen genegotieerd wierden, alle gesteld wierden op 4 pCt. en onder garantie van den Souverain, met altoosduurenden Vrydom van C en CC penningen op de obligatien, mits dat de onderneemingen van het droogmaaken ook onder het oog en toezigt van den Souverain wierden gedaan.

Men zal zeggen, dat wanneer de droogmaakery niet voldoet aan het oogmerk, het Land schade kan lyden, maar men moet considereeren, dat er evenwel iets van komen zal: is het niet door het teelen van Veldvrugten, het zal ten minsten zyn door beweiding van beesten, en door de vermeerdering van de menschen die daar toe noodig zyn, en dit voordeel in 's Lands kasse gestort wordende, zal wel opweegen tegen de Interessen der Capitaalen: behalven dat als de Provintie aan een slegt uitgevallen droogmaakery vrydom van Verponding en C penn. geeven moest, de Provintie dan nog niets verliest omdat ze te vooren er niets van genoot, en de Landen egter altoos wel zoo veel zullen kunnen opbrengen, dat de Interessen daar uit zullen kunnen gevonden worden: waarby komt, dat de waarborgpenningen die by de droog te maaken plassen in voorraad zyn, tot afkorting van het Capitaal dienen.

De bevordering van den Landbouw in de Colonien kan

Digitized by Google

geschieden door Associatien op te rigten, welke tegen ordentelyke securiteit penningen schieten op nieuw te bewerken gronden: door welke associatien kunnen weggenomen worden de oorzaaken, welke sommige particuliere Negotiatien hebben doen te niet loopen — een plan daarvan te ontwerpen is meer het werk van kundige kooplieden dan het myne, maar de mogelykheid exteert, en het nut is openbaar. 1)

De laage Interest van het geld stelt de Ingezetenen in staat, om hunnen handel met een kleinder profyt te dryven dan andere Natien — al wat een koopman, een fabriquant, een handwerksman kan winnen boven den Interest van het capitaal waarmede hy zyn handel voortzet, en boven de kosten van den arbeid, is zyn winst: bezit hy dit capitaal by voorb. tegen 3 pCt, en wint hy op zyn handel 5 pCt. dan heeft hy 2 pCt. profyt, maar bezit hy het capitaal tegen 4 pCt. dan heeft hy maar 1 pCt. profyt, of hy moet zyn waaren zoo veel meer verduuren, waardoor hy de praeferentie van goedkoop verliest.

De laagte van Interest hier te Lande heeft Holland ook gemaakt tot het middelpunt van wissel — de vreemde kooplieden trekken op Holland, en laaten zig op zekeren tyd weder betrekken: wy genieten daardoor de commissien, courtage, enz.

Wy hebben er ook het voorregt door verkreegen, dat de Vreemden die geld noodig hebben, hunne goederen hier te Lande opleggen, en naderhand verkoopen.

1) Verg. hierbij zekere *Pro Memoria, dienende tot refutatie der Consideratien tegen het Plan van Accommodement* (tusschen Holland en Zeeland, over de Vaart en Handel op Essequebo en Demerary) *opgegeeven* (19 bl.) en de *Wederlegging van de Pro Memorie, dienende tot refutatie der korte Aanmerkingen tegen het Plan van Accommodement opgegeven* (89 bl. druks). — Beroep op de Hollandsche Resolutie van 14 December 1785, op eene missive van 7 Febr. 1786 en verwyzing tot de eerlang in 1791 te houden beraadslagingen over de verlenging van het Octrooi der West-Ind. Compagnie. Z ook deze Verz. III. 360—368.

Digitized by Google

Al die avantages moeten verdwynen, door het steigeren der Interessen, en de Natie zal eindelyk een Natie van Bankiers en wisselaars worden in plaats van een handeldryvende Natie — een Natie van leegloopende Renteniers, die met het verlies der oude naarstigheid en industrie, ook alle grootsheid en kragt van ziel zal verliezen.

Het kwaad is wel bekend, maar de remedie moeilyk en schier onmogelyk, gelyk uit de Memorien in 1789 te Amst(erdam) overgegeeven, blykbaar is; doch hoe langer men wagt, zoo veel sterker wortelt het kwaad, en men heeft maar te zien, welke opklimming in de Interessen plaats heeft, waarop de Renteniers meêr en meêr verlekkerd wordende, ook des te meêr belang zullen hebben, om zig tegen alle nuttige voorzorgen te kanten, of dezelve kragteloos te maaken. Men moet nader overdenken, of het executabel zou zyn, dat de Souverain bepaalde, dat geen Negotiatien voor Buitenl(andsche) Rekening hier te Lande mogten gedaan worden tegen een hooger Interest, dan van 4°/₀, daaronder begreepen de praemien by de opneeming of aflossing en alle andere avantages. [1])

Over eene wet van SOLON. [2])

Onder de wetten van SOLON den Wetgeever van Athene wordt er een gevonden, welke beveelt, dat in tyden van

1) Toch heeft VAN DE SPIEGEL elders (*Daagelyksche Aanteekeningen*) tegen zulk verbod zelf aangemerkt. „In ons Land is veel meer geld dan de Commercie employeeren kan; wat moet daarmede gedaan worden? zoodraa men het gebruik van het gewonnen geld belemmert, beneemt men ook den lust om het te winnen: men vermindert en vertraagt ook de circulatie en de reproductie; want de Interessen, die van buiten 's Lands getrokken worden, subintreeren in de plaats van de Producten die ons Land ontbeert. — Het geld is geen rykdom, maar het plaatst zig daar het den waaren rykdom vindt, dat is, daar overvloed van behoeften en van gerieflykheden des Leevens gevonden wordt."

2) Eigenhandig. „V. D. SP. 1795"

oproerige beweegingen, yder Burger zig moet voegen by de ééne of de andere Party, zonder onzydig te mogen blyven, op straffe van eerloosheid, verbanning, en verbeurte zyner goederen.

Plutarchus in het leeven van solon en *in Instit. Polit.* vindt deeze wet zeer vreemd, en verwondert zig, wat zulk een groot Man als solon dagt, toen hy dit Gebod gaf; ik verwondere my over het oordeel van den scherpzinnigen plutarchus, en houde deeze wet voor zeer wys en goed, vooral in eenen Staat, daar yder Ingezeten Burger is, en dus een onmiddelyk belang heeft by het bewaaren der Ruste in den Staat, waarvan hy een Medelid is.

De tegenwerping tegen de deugdzaamheid of nuttigheid deezer Wet, bestaat hier in: dat eerlyke en vermogende Lieden, die zig in het midden der Beroerten onzydig houden, de geschiktste zyn om de oneenigheden, door hunne niet verdachte tusschenspraak, by te leggen; maar de ondervinding toont gemeenlyk het tegendeel, omdat een Party die oproerige Beweegingen in een Staat maakt, doorgaans zoo verhitt is, dat zy alle de genen die niet vóór haar zyn, beschouwt als tegenparty, en derhalven als verdacht van iets anders te beoogen dan zy zelve; zoo dat het Nut uit zulk een tusschenspraak te verwagten, zeer gering is. Hier komt nog by, dat de onzydige Bemiddelaars, om proeven te geeven van hunne onzydigheid, altoos min of meêr zig onverschillig moeten toonen, en dus aan den oproerigen hoop meêr toegeeven, dan met het Belang der goede Party bestaanbaar is, waar uit geboren worden de zoogenaamde middelwegen (partis mitoyens) die, gelyk ze de zwakste zyn, ook doorgaans de nadeeligste zyn voor eenen Staat.

Maar aan de andere kant, laat ons zien, welke de Persoonen zyn, die in tyden van Burgerlyke Beroerten, genegenheid zouden hebben, om zig onzydig te houden: zekerlyk zyn het niet zoodaanige Persoonen, die van het gevoelen

Digitized by Google

der Nieuwigheiddryveren zyn; want deeze brengen alles by malkander wat zy kunnen om hunne Party te doen boven dryven. Het moeten dan zulke Persoonen zyn, die waarlyk onverschillig omtrent het lot van den Staat, met den Ezel van Phaedrus zeggen, *quid mea refert cui serviam?* of het moeten de zulke zyn, die der Ruste en Ordre in den Staat toegedaan, nogthans oordeelen, of niet geroepen te zyn om die voorregten te helpen verdedigen, of hunne eigen Ruste te veel beminnen, om ze aan die van den Staat op te offeren: in beide gevallen wordt een kwaade Party versterkt, door de vermindering van tegenstand van de kant eener goede Party. Een Party die Nieuwigheden in den Staat zoekt, of oproeren stookt, heeft veel meer gelegenheid om zig te sterken, dan een goede; want vooreerst heeft zy voor zig, alle die ter goeder trouwe in het begrip staan, dat de gevoelens, welke zy willen doorzetten, goed en geoorloofd zyn; maar boven dien trekt zy tot haar, al wat kwaad en ondeugend is in een Staat, al wat van een verhitte inbeeldingskragt is, al wat hooggevoelend van zig zelven, intriguant, wraakzugtig is, kortom al wat zig voorstelt, door een verandering iets te kunnen winnen: indien nu de menschen, die de Inzigten van deeze Party afkeuren, zig niet vereenigen om tegenstand te bieden, maar in een werkelooze onzydigheid berusten, dan is de overwinning welhaast beslist, en de Staat wordt omgekeerd, zoo zeer door de misdaadige onzydigheid der genen die zig de zaaken niet aantrekken, als door de beroeringen der Novateurs.

Onder de eerste Classe der onzydigen, naamelyk die zig uit onverschilligheid niet laaten zien, zyn er ook veelen, welke slegts de uitkomst van den stryd willen afwagten, om zig dan daadelyk aan de zyde der overwinnaars te voegen, en deeze zyn meêr te vreezen dan de openbaare vyanden; want, na de beslissing van den twist, zoeken zy het verwyt van hunne werkeloosheid uit te wisschen, door een dubbelé

Digitized by Google

vertooning van yver voor de bovendryvende Party, waardoor dikwyls de vervolging zwaarder gemaakt wordt; jaa, al gebeurde dit niet, zoo zyn nogthans deeze onverschilligen de onnutste, en ik mag wel zeggen, de slegtste meubels in een Staat, omdat zy niet alleen geen belang stellen in het algemeene welzyn, maar hun eigen Fortuin stichten op den ondergang van anderen; want zy zyn als de valsche dobbelsteenen, die, hoe men ze ook werpe, de hoogste oogen vertoonen.

Wat aangaat de andere Classe van onzydigen, die wel kunnen en wel willen tegenstand bieden, maar door deeze of gene redenen wederhouden worden, deeze wil SOLON dat voor den dag komen, en zyne Wet beneemt hun de voorwendsels om stil te zitten. En in de daad, zyn dit Luiden van Eer, van verstand, van aanzien, dan kan het niet anders zyn, of hun byval aan de eene of andere Party, zal er een groote kragt aan byzetten, en deeze byval moet dan zekerlyk zyn aan de beste Party; want (gelyk reeds aangemerkt is) al de slegte, dwaaze menschen, en die niets te verliezen hebben, zyn reeds door hunne eigen neiging aan de kwaade Party toegedaan; derhalven zyn het deeze goede en deugdzaame, aan welke het niet geoorloofd is stil te zitten. Hunne werkzaamheid, hun openlyk uitkomen voor een goede Party, hun Invloed zal dezulke die nog verbeterd kunnen worden, terug brengen, zal de goede opbeuren en de kwaade in respect houden.

Wat is er doch, dat kwaade menschen meêr aanmoedigt om voort te gaan, dan wanneer zy zien, dat zy het straffeloos kunnen doen, en dat niemand hun durft tegenstaan? een voorbeeld daar van is ons nog versch in het geheugen by de gruwelyke plunderingen van een oproerig gemeen, in het jaar 1787, welke de gewapende magt niet heeft kunnen beletten, hetzy dat ze te slap gebruikt is, of aan haar Pligt niet voldaan heeft. Ik vertoonde by die gelegenheid aan de Regeering van Middelburg en aan veele Burgers,

Digitized by Google

dat niets gemakkelyker was dan deeze ongeregeldheden te doen ophouden 1), en ik maakte het Ontwerp van een Associatiè, waar by yder Ingezeten, van welken stand of rang hy ware, zig zou verbinden, om, zoo draa in zyne straat of Nabuurschap, eenig oproer of plundering vernomen werdt, daadelyk uit zyn Huis op te komen, met het eerste wapentuig dat hy by de hand vondt, en zig met zyne gebuuren te vereenigen tot afweering van de desordres: ik verzekerde, dat men niet anders te doen hadt, dan aan deeze Verbintenis de meest mogelyke Publiciteit te geeven, en dat men dan zelfs niet eens in het geval zou komen, van dezelve in werking te brengen; en waarlyk de uitkomst beantwoordde aan de verwagting; want schoon de Associatie traaglyk voortging, hoorde men egter van geen plundering meer, dewyl de woeste hóóp vernomen hebbende, dat er tegenstand zou gedaan worden, geen nieuwen aanval waagde; daar te vooren, als er geplunderd werdt, een yder zyne deuren en vensters sloot, en niemand durfde voor den dag komen, waardoor de Plunderaars onbekend en ongestraft het veld vry hadden voor allerlei buitenspoorigheden.

Maar, om weder te keeren tot de Wet van SOLON, men zou kunnen vraagen, waarom beval de Wetgeever slegts, dat een yder Burger zig moest voegen by de eene of andere Party, en waarom niet, dat zy de goede Party moesten kiezen? Om hier op te antwoorden moet men de Staatsgesteldheid van Athene, waaraan deeze wet gegeeven is, in aanmerking neemen, welke Democraticq was: in zulke Staaten is het moeilyk te bepaalen, welke een goede en welke een kwaade Party is; want wie zou die bepaling kunnen maaken, dan het Volk zelve, en daar de Partyen door het Volk worden uitgemaakt, spreekt het van zelfs,

---

1) Te verg. de *Inleiding* tot het Derde Deel van deze Verzameling, bl. 5—10; 475 volgg.

Digitized by Google

dat de meerderheid der Leden of der Voorstanders van de eene party boven de andere, de goedheid of kwaadheid van dezelve beslissen moet. Het oogmerk derhalven van SOLON was niet, om te bepaalen welke party den meesten byval moest hebben; maar, om laatende aan het Volk alle vryheid van te woelen en nieuwigheden op te werpen, alleenlyk zorg te draagen, dat door de onverschilligheid of slapheid der anders denkende, een schaadelyke Party geen meerderheid zou krygen. Hier toe was het genoeg dat een yder verpligt was party te kiezen; want, daar de nieuwigheidzoekers hunne Party reeds gesterkt hadden met al wat zy vinden konden hun toegedaan te zyn, was het natuurlyk, dat al de andere behoorden tot een tegengestelde Party, en dat er alleen noodig was hen hunne keuze te doen openbaar maaken, om een tegenwigt tegen de andere factie te hebben.

Ik vinde dan deeze Wet zoo wys en goed, dat ze my voorkomt één der Grondwetten in alle Democratien te moeten zyn, en in alle Maatschappyen of Vergaderingen daar de Leden onder malkander in gelykheid staan; en ik voege my gaarn by het gevoelen van den Wysgeer FAVORINUS, dat zulk een Wet behoorde nagevolgd te worden in de geschillen tusschen Vrienden en nabestaanden, die gemeenlyk nooit tot groote uitersten zouden ryzen, indien de gemeene Vrienden van wederzyden zig minder onzydig hadden gehouden.

Over den Invloed der quantiteit van goud en zilver op den Prys der dingen. [1]

Gemeenlyk wordt geloofd, dat de vermeerdering der metaalen van goud en zilver, na de ontdekking van America, den prys aller dingen heeft verhoogd, uit hoofde dat die metaalen in quantiteit zoo aanmerkelyk vermeerderd zynde,

1) Eigenhandig. (1798).

Digitized by Google

even als andere koopwaaren, in waardy moesten verminderen, zoo dat by voorb. in het begin der XVI Eeuw een schaap gelyk staande met een stuk zilver ter grootte en gehalte van een drie gulden, men twee zulke stukken zou moeten betaalen voor een schaap, indien de quantiteit van het zilver thans verdubbeld was, en zoo voorts naar evenredigheid van de vermeerdering van het Metaal.

Over deeze materie is zeer veel geschreeven, doch niet altoos met dezelve klaarheid van voorstel, en misschien ook niet van Begrip: ik zal myn denkbeeld, 't welk in veelen opzigte afwykt van dat der beroemdste Schryvers, kortelyk op het papier brengen, tot myne herinnering, en tot stoffe van nader indenken.

De quantiteit van goud en zilver, die sedert de ontdekking van America, zoo door Portugal als door Spanje, in ons Waereld-deel tot heden (1793) toe is ingevoerd, mag men op waarschynlyke gronden, naar onze tegenwoordige evaluatie rekenen op ruim [1]) 16 milliards, d. i. zestien duizend millioenen guldens, en wanneer men daar aftrekt het gene naar Indien en elders ter Commercie verzonden is, meen ik, dat er in Europa een vermeerdering van goud en zilver kan gebleeven zyn van 13 milliards en 600 millioenen, of dertien duizend en zeshonderd millioenen guldens.

Met minder graad van waarschynlykheid is te bepaalen de quantiteit van goud en zilver, welke vóór de ontdekking van America, in Europa werdt gevonden, en 't welk toen genoeg was voor alle de onderhandelingen van dien Tyd, waarin het gebruik van geld te pas kwam. Het is dan niet mogelyk aan te wyzen de juiste proportie waar in de

1) Ik volg hier de getuigenissen getrokken uit Lysten van Invoer aangehaald by OUDERMEULEN Rech. sur le commerce T. 1. part. 2. p. 134. maar ik trekke niet af gelyk hy doet, 1500 Millioenen Piasters voor gewerkt goud en zilver; omdat ik niet zoeke naar de quantiteit van Muntspecien, maar naar de quantiteit van het ingevoerd Metaal.

Digitized by Google

quantiteit van dien Tyd stondt met de tegenwoordige; maar laat ons aanneemen het gevoelen van bekwaame Schryvers, die stellen dat er tegenwoordig agt maalen meêr goud en zilver in Europa gevonden wordt, [1]) dan vóór de ontdekking der nieuwe Waereld, en wanneer dan het bovengezegde raisonnement over de uitwerking van deeze vermeerdering van quantiteit moet doorgaan, dan zou men genoodzaakt zyn te besluiten, dat de prys der dingen agt maalen duurder is geworden, of eigenlyk dat men agt maalen meêr stukken zilver of goud van het zelve alloy en zwaarte moet geeven voor een ding, dan te vooren.

Maar om deeze gevolgtrekking met de waarheid overeen te brengen, zoude men de vier volgende onderstellingen moeten bewyzen:

1°. Dat het goud en zilver tegenwoordig onder geen meerder handen verdeeld is, dan te vooren: of liever, dat de omloop dier metaalen in denzelven kring is bepaald gebleeven, waar in dezelve was toen er zoo veel minder rouleerde.

2°. Dat al die vermeerderde quantiteit van goud en zilver waarlyk in gebruik is, zoo dat men over de gansche massa in den omloop disponeeren kan.

3°. Dat de quantiteit der Koopmanschappen en andere dingen, waarvan het goud en zilver het repraesentatif zyn, altoos dezelve gebleeven is, en niet is vermeerderd met de vermeerdering der metaalen.

4°. Dat er geen koopwaaren van ander soort zyn bygekomen, welke een nieuw repraesentatif noodig hebben.

Maar examineeren wy deeze suppositien, dan zal men bevinden, dat geen van dezelve plaats heeft, en derhalven dat het hiervooren opgegeeven Besluit of gevolgtrekking

---

1) De Schryvers die deeze recherches gedaan hebben, stellen eigenlyk 8 maal meerder *gemunte Speciën;* doch er is geen rede om te denken, dat de proportie van het ongemunte goud en zilver anders geweest is: ook doet het niets ter zaake van myne redeneering.

Digitized by Google

van de verhooging van den Prys der dingen in proportie met de vermeerdering der quantiteit van goud en zilver, valsch is.

Aangaande de eerste onderstelling, is het bekend, dat op den tyd der ontdekking van America, het goud en zilver in zeer weinig Landen van Europa verspreidt was, maar dat sedert dien Tyd geheel Europa commercieerend geworden is, en haar aandeel aan de nieuw aangevoerde metaalen gekreegen heeft: dat ook in het algemeen, vooral onder de gematigde Regeeringsvormen, het goud en zilver meer verdeeld is onder alle soorten van menschen, dan te vooren zoo lang er een zweem van Lyfeigenschap, dienstbaarheid, of Leenroerig stelsel plaats hadt.

De tweede suppositie kan even weinig steek houden; want de toeneeming van het getal der Eigenaars van de kostbaare metaalen, veroorzaakt noodwendig, dat er een grooter quantiteit van dezelve buiten dagelyks gebruik is, dan te vooren toen er minder Eigenaars waren: immers hoezeer de quantiteit die tot vaisselle, en andere sieraaden gebruikt is, misschien individueel niet grooter is dan te vooren, zoo moet ze egter oneindig grooter zyn door de algemeenheid, en even zoo is het ook gelegen met het gemunt geld; want zoo er b. v. te vooren duizend menschen waren die geld handelden en nu honderd duizend, moet de quantiteit, die in reserve gehouden, of tot een toekomstig gebruik geseponeerd is, een grooter massa uitmaaken. 1)

---

1) Geen mensch byna is tegenwoordig zoo arm, of hy heeft eenig geld in voorraad tot vervulling van een toekomstige behoefte: een koopman, manufacturier, trafikant, heeft veel noodig om zyne betaaling promptelyk te voldoen, en stellen wy in het ruwe, dat er in Europa zyn 80 millioenen menschen, die zig van geld bedienen, en dat yder hoofd voor hoofd door één gerekend, een som van *f* 25 gereserveerd heeft, zulks maakt reeds 2 Milliards, of tweeduizend millioenen guldens, en voegen wy daarby de opgelegde schatten van Souverainen, Staaten, Banken, Sequestratien, welk een immense som doet de verdeeling van het geld onder veele menschen, niet werkeloos zyn!

Digitized by Google

Ten derden, de quantiteit der Koopwaaren die door goud en zilver gerepraesenteerd worden, is zekerlyk niet op dezelve hoogte gebleeven; want daar meêr geld is, is meêr vraag, of met andere woorden, daar zyn meêr consummateurs en meêr koopers; maar het gevolg daar van is ook, dat er meer verkoopers komen, en ik denk niet, dat iemand in twyfel trekt, of de markten en winkels zyn tegenwoordig oneindig menigvuldiger en beter voorzien dan voor drie honderd jaaren, zoodat men nu wel zou kunnen missen de Privilegien aan jaar- en weekmarkten gegeeven, om de verkoopers uit te lokken hunne waaren ten koop te brengen.

Betreffende de vierde supposititie, heeft men alleen na te gaan de vermeerdering van de behoeften der menschen van onzen Tyd, die sedert drie eeuwen zyn opgekomen: men neeme maar eens de Thee, de Koffy, de Zuiker, de Tabak, en men voege daar by, de verfyning van de vervulling der waare en der gemaakte Behoeften welke de Weelde uitgedagt heeft: dit alles moet ons overtuigen, dat er met de vermeerdering van goud en zilver ook een menigte van nieuwe koopwaaren is opgekomen, die door goud en zilver worden gerepraesenteerd, en waar door gevolgelyk de vermeerdering van die metaalen, niet met haare geheele Massa, op de pryzen der oude koopwaaren heeft kunnen werken.

Het is dan beweezen, dat de gestelde vermeerdering van goud en zilver van 1 tot 8, den prys der dingen niet in die evenredigheid heeft kunnen veranderen; ondertusschen is het blykbaar, dat de Pryzen, sedert de vermeerdering der Metaalen, niet agt maalen, maar in sommige objecten veel meêr is (zyn) toegenomen, terwyl te gelyker tyd een ander verschynsel heeft plaats gehadt, naamelyk dat de Interest, d. i. de Huur die men voor het gebruik van het geld betaalt, over de helft verminderd is.

Waarom is alles het duurste in de rykste Landen? zeker

Digitized by Google

niet omdat het goud en zilver aldaar minder waard is dan elders, want de dagelyksche handel bewyst het tegengestelde, maar omdat de rykdom in meerder handen is, en derhalven de mogelykheid om alle behoeften en begeerten te vervullen grooter is, in een woord, omdat er meer koopers zyn dan in die Landen, daar de groote menigte het vermogen niet heeft om te koopen.

Quaeritur indien het getal der verkoopers in evenredigheid vermeerderd was met dat der koopers, zou dan alles op den ouden voet gebleeven zyn? in zekeren opzigte jaa, maar in anderen neen: wanneer het getal van arbeiders vermeerderde met de vraag naar arbeid, zou men kunnen zeggen, het loon blyft het zelve, maar yder verkooper moet ruwe stoffen hebben die hy verwerkt, die stoffen worden meer gezogt en worden duurder, de man die alleen zyner handen arbeid verkoopt moet rekenen wat hy er voor koopen kan, en dewyl dat alles gevoel draagt van de concurrentie, moet hy ook meer winnen.

Het goud en zilver als de maatstok der Waarde geconsidereerd, maakt derzelver vermeerdering op de waarde der dingen geen ander effect, dan dat men de El verkort waarmede men een stuk laken plag te meeten; men meet er nu zoo veel meêr ellen uit, maar het stuk is daarom niet grooter geworden.

Loopende gedagten over de Gelykheid der menschen. 1)

1. Men zegt: *alle menschen worden gelyk geboren, en blyven gelyk.* Twee onderscheiden voorstellen: *gelyk geboren te worden*, en *in dien staat te blyven.*

---

1) Eigenhandig. — Ook onder een anderen titel; *Verzameling van losse materialen tot een Proeve over de zedelyke verpligting der menschen en de wetten der Natuur.*

Digitized by Google

Ik onderstel vooreerst, dat men wil spreeken van den Staat der ruwe natuur, voorafgaande alle saamenleeving, of maatschappy. Is er wel ooit zulk een staat geweest, behalven dien van ADAM vóór de schepping van zyne gezellinne, en misschien van weinige menschen, die, by toeval in de wildernissen onder de dieren opgevoedt zyn? Ik denk neen! want alle menschen hebben een famille-Maatschappy gehadt, waarin de man het hoofd, de vrouw en de kinderen ondergeschikte persoonen waren, welke dan niet meêr *gelyk bleeven*. Men kan het doch voor geenen Staat rekenen, wanneer de één of ander de Famille-Maatschappy verlaatende, liever verkoor op zig zelf te dwaalen.

2. De Staat der Natuur is die, waarin yder mensch leeft buiten andere betrekkingen als die uit zyne natuur als mensch voortvloeien, en het Regt der Natuur, is de beslissing van 't gene goed of kwaad is in dien Staat, waarin de mensch aan niemand onderworpen is, als aan de betrekkingen die uit zyne Natuur als mensch voortvloeien.

De Staat der Natuur die weezenlyk is, kan men begrypen, dien te zyn, daar eenige Famillen te saamen woonen zonder eenen Burgerstaat, onder een gemeen hoofd uit te maaken, gelyk men de meeste stammen in America gevonden heeft, voor de aankomst der Europeanen, en hoedaanige de leevenswyze dier menschen ware, kan men fraai bewerkt vinden by ROBERTSON, Hist. de l'Amériq. T. 2. — Laat men dan nagaan wat er zy van de stelling *gelyk te blyven*, onder zulke Peuplades.

De Natuur van den mensch, gelyk als van een ander geschaapen weezen, zyn de Eigenschappen, kragten of hoedaanigheden wier vereeniging hem maaken hetgene hy is, of (zoo men het kan uitdrukken) die het onderscheidend kenteeken van zyn Weezen uitmaaken.

3. Worden de menschen in deezen Staat *gelyk geboren?* Zoo men daardoor verstaat een volstrekte gelykheid, dan

Digitized by Google

is de stelling onwaar; want er zyn geen twee dingen onder de geschapen weezens, noch van het stoffelyke noch van het onstoffelyke, die malkander volmaakt gelyk zyn: het één kind verschilt van het ander in grootte, in sterkte, in gezondheid, en zy hebben niets gelyk, dan den *staat van onmagt en hulpeloosheid* waarin zy alle geboren worden, en in deezen staat blyven zy niet langer, dan tot hunne vermogens zig beginnen te ontwikkelen; want dan bespeurt men al spoedig dat zy niet gelyk zyn in verstand, in bekwaamheid van uitvinding, in neigingen van den wil, zoo weinig als in Lighaamskragten.

Het is volstrekt onwaar, dat de menschen gelyk *blyven* in den Staat der Natuur; want het strydt tegen den aanleg der Natuur: de dieren worden gelyk geboren en blyven gelyk; waarom? omdat zy onbekwaam zyn tot voortgang, tot opklimming: de spin maakt tegenwoordig zyn web, en de bever zyn hut, even als van het begin der Waereld; maar de mensch is aangelegd met een vermogen van verbetering: en dewyl de een dit vermogen meer gebruikt dan de ander, moet de een van zyn vernuft en schranderheid ook meer vrugten trekken dan de ander. Die vrugten zyn, of meer eigendom, of meer invloed, of meer sterkte &c. als een ander, en derhalven is de ongelykheid in den staat der Natuur daadelyk geboren.

4. Verstaat men door *gelykheid*, een gelykheid van Regten, gelyk sommige het uitdrukken: *alle menschen worden met dezelve Regten geboren:* dan is de vraag, welke zyn de Regten in den Staat der Natuur? ik weet er geen andere beschryving van te geeven, dan dat het is *de vryheid om de kragten van de Natuur ontvangen, overeenkomstig met derzelver oogmerk uit te oefenen*, en in dien zin staan de menschen zeker gelyk met malkanderen, maar in dien zin hebben de dieren ook dezelve Regten, want hetgene het één schepsel voor zig zelven ontvangen heeft, heeft ook het

Digitized by Google

ander voor zig zelven ontvangen, en yder heeft de vryheid hetgene hy ontvangen heeft, al zyn de gaaven ongelyk, te gebruiken, en hy is van derzelver gebruik aan zyns gelyken geene rekenschap schuldig. De oogmerken der kragten, welke de wyze Schepper aan alle leevende schepselen, naar hunnen aart heeft uitgedeeld, schynen uit te loopen op deeze twee einden: *de behoudenis van hun weezen*, en *de voortplanting van hun geslagt.* Deeze zyn de Regten van den dier-mensch, zoowel als vân de dieren van mindere begaafdheden.

5. Maar is dit zoo, vanwaar haalt men dan, in den Staat der Natuur, des menschen heerschappy over de dieren? zou het zyn, omdat wy voortreffelyker vermogens ontvangen hebben dan de dieren? ik denk het niet, want de meerdere voortreffelykheid van vermogens kan ons het regt niet geeven, om een ander schepsel van het zyne te berooven, en onder onze heerschappy te brengen.

Ik meen derhalven, dat dit alleen ontstaat uit de vrymagtige beschikking van den Schepper aller Weezens, welke gewild heeft, dat de dieren hunne kragten niet alleen gebruiken zouden tot hun eigen nut, maar ook tot dat der menschen, en ze daarom onder de heerschappy der menschen gesteld heeft, omdat zy, onvatbaar zynde voor overtuiging, niet anders dan door overheersching daartoe konden verpligt worden. Z. Genesis I. 28.

6. Sommigen verstaan door de stelling van *gelyk geboren* te worden en *gelyk te blyven*, dat er onder de menschen in den oorspronkelyken Staat geen meerderheid van rang plaats heeft, dat de één niet gebieden mag over den wil van den anderen, dat alle vrywillige voortbrengselen des aardkloots gemeen zyn voor allen, zonder dat iemand zig een gedeelte daarvan mag toeeigenen etc., dit alles stem ik gaarne toe; maar als men aanmerkt, dat rang, dat Regeering, dat regt van Eigendom, alleenlyk gevolgen zyn van het maatschappelyk leeven, en mitsdien onbekend waren,

Digitized by Google

voor dat de menschen zig in Maatschappy vereenigd hadden, wat wil dan deeze stelling anders zeggen, dan, *voor dat de Maatschappy onder de menschen bekend was, waren ook de gevolgen derzelve onbekend?* en derhalven wordt dit *gelyk zyn* en *blyven* der menschen tot een louter herssenbeeld, 'twelk alleen in de beschouwing bestaat, even als of men zeide, de menschen worden naakt geboren, en blyven naakt, tot dat zy kennis hebben aan 't maaken van kleederen en aan derzelver gebruik.

Maar ten anderen, men vermengt gemeenlyk zeer verkeerd, *gelykheid* met *onafhankelykheid*. laat by voorbeeld, twee Wilden, inwoonders van verre afgelegen bosschen, malkander op de jagt ontmoeten, zy zyn gelyk in waerdigheid, en de een heeft geen regt over den anderen, maar de één zal behendiger, sneller ter voet of sterker zyn, om het wild op te speuren en te vangen; het is derhalven natuurlyk, dat de ander zig door hem zal laaten leiden, bestuuren en zig aan zyne meerdere vaardigheid of bekwaamheid onderwerpen; zegt men: hy doet dit vrywillig; 't is zoo, maar dit doet hier niets ter zaake, ik wilde maar aanmerken, dat gelykheid in de eene betrekking wel bestaan kan met afhankelykheid in de andere, behalven, dat hy zig vrywillig onderwerpt, omdat hy er nut voor zig zelven in zag.

Dit voorbeeld is niet vreemd, en het is misschien het eenige geval waarin de onderwerping aan een ander heeft kunnen te pas komen; want de afhankelykheid 't zy van persoonen 't zy van Wetten, is oorspronkelyk uit de noodzaakelykheid om de betrekkingen en de bezigheden der menschen tot zekere einden te besturen: in den ruwen staat nu der Natuur waren noch Eigendom, noch Rang, noch kunsten, noch andere voorwerpen van het bestuur aanweezig: de bezigheden der menschen bepaalden zig tot het zoeken van hun leevensonderhoud door de jacht en de vis-

Digitized by Google

schery, en gevolgelyk kan het denkbeeld van zig door een ander te laaten bestuuren zeer ligt in een schepsel, andersins van gelyke waerdigheid, opgekomen zyn.

8. Misschien is het volgend voorbeeld nog treffender, om aan te toonen, dat gelykheid als mensch, en afhankelykheid van zyns gelyken, zeer wel kunnen te saamen gaan. Alle menschen, zeggen de nieuwe Philosophen, zyn gelyk geboren en blyven gelyk: waarschynlyk zyn die heeren te welleevend om de vrouwen niet onder deeze uitspraak te begrypen; maar hoezeer wy de vrouwen nevens ons voor menschen van gelyke waardigheid erkennen, zal doch niemand er aan twyfelen, of ze zyn in den staat der Natuur altoos afhankelyk geweest van het mannelyk geslagt, en al de inrigtingen in de Burgerlyke Maatschappy, welke den stand der vrouwen beneden dien der mannen stellen, schynen van deeze oorspronkelyke inrigting afkomstig te zyn; maar, zegt men, dat dit een onregt is 'twelk de mannen als de sterkste, aan de vrouwen aandoen: ik antwoorde met het verhaal van de scheppinge der menschen in het boek van Genesis, en inzonderheid met Kap. III. 16, daar tot de vrouwe gezegd wordt: *de man zal heerschappy over u voeren.*

9. De menschen zyn dan, naar myn inzien, zelfs in den ruwsten Natuurstaat niet gelyk, noch in kragten, noch in uitvinding, noch in neigingen, noch in oordeel, noch in deugdzaamheid, noch in eenigen trap van menschelyke volkomenheid, waarvoor de onderscheiden soorten of persoonen (species) vatbaar zyn, maar zy worden gelyk geboren en blyven gelyk, zoo veel het geslagt (genus) aangaat, zoodat yder in zig zelven is en blyft, hetgene een ander in zig zelven is en blyft, dat is, een Weezen voorzien met al hetgene de natuur van een Mensch uitmaakt, een werktuiglyk lighaam, vereenigd met een ziel, waarin verbeeldingskragt, oordeel, geheugen huisvest, welke een wil heeft om op de vermogens van ziel en lighaam te werken, en dezelve

Digitized by Google

te gebruiken tot al datgene 't welk zyne natuur vordert, ofschoon deeze voorregten *in de individuus ongelyk* zyn; een Weezen, dat toeneemt, afneemt, en sterft: het is even of men onderscheiden ballen ziet, onderscheiden in grootte, waarvan de één is van hout, de ander van steen, een derde van lood, of van een andere stoffe; dan zegt men van elk, *het is een bal*, want hy heeft de eigenschappen van een bal, d. i. rond te zyn; maar zy zyn onderscheiden in grootte, in zwaarte en in uitwerking.

10. Indien nu alle menschen dezelve natuur van mensch, hoezeer ongelyk in kragten, hebben, zoo volgt, dat de eene mensch even zoo vry is om de mindere kragten van zyne natuur te gebruiken, als hy, die de grootste ontvangen heeft, zoodat yeder in den volkomensten zin heer is van zig zelven, in overeenkomst met zyne natuur. Maar hoe lang zal hy in dien staat blyven? niet langer, dan totdat hy zyns gelyken ontmoet, dat is, andere menschen by zig krygt, die even dezelve vryheid hebben als hy.

Men stelle b.v., dat in een Archipel van veele Eilanden, op yder Eiland één mensch alleen woonde, zoo zou yder van hun even gelyk zyn als mensch, en evenzeer heer en meester van de kragten zyner natuur; maar laat, door zeker toeval, die Eilanders by malkander komen, wat zal er dan gebeuren? is het dan mogelyk dat hy nog heer en meester van zig zelven blyft? jaa, zoo lang zyne wilsneigingen niet stryden met de wilsneigingen van een ander, die eveneens heer en meester is van zyne eigen Natuurkragten; maar zoodraa dit geval plaats heeft (en het moet ongetwyfeld plaats hebben, zoodraa er voorwerpen van begeerte zyn) dan zal hy, die sterker of listiger is, den zwakkeren of min schranderen van zyn meesterschap berooven, en hem zoo dikwyls in het uitoefenen zyner Natuurkragten belemmeren, als hunne neigingen tegen malkander stryden, terwyl hy op zyn beurt, van een meer sterken of listigen,

Digitized by Google

dezelve belemmering zal ondervinden. De gelykheid wordt dan daadelyk verbroken by de eerste saamenwooning van menschen; men zal zeggen, dit is een geweld tegen de menschelyke natuur; maar men bedriegt zig, het is een noodzaakelyk gevolg der gelyke vryheid die yder individu heeft om zyne Natuurkragten tot verkryging van het doelwit van zyn wil te gebruiken, en indien er niet een verborgen kragt is welke alle willen tot een en hetzelve doelwit doet overeenstemmen, moet er noodwendig zulk een aanbotsing geboren worden: hy nu, die het zoogenaamd geweld pleegt, oefent ook maar zyn meesterschap over zyne Natuurkragten om zyne wilsneiging te voldoen, maar omdat zyne vermogens ongelyk zyn, is derzelver uitwerking onderscheiden.

11. Zoo is dan de gelykheid geheel onbestaanbaar met de saamenwooning, waartoe evenwel de menschen van natuur geschikt zyn, ten zy er iets uitgevonden worde 't welk de gelykheid herstelle, zooals zy behoorde te zyn, d. i., den zwakken zoo veel gelegenheid te geeven om zyne Natuurkragten uit te oefenen als den sterken, mits op eene geregelde wyze, en deeze uitvinding is *de Orde in de Maatschappy*, welke in de daad een kunst-gelykheid is, die aan de menschen zoo veel van hunne natuurlyke gelykheid (welke zy zonder gevaar niet geheel behouden konden) verzekert, als met deeze Orde bestaanbaar is.

Men ziet, dat zoodra het kwaad in de Waereld gekomen is, en er dus een verkeerde wilsneiging onder de menschen kon plaats hebben, de gelykheid heeft opgehouden zelfs in de eerste paar menschen, want onder de gevolgen van het kwaad, werdt reeds tot EVA gezegd, dat de Man heerschappy zou hebben over de Vrouw. Gen. 11.

12. Deeze Orde kan niet ingerigt worden dan met de onafhankelykheid op te offeren aan zekere regelmaat, hetzy van een of meer der verstandigste Leden der Maatschappy,

Digitized by Google

of aan zekere Wetten op eene wyze als de Maatschappy goedgevonden heeft, gemaakt en ingevoerd.

13. Vraagt men, hoe zyn de menschen dan gelyk in den Burgerstaat? ik antwoorde, daarin, dat ze alle aan dezelve regelmaat onderworpen zyn: gelyk de Arragoneezen by de huldiging aan hunne Koningen voorhielden: *Wy die Uws gelyk zyn, en die te saamen vereenigd, magtiger zyn dan gy, wy belooven U te gehoorzaamen zoo lang gy onze Regten handhaaft.*

14. Maar men wil geen erfelyke waardigheden in den Staat toelaaten, omdat de Natuur geen meerderheid van rang aan de menschen gaf; en zeker die kon de Natuur niet geeven, want die zelve Orde in de Maatschappy heeft eerst de meerderheid van rang ingevoerd, en derhalven moest ze in den Natuurstaat onbekend zyn. Maar waarom mag ze geen erfregt zyn, ten aanzien van alle diegenen welke tot die Maatschappy willen behooren? heeft niet de Orde in de maatschappy het regt van Eigendom ingevoerd, en treedt niet een yder mensch die in die maatschappy geboren wordt, in dit regt? (want in den staat der Natuur is er geen eigendom bekend, en alle de rykdommen der aarde behooren aan den mensch in 't gemeen.)

Het doet er nu niet toe van welken aart die eigendom zy; hetzy een erfenis van een schat welke men door de geboorte verkrygt uit hoofde van een Testament zyner Voorouderen, hetzy een regt dat op ons wagt, uit hoofde van een voorafgaande beschikking der Wet: 't is genoeg, dat wy door de geboorte in die termen vallen.

15. De Maatschappy heeft noodzaakelyk een meerderheid moeten invoeren, opdat er eenige zouden zyn met een genoegzaame magt voorzien, om de onheilen te weeren die door de volstrekte onafhankelykheid zouden veroorzaakt zyn: de persoonen die deeze meerderheid bekleeden, kunnen op zekere tyden verkoren worden, of de Wet kan bepaalen, dat

Digitized by Google

om het ongemak der verkiezing voor te komen, dit regt zal vast zyn aan het nageslagt van zekere menschen, die daartoe van jongs af worden opgeleidt: deeze menschen worden dan in een maatschappelyke meerderheid geboren, *niet als mensch, maar als Burger.* B. V. de vrouwen, die in den staat der Natuur zoo onafhankelyk geboren zyn, en zoozeer meesteressen van zig zelven zyn als de mannen, worden in de meeste Maatschappyen uitgesloten van sommige functien, althans van die van 't publicq Bestuur; derhalven worden de mannen met een meerder regt in de Maatschappy geboren dan de vrouwen.

16. Ondertusschen deeze meerderheid is geen regt om anderen te berooven van zulke voorregten hunner natuur, welke die meerdere zelfs wenscht te genieten, het is alleen een Regt om te beveelen over zyns gelyken. Montesquieu drukt het volmaakt wel uit: „La vraie égalité ne consiste point à faire ensorte que tout le monde commande, ou que personne ne soit commandé, mais à obéir et à commander à ses égaux." Burlamaqui définit la *Liberté Civile*, que c'est la Liberté naturelle elle même, depouillée de cette partie, qui faisoit l'indépendance des particuliers.

17. Het denkbeeld om aan éénen te gehoorzaamen, schynt my veel natuurlyker te zyn, dan dat van aan de meerderheid des getals te gehoorzaamen: het eerste schynen de kinderen met de melk ingezogen te hebben, en het begrip van de auctoriteit des Vaders in hunne kindsheid heeft hun by verderen ouderdom een denkbeeld van onderwerping aan éénen in een grootere Maatschappy kunnen doen behouden; maar het is moeilyk te begrypen hoe men op de gedagten gekomen is, dat b. v. in een maatschappy van 100 Leden, 49 zig moeten schikken naar den wil van 51, en nog minder kan ik begrypen, dat men deeze Regeeringsform wil afleiden uit de natuur van den mensch welke de zelfsbestuuring medebrengt: jaa zeeker de zelfsbestuuring behoort tot de Regten van den mensch in dien staat, maar 't is

Digitized by Google

ook maar *bestuuring van zig zelven*, en niet *van eenen anderen*.

18. De meeste Schryvers over de beginselen der Staatkunde willen, dat in een Land daar de Regeeringsform door geen Wetten vastgesteld is, de meerderheid des Volks over alle zaaken moet beslissen, of dat de meerderheid zoodaanig een Regeeringsform aan den Staat kan geeven als zy goeddunkt; maar de stelling is valsch, indien er geene bepaaling vooraf gegaan is, welke aan de meerderheid dat Regt geeft, en van zulk een bepaaling moest men, by het willen invoeren van een Constitutie of Regeeringsform, beginnen.

In eene Verzameling b. v. van 100 Leden die een gemeene streek Lands tot hun verblyf verkoren hebben, kunnen de 51 des noods, een contract onderling maaken hoe zy zig willen laaten bestuuren, maar zy kunnen de 49, die zig nooit aan hunne uitspraak onderworpen hebben, niet verpligten om zig naar diezelve wet te laaten bestuuren.

Kritiek van eene Verhandeling van den Hoogleeraar CRAS [1]).

De voorgenomen taak van den Heer CRAS bestondt daar in: dat hy moest voorstellen een algemeen beginsel, of beginsels die de grondslag zyn van de zedelyke verpligting der menschen, uit welke als uit een bron, de meer byzondere beginsels, en de voorschriften der pligten konden afgeleidt worden: d. i. met andere woorden, den grondslag der Natuurwet.

1) Verg de Disput. *de Principiis doctrinae morum*, en *Redevoering over het bestaan, het gewigt en de noodzakelykheid van onze inwendige gevoelens; zoo in het algemeen, als in het byzonder van ons Geweten, en den eerbied voor de Godheid.* (20 Febr. 1793) in de *Nagelatene Verhandelingen en Redevoeringen van Mr.* H. C. CRAS, uitgegeven door Mr. J. M. KEMPER (Amsterdam 1822 II. 101—180.)

Digitized by Google

Dit tragt hy te haalen uit de Natuur van den mensch, en dat wel door het nagaan van 't gene in onze ziel gevonden wordt, van beginsels van begeerte of afkeer. p. 68. toont hy vooreerst, dat in onze ziel is ingedrukt een beginsel van zelfsliefde, van zelfbehoud, en ook een beginsel tot verkryging van kennis, en p. 72. trekt hy er dit besluit uit: dat yder mensch van natuur verpligt is, om zyn lighaam, zyne leden, zyn ziel, zyn leeven, en zyn geheelen staat te beschermen, om het leeven waar toe zyn natuurlyke begeerte zig uitstrekt, op het gelukkigste door te brengen: en derhalven, dat hy verpligt is tot dat alles, 't welk met dit eerste voorschrift of beginsel overeenkomstig is. bl. 73. bewyst hy de wettigheid zyner conclusie dus: die dit zou willen tegenspreeken, wordt gedrongen tot een van deeze twee dingen: dat hy of de geheele menschelyke natuur moet ontkennen, 't welk ongerymd is; of hy moet toestaan, dat al wat uit die natuur, uit de eigenlyke gewaarwordingen der menschen, uit de instincten, en uit de eerste beginselen der natuur noodzaakelyk voortvloeit, de waare, eerste, en duidelyke Wet der Natuur zyn.

Dit stelt hy dan te zyn, de eerste Wet, het eerste voorschrift, het grondbeginsel, waaruit zoozeer niet alle pligten der menschen, maar ten minste die, welke yder mensch ten opzigte van zig zelven te betragten heeft, afvloeien.

Bl. 74. toont hy, dat de mensch niet alleen zig zelven bemint, maar dat, behalven de zelfsliefde, hem aangeboren is zekere welwillendheid jegens andere, waardoor hy deel neemt aan het genoegen, smart, en alle geluk of ongeluk van andere, zelfs een afkeer heeft van de smart aan dieren aangedaan. Uit deeze gewaarwording leidt hy af (met CICERO. L. 1. de Legibus c. 12.) de eerlykheid, de dankbaarheid, de grootheid van ziel, de Edelmoedigheid, en andere uitmuntende deugden, zelfs de testamenten en andere uiterste beveelen des stervenden.

Digitized by Google

De Schryver zelfs haalt ook van hier, die pligten die ons noopen om zonder onze schaade, zelfs aan onbekenden wel te doen. by voorb. mededeeling van dingen die gemeen behooren te zyn, gelyk het water en vuur, iemand van raad te bedienen, waar toe de verpligting des te sterker wordt, naarmaate de betrekking die ons verbindt, naauwer is, welke zelf tot de vyanden afdaalt, jaa met den dood niet ophoudt.

Deeze welwillendheid jegens andere is somtyds zoo sterk, dat ze ons eigen schade, zelfs onzen ondergang niet acht, wanneer men slegts anderen helpen kan.

Uit dit alles besluit de Schryver: dat de mensch ook van natuur verpligt is tot bescherming van anderer menschen Lighaam, lighaamsleden, ziel, en geheelen Staat, op dat zy, zoo veel mogelyk is, het gelukkigst leeven mogen leiden: en dus, dat hy verpligt is tot dat alles 't welk uit dit beginsel noodzaakelyk voortvloeit.

P. 84. Ten derden, de mensch, gelyk veele andere soorten van dieren, heeft een afkeer van het eenzaam leeven, en bemint het gezelschap van anderen: welke geneigdheid tot maatschappy ten sterksten openbaar is uit de drift tot huwelyk, tot voortteeling, tot zorg voor het nageslagt, welke de mensch ook met de dieren gemeen heeft. De mensch gevoelt dus, dat hy niet alleen is, noch zyn kan, maar een vereeniging behoeft, eerst met zyne naastbestaanden, vervolgens met andere menschen, en eindelyk met het menschelyk geslagt, van 't welk, als een geheel, hy een deel is, en met hetwelk hy door een natuurlyken band is vereenigd; weshalven, schoon hy zig zelven op het sterkste bemint, bemint hy doch zig zelven niet alleen, maar hy wordt zoodanig door welwillendheid jegens andere menschen, en door de sterke begeerte tot een gezellig leeven gedreeven, dat menschen die van hunne eerste jeugd af, onder de wilde dieren geleefd hebben, aan dezelve byna gelyk bevon-

Digitized by Google

den zyn. Vermits nu geen Maatschappy bestaan kan, ten zy dezelve door de noodige hulpmiddelen, waar toe yder van de Leden het zyne moet toebrengen, volgt daar uit, dat yder Lid, door de noodzaakelykheid van pligt, aan de Maatschappy verbonden is. Bovendien gevoelt de mensch, dat het geheel voortreffelyker is dan een deel, en derhalven, dat het geheel meer zorg en bescherming waardig is, zullen deszelfs deelen behouden worden. En dit is het beginsel van alle menschelyke vereeniging en van alle maatschappelyke pligten.

Het besluit hieruit getrokken p. 90 is dit: „dewyl de mensch van natuure gevoelt, dat hy voor de maatschappy geschikt is, en naar dezelve met kragt haakt, en om zig de noodzaakelykheden en genoegens des leevens te verschaffen, begeert, derhalven dit eerste voorschrift of beginsel overeenkomstig is met zyne natuur: „dat de Maatschappy onder de menschen moet bewaard worden, en alle pligten vervuld worden, zonder welke die maatschappy, waarvan yder een Lid is, niet vrugtbaar kan zyn tot nut van allen."

Uit deeze Wet kunnen derhalven alle gezellige pligten op een bekwaame en aaneengeschakelde wyze, door de rede afgeleidt worden.

Pag. 91. Ten vierden. Dit behoort ook tot de natuur van den mensch, en deeze is de kragt zyner ziel, dat hy bewondert en met eerbied betragt al wat groot, en in zyn soort voortreffelyk is, al wat door grooten lof, door magt, door waardigheid, door majesteit uitmunt; en dat hy het zelve zooveel meêr hoogschat, als het meer voortreffelyk is, en zooveel meer vereert, als het van natuur een verstandelyker weezen is, waarvan wy ook in sommige dieren de spooren aantreffen, b. v. in leeuwen, in honden, in paarden [1]).

---

1) Verg. de *Inleiding* tot het Eerste Deel van deze Verzameling, bl. 11 en 12 over VAN DE SPIEGELS eersteling, het *Carmen heroicum* (4 Maart 1755) *de animâ brutorum*.

Digitized by Google

Dewyl dit nu by de menschen plaats vindt, hoezeer moeten wy aangedaan zyn, als wy erkennen eenen magtigen Schepper en formeerder der Waereld, een goedertieren en heiligen Regeerder, van wiens Oppergezag alles afhangt, en alles goeds ons toevloeit? Voornaamelyk, wanneer daarby komt het gevoel van onze zwakheid en geringheid, welke uit de beschouwing der grootheid van dit uitgebreid Heelal ontstaat: derhalven uit deeze aandoening der ziel, uit deeze gewaarding, en om zoo te zeggen, instinct, of zoo men liever wil, uit deeze natuur der menschelyke ziele, vloeit ook deeze voornaamste Wet, of beginsel voort: „dat yder mensch van natuur verpligt is, om God te eeren, te dienen, en de gunst der Godheid te tragten te verwerven; God, zegge ik, of zulk een voortreffelyke Natuur, magt, Godheid, of met welken naam hy het verkieze te noemen."

Uit dit beginsel ontspruiten vervolgens alle pligten jegens God.

Hoewel de meeste van deeze voorgestelde dingen waarheden zyn welke ik niet betwiste, twyfel ik egter zeer of de geleerde Schryver aan zyne voorgenomen taak voldaan hebbe. Want de vraag was vooreerst, naar een beginsel of beginsels welke de grondslag zyn der zedelyke verpligting der menschen, d. i. met andere woorden, waaruit moet men het afleiden, dat de mensch onder een verpligting is om het een te doen en het ander te laaten? alle verpligting onderstelt iets boven den mensch, aan 't welk hy verpligt is te gehoorzaamen, en dit is ongetwyfeld God; maar zal men nu dit regt van God (het zy met eerbied gezegd) alleen afleiden uit Gods magt, uit Gods goedheid, of uit eenige andere volmaaktheid in het Opperweezen?

Of zal men, gelyk deeze Schryver doet, het afleiden uit de natuurlyke instincten of beginsels van begeerte en afkeer in den mensch gelegd?

Wat het eerste aangaat, het is door anderen reeds aan-

Digitized by Google

gemerkt, en ook te bewyzen, dat deeze grondslag getrokken uit enkele deugden, eigenschappen en volmaaktheden der Godheid niet voldoende beantwoorden het voorstel van de rede der verpligting van den mensch.

En wat het tweede aangaat, dit treft veel minder het doel; want indien een zekere neiging onzer natuur een genoegzaame grond van verpligting was, zoo zouden het ook alle andere neigingen zyn; wie zegt nu, dat wy er geen meêr hebben, dan die vier, welke de Schryver heeft voorgesteld? 2°. hebben wy die neigingen meest gemeen met de dieren, gelyk de Schryver toestaat, zou dan daaruit niet volgen, dat de dieren ook dezelve verpligting hebben; 3°. indien wy geen anderen grond hadden voor den Godsdienst, dan dien van neiging tot bewondering van 't gene magtiger, grooter is dan wy zelf, zou die grond waarlyk zeer gering zyn; en er zou al veel kragt van redeneering noodig geweest zyn, om uit die enkele neiging van bewondering, eerbied of wat men meer wil, op te klimmen tot het flaauwste denkbeeld van dienst, welke nogthans de eerste menschen aan de Godheid beweezen hebben.

Er zyn zekerlyk natuurlyke verpligtingen van den mensch, welke men niet als zeer gedrongen, tot één van de vier grondbeginsels of hoofdneigingen van onzen Schryver brengen kan.

B. V. de arbeidzaamheid: de menschelyke natuur is genegen tot rust, en niets is in staat om dezelve uit die rust te brengen, dan de noodzaakelykheid, of de sterke begeerte van eenig goed, 't welk hy door arbeid verkrygen moet: exempel in de wilden van America; 't is waar, men wil besluiten in de *zelfsliefde*, maar hoe kan het daar toe behooren, indien de natuur ons den trek tot rust heeft ingeplant? er moet dan nog een ander beginsel zyn, buiten de vier opgetelde. Een ander voorbeeld is in het *zedelyk gevoel*, 't welk ons leert onderscheiden de deugd van de ondeugd, en ons vatbaar maakt, om het één te pryzen, het andere

Digitized by Google

te laaken: dit ligt zeker in onze natuur, en is geen van deeze vier hoofdbeginsels.

Ik gedenke thans maar aan deeze twee voorbeelden, maar zy zyn genoeg om te toonen, dat indien al de verpligtingen onzer Natuur uit deeze vier grondbeginselen moeten gehaald worden, er dan nog andere beginsels in die zelve natuur zouden zyn, die geen betrekking hebben tot de Natuur-wet, en derhalven, dat men naar eenen anderen, meer algemeenen grondslag moet omzien. Wie zal de geheele Natuur van den mensch kennen, daar wy de Natuur van geen één weezen kunnen kennen? de grondslag dien wy zoeken moeten, zal dan niet dienen te bestaan in zekere byzondere Eigenschappen van de menschelyke ziel, maar in dat gene 't welk den mensch onderscheidt van al het geschapene, in dat gene waarom hy *mensch* heet, en waartoe hy op deeze aarde gesteld is. Dit is niet het weezen zyner natuur, maar het onderscheidend kenmerk zyner Natuur.

De bron der kennis in de Natuurwet is zeker het onderwys 't welk God aan de eerste menschen heeft medegedeeld aangaande de betrekking tusschen Hem als den hoogen Opperheer der Waereld en de menschen aangaande hunne natuur, het oogmerk hunner wording, en de gehoorzaamheid die zy hunnen maaker verschuldigd zyn: dit onderwys moge naderhand op duizenderlei manieren verdonkerd en verbasterd zyn, maar evenwel is er een flaauw licht van overgebleeven in het Geweeten of zedelyk gevoel van goed en kwaad; maar de waare kennis van de Natuurwet moeten wy uit den Bybel haalen: uit die verzaameling van Heilige Boeken, waarin alles klaarder en in meer byzonderheden uitgewikkeld wordt voorgesteld. Hierin heeft God zyne ontferming getoond met de onweetendheid en verbastering van het menschdom, en heeft aan zulken welke Hy met dat Licht heeft willen vervaardigen, een helderer bron van kennis geopend.

Digitized by Google

Zegt men hier tegen: dat het dan geen wet der Natuur is, maar een geopenbaarde, ik antwoorde, de Wet der N. voert dien naam niet, omdat ze alleen door de natuurl. rede gekend wordt, maar omdat ze uit de Nat. van den mensch afvloeit, en dit doet zy niet minder, wanneer zy door een genadige schikking van God, aan sommige menschen klaarder geopenbaard is, dan wanneer ze in 't geheel niet geopenb. was; evenals alle waarheden omtrent God en zynen dienst werkelyk bestaan hebben, al zyn ze maar naderhand aan het verstand der menschen ontdekt, of liever tot voorkoming der verbastering, onder Gods besturenden invloed, in geschrift gesteld.

Aan het Staatsbewind der Bataafsche Republicq! 1)

Geeft reverentelyk te kennen DIGNA ADRIANA 2) OSSEWAARDE weduwe van wylen Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL, woonende te Ysselstein.

Dat nu wylen des Requestrants Man op den 9den November des jaars 1787 by Resolutie van de toenmalige Staaten van Holland en Westvriesland is aangesteld tot Raadpensionaris van Holland en Westvriesland, en zulks ingevolge een aangegaan contract tusschen welgemelde Staaten ter eenre en voornoemde haren Man ter andere zyde, en welke in de Resolutie van welgemelde Staaten in dato 9den November 1787 staat geexpresseerd, en waar by uitdrukkelyk is bepaald.

Vooreerst. Dat haar Requestrants Man voor zyn dienst aan den Lande zoude genieten een jaarlyks tractement van twaalf Duysend Guldens, met byvoeging van vyftien honderd voor huishuur en even zoo veel voor 't houden van een Secretaris.

---

1) Copie.

2) Lees DIGNA JOHANNA. Verg. de *Inleiding* tot het Eerste Deel bl. 17, 87 volgg.

Digitized by Google

Ten tweede. Dat hy meede zou bekleeden het ampt van Groot Zegelbewaarder Stadhouder en Registermeester van de Leenen, off daarvoor zou genieten een Dedommagement van vier duysend vyff honderd guldens jaarlyks.

Ten derden. Dat aan hem na de expiratie van zyn bediening als Raadpensionaris zoude worden teegelegd, een jaarlyks inkomen van agt duysend guldens.

Ten vierden. Dat na zyn overlyden zyne kinderen zoo lang er één in leeven was, meede jaarlyks zouden genieten eene somma van drie duysend guldens.

Dat nu wylen des Requestrants Man de voorsz: post van Raadpensionaris alzoo hebbende aanvaard, ook den tyd voor welke hy was aangesteld heeft uitgediend, waar na de voormelde Staaten hem andermaal hebbende aangezogt, om de voorm. posten geduurende nog vyf jaren te bekleeden, zulks door hem wel is geaccepteerd geworden, edog onder dit speciaal beding, dat niet alleen alle de voornoemde conditien zouden blyven in vollen kragt, maar dat zelvs aan hem vry zoude worden gelaten om voor de expiratie van den termyn van vyff jaren zyn ontslag te neemen, en dat in dien gevalle aan hem zoude worden gerestitueerd het betaalde Amptgeld na rato des tyds, die bevonden zoude worden, aan de vervulling der vyf jaren te ontbreeken; en welke voorwaarde door welgemelde Staaten is geaccepteerd, en dien conform op den 6[den] December 1792 geresolveerd [1]).

Dat nu wylen des Requestrants voormelde Man alzoo weder in dienst zynde getreeden, ook de korting van het gefurneerde Amptgeld aan den Lande voor de volle 5 jaaren heeft ondergaan; dan dat hy na nauwlyks twee jaaren alzoo te hebben gefungeerd, door de Provisioneele Repraesentanten des Volks van Holland, ingevolge derzelver decreet in dato 28[e] January 1795 is gedimitteerd van zyne bedie-

---

1) Te verg. hiervoren bl. 373 volgg.

Digitized by Google

ningen als Raadpensionaris Groot-Zegelbewaarder, Stadhouder en Register-Meester van de Leenen, en tot welke laatstgemelde posten hy was aangesteld by Resolutie van den 29sten Maart 1788; onder dit speciaal beding, dat hy het provenue der Appointementen en Emolumenten niet voor zig zelve genieten, maar aan den Lande zoude verreekenen, tegen de vier duysend vyff honderd guldens, welke hem tot dedommagement wegens dezelve bedieningen by zyne aanstelling als Raadpensionaris was toegelegd; gelyk ook zeedert dien tyd van de drie maandelyksche betalingen zyner appointementen als Raadpensionaris, altoos een vierde part van de gemelde vier duysend vyff honderd guldens is afgehouden, terwyl deeze somma jaarlyks tot 1ste April 1794 voor de Gecommitteerde Raden is afgereekend, tegens het geene hy meerder off minder van het Groot Zegel en van de Leenen mogt ontfangen hebben.

Dat nu wylen des Requestrants Man mede door de voormalige Ordre van de Ridderschap van Holland en Westvriesland tot derzelver Pensionaris 1), en zulks den tyd als hy het Raadpensionaris–Ampt van den Lande zoude bekleeden, en zulks op een jaarlyks tractement van agt honderd en vyftig guldens, dog hetwelk hem maar betaald is geworden tot ultimo December 1791, en welke post hy egter mede heeft bekleed tot dat de zitting van voormelde Ordre in de Regeering van het voormalig Holland is gecesseerd.

Dat de Requestrante vermeend, dat uit al dit gepraemitteerde onteegenzeggelyk blykt, dat de bediening van Raadpensionaris aan nu wylen haren voormelde Man, door de voormalige Staten van Holland en Westvriesland als de Repraesentanten der Souverainiteit by een alzints wettig wederkeerig en bilateraal contract is opgedragen, en dat dus dit contract van beide zyde was obligatoir en verbindende, als

1) Is aangesteld.

Digitized by Google

wordende daardoor den aangestelde Minister verpligd, om zyne posten conform zyne Instructie waarteneemen, en zulks wel speciaal voor een bepaalde tyd van vyf jaaren, dan waar teegens de tydelyke Souverain zig ook verbond, om aan hem te doen genieten alle de gestipuleerde voordeelen, welke hy by het aanvaarden der posten had bedongen. Dat dit contract zelvs door den Souverain zoo verbindende wierd beschouwd; dat hoogstdezelve zig niet, zoo als in bykans alle aanstellingen plaats had, het regt reserveerde, om de Instructie, off eenige articulen daarvan te amplieeren off- te altereeren, neen maar integendeel de Instructie van een Raadpensionaris gedurende de vyff jaren inalterabel was, en geen verandering mogt ondergaan zonder speciaal wederzydsch goedvinden en overeenstemming.

Dat daar het na alle gronden rechtens zeeker en onbetwistbaar is, dat die geenen welke een wederzydsch contract hebben aangegaan, ook gehouden zyn hetzelve in alle deszelfs leeden en deelen stiptelyk na te komen en te agtervolgen, om 't even off de meede contracteerende parthy met de hoogste magt en repraesentative Souverainiteit bekleed zy off niet, hiervan wederom notoir het gevolg is, dat thans ook de hoogste geconstitueerde magt in deze Republicq onder reverentie gehouden en verpligt is, om de voorsz. gecontracteerde verbintenis stiptelyk na te komen en te agtervolgen, en waaruit dus het wederkerig regt van de Requestrante notoirlyk uit proflueerd, om de nakoming daarvan te kunnen en te mogen vorderen; terwyl het immers geen betoog zal behoeven, dat soo wel volgens de erkende grondbeginselen van het Algemeene als burgerlyke Regt zeeker is, dat een persona moralis steeds dezelve blyft, en schoon van naem of hoedanigheeden veranderende egter nimmer daardoor kan ontslagen worden van eenmaal wettig aangegaene verpligtingen en verbintenissen, als zynde dit een grondregel; een die in elk wel ingerigte Staat nooit

Digitized by Google

in twyffel kan getrokken worden, en ook speciaal in de Staatsregeling dezer Republicq staat geexpresseerd.

Dat de Requestrante alsoo ook billyk durft vertrouwen, dat deeze Vergadering ook dit principe, hetwelk zedert de Staatsverwisselingen die binnen deeze Republicq zedert 1795 zyn voorgevallen, reeds dikwerff in onderscheidene decreeten en besluiten is erkend geworden, ook in dit geval zal nakoomen, en alsoo geen zwarigheid maaken, om de praetentien, welke haar in voornoemde relatie van den Lande zyn competeerende aan haar te voldoen, en alsoo op des Requestrants na te melden versoek een billyk regnard staan.

Zoo keerd de Requestrante in voormelde relatie zig tot het Staatsbewind der Bataafsche Republicq verzoekende, dat aan hoogsthetzelve zal behagen, om aan de Requestrante jegens hare quitantie te betalen, de agterstallige appointementen, als Raadpensionaris zedert de laatste December 1794 tot den 29 January 1795 als wanneer hy kennis van zyn demissie heeft gekreegen, na advenant van vyftien duysend guldens in 't jaar over 29 dagen, elff honderd een en negentig guldens en elff stuyvers, als meede een convenabel Dedommagement voor de nog resteerende termyn van zyn vyffjarig contract.

Ten tweede. Dat zal worden betaeld de afreekening van Groot Zegelbewaerder Stadhouder en Register-meester van de leenen, en voor welke jaarlyks was toegelegd eene somma van vier duysend vyff honderd guldens, en hetwelk van het tractement van Raadpensionaris is afgehouden, en waarvan dus zedert primo April 1794 tot den 29 January 1795 competeerd een somma van drie duysend zeeven honderd zeeven en veertig guldens en agtien stuyvers, dog waarvan moet afgetrokken worden hetgeen aan Emolumenten ten profyte van den Lande ontfangen is, ter somma van veertien honderd een gulden en zestien stuyvers; zynde mitsdien de resteerende somma van drie duysend drie honderd zes en veertig guldens en twee stuyvers.

Digitized by Google

Ten derden. Dat meede aan de Requestrante in haar voorsz. relatie zal worden betaeld, eene somma van twee duysend zes honderd guldens zeventien stuyvers en agt penningen, wegens het gunt wylen haren voorm. Man, als Raadpensionaris van de voormalige Ordre der Ridderschap zederd den jaren 1791 tot 1795 is competeerende.

Ten vierden. Dat aan de Requestrante zal worden gerestitueerd eene somma van negen honderd zeven en zestig guldens en zes stuyvers voor 't gunt door voormelde haren man aan den Lande te veel is betaald, wegens Amptgeld gerekend tegens de volle vyff jaren van de post als Raadpensionaris ter somma van zestien honderd vier en negentig guldens neegen stuyvers.

Ten vyfden. Dat meede in voegen voorsz. aan de Requestrante zal worden betaeld eene somma van vier en veertig duysend guldens wegens het gunt aan voorm. haar Requestrants man competeerend voor vyf en een halff jaar toegelegd en bedongen jaargeld ter somma van agt duysend guldens in het jaar en

Ten zesden. Dat aan haar Requestrante ingevolge het met de voormalige Souverain gemaakt accord voor en ten behoeve van haar Requestrants kinderen zal worden betaeld eene somma van drie duysend guldens 's jaars, en zulks gerekend ingegaen te zyn, met den dag van het overlyden van haar Requestrants voormelde man, tot zoolang een van de Requestrants kinderen in leeven zal zyn, en hiervan te verleenen Resolutie in formâ.

'T welk doende &c.

(geteekend) FANNIUS SCHOLTEN [1]).

---

1) Sedert in November en December 1813, met J. M. KEMPER, Commissaris-Generaal te Amsterdam.

Digitized by Google

Diplomatische gedachtenwisseling van den Britschen Gezant te 's Hage Lord AUCKLAND, *met den Raadpensionaris; eerst hoffelyk-afgemeten, daarna klimmend vertrouwelyk en vriendschappelyk* (17 *Maart* 1790—1793) 1).

L'Ambassadeur d'Angleterre souhaitant de s'entretenir quelques moments avec Monsieur le Grand Pensionnaire au sujet des Dépêches arrivées de Berlin et de Varsovie hier dans la nuit, se rendra chez lui, ou ce soir à sept heures et demie, ou demain matin à neuf heures et demie. Monsieur le Grand Pensionnaire aura seulement la bonté de le faire savoir par un mot de vive voix laquelle de ces deux heures lui sera la plus commode.

Ce Mercredi 17 Mars.

Je ne manquerai pas, Monsieur, d'écrire à ma Cour ce soir au sujet de la prohibition en question: — en même tems mes espérances sont très modérées; — je viens de remarquer qu'on a obtenu avec difficulté il y a deux ans la permission de faire une exportation de l'article en question, même dans nos isles Occidentales, pour le rafinement je crois des sucres.

J'ai l'honneur de rendre les papiers ci-joints, avec mille remercimens.

Ce 25 Mars.

Confidentielle.

Je vous prie Monsieur de parcourir l'esquisse ci-jointe de quelques remarques dont je suis tenté de faire part à ma Cour. — Les lettres que je viens de recevoir de Vienne ne marquent que trop, que tout le projet d'une Pacification peut échouer à cause de cette phrase si

---

1) In de eerste maanden vooral over het hooggaand geschil der Engelschen met Spanje, over Nootka-Sound; verder, over het ontwerp van een Tractaat van Koophandel met de Republiek; over de Belgische Staatsberoerten, over de zaken in het Oosten en Noorden.

Digitized by Google

vague et si equivoque du „status quo.“ — J'en serois fort faché; d'autant plus que les Turcs pourroient bien prendre le „uti possidetis“ sans que l'equilibre de l'Europe en souffriroit le moindre mal. — dites moi votre sage avis là dessus — et recevez les assurances du parfait attachement etc.

Le 12 Avril.

Dear Sir

I had nothing to mention that can suffer by a little Delay, till you have full leisure for an idle conversation.

The English mail has not brought any thing material: — It is now clear beyond all doubt, that the Nation is indisposed to any measure that may tend to a war for so distant and disputable an object as the one in dispute. — We are desperately committed in the Business, but some good chance may save us.

Nullum numen abest si sit prudentia 1), sed nos te facimus Fortuna Deam.

The Debate in the House of Commons was deferr 'd till to day.

I shall be very happy to find that your wise and spirited activity produces some naval Bustle in the Republic: The Effect will be in proportion to the promptitude and the Publicity.

Hague April 12th

Le 18 Avr.

J'ai l'honneur Monsieur de vous faire mille remerciments de votre Billet: J'y trouve pourtant quelques symptomes assez guerriers. — La démission que le Comte DE FLORIDA BLANCA a voulu donner marque au moins qu'il n'entre pas de bon coeur dans le systeme du jour; — et vraiment je n'y conçois rien. — M. DE CAMPO ALANGE a de talens infiniment supérieurs à ceux de Monsr CABALLERO son prédécesseur dans le Departement de la guerre: — — il avoit aussi l'esprit de prêter beaucoup d'argent au Roi actuel 2) avant son avénement au Trône.

Mons. DE LERENA avoit deja le departement de la Trésorerie: — C'est un Parvenu; très borné.

Les Lettres du 14 sont arivées de Londres: — Elles ne contiennent rien de remarquable. — Le courier qui est allé par ici il y a quelque

---

1) Zie deze spreuk ook door Mr. W. VAN CITTERS vermeld, III. 296 (1787).

2) Aan KAREL IV.

Digitized by Google

jours à Berlin ne portoit rien que les papiers relativement à notre démêlé avec la Cour de Madrid.

Apparemment le Message du Roi des François ne fera pas fortune.

J'avois deja soupçonné la généalogie de l'être amphibie dont il est question; c'est un embarras de l'avoir adopté; - il ne sera pas aisé s'en defaire.

Je n'ai pas encore vu les instructions de KNOBELSDORFF: 1) je serai charmé de les parcourir. — Je m'occupe actuellement à faire copier les pieces de ce matin; pour que nous puissions les relire ensemble dans un moment de loisir.

Voici une lettre que je viens de recevoir de Monsr. le Cte de FERNAN NUNEZ; au moins cette lettre est assez pacifique. — Vous y voyez qu'il a expédié d'abord par son courier le paquet que vous m'aviez confié.

Les Bulletins de Paris disent qu'on arme 6 vaisseaux de Ligne à Brest; 6 à Toulon et 2 à Rochefort, avec 12 Fregattes: Je n'en crois pas un mot. — Les Malheurs de la France empirent de jour en jour; — Les recits de tout ce qui vient de passer la semaine dernière dans les rues de Paris font horreur.

Demain J'aurai l'honneur, Monsieur, de vous écrire au sujet de l'escadre: mais vraiment c'est dommage que dans un tel moment le Prince Stadhouder se trouve si éloigné.

J'ai l'honneur d'être avec un parfait attachement.

Voici Monsieur deux Courriers qui viennent d'arriver avec des Depêches pour les Cours de Berlin de Vienne et de Constantinople conformes à ce que nous avions souhaité au sujet de la Pacification. — Il faudra que j'expédie ces courriers en quelques jours; — Je me rendrai chez vous environ les deux Heures.

Mardi.

Les Depêches, Monsieur, que je viens de recevoir, et dont vous aurez je crois le detail dans le paquet de Monsieur RHEDE ci-joint,

---

1) Verg. deze Verzameling III. 618 (De Prinses van *Oranje* aan VAN DE SPIEGEL, 25 April 1790).

Digitized by Google

me paroissent d'une nature trop importante pour rester dans mes mains. Je me propose donc de les expédier a Londres aujourdhui. — Je serois charmé de m'entretenir un peu avec vous avant leur depart; et dans cette vue, je me rendrai chez vous à onze Heures et un quart, ou à telle Heure après que vous trouverez la plus convenable: — Je vous prie de me la faire savoir par un mot de vive voix.

Ce Jeudi — a 9 Heures.

Il est bien possible Monsieur que vous ayez deja reçu le papier ci-joint: — Vous aurez la bonté de me le faire rendre.

Le Roi des François risque bien empirer (si cela est possible) sa position: — Le parti dominant de l'Assemblée nationale pensera bien avant de permettre sous un prétexte si équivoque la résuscitation de la Puisance exécutive.

Haye — le 21.

Hague June 7th.

Dear Sir

As it is probable that a messenger may arrive to night from Berlin, (and also as the weather is bad) I will defer waiting on you till tomorrow about ten.

I did not receive any official Letters yesterday by the mail from England, which circumstance was perhaps occasioned by the usual bustle of the King's Birthday. — I collect however from other correspondents that the Spanish answer had not yet arrived, but that the advices brought by a messenger from Gibraltar who had pass'd thro Madrid were thought Pacific and the stocks had risen accordingly.

A Russian messenger went thro this place last night with our Reply to the Russian answer, or rather with Count WORONZOWS Report of what the Ministers had said to Him;— M. DE KALITCHEFF 1), who was so obliging as to call on me on this occasion, assures me that Count WORONZOW professes himself singularly pleased with the conduct of the English Ministry, and with the appearances of a good understanding between the two Courts.

The Dispatches last night from Vienna, state, that Maréchal LAUDOHN was expected there the next day; and that the King of Hungary redoubles his pacific professions.

1) Gezant van KATHARINA II te 's Hage. Z. hiervoren bl. 408.

Digitized by Google

Your Excellency's Dispatches to N°. inclusive have been received, and laid before the King.

I am commanded by His Majesty to express to your Excellency His particular satisfaction with the contents of your Dispatch N°. and to acquaint you that the King is very desirous that the idea mentioned in it should be adopted of sending the Dutch Squadron now ready, to sea, with orders to proceed to Portsmouth.

It is probable that His Majesty will send a Squadron, of about Twenty ships of the Line, to cruize off the coasts of Spain, for the Protection of the British Commerce; and in order to be ready to act, if the Negociation with the Court of Spain should fail, or events should arrive to require it. At all events, however, it is extremely desireable to have the Dutch Squadron sail for Portsmouth; — It will tend to demonstrate the friendly connection subsisting between the Allies, and will be extremely important for the common cause.

Whitehall 8th June 1790. LEEDS. 1)

Dear Sir

Our Papers from Berlin are the same in all respects, except that you have not yet received Copies of the last Instructions to Constantinople and to Vienna; I will have them prepared for your use tomorrow.

The Note verbale given to the Prince REUSS was accompanied with a very curious Precis of Count DE HERTZBERGS speech on that occasion: I have not got it, but I think that it is annex to the copy which M. DE REEDE sent to the Princess of ORANGE. — I will attend carefully to your Hint, when that Gentleman calls on me.

My Letters to night from Vienna mention the return of Marshal LAUDOHN, and a Report that the Negociations at Jassy are to be resumed. — There is also a private dispatch which I have not yet decypher'd.

I have the honour to be

Hagune, June 9th

Hague, June 15th 3 p. m.

Dear Sir

The Inclosed arrived by a courier who left London on Saturday night. — The following is the only Paragraph that I have received respecting Spain:

---

1) Aan Lord AUCKLAND. Z. hierbij Deel III. 627.

Digitized by Google

„We are in hourly Expectation of Basilico from Madrid. — The „messenger who arrived on the 1st instant brought only general pa- „cific assurances; but a subsequent Letter from Mr. MERRY 1) (by „the post) rather checks our Hopes of an amicable adjustment."

This Courier has brought an answer to our commercial projet: The King's Ministers persist in desiring to have the Port of Rhio and state very good Reasons for it; as being of no possible use to the Republic, but necessary to us in order to ground the monopoly of your spice Trade which we are willing to secure in the European markets. — Some other small alterations are made, but they are not of a kind to be objectionable here; and I have not in my conscience any doubt, that the Treaty is (as we honestly mean it to be) *very advantageous* for the Republic; but I cannot answer for its being so considered here; before I take any farther step I will beg leave to ask your opinion respecting it.

I hope and trust that your Squadron will immediately sail. In a late List which I have seen of it, mention is made of only three ships of the Line; we had supposed that there were four.

I cannot believe that Spain will push us to Extremities; but their conduct under any possible supposition is beyond my comprehension.

I am with esteem and real attachment.

Hague, June 30th 1790.

Dear Sir

I return the Spanish Manifesto with sincere thanks for the communication: I presume that it has already been sent from Madrid to England; but the Spanish Ministers have such strange Reserves and senseless mysteries that the contrary is possible; and therefore as the Paper is in some points of view important, I have avail'd myself so far of your goodness as to transmit a copy by the packet this morning.

I think that you desired to have the inclosed statement of Monsr. COBENTZELS unaccountable expressions: — do not take the trouble to return it to me. — You will have the goodness however not to allude to it in your letters to M. DE HAAFTEN, for a reason which I will explain.

Many thanks for your French Papers which I find not uninteres-

1) Op het Congres te Amiens Secretaris van Lord CORNWALLIS. Z. R. J. SCHIMMELPENNINCK en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd, I. bl. 258, 264 enz.

Digitized by Google

ting: — I should be ashamed of our new Friends and Allies; but certainly if the Assemblée nationale has any wisdom it will in the present quarrel profess to side with England against Spain. — I am assured from the Information même d'un Enragé, that in the Evening of the late Crusade against Rank, Genealogies and Liveries, the majority of the Assemblée was not merely in the fever attendant on a full dinner, but drunk in the coarsest sense of the word.

Dear Sir

I return the inclosed with many Thanks: — I confess that my passions are not very strong in favour of the Swiss Troops, who have behaved very ill, first in deserting the King of the French at Versailles; — next in robbing their Officers at Nancy; — and lastly in their ill supported rebellion against the National assembly which they had recently sworn to support. — Cicero somewhere says „Vera virtus radices agit atque etiam propagatur:" I fear that the same thing may be said of the spirit of mutiny and revolt.

No news by the English mail to night! I have a Letter from SYDNEY SMITHS uncle, who writes positively that the King of Sweden „has obtain'd from the Empress of R. as good Terms for the Turks as for Himself."

Mr. EWART calls Mr. VAN STRAETEN „a man of influence in the Netherlands;" it may be so; but I never heard of Him before. — It seems to have been a measure on the part of the Congress to send a sort of spy to each of the Allies.

Sr. ROBERT KEITH writes that Count COBENTZEL gives Him fair words and fine assurances as to the Belgic Business: but I cannot help remarking that nothing definitive is arranged or proposed by way of plan: — and the delay is vested upon the absence of His Hungarian Majesty.

Having had the full use of your Dantzig paper, I return it with Thanks, and hope that you mean to send it with Instructions to M. DE REEDE.

Hague, Tuesday night.

I this moment receive the inclosed: — and nothing more. — Stocks had risen 1½ pr. Cent. Your Squadron not yet arrived — the other Squadron had sail'd. — I am in all the bustle of a great breakfast.

Digitized by Google

I propose to dispatch to night at six o'Clock to Breslaw — wil you write to REEDE. — Shall I previously call on you?

Monday Morning.

Dear Sir

You may possibly wish to peruse at leisure Mr. EWARTS statement of the Negociations of Reichenbach; keep them as long as you find convenient: — and if you wish to have a copy of the Reflexions ultérieures, either direct one to be made, or I will have one made for you. — The mail from England is arrived: I have not received any official Letters, and there does not appear to be any News: — I have a private Letter from a Friend high in the Government, in which there is the following paragraph: „Spain is certainly active in negotiating Loans, and in making every sort of preparation: — In France the Ministers evidently wish to involve that Country evidently in the Spanish war; and they have lately gain'd great ascendency in the National Assembly, which is however conceal'd ably and artfully; *La Fayette and Mirabeau ave secretly acting with the Ministers:* — You will tell me that Spain is mad if she goes to war with us: I agree with you: she will possibly lose her Colonies and with them her Existence: — But this is not the first instance of a Nation being ruin'd thro personal motives. — Count FLORIDA may lose his situation as well in war as in peace; and the Restoration of a fixed Government in France may not be accelerated by a foreign war. It is certain that the French and Spanish Ministries wish to try the Experiment. I have however no apprehension for the Consequences except as to the Expence."

I was much obliged to you for the communication of the extract to M. DE REEDE: I had already stated the Business with some degree of accuracy and with earnestness: but your paper enabled me to add some farther remarks and to give them the force of originating from you.

These small Businesses of Negociations, wars, revolutions, and Barriers, must not make me forget the more serious and important concerns of this World: — I mean the Newfoundland puppy, respecting which you spoke to me: I had retain'd one, the finest of the whole Produce, for myself; but I have others in England, and shall have other occasions: — I think it probable therefore that you will receive one in a day or two, and I recommend him to your particular Friendship.

Digitized by Google

Dear Sir

It may not be quite immaterial for you to givé a cursory perusal to the inclosed papers: be so good as to let them be return'd to me under a blank cover: — you will observe in HERTZBERGS Letter, the three last pages of which are well written, that he had received one from the Belgic Congress. — If M. DE REEDE shd. send you a copy of it, I shall be glad to have it. — How can they be so absurd as to press the King of Hungary not to send Troops? Nothing less than the approach and perhaps the presence of a large army in full force can settle the Business, which will otherwise fall into extreme distractions, and produce a great effusion of blood: — I shall take the Liberty to write to this effect to Mr. JACKSON to day.

I will take care that the printed Treaties shall be expedited from England.

I will return the Polish Paper with many Thanks and also with a copy of Mr. HAILES's Reveries.

Friday Morning.

Hague July 1th.

Dear Sir

Have the goodness to peruse the inclosed Lines from the Duke of LEEDS on the subject of the late ministerial Note from Monsr. DE HERTZBERG to Monsr. DE REEDE: — The restless and rapid pen of the former is incessantly hurrying us all into new Brusqueries and embarrassments: 1) — The Ministers of England are now displeased at the levity with which they are said in a formal State Paper (which may possibly appear next week in all the Gazettes of Europe) „d'avoir contracté des engagemens de prendre les mesures nécessaires pour favoriser celles du Roi de Prusse, et *notamment empêcher les Cours de France et de Dannemarc de gêner les operations* de Sa Majé. Prussienne en se melant de la guerre." — They will not be more pleased with the strange instructions to the Prussian Minister at Sweden relative to the subsidy, which of course will render that Transaction as public as if it had been publish'd in the Journal de Paris. — I take this occasion to remark and lament the difficulty there is of maintaining any secret which goes before the secret Com-

1) Klagt van VAN DE SPIEGEL (bij VALCKENAER) 1ste Deel bl. 16. „HERTZBERG is oorzaak van alle kwaad."

Digitized by Google

mittee of their High Mightinesses: I observe to day in one of my Paris Papers that your late Instructions to M. DE HAAFFTEN at Vienna were publish'd at Paris on the same day that they arrived by your special messenger at Vienna.

I also beg leave to confide to you a private Letter which I have just received from L[d]. CHATHAM; — If you think that the Prince Stadhouder would like to read it, have the goodness to send it to Him.

I have not received any Dispatches this evening from Breslaw.

Sunday evening.

Dear Sir

I inclose for your use the copy which you wish'd to have of Mr. HAILES's Paper on the Dantzig question.

According to S[r]. ROB[t]. KEITHS Dispatches received this evening, the whole of the Austrian army intended for the Netherlands will be 40,000 man, and may be calculated to arrive in two Bodies upon the confines of those Provinces in the last week of October.

S[r]. R. KEITH has never acknowledged the receipt of my long Letter to him by M. DE HAEFTENS servant: — but I suppose that he has received it.

I have this moment got a Letter from Breslau dated a day later than those which arrived yesterday; but it is in Cypher.

Mr. FITZHERBERT has written to the English Consul at Amsterdam „that his negociation with Spain is so far advanced as to induce to order his servant to come with his effects."

Dear Sir

I hope that your Head-ache has not survived the horrizontal attack which you made upon it last night.

I have just received the mail from England: — no news yet from Spain.

The Ministers have sent to me under flying seal some dispatches to Vienna and Berlin: — We will talk about them this Evening when I propose to wait on you for a few minutes about eight o' Clock, unless I learn that the hour will be inconvenient to you.

Monday 9 o' Clock.

Digitized by Google

Saturday Evening

Dear Sir

I beg leave to communicate to you for your Perusal the copy of a dispatch from the Duke of LEEDS to the Kings Minister at Petersburg. — The Duke of LEEDS did not at the time know (what He will since have learnt) thad the Empress has already offered to the Porte the conditions of the status quo.

I also send you a faulty and hasty Translation of the Spanish answer, exactly as I dictated it to my private Secretary upon a first Perusal. — M. DE LLANO 1) had promised to give me an accurate French Translation, but he delays it. — I collect from this paper that the Court of Spain means gradually to give way; but I presume that Mr. PITT will not discontinue our armaments till he hears definitively from Mr. FITZHERBERT, who had been longer on the road than had been expected. — I will give you the French Translation to morrow noon.

Hague July 15th 1790.

Dear Sir

The inclosed paper is copied for your use. It is one of the Royal lucubrations (of which we have seen so many) framed for the purpose of substituting professions in the place of principles, and for the gratification of rapacity under the cloak of justice. — It is good policy as well as good morality to wish sincerely that this Trucking and Tricking Negociation may end in peace but also in the disappointment of the parties concern'd, and Sr ROBERT KEITH whose Dispatches I this moment receive, and confide to your Perusal, seems to be entirely of this opinion. — Have the goodness to return them to me; — they are interesting enough.

M. DE LLANO call'd on me, and shew'd me a letter of the 5th June from Co. FLORIDA BLANCA: it contain'd general expressions of a wish for peace, but nothing so definitive as we wish'd to see; I wrote however fully to Mr. PITT.

I propose to wait on you to morrow morning about ten o' Clock.

Hague July 22.

Dear Sir

Tho it is more than probable that the English Ministry receives

1) Gezant van Spanje te 's Hage.

Digitized by Google

accounts in great detail respecting the Spanish armaments, I shall be glad to send any thing on that subject that you may have the goodness to furnish. — and particularly the List from your Consuls: — more especially, as you may recollect that Mr. GRENVILLE requested me at the opening of our Spanish Disputes to apply to you.

M. DE WELDEREN call'd on me yesterday to communicate his news of a Pacification between the two Kings, on a private authority of the 7th inst. from Vienna. — I told him at the Time that I thought it at least premature, if not utterly improbable; more especially as I had upon my Table a Letter of the 11th inst. from Mr. EWART. I have since received Dispatches of the 10th from Sir ROB. KEITH, who says that the Court of Vienna maintains a Reserve and air of mystery towards the Ministers of the three allied Courts 1), and will not communicate to them the purport of the answer sent to Reichenbach; but he has no Idea that a Pacification is near.

Publica privatis secernere! — Your Officers of Excise, and my maitre d'Hotel inform me that it is incumbent on me to apply thro you to the States of Holland, for remission of the Duties which I have paid during the first four months of my residence here. — — If such application is consonant to uniform and settled usage I will make it, but not otherwise: — and you will have the goodness in that case to tell me when I see you whether it should be made in writing.

In order to rectify my judgment respecting the great affairs of this World, I propose to wait on you to morrow morning at ten, unless I should hear from you in the mean time that you rather wish to see me to night. — I am in daily expectation of a Messenger from Reichenbach.

Pray do not forget the repented Exile of Rotterdam.

Hague 26 July.

Dear Sir

I have received dispatches of the 18th from Reichenbach. — Mr. EWART appears apprehensive that the military Cabal may precipitate his Prussian Majesty at all Events into a war and is taking pains

---

1) Groot-Britannië, Pruissen en Nederland.

Digitized by Google

to counteract that cabal. He also suspects the Prussian Ministry, and also LUCCHESINI and JACOBI of being engaged in some mischievous communication with the People of Hungary — and this confirms what I heard last night from Sr. ROBT KEITH, that the Dissensions of the Diet at Buda are become so great, that his Hungary Majesty has entirely postponed his coronation for the present.

The Austrian Ministers at Reichenbach profess themselves desirous to persuade the K. of Hungary to agree to the Terms of the Status quo. „With regard to the Netherlands," they approve of restoring the ancient „Constitution with the guaranty of the Maritime Powers 1) and such farther facilities as the circumstances may require; but they object to the idea of an armistice, or to combining it with the armistice on the side of Turkey, tho they declare that their Court will not employ force unless in the last extremity, *and not without the consent of the maritime Powers.*"

Thursday.

Dear Sir

My last nights Letters from Vienna contain good synptoms of Peace. — Il appears beyond a doubt that there is not any concert between the Kings of Spain and Hungary respecting the Spanish armament, and the Austrian Ministers and Spanish Embassador were as much astonish'd at the news as M. DE LLANO was when I first mentioned it to Him here. — Prince KAUNITZ even express'd himself upon it in terms of strong censure of M. DE FLORIDA BLANCA.

Secret.

M. DE JACOBI had been assured by the Austrian Minister, that the K. of Hungary would not press his operations against the Turks, that he would write again to the K. of Prussia in two or three days: — and that he had reason to expect the Empress of Russias consent to a general armistice.

I am curious to know the true state of the K. of Swedens Victory. — And above all curious to seen how the Court of Spain can get out of their scrape with us.

I shall call on you for five minutes to morrow morning about ten.

1) Van Groot-Britannië en Nederland.

Digitized by Google

My dear Sir

have not received my usual dispatch from Brussels: — whether Lord ELGIN's silence is occasion'd by a want of material or by a superabundance, time will shew.

The inclosed private letter from my worthy friend the Clerk of the House of Commons will amuse you when you can find time to read it. — It is a good specimen of English opinions on the affairs of France.

Ld. ST. HELENS writes to me, that C[te] FLORIDA BLANCA is likely to be convicted of a dilapidation in the Royal Revenues, tho not for his own profit. — He thinks the Power of the Spanish Government too strongly rooted for the present, to be shaken by the strange conduct which is pursued. — Spain has shewn some great attentions lately to England and has made a most liberal offer for the adjustment of the Nootka-claims which will be accepted.

I am amused by these or such articles of the French news.

„Pour ôter tout embarras dans l'esprit des juges du nouveau tribunal, *et pour legitimer à l'empressement du peuple les vengeances qui lui sont dues*," on vient d'abréger les formes des procès criminels comme prescrites par l'Assemblée constituante; d'abolir les delais donnés à l'accusé, ainsi que tout appel; et tout delai entre le jugement et l'exécution.

En même tens qu'on a destitué les Généraux „Il a été décreté que tous les soldats condamnés pour faute d'indiscipline seroient élargis et rentreraient dans la ligne."

L'Assemblée *fidelle aux principes* vient de licencier les Regimens suisses, et accorde 150 L. à chaque soldat qui entrera dans les legions nationales, ainsi que des retraites et pensions aux sous-officiers „conformement à la genérosité qui caractérise la nation Française, et qu'elle doit à de fidèles Alliés."

Reste à voir de quel oeil les Cantons regarderont une telle perfidie.

Thursday night.

Dear Sir

I return the inclosed with many thanks: M. DE LLANO had already communicated it to some of the Foreign Ministers thro whom I had received a copy of it: — I will not however omit to thank him for allowing the communication te be made to me.

I begin to believe that we are at the bottom of the whole secret in

Digitized by Google

that paragraph which describes the Duke of LEEDS, as saying „avec l'air le plus sincere, le plus franc, le plus ferme et le plus decisif que le Desarmement n'aura pas lieu avant que la négociation sur la question de Droit ne soit un peu favorablement avancée."

I omitted in the midst of other matters which overwhelm'd us last night, to talk to you about the Expedience, if possible, of bringing about suspension of hostilities entre les Belges et l'Armée autrichienne; Ils se coupent la gorge actuellement à pure perte. — It is no longer a question to be tried between the Luxembourg Garrison and SCHOENFELDTS Troops. — It is really a painfull consideration to witness the daily spilling of Human Blood to no end or purpose.

Dear Sir

I observe in a private Letter from the Duke of LEEDS to Ld HENRY SPENCER by the Packet which arrived to day, two Paragraphs which may be worth your Perusal and therefore I transcribe them for you:

„I have sent officially to Lord AUCKLAND a copy of the Note which Ld GOWER is directed to deliver to the French Ministry on the subject of the armaments *ordered* to be prepared in France: That *order* though little likely to be formidable in its consequences (considering the present state of that Country) was by no means of a nature to pass entirely without notice on our part, and I flatter myself what we have done will be approved by our Friends at the Hague.

„We shall have fifteen sail of the Line in the Downs in a few Days: This armament occasions no small speculation among the Corps Diplomatique in London; and I believe the impression it may make elsewhere will amply compensate the Expence it occasions."

I wonder that we have not yet heard from England on the Belgic Business.

This scrawl requires no answer.

Saturday.

Dear Sir

You will be greatly pleased with the contents of the Packet which I transmitted to you last night from M. DE REEDE. — I flatter myself that the Letters which you and I have writen to our Negociators have contributed much to this turn, which I trust will have succes

Digitized by Google

beyond any wishes that we could have form'd in the outset of the Business: — More especially as it is certain that the Austrian Embarrassments are increasing in every quarter. — It made me smile to read that article in which Mr. EWART and M. DE REEDE insist on an *armistice* for the Low Countries.

I will send you a Copy of all Mr. EWARTS dispatches and inclosures in the course of this morning; if you have any thing beyond what they contain I shall be glad to see it.

We will discuss the result any hour to morrow evening that you may find convenient to appoint.

But at present, I wish merely to know, as my Courier will go to England at nine o'clock, if there is any matter in this Business that you wish me particularly to recommend to his Majestys Ministers, who will undoubtedly send a dispatch of immediate approbation to Reichenbach.

Dear Sir

The inclosed Letter from Col. GARDINER 1) mentions some circumstances of which we were not before apprized.

The Letter from M. VAN EUPEN is also well worth your perusal (*except* the last paragraph). — It is totally in a different stile from his Letter of the 15th and gives me a suspicion which I mention to you in the utmost confidence:

He states the reasons on which the claim of LEOPOLD might be founded so pointedly and so strongly, and argues against those reasons so vaguely and so weakly, that I infer from the whole paper, that his Intention in writing it was the reverse of malignant. 2)

I have not seen M. DE BUOL, and shall be glad in due time to know what the Prince DE KAUNITZ has written.

Keep the inclosed to read at leisure.

Dear Sir

1°. I return your Packet with many Thanks — unless we fall asleep with good Cards in our Hands, that Belgic Business must

---

1) Vermoedelijk uit Warschau. Immers een brief van den Colonel WILLIAM GARDINER, gewezen Britsch Minister in Polen, (16 Dec. 1795) komt voor in *The Auckland Correspondence*, III. 328.

2) Over de komst van VAN EUPEN naar 's Hage in Aug. 1790, verg. dit Deel hiervoren, bl. 218 volg. en het *Résumé des Négociations* van VAN DE SPIEGELS kleinzoon, p. 42, 318 suiv.

Digitized by Google

play itself to the Credit of the Alliance and to the Advantage of the Republic.

2°. I inclose the Gazette which mentions the result of the Reichenbach business, as you may be curious to see the form of expression in which the English Cabinet has transmitted that Transaction to the Public.

3°. I send for your private Information the Extract of our Dispatch to Petersburg: — The circumstances of the case are such „que pour eviter une Franchise offensante, on s'est cru obligé de prendre un ton de persifflage."

4°. I confide the Dispatch which I received to Day on the subject of the Swedish subsidy; and I presume that it would be quite superfluous to say one word upon the subject to their High Mightinesses.

5°. I beg the favour of you to glance your Eye over the Letter which I have griffonned to VAN EUPEN: it appears to me harmless and yet to leave the Door open for His farther Correspondence.

On the 17th a messenger left London with full Instructions to Mr. FITZHERBERT (of 28 Folio pages) on the Spanish Business.

When you return the inclosed papers, do not take the trouble to write with them.

Monday.

Secret.

Hague, Monday.

Dear Sir,

M. DE NASSAU and M. VAN LEEMPOEL 1), having arrived too late to see you this morning, came to me, and pass'd above an Hour in Conference with me: I state the general Result to you, that you may turn it in your mind before you receive them to morrow.

The general Profession of their visit was to desire good Offices in the present situation; and tho M. DE NASSAU has the manners and appearance of a well-meaning man of sense, His Reserves were such during the first twenty minutes, that I began to suspect we should talk of nothing but the bad weather. — This however was not their plan clearly, and by degrees we arrived at a discussion of their very critical circumstances: — They said that upon a full view of their Force, and means of Resistance, supposing the people to continue steady, they had reason to believe that they could effectually resist all the efforts of the expected army; but on the other hand they ad-

1) Graaf van NASSAU-CORVOY, in het *Résumé des Négociations* p. 42, 315 suiv.

Digitized by Google

mitted frankly that this was a point of calculation in Tactics, in which they might deceive themselves: — and even that supposing their resistance to be practicable and maintainable, if it were to be attended with general misery and devastation to the Provinces, a good citizen might well doubt whether the favourite Idea of Independence ought not to be sacrificed to the improved Government offer'd thro the mediation of the Maritime Powers, which Government they admitted to be as favorable to Liberty and Civil Happiness, as Human nature can allow. They also admitted thad if the means and moment of profiting to the best effect of the Influence and the Disposition and real Interests of the Maritime Powers should be neglected, the consequences might be irreparable. — But on the other Hand they said plainly and repeatedly, that the Members of the Congress might fall immediate victims to the popular madness, if they should seem to encourage any sentiment tending to return to the House of Austria. — I stated in reply the greater inconveniencies and dangers to which the Congress might be subject, if they continued with a blind and deaf Enthusiasm to flatter the People in a perseverance which all mankind must think culpable when the liberality of our offers shall be considered, and which from every information I believed would give way upon the near approach of the Austrian Army: — They would then have made their case desperate in the Eyes of their own people, of the Allied Powers, and of the Government to be reestablish'd. They seem'd to feel this reasoning but still reverted to the impossibility of their taking any ostensible step without certain and entire perdition to themselves. — I ask'd whether they could not in confidence and thro the Men of leading influence prepare the people, or at least sound them in a way to give a pacific disposition, and that with the same success as they had already had in giving a disposition of revolt and resistance. It was clearly evident from the Tout-ensemble of what pass'd, that they would be glad to accommodate the Business if they knew how to do it. And it must be confess'd that their individual position is full of difficulties. It occurrs me that possibly an armistice might be managed with advantage to the Business, suppose for a month.: Those skirmishings in Limburg tend to nothing but the Effusion of Blood 1).

1) Verg. de *Insinuation Verbale* van den Graaf van NASSAU (17 September 1790) in het *Résumé des Négoc.* p. 315 suiv.

Digitized by Google

Dear Sir

Private.

I have had a visit this morning from the Cte DE NASSAU and M. VAN LEEMPOEL, and they will find you at the first moment that they can find convenient to you.

Their language is lowering very fast; they came to ask me whether I thought it possible for the Congress to frame any paper proper to be address'd to the three allied Powers to obtain their Intervention to suspend the Entry of the Austrian Troops into the country: — I answer'd that they must find a good „Base" for such a request, and that I knew none short of receiving a disposition to consult the People for the purpose of receiving the conditions to be offer'd: — They express'd a fear that they could not go farther than a Request to have time to state to the allied Powers their pretensions to Independence. — They also express'd a wish to have the Government give to one of the young Arch-Dukes for life and other ideas which they will explain to you.

I desired them to obtain good information for us respecting the alterations in the Constitution proper to be insisted upon for the real Benefit of the Provinces.

Dear Sir

I adopt the intimation given in your Note for the reasons which you state: — and besides, the Prince was so fully prepared to expect some proposition of the kind in question and is so well inclined to promote it, that He will lose no occasion that may present itself at Amsterdam. — Perhaps it might be of use, if without adverting to our conference of this morning, you sh^{d}. in one of your Letters suggest to Him the expediency of talking with Mr. RENDORP and other principal persons. — It would assist the common cause, and have a very wholesome effect both here and in Spain, if the States-General would give to the Comte DE SANAFÉ the sort of answer which His Memoire merits.

Mons. DE MERCY supps with the Embassadress 1) this evening: — I shall try to impress Him with the necessity of giving a definition and satisfactory turn to His conference with you to morrow.

---

1) Lady AUCKLAND.

Digitized by Google

I have not received any Letters or papers from Paris of a later date than the 20th when the debate relative to the Ministers was not finish'd.

Hague, Tuesday.

Dear Sir

Every thing goes well at Reichenbach — and Mr. EWART expresses hopes that on the 26th, the negotiators would be able to establish a fixed Basis of Pacification between Prussia and Austria.

I send the inclosed for your Perusal as important — Have the goodness to take care of it as it makes part of the original dispatch.

I propose to call on you for a minute at ½ pt. 9 to morrow — unless I hear that it will be inconvenient.

Sunday night.

Our Consul writes to me that according to every intelligence in his possession, He does not believe that there is any assemblage of Dutch Patriots at Dunkirk, or any business going forwards there in which those gentlemen have any particular concern.

Secret.

He mentions to me in confidence that His House has received a commission to transport two Thousand Horses from Dordrecht and the neighbourhood immediately to Dunkirk, and he dextrously asks if I see any objection to his doing this which in respect to Him is a mere mercantile transaction. — I could rather wish that he had kept his secret to Himself, and shall decline giving any opinion; at the same time I do not see that either you or I can object to the business, tho it is easy to foresee that M. DE BUOLS complaints respecting it will be noisy and urgent if the matter should come to his knowledge. — Ce jenne Monsieur me fit hier un discours très éloquent sur les vrais Intérêts de l'Angleterre, and sur sa prépondérance immanquable en cas qu'Elle voudroit bien se mêler un peu dans la croisade Royale." — He inform'd me also that he had received under flying saal and had forwerded to England a Memoire on the part of the K. of Hungary protesting against all Ideas of eventual Conquest or aggrandizement, — you may get Him perhaps to communicate that paper to you.

Digitized by Google

Dear Sir

I return the inclosed with many thanks for the Perusal of it: — It is evident that the restless and accursed spirit of French Intrigue is at work both at Berlin and at this place and probably in London: but it is not easy to trace clearly the object and line of the Intrigue: — I will in Confidence draw Mr. PITTS attention to the Business in our Post-office; and by the help of what M. DE REEDE may send, and of M. TINNES farther labours here we shall probably arrive at the bottom of the Transaction.

Voici la substance de que je viens d'écrire au Duc de LEEDS au sujet de Dantzig et de Thorn.

„I have repeatedly call'd your Grace's attention and that of the Kings Ministers to our commercial Interest as connected with the cession of Dantzig and Thorn: — The Grand Pensionary has recently communicated to me in writing His general Ideas on that subject: His Paper is express'd with such force and perpicuity that I will not weaken it by translation, but will beg leave to transcribe it as a part of my dispatch; — and I shall recommend to Him to send it to M. DE REEDE who will see how far it can be carried into effect, with the best advantage 1), as he is soon going for a few weeks to Warsaw."

I have no doubt that Mr. EWART will have similar Instructions to those which you may send to REEDE.

Thursday.

Dear Sir

I send you the Dispatches which contain Sr R. KEITHS Instructions: — You will find nothing contrary to your projet; on the contrary the Kings Ministers have in the form of a dispatch pursued exactly the same principles with you, and in the same order and arrangement; except only that they have not adverted to two of the supposed Turkish demands except in general words, nor to Prince KAUNITZ's new doctrine, because they inform me in a private letter that they wish'd previously to know what w^{d} be the answer from Frankfort, in order to take it up even more formally as necessary — I will immediately forward the dispatch to the Baron DE HAEFTEN.

---

1) Z. deze Verzameling hiervoren, bl. 238—240.

Digitized by Google

Private.

On this occasion of the poor Greffiers death 1), I much hope that the Prince in the kindness and support which he may give to the young Greffier 2), will feel that it is both becoming and usefull to the good conduct and future Energy of Government, that the arrangement should pass thro your hands; and that the young Greffier who is already so much and so cordially attach'd to you, should have the satisfaction of receiving farther obligations from you in this critical moment of His life.

M. DE MERCY has received powers from the Emperor, to attend here „as Plenipotentiaire": — I observe that there is an affectation not to call it a Congress, *because* they say that at a Congress, tous ceux qui y sont presents, sont censés d'y avoir un intérêt: for this Reason however I will take care to call it a Congres on all occasions.

I will write to Sr R. KEITH, that it is no longer necessary for the Court of Vienna to send a declaration.

Tuesday.

I yesterday saw M. RENDORP at Court and found him highly pleased with the communications made to thim, and with the proposed instructions; and he even remark'd to me the expediency of the Republic maintaining an appearance of readiness for action, at least till the Businesses in our neighbourhood are adjusted; and I conceive that this will be (as it ought to be) the general opinion.

Can you explain to me why you have not received dispatches from Vienna by the courier who pass'd thro this place on Tuesday night, and embark'd yesterday with the mail to Harwich. — I am also surprized that S[r] R. KEITH omitted this occasion of writing to me.

I have urged the young Greffier to expedite the Translation of the proposed Instructions, that if possible I may forward it by this post to England: — it is of importance to do so.

I this moment receive another long letter from VAN EUPEN.

Le 20 Août.

---

1) De Griffier Mr. HENDRIK FAGEL, sedert 1744 bij de Vergadering van Hun Hoog Mog. in die hoedanigheid werkzaam, 85 jaren oud, overleed 19 October 1790. (Gazette de Leide) Z. SCHELTEMA, *Staatk. Nederland* in v.

2) Later Ambassadeur (onder Koning WILLEM I), Baron H. FAGEL.

Digitized by Google

Monsieur le Grand-Pensionnaire!

Vous avéz bien voulû Monsieur le Grand-Pensionaire, accompagner les papiers, que vous m' avéz permis de laisser chez vous ce matin, d'une lettre, dont le contenû est aussi obligeant, qu'agréable;

Je vous supplie Monsieur, d'en recevoir mes vifs remerçiments, et d'être bien persuadé, que le Roi mon Maitre 1) sçaura duement appréçier toutes les marques de complaisançe, et d'Egard que L. L. H. H. P. P. voudront bien lui doñer;

J'ai l'honneur d'être avec une vénération toute particuliaire (sic)

le Baron DE BUOL SCHAUENSTEIN.

Ce 23 Août 1790.

Friday Evening.

Dear Sir

The inclosed Dispatch will well deserve your best perusal and consideration; and I shall be glad to concert with you the means of carrying into Execution with advantage the several Inferences which are stated in the concluding Paragraph.

I have also received by this Days mail a private letter from a Friend high in the Confidence of Government, in which there are the following sentencies.

„In the present state of affairs, when we are exerting ourselves „to restore Peace to the North and East of Europe, would it not be „expedient to consider fully and maturely, what is likely to be the „effect, as to ourselves, of the Belligerent Powers being extricated „from their embarrassments, and being left at liberty to employ their „strength as new circumstances may require. — Whether the Spanish business may end well or not, as long as England is powerfull, „she will find enemies if opportunities are not wanting; and therefore „I look forward with some hesitation to the consequences of the General Pacification, which we are so earnestly labouring to effectuate." I allow that question to be serious, but I believe upon the whole that Humanity and good Policy are of the same side in the deliberation.

The Swedish Victory will not I fear relieve His Swedish Majesty 2) from Distress; it reflects nevertheless great Honour on his perseverance activity and valour.

---

1) De Koning van Hongarije, sedert Keizer LEOPOLD.

2) GUSTAAF III.

Digitized by Google

Hague, Septr. 20th 1790.

Dear Sir

I do not suppose that the various dispatches which I received last night from Vienna, Breslau, Warsaw and Petersburg contain more than is already known; but I will mention the most remarkable points in few words.

Vienna 8th *Septr.* — The Diploma inaugural from Hungary is not yet brought to a shape likely to be acceptable to His Apostolic Majesty. Count COBENZEL has received *certain* intelligence that the fortifications of Oczakow have been demolish'd. — Satisfactory assurances have been sent from this Court to Breslau on the Belgic Business, which His Apostolic Maj. does not wish to separate from the Interference of the King of Prussia; tho it will be exposed to great enbarrassments and uncertainties unless the two Maritime Powers will take the lead in the conduct of it. — Orders are sent to Prince REUSS to desire that Instructions may be given to the Prussian Minister at the Hague to join with the Ministers of the Maritime Powers and with Count MERCY who will very soon reach that place.

Breslau 12th *Septr*. — 60.000 men are in march as already proposed to intimidate Russia; the Duke of Brunswick is to command them. — The explanation received here from Vienna respecting the affairs of the Netherlands is quite satisfactory. The future measures of this Court in regard to the Netherlands will be guided entirely by the Maritime Powers, notwithstanding the attempts of the Belgic Emissaries and others to the contrary. — The Elector of Mentz has proposed to elect the Archduke King of the Romans at the same time that His Father is made Emperor: — His Prussian Majesty has refused to agree to this without the concurrence of Hanover and Dresden.

Secret. Cts D'ARTOIS Emissary has proposed a Project for a contre-Revolution, the price of which should be Hainault to the King of Hungary; Alsace to the Elector Palatine, and the Dutchy of Juliers and Bergues to His Prussian Majesty.

Warsaw Septr. 8th. A vote has pass'd in the Diet, never to alienate or exchange on any conditions whatever any part of the possessions belonging to the Republic.

Petersburg Augs. 31th. — The Empress in a Manifesto which she has published says. „Les victoires et les avantages que nous avons remporté sur les troupes Suedoises sont la cause que cette guerre se termine" etc. A courier arrived here on Tuesday from Prince

Digitized by Google

POTEMKIN was dispatch'd the same Day: It is supposed that the brought the Terms on which the Turks have consented to treat. — It is believed here that the King of Sweden received a sum of money from this Court.

Dear Sir

The substance of the Empress of Russias answer to the Court of Berlin is given in a dispatch which I received last night from Petersburg; „The offer of mediation for a Peace on the ground of the status quo is absolutely rejected, and the possession of Oczakow and its district is still insisted upon; in order to this indemnification Her Imperial Maj$_{y}$. will accept the good offices of His Prussian Majesty and the Allies, which she will consider as a flattering proof of their Friendship — but if those good offices are not given, she still trusts in Providence (*by which she probably means the winter* 1)); and hopes to obtain by the force of Her arms, what is denied to the justice of Her cause."

M. DE MERODE and M. RAEPSAET de Flandres are arrived with an answer from the Congress; we shall have an advantage in seeing them separately, and can receive them in full Assembly an other day at your house, or to day if the Business presses.

Dear Sir

M. VAN LEEMPOEL call'd on me to day to say that the Congress had thought it expedient to summon a secret Deputation with full powers from each Province to debate on our Note verbale: 2) — he did not pretend to guess what the result would be, but intimated that VAN EUPEN inclines to accept the advice which we give.

Mr. EWART will be here early in the next month, in his way to England.

The K(ing) of Prussia hearing thad the K. of Sweden talk'd of making a visit to Berlin, has sent an intimation to Stockholm to prevent it.

---

1) Men denkt hier aan den veldtogt van NAPOLEON, in 1812.

2) Z. het *Résumé des Négociations* van L. P. J. VAN DE SPIEGEL, p. 316 (17 September — 2 October 1790).

Digitized by Google

Mr. EWART wishes us to be attentive to EPHRAIM the Jew who is gone from Berlin to Brussels; probably for no good 1).

I wish you could give me sone good news from Spain.

Dear Sir

The Embassadress and I call'd on you to tell you that „an Arrangement is concluded between England and Spain by which the latter consents that England may form an Establishment at Nootka-Sund and trade along the adjacent coast as far as Cape Mendoza."

I receive this by a Courier from Amsterdam.

Would it not be right to send a messenger to the Prince and Princess of ORANGE? the news would help to distract their attention from other cares.

½ Pt. 1.

Dear Sir

Sir ROB. KEITH writes that Count COBENZEL doubts whether the Austrian Ministry can form a proper Declaration to the Maritime Powers, untill they hear farther from the Court of London, and inclines to think that it will be „more adviseable to send full powers to Count MERCY, to enter into immediate concert with the Ministers of the three allied Courts, at the Hague, in respect to the form as well as tenour of what is farther to be done." This plan will certainly be preferable; but in the mean time the Members of the Belgic Congress are risquing a contre-revolution, by the stupid obstinacy with which they decline our advice to them. — They have suffered another defeat; and will be up to the knees in innocent blood.

Mr. EWART promises me the arrival of an Estaffette to morrow with the Russian answer.

Dear Sir

I have sent the copy of the Ratification to the Greffier.

I go to morrow at half past nine to the President of the week in

1) EPHRAIM. Verg. MASSON, *Le Département des Affaires étrangères*, p. 102, 217, 222 suiv.

Digitized by Google

order to deliver His Majesty's Letter of notification, and I will wait on you immediately afterwards; certainly *before* ten.

Many Thanks for the perusal of the inclosed.

Hague, 26 Sept. 1790.

Dear Sir

I happened to meet the Comte DE MERCY yesterday Evening at Mad[e] DE RICÉO. — He took me aside, and told in terms of much apparent frankness, „That tho it became him in the first instance fairly to attempt to pursue that line of measures which his Court might state to him as preferable, he was nevertheless open to conviction, and both disposed and authorized to adopt whatever line might be more agreable to us: — under those sentiments he intended to call on the Grand Pensionary to day, and propose a choice of some other modes conformable to our ideas." — I told him that I had seen you since our conference, that it appear'd both to you and to me (and M. DE KELLER 1) to whom I had recently spoken was, of the same opinion) that the best and most becoming measure for us to adopt would be an explicit, peremptory and ministerial summons to the Insurgents to accept the conditions and to send Deputies for that purpose within a short and limited number of days; and that we hoped he would not object to our saying that he as Plenipotentiary concurr'd in this mode. — He answer'd that he agreed perfectly and would wait on you to day. — I told thim that you were dissatisfied with his Note in which you found nore politeness than precision: he said that it was an object of his intended visit to give you as much satisfaction on all the points, except one, as if a Treaty were concluded — and that as to the one point, he hoped also to convince and satisfy you.

I had written thus far when I received your Note — I will wait on you before ten — and before M. DE KELLER leaves you.

Thursday Evening.

---

1) De Pruissische Gezant.

Digitized by Google

Hague Octr. 12th.

Dear Sir

I am not particularly idle or inactive but I cannot explain to myself how you find time and recollection amidst this Fever of Fêtes to do so much business.

I return Mr. DE HAEFTENS projected Instructions, and have stated them to the Duke of LEEDS as what will be given, unless he has any thing to propose which may be contradictory, in which case it will be duly consider'd here. — In truth there is no harm in our two Plenipotentaries having Instructions differently express'd if they tend in general to the same points and conclusions, — and it is impossible to state the several objects with more force and perspicuity than you have done to HAEFTEN.

I also return your Esquisse of Minutes for the Prologue to our play with M. DE MERCY: — I see nothing to correct in it (except perhaps that it would be better to omit the words „et à leurs intérêts" towards the bottom of the first page) and I even retract this criticism at the moment that I write it, because I recollect that the same words are in the Reichenbach Conventions, — perhaps there should be a paragraph at the opening or conclusion of such a paper, to contain proper assurances on our part of a disposition to act with the utmost fairness and cordiality. — I am always fearfull that our conferences with M. DE MERCY will get mild a Tone of mutual jealousy and irreconcileable pretension, which will ultimately create ill blood, and (which is more material) marr the whole undertaking perhaps. — My object would be if possible to manage so as to conduct and conclude our Mediation in such a way as to make other Nations desire to refer to us in Points of complicated difficulty.

I inclose a very sensible Letter from Col. GARDINER — and if you will make any communication of it either to the Prince or to the Comité secret, it is quite at your service.

Hague Octr 16th.

Dear Sir

M. le Cte DE MERCY came to me this morning *en ami et pas ministériellement;* he staid above two hours with me, and if you wish to have the particulars of what pass'd, you will be so good as to appoint me to call on you at the hours either of ten or twelve to morrow; I cannot conveniently call on you at any other Time,

Digitized by Google

because I am obliged to give a little dinner of sixty four couvers to morrow.

Upon the whole I was well pleased with what pass'd: — His intention is to wait on you at half past nine on Monday morning; — and he has form 'd a very just Idea of you which certainly I have not endeavour'd to weaken.

I was glad to collect from him that he is prepared and think himself authorized to agree to the Constitution which existed under MARIE THERESE; — with such *reasonable* improvements as may be given without essential injury to the future Government — perhaps he will not open this at this first conference 1); but he stated it to me.

Hague, Octr 21st.

Dear Sir

I will defer our little conference till to morrow when I will wait on you at any Hour that you may name.

One of the most pressing subjects which I wish'd to mention to you to Day related to the appointment of a person on the part of the States-General, as Plenipotentiary on the Belgic Business: — I conceive it to be a point not only of great Importancc but of Necessity that you should accept that task; and I have reason to believe that there is a disposition in the States to name you to it with perfect Cordiality and Confidence. — M. DE WELDEREN will speak to you farther about it, and so will the Prince. — I suspect that it will soon become necessary for us to concert some joint Declaration to be made to the Belgic Provinces; — and in the mean Time it might be right to have the three papers (the Insinuation verbale, the Reponse, and the Replique) publish 'd in the Leyden Gazettes; more especially as the two first of those papers have been imperfectly publish'd at Brussels, and are reprinted in the London papers 2).

I am very curious to know whether there was any substantial difference in the Belgic Constitution at the two periods of the Treaty of Utrecht, and of the accession of MARIE THERESE. According to

---

1) De Graaf DE MERCY-ARGENTEAU was den 13 October 1790 te 's Hage aangekomen. Gazette de Leyde, 19 Oct.

2) De *Replique Verbale* (4 October 1790) was die van Groot-Britannië, Pruissen en de Nederlandsche Republiek, als bemiddelende Mogendheden.

Digitized by Google

the Austrian Ratification sent to Prussia, we are entitled to take the first of those Periods.

Hague, Oct. 25th.

Dear Sir

I have taken Copies of the inclosed and return them: — I shall be glad to talk with you as to the means of attaining as many of the points as we can: but I will not interrupt you this morning because I know that your Monday-mornings are much occupied. — It I hear nothing from you to the contrary, I will wait on you to morrow at half past nine.

Your doubts as to the Plenipotentiaryship must not be entertain'd a moment. — It is very proper that the Republic should be made to feel its obligation to you for accepting a task so important to their Interests. — It may give trouble and plague in the execution, but it would give more to you if you were not immediately engaged in it: — It may be attended also with a degre of responsability; but your responsability would not be less if you were to sit in your Chamber to give advice and instructions to Commissaries. — In short (and I say it very seriously as between Friends) the Interests of the Republic will suffer if you are not concern'd in the immediate Conduct of the Negociation.

Hague, Monday night.

Dear Sir

I have this moment received the inclosed Dispatches by a special Messenger; whom I propose to forward to morrow morning at half past nine; and he will at the same time carry any Letters that you may have for M. DE REEDE.

I communicate the whole without hesitation because I have no Reserves with you: — and I wish you to reflect on their Contents before we meet; and I propose if it should not be inconvenient to you to wait on you to morrow morning at half past eight.

And I request you to return these papers to me to night, (to be given to me *en main propre*), that I may bear Copies of them for our subsequent use.

On the first view, they contain nothing that I think unpleasant. I consider the whole Idea of our armaments at this season of the year, as matter of decorum and appearance with respect to Spain; and as a mode of menace and negociation in regard to Russia: —

Digitized by Google

and the conduct of the Republic may be highly creditable and advantageous, très aisement and à très bon marché: — Elle n'a qu'à conserver les dehors.

With respect to the negociation, they approve of its being at the Hague and adopt all our other Ideas except as to the last India-Trade. — That respecting the forts etc. must of course be matter of private negotiation — but I will not anticipate farther.

Hague, Octr 27th.

Dear Sir

Tho I am sure that there are some papers still more positive than those which I have found, the passages mark'd XXX in the three inclosures herewith transmitted sufficiently ascertain the point on which I insisted to Day with M. DE MERCY. And it is farther confirm'd by a carefull examination of the printed paper entitled „Observations", and sign'd by SPIELMAN and the Prince REUSS. — On full reflection I am satisfied that we have strict right in good faith and with all due decorum, and conformably both to the Letter and spirit of all the Conventions, to insist peremptorily on making a Ministerial Proposition to the Belgic Provinces previous to any measure of Coercion whatever: — It is not our fault that we are not sooner ready to do this: we have used all possible diligence since Monsr. DE MERCY's arrival to obtain our full Powers and to be in a situation to state to Him the offers which we think ourselves authorized to make. Our conduct in this respect is so fair and so obvious that I think it best to insist upon it simply and steadily: and if M. DE MERCY will not concurr in it, I will willingly propose to suspend our Mediation and interference, and to state the whole consideration to our respective Courts.

But as I think that Monsr DE MERCY will give way to the evident Justice of our pretension, it remains to be consider'd what ought to be the nature of our Address to the Provinces: and it appears to me expedient and becoming to assume a Tone very different from that gentleness of stile which we have hitherto used: I conceive that we ought briefly and ministerially to repeat the substance of what we have already offer'd, preserving even the same words for the sake of consistency; declaring that we are not only authorized by our Sovereigns, but avowed by the Austrian Plenipotentiary in the offers which we make: that the circumstances will not admit any

Digitized by Google

longer delay: and that if an explicit and satisfactory answer is not delivered to us in twelve days from the Date of our Letter, Les Commettans de Monsieur VAN LEEMPOEL must rest responsible for all the consequences which may ensue. And lastly, that neither the Duty which we owe to our Sovereigns, nor the good faith of which in this Business we are the Guardians, will allow us to interpose a longer Delay. — In the Introduction to this Paper it might be right to animadvert on the paragraph respecting France, with some expression moulded between reproof and contempt. — I think, if a strong and dignified Paper were penn'd according to these Heads in your best manner, it would have an excellent effect. And after all, if the obstinacy of the People continues, we shall be full justified both in our own Minds and the opinion of the World in suffering the Coercion — measures to take place. — I submit all these hasty and crude Ideas implicitly to your better judgement.

Next as to Cte DE MERCY's note which I return: — I agree with you „que les paroles sucrées ne conviennent gueres aux objets dont il est question." But I believe that, if you steadily and dispassionately insist on his entering into each individual Proposition which you have stated to Him, that he will do it. — And His reasoning is weak when he states that such points are not proper to be discuss'd till after the resettlement of the Provinces. It is equally weak when he intimates that we have undertaken to effectuate the return of the Belgic Provinces independent of all other considerations. In short, I presume that you will either write a farther Note to Him, or that you will desire to see Him without delay. As to the point of our declaration to the Provinces, I am willing to undertake the Combat; and if you will return the inclosed Papers to me, I will return His visit to morrow Morning at ten. I begin to suspect that His Excellency's Cabinet Counsellors are the Barons BUOL and FELTZ 1). — This is teasing work, but very little perseverance without any mixture of passion, will soon bring it to its right point.

I beg you pardon for writing so long a Note.

Private. Tuesday 30th Nov.

Dear Sir

Monsr DE WELDEREN has made a long visit to me this Morning.

---

1) FELTZ. Verg. hiervoren bl. 115, 216.

Digitized by Google

He evidently begins to suspect that the judgement into which He had been led by the Austrian Eloquence, 1) was wrong: Sed revocare gradum superasque evadere ad auras, Hic labor, hoc opus est.

I wish to reduce our attention for the present to one short and important Alternative:

Either M. DE MERCY's conduct makes part of some very faithless system in which He is a passive instrument by order of His Court; and in this case it is important to unmask Him as soon as possible;

Or He has fallen into an erroneous and culpable line of measures, thro the influence of the Cabal which surrounds Him, and perhaps also from some constitutional disposition of mind; and in this case it is important to bring Him to an Explanation.

Towards each side of that Alternative, I see advantages to be obtain'd from our forcing Him, civilly but categorically, to decide whether He considers us as Mediators in the Business upon the Principle (stated in the Kings 2) speech) of a national Interest and of the faith of Treaties. — If He maintains the absurd Phrase of our being conciliateurs, whose means of conciliation have been exhausted, I would bring Him to a fair and solemn discussion of that Point and take a regular Act in His presence respecting it: (since I saw you, I have look'd into my appointment and find that it give me my Powers *as Mediator*). — In short if on discussion He persists in this nonsense, the inference I think is sufficiently clear, that this is a small specimen of some farther fallacies which are to be brought forwards, and which have points of essential Importance in view.

If on the other Hand He is brought to admit the Existence of the Mediation; — it results from the Nature and essence of such an Office that we have a right, even if the Austrian Troops are at Brussels, to insist on the Hostilities being suspended, and to call upon the other Party for that submission under our Mediation, which they have not yet had time to make; and also for our own Interests and pursuant to Treaties, to adjust with the free and unsubdued concurrence of the Provinces such a Constitution as we shall think proper to be guaranteed.

Pray think of this if you can read it!

What became of the Letter on which we convers'd yesterday Morning.

---

1) Van den Graaf DE MERCY.

2) Van GEORGE III.

Digitized by Google

Dear Sir

I happen'd to dine from Home and did not receive your papers till this moment: I return them without Loss of Time, except the printed paper which I beg leave to retain till to morrow.

On a repeated perusal of the proposed Billet-doux to M. DE MERCY, I see nothing to correct or improve: – possibly it might be of use after the words „il en a été fait mention dans les conférences à Reichenbach", to add word to express that His Imperial Majesty had since express'd Himself favorably respecting them. I fear it will be impossible to send it before Mr. DE MERCY comes to them, as He is to be here at eight o' Clock. — But if possible, it will be usefull.

The Letter from your Chargé d'affaires is curious, because the English Government has never mention'd the subject to me tho I have written very repeatedly about Denmark.

I presume that you have corrected the article about the East-India Company; or that you mean to explain it in a conversation.

Voici donc la reponse! — S. E. file doux; — pourtant il y entre un petit brin du Ton persiffleur.

We must have a meeting prior to the proposed Conference, and it seems *necessary* to hold that conference to morrow. — Perhaps too you would like to have the meeting with M. DE KELLER 1) and me, before you go to the Besogne secrete: — if so, we could easily wait on you at ten o' Clock in the Morning. — And the Conference might be appointed either at half past one, or at six o' Clock in the Evening. — Who shall appoint the Conference? — Will you appoint it at your House. — Not later however than six o' Clock; because I have 160 private Friends to sup with me in the Evening.

I must trouble you to return this Paper to me as soon as you have perused it — that I may have it transcribed to go by my Courier — I will send it again to you to night.

I am curious to see what you have to say upon its Contents.

Hague Decr 5th.

Dear Sir

Wishing to use the occasion of sending a few lines to the Prince to express a proper sentiment on the right turn now given to the Businesses, I have sent him the packet of paper which I receiv'd last night.

1) Den Pruissischen Gezant.

Digitized by Google

That packet contains a dispatch from Cte OSTERMAN; — Instructions to the Cte DE GOLTZ – and the Offensive and Defensive Treaties between Poland and the Porte.

It also contains — His Prussian Majestys letter to the Emperor — His Instruction to JACOBI — And His Instruction to the Cte DE KELLER.

Lastly it contains a dispatch from Warsaw inclosing preliminary articles with Sweden.

If there are any papers among these which you wish to see let me know at leisure: — and if you have received any particulars from Berlin which I have not, I shall be glad to know them.

Our packets are gone to M. DE MERCI: en cas qu' Il les prenne en mauvaise part, ce ne sera qu' un Tort de plus.

Hague Decr. 9th.

Dear Sir

I have seen M. DE MERCY, and every thing is settled to our satisfaction. — He persists however in adding to His signature *sub spe rati*: 1) He says that in taking upon Himself to make such extensive Concessions, it is a decency which he owes to Himself and to his Court. — Enfin s'il le veut, c'est son affaire: — it is not possible for his Court te disavow Him, nor is it in the nature of Things that he should be disavow'd.

He will expect us at a quarter before six, with *our seals* and with the Instruments.

There is much to be done: — I must trust to you to have two copies made; one for yourself and one for M. DE MERCY. — RENFNER will make a Copy – and another will be made by my Secretary. — I entreat you to send M. TINNE to me — and to let Him bring your full powers.

Shall I call for you in the evening in my way to M. DE MERCY?

I have some doubt whether it would not be best to go at seven o'Clock to M. DE MERCY and to write a civil note to tell Him so.

Dear Sir

I return the Papers and have carefully collated the whole Instrument except the 13 Articles, which M. TINNE will be so good as to

1) Zie in het Eerste Deel bl. 17, hoe de Raadpensionaris door dit voorbehoud misleid werd.

Digitized by Google

collate with the original in his Hands. — as to the rest, it only remains to insert in the first page the words „le Roi de la Grande Bretagne et le Roi de Prusse."

I have also written to the Prince and have *expressly* as by your desire, sent him a copy which I hope He will return, for I have no other.

Will you have the goodness to advert particulary to the correct printing of this Instrument, and also to have an intimation given to the printer of the Leyden Gazette, not to publish it except from your copy.

Once more I most heartily congratulate you on the completion of this extraordinary Business.

Hague Dec. 10th.

WILLEM V *aan Lord* AUCKLAND.

Mylord,

J'ai envoyé a Mr. le Conseiller Pensionaire les Précis que Votre Excellence a bien voulu me communiquer hier; je ne crois pas devoir assister aux conferences avec des Ambassadeurs ou autres Ministres du Corps diplomatique, parce que jamais mes Predecesseurs n'y ont assisté a cause du ceremonial. Voila ma seule Raison et sans laquelle je me ferois un vrai plaisir d'y assister dans ce cas-ci, comme elle le désiroit. Je crois que l'on ne pourra dans la conference repondre autre chose a Votre Excellence, si non que les Commissaires feront leur Rapport a leurs Hautes Puissances et qu'Elles lui donneront une Reponse par ecrit. Au reste j'approuve entierement la Piece que Votre Excellence voudroit remettre et que j'ai laissée a Mr. le Conseiller Pensionnaire: ne me rappellant pas l'Etiquette si Elle doit demander une conference d'avance, je ne puis lui dire si la Conference peut encore avoir lieu aujourdhui ou etre remise a demain, et saisis cette occasion de lui renouveller les assurances de la parfaite consideration avec laquelle je suis

G. Pr. D'ORANGE.

N'ayant pas le temps de relire ma lettre, je dois l'envoyer avec les Ratures qui s'y trouvent. (naar het oorspronkelijk).

La Haye ce 14 X 1790.

Digitized by Google

Dec. 14th.

Secret.

Dear Sir

I infer from the inclos'd that the Prince approves both your projet and mine (and certainly yours is well entitled to his approbation) — But if there exists any doubt as to that, and if that doubt cannot be clear'd, I am perfectly decided to postpone the visit entirely: — fortunately as to England, that visit is a matter of absolute indifference; I meant it only from respect towards the Republic, and to give a degree of eclat to circumstances which are favorable to the endeavours used by you and by me to increase the weight of the Republic, and to raise her reputation in Europe. — But I certainly never meant to expose myself to receive sone aukward and phlegmatic answer, which may do more harm than good: I shall therefore very quietly under some pretence of other business, postpone the visit to morrow.

M. DE WELDEREN dines with me; I could easily have shewn your minute to him. — But if there is a possibility that the Prince may throw cold water upon us, it is best to be quiet; and I well know that I shall not be the first to regret that plan.

L'Ambassadeur et l'Ambassadrice d'Angleterre vous prient de vouloir bien diner chez Eux — Lundi 20 Dec. un peu avant 4 heures. — Leurs Altesses R. et S. (Royale et Serenissime) Leur font l'honneur d'être de la partie.

„Monsieur VAN DE SPIEGEL, Plénipotentiaire de la part de Leurs H. Puissances pour les affaires des Pays-Bas" (derhalve niet in de hoedanigheid van Raadpensionaris, maar als een der Bemiddelaren van de nu beslechte Belgische geschillen).

Decr. 21.

Dear Sir

As I think it will give you pleasure to see the full success of Mr. PITTS measure for discharging the Expence of the armament, I inclose the two newspapers which give the two debates on the Proposition and on the report. Be so good as to order them to be return'd to me. I consider this as one of the most distinguishing measures of Mr. PITTS political Life, and have during the last three

Digitized by Google

weeks felt great anxiety respecting it. — We cannot wish to see a prouder contrast between England and France.

You will observe that the 3 per Cents have risen to 81½.

The Address to approve the Convention, was carried by a Majority of 247 to 123.

Hague, Decr. 22d. 1790.

Dear Sir

My anxiety to expedite the messenger who arrived this morning from Berlin, in order if possible to send Him in the regular Packet-Boat, did not permit me to have copies taken of the several Dispatches which he carries; — I took only the inclosed Extracts which (if they are legible) may deserve your perusal.

Comte DE MERCY has appointed Friday at two o'clock for a conversation with me previous to His departure; — If you are so good as to furnish me with accounts of what has pass'd between you and Him, I should be glad to have it before I see Him, lest the want of concert in our Ideas should do mischief.

With respect to that Surinam Business, it would probably answer every purpose if you would inform me that you have written to M. SIX, to lay the matter before M. RENDORP and the others with a request from you, that they will take such steps as may best tend to procure justice towards an injured subject of Great Britain who is not resident in Surinam. — And M. TINNE wd write a proper note to this effect in two minutes.

Hague, Decr. 28th.

Dear Sir

In our several Ratifications of the Convention I presume that all the words which are express'd in the future Time should be put in the present — such as „Garantissent" for „Garantiront" etc.: — if you are of this opinion I will mention the alteration in a private Note to the Under-secretary of State. - It wd. be right also to give an intimation of it at Berlin. — M. RENFNER first 1), and afterwards the Namur Deputies 2), mentioned to me the expediency of a separate

---

1) De Zaakgelastigde van Pruissen. Zie hiervoren bl. 193 volgg.

2) Verg. het ***Résumé des Negociations*** van L. P. J. VAN DE SPIEGEL, p. 45 („M. M. PETIT JEAN DE PREZ Pensionnaire de Namur, DE GRAVE, Cte DE BAILLET et Chev. DE BOUSIES," 19 Nov. 1790).

Digitized by Google

act of Guaranty to be given by the Puissances médiatrices to the different Provinces: I have thrown cold water on such an Idee which leads to a new scene of troubles, and to an interference with the interior of the Provinces, which might give just cause of dissatisfaction to the Emperor.

I see in the Emperors answer to the King of Prussia that the whole Quarrel is laid to your charge and to mine; je me charge de ma proportion très volontiers: — If that Quarrel as they call it had not been managed as it was, we should now have been waiting for the bare concession of the Constitution comme *au commencement du regne précédent;* — nor would there have been any Idee either of the Amnesty 1) or of the ulterior concessions.

What does M. DE REEDE say to you respecting the Russian Business? I wish that it were well arranged.

Hague, Jany 6th. (1791).

Dear Sir

The inclosed papers are of a miscellaneous kind, but they are worth your perusal: — will you have the goodness to forward them to the Prince Stadhouder: I mention'd them to Him last night.

M. DE BUOL call'd on me this morning full of jealousies as to the Brabant Deputies — He also express'd uneasiness as to the French who have menaced an open Interference in behalf of their free Brethren at Liege, in order to rescue them from Imperial Chains. — He was even apprehensive that CAILLARD 2) had been to you on this subject — Je l'ai un peu tranquillisé la dessus; au reste il m'a donné à entendre que l'Empereur ne s'opposera pas à ce que la Russie puisse garder Oczakow, en cas que les Puissances alliées le souhaitent.

Dear Sir

The inclosed article from Berlin is worth your perusal if you have not already seen it; and particulary that part of it which states the proposed Interchanges of Territory in a way that would amply explain the unwillingness of the Emperor and of the King of Prussia to compleat the ratification of the Convention de la Haye.

Sunday 2 o' Clock.

---

1) VAN DE SPIEGEL, *Résumé des Négoc.* p. 39 et 300 (Verklaring van HERTZBERG, Reichenbach, 27 Julij 1790).

2) Zaakgelastigde van Frankryk te 's Hage. Zie hiervoren bl. 219 volgg.

Digitized by Google

Dear Sir

In a dispatch which is passing thro my Hands from Petersburg, there is a paragraph to the following effect.

„A person of the name of MANDRILLON 1) is arrived here and has been presented to the Empress by the French Chargé d'affaires: He is charged with a Commission from the rest of the Patriots in Holland, to discover whether Her Imp_l Maj_y is disposed to give them any Protection. — In order to conciliate the support of Prince POTEMKIN, He brings to Him a kind of invitation from some individuals of small importance in Poland to offer Himself a Candidate for that Crown; as to the rest, He seems to be a mere adventurer."

You can best tell whether there is any comment to be made on the above Intelligence; — It is one consolation to me en attendant, that if the Empress marches to the attack of Guelderland of *Genl*. MANDRILLON, the Turks headed by some other adventurers whom I could name, will come to our assistance conformably to their proposed guaranty of the Constitution of the Republic.

All the dispatches received last night combine to shew a disposition in the Court of Vienna to give us every possible embarrassment.

Friday.

Hague, Jany 9th.

Dear Sir

I return a book belonging to you, which J ought to have return'd sooner: It is well written and I have procured a corrected and enlarged edition of it in two volumes.

I inclose a letter which gives reason to presume that a Messenger will soon pass thro this place to Berlin.

I fear that you have not had time to reduce to writing a general statement of our Interests in the arm' d neutrality of the Netherlands and of the best means of attaining those Interests.

You were so good as to promise a few lines to M. RENDORP and M. SIX respecting one of my countrymen, whose Family is suffering

1) „Een Amsteldamsch klein koopman", Schrijver der *Memoires pour servir à l'Histoire de la Révolution des Provinces-Unies*, *en* 1787 (Paris 1791); een woelgeest en bemoeial, sedert ook al te Parijs onthalsd. (7 Januarij 1794). Verg. A. KLUIT, *Iets over den laatsten Engelschen Oorlog met de Republiek*, bl. 169 volg., 197 volg.

Digitized by Google

from a want of Justice at Surinam: — perhaps that Business has slipt out of sight in the crowd.

Dear Sir

I inclose the only Paper of the last dispatches which you have not yet seen. — I can with great convenience call on you to morrow evening at seven o' Clock for half an Hour if it will be agreeable to you.

Have the goodness to send the inclosed paper to the Prince: He has all the others; — and also the packet which you sent Him some days ago, and which he has not return'd.

Hague, Jany 12th 1791.

It occurrs to me that a short Instruction from you to the Cte DE RECHTEREN 1) pour appuyer M. FITZHERBERT, quoiqu' apparemment elle arrivera après coup, seroit amicale au moins, et ne pourroit pas faire de mal. — *En Chiffre*, s'entend.

Jany 27th.

Dear Sir

I was at your door yesterday at ¼ before three when my servants inform'd me that you were at Court. — I could wish to interrupt you for five minutes when you can best spare them: and could call upon you either at half past one this Morning, or at half past seven this Evening, or at half past nine to morrow: will you say by a verbal message which Hour you prefer.

M. DE MERCY is angry with His own Court about the proposed clause of reserve in the Ratification: and asserts that on full Enquiry there is not any difference whatever in the two Epochs in dispute.

I hope that you have Baron HERBERTS 2) speech on the opening of the Congress: — The first Paragraph is laughable: but the Proposition stated is fair, and ought to finish the Business very speedily.

The Russians are attacking Brailow.

I have received the account from Mr. PITT of our Revenue for the year 1790 — 16,400,000 Pd. Stg. — near 192,000,000 *f* — This is about 300,000 Pd. higher than ever, and is the more remarkable as the alarm of war was supposed to check the Trade and Revenue.

---

1) Nederlandsch Gezant te Madrid.

2) Gezant van Oostenrijk te Sistow.

Digitized by Google

When will you find Time to have a Conference on the separate articles of our Revenue? you certainly might adopt some of them with advantage.

Jany 29th.

Dear Sir

I am sorry for your Head-ache; and am fearfull that the perusal of the inclosed papers which are hastily copied will not relieve your Eyes.

Before I received your note I had seen M. STEENGRAGT 1), and had dispatch'd the inclosed minute to the Under Secry of State: — You see that I do not differ materially in opinion from you: — I think however (and M. STEENGRAGT could not in argument maintain a different opinion) that you should not desire to carry the produce of the Islands direct to neutral ports in Europe: because it would be contrary to the usual and legalized practice in Time of Peace. — In Truth the whole of this part of the Dispute is in my opinion of more importance in sound than in substance. But Nations often give more attention to Phantoms than to realities, and must be managed accordingly.

I send you the most recent accounts from the Carnatic 2) which are very important, and give good reason to believe that we are doing well.

Lastly I send you extracts of the several Dispatches from Berlin and Petersburg· — I deprecate strongly our entering into a wild and ruinous war, in which our utmost successes will do us mischief, in order to prevent the Empress from having Oczakow, the importance of which I believe to be of no importance except defensively to Her. The Turks might make their own Defence as good as ever, by new fortifications on the Banks of the Dniester, or on the Danube. — But we are afraid of offending the King of Prussia; — whom I nevertheless suspect all this Time to be very unwilling to enter into war with the Empress, in which He has much to lose and little to gain. I shall be very glad to see what M. DE REEDE says on the critical posture of affairs; and particularly whether He confirms in any degree my suspicion that the K. of Prussia wishes in His Heart to avoid the war.

---

1) Z. het Derde Deel bl. 332 volgg. 542 volgg. 605 (Fiscaal der Admiraliteit van Zeeland, N. STEENGRACHT D'OOSTERLAND).

2) Verg. over den oorlog der Engelschen in Indië tegen TIPPOO-SAÏB, *The Cornwallis-Correspondence*, uitg. door CH. ROSS (London 1859).

Digitized by Google

I do not plague you to day because you are not well; but I could very conveniently call on you either to night at half past six or to morrow at half past twelve.

Retain the Box to read at your convenience.

Mr. JACKSON writes to the Duke of LEEDS 1), that the Embassador at the Hague will undoubtedly have communicated the views of M. DE REEDES mission 2):

N.B. I never yet have learnt them: — A paper was prepared to that Effect; but the Stadhouder for reasons unknown suspended it in its progress.

La Haye le 31 Janv^r^.

Point du tout Monsieur, vous n'êtes ni attrapé, ni (encore moins) compromis. — Your minutes are gone no otherwise than in a *most confidential private* Letter to the Duke of LEEDS, which Letter at the utmost will not go beyond the perusal of M. PITT and Lord GRENVILLE. I particularly remark'd to the Duke that those minutes had been written upon the spur of the moment, and as the unfinish'd sketch of general Ideas resulting from a conversation. — I desired him therefore to receive them rather as Hints for consideration, than as formal reasonings or opinions. It also appears from the paper itself and from its erasures, that it was a mere Brouillon (and this in truth was my reason for sending it in its original Form). — It was well said however upon the Reveries, or Rêves of Marechal SAXE that they contain'd more sense than the wakefull thoughts of other men.

As to the rest, if the suggestions do good, you have the credit; if they meet with resistance it falls upon me, for I have given without hesitation a very positive and detail'd opinion on the expediency of finding some peacefull Issue of the Business in question. And I felt it a point of conscience to sent put that opinion in the clearest point of view, which was best bone by borrowing your words.

The letters received to day from Berlin press us to purchase the K. of Sweden at any price, as the best means of avoiding the war. It is curious if we engage in the war from deference to those who do not wish it.

---

1) Vroeger Markies CARMARTHEN. Z. het Derde Deel, bl. 583.

2) Naar Polen. Z. de Gazette de Leide, 11 Febr. 1791; en de *Inleiding*.

Digitized by Google

Secret.

Q(uaeritur or Question) would not the D. of Brunswic be the best Channel of Explanation.

You promised me some Extract of the Instruction to M. DE REEDE

Hague, Febr. 2.

Dear Sir

The Death of BORCK 1) and the curious circumstance which accompanied it, were Facts both unknown to me. — I conceive that the first will be no great Loss either to the moral or political system of the World: as to the other, if BORCK had been in a condition to receive the money, and if it had actually been paid, we might have speculated on surer grounds. — at present I cannot help feeliug a disposition to suspect that the offer was made because it was physically impossible to accept it. — I had however already heard that His Swedish Majesty had recently made some repayments at Berlin. — BORCKS Death is aukward in one respect; for the Instructions on their way to Him were better calculated to have an Effect, than those which are sent to Mr. LISTON.

Two years ago we sent Col. CATHCART a young man of promising Talents, on the Chinese Embassy, with many presents. — He died on the passage; and I think that a successor has since been named and sent. — The Mission of course had other objects under the veil of an octagenary Congratulation. — I will inform myself farther and will let you know.

I am greatly amused by the perusal of the inclosed letter; on y trace de la Duplicité et de l'intrigue dans la simple parure de Bonhommie et Franchise.

But as to those poor Fugitives; what is the wish of these Austrian Government? — The poor creatures have a right to retain their Existence and Liberty in a foreign Country, undisturb'd, as long as they demean themselves peaceably. — If they had gone openly to London, there never would have been one word articulated respecting them.

---

1) „M. DE BORCK, militaire instruit," vroeger Leermeester van den Koning van Pruissen, overleden te Stockholm 15 Januarij 1791, als Gezant en Commissaris-generaal van Pruissen. (Gazette de Leide 22 Febr. 1791. SÉGUR, Décade historique ou Tableau polit. de l'Europe, (1786—1796) I. 56.

Digitized by Google

These eternal Gales keep the Russian Dispatches, and all my late Lucubrations at Helvoet.

You judge well in taking a few Days relaxation at Rotterdam: if any thing arrives that may materially interest you, I will forward it without delay. — In return if you receive any thing material be so (kind) as to recollect me.

I understand that the stupid méchanceté of a certain Negotiator is exerting itself among the mauvais Esprits at Amsterdam, to establish a doctrine that any Commercial Treaty previous to its signature s^{hd}. be circulated to the Provinces: — I shall be very ready to fight that doctrine pen in Hand as subversive of the Government and best Interests of the Republic if carried to its full extent. — It would be impossible for any Country to commit itself in a Negotiation with the sovereign Power of the Provinces, if their High Mightinesses were capable of admitting so paralytic a doctrine. — On all that point I feel no anxiety, if the English Ministers make no un-reasonable proposition: — I could shew if it were necessary that Monsr. GRAAFLAND 1) and his co-adjutors have done every thing possible towards giving a mortal wound to the languishing state of the Dutch East India Company, which England is fairly desirous to encourage and support.

Déclaration de Mr. le Chevalier KEITH *et de Mr. le Baron* DE HAEFTEN, *au Congrès de Sistow le 3 Fevrier* 1791.

Deux bases séparées ne peuvent pas exister, puisqu'il y en a une d'établie pour la Convention de Reichenbach dont nos Maîtres sont garants.

Il y a deux actes, la Convention de Reichenbach, et la Paix de Sistow; mais il ne sauroit y avoir qu'une base, et cette base *unique* est la Convention de Reichenbach.

Dear Sir

I received late last night very long Dispatches from Sistovo and Vienna by a courier whom I shall send forwards to England this

---

1) Z. in het Derde Deel van deze Verzameling, bl. 638 volgg. de *Reflexien van den Heer* GRAAFLAND.

Digitized by Google

morning; if you do not go to Rotterdam before 10 o' Clock and would like to see me for five minutes I will wait on you at ¾ past 9: — but if you are going sooner, or if my visit deranges your plans, I will send the papers to you to night: — In effect tho they are curious, they amount to nothing more than we already know. — The Emperor neither consents nor refuses to alter the Ratification. — There are many curious pieces of intelligence in the papers which you will be glad to read at leisure.

Feb. 4 — 9 o' Clock.

Dear Sir

A courier is passing thro to Berlin with a Dispatch to our Chargé d'affaires there, containing among other matters which may be reserved to a moment of more leisure, the inclosed Copy of our answer to Count WORONZOWS communication of what had pass'd between Count GOLTZ and M. D'OSTERMAN.

The courier will go about three o' Clock, unless you have any thing that you wish to send, which cannot be ready at that Time.

If you think it probable that Her Royal Highness has any thing to send, I will write and ask; but if not, I am unwilling to interrupt Her.

I have received the Copy of our last Papers sent to Spain. — We will read them together at leisure.

Dear Sir

I send you the inclosed for your Amusement as to the passages mark'd X.

It may also not be immaterial to read the latter Parts of the Dispatch of Febry 26 1790. — And to consider how they square with the Doctrines of the Day. — You have a Copy of it already.

I confess to you that the more I think of this Business, the more it puzzles me. — I am greatly afraid that it will have some serious consequences at Home as well as abroad, unless our good Luck should by some sudden Turn get us out of the scrape. — but we must have a private conference in a Day or two as to what can be done. — Tho I expect to hear farther from England.

That I may revert to an old subject, pray think whether any possible objection could exist to the Conclusion of the Commercial

Digitized by Google

Treaty, if the second article were postponed, and left to be arranged either by a subsequent Convention or according to circumstances.

Hague, Febry 8th 1791.

Dear Sir

I received last night a dispatch from His Majs Ministers on the subject of the Commercial Treaty 1); as it was written after much forethought, and after the fullest consideration of all the Propositions and reasonings which I had transmitted to them in the result of all the late Conferences which I had the Honour 2) to hold with you, and with the Commissaries for the Negociation, I am bound to consider it as a definitive Instruction to me. — I shall proceed accordingly, and it will depend on the States-General to decide whether the Negociation shall be broken off. or whether it shall be left in suspence for the happier exertions of my successors in this Embassy, or whether Their High Mightinesses will promote the immediate completion of it as forming an eternal and beneficial chain of Friendship between the Two Nations. — I am willing to hope and to believe that this last and best consummation of the business will take place; because so far as my understanding can guide me, it satisfies me that the proposed Instrument, when its whole contents are fairly and dispassionately balanced, is indisputably and highly eligible to both the contracting Parties.

You have in your possession a copy of the Projet which I last transmitted: — The whole of it is adopted subject to two alterations, on which I beg leave to make a few remarks.

The first Alteration consists in the substitution of the inclosed article, instead of that which I last transmitted. — And tho His Majesty's Ministers have restored the words „directement ou indirectement" which we thought objectionable in their projet, it will occurr to you upon an attentive perusal of the whole article, into which they have (pursuant to our suggestion) admitted the specification of the principle, and the stipulation that all the cases shall be governed by that principle, that there remains no just ground of uneasiness. — The sense and Execution of the article must depend not on the literal

1) Verg. het Derde Deel van deze Verzameling, bl. 633—650, 658 volg.

2) Kennelijk een officiele toon. — Dat stuk was minder voor VAN DE SPIEGEL, dan wel voor de Leden van het Besogne of voor de Commissarissen bestemd.

Digitized by Google

rigour and abuse of a phrase necessarily used, but on the construction of that phrase as coupled with the principle which is recited: — according to which we certainly can found no right to object to your vessels either bringing into Holland such casual parcels of French produce as they bring in Time of peace; or carrying out of Holland into Europe such descriptions of Colony-produce as they carry into French ports in Time of peace: — in truth this last branch of Business is expressly sanctioned by the manner in which the article is now worded. — Upon the whole I shall hope to satisfy the Commissaries that this article (respecting which I retain no farther discretion) is of itself eligible for the Republic both politically and commercially; even if it stood alone; and even if the state of France were such as to make it probable that maritime wars between Her and Great Britain would ever be renewed upon the same system as heretofore. — I should think it eligible even if your maritime Treaties with Great Britain still subsisted and had not ceased by the late war. — To us it certainly gives much less than we must necessarily insist upon by the Law of Nations if there were no Treaty: — To the Republic the Rejection of the Article would only leave an old and odious pretension of unfriendly proceeding and of consequent discord between the two Nations, and that for the sake of an unfair Commerce the whole produce of which in the course of a war would not be equal in clear gain to the value for one year of the single article respecting saltpetre and ophium.

The proposed article for re-establishing the provisions of the Treaty of Breda respecting German produce, is (in compliance with your desire) admitted.

The second alteration consists in the omission of the article which I had proposed respecting the Eastern seas: — but when the reasons for that omission are stated (and I propose to state them ministerially) the whole object of the article will be answer'd, and more satisfactorily because less equivocally, than it could have been done by any general words.

Private. Hague Feb. 8th.

Dear Sir

I hope that your excursion has been attended with every domestic satisfaction, and that your mind after this short Interval of complacency and repose returns with its accustomed vigour and activity to the

Digitized by Google

details and direction of public business: — I do not think it fair to visit you to day, but I shall be glad to wait on you to morrow at any hour either in the Morning or Evening that you may find least inconvenient.

Our news from foreign Courts has not been very material during your absence: — I understand that BERNSDORFF professes to lend his earnest recommendations to the Empress to make Peace. — The Court of Berlin continues jealous of the Emperor, probably without cause; and yet not duly sensible of the danger of beginning a war with Russia, the consequences of which alone can make the neighbourhood of the Emperor dangerous. — Mr. WHITWORTH desires to be recall'd from Russia, because the courtiers have whisper'd to the Empress that He does not treat Her with sufficient Respect. The Spanish Minister has join'd Him in a representation for Peace, but does not think himself authorized to say that His Court insists on the Principle of the status quo.

From Home I have received a final answer on the subject of the Commercial Negotiation; I will state what occurrs to me respecting it, on a separate Paper; — but at the same Time, as neither I nor His Majesty's Ministers have any secrets from you, I send you all the Letters on the subject, official and extra-official. — Mr. PITT seems to think that there will not be any difficulty as to the conclusion; — I am not of His opinion, tho I think that after some delay and deliberation we shall conclude, as in good Truth we ought.

Feby. 11th.

Dear Sir

I will wait on you to morrow at one o' Clock: — in the mean Time I send all the Papers in question. — The original Projet is inclosed with the Dispatch which transmitted it: — The corrections which we suggested are stated in the Projet of which you already have a copy: — and the ultimate Instructions together with the article which I form'd in obedience to them are in this Box.

I shall be sincerely glad if you find it possible consistent with the Instructions to alter my last Projet so as to make it less exceptionable in your opinion: but the Instructions to me are so precise that they leave me no Discretion, except as to adopting the slight alteration suggested by Lord GRENVILLE to which I see no possible objection. — My personal opinion on the whole point in dispute is „Quod Rixa est de lanâ caprinâ" but as the most irreconcileable

Digitized by Google

Differences in this World are on matters of the least moment, I derive small comfort from that Reflection.

Mr. PITT and Lord GRENVILLE are warmly and honourably sollicitous for the success of the Treaty, because they think that it would be a creditable Transaction for both Governments, a beneficial Transaction for both Countries, and a strong Bond of Union between the Governments and the Countries; I am sure therefore that in the second article as well as in all the other Articles (*for the whole must be weighed together and in the lump*) that they have conceded to the utmost of their influence: — but there is one person of great weight in the Cabinet, whose principle is that „It is an absurdity in framing a national Treaty to give immediate and operating benefits in return for distant and precarious advantages, and that Great Britain having nothing to ask or expect in Time of Peace, should not subject herself to stipulations, but rest on Her onn Power and on circumstances in the event of wars." — And another person not of the Cabinet but who has great weight in the deliberations of the Cabinet is violently adverse to the restriction which we give both by the first and second Article to what we have always contended to be the Law of Nations. — This is the real secret which I confide to you without scruple: my own opinion differs from such harsh principles; and as the Instructions now in my possession leave me a power to conclude on Terms which I am sure are right in substance, I will at least have the satisfaction to throw my failure (if I am to fail) upon the Bourguemaitres of Amsterdam, if on fully understanding the Question, it should be their will and pleasure to prefer a shadowy and unkind pretension, to a solid, friendly and most beneficial system.

I have thus given to you the outline of my Idea præcipiti calamo, always subject however to your censure 1).

I entirely agree with you as to the Communication of Russian P. M. — I dislike half confidences in all cases; but I am sure that the person alluded to merits the entire and unrestrain'd confidence which you incline to repose in Him.

Tuesday Evening. „14 Febr." (VAN DE SPIEGEL).

Dear Sir

I confess that I am sufficiently satisfied with my work of this mor-

1) Z. hierbij den brief van VAN DE SPIEGEL 4 Sept. 1791 aan G. K. VAN HOGENDORP, *Brieven en Gedenkschr.* III. 18—20.

Digitized by Google

ning; which I have since carefully perused and corrected with the Greffier (FAGEL) and which I now submit to you: — but I shall be much better satisfied with it if you will bestow a polishing upon it, both as to its reasoning and Language: — in short I entreat you to bestow an half hours criticism upon it and to cut and slash it without mercy: — I propose to present the whole on Thursday morning.

I like your Prussian anecdote, tho it afford a melancholy Prospect if we are to go to war.

„21 Feb. 1791."

You ask'd me one Day some question respecting the 15th Articel of the Projet, which states that your Merchandize shall not be subject to a duty of *more than* 2½ pr. Cent.

In secret such a Duty if establish'd and levied would be a most moderate distinction between British subjects and Foreign Merchants in a British Possession: moderate to a degree perhaps unexampled as a stipulation. — It is not however meant ever to be establish'd.

But the principle of the Article is founded in that Sovereignty which we are not unwilling to avow to all Nations, and which we are determined to maintain.

As to the Effect of the Article, it gives a material privilege to the Republic and no Eye but Mr. GRAAFLANDS would regard it without complacency. — If that article were erased, we might at any Time establish Duties which wd be prohibitory against your Commerce: — If that article remains, we never can in an event or change of circumstances so long as the Treaty exists, impose any Duty beyond the 2½ p.Cent. — In short, it is a security which was refused to be given to the French Treaty 1), and I will use the first occasion to tell you why.

Private. Monday „21 Feb. '91." (VAN DE SPIEGEL)

Dear Sir

I inclose explanations of two points of the commercial Projet; but I am not anxious that they should be given to Persons systematically indisposed to the Negociation. — If (contrary to my Hopes) many persons of that Description should present themselves, it is not my

1) Het Handelsverdrag in 1786 door Lord AUCKLAND met Frankrijk (26 September) te Versailles gesloten (47 Artikelen), afgedrukt in de AUCKLAND *Corresp.* Vol. I. 495—515.

Digitized by Google

wish to take the vain Labour of convincing them, but to suspend the whole business: — and I will venture to lay its failure publicly to their charge, with all its consequences; and a declaration (respecting which I am very sure), that the same propositions so favorable to the Republic and to its political and commercial Interests will never again be revived.

The English Ministers certainly feel that the projet is form'd with sentiments of good will and complaisance in every point of view on their part. — There are Members of that Ministry who wish the Treaty to fail: — I do not agree with them: — I think that the plan if it can be carried, would be honourable to *us* because permanently usefull to our respective Countries. But nevertheless I cannot wish you to press on the Republic a Benefit which the Republic may receive ungratefully at your Hands: — still less can I humble my own feelings so far as to sollicit a grudging acceptance of a fair and friendly and generous Proposition.

I shall rest the Business entirely on my Memoire, only troubling you for your private satisfaction, to receive from me explanations on points which may appear to you to want it.

I will accordingly next look into the question of the Eastern seas.

Secret.

Hague Febry 22d.

Dear Sir

The particulars which I have received from Berlin are very imperfect: — It is suspected that 1) B^s. disgrace was the avowed Enterprize of the Mistress 2) under the Counsels of Prince FREDERIC of Brunswic, the Comte DE NEALE, a M. DE DOERNBERG, and a M. D'IVERNOIS (on dit du dernier qu'il est un Homme d'Esprit); all privately countenanced by Prince HENRY who was at Berlin, and probably encouraged by the new French Minister. — ALVENSLEBEN is supposed to be coming forward with some distinction: — and SCHOENFELDT is in great favour. — In short it is so strange a medley of Political, Military, and Court-and Bedchamber Intrigues, without any energy or even any apparent superintendence on the part of the Sovereign, that every thing bad is to be dreaded whether they pursue their pleasures in Peace, or precipitate into War. — It becomes more than ever necessary for us to have somebody with commanding Ta-

---

1) *Bischoffswerders?*

2) Van de Gravin v. LICHTENAU.

Digitized by Google

lents upon the spot: and I anxiously wish that M. DE REEDE who is an excellent observer, would abridge His Polish observations, and hurry back to the proper Theatre.

Hague Febr$_y$ 26th 1791.

Dear Sir

The unsettled question of the Eastern seas has led me, this snowy day, to look into several printed and manuscript papers in order to trace the Usages, Possessions, Policy and claims of our respective Countries in that part of the Globe. — But tho I have derived some amusement and some instruction from the enquiry, it has not lessen'd the difficulty which presents itself against every attempt to form a specific article on such a subject. Nor am I ashamed of my failure; the same inability has subsisted ever since the 9th article of the Treaty of 1674. — I think I could prove to you that this grievance of the Republic is ideal and not real; but at any rate, I see no radical cure for it, except by our giving a compleat Monopoly of the spice trade, in return for which we must have some equivalent; — and that mode of arrangement would open a new discussion, and perhaps occupy a longer period than we can hope to live either politically or physically. — The best security is the inoffensive conduct, which we observed toward the Republic on this subject during her connection with France; the Guaranty which we have given to all your Indian possessions by the Treaty of alliance; the cessation of every cause of complaint during the last eight years; and above all that intimate Union of Commercial and Political Interests which must result from the Treaty before us, if it is executed by the Republic with the same liberal cordiality with which it will certainly be executed by us. — This is my solemn opinion; and I agree with Lord GRENVILLE in deprecating any equivocal settlement of a question, which under the good Faith of Great Britain must be presumed from the conclusion of the Treaty to remain in statu quo during the existence of that Treaty. In short, no stipulation on this point can do more than results from the evident consequences of the Treaty, and I believe that every practicable stipulation would do less. If however the States-General think otherwise the subject remains open, and will be treated to better advantage after the conclusion of the Treaty, than at present: I have alluded to it accordingly in my Letter to the Commissaries, and I hope that their High Mightinesses will have honour'd

that Letter with an attention and even with a repeated perusal. — We manifest by the Projet an earnest disposition to admit the Republic to a full share of all our commercial advantages between our own Territories in India and China: We do this without desiring any reciprocity, however just such a desire might have been: It has even been objected to us in England, that we are giving to the Dutch a system of facilities toward their becoming the carriers of private fortunes from our settlements to Europe, thro the beneficial mode of carrying our Ophium, Cloths, salt Petre etc. to the Eastern Isles and to China, the payment thereof to be remitted to Europe in cargoes of Teas. — Be this as it may: the scale of our existence in India puts us far above such small competitions, and whatever advantages the subjects of the Republic may gain, the English settlements will in some degree participate them. — In plain English, we do not think that we shall suffer from giving a lucrative Partnership to the Republic, secured by clear, amicable, and permanent stipulations.

Tho I have said so much both in conferences and in notes upon the second article of the Projet 1), I must say a word or two more. It is now known at Amsterdam, where it occasions less fermentation and fewer remarks than I expected to arise from old and rooted prejudices. — But I have been ask'd, why we gave a more liberal article to France? — in the first place the difference is not material; because we contend that the French Treaty relates only to Europe: and we have (tho with difficulty) proposed that in Europe the Republic shall carry the Goods even of the Enemy to the ports of the Enemy. — But the fair answer is that in the relative situation of the two Countries, the cases admit no fair comparison. Besides France always had these articles from the middle of the last century, repeated in the Treaty of Utrecht; revived by all the subsequent Treaties of Peace, including that of 1783, and merely transcribed from the existing Treaty of Utrecht, into the commercial Treaty of 1786.

I confess to you that I feel hurt at the Line of argument in which some Individuals discuss that same second article. They talk as if the Republic had some pretension to receive tacitly and slightingly every thing that may be given, and at the same time to object rigidly, minutely, and jealously to any ambiguous word which may seem to concide any point whatever (however just and reasonable) to

1) Verg. het Derde Deel bl. 685 volgg.

Digitized by Google

the other contracting Party. — Such a Line of argument is neither conformable to candour, nor to the spirit of their High Mightinesses minute of 1789 (17 August), in which they well observe: „Que l'arrangement leur paraissait très salutaire, et aussi très aisé à mettre en exécution, *pourvu que des deux côtés on veuille y porter quelque facilité*, ce à quoi L.L. H.H. P.P. pour ce qui les regarde, seroient très disposées."

I will pursue this long scrawl no farther. — whenever you like to have a quiet conference on these or other matter, I will attend you with pleasure.

Many Thanks for allowing me the early perusal of the inclosed: It is an interesting paper, but will have no other effect than to give a new mortification to the French vanity, which is already humbled even below pity.

And yet those same pretended Patriotes Hollandais are rancorous and venomous, aad I recommend the perusal of their pamphlet to such of our well disposed friends as create or tolerate either frivolous or uncandid objections to the speedy conclusion of our commercial Treaty.

I agree with you in thinking from every circumstance that transpires, that the Leaders of the Democracy are in danger of becoming Hecatombs to the manes of extinguish'd credit, and to the rage of the people in the midst of general Bankruptcy and desperate poverty.

My heart is harden'd on this subject; because I believe it for the good of mankind that the consequences of the Revolution should become a frightfull Example against the ebullitions of mad Patriotism in other Nations.

Sunday morning.

Dear Sir

Mr. DRAKES 1) abilities appear to advantage in the inclosed Dispatches. -- but the contents are too little and yet more than enough: They are too little because they give us no Hope of any help worth having; — and They are more than enough, because they furnish a

1) FRANCIS DRAKE, Britsch Zaakgelastigde te Kopenhagen. Gazette de Leide, 22 Febr. 1791; 3 Mei. Kennisgeving aan het Hof van Denemarken, „que le Roi, son Maître, se verroit dans la nécessité d'envoyer dans la Baltique une Flotte de 30 vaisseaux de ligne ou au-delà," enz. — (Nota van 15 April, door BERNSTORFF beantwoord 20 April 1791).

Digitized by Google

sort of Encouragement to our embarking in an expensive Enterprize for the purpose of taking a Feather out of an old womans cap. 1) — It remains to be seen what the King of Sweden will say; but the misfortune is that whatever he says cannot be believed. — Will you have the goodness to forward this packet to the Prince Stadhouder.

My mind fumes and frets and foams like a Lion in the toils upon the subject of this commercial Projet: — The point in dispute is ideal and not real: — And the advantages to the two Nations in restoring their connection to the Eyes and conviction of all Europe are immeasurable great: — but I see no way to avoid the stumbling Block, and incline to think that the best thing I can do is to be sulky and stand still.

Hague, Friday.

Dear Sir

I return the inclosed with many Thanks for the Perusal of them: — M. DE REEDE has the talent of presenting new Ideas often and sometimes usefull ones; but I confess that tho I share His sentiments of Humanity, He does not raise in my mind the wish to see England take part in the re-establishment of the French monarchy: — I shall not be sorry to see the Emperor and the Kings of Spain and Sardinia engaged in that Task; but I hope that none of them will enter into Terms of accommodation with the National Assembly: Il would be better to leave the Revolution to the natural progress of its own confusions, than to endeavour to extract order out of it: — It is the Interest of all States, and of mankind in general that the French madness should produce an extreme of popular Calamity, such as may render it a warning to every other Nation under the sun.

M. EWART writes in cypher that ALOPAEUS has secretly made a sort of offer of an alliance to SCHULEMBURG separate from England and the Republic; a similar offer of an alliance separate from Prussia and the Republic has (been?) made in various ways at Petersburg: — and every insinuation is at the same Time used to create jealousy among the Allies.

I have not yet seen your answer to Russia: you get the start of us: — but the delay was growing great: and of course you have said nothing very specific.

---

1) Van KATHARINA II.

Digitized by Google

Voici le mot de l'enigme ainsi que la Genealogie de la rage en question. Que NAGEL 1) écrit comme un Enragé, soit; c'est apparemment mon Correspondant qui l'a mordu: M. EWART doit avoir communiqué à mon Correspondant le venin de la folie: et c'est de quelque fou dans un autre Royaume que M. EWART l'a apporté.

The inclosed Letter was intended to infect me, and to make me run about in the Republic biting to the right and to the left: — M. DE NAGEL took upon Himself the charge of inooculating you. Ce coup pourtant a manqué, et ce ne sera pas le premier à ce sujet qui aura le même malheureux resultat.

A propos de la folie, j'ai quelque chose à vous dire à vos premiers Loisirs au sujet de M. DE MERCY.

Vous ne parlez que d'un million et demi sterling pour le Putanisme Suedois — ƒ 17,500,000. — Il faut y ajouter la Garantie du subside Turc, ainsi que de belles Choses de toute espece pour les Courtisans et les Courtisanes.

Le 5 Mars.

Have you any reason to believe that BISHOFFSW(ERDER) during his late absence, had any communication with the Court of Vienna?

Dear Sir

Have you received Count BERNSTORFFS two Notes? — If not I will send copies of them, as soon as copies can be made. — The first contains strong expostulations on the part of Russia respecting the Injustice of requiring her to adopt the strict status quo; and urging us in every amicable and flattering Language to Her retaining Ockzakow and its district.

The second Note is written avec beaucoup d'onction by the Danish Minister to offer the Intervention of Denmark to qualify the cession of Oczakow in different modes, by rasing the Fortress etc. etc.

It appears to me that these Papers are important enough to be forwarded without loss of Time to England, and therefore I mean to send them tho the regular Packet is gone.

Hague March 19th.

Dear Sir

I do not abuse your Indulgence in this total and dead suspension

1) De Nederlandsche Envoyé te Londen. Z. hiervoren, en de *Inleiding*.

Digitized by Google

of all businesses and all Intelligence: — nothing arrives from England: and every thing is at a stand in the other Courts.

The King of Prussia has received the conciliatory overtures from Copenhagen, and expresses his wish to learn the Kings sentiments upon them as soon as possible.

I restore the inclosed dispatch which I think equally modest and intelligent. — I am fearfull of retaining so precious a paper lest I should have the misfortune to lose it.

March 25.

Voici donc Monsieur la fameuse note de M. DE HG. 1) — lisez la; et faites moi part de vos lumieres là dessus.

To my feeble organs the Prussian Ministry reasons like a yielding Female, who wishes to be gently press'd to what she is desirous to do.

What will Mr. EWART, and the Counsellors of war say? — It will begin I think to be felt that you and I have been as accurate in our Facts, as we were in our reasonings.

I send to England at three o' Clock — I do not call on you, because I suppose you are busy.

En attendant I have seen the wretched Impertinence from the Brussels Government, in which the Emperors High Representative, le grand FLORIMOND 2) parle avec emphase de la petite Pineau 3), de sa fille, et de toute cette canaille. — Is it possible for the Republic not to recall M. DE HOP in order to give Him better instructions?

Dear Sir

I beg leave to send you the inclosed Copies of a Note and inclosure which I have transmitted this Evening to their Highnesses — I shall be very curious to know what are your accounts from M. DE HAAFTEN and M. DE REEDE and whether the latter continues to think peace autant que faite. — I begin to suspect with you, que Sa Majesté Hongroise se moque un peu de tous les Négociateurs.

Sunday Evening.

---

1) HERTZBERG.

2) De Graaf DE MERCY-ARGENTEAU, sedert 4 Januarij 1791 tijdelijk Landvoogd van de Oostenrijksche Nederlanden. („Ministre plénipotentiaire") met eene wedde van *f* 6000 per maand. TH. JUSTE p. 82 suiv.

3) De bijzit van H. VAN DER NOOT.

Digitized by Google

"1 Avr(il 91" (VAN DE SPIEGEL).

Dear Sir

I wish you to give a perusal to the inclosed and to return it to me: — It is the original Dispatch and will proceed to night towards England.

The allusions made to you and to the Greffier have more meaning than will strike you on the first superficial Perusal: — In plain truth I have been desirous with all the decency which the circumstances require, to intimate that I am neither ignorant of the folly and presumption of a small Cabal of Underlings, who are endeavouring to mix their personalities with the measures of the British Cabinet; and on the other Hand, to shew that the momentary success of such a Cabal will neither induce me to change my opinion nor provoke me to neglect my Duty.

There are one or two other allusions in the Letter which I will explain to you at a proper Time.

As to the rest, our yesterdays measure is to the best of judgement highly flattering to *us*, becoming to the Republic, and ought to be satisfactory both in London and at Berlin.

My Letter to day from Petersburg mention POTEMKINS arrival.

Hague April 15th.

Dear Sir

You will have heard that the Courier who landed from England on the 4th and proceeded towards Germany went to Berlin in His way to Copenhagen, and deliver'd a Dispatch at Berlin to suspend the forwarding of the Declaration to Russia, and the completion of the preliminary measure, till farther orders. — Previous to His arrival at Berlin, The King of Prussia had received M. DE HERTZBERGS Report which was decidedly and earnestly against the measure as tending to the political and commercial Ruin of Prussia. — The question was afterwards discussed in the Presence of the King by M. DE HERTZBERG, M. DE SCHULEMBURG, and M. DE MOLLENDORFF, when it was settled to sign the Conventions, with an alteration however of the transit-Duty from two to three per Cent, and with a Rejection of the clause respecting the salt-Company. — The arrival of the messenger suspended every thing, and advanced nothing. — As far as I can collect, tho the peremptory requisition of the status quo strict is not made, the measure of arming and of sending a large

Digitized by Google

Fleet into the Baltic, continues to be pursued: — We small soon receive Dispatches from England to explain what is meant; en attendant je ne vois gueres la porte pour sortir *gracieusement* des embarras d'une affaire si epineuse, si accablante, si étranglante.

The English Funds have risen to 77½. — a Paper of Monday says that Mr. EWART was to set out for Berlin on the Day following: If so, He may arrive here to Day.

Whenever it suits you to see me in the course of this day, I can wait on you. – I understand that M. RENFNER is going to you this morning at nine. — I begin now to understand the meaning of a private letter which I lately confided to you.

I send you the inclosed without reserve, for your private perusa, and consideration: I am pleased with it in every point of view; and I think that it will also be consonant to your sentiment. -- Indeed it is difficult for *us* not to be satisfied with this measure, it being precisely what we recommended many months ago; c'est à dire — „to send some judicious person to Berlin and thence to Petersburg with Instructions in a great degree discretionary, and calculated to effectuate a general Pacification upon Terms the least disadvantageous to the general Balance of Europe that circumstances will admit." — I only regret that our advice was not adopted more immediately; it would have saved great Expence, some mortification and farther risques.

The Inducements for changing the plan are handsomely and manfully avowed in the dispatch. - - It will occurr to you that the provisional Instruction sent to your Minister at Petersburg will now require some modification. — You are the best judge as to the properest and most decorous mode of doing this.

The Dispatches which I have received to night from Berlin and from Sistove give Hopes that the Pacification there will again go forwards.

April 24th.

Have you any Letters for Vienna Sistove Berlin or Petersburg? I have Letters from Sistove of the 12th April which make no mention of the Turkish Defeat.

Dear Sir

Messengers are arrived here with Dispatches to Vienna and Sistove; and to Berlin and Petersburg: — If you have Time, peruse the

Digitized by Google

inclosed and return them to me that I may dispatch them: — If you have not Time, I will send you the copies at your leisure. — You will observe on these papers that they all tend to the pacific system, and I own to you that I heartily concurr in their doing so. I would not wish England to withdraw abruptly and dishonourably from the fair consequences of her Continental Alliances: but I do not in the present Temper and circumstances of European States see any advantage to result from those Alliances that can compensate either for great risques or any material expence.

Other matters whenever you are at leisure to give me half an Hour.

Hague, Wednesday Evening.

Dear Sir

The Dispatches which I received last night from Vienna and Sistovo, do not corroborate Col. BISHOFFSWERDE[rs] opinions respecting the Emperors good faith and fair Intentions: The Turks worne out by a fifty Days delay had made a requisition to renew the conferences; Baron DE HERBERT replied that having no instructions, He could only listen and had nothing to propose.

The Divan consents to the renewal of the Swedish subsidy.

The Porte refuses to give the proposed advantages to Poland as a previous stipulation; but will stipulate them as a recompense for Military assistance. Cela ne convient pas trop aux Polonois 1).

The Turks have sent a considerable Fleet to the Mouth of the Danube.

M. JACOBI has renew'd His application to the Austrian Ministers who answer'd that they could fix no Time for sending Instructions to Sistove — and that „with respect to certain Negotiations said to be going forwards between England, Prussia and Poland, it would be necessary for the Emperor to *menager* the Hungarians, who had made offers to their Sovereign equally loyal and liberal."

With respect to Berlin they were in *hourly* expectation of farther Dispatches from England: — The Prussian Ministers have delivered a Note to Mr. JACKSON, requiring a Fleet to be immediately sent to the Black Sea. — They do not insist on Thorn at present in addi-

---

1) Verg. het ontworpen Tractaat van Alliantie tusschen Turkije en Polen (9 Artikelen), in de Gazette de Leide van 7 Januarij 1791.

Digitized by Google

tion to Dantzig, but only desire our good offices to procure Thorn hereafter; tout cela est d'une générosité inouie.

Hague, April 18th.

Dear Sir

I send a sketch of a Letter to the Greffier which we settled together before dinner, and which I will write to morrow if it is consonant to your wishes; — and I beg you without scruple to make any corrections that may occurr to you.

I inclose the Comte BERNSTORFFS answer to our application; — Mr. EWART treats it with more gentleness than is natural to Him when He calls it crême fouettée: — To my understanding it is an explicit intimation that we have neither assistance nor favour to expect from the Court of Copenhagen in the event of a war: — Happily a war is not probable.

My Letters this afternom from Sistove say that Russia is preparing at Sebastopol an attack upon Constantinople.

I suppose that Adm. KINGSBERGEN 1) is at Texel, I wish to write to Him and to thank Him for His map of the sea of Marmora.

Hague, 27th April.

Hague Saturday Morning.

Dear Sir

Lady AUCKLAND hopes that your Daughter (whose youthfull gracefulness did credit to last nights Ball) arrived home safe and not more fatigued than she wish'd to be.

You might infer from the inclosed Letter that the Cabinet of the 26th will have finish'd our commercial business to our perfect contentment; — but I have received a few Lines from Ld GRENVILLE, *who was with* Mr. PITT, which will leave me under anxiety till I receive the minutes of the proposed Council: — He writes in such haste that it is hardly legible, but He says

„*We* are as much interested in the right success of the business as the Gr. Pensionary and you can be; and there is no diversity either of opinion or principle among us: — but the difficulty is as to the expression:

---

1) Z. over KINSBERGENS voorspelling van het gevaar dat Konstantinopel uit Sebastopol dreigde, den brief van PITT aan Lord AUCKLAND, 7 Maart 1791. (AUCKLAND *Corresp.* II. 382 volg.)

Digitized by Google

First as to the Colony-Trade; The French do not permit the Dutch or us or any neutral Nation to be the carriers of their sugars in time of Peace to those parts of Europe which are principally supplied from the French Islands. — We doubt whether the words which you now propose in lieu of our words (which perhaps were objectionable) provide for that point conformably to the principle which you properly establish and repeat. We apprehend that your words would on the contrary give a complete protection to French sugars to be imported into any neutral port of Europe from Eustatius for the supply of the Continent in general, and into the port of Ostend for the supply of France itself.

Next as to the clause about the Commerce of the Eastern seas, we are sorry that the Republic thinks it expedient to call upon us to *fix the sense* of the article of the Treaty of Peace. Our navigation is conducted utterly without offence and without affording any cause or pretext for jealousy: And we *really* should have thought it best for both Parties to let the Explanation sleep in peace. Il is less easy than you seem to suppose; for we do not think that the general words which you recommend would do sufficient Justice either to the Dutch or to ourselves. And they only serve to shew the Delicacy of disturbing a Consideration which gives reasonable cause of discussion. You will know that our Right is unquestionable to carry on a Trade in those immense seas with such of the Islands as are in possession of the Dutch, and that it is utterly impossible to relinquish that Right; and that as to the Dutch Islands we consider them as rightfully shut against us. — But a mere general expression will neither help their Rights nor Ours, perhaps it w[d]. be injurious to both."

I have thus decypher'd a very hasty Note and have given you the substance of it; more especially as you are to see the Commissaries to day: — my belief is that the dispatches which I am to expect by the next mail will in substance be satisfactory; because when such Heads as Mr. PITTS and yours are combined as to the principle, you cannot materially differ as to the form of Expression. — They confess that their clause was ill drawn; They now state that ours is incompleat; it remains to be seen in what way they propose to amend it.

As to the other points, The Treaty of Breda, the construction of the words „a moins d'y être engagé" etc., they fully agree with us.

Digitized by Google

Tuesday Evening.

Dear Sir

The inclosed papers are rather satisfactory than otherwise: — I am so decidedly sure that the Imper[l]. Government in the Netherlands can have no firm foundation or repose, but in the Articles of our Convention, that I never have felt anxiety as to the Ratification which must I am sure, take place without any long Delay. — I am only sorry that our Friend HOP has not that sort of Bustle and energy in his composition which is necessary in order to turn the present moment to the best advantage for the Republic.

When I wrote to you this morning, I supposed that you were arrived: — you will be too busy to morrow, and will find it more convenient to defer me till Thursday.

Private.

Dear Sir

I have seen le rescrit conciliatoire de la Cour Bruxelloise, and I confess to you that I am surprized at the Baron DE HOP's facility in receiving such an Impertinence. He ought to have answer'd in firm but managed Terms thad it did not belong to Him to transmit to their High Mightinesses a string of insinuations untrue in fact, offensive in Principle and express'd not in the language which ought to subsist between two friendly and independent Powers, but with the Haughtiness of a Sovereign who sends an order to a tributary Province. — My opinion at the first view would be to write to Baron DE HOP that to a Paper so improperly express'd the States General would not give any answer, otherwise than by transmitting it to the Emperor with a proper complaint; and to instruct Him to say so to M. DE MERCY: and at the same Time, to tell M. DE MERCY that as it was visible that instead of pursuing the Negociation which he had promised to compleat, the system was to make frivolous complaints, He had received a leave of absence to return to the Hague to attend His private Affairs: — In short, I am sure that if you give way in any degree to this haughty Tone and Treatment, the mischief will not end here. — It remains afterwards to send some able person to Brussels.

Burn this.

Digitized by Google

Dear Sir

I have received long dispatches of the 27st from Sistove and will send them to you, if you wish to have any farther Information: but I presume that you have the same accounts from M. DE HAEFTEN: — The Ottomans clearly had the advantage in the argument: M. HERBERT was driven from the Treaty of Belgrade, by the article of 1775: He then tried to rest upon the Negotiation commenced in 1784 and on finding the weakness of that ground, M. D'ESTERHAZI produced le mot de l'Enigme and stated that these new demands were made at the recommendation of the People of Hungary, who were disposed to fight to enforce them. — S[r]. ROBT. KEITH mentions in cypher that it was his Intention on the day following to propose a prolongation of the armistice.

I inclose a few Lines from Mr. FAWKENER, and a copy of the Declaration which appears to me to be unexceptionably and guardedly express'd. — I have received several long Dispatches from Berlin and Petersburg but they are not yet decypher'd. — If I can collect any thing material from them I will communicate it.

Thursday Evening.

Dear Sir

I continue without news: — and the Business has acquired a perplexity far beyond any powers that I possess, even in speculation. I presume that the evident unpopularity of the measure occasion'd the sudden sending of the Messenger to Berlin to stop the proposed declaration, which would have pledged the English Government to enforce at all Events the conditions of the status quo strict. — In the mean Time the Press had been opened, and the naval armaments and their general object announced, and the present Embarrassment is as to the new modification or other Plan to be adopted. — The whole question was expected to undergo a full discussion in the House of Commons on Tuesday, and whatever may be the decision of the Ministers, they will have had the previous Benefit of that Discussiŏn.

In the mean Time near a month is now wasted since the Resolution of the Cabinet of the 22 March: 1) — and no demand or communica-

1) Z. hierbij de *Diaries* van Lord MALMESBURY II. 471. Het ontslag van den Hertog van LEEDS had 21 April 1791 plaats. (Zie de Gazette de Leide 26 April).

Digitized by Google

tion is yet sent to Petersburg. — It seems impossible to act without making a previous demand; and yet the advance of the season will leave not more than a Fortnight for action if we wait for the answer to that demand: enfin je m'y perds, et j'abandonne au Tems le débrouillement.

May 8th.

The Swedish Riches are not so certain as your correspondent supposes: — Sr. ROBt. KEITH had seen the offer of the Grand Vizir which pass'd thro LUCCHESINIS Hands. — The payment is subjected to three conditions: 1st. The King is to declare war against Russia — 2nd. He is not to make peace without the consent of the Porte. — 3d. His Prussian Majesty is to guaranty these conditions.

I believe that the Turkish defeat and loss near Maczin were considerable; — but I cannot believe that 2000 were kill'd on the one side, and fifteen only on the other.

The Emperor is going to Turin and is not to return to Vienna till July: — it would be a curious measure if He and the King of Sardinia wd. adopt the Spanish precaution and establish a Cordon of Troops on their respective Frontiers, contre les pestiferés du siecle 1).

Je me trouve toujours dans le contre sens de la politique NAGELLINE. — Ses jeremiades me font rire: — Je m'avoue même assez bête pour trouver la guerre qu'il est disposé à faire à nous tous, moins redoutable que celle qu'il a voulu nous faire faire à cette pauvre petite Imperatrice 2).

Mais revenons à nos moutons! encore un mot sur le Traité de commerce. — Do you know that the lukewarmness and backwardness which is shewn here on that subject surprizes me at least as much as any of the surprizing circumstances of the odd age in which we live: — My two Predecessors 3) were teazed even with a degree of peevish pressure to bring it forward; a similar attack was made on me upon my arrival here. — I satisfied myself (and as I shall answer to heaven I believe it) that it was of extreme importance to the Republic, and at the same Time expedient to England to conclude it

---

1) Tegen Frankrijk.

2) Lord AUCKLAND en VAN DE SPIEGEL waren jegens KATHARINA II. vredelievend gestemd, VAN NAGELL stond de oorlogzuchtige Politiek van den Hertog van LEEDS voor. Z. het IIIe Deel bl. 627 volgg.

3) Lord MALMESBURY en Mr. FITZ-HERBERT, sedert Lord ST. HELENS.

Digitized by Google

nearly in the frame in which it now stands. — I forced it forwards in England with a perseverance and firmness which had more than once nearly overset me; and when the business is done or ready to be done, I am coolly inform'd, „that tho it would be a right and beneficial measure, it would be criticised by some Individuals who are indisposed to the Connection between the two Countries, and by others who are incapable of understanding the Articles." — I confess to you that I did not expect this: — on the contrary, I thought that when the Republic is going to an immense expence to re-establish their India Company 1), they would have embraced with eagerness the best means of supporting that Company; more especially when there is no one stipulation on the part of the Republic which does not confessedly subsist in greater force without the Treaty. — I revert to this, because tho I know the perversity of those whom you have to manage, I think it necessary to all our credits to give some proper and public conclusion to the Business.

I should not be sorry to meet Messrs ELIAS and RENDORP upon it in your Business.

Dear Sir

I think that your first difficulty qu'entend-on *par être engagé dans la guerre* is answer'd compleatly by the known Law of Nations; and if any doubt arises I shall feel no difficulty in giving a ministerial Declaration.

Your second difficulty is I think removed by an obvious transposition of the words. „La liberté de commerce partout en pleine mer et dans tous les ports et endroits quelconques excepté seulement dans les places assiegées, bloquées ou investies."

The Third point embarrasses me; — since I saw you I have written to England to propose the insertion which you suggested; but on reconsidering it, I doubt its propriety, and I submit it to your Candour. — Voici les mots soulignés! — „Ni porter *aux Ports ou autres lieux de la dite Puissance ennemie* en Europe aucun chargement de marchandize que ce soit venant directement ou indirectement des dites Colonies on possessions." — It will be said that those words open a pretension to carry the Colony-property of the Enemy to any

1) Verg. den *Staat der Generale Nederl. O. I. Compagnie*, en daarin ... Nader Rapport van 14 Julij 1791. (Amsterdam, 1792, 2 deelen).

Digitized by Google

ports except to the ports of the Enemy, and in effect that they revive the whole grievance which it is the object of the article to remove. And on the other Hand, that the absence of those words leave no just cause of Grievance; because sugars (for Example) from whatever quarter they come are utterly indistinguislable from sugars the produce of Dutch Islands, if bonâ fide embark'd in Dutch vessels as the property of Dutch owners. — Besides I fear that you would give occasion to a restraint on your own cabotage in Europe: — as the article now stands, it appears to me that you have a right to carry to the Enemy's Ports in Europe any sugars or Colony produce of your own Islands, if it should be admitted by that Enemy in Time of peace: — but according to the new words proposed that Liberty would become subject to chicane. — I submit the consideration to your candour; but having got the Vessel of the Negotiation into port, I am fearfull of sending it to sea again, without some very solid Reason.

I have written fully about the article in the Treaty of Breda; which however is I believe secured by an existing Act of Parliament.

Dear Sir

I propose to wait on you soon after six o' Clock to morrow Evening, unless you inform me in the mean Time, that some other hour will be more convenient.

The mail is arrived from London, but unaccompanied by Messengers or any official Dispatches: — I inclose the only scrap that I have received on any matter connected with business: — take care not to lose it, for it alludes to a secret business. — The Minister was too busy in Parliament for the moment to be able to advert to foreign businesses.

I had a friendly visit from WELDEREN to day on the subject of the Commercial Projet: — He also is well disposed to every point, except that He wants an amendment of the 2nd Article: — and I labour'd in vain to make Him feel this plain and certain Truth; „that if the Projet consisted only of the three first articles, it would be better for the Republic to accept it; than to leave that unpleasant question to the rigorous extension of the Law of Nations, which is given up by us in its most essential part by the first article:" — In short, the business must take its course; I do not at present believe that either Party will farther give way: and the next object

of public Duty will be to suspend or to close it so as to do the least practicable mischief.

Sunday night.

May 10th.

Dear Sir

I heard of your indisposition yesterday with concern: — It prevented my troubling you with news to Day: and yet my news is sufficiently interesting: — you know how anxious I have been, to have it decided that our armament should not pass the Belt, nor make any menacing movement; and also that our merchant-Vessels should proceed with their commerce: both those points are perfectly decided. And I have also a very confidential line on a third point in the following words — „Expences are kept down in the manner you wish, except *a Trifle* for the imprest service."

As to other particulars I refer you to the inclosed interesting packet, with the contents of which Mr. EWART will not be so well edified as I am.

I wish to extract three or four Lines from M. DE REEDES Letter on the subject of the Commerce to the Black sea; in reference to a phrase which you will find in Lord GRENVILLES private Letter. — I will return the Letter to morrow.

Private.

I have had a very long and amicable visit this Evening from Mr. RENDORP: — among other matters He came to the subject of the Treaty of Commerce: — He stated only two difficulties: — 1st. the necessity of some correction of the second article so as to give no Hindrance to the Republic in bringing West India produce *not the property of the Enemy* from Her own Islands to Her own Ports. — I answer'd fairly, that I wish'd to see that point clear'd because I thought it a reasonable pretension, tho not important enough to impede the signing of the Treaty. — 2d. He wish'd for some clause to recognize the rights of the Republic to the exclusive Commerce in the articles of the Molucques conformable to the Treaties with the native Princes: — In answer to this, I explain'd to Him as well as I could the insuperable difficulty in framing such an article as we ought to give, and as the Republic would think satisfactory. — And I also explain'd the danger of bringing forward a ministerial Discussion on so delicate a point: — and lastly, that the evident and best

Digitized by Google

security to the Republic would be the signature without hesitation of the Treaty now offer'd, which makes so full a Reference to the whole East-India commerce, that if it takes place we must in good faith and in national Honour be consider'd as bound to bring forwards no subsequent or new pretensions. — I much wish you to advert to this Reasoning because I believe it to be solid.

Mr. RENDORP seem'd to feel strongly what was said; He also feels the pressing Importance of shewing to the World in this moment of general Fermentation, that whatever may become of other Continental Alliances; Great Britain and the Republic are more strongly connected in Friendship than ever. — He left me in good dispositions and I think you will hear from Him.

I confided to Him, that I return to England as soon as the present circumstances will allow: — and that tho my Existence here is (without Flattery) happier than it would be in any other Country, my return to this situation is very uncertain.

What do you say of the changes at Berlin? — Voila donc (dit M. KALITCHEFF) un Bureau des Affaires Etrangeres qui aura de l'Esprit comme quatre! 1)

Hague May 14th.

My Dear Sir

The ceremonials of the Day do not allow me to peruse the inclosed dispatch with sufficient attention; I have received it only half an Hour ago, and trust it to you with that full confidence which subsists between us. I shall be glad at your leisure to know your sentiments respecting its contents; — and I shall farther be glad, when you are sufficiently at liberty, to talk with you on the subject; but I have given so much interruption to you in the last twenty four Hours, that if I wait on you again soon you will begin to wish me once more in England.

There are not many words in Lord GRENVILLES long dispatch which have not much meaning: — It is possible that in confidential writing to me He may have used some expressions in the Dispatch which he would have avoided if He knew with certainty that you would

---

1) Die aardigheid vroeger door PIRON met opzigt tot de 40 Leden der Fransche Academie geuit, werd nu door den Russischen Gezant te 's Hage op den staat van zaken te Berlijn toegepast, bij den val van den Minister Graaf v. HERTZBERG in 1791. Verg. de *Mém. tirés des papiers d'un homme d'État*, T. I. 95, III. 46—55.

Digitized by Google

peruse it in its present state: — But you and He think so much alike, and it is so material that you should both continue to think laike, that I feel it impossible to have too few Reserves between you.

I also inclose a Letter from Ld GOWER.

M. DE REEDES Letter to you explains STADIONS delay.

Sunday Evening, „15 May 91" (VAN DE SPIEGEL).

Dear Sir

Many Thanks for the Confidence reposed in me as to your papers, which I return: — our Friend M. DE REEDE talks with as much cordiality and good humour of the Polish Revolution as if He had been all the Time in the secret. — In other respects His reflections seem to me just; at least I cannot yet trace any thing alarming or disagreable in this Business to the Republic and Great Britain. Unless it should involve their Ally 1) in trouble. — MIDDLETON 2) has received a copy of the Constitution; and I have employ'd Him to give me the particulars translated from the Polish which I shall send to you: — The plan seems to me reasonable enough if it can be maintain'd; it bears an imperfect analogy to the English Constitution.

My corresp[t] from Warsaw writes that the Court is generally popular: and that if the Elector of Saxony declines to accept, one of the Kings nephews 3) will be named in His stead: it being the measure and not the person which is the favourite object.

The Dispatches to night from Vienna state that Count COBENZEL has promised to our Chargé d'affaires to send immediately to Sistové instructions to finish the Negociation, and so as not to make it necessary to prolong the armistice.

I thirst for a quiet conversation with you, and will wait on you either Tomorrow at Ten or Tomorrow at one — or Tuesday at Ten according to the verbal answer which you may give.

Wednesday.

Dear Sir

I feel the force of both your criticisms, and am only sorry that you have not suggested more corrections.

---

1) Pruissen.

2) Chargé d'affaires van Polen te 's Hage.

3) *Poniatowski.*

Digitized by Google

The Greffier has furnish'd me with the following phrase, which if I hear nothing from you to the contrary, I propose to insert instead of the one to which you so justly object. „Dans laquelle surtout nos deux pays ne seroient pas appellés à soutenir conjointement leur systeme defensif" — ou „à remplir conjointement leurs Engagemens defensifs." — I conceive it to be of real importance to maintain all the enumeration of improbabilities that the Bone of contention will ever present itself.

I have inserted your other correction relativement aux expressions qui regarde la Loi des Nations.

I shall wait on the President of the week with these papers to morrow: — and will also communicate them to Day to the Prince: and (if I can find Time) to M. DE WELDEREN.

I have got a favourite Idea that by joining with Spain in a Guaranty to the Turks against the Empress of Russias farther projects, we may get honourably out of our present scrape: — and I have just sent my Reveries thereon to England.

We shall make the King of Swedens fortune 1). — The Empress is offering to Him Monts et merveilles.

Private.

„21 May." (VAN DE SPIEGEL).

Dear Sir

I had written the other Note which you will find in this Box, when the Messenger arrived from England with various Dispatches to Berlin, Warsaw, and Petersburg. — I am employ'd in taking copies of them, and will as soon as possible confide them to you. — In the mean time I send two short private Letters which I have received.

Nothing can be more pacific than these Dispatches (thank God) — They even apprize Mr. EWART in flat and positive Terms that if the Empress insists on the whole of Her Demand, England cannot think of going to war in order to force her to a change of Resolution.

Have you any thing to send to any of the above Courts, the Messenger will go about ten o' Clock to night.

Can you enable me to give any information to Lord GRENVILLE in

---

1) Z. over de verhouding van Zweden tot de Triple Alliantie van Engeland, Pruissen en de Nederlandsche Republiek, E. G. GEIJER, *des Königs* GUSTAF III *nachgelassene u.* 50 *Jahre nach seinem Tode geoeffnete Papiere.* Hamburg 1846, III. Th. 2te Abtheil. s. 186 folgg.; en Lord MALMESBURY *Diaries*, II. 436.

Digitized by Google

answer to the Enquiry in His private Letter, about the movements of the Aristocrates. — There are suspicions always of some movement in Briskaw.

Hague May 26th.

Dear Sir

Do not take the trouble to return this Box till you have something to send in it. — Your Mayence correspondent writes well.

One word more to those Amsterdam Gentlemen! — when they talk of the inequality of advantages in favour of England, and of the sacrifices made by the Republic, I can only answer to them that they talk nonsense, from an unfriendly Disposition to the Alliance between the two Countries, and from a Desire to maintain the ancient source of Disagreement, of Enmity and of Calamity; — a source flowing from a principle of Brigandage which leads them to wish to increase an occasional and wretched gain by increasing the Embarrassments of their Ally in time of war. — We neither desire advantages to ourselves, nor exact sacrifices from the Republic: — We desire nothing but what the Republic ought voluntarily and zealously to offer to do, even if the whole of the East India articles were out of the question. — As soon as the Business of the Negociation is over, I will give a ministerial Declaration that we possess by the Law of Nations all that we ask'd *and much more*, — and I will leave it to the Province of Holland to discover in the subsequent and speedy Bankruptcy of their Company, that what we offer'd to give was of extreme importance. — On this subject I cannot but feel a degree of Bitterness even after I have quitted this Mission: — for certainly there has been a degree of Perverseness very offensive in the Amsterdam Gentlemen, which I the more lament because it appears that they possess the Government of the Country as much at present as they did in the year 1785 1).

Dear Sir

As the couriers who bring these Dispatches cannot be retain'd longer than a few Hours I send you the originals without scruple for your perusal.

---

1) Hiermede te vergelijken Deel II. 553 volgg. — Zinspeling op de Franschgezinde Patriotten.

Digitized by Google

I am glad to observe that your Note to the Court of Berlin perfectly coincides with L[d] GRENVILLES sentiments:

It will remain only to send an Instruction to M. DE HAEFTEN 1), on which we will consult tomorrow at any Hour you will appoint — and if it goes by the Post on Tuesday it will arrive earlier than this courier.

Have the goodness to return this Box to me before you go to Bed.

The Courier from Berlin and Petersburg is arrived; The Precis of the whole is that the Empress continues to demand our good offices to obtain a new Frontier for Her, c'est à dire, nommément, „Oczakow et son district jusqu'au Dniester."

A very secret intimation is given of a wish to send SCHLIEFFEN 2) to Petersburg pour un dernier pourparler; — If SCHLIEFFEN has abilities this may be of use: – but I conceive that we must either consent to the cession of Oczakow or fight to prevent it.

I will send the papers to you as soon as they are ready.

Hague, Thursday Morning.

Dear Sir

The English Ministers have left us perhaps too long upon a sea of darkness and incertitude respcoting the result of their discussions with Russia: but a glimmering light now shews itself upon the ruin'd Battlements of Oczakow, which will probably bring us all into a safe port. — In plain English and without metaphor I have received a dispatch and some private Letters to entreat us to ascertain more particularly by the aid of Admiral KINGSBERGEN several questions; and with all possible expedition: I have accordingly written the inclosed Letter to the Prince and if you approve it, I request you to seal and to forward it; and also to promote its object with all practicable expedition. I reserve the particulars till we meet.

M. BENDORP has been so obliging as to call twice on me; but without finding me: — might it not be right that I should call on Him before he goes this morning?

---

1) Naar Sistove.

2) De Pruissische Generaal, over wien z. hiervoren de Brieven van D'YVOY (bl. 29, 54, 74, 182 enz.), en zijn bedrijf in de Luiksche en Belgische omwenteling.

Digitized by Google

Dear Sir

I inclose the Copies of the Dispatches by Mr. LINDSAY from Petersburg and Berlin; — Those from the latter place are furiously unfavorable to the Result of Mr. FAWKENERS negociation 1), and afford a new proof of the expediency of a change in that Mission.

I am afraid that we shall be ridiculed for our anxiety to preserve the freedom of the Niester; — If the River is not navigable our measure is at least superfluous; and if it is navigable the measure is inexpedient. — I also see strong objections to the gratuitous promise made by the Allied Ministers on the part of their Courts, „d'abandonner au cas supposé la terminaison de la guerre au seul „cours des evénemens qu'elle pourra amener." — As to the rest Mr. EWARTS dis-approbation does not shake my opinion, that Mr. FAWKENER has render'd good service to His Country: as to the Contrast between this Memoire sign'd by Cte DE GOLTZ and the Treaty sign'd by Mr. DE KNOBLESDORFF, it is not my Business, and I shall hear all that can be said respecting it with great Fortitude.

What should we have done if the Empress had been less moderate it Her political devices: — There is in London a political print of JOHN BULL giving a word of advice to L[d] GRENVILLE and Mr. PITT upon the subject of a Russian war in the two following Lines

„Whatever you may write or say
„I will neither fight nor pay."

Dear Sir

I received from England by the last mail a voluminous Collection of accounts respecting the Revenues, Expences and Commerce of our East India possessions; and as I do not recollect to have perused papers of more importance and curiosity, I have selected a few of them for your perusal *at Leisure*: — I beg the favour of you to return them to me afterwards.

It is impossible to foresee to what derangement of Finances the present war may lead us; but our position in India separate from that unhappy Business with TIPPOO Sultan, was magnificent. — You will trace in the inclosed Papers

---

1) AUCKLAND *Corresp.* II. 388 „in order to obtain the cession of Oczakow. His mission was unsuccessful."

Digitized by Google

That the nett Revenues of Bengal, Madras and Bombay are ab^{t}.	7,500,000 Pd. Stg.
That all the ordinary Charges and Expences including the Interest of all the Debts are abt.	6,000,000 „
Consequently, that there remains to be applied to the gradual extinction of the Debt (which is about 10,000,000 Pd. Stg.); and to the Investments and to the China Trade ab^{t}. .	1,500,000 Pd. Stg.

Dear Sir

The inclosed will probably inform you that the Empress has given an answer most graciously worded: — The whole modification however which is obtain'd is, that „non seulement elle ne troublera point la liberté de la navigation du Dniester mais qu' elle lui accordera au contraire toute faveur et protection:" — and the context seems to imply that she considers Her possession of the River as joint with that of the Turks. — The ardent minds of the Prussian Councils take fire at this and are displeased with our Plenipotentiaries who mean to accept: — I confess that I am most sincerely glad both morally and politically, and that I shall say so stoutly and cordially by the courier whom I am going to dispatch to England.

When shall I see you: — will you be at leisure for five minutes at half past one or two — If HOGGUER says any thing in favour of our poor Plenipotentiaries, let me know — I will send you Copies when they are made.

Sunday „29 May 1791" (VAN DE SPIEGEL).

Dear Sir

You were so good as to promise me an extract or communication of any part of HOGGUERS dispatch that may throw light on the Incendiary Business: — In the copy sent to you yesterday it is written „*Brouilleur* par métier" instead of „Bruleur" I forgot to correct it. — I observe in the French Intelligence of May, that one of the supposed Incendiaries was gone to Holland: — I incline to think that it might be usefull in several Points of view to express rather loudly within the Republic your suspicions respecting Incendiaries, and to order ostensible Precautions against them.

What are we to think of this departure of the King of Sweden: —

Digitized by Google

If he goes, it may be inferr'd that no immediate measure will be taken in regard to France.

Hague Tuesday.

I do not know whether you have yet had occasion to peruse the inclosed: — If not, you will find in it several passages which will furnish food for Reflection and a very luxurious repast for your mind.

M. DE KALITCHEFF has call'd on me and has shewn to me a letter from Cte OSTERMAN which he will communicate to you on Monday: — It is very civil, — It appears from it that no answer is to be given to M. HOGGUER, but that you are to take the answer to the two Courts, as address'd equally to the Republic.

4 o' Clock.

Dear Sir

I have this Evening received farther Dispatches from Sistove of the 23rd May, by which it appears that the Ottoman Plenipotentiaries who desired a farther Conference on the 24th meant in that conference to protest against the new Demands of the Court of Vienna: — And from Sr ROBt KEITHS expressions it seems probable that they will also refuse any prolongation of the armistice — — Our Chargé d'affaires writes from Vienna, that these new Demands were settled and approved by the Emperor before He left Vienna to go into Italy. — Where will all this strange Business end?

I have Letters from Constantinople of the 16th May, which say that the Turks are in high spirits, and exceedingly elevated by the Expectation of the immediate arrival of a great British Fleet in the Baltic.

Will you have the Goodness to let one of the inclosed copies of the Kings speech be forwarded to the Prince Stathouder.

Dear Sir

The substance of the long dispatches which I have decypherd is, that Prince POTEMKIN gave a Dinner at his Villa to the English and Prussian Ministers: — That He was pleasant and cheerfull; — that He express'd astonishment at the partiality of the English Minister for the Turks against whom He wish'd to wage perpetual war — that He laughd at the Prussian Friendship for the new Grand Vizir whom He said He would hang upon a Tree if He could take Him, and that He had sent Him a friendly intimation to that effect. — That

Digitized by Google

He protested loudly against the Doctrine of the status quo as heretical and damnable. — That he loved England and the English and hoped some Day to fight under the same Banners with them: — and here he insinuated adroitly that the Neutralité armée arose from the malignancy of Prussia. — That it was unreasonable in us to desire Him to make Peace in the full tide of His successs, and to expect a young soldier like Him to stop short in His career. — In the midst of these levities He affected to think well of the propositions, and when the dinner was over, went immediately to Zarsko zelo.

Mr. EWARTS spirit is broken down into good practicable sense, and he proposes if the negociation ends ill, to send a Messenger from Berlin to the Grand Vizir to tell Him to make peace for Himself.

Pray shew this Note to the Greffier, if you see Him.

Dear Sir

I have this moment received an interesting Dispatch which I will send to you unless I learn that you have a similar Communication from the Bar^{n}. DE HAEFTEN.

It contains

The Projet of the Treaty to be sign'd between the Porte and Austria, as presented by the Baron DE HERBERT by order of His Court.

The 5th Article of that project stipulates that Austria shall retain old Orsowa; — and the 6th Article cedes on the part of the Turks several districts on the Unna conformably to a plan or chart delivered at the Conference, but of which no copy is sent.

It also transmits a sort of civil protestation on the part of the Marq. LUCCHESINI, claiming a compensatian for Prussia if the Emperor retains any thing for Himself, according to the stipulations of Reichenbach.

Il does not appear, and S^{r}. ROB^{t} KEITH gives no Intimation whatever on this most interesting point, whether the Ottoman Ministers shew'd a disposition to accept this projet.

Nor does He transmit any Protocole of the Transaction. — If you can supply any of these defects I shall be glad.

Or if you wish to have all the original Papers, I will send them to you.

Hague, Wednesday „8 Juin." (VAN DE SPIEGEL).

Digitized by Google

Wednesday ½ P[t] 8 P. M.

Dear Sir

I return the French papers with many Thanks: — They are curious: but in the beggar'd state of France, whatever may be the malice of the Club des Jacobins, their powers of mischief are happily straiten'd, and if the Dutch Patriots can continue to obtain Bread at Paris it is the utmost that they can expect: — In truth, the French Bankruptcy seems to be approaching more rapidly than we can wish; it will probably come in the shape of a depreciated paper-curreney. — I see no Danger to the Republic from any support that France can give to the disaffected Individuals of this Country: but I see abundant circumstances in every quarter which make it the obvious and urgent Interest of the Republic to strengthen her connection with England both apparently and really: — and therefore I have seen with astonishment the indifference, and something worse than indifference which prevails at Amsterdam (and has a banefull influence here) respecting the Commercial Treaty, which (as I shall repeat to my dying hour) ought, not from inducements of national Friendship but in plain policy, and from regard to the national Interest, to have been accepted and sign'd in the Term in which I presented it.

Secret.

I have this morning received Letters in cypher from Lord ELGIN, by Estaffette from Florence 1) — They are dated the 15th May and refer to dispatches of great detail dated 11th and sent direct by the short Route to England. — So far as I can collect from such imperfect materials „His Imp[l]. Maj[y]. shew'd no aversion to an interruption of His alliance with Russia, provided it can be done with security." „He also admitted that it was important to Austria to stop the progress of the Empress towards Turkey." — Lord ELGIN however was unable to obtain a positive decision; on the naming even of a period at which a positive answer might be expected." His Imperial Majesty express'd a wish to include Poland in the Guaranty. „He appear'd to look to His projected interview with the King of Prussia as the moment of establishing a connection." „But it does

1) Verg. den brief van LEOPOLD aan KAUNITZ uit Florence 14 Mei 1791, bij ADOLF BEER, JOSEPH II, LEOPOLD II u. KAUNITZ (Wien 1873 s. 403): „les singulières propositions que Mylord ELGIN est venu me faire ici."

Digitized by Google

not appear that the period of that interview will be sufficiently early to occurr the objects of the system in question." — He meant to leave Florence on the day subsequent to the date of the above Letter. — In short tho good words seem to have been given in great abundance, nothing specific is done or promised to be done.

I have not written to the Prince Stadhouder or to Her Royal Highness; but if you happen to see them, I wish that you would mention the above particulars; I am sorry that they are so unsubstantial; — but I did not expect them to be otherwise.

Na 21 Juny 1791.

I have received the account of the Escape of the whole Royal Family from France and of the arrival of Monsieur in the Netherlands: — but I tremble for the safety of the poor Queen — pray let know if you have any particulars. — They left Paris at 12 o' Clock on Monday night 1).

Many Thanks for the perusal of the inclosed: — M. DE REEDE writes ingeniously and suggests often very good Ideas, but like many other wise men, He undervalues the dangers of war and the essential necessity of Peace.

I enter fully into your Affliction for the loss of your Dog: — He was a beast of singular beauty, and I presume that His moral qualities were not inferior to His external graces.

My Heart akes about the French Business, and not merely for the King and Queen; we shall see a vast multiplication of calamities in that fine and populous Country.

I have Letters to day from Amsterdam in which there is the following paragraph. — „M. DE WITT 2) (one of our despots in the detention of the Princess) writes that all was quiet at Paris on Thursday night; and that the King was re-conveying to the Capital. He has sent an order from Brussels to buy to His account a large number

1) De vlugt van LODEWYK XVI en van MARIE ANTOINETTE, te Varennes gestuit.

2) Verg. A. B. CAILLARD, *Mémoire sur la Révolution de Hollande* (1787) bij SÉGUR, *Décade historique* II. 174, 178. — Over Mr. JAN DE WITT, Lid van den Raad te Amsterdam, z. ook Mr. J. VAN LENNEP, *Het Leven van* Mr. C. VAN LENNEP (1751—1818) bl. 95, 97, 103 enz.

Digitized by Google

of Billets of the 125 Milions at ten per cent higher than was paid on Saturday."

Tuesday.

(Nothing can be better than the answer respecting our Fleet of Evolution, which I find is to consist of six ships of the Line and 12 Frigates.)

My Dear Sir

The inclosed Letter is hardly worth your perusal.

Will you take the trouble to mention to your Daughters that they will find the Court here to morrow Evening; and that their RR. and S.S. HH. propose to come about half past eight.

I have seen the account of the 21st from Paris with disgust and with Horror. — It is some consolation to think that the Calamities of France may prove an usefull Lesson to Mankind (in the dispensations of Providence) both in the present and in future ages: — but it is terrible in the mean time to see the increasing and helpless wretchedness of so many innocent persons.

26h June.

Hague, Monday Evening.

Dear Sir

I return Madame DE FAVRAS's 1) Letter with Thanks; — It is well written, because the stile is not unsuitable to the circumstances.

I wait with impatience for to morrows news from Paris and from Brussels: — The newspapers will be more communicative than the Ministers of the Republic. — If CAILLARD should make any official communication from the Assembly in Terms which imply a change of Government, I conceive that it will not be thought right to thank Him for it or even to acknowledge it.

Voici un des derniers mots de MIRABEAU! — „BURKE a dit *que la France n'offroit plus aux politiques qu'un grand Vuide.* BURKE a dit une sottise; ce vuide est un Volcan dont on ne sauroit avec prudence perdre de vue un moment les éruptions, ni la lave."

Have you any Particulars of a Turkish naval Victory? The Prince

---

1) Z. wegens de zaak van den ongelukkigen in 1790 te Parijs ter dood verwezen Markies DE FAVRAS, deze Verzameling, bl. 28, 36, 44, 98, en de *Inleiding* bl. 28.

Digitized by Google

mention'd it to me last night; but my Letters from Petersburg and Warsaw say nothing of it.

Mr. FAWKENER has had a long and friendly Conference with D'OSTERMAN, in which the latter intimated that the Empress would not object to the demolition of Ockzakow, nor to the free Navigation of the Vistula: — The answer however is not yet given.

The K. of Prussia is giving Furloughs to His Prussian Troops, and is making another application to the Emperor which He has not communicated to us. — Il me paroit qu'il n'est pas excessivement porté pour la guerre.

Have you any Letters from Mayence?

I have received a Letter from Amsterdam this morning to say that the Merchants have not yet received any farther news either from Brussels or Paris: — The probability grows great that the unfortunate fugitives have been stopp'd.

I have received an Extract of a Letter from an intelligent Banker in Paris to his Friend at Amsterdam, in the following words:

„Le 20 Juin. — Nos affaires sont toujours en proye à des Evenemens et des convulsions de tous les Genres, et qui sont bien faits pour empoisonner l'existence de quelqu'un qui comme moi n'aspire qu'à la tranquilité et le repos.

Je ne sais pas trop au surplus si vous resterez long-tems tranquille en Hollande; il parait y avoir une fermentation sourde qui pourra bien se terminer par quelque nouvelle explosion. L'on m'assure que les Patriots y gagnent du Terrein."

Au reste on sent bien actuellement la nullité de l'ambassade de M. DE BERKENHORST 1).

Pray send us news of the safety of the Queen.

Dear Sir

I return the inclosed with a due sense of the Confidence: — you may be assured that not the most distant allusion to it will escape my lips: — It is written evidently by CHARLES LAMETH: 2) — There

---

1) LESTEVENON VAN BERKENROODE, een Grijsaard, Gezant der Republiek in Frankrijk, sedert 1750.

2) Een van de drie broeders DE LAMETH, Leden der Nationale Vergadering, eerzuchtige bestrijders van MIRABEAU.

Digitized by Google

are expressions in it which seem to countenance the suspicion that the Kings escape was connived at for the purpose of trying experiments and of prolonging the Power of the mad and wicked clique who are about to send an Instrument of their own to the Republic and wish to have a long conversation with Him as to the best means of doing mischief on his arrival here. — M. DE RICÉ took leave last night after supper.

I consider the Spanish Declaration as infinitely more interesting and more important in its probable effects, than the protestation of the 290: — I send you my account of it, as it possibly contains some particulars which you have not seen.

Saturday 8 A. M.

Dear Sir

The inclosed dispatch is this moment arrived by a courier from Berlin: — It is vexatious to have great Transactions with so weather-cock a Ministry. — It is difficult to understand on what grounds they preach consistency of conduct and language to us.

As to the Fact; Messieurs HERTZBERG, MOLLENDORFF, and SCHULEMBERG are all decidedly against the war with Russia, and M. DE BISCHOFFSWERDERS reasonings per contra are so loose and so trivial that they tend to prove against Himself.

He has however induced His Prussian Majesty to write a Letter to M. DE REDERN which will prove nothing but M. DE BISHOFFSWERDERS Influence.

The private Letter from Berlin is too long for your perusal.

What does M. DE REEDE say on this new Turn?

Pray read the paragraph about Holland in the Courier de l'Europe — you never told me that you had paid for our last years armaments.

Dear Sir

As I know that you are more than sufficiently occupied at present, I do not wish to interrupt you.

But it is very material that we should have some conversation before you write on Tuesday to Berlin: — affairs are going on strangely there: — Mr. BISHOFF[r] has magnetized both His Master and His Imper[l] Maj[y]; and the Rapport in which He is placing them towards each other is tending rapidly to a separate connection and

Digitized by Google

Alliance; by means of which His Prussian Majesty is to be separated from the Maritime Powers 1), and afterwards to be laugh'd at. — In the midst of this Mess[rs] EWART and SCHULEMBURG are on bad Terms — and SCHULEMBURG is also jealous in the extreme with respect to BISHOFF[r] — and all these Gentlemen are driving the K. of Prussia to take a part in the French business, because He is inclined to do so in consideration of some acquisition presented to Him.

Have you received the Projet of the separate Convention between Austria and Prussia?

I can wait on you to morrow at 10, or at ½ pt. 1. — or at 6 — or on Tuesday at 10. — The Negociations at Sistove are advancing well, tho slowly. — The Turks have abandon'd Matchin.

Sunday Evening.

Private.

I would wish to have seen what M. DE HERTZBERG said on the general Idea of the Netherland-Projet.

Dear Sir

I return your Paper with many thanks for the Information and usefull Ideas which I have acquired from the perusal of it: — Tho the subject may be fairly open to opposite reasonings, tho final judgements may differ respecting it, and tho the execution might be difficult even if we were all agreed as to the expediency, yet it is too interesting and too important to be dropt tacitly; and I shall endeavour to bring the whole consideration under the discussion of the English Cabinet. — I suspect that the Hesitations and doubts intimated to you from a certain Quarter, come par contrecoup thro the effects of a very natural impression from Berlin. — Me comprenez vous?

M. DE WELDEREN made a long visit to me yesterday, and left me with good ground to hope that He is personally and sincerely desirous in future to give to you the cordial support, which for the good of the Republic he ought to give.

Pray return this Box.

Friday.

---

1) PERTZ, *Leben des Ministers Freih.* v. STEIN, I. 94 folg. schetst het karakter van BISCHOFSWERDER, MANSTEIN, LUCCHESINI en van den Graaf SCHULENBURG-KEHNERT.

Digitized by Google

Dear Sir

The mail which left London yesterday arrived this afternoon, and brought nothing material except the inclosed Letter. — There are some important allusions in it; — if you are unable to decypher them, I will explain them when we meet.

I received and forwarded this afternoom a short but important Dispatch in cypher from Berlin: — It states that Col. BISHOFFSWERDER in a Letter of the 18th from Milan, writes „that the Emperor is decided to enter into the system of the Allies, and to sign a Treaty for that purpose on returning to Vienna, and afterwards to communicate it to Russia. — That He has sent orders to revert to the principle of the status quo strict." — If this is so, He certainly is seeking to have his hands at Liberty to engage in the French Businesses.

I begin to have strong hopes that in the course of the next month we shall see a general Pacification.

I inclose a Warsaw Letter merely on account of the last line in the second Paragraph.

Sunday.

Dear Sir

It continues to rain couriers upon my Hotel, but the shower is not of the genial and beneficent kind.

Last night a Messenger arrived here from Venice, having pass'd thro Berlin: — I send you Copies of what he brought; and am at a Loss to say why He was sent: — for the Letters from Berlin contain nothing but distant Intimations of much ill humour; — and the Dispatches from Venice are vague and without any fix'd object; and those from Warsaw contain nothing but what appear'd in the Leyden Paper 1) a Fortnight ago; except only the Report of a Victory gain'd by the Turks.

As an article however of news it is curious to remark how positively L[d] ELGIN and S[r] FRANCIS VINCENT announce an intention on the part of the Emperor and several other Powers, to attempt a contre-Revolution. — I conceive that whether this Report is founded or not, our wisest plan is to remain quiet spectators.

My letters from the best authority by the English mail yesterday,

1) Gazette de Leide.

Digitized by Google

assure me that there is not any symptom of French Politics in England.

Monday Evening.

Petersburg June 19th.

His Prussian Majesty has desired Her Imp[l] Majesty to frame a Treaty of alliance with Him, and a project conformable to the old Treaty will be transmitted to Berlin in a few Days; and it is supposed that Count GOLTZE will receive full powers to conclude on the return of the Messenger. — It is difficult to say whether any cordiality may result from this; but probably enough to compleat the ruin of Poland.

Berlin, July 1st.

Most secret. *a private Letter brought by a traveller.*

„I had yesterday a long visit from RENFNER; He is in full feather and high in importance; He is to be the only Secretary at Coblence.

If Her Royal Highness had not insisted on Col. STANFORD 1) accompanying Prince FREDERIC, I have reason to believe that He would have been permitted to serve at the Head Quarters.

The King is coming to day very privately from Potzdam *to try* a young Lady who has been provided for Him by Madame DE RITZ 2), a Lady much celebrated in that Line of Negociation.

The Prince Royal, of whom I see much, is in open opposition; and talks of the present preparations in the strongest terms of ridicule and disapprobation. — At a late supper in the Country, we all went to a neighbouring village: where in the course of amusements He began dancing with the Maids of Honour, with the most ridiculous gestures, which were much applauded. I found that he was mimicking the Prince HY 3), and I could not help admiring the exactness of the resemblance, tho I was surprized, and must still think it impossible that he should really mean to exhibit his uncle." — Tout ceci pour vous seul!

---

1) STAMFORD, Verg. de *Inleiding* tot het Derde Deel, bl. 31, 37.

2) De bijzit, Gravin v. LICHTENAU.

3) HENRY, Prins HENDRIK van Pruissen.

Dear Sir

I have received this evening by the Berlin post, the statements which of course will have been transmitted to you of the farther approach of the Emperor towards the Terms of the status quo strict: It is quite a pleasure to observe that His Imperial Majesty and Prince KAUNITZ begin at last to talk the same language: — more especially as it is to me a certain criterion that the conduct and Intentions of the Court of Petersburg are also pacific.

I think it probable that His Imperial Majesty having descended from a status quo de droit, to a status quo *equitable*, will now close the Negociation and leave the other pretentions to the arbitration of the Allies.

If you have received either the new Instructions to Col. BISCHOFFSWERDER, or a copy of Prince REUSS's new communication to the Prussian Ministers, I shall be much obliged to you for them. — Mr. EWART had not been able to obtain either of those papers, nor the copy of a Letter from the Emperor to the King of Prussia.

Hague, July 7th.

Dear Sir

I send you a Letter, which I have this moment received from Brussels: — I shall find Time before the next post to write and suggest to Col. GARDINER the material points of observation.

Did you receive a note from me this morning; and what do you think upon the point. — I am from Policy as well as from Disposition full as desirous as you can be, that Holland should be permanently satisfied with our Treaty and I think that all reasonable men, and therefore in due time all the unreasonable also, will be so: — but I shall be sorry if we suffer this anxiety to carry us beyond Bound.

The Embassadress has this afternoon received a Letter without signature from a Lady in a considerable situation in France, which is the most melancholy Paper that I have ever seen, and affords little reason to believe *that* 1) the affairs of that distracted Country or nearly settled.

The Emb^ss^. thinks that you may visit Lady AUCKLAND tho you

1) *That* is hier overbodig in haast uit de pen gevloeid.

Digitized by Google

may not visit the Embassador; and that with great propriety you may escort your little Hornpipe Dancer on Friday.

When shall we have a short conference?

I have transcribed the inclosed for your consideration and wish that you would turn the subject seriously in your Thought.

The Third page of DEMOUSTIERS 1) Letter is curious; and the Idea of the communication of Vulcanoes under an arm of the sea, is ingenious.

It is impossible for me to give an official order for the free passage of these unhappy people to England. — What can I do?

I have seen Letters from Brussels of the 12th Inst^{t}. — The place remain'd in a mix'd state of ferment, bustle, wretchedness, speculation, Expectation, hope and Terror 2). — Ld ELGIN was not gone.

Bonté Divine!!!

Saturday 11 o' Clock.

Dear Sir

You have gain'd a March upon me; Mr. EWART writes a private Letter to me in which He does me the Honour to desire to receive my sentiments provisionally on the purport of his Dispatch and inclosure; and I proposed on getting up very late this morning (having been at my Desk a great part of the night) to have written to you to ask your opinion.

In my Letter to Ld GRENVILLE by the Messenger, I have dwelt much on its being the essential and incontestable Interest of the Maritime Powers in the present Circumstances and Temper of Europe, to stand aloof from the general Tourbillon: — That possibly it may be necessary to the internal quiet of Prussia to occupy the people and the soldiery by a war: — but that such an experiment tho it may be beneficial to Prussia for the moment, w^{d} be fatal to us: — That it is the part, not werely of wisdom but of common sense, to get

---

1) De Markies DE MOUSTIER, Gezant te Berlyn, en die aldaar in 1791 een vlugschrift uitgaf, *De l'intérêt de la France à une Constitution monarchique*. Z. MASSON, p. 120.

2) Over den toestand van België onder het hersteld Oostenrijksch Bewind, verg. het pamflet *Voyage de Sainte Dymphne, à Bruxelles, ou Hist. véritable de la Conversion de nos Seigneurs les États de Brabant* (Breda 1791 64 bl.)

Digitized by Google

rid during the present storm impending over all civil Governments, of our old and good Ideas of fierté and Dignity and to postpone them to better days. — That if the Prussian alliance is to force us into the whirlpool, it is not worth keeping: — on the other Hand, that the proposed advance of the Prussian army towards Silesia is in itself no bad measure; that tho it may be the plan to strike a blow without speaking, some weeks must elapse before His Prussian Majesty can be ready to strike that blow. — That in the mean Time we may temporize and manage; — That the answer from Russia may give some new Turn to affairs; — That the Imper[l] Plenipotentiaries may possible have had discretionary orders ultimately to give way; — that the Vienna Ministers may have sent such orders; — that the Emperor on a fore-knowledge of what was about to happen in France, may bonâ fide have directed His Ministers to conclude the Peace. — Lastly I have express'd our wish to Learn from Ld GRENVILLE as soon as possible, what His sentiments are.

Conformable to the above Ideas, I shall write a vague, dilatory, and friendly sort of a Letter to Mr. EWART; praying fervently and with my whole Heart, that God may restore the Sovereigns of the World to their senses, and avert the general Visitation of anarchy which their folly is likely to bring upon mankind 1).

I inclose Mr. EWARTS dispatch.

Hague, Wednesday.

Dear Sir

I have received very full dispâtches both from Vienna and from Sistow, and so far as I can reason respecting so inconsequential a Court as that of Vienna, the Confusions of Europe are likely to be prolong'd and multiplied; — and I should be almost tempted to believe that a Plan has prevail'd from the first, to evade the Convention concluded in this place 2); to make no convention at Sistowe; and in effect to render null the Convention of Reichenbach; — — but as such a plan on the part of the Emperor would be replete with profligacy and perfidy, and nearly destitute of common sense,

1) Z. hierbij de *Inleiding* tot het Derde Deel bl. 58, en ook deze *Inleiding* bl. 4, waaruit blijkt, dat VAN DE SPIEGEL met Lord AUCKLAND instemmende, te vergeefs ter verhoeding van den Coalitie-oorlog, te Pillnitz de taal der wijsheid had doen hooren.

2) De Haagsche Conventie van 10 Dec. 1790.

Digitized by Google

and at least as dangerous to His position as it can be to that of the Allies, I am willing to believe that we all look with a jaundiced and jealous Eye at the Business; — and that the mists which cover it, will gradually be dispell'd.

In the mean Time however the Emperor in His conferences with Lord ELGIN holds a Language complaisant in the extreme, but at the same moment in all its parts totally indefinite. — And Co (Count) COBENZEL on the other Hand intimate flatly that, if His advice is taken, the Hague Convention shall not be ratified; — the Instructions to M. HERBERT shall not be corrected; — and the Allies shall be inform'd that when the Emperor promised „de ne plus se mêler dans cette guerre", He spoke only of the war between Russian and the Turks, which will be no longer „*cette* guerre" if other Nations join in it.

I am flatter'd by having made to the Greffier the same remark relative to Orsova and Ockzakow, which you mention in your Letter. The inclosed paper about the latter place was copied for your use.

I am sorry you are so much occupied, for ten minute conversation in these very critical Times, either tomorrow on Friday between the Hours of one and three, might have been of some use.

I will send to you tomorrow a copy of L[d] ELGINS dispatch.

Sunday night.

Dear Sir

I have been sufficiently ill, and this is the first Time that I have taken a pen in my Hand since Tuesday morning, when I wrote a single Line to you. — I am now without Fever, and shall be able either to write or to talk whenever you may have any thing that can interest either of us. — In other respects I am subjected to many managements, and I observe them with a perfect submission; for Providence has hitherto made my life so happy, that I am naturally desirous to preserve it as long as I can.

We shall have many matters to talk about whenever our fragile Fabrics will allow us the means of meeting: I should be sincerely happy to see you at any moment either tomorrow or Tuesday after the Hours of your Assembly, till eight or nine o' Clock in the Evening: but I do not expect to be able to go down stairs before Wednesday at the soonest. — I hope that your night-Fevers have ceased.

Paris. — L[d] GOWER writes to me that GOUVERNETS arrival at this place, is postponed for some weeks at least.

Digitized by Google

Warsaw. — Mr HAILES 1) writes that the Constitution form'd of English, French and Polish materials is not yet to be consider'd as secure and efficient.

Dresden. — My Brother says that both the Elector and His confidential Ministers are full of anxieties and indecision as to the point of acceptation.

Berlin. — Very long Dispatches are come to night from Berlin — but they are not yet decypher'd — I observe that the Prince KAUNITZ has sent to Prince REUSS an offensive account of the Florence conferences; and not one word of a new Instruction to Sistove or to Petersburg, which the Emperor promised to send. — Probably M. DE REEDE will give you a good account of this. — I inclose a short note from EWART on the subject of Liege.

London. — The Société de la propagande is doing every thing possible to do mischief there; and some rascals are writing notes to the soldiery. — But the Country seems firm and right.

My Physician scolds me for writing so much.

My Dear Sir

I inclose to you two dispatches from Col. GARDINER, and also the King of Prussias Declaration which seems to me to be well written: there are curious things in GARDINERS last dispatch.

Après tout la Bouderie du bon Baron est bien bête 2). — I am clearly of opinion as I said to M. DE WELDEREN who happen'd to be dining with me when these dispatches arrived, that it would be right to express to Him officially the surprize of their High Mightinesses at his neglecting to avail Himself of the occasion to forward interesting Intelligence and official papers. — Without Discipline there is no service. — Cependant ce n'est pas mon affaire.

I think the proposed answer to the Emperor well drawn and very good; I have forwarded it to Lord GRENVILLE.

Hague, July 24th.

I return your paper with many Thanks: — It is equally well conceived and well penn'd and will furnish to Lord GRENVILLE much good matter for meditation.

---

1) Over den Britschen Gezant HAILES, die de Polen tegen Rusland opzette, verg. *Ségur*, I. 167.

2) Schijnt op den Baron VAN NAGELL te slaan.

Digitized by Google

Have the goodness to return the inclosed: — You probably have received the Sistove papers from M. DE HAEFTEN: — The impertinent persifflage of LUCCHESINIS 1) Letters is a merited punishment to Baron HERBERT for His past sins.

The anecdote from Vienna is curious and interesting because of its possible consequences.

Wednesday 5 p. M.

Dear Sir

I return the inclosed Letter with many Thanks: — Your Correspondent seems to be intelligent and to enter well into the objects of His Mission.

I inclose a packet of papers in the German language of which I understand nothing: — but I presume that the writer is either an adventurer or a Madman: and if I am right in either of those conjectures, it will not be very Troublesome to you to throw the whole packet into the fire.

The poor Ottomans at Sistove make grievous complaints of the Delays occasioned by punctilios among the mediating Ministers which are utterly unintelligible to the Porte.

Dear Sir

I have received this Evening very long dispatches from Petersburg; they are of the 2d instant; no answer was yet given; but Count BESBORODKO had express'd a sort of promise of an answer in the course of the following work 2). — Mr. FAWKENER suspects that the whole will be a game of procrastination: — In the mean Time the Empress had treated Him with all the Extremes of personal attention and condescension.

My Letters from Berlin are not yet decypher'd.

The Dispatches of the 4th instt from Sistove are a continuation of the same proceeding of bad faith and impracticability: — I suppose that you have received copies of LUCCHESINIS Letter to Baron HERBERT, and of Baron HERBERTS answer, in which He says explicitly, that He had received new Instructions twenty days subsequent to the Emperors

---

1) Z. over LUCCHESINI vooral SÉGUR, *Décade historique* (1786—1796) I. 165 suiv. en mijn geschrift, ORANJE *en de Bataafsche Republiek in diplom. betrekking tot den Eersten* NAPOLEON (1859) bl. 18.

2) Week?

Digitized by Google

conversations with Ld ELGIN, and that those instructions commanded him not to recede in the smallest degree from the new pretensions.

In the midst of this I have received a Letter of the 14th instt. from Milan, which says „that the Emperor loudly disapproves the conduct of his Ministers; that He has given new and positive orders for the conclusion of peace; that He knows that Russia will accept our Terms; that He will accede to our system; and that He will have an interview with the King of Prussia in August between the 20th and the end of August."

I am always ready for a friendly Conference on the strange affairs of this World any and every Day, and any and every hour, but I am aware that the Politics of the Republic, of the Provinces, and of the Villes must occasionally supersede all others.

Hague July 31.

Dear Sir

I return the inclosed with many thanks for the confidence; you may rely on my perfect discretion in this and I hope in every other Instance: — The contents seem to be neither unfair nor mischievous.

I do not plague you with copies of the Dispatches from Sistove because they are transcribed hastily and are not very legible: — And I presume that you have the same in substance from M. DE HAEFTEN: If however you have not received a copy of M. DE HERBERTS Letter to LUCCHESINI of the 15th instt. from Sistove I will have a copy made for you. — It appears clearly on comparing dates that the definitive Instructions were not sent from Vienna till the 11th; tho Comte COBENZEL said on the 6th that they were gone on the Monday preceding; and tho M. DE KAUNITZ refers to them in His Letter of the 9th as being already gone. — I shall have suspicions till that affair is seal'd and sign'd.

Dear Sir

I have the pleasure to confirm that the Riots in England are compleatly quieted; and it does not appear on a reasonable estimation that the whole loss can be estimated at so much as 40.000 p. St.

In the inclosed letter from PRIESTLEY, you will see his sentiments on the occasion 1).

---

1) Over het lijfsgevaar dat *Priestley* zelf te Birmingham dreigde, z. de Gazette de Leide, 26 Julij 1791.

Digitized by Google

I inclose another paper on the subject of Incendiaries being the copy of what was furnish'd by Lord GOWER. — If you send it to the Prince, I wish you would mention to Him that there is perfect quiet and loyalty both in England and in Ireland 1).

Secret.

I have received a long confidential Letter from Lord GRENVILLE which you would not be able to read if I were to send it to you: but if you can see me at any Hour you will name tomorrow, (either half past nine or half past one) I will wait on you. The Emperor has written to the King on the French Business.

Lord GRENVILLE wishes in confidence to have an opinion as to what ought to be said in the Imperial Negociation, in case the accession of Russia is seriously proposed. Can we guaranty to Her the Crimea by a defensive alliance? Can we on the other hand, refuse the accession of any of the great Powers consistently with our avowed and ostensible principle?

I return the inclosed with Thanks: — It contains almost verbatim the same account as was in the Letters of WHITWORTH and GOLTZE: — 2) but none of these Messieurs give us the Grounds of their belief. — If there is any truth in the suspicion respecting His Swedish Majesty, it would result from it that He is secretly allied to Russia.

That rascally writer of the Leyden Gazette 3) is in his way an Incendiary: — He has burnt a great part of the Town of Birmingham in defiance of all veracity. And after premising „que les faits qu'il va rapporter feront naitre plus d'une reflexion", He proceeds to describe the ludicrous and contemptible meeting in London as an assemblage of wise and weighty characters; and the broken English and impertinences of Mons. DE COUEDIC as a specimen of consummate Eloquence.

---

1) Z. hiervoren de depêche van WILLEM V aan den Gezant VAN NAGELL, 27 Dec. 1791 bl. 251.

2) Verg. in de Gazette de Leide, van 15 Julij 1791 de Memorie van Lord WHITWORTH en van Graaf GOLTZ aan den Russischen Minister OSTERMANN overhandigd, 26 Mei bevorens.

3) Z. de Gazette de Leide van 26 Julij 1791. (Berigten uit Londen van 19 Julij; en aldaar de Aanspraak van ARMAND DU COUËDIC, oud-Lid van het Parlement van Bretagne.)

Digitized by Google

He next proceeds à l'accomplissement „de la prediction, que la celebration de la Revolution Françoise ne se passeroit pas ailleurs sans suites funestes." That phrase is meant to convey an Idea that the English Government had laid a regular plan to spill a certain quantity of blood en haine du jour and to destroy a great deal of property. Accordingly after swelling the Damages to 400.000 p. St. he adds. „*Lorsque* cette destruction eut duré *trois jours* depuis Jeudi après midi jusqu'a Dimanche matin, les Troupes *voisines commencerent* à se mettre en marche." This last insinuation in our Land of Liberty would be punish'd by Fine and imprisonment; but I presume that such a Libel is lawfull at Leyden. — The Fact is, that the nearest regiment of Dragoons was at 54 miles distance from Birmingham and made that unexampled march in twelve Hours.

Secret.

I have received an indirect application from the Leaders of the National Assembly, to recommend on certain conditions, a Treaty of mutual guaranty of the English and French West-India Islands — quelle modestie!

Sunday Evening.

Dear Sir

I have great pleasure in forwarding the inclosed Papers; I request you after perusing them to return them to me, and if you can receive me at nine to morrow morning for half an Hour, we will talk as to the mode of finishing the Business: — I confide the whole Dispatch to you without Hesitation, but I do not wish it to go farther, tho nothing can be more direct and friendly than the Reasonings contain'd in it.

The Republic will be well satisfied with the whole proposition, and really with great reason. — The first article settles the old cause of quarrel in the way that every good Hollander now wishes to be settled; and in that article the words *underscored* contain an admission of your cabotage which I never expected to carry tho I think it right, and have long and repeatedly urged it — The second article gives the means of all regulations that may be desired to prevent trouble in the search of ships and in the mean Time adopts all the Regulations subsisting in ihe French Treaty which are ample and compleat. — The third and fourth articles are mutually and evidently eligible. — The fifth article gives to the Republic every advantage

Digitized by Google

of every kind commercial or civil that we have given to any other Nation. The seven subsequent articles give all the Benefits to your East-India Company that can be desired; and even go beyond what had been proposed as to the opium etc.: — These articles give a fine Foundation for Mr. RENDORP on the subject of putting your Company upon its legs.

The two articles as to Negapatnam 1) and Trincomalé, are postponed: in which I think we ill consult our own Interests: but that point is explain'd in the Dispatch.

Messrs VAN DE POL and STEENGRAGT dined with me: — We incline at first view to think that the Business will pass triumphantly: but I wish to concert with you the mode of giving the most satisfactory and creditable turn to it.

Will you think proper „d'écrire un mot d'avertissement au Prince."

Dear Sir

I have this moment received the inclosed Letter by the Amsterdam-Boat, and wish you to peruse in confidence the Paragraph which I have mark'd: — It will at least shew that my Information was not rashly founded, when I said that the business in question occasioned no material fermentation at Amsterdam: — I am quite confirm'd in that opinion. — I always knew that it must be done grudgingly and with an ill grace by Amsterdam; but that disposition was (I submit) an additional motion for driving the point to a right conclusion with an undaunted countenance and a steady hand: — There is no other way of treating factious Opposition in this World; and it always yields to that mode of treatment.

But if the weakness of this Government is really so desperate, that it cannot go forward with a right Business (I here suppose the 2[d]. Article to be alter'd) without referring to the Provinces, I shall learn it with great concern, and shall very gently but very decidedly and respectfully inform the Stadhouder, that no earthly consideration will induce me to remain amidst the Helplessness of so palsied and desperate a system.

---

1) Z. hierbij VAN DE SPIEGELS brief aan G. K. V. HOGENDORP, 4 Sept. 1791. „Een derde soort van objecten kan in medio gelaten worden b. v. *Negapatnam* en de Oost-zee." *Brieven en Gedenkschr.* III. 19.

Digitized by Google

Dear Sir

I return the inclosed with many Thanks; I have copied it for my private aid in my dispatch of Wednesday next: — It bears good testimony both to the candour of your Mind and to the force of your pen, and it revives my zeal, tho it does not greatly restore my Hopes. — The C[te] DE WELDEREN ask'd me this morning when I had last seen either the Commissaries and you, and what I had said on the Treaty of Commerce: I answer'd that I had seen the Commissaries on Tuesday, and had told them that I regretted sincerely the entire failure of the Negotiation upon a cavil which implied that the Republic was determined to remain on the old and fatal plan of doing all possible injury to England in any Hour of her Distress, and which must affect the conduct of England accordingly; in stead of shewing that wise and friendly facility (consonant also to the true Interests of Commerce) which would have made it the Interest of England to promote without Jealousy or reserves the prosperity of the Republic; with respect to you I added that I had the pleasure of seeing you yesterday, and had taken the liberty to lament that the true Interests of the Republic are in this affair cruelly sacrificed to the prejudices of a few Individuals at Amsterdam.

I forgot to tell you yesterday that the Comte DE RICÉ is made Adj[t] Genl of the Army towards the German Frontiers.

I have received to day an estafette from Ld ELGIN with a Letter of the 30th Ins[t] to say that the Emperor has fix'd his meeting with the King of Prussia to be at Pollnitz 1) on the 25st of this month. — Will you mention this at Loo?

Sunday 8 o' Clock.

P. S.

Pourrois-je fermer ma lettre officielle, sans y ajouter un mot qui parte du coeur, sans vous dire Monsieur, qu'absent et présent je vous suis toujours également attaché, toujours également reconnoissant de tout ce que vous m'avez accordé de bienveillance, de confiance et d'amitié? Recevez encore une fois mes remercimens, et l'assurance du tendre respect que je vous porte, et comme Ministre, et comme homme.

J'ai sondé le terrain — et j'ai rencontré les difficultés que nous avons prévues: elles étoient inévitables dès l'instant de mon déplace-

1) Zoo staat er voor *Pillnitz*.

Digitized by Google

ment. Une fois entré dans mon nouveau poste, je devois naturellement pénétrer de plus en plus dans le Sanctuaire du Cabinet, et la sortie en devient aussi naturellement plus scabreuse. Le refus qui a suivi la première proposition n'a eu d'autre motif, soyez en sûr, Monsieur, que celui de mettre un Travailleur de plus dans le Département. Je n'y suis pas le seul de mon espèce, ni près de là, mais je ne suis pas un Membre inutile, et on ne sera pas fâché de me conserver. J'ignore ce qui arriveroit si Madame la Princesse D'ORANGE me réclamoit de vive voix pendant son séjour à Berlin. Si le Roi consent, ce ne sera guères de bonne grace. S'il refuse, je pourrois m'en ressentir. Sapienti sat.

En attendant je n'ai pas à me plaindre, tant s'en faut. Je remplis tranquillement ma tâche, il y a moyen d'y suffire, je suis à l'abri de toute espèce de tracasserie, et j'ose dire que je n'ai pas encore passé à Berlin une seule minute désagréable. Cette assurance vous fera plaisir, Monsieur, j'en suis persuadé. Néanmoins la Haye est encore au fond de mon coeur, je ne l'en effacerai jamais. J'aurois été heureux d'y finir mes jours avec vous; mais le Ciel paroissant en avoir disposé autrement, il faut se résigner, et bénir la mémoire de ceux dont les intentions m'étoient si favorables. J'aurai la satisfaction inexprimable de réitérer ici ma gratitude à mon auguste Protectrice 1); ses bontés feront toujours un des plus beaux souvenirs de ma vie. Adieu, Monsieur: qu'il me soit permis de vous embrasser en idée. Continuez à m'aimer un peu; vous me l'avez promis. Ut in literis.

Berlin le 18 Août 1791.

RENFNER 2).

Thursday.

Do not take the trouble to return this Box; but retain it till something material arrives.

Sir ROB^t KEITH writes that Emperor retains possession of Chotzim (which is very important to him in respect to Poland) on some chicane respecting the Boundaries between the two Empires towards Bosnia and Croatia: and also, that the King of Prussia has written with great warmth to the Prussian Chargé d'affaires, that He will not permit this, and that He will support any just remonstrances which the Ottoman Porte may make.

---

1) Aan de Prinses van ORANJE.

2) Verg. hiervoren bl. 193—214, en de *Brieven en Gedenkschr.* van G. K. V. HOGENDORP, III. 11.

Digitized by Google

M. RENDORP began a conversation with me last night respecting certain objects in the China Trade 1) as connected with L[d] MACARTNEYS mission, and also about the old story of the Commercial Treaty. — As to the first of those subjects, I told Him, that tho L[d] MACARTNEY has probably sail'd, I would endeavour to apply any Information that may be given to me, to the best advantage for the two Countries; as to the other subject, j'ai fait comme LA FAYETTE, je m'en suis éloigné, car pourquoi se fouetter le sang pour ne rien faire.

Dear Sir

A Messenger arrived here this morning in His way to Constantinople thro Vienna; — you shall receive His dispatches as soon as they are copied: — I propose to forward Him at ten o' Clock unless you wish me to detain Him till twelve or one, in order to give Him a few Lines to your Embassador to instruct Him to second S[r]. ROBERT AINSLIES Instances with the Porte upon the ground, that the Cession of Ockzakow is a lower price by far than will infallibly be paid for Peace if the Turks persist in the war. — At any rate you will perhaps think it right to send a sew Lines to DEDEM 2) however indefinite they may be.

In the confidence which subsists between us, I send the inclosed Letter to your perusal: — but I ought to add that I shall not shew it farther, nor allude to it.

Aug[t]. 22[d].

Confidential.

Dear Sir Aug[t]. 25th.

The inclosed papers are extremely interesting, and I send them to you without reserve.

I wrote to L[d]. GRENVILLE to state the imperfect account which we had received from M. DE REEDE of the secret Convention; — He gives the answer which I inclose, and which touches some other Points of great importance in a manner so perfecty consonant to our principles and sentiments, that you will read His Letter with great pleasure.

The second Letter will not be intelligible to you till we meet,

---

1) Verg. PIETER DE HAAN, Pz. *Gedachten over den Chinahandel en den Theehandel*, Rotterdam 1824; *De invoer van Thee ter overweging voorgesteld* (Leyden 1827).

2) De Ambassadeur VAN DEDEM VAN DE GELDER.

Digitized by Google

but I should be very glad to wait on you to morrow at any Hour agreable to you to appoint.

The answer to His Swedish Majesty is verbatim what you would have dictated.

I shall I suppose receive a copy of the secret Convention from L^d. ELGIN who will be here to morrow.

Mr. ROSE 1) writes that the Revenue for the present year will be a Million Sterling more than was calculated.

The 3 p^r Cents are at 89½.

Dear Sir Thursday night.

M. STRAALMAN 2) call'd here this afternoon, and mention'd to me that He expected to see you to night on the subject of L^d. MACARTNEY's mission, which (to confess the truth) had entirely escaped my recollection.

M. STRAALMAN seem'd to think that His Committee would propose to send some person to London „pour s'aboucher avec le Ministere Britannique et avec Milord MACARTNEY:" If you have any person peculiarly proper for such a Mission, with Talents, information, language, and the confidence of His Employers, it may be a good measure: — but if not, I conceive that it would be better for the Gentlemen to explain their wishes, Ideas, and objects fully to you, and to refer it to you to manage the Business thro me, with as much graciousness and efficiency as we can give to it. — on the one Hand they will of course offer to Ld MACARTNEY every attention and order that may contribute to his comfort and facilitate his Voyage; and on the other, they will demand such regards of their Interests as circumstances may allow.

When shall we meet — I can wait on you for any ten minutes in the next 24 Hours.

Sunday Evening.

The Letters of the 19th from Sistove afford every reason to believe that the Pacification will have been sign'd a few Days afterwards.

The Dispatches from Berlin of the 2nd speak of the King of Prussias answer to the Emperor as full of fair promises on the subject of

---

1) Right Hon. GEORGE ROSE.

2) Burgemeester van Amsterdam. Z. HOGENDORP, *Brieven en Gedenkschr.* III. 35. TYDEMAN, *Drie Voorlezingen over de voorm. Staatspartijen*, bl. 57. *Handel. van het Committé Revolutionair in Amsteldam* bl. 40.

Digitized by Google

France, and they even add that if the Emperor will act the principal part in furnishing men and money, the King of Prussia will *co-operate*.

The Dispatches from Vienna say that Col. BISHOFFSWERDER expects in a few Days to sign a separate Convention between the Emperor and the K. of Prussia.

It you have received any copy or good statement of the Kings of Prussia Letter respecting France, I shall be much obliged to you for it.

Mr. ELLIOT is not well and cannot have the Honour of waiting on you to morrow.

Monday.

Mess^r. FAWKENER and WHITWORTH seem to think that the Russian answer will contain some general assurances of not hurting the Navigation of the Dniester, and a Proposition not to repair the Fortresses on either side: — Their Idea is to reverse this proposition and to state that both Parties shall have full Liberty to repair the present Fortresses, but that neither party shall make a new Fortress. — It would be highly laughable if the Pacification should be made on this ground: for Ockzakow will then have been maintain'd and repair'd for Russia at the express desire of the Allies, tho the impossibility of leaving even the Territory of Ockzakow in the Hands of Russia was the pretext of all our armaments: ainsi va le monde.

In the mean time I am amused with the plain and hard sense of my Friend HENRY HOPE 1) on the subject of our Treaty of Commerce, as you will see in the second Paragraph of the inclosed Letter. — I must think that the conduct of the Republic in that business (which I consider as irretrievably lost and gone) has been most extravagantly infatuated. — I shall however with good humour congratulate the Commissaries on the blow which they have given to the political Interests of the whole Alliance; and on the mortification which they have given personally to me.

Dear Sir

I confide to you some English Letters the perusal of which will amuse and interest you. — They are brought to me by a Courier who is going forwards to Berlin and Petersburg: — The Dispatch of which I will communicate a copy to you as soon as it can be made, contains a new and curious Incident in Politics — videlicet, that the

---

1) Verg. hiervoren bl. 386 volg.

Digitized by Google

Court of Spain co-operates heartily with us in entreating the Court of Petersburg to make peace upon the principles of the strict status quo.

Quant au reste, I incline to think with L[d] GRENVILLE that it is not necessary to urge the Pacification — unless indeed it appears beyond a doubt that the Turks are in danger of bring irrecoverably undone.

The Messenger will go away at five o' Clock — have you any Letter either for Berlin or Petersburg?

The malt-Tax is pass'd successfully. Hague, Aug. 29th.

Dear Sir

I return the inclosed with many thanks; and without any sense of shame respecting the sort of nullity to which the German Princes and Mons[r] BISCHOFFS[R] propose to abandon Great Britain and the Republic.

I did not receive any official Letters last night by the mail from London. — 3 p. Cents at 88½.

You will see the manner in which the Russian Business is announced, in the inclosed Gazette. — Do not take the trouble to return it to me.

The Commissaries yesterday deliver'd to me a copy of their last Instruction from the States-General, to which They desire to receive some answer in writing on Monday 29th. — And there the matter rests for the moment; tho the points in dispute are not worth five Farthing, it is harder to settle them, than it would be to frame Treaties with all the other Powers of Europe.

Hague Aug. 29th.

Hague Sept. 1st.

Dear Sir

The account of the Turkish peace which you will find in one of the inclosed Letters is sufficiently interesting: — pray, let me know if you have received any farther or better particulars on this subject.

I have pass'd this Day in arranging and packing a great variety of Books which I have purchased in this Country for my Library in England. — In the course of that operation I have met with two English Books which I flatter myself will not be unacceptable; for the sake of the Author. They were supposed at the time to do considerable credit to me: — and tho they went thro many editions both in England and in Ireland, it is now become difficult to purchase a copy of them.

It is well said of a certain Monarch, 1) that He has had more wives

---

1) FREDERIK WILLEM II van Pruissen.

Digitized by Google

and more alliances in the last four years, than all the other Sovereigns in Europe: — with respect the alliances, the Cheval[r] DE REVEL remarks well that England may say with the Misantrope

„L'ami du Genre Humain ne sera pas le mien."

Dear Sir Hague, Sept. 2[d].

The inclosed Letter proves that M. DE SCHULEMBERG has had the address to put the writer into good Humour: — but it is far from proving (what it purports to prove) that the new Alliance will not lead to a gradual Destruction of the old Alliance, and to farther and mischievous projects:

Mr. EWART writes the news of the Turkish Peace from Berlin. — He writes in cypher that Cte D'ARTOIS is gone to the interview at Pilnitz to support the Plan for declaring the K. of France abdicated 1) and Monsieur Regent: — but that the Emperor wishes to recommend a limited Form of Government in a Manifest, to be supported by Troops, which however He is very unwilling to employ.

Dear Sir

The two inclosed Letters are curious and confirm your Idea, respecting the improbability of the Emperors committing Himself beyond a point:

I confess that I consider this news as favorable to our Interests, and the Interests and safety of the Republic; — but I shall like to correct my opinion by yours.

When shall I wait on you for half an Hours quiet conversation: — I have work'd this Day thirteen Hours in the preparations and arrangements for my Departure, and by the Help of a good set of servants, my Bustle is nearly finish'd.

I have also appointed a Vessel to meet me; and have fix'd a Day for a meeting with L[d] GRENVILLE in imitation of the great People at Pilnitz.

Hague, Sept. 3[d].

Dear Sir Hague Thursday night.

I sincerely felicitate you on the final completion of the long story of Sistove: M[r] EWARTS private Letter inclosed will amuse you: — It is pleasan tthat He should place to our account, and to the neglect

---

1) LODEWIJK XVI door den Graaf van Provence, sedert LODEWIJK XVIII, als Regent te doen vervangen.

of his discreet advice, all the follies into which Col[l] BISHOFFS[r] is now precipitating: A Letter in cypher from Berlin (which is not yet quite decypher'd) asserts that the Empress of Russia is collecting Troops and Boats towards the Frontiers of Prussia in order to send an army to France.

The Emperor is making many preparations; — and great quantities of military cloathing are sending up the Danube to be forwarded to the Netherlands.

I had not time to copy or examine the Sistove Treaty; but from a very hasty view of it, it appear'd to me that we had given some guaranty.

P. S. — M[r]. EWART writes that He apprehend the secret Treaty, in despite of His Remonstrances, will be ratified without alterations.

Dear Sir

Many Thanks for the papers which you have tbe goodness to confide to me to night: — I do not return them in this Box, rather wishing to avail myself of your kind permission to give Lord HENRY 1) the advantage of returning them to you: — and He will accordingly wait on you for a moment towards ten o' Clock tomorrow.

Adieu my dear Sir! you shall hear from me very soon after my arrival in England; and I request you to believe me with cordial and entire attachment.

I have not received any Dispatch to night from Berlin. — S[r] ROB[T] KEITH writes from Sistovo that the Turks have behaved generously to the Plenipotentiaries — and the ratifications are exchanged.

Hague Sept[r]. 11th.

Private.

My Dear Sir Beckenham, Nov. 1st 1791.

If there is hitherto less activity in my Correspondence than I promised and owe to you, it must be indulgently remember'd that I am amidst the pleasures of a first return to a favourite library, Farm, and garden; some allowance should also be made for the first pressure of engagements with several old friends and relations, after an absence (with few and very short intervals) of six years: — in the Indian phrase „I am brightening the chain."

I will now write what occurrs to me on two points of business, and will reserve less important matters for another occasion.

---

1) SPENCER, Secretaris der Britsche Legatie.

Digitized by Google

1. With respect to our eternal Negociation: — I thought it right to confide to Lord GRENVILLE your Letter and the proposed answer of the States General. L[d] GRENVILLE after considering those papers, desired me to prepare a Projet of the Treaty conformable as far as possible to suggestions brought forwards on the part of Republic: — I accordingly arranged the first, second and third articles in the following manner; for the first Article I adopted the twentieth of our Treaty with France; for the second, I stated the regulations respecting the Colonies, and colonial produce of the Enemy in the manner which we have so often discuss'd; and for the third (relative to Contraband) I copied our convention with Denmark. As to the other points, they are matters nearly of indifference or at least not open to any material objection. — I sent the Projet when compleated to L[d] GRENVILLE and have since had a long conference with Him and Mr. PITT on its contents. I can only add at present, that so many new considerations and difficulties make it necessary for His Majesty's Ministers to collect farther information. Here will not be any avoidable delay: — if however you should not feel yourself authorized to retain the proposed answer longer in your Hands, I hope that you will transmit it officially by Lord HENRY SPENCER. I could have wish'd that it had been less charged with „*scrupulosities.*" They are a contagious and dangerous malady in great transactions between friends, and may in the present instance prove fatal to an arrangement which I agree with you in thinking essential to the completion of any cordial connection between our two Countries: — But after all, there is a good English adage which says, that „Gold may be purchased too dearly."

2. As to the overture from the Court of Brussels; — Till I know more of the circumstances and particulars of that overture, of which I collect only a vague idea from the Prince Stadhouders Letter; and till I see your statement of the sort of Treaty which might be grounded on it, I write at hazard and in the dark. We agree I believe (malgré toute la bonhommie du Cte DE MERCY) that it is impossible to feel confidence in the Court from which the overture in question originates: — but our distrust tho well founded should not impede any eligible concert with that Court: — And certainly it might be eligible for the Republic to make an agreement with the Austrian Netherlands for the mutual exclusion of rebellious assemblages, and also of Individuals properly declared to be rebellious or seditious.

Digitized by Google

It might even be eligible to stipulate for mutual succours to an limited extent, under an explanation however that the succour to the Republic should be in favour of the Government guarantied by the Allied Powers, and that the succour to the Austrian Netherlands should be in favour of the Government establishd „en vertu de la Convention de la Haye préalablement and duëment ratifiée." — We are thus far cavalierly treated in the business of that same ratification, and in my opinion with as little wisdom as decency or good faith on the part of the Austrian Ministers. — In their present overture to you it is farther to be remark'd, that the pressure for succours within the Austrian Netherlands may take place very soon, but that the probability of any embarrassment within the Republic, is (I hope and believe) very distant. — If this Business is to go into serious Negotiation, it will I am sure be conducted in full concert and unreserved between His Majesty's Ministers and those of the Republic; in the mean time there certainly is no Harm in encouraging a farther opening from Vienna.

I have received the Princess of ORANGE's Letter and will have the Honour of presenting my acknowledgements for it by the next Post. I can venture without Instructions already to assure Her Royal Highness that in the speculation in question the disposition of the King and of His Majesty's Ministers will be as friendly as possible; the Difficulties to be expected are in a Quarter of Europe the most distant from this. 1) — I was glad to learn from Her Royal Highness that the Prince Stadhouder meant to write to His Majesty immediately, and it certainly will be owing only to the course of the different Post, if the first communication should come thro any other Channel.

This Letter goes by a Messenger who carries instructions from Ld GRENVILLE to my Brother 2) to proceed immediately to Berlin; permit me to entreat you to recommend Him to the cordial Friendship and confidence of M. DE REEDE. He will find my Brother honourable and discreet, and possess'd of a cool and sound judgement; and it

---

1) Vermoedelijk Rusland, en wordt de zaak van Courland bedoeld, waarvan Prins FREDERIK VAN ORANJE Hertog zou worden. Z. hierover mijn geschrift FRIEDERIKE SOPHIE WILHELMINE, Gemalin van WILLEM V, en L. P. VAN DE SPIEGEL (Utrecht 1868) bl. 51, 69 enz.

2) MORTON EDEN.

Digitized by Google

is for their mutual benefit, as well as for the satisfaction of their Employers, and the good of the service, that they should be well together.

Will. Mr EWART make a visit to you in his way to Helvoet? — I have not yet seen the Barn DE NAGEL, but I expect that He and Madame will pass a day or two with us here on their return from Tunbridge. — In general I have the misfortune when in England to see nothing of the Corps Diplomatique; for I never go to London except on occasions of Business or unavoidable engagements. — I wish you could see how *comfortable* we are here in the Country.

The Embassadress desires to be most kindly mention'd to you and to your young Ladies.

P.S. Ld HENRY SPENCER takes every occasion to express to me a gratefull sense of all your kindness to Him.

Beckenham — Febry 20th. 1792.

My dear Sir

I write merely to acknowledge yours of the 6th Febry., and to transmit the inclosed paper which gives the best Parliamentary minutes of „the Budget" — You will remark in it a new and curious circumstance which was not known when the pamphlets were publish'd of which you have received copies from me: — I mean the value of British manufactures exported in 1791: In despite of the situation of so good a Customer as France, they amounted to 16.420.000 P. sterling.

The reduction of 441 Excise Officers was not done by an Act of Parliament, but by Mr. PITTS superintendence over the Commissioners of Excise who made new arrangements in the several Departments or Excise walks as they are call'd.

You will confer a real obligation on me, if you will take occasion to mention to the Princess of ORANGE, that I participate with every one, who has adverted to the circumstauce, in the Indignation due to the Brussels Libel: 1) — We are exposed in this Country to the attacks of malignancy aud falshood in every daily paper that is publish'd: but they are regarded like the dirt which lies unmoved

---

1) Verg. hiervoren de Resolutien der Staten van Hollaud (8, 9 Februarij 1792) over de aantijgingen in het berucht *Tableau de la dilapidation* etc., en de Memorie van den Minister HOP, bl. 228—288 (20 Januarij 1792).

Digitized by Google

upon the pavement: — the reason is that they are cordially disavoweded by all Parties, and that the Ministers of this Country are always ready to punish them when the Authors can be discover'd, as Lord GEORGE GORDON can testify who is now suffering a five years Imprisonment for a stupi'd paragraph about the Queen of France. But the Ministers of Brussels seem to be govern'd by a different sort of sentiments and principles. I agree with you that it is sometimes difficult to disprove what s evidently and notoriously false and unfounde'd: — but I have no doubt that this rascally Transaction will ultimately be brought to due disgrace; and I hope that the Princess of ORANGE will nôt acquiesce in the general and civil phrases of the Emperor. — Messrs CRUMPIPEN and DE FELTZ can disprove the whole Libel and bring forward the true History if they chuse to exert themselves: — in the mean Time it is fortunate that your character as well as that of Her Royal Highness are such as make the business serve only to bring expressions of respect towards you from every Quarter.

MERODE is a bad writer: but his disavowal of the transaction is laudable, and I presume that there will be similar disavowals from VAN DER NOOT, VAN EUPEN etc. — The Embassadress desires to be kindly mention'd.

Tho I am sorry to have so few pretences for making visits to you, I am sincerely glad to have so little in the Political line worth communicating.

The Russians and Poles have had an Engagement in which the former are reported to have lost 4000 men, and the latter 800. — The great CATHERINE sends so many souls to the Elysian fields, that there will be no Room left for Hers. — The account however of the Russian loss is probably exaggerated, as it is the Warsaw version.

Prince NASSAU is at Berlin in his way to Coblentz: — instead of money and Troops, he carries an Imperial Exhortation to the Royal Emigrants, to moderate their views and above all things, to follow the wholesome Counsels of His Prussian Majesty. — This is consider'd by the Prussian Ministers as an unquestionable proof of Her Imperial Majestys esteem and Friendship.

Thursday Evening.

Digitized by Google

George Rex 1)

Whereas we are graciously pleased to grant and allow unto Digna Johanna van de Spiegel widow formerly Digna Johanna van Ossewaarde an annuity or yearly pension of five hundred pounds to commence from the fifth day of January 1800, and to continue during our pleasure. And whereas we are further graciously pleased to grant and allow an annuity or yearly pension of five hundred pounds to the following children of the said Digna Johanna van de Spiegel, viz

Cornelis Duvelaer Adolph Westerwijk Jacob Pieter Jacob Jan	sons.	Maria Adriana Anna Maria Digna Adriana Johanna Catharina Sara Hendrica	daughters.

To be equally divided amongst them or such of them as shall survive their said Mother, to commence from the day of her decease and to continue during our pleasure.

Our will and pleasure is, that by virtue of our general Letters of Privy seal bearing date the 5th day of November 1760, you do issue and pay or cause to be issued and paid out of any our Treasure and Revenue in the Receipt of the Exchequer applicable to the uses of our civil Government unto the said Digna Johanna van de Spiegel formerly Digna Johanna van Ossewaarde or to her assigns the said annuity or yearly pension of 500 pSt. to commence from the said 5th day of January 1800 and to be paid quarterly or otherwise as the same shall become due and to continue during our pleasure. And our further will and pleasure is that by virtue of our said General Letters of Privy seal you do issue and pay or cause to be issued and paid out of any our Treasure or Revenue in the Receipt of the Exchequer applicable to the uses of our civil Government unto the before mentioned

---

1) Jaargeld aan het gezin van den overleden Raadpensionaris uit de Britsche schatkist toegelegd; zoo als later aan het Huis van Oranje en aan de Prinses Wilhelmine, Gemalin van Willem V. Zie mijn geschrift Oranje *en de Bataafsche Republiek in diplomatische betrekking tot den Eersten* Napoleon, (Utrecht 1859) bl. 24—26, 60—64. En verg. met die Britsche edelmoedigheid, de *Inleiding*, bl. 55—57 en hiervoren, bl. 588—598.

Digitized by Google

Cornelis duvelaer	Anna maria	van de spiegel.
Adolph westerwijk	Digna adriana	
Jacob pieter	Johanna catharina	
Jacob jan	Sara hendrika	
Maria adriana		

the said annuity or yearly pension of 500 p. St. to be equally divided amongst them or such of them as may survive the said DIGNA JOHANNA VAN DE SPIEGEL formerly DIGNA JOHANNA VAN OSSEWAARDE the same to commence and take effect from the day of her decease and to be paid quarterly or otherwise as the same shall become due and to continue during our pleasure. And for so doing this shall be your warrant.

Given at our Court at Saint James's this fourteenth day of March 1801, in the forty first year of our Reign.

By His Majesty's Command.
(get.) W. PITT, J. SMYTH, J. H. EDDINGTON.

To the Commissioners of our Treasury.

„Mevr. D'ALDERS, D'AELDERS" (Hiervoren bl. 451, 453); „EPHRAIM" (bl. 619). — In de Gazette de Leide van 29 Julij en 2 Augustus 1791 vindt men beide personen als verdachte vreemdelingen, bij gelegenheid van oproerige bewegingen, te Parijs in hechtenis gesteld, maar eerlang ontslagen. Eerstgemelde komt voor als „la soi-disant Baronne D'AELDERS," in den „*Cirque social*" meer bekend onder den naam van ETTA PALM, geboren te Groningen 1). EPHRAIM wordt er met den titel van Geheimraad van den Koning van Pruissen aangeduid. Lord AUCKLAND mistrouwde den Jood, en verzocht den Raadpensionaris op de heen- en wederreizen van dien bemoeial („probably *for no good*") te willen letten. Zijn Ambtgenoot te Berlijn, de Gezant JOSEPH EWART, had hem tegen den „*Conseiller privé*" gewaarschuwd. En onder de briefjes van Lord AUCKLAND is er een, waarin men leest: „A propos to EPHRAIM! It is an aukward circumstance, that our Prussian Co-operators have no zeal for settling *fairly* the Business of the Low Countries." — Men bleef te Brussel en elders in de Oostenrijksche Nederlanden in troebel water visschen, en be-

---

1) Zie Prof. QUACK, *de Socialisten*, I, 426.

Digitized by Google

zigde daartoe slimme handlangers, gelijk EPHRAÏM, van wiens wetenschappelijken of diplomatischen zin men voor 't overige, geen hoogen dunk krijgt 1) uit zijn schrijven aan den Britschen Ambassadeur, letterlijk naar het oorspronkelijke (onder VAN DE SPIEGELS papieren) aldus luidende.

„Monsieur! Votre Ecxellence daignera m'indiquer un tems ou je puis avoir l'honneur de lui rendre mes devoir je ne fait que d'arriver de Bruxelles et mon sejour dans cette ville ne sera que fort court.

Je suis avec la plus profonde soumission de Votre Ecxellence

le tres humble et tres obeissant servit.

B. V. EPHRAÏM

Conseiller Privé de Sa Majé. Prussienne 2).

A La Haye le 4 Octobre 1790.

MASSON, *Le Département des Affaires Étrangères* (p. 102) noemt EPHRAÏM „l'instrument le plus actif de l'alliance entre les Girondins et BISCHOFSWERDER," en geeft hem na, tot het verderf van MARIE ANTOINETTE door het verspreiden van schotschriften, te hebben bijgedragen. (p. 222 suiv.)

Dankbaar voor het onbepaald vertrouwen, mij door de erfgenamen van den Raadpensionaris geschonken, en voor de milde ondersteuning van dezen arbeid, leg ik de pen neder met de overtuiging, dat de Lessen van Regeerkunde ons door VAN DE SPIEGEL nagelaten, Nederland nog heden in menig opzigt, tot nut en heil kunnen zijn.

UTRECHT, 27 October 1877. G. W. VREEDE.

---

1) Doch zie over EPHRAIM, het gunstiger berigt in de *Brieven* van den jeugdigen A. R. FALCK, bl. 132 volg. (1800). (2e uitg.)

2) Het fraai adres luidde „A son Ecxellence Monsieur le Comte D'OCKLAND envoyé extraordinaire de la cour de Londre a celle de La Haye." Z. hierbij PERTZ, *Leben des Ministers Freih.* v. STEIN, I. 319.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google